EX LIBRIS

EINAR GJERSTAD

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩι ΑΘΑΝΑΣΑΚΕΙΩι ΜΟΥΣΕΙΩι ΒΟΛΟΥ ΓΡΑΠΤΩΝ ΣΤΗΛΩΝ ΤΩΝ ΠΑΓΑΣΩΝ

ΜΕΤΑ ΣΥΝΤΟΜΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΖΩιΓΡΑΦΙΚΗΣ

ΥΠΟ

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΛΟΥ

ΔΙΔ. ΦΙΛ., ΕΦΟΡΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ,,

Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

1909

ΤΗι ΜΝΗΜΗι ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΟΥ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΙΕΡΟΝ

ΗΡΩΣ ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἱστορία τοῦ Μουσείου Βόλου.

Πρὸ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Θεσσαλίας (1881) αἱ περὶ τὸν Βόλον, καὶ ἐν γένει αἱ ἀνὰ τὴν Μαγνησίαν καὶ λοιπὴν Θεσσαλίαν ἀρχαιότητες, ἦσαν ἕρμαιον τοῦ τυχόντος: τούτων ἄλλαι μὲν ἀφῃροῦντο ὑπὸ περιηγητῶν καὶ μετεκομίζοντο, ἐνίοτε πωλούμεναι ὑπὸ ἐντοπίων, εἰς τὰ Μουσεῖα τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης, ἄλλαι κατεστρέφοντο ὅλως πρὸς ποικίλας χρήσεις, τινὲς δ᾿ ἐνετειχίζοντο ἐπὶ ἐκκλησιῶν, κωδωνοστασίων, οἰκιῶν, κρηνῶν κττ. ἀνὰ τὰ ὑπερκείμενα χωρία τοῦ Βόλου.

Ὀλίγαι μόνον περιεσῴζοντο τῇ φροντίδι ἀνδρῶν εὐπαιδεύτων, οἵους ἀνέδειξαν μάλιστα αἱ ***Μηλέαι*** τοῦ Πηλίου· καὶ αὐταὶ ὅμως δὲν συνελέγοντό που ἐπίτηδες.

Ἀλλ᾿ ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς χώρας μέχρι τοῦ 1898, τῇ φροντίδι πολλῶν ἐν Βόλῳ φιλαρχαίων, συνελέγοντο ἀρχαῖα ἀντικείμενα, καὶ δὴ λίθινα μόνον, εἰς τὸ ***Δημαρχεῖον*** τῆς πόλεως. Εἰς τὴν συναγωγὴν ταύτην συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον τὸ σύγγραμμα τοῦ λίαν εὐπαιδεύτου ἰατροῦ κ. Ν. Γεωργιάδου «Θεσσαλία» (1880. 1894), δι᾿ οὗ καὶ ἡ γνῶσις τῆς ἱστορίας καὶ τοπογραφίας τοῦ τόπου μετεδόθη εὐρύτερον καὶ ποιός τις σεβασμὸς πρὸς τὰ ἀρχαῖα κειμήλια ἐνεπνεύσθη.

Τὰ οὕτω συναγόμενα μνημεῖα ἐπληθύνοντο σπουδαίως ἀπὸ τοῦ 1898, ἰδίως ἕνεκα τῆς κατεδαφίσεως τμημάτων τοῦ φρουρίου πρὸς διάνοιξιν ὁδῶν καὶ κτίσιν οἰκιῶν· κεῖται δὲ τὸ φρούριον τοῦτο ἐπὶ τοῦ

καλουμένου ***Κάστρου τοῦ Βόλου*** ἢ ***«Παλαιά»,*** ἐφ᾽ οὗ πιθανώτατα ὑπῆρχεν ἡ προϊστορικὴ ***Ἰωλκός,*** καὶ ὅπερ κατασκευασθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Βυζαντίνων, ἴσως ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Μικραὶ Φεραί,*** ἐπεξετάθη κατόπιν ὑπὸ τῶν Γενουησίων, καὶ τέλος ἐπηυξήθη καὶ ἐπεσκευάσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων· τὸ ὑλικὸν καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας περιόδους ἐλήφθη ἐκ τῶν οὐ μακρὰν κειμένων ἐρειπίων τῶν ***Παγασῶν,*** ἐν μέρει δ᾽ ἐκ τῆς ***Δημητριάδος,*** καὶ ἐκ τοῦ ἐπ᾽ αὐτοῦ τοῦ λόφου κειμένου ποτὲ ἀρχαίου ναοῦ τῆς ***Ἀρτέμιδος Ἰωλκίας.***

Ἕνεκα λοιπὸν τοῦ πλήθους αὐτῶν συνήχθησαν πάντα τὰ μνημεῖα τῷ 1898 εἰς τὸν ***Πυροσβεστικὸν Σταθμόν,*** κείμενον παρ᾽ αὐτὸν τὸν λόφον· κατὰ μῆνα δὲ Μάιον τοῦ ἔτους ἐκείνου κατεγράφησαν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Γυμνασίου Βόλου κ. Δ. Σακελλαρίου ἐν προχείρῳ εὑρετηρίῳ, ὅπερ νῦν διατηρεῖται ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας.

Ἀπὸ δὲ τοῦ θέρους τοῦ 1898 καὶ καθ᾽ ὅλον τὸ 1899 ὁ Γυμνασιάρχης κ. Δ. Παππαγεωργίου, περιελθὼν ἱκανὸν τῆς Μαγνησίας καὶ τῆς ἐγγὺς Πελασγιώτιδος, συνέλεξε μετὰ πολλοῦ ζήλου ποικίλας ἀρχαιότητας, ἃς μετὰ τῶν ἐν τῷ Πυροσβεστικῷ Σταθμῷ τέως φυλασσομένων μετεκόμισεν εἰς τὸ ***Γυμνάσιον,*** συντάξας καὶ εὑρετήριον πρόχειρον, ὅπερ διατηρεῖται νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ. Ἐκεῖ δὲ συνήγοντο καὶ μετέπειτα αἱ ἀπὸ τοῦ 1899 τυχὸν ἀνευρισκόμεναι ἐν τοῖς πέριξ ἀρχαιότητες.

Κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τοῦ 1905 μετακομισθέντος εἰς ἄλλην οἰκίαν τοῦ Γυμνασίου, συμμετεκομίσθησαν

καὶ αἱ ἀρχαιότητες, συνετάχθη δὲ καὶ νέον εὑρετήριον, πρόχειρον μὲν ἀλλ᾿ ἐπιστημονικόν, ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Κ. Κουρουνιώτου, ὅπερ ἐπίσης διατηρεῖται νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ.

Κατὰ μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1906 ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας εἰδικῶς πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς Θεσσαλίας, πρὸς συναγωγὴν τῶν διεσπαρμένων μνημείων καὶ πρὸς κτίσιν Μουσείων, εὕρομεν ἐν τῇ Συλλογῇ Βόλου τὰ ἑξῆς ἀρχαῖα ἀντικείμενα: ***λίθινα*** 93, ***χαλκᾶ*** 2, ***νομίσματα*** 14, ***πήλινα*** 86, ***διάφορα*** 4.

Ἔκτοτε συνεκομίσαμεν ἐξ ὅλης τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐπηυξήσαμεν δι᾿ ἀνασκαφῶν τὴν Συλλογήν, συντάξαντες τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1907 εὑρετήριον, καθ᾿ ὃ αὕτη εἶχε τότε: ***λίθινα*** 137, ***μετάλλινα*** 26, ***νομίσματα*** 381, ***πήλινα*** 218, ***διάφορα*** 16.

Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων εἶχεν ἀποφασίσει ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία νὰ ἱδρύσῃ μικρὸν Μουσεῖον ἐν Βόλῳ ἐπὶ γηπέδου, προθύμως χορηγηθέντος ὑπὸ τοῦ Δήμου Παγασῶν, προτάσει τοῦ τότε Δημάρχου κ. Ν. Γεωργιάδου καὶ τοῦ Γραμματέως τοῦ Δήμου κ. Δ. Ῥίζου.

Ἀλλ᾿ ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ 1907 αἱ ἀνασκαφαὶ ἡμῶν παρεῖχον πολλὰ καὶ σημαντικὰ εὑρήματα, ἐξ ὧν καθίστατο φανερὸν ὅτι τὸ ὡς ἄνω ὑπολογισθὲν Μουσεῖον θὰ ἦτο ἀνεπαρκὲς πρὸς ὑποδοχὴν αὐτῶν.

Καὶ τοῦτο μὲν ἐν μέρει, μάλιστα δ᾿ ὁ πόθος τοῦ νὰ φανῇ ὠφέλιμος τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι καὶ τῇ ἐπιστήμῃ, παρεκίνησαν τὸν ἐκ Πορταριᾶς τοῦ Πηλίου εὐγενῶν αἰσθημάτων ἄνδρα κ. ***Ἀλέξιον Ἀθανασάκιν*** νὰ προ-

τείνῃ ἡμῖν κατὰ Μάιον τοῦ 1907 τὴν ἰδίαις αὐτοῦ δαπάναις ἵδρυσιν μεγάλου Θεσσαλικοῦ Μουσείου, ἱκανοῦ νὰ περιλάβῃ πάσας τὰς θεσσαλικὰς ἀρχαιότητας.

Ἡ δωρεὰ ἐγένετο, ὡς εἰκός, λίαν εὐγνωμόνως δεκτή, ἀνετέθη δ᾽ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῷ μηχανικῷ κ. Ἀ. Ἀγγελίδῃ, ἵνα ἐκπονήσῃ τὸ σχέδιον τοῦ Μουσείου, ὅπερ τιμῆς ἕνεκα ἐπωνομάσθη ***Ἀθανασάκειον.***

Ἔκτοτε κατὰ θείαν βούλησιν ἀνευρίσκοντο πολλαὶ ἀρχαιότητες ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ἡμῶν, ὧν πολυάριθμοι καὶ σημαντικώταται εἶναι αἱ στῆλαι τῶν Παγασῶν.

Τοῦ δὲ σχεδίου ταχέως καταρτισθέντος, ἤρξατο ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τοῦ κ. Ἀθανασάκι διὰ τοῦ δραστηρίου ἀρχιτέκτονος κ. Ἰω. Σκούταρι. Τῇ 18ῃ Ἀπριλίου 1908 ἐτέθη ὁ θεμέλιος λίθος, γενομένης σεμνῆς τελετῆς ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν καὶ πολλοῦ κόσμου, προσφωνήσαντος ἁρμοδίως τοῦ Νομάρχου Μαγνησίας κ. Γ. Παγανέλλη· ἐπὶ δὲ τοῦ θεμελίου λίθου ἐχαράχθη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α΄
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ
ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΠΑΓΑΣΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΤΑΛΗ:
ΑΛΕΞΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΑΚΙΣ
ΤΟΔΕ ΤΟ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ
ΕΝ ΒΟΛΩΙ
ΙΔΙΑΙΣ ΕΑΥΤΟΥ ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΑΝΗΓΕΙΡΕ
ΣΗΜΕΡΟΝ ΤΗΙ 18ΗΙ ΑΠΡΙΛΙΟΥ ΤΟΥ ͵ΑϠΗ΄ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ

Αἱ δ' ἐργασίαι πρὸς οἰκοδόμησιν τοῦ Ἀθανασακείου Μουσείου ἔβησαν ἔκτοτε δραστηρίως, οὕτως ὥστε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1908 ἦτο ἕτοιμον νὰ περιλάβῃ τὰς ἀρχαιότητας.

Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ ἀναγράψωμεν ὅτι προθύμως ἐβοήθησαν ταῖς ἐργασίαις ἡμῶν οἱ Δήμαρχοι Παγασῶν κ. ***Ν. Γεωργιάδης,*** ὁ ἀοίδιμος ***Ἰωάν. Καρτάλης*** καὶ ὁ κ. ***Κωνστ. Γκλαβάνης,*** προτείναντες τὴν χορηγίαν χρημάτων ἐκ τοῦ Δημοτικοῦ Ταμείου (ὁ Ἰ. Καρτάλης ἐχορήγησε καὶ ἐξ ἰδίων) πρὸς ἐκτέλεσιν δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν, πρὸς διαφύλαξιν τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ ἐν μέρει πρὸς ἔκδοσιν τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου.

Αἱ προτάσεις τῶν μνημονευθέντων Δημάρχων ἐτύγχανον προθύμου ἀποδοχῆς παρὰ τοῖς Δημοτικοῖς Συμβούλοις, οἵτινες εἶναι ἄνδρες φιλοπάτριδες καὶ ἐμπνέονται ὑπὸ ἀγαθῶν διαθέσεων πρός τε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν πρόοδον τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν πατρίδος. Διὸ θεωροῦμεν δίκαιον νὰ ἀναγράψωμεν τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐνταῦθα, ἐκφράζοντες εἰς αὐτοὺς τὰς ἡμετέρας εὐχαριστίας.

Οἱ ἐπὶ τῆς Δημαρχίας τοῦ κ. Ν. Γεωργιάδου Σύμβουλοι: Ε. Ἀγγελίδης, Δ. Γεννηματᾶς, Κ. Γκλαβάνης, Ν. Εὐαγγελόπουλλος, Κ. Ζάμπαλος, Ν. Ζαρλῆς, Ἀ. Κ. Καρτάλης, Ἀριστείδης Καρτάλης, Δ. Κουκιάδης, Ἀ. Παππαγεωργιάδης, Ἀ. Παππαχρίστου, Δ. Σταμάτης, Μ. Σταματόπουλλος, Ἀ. Τοπάλης, Ν. Δ. Χρίστου, Ἰ. Χρυσοβελόνης, Κ. Χρυσοχοΐδης.

Οἱ ἐπὶ τῆς Δημαρχίας Ἰω. Καρτάλη καὶ Κ. Γκλαβάνη Σύμβουλοι: Ν. Ζαρλῆς, Κ. Γ. Καρτάλης, Δ. Κουκιάδης, Ἀ. Κουτσαγγέλης, Γ. Κούτσικος, Μ. Κοφίνας, Ἰ. Μέγαρης, Σ. Μουσούρης, Ἀ. Παππαγεωργιάδης, Σ. Παππαθανασίου, Ἰ. Σαραφόπουλλος, Σ. Σκρέτας, Μ. Σταματόπουλλος, Ἰ. Χρυσοβελόνης, Κωνστ. Χρυσοχοΐδης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου 1909.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΛΟΣ

Α

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΓΡΑΠΤΩΝ ΣΤΗΛΩΝ ΠΑΓΑΣΩΝ *

α) Πηγαὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ζῳγραφικῆς.

Αἱ στῆλαι τῶν Παγασῶν ἀναφέρονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀρχαίαν Ζῳγραφικήν, ἧς πολλὰ ζητήματα σπουδαίως διαλευκαίνουσιν.

Ἕνεκα τούτου ἀπαιτεῖται νὰ δοθῇ ἐνταῦθα ἰδέα τις περὶ τοῦ τί εἶναι σήμερον γνωστὸν περὶ τοῦ ὡραίου τούτου κλάδου τῆς Τέχνης, ὃν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀνύψωσαν, ὡς ἐν γένει πᾶσαν τέχνην, εἰς ἀνυπέρβλητον σημεῖον τελειότητος.

Συγχρόνως δ᾽ ἐν τῇ ἐρεύνῃ ταύτῃ θὰ δυνηθῶμεν νὰ εὕρωμεν τὴν ἁρμόζουσαν θέσιν, ἣν πρέπει νὰ καταλάβωσιν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ζῳγραφικῆς αἱ γραπταὶ στῆλαι τῶν Παγασῶν.

Πρὸς γνῶσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ζῳγραφικῆς ἔχομεν δύο πηγάς: τὰς *περιγραφὰς* τῶν παλαιῶν συγγραφέων, οἵτινες εἶδον τὰ ἔργα τῶν ζῳγράφων, καὶ τὰ *μνημεῖα*, ὅσα περιεσώθησαν μέχρι σήμερον εἰς ἡμᾶς ἐκ τῆς Ἀρχαιότητος.

Δυστυχῶς οὔτε ἡ πρώτη οὐδὲ ἡ δευτέρα τῶν πηγῶν τούτων εἶναι ἐπαρκής, ὅπως κρίνωμεν ἀσφαλῶς περὶ τοῦ τί ὄντως κατώρθωσαν ἐν τῇ Τέχνῃ οἱ ἀρχαῖοι ζῳγράφοι:

Διότι αἱ μὲν πληροφορίαι καὶ περιγραφαὶ τῶν παλαιῶν

---

* Περὶ τῆς σημασίας τῶν γραπτῶν στηλῶν Παγασῶν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ζῳγραφικῆς ἐγράψαμεν ἐκτενῆ πραγματείαν ἐν τῇ «Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι» τοῦ 1908 σελ. 1—60 μετὰ εἰκόνων καὶ πινάκων. Εἰς αὐτὴν παραπέμπομεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ μελετήσωσιν ἐκτενέστερον τὰς γνώμας καὶ τὰ ἐνταῦθα ἐκτιθέμενα συμπεράσματα ἡμῶν.

A

B

Γ

Εἰκὼν 1.—Μελανόμορφον ὕφος τελείως ἀνεπτυγμένον.

Παράστασις ἐπὶ ἀττικοῦ ἀμφορέως τῆς ϛ΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος τῆς Πινακοθήκης τοῦ Μονάχου. — Α Προσχεδίασμα τῆς εἰκόνος.—Β Σκιαγραφία τῆς μορφῆς διὰ μελαίνης βαφῆς.—Γ Ἐπεξεργασία τῶν λεπτομερειῶν διὰ χαραγῶν καὶ λευκοῦ ἐπιχρίσματος

συγγραφέων εἶναι αὐστηρῶς εἰπεῖν λέξεις ἁπλαῖ, μνημεῖα δὲ πρὸς ἐξέλεγξιν αὐτῶν δὲν περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν μεγάλων καὶ περιφήμων ζῳγράφων καὶ ἐκ τῶν διαφόρων περιόδων τῆς Ζῳγραφικῆς.

Ὁ δὲ λόγος τῆς μὴ διατηρήσεως αὐτῶν εἶναι ἁπλοῦς: ταῦτα δῆλα δὴ ἔγραψαν οἱ ζῳγράφοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ ξυλίνων πινάκων, ἢ ἐπὶ τοίχων στοῶν, ναῶν καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων, τινὲς δὲ λίαν μεταγενέστεροι ἐπὶ ὀθόνης, ἤτοι ἐπὶ ὑλῶν, αἵτινες ἐξαφανίζονται εὐκόλως.

Μόνον λοιπὸν ἐξ ἀντιγράφων καλῶν καὶ πιστῶν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἀρχετύπων, ὅπως τὴν τέχνην τῶν μεγάλων ἀνδριαντοποιῶν κατανοοῦμεν κατὰ μέγιστον μέρος ἐξ ἀντιγράφων περισωθέντων.

Ἀλλ' οὔτε ἀντίγραφα οὐδὲ μιμήσεις ἔργων τῶν μεγάλων ἢ σημαντικῶν ζῳγράφων τῆς Ἀρχαιότητος περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν λόγου ἄξια, ἐφ' ὧν στηριζόμενοι θὰ ἠδυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν ὁπωσδήποτε τὴν τέχνην καὶ δύναμιν αὐτῶν.

β) Τὰ ἀγγεῖα.

Διότι ἐν πρώτοις αἱ ἐπὶ ἀγγείων διατηρούμεναι ἀντιγραφαὶ ἢ μιμήσεις ἔργων τῶν ζῳγράφων παραγνώρισιν μᾶλλον ἢ ἀναγνώρισιν τῆς τέχνης αὐτῶν παρέχουσιν.

Οἱ ἀγγειογράφοι δῆλα δὴ τῆς Ϛ' καὶ Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, οἵτινες ἀνεβίβασαν εἰς περιωπὴν καλλιτεχνίας μετ' ἀξιώσεων τὴν χειρωνακτικὴν αὐτῶν τέχνην, εἶναι μὲν βέβαιον ὅτι ἐμιμοῦντο συνθέσεις καὶ εἰκόνας μεγάλων συγχρόνων ζῳγράφων, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ζῳγραφικῆς.

Ἀλλ' ἐκ τῶν μιμήσεων τούτων οὐδὲν σχεδὸν ὠφελούμεθα πρὸς κρίσιν περὶ τῆς μεγάλης Ζῳγραφικῆς· διότι τὰ ἀγγεῖα ἐζῳγραφοῦντο ἄνευ χρωμάτων κατ' ἰδίας μεθόδους, ὡς ἑξῆς: κατὰ μὲν τὴν Ϛ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα οἱ ἀγγειογράφοι ἔγραφον ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ ἐδάφους τοῦ ἀγγείου προσχέδιόν τι τῶν παραστάσεων (εἰκὼν ι Α) καὶ τὰς μορφὰς ἐν εἴδει σκιᾶς πε-

A

B

Εἰκὼν 2.—Ἐρυθρόμορφον ὕφος ἐν ἀρχῇ τῆς ἀναπτύξεως.

Παράστασις ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἀγγείου τῆς εἰκ. 1.
Α Προσχεδίασμα τῆς παραστάσεως.—Β Κάλυψις διὰ μελαίνης βαφῆς τῶν πέριξ τῆς παραστάσεως καὶ γραφὴ τῶν λεπτομερειῶν διὰ τοῦ χρωστῆρος.

πληρωμένης διὰ μελαίνης βαφῆς (εἰκὼν 1 Β), ἐν ᾧ αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλοῦντο διὰ χαραγῶν καὶ λευκῶν ἐπιχρισμάτων (εἰκ. 1 Γ)· πολλάκις δὲ παρελείπετο καὶ τὸ προσχέδιον. Ἡ μέθοδος αὕτη καλεῖται ἐν τῇ Ἀγγειογραφίᾳ τὸ *μελανόμορφον ὕφος*.

Κατὰ δὲ τὴν Ε′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀντιθέτως, ἰχνογραφοῦντο πρῶτον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς αἱ παραστάσεις ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ ἐδάφους τοῦ ἀγγείου (εἰκὼν 2 Α), ἐκαλύπτοντο τὰ πέριξ αὐτῶν διὰ μελαίνης βαφῆς (εἰκὼν 2 Β), αἱ δὲ λεπτομέρειαι ἐγράφοντο διὰ λεπτῶν γραμμῶν τῇ βοηθείᾳ χρωστῆρος (εἰκὼν 2 Β). Ἡ μέθοδος αὕτη, οὖσα ἐγγύτερον πρὸς τὴν Ζῳγραφικήν, καλεῖται ἐν τῇ Ἀγγειογραφίᾳ τὸ *ἐρυθρόμορφον ὕφος*.

Τὰ ἀγγεῖα λοιπὸν ἀνάγονται εἰς τὴν τάξιν τῶν *μονοχρωμάτων* ἔργων, ὁποῖα ἔγραψαν οἱ λίαν ἀρχαϊκοὶ ζῳγράφοι, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, οἵτινες δὲν διέφερον πολὺ τῶν ἀγγειογράφων.

Ἀφ' οὗ κατὰ ταῦτα στεροῦνται μὲν χρωμάτων τὰ ἀγγεῖα, ἔχουσι δὲ χῶρον περιωρισμένον καὶ διάφορον μέθοδον ἐκτελέσεως, πῶς δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν ἐπ' αὐτῶν πρὸς ἐξαγωγὴν σοβαρῶν κρίσεων περὶ τῆς τέχνης τῶν μεγάλων ζῳγράφων, καὶ ἂν ἔτι ἀντιγράφωσιν ἔργα αὐτῶν;

Μόνον αἱ *λευκαὶ λήκυθοι* ἔχουσι κατὰ τὴν τεχνικὴν μέθοδον μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὴν Ζῳγραφικήν· διότι τὸ δάπεδον αὐτῶν ἐκαλύπτετο πρῶτον διὰ λευκῆς βαφῆς, ἢ ἀλοιφῆς, ἐπ' αὐτῆς δ' ἐγράφοντο καὶ τὰ περιγράμματα καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῶν παραστάσεων διὰ μελάγχρου, πορφυρᾶς, κιτρίνης καὶ ἄλλων βαφῶν (εἰκὼν 3).

Αὕτη περίπου εἶναι ἡ μέθοδος τῆς *ξηρογραφικῆς* (a tempera) τοιχογραφίας, ἣν φαίνεται ὅτι ἤσκησαν μεγάλοι ζῳγράφοι μέχρι τοῦ Πολυγνώτου, καὶ αὐτὸς καί τινες μετ' αὐτόν.

Τὸ δυσάρεστον ὅμως εἶναι ὅτι οἱ ἀγγειογράφοι τῶν λευκῶν ληκύθων προώριζον αὐτὰς ἀποκλειστικῶς πρὸς λατρείαν τῶν νεκρῶν· διὰ τοῦτο δὲν εἶχον ἐλευθερίαν νὰ μιμηθῶσιν ἢ ἀντιγράψωσι παραστάσεις ἐξ εἰκόνων τῶν μεγάλων ζῳγράφων, οἵαν εἶχον οἱ λοιποὶ ἀγγειογράφοι.

Εἰκὼν 3. — Ἀρίστη λευκὴ λήκυθος ἐξ Ἀττικῆς, νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Βόννης, **τοῦ 450 π. Χ.** *περίπου.*

Παρίσταται διὰ πολλῶν χρωμάτων ὁ θανὼν νεανίας, κυνηγῶν λαγωόν· πλησίον εἶναι ὁ τάφος αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου στήλη, οἷα τῶν Παγασῶν, κοσμουμένη διὰ ταινιῶν.

γ) Αἱ Τοιχογραφίαι Πομπηΐας.

Ἄλλα μνημεῖα πρὸς γνῶσιν τῆς ἀρχαίας Ζωγραφικῆς ἔχομεν τὰς τοιχογραφίας τῶν οἰκοδομημάτων τῆς Πομπηΐας καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Νοτίου μάλιστα Ἰταλίας· ταύτας, ἐλλείψει ἄλλων πηγῶν, ἀνεβίβασάν τινες εἰς μεγάλην περιωπήν, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν κρίνουσι λίαν ἀτόπως περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ζωγραφικῆς.

Διότι αἱ τοιχογραφίαι αὗται εἶναι ἔργα χειρωνακτικὰ ἀρκούντως μεταγενέστερα, ὡς ποιηθέντα κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς Α΄ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος κατὰ τὴν *νωπογραφικὴν* (a fresco) μέθοδον, ἣν φαίνεται ὅτι οὐδόλως ἤσκησαν οἱ μεγάλοι ζωγράφοι τῆς Ἀρχαιότητος. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης αἱ παραστάσεις ἐγράφοντο ἐπὶ τοῦ τοίχου νωποῦ ἔτι ὄντος καὶ συνεξηραίνοντο αἱ βαφαὶ μετ᾽ αὐτοῦ.

Τὰ δὲ πρότυπα ἐλάμβανον οἱ τοιχογράφοι οὗτοι τῆς Πομπηΐας οὐχὶ ἀπ᾽ εὐθείας ἐκ τῶν εἰκόνων τῶν μεγάλων Ἑλλήνων ζωγράφων, ἀλλ᾽ ἐκ μεταπεπλασμένων ἤδη ἀντιγράφων, ἅτινα καὶ αὐτοὶ μετέπλαττον αὐθαιρέτως, ἀναλόγως τοῦ χρόνου, ὃν διέθετον, καὶ τῆς πληρωμῆς, ἣν ἐλάμβανον.

Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου παραθέτομεν τὴν εἰκ. 4, ἔνθα παρίσταται εἰς δύο διαφόρους τοιχογραφίας ἡ *θυσία τῆς Ἰφιγενείας* κατὰ μίμησιν περιφήμου ἔργου τοῦ ***Τιμάνθους***.

Οἱ ἰδόντες τὸ ἀρχέτυπον συγγραφεῖς λέγουσιν ὅτι παρίστατο *βωμὸς* καὶ παρ᾽ αὐτὸν ὁ *Κάλχας*, τεθλιμμένος διὰ τὸ ἀπάνθρωπον ἔργον, ὅπερ ὤφειλε νὰ ἐκτελέσῃ· πρὸς αὐτὸν μετέβαινεν αὐτοθελήτως ἡ γενναία κόρη *Ἰφιγένεια*, παρέχουσα τὸ σῶμα αὐτῆς πρὸς θυσίαν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ τῶν Ἑλλήνων.

Πλησίον αὐτῶν παρίστατο ὁ *Ὀδυσσεὺς* περισσότερον τοῦ Κάλχαντος λυπούμενος, καὶ ὁ *Μενέλαος* σχεδὸν κλαίων, ὡς θεῖος τῆς κόρης καὶ ὡς αἴτιος τοῦ θανάτου αὐτῆς.

Περαιτέρω παρίστατο ὁ πατὴρ τῆς Ἰφιγενείας *Ἀγαμέμνων*· ὁ ζωγράφος ἐξαντλήσας τοὺς βαθμοὺς τῆς λύπης εἰς τὰς φυσιογνωμίας τῶν ἄλλων, καὶ μὴ ἔχων καλλιτεχνικὸν μέσον νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἄφατον λύπην τοῦ πατρός, παρέστησεν

A

B

Εἰκὼν 4.—Θυσία τῆς Ἰφιγενείας κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Τιμάνθους, ἐπὶ τοιχογραφιῶν τῆς Πομπηΐας.

Α Παραλλαγὴ ἀπὸ τοῦ ἀρχετύπου διὰ παραλείψεων.—Β Παραλλαγὴ ἀπὸ τοῦ ἀρχετύπου διὰ μετατροπῶν καὶ προσθηκῶν.

αὐτὸν καλύπτοντα τὸ πρόσωπον: τρόπος λίαν εὐφυής, ἵνα καὶ τὴν παραμόρφωσιν τοῦ προσώπου τοῦ βασιλέως πατρὸς ἀποφύγῃ, καὶ τὴν ὑπερτάτην λύπην αὐτοῦ δηλώσῃ.

Τί δὲ βλέπομεν ἐν ταῖς τοιχογραφίαις; εἰς τὴν εἰκ. 4 Β παραλείπεται ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Μενέλαος, ἡ δὲ Ἰφιγένεια παρίσταται βιαίως ἀπαγομένη ὑπὸ δύο βοηθῶν τοῦ Κάλχαντος πρὸς θυσίαν, ἐν ᾧ ὑπεράνω ἡ Ἄρτεμις ἀποστέλλει διά τινος Νύμφης ἔλαφον, ἵνα θυσιασθῇ ἀντὶ τῆς Ἰφιγενείας, πράγματα παρείσακτα εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Τιμάνθους.

Τοὐναντίον ἐν τῇ εἰκ. 4 Α παρίσταται μόνον ὁ Κάλχας καὶ ἡ αὐτοπροαιρέτως προσερχομένη Ἰφιγένεια, πλησίον δὲ ὁ Ἀγαμέμνων σκεπτικὸς μὲν καὶ λυπούμενος, ἀλλὰ μὴ κεκαλυμμένος τὸ πρόσωπον, κατὰ τρόπον παρηλλαγμένον ἀρκούντως ἀπὸ τοῦ ἀρχετύπου.

δ) Τὰ ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα.

Τρίτην πηγὴν ἀποτελοῦσι τὰ *ἀνάγλυφα,* ἅτινα εἶναι πλησιέστερα πρὸς τὴν Ζῳγραφικὴν μᾶλλον, ἢ πρὸς τὴν Πλαστικήν· διότι καὶ ἐσχεδιάζοντο ὡς εἰκόνες καὶ ἐνισχύοντο μετὰ τὴν γλυφὴν ἐν ταῖς λεπτομερείαις διὰ βαφῶν, ὡς δεικνύουσι καὶ ἀνθέμια γλυπτὰ καὶ ὀλίγαι στῆλαι γλυπταὶ τῶν Παγασῶν, πλουσίως πάντα βεβαμμένα.

Ἄριστα δείγματα τοιούτων ἀναγλύφων ἀποτελοῦσιν αἱ γνωστόταται *σαρκοφάγοι τῆς Σιδῶνος,* νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ Κωνσταντινουπόλεως εὑρισκόμεναι, κατὰ τὴν Δ′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ποιηθεῖσαι. Τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου, ἤτοι τῶν περὶ τὸ 500 π. Χ. χρόνων, ὡραῖον δεῖγμα ἔχομεν τὸν *Ἀριστίωνα* τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν. Τῆς δὲ εὐθὺς μετὰ τὸν Ἀπελλῆ περιόδου ἔχομεν καλὰ δείγματα πολλὰ γλυπτὰ ἀνθέμια στηλῶν τῶν Παγασῶν, ὧν αἱ λεπτομέρειαι εἶναι βεβαμμέναι (εἰκὼν 5).

Ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἀνάγλυφα μιμούμενα, ἢ ἀντιγράφοντα αὐτὸ τοῦτο εἰκόνας περιφήμων ζῳγράφων: τοιαῦτα εἶναι τὰ τοῦ *ἡρῴου* τῆς *Τρύσης* (νῦν Γκέλμπασι) τῆς Λυκίας, ἐν τῷ

Εἰκὼν 5. — Ἀνθέμιον γλυπτὸν ἅμα καὶ γραπτόν.
*Τῆς στήλης τῆς **Εἰρήνης Ἱστιοδώρου**· ἐκ Παγασῶν.*

Μουσείῳ τῆς Βιέννης εὑρισκόμενα, κατὰ τὸ 400-350 π. Χ. ποιηθέντα.

Καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀνεπτύχθη ἡ κατασκευὴ ἀναγλύφων *γραφικῶν* λεγο-

μένων, ἅτινα μιμοῦνται μετὰ πολλῆς ἐπιτηδεύσεως ζωγραφίας, ὄντα αὐτὸ τοῦτο γλυπταὶ εἰκόνες (εἰκὼν 6).

Ἔτι δὲ μέχρι τῶν ἐσχάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων συνείθιζον ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων *σαρκοφάγων* νὰ ἀντιγράφωσι γλυπτῶς εἰκόνας ζωγράφων.

Ἐκ τούτων λαμβάνομεν βεβαίως ἰδέαν τινά, μάλιστα ἀρτιωτέραν ἢ ἐκ τῶν ἀγγείων, περὶ τῆς δυνάμεως τῶν ζωγράφων

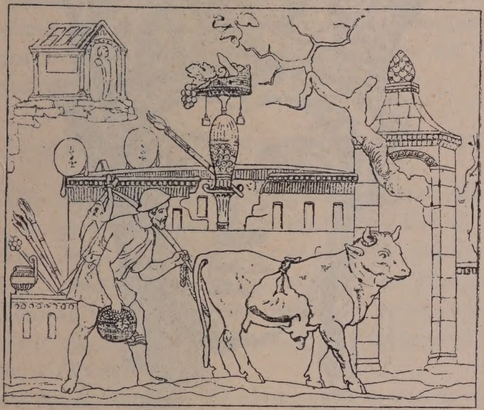

Εἰκὼν 6.—Γραφικὸν ἀνάγλυφον τοῦ 250-150 π. Χ.· νῦν ἐν τῇ Γλυπτοθήκῃ τοῦ Μονάχου.

Παρίσταται χωρικὸς εἰσερχόμενος εἰς τὴν πόλιν πρὸς πώλησιν τροφίμων.

κατὰ τὴν σύνθεσιν καὶ διάταξιν τῶν παραστάσεων εἰς τοὺς πίνακας αὐτῶν· ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν χρωματισμὸν καὶ τὴν τεχνικὴν μέθοδον ἐλάχιστα ὠφελούμεθα πρὸς ἀσφαλῆ κρίσιν τῆς Ζωγραφικῆς ἐκ τῶν ἀναγλύφων, καὶ ἂν ἔτι διατηρῶσι τὰς βαφάς· διότι οἱ βάφοντες αὐτὰ μετεχειρίζοντο βεβαίως ἰδίους τρόπους, χωρὶς νὰ ἐξαρτήσωσιν ἐκ τῶν ἀρχετύπων πιστῶς τὴν διάταξιν τῶν χρωμάτων.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει προκειμένου καὶ περὶ τῶν βεβαμμένων πηλίνων ἀγαλματίων, ὧν ἄριστα δείγματα εἶναι αἱ *Ταναγραῖαι*

κόραι, ἔργα τῆς Δ′-Γ′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, καὶ περὶ τῶν μεγάλων μαρμαρίνων *ἀγαλμάτων*, ἅτινα πάντα καὶ πάντοτε ἦσαν βεβαμμένα, ἐλάχιστα ὅμως διετήρησαν τὰς βαφάς.

Εἰκὼν 7. — Μαρμαρίνη κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου.

Ἀποτελεῖ ἓν τῶν σπανιωτάτων παραδειγμάτων ἀγάλματος, οὗ αἱ λεπτομέρειαι ἀποδίδονται διὰ βαφῶν, ἰδίως αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν κτλ..

Ὅτι ἡ βαφὴ τῶν ἀγαλμάτων ἦτο συνήθεια πολὺ ἀρχαία, δεικνύουσιν αἱ ἀρχαϊκαὶ *κόραι* τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, μεταξὺ 550-480 π. Χ. ποιηθεῖσαι καὶ πλου-

σίως βεβαμμέναι διὰ τῆς ἐγκαυστικῆς μεθόδου, περὶ ἧς θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω.

Κατὰ τὴν λαμπρὰν περίοδον δὲν ἐβάφοντο βεβαίως τόσον ἰσχυρῶς οἱ ἀνδριάντες, ἀλλ' ἔφερον τὴν λεγομένην *γάνωσιν* τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος, ἐν ᾧ ἡ κόμη, τὰ ἐνδύματα καὶ αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου ἀπεδίδοντο διὰ χρωμάτων (εἰκὼν 7).

Καὶ ἐκ τῆς πολυχρωμίας τῶν *ναῶν* ἐλάχιστα ὠφελούμεθα πρὸς γνῶσιν τῆς Ζωγραφικῆς· ὅτι δὲ καὶ τῶν ναῶν καὶ μεγάλων οἰκοδομημάτων αἱ λεπτομέρειαι ἐβάφοντο ζωηρῶς, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐγκαυστικὴν μέθοδον ἤδη ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, εἶναι ἀπολύτως βέβαιον σήμερον.

ε) Αἱ προσωπογραφίαι Φαγιούμ.

Ἄλλην πηγὴν πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς ἀρχαίας Ζωγραφικῆς ἀποτελοῦσιν αἱ λεγόμεναι *προσωπογραφίαι* τοῦ *Φαγιοὺμ* τῆς Αἰγύπτου, διότι ἐκεῖ εὑρέθησαν αἱ πλεῖσται καὶ ἄρισται.

Εἶναι δὲ αὗται μικραὶ προτομαὶ ἐπὶ ξύλου ἐζωγραφημέναι, ἀποδίδουσαι τὴν μορφὴν τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ, καὶ τιθέμεναι ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς κεφαλῆς τῶν τεταριχευμένων πτωμάτων αὐτῶν (εἰκὼν 8).

Κατ' ἀρχὰς ἀπεδόθη εἰς αὐτὰς μεγίστη σημασία: ἐθεωρήθησαν ἔργα τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων, ὧν μάλιστα διέκρινάν τινες καὶ τὰς προσωπογραφίας.

Ἀλλ' ἀπεδείχθη ὑπὸ τῶν κ. κ. Wilcken καὶ Flinders Petrie ὅτι ἐποιήθησαν μεταξὺ τοῦ 150 καὶ 350 μ. Χ.· εἶναι ἄρα καὶ τῶν τοιχογραφιῶν τῆς Πομπηΐας πολὺ μεταγενέστεραι, ἔτι δὲ κοινὰ χειρωνακτικὰ ἔργα, μὴ στηριζόμενα ἐπὶ ἀρχετύπων μεγάλων ζωγράφων, ἀλλὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀποθανόντων ἀποδίδοντα, πολλάκις μεθ' ἱκανῆς ἐπιτυχίας καὶ τέχνης.

Ἐκ τῶν ἔργων τούτων μανθάνομεν ὁπωσδήποτε πῶς ἠσκεῖτο περίπου ἡ ἐπὶ ξύλου ἐγκαυστική, καὶ ὁποίαν τινὰ ὄψιν παρουσίαζον αἱ οὕτω γραφεῖσαι εἰκόνες τῶν μεγάλων ζωγράφων, ἰδίως τῆς Δ' καὶ Γ' π.Χ. ἑκατονταετηρίδος· ὡμοίαζον δῆλα δὴ

κατὰ πολὺ πρὸς τὰς σημερινὰς ἐλαιογραφίας, ὁποίας οὐδεὶς ἀρχαῖος ζῳγράφος ἔγραψε.

Πάντως ὅμως δὲν πρέπει νὰ στηρίξῃ τις σοβαρὰν κρίσιν

Εἰκὼν 8.—Δύο προσωπογραφίαι ἐπὶ ξύλου ἐγκαυστικῶς γεγραμμέναι καὶ πολυχρώμως.

Ἐκ Φαγιοὺμ τῆς Αἰγύπτου. Ἔργα τῆς Β΄-Δ΄ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

περὶ ἑνὸς Ἀπελλοῦ ἐπὶ παραδείγματι ἐπὶ ἔργων τοσοῦτον μεμακρυσμένης περιόδου, οὐδὲ νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἐγκαυστικῆς ἑνὸς Παυσίου ἢ Νικίου ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν, ἀδεξίως ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐγκεκαυμένων.

ς) *Αἱ γραπταὶ στῆλαι.*

Ἀφήκαμεν τελευταίαν τὴν σπουδαιοτάτην καὶ τὰ μάλιστα πολύτιμον πηγὴν πρὸς ἀναγνώρισίν τινα τῆς ἀρχαίας Ζωγραφικῆς.

Ταύτην ἀποτελοῦσιν αἱ *γραπταὶ στῆλαι,* ἤτοι αἱ ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ μαρμάρου γεγραμμέναι πολύχρωμοι εἰκόνες, ὧν ἄριστα καὶ σχεδὸν μοναδικὰ δείγματα ἀποτελοῦσιν αἱ τῶν Παγασῶν.

Διότι ἄλλαι ὅμοιαι ἐν Ἀττικῇ, ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου, ἐν Θεσπιαῖς, Ἡρακλείῳ καὶ Πομπηΐᾳ, καὶ τελευταῖον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εὑρεθεῖσαι, μόνον τὰ περιγράμματα τῶν μορφῶν καὶ ἐλάχιστα ἴχνη βαφῶν διατηροῦσιν, εἶναι δ' αἱ πλεῖσται ἀρχαϊκῆς ἢ ἀρκούντως μεταγενεστέρας περιόδου.

Ὅτι αἱ στῆλαι αὗται ἀποτελοῦσι τὴν ἀρίστην πηγὴν τῆς Ζωγραφικῆς, ἀποδεικνύεται πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι *σύγχρονοι* τῶν μεγάλων Ζωγράφων, ὡς ποιηθεῖσαι μεταξὺ 500-1 π. Χ., δεύτερον ἐκ τοῦ ὅτι σχεδὸν πᾶσαι ἐγράφησαν διὰ τῆς *ἐγκαυστικῆς* μεθόδου κατ' ἀνάγκην, δι' ἧς ἀκριβῶς ἐποιήθησαν τὰ πλεῖστα ἔργα πάντων τῶν ζωγράφων ἀπὸ τοῦ Πολυγνώτου καὶ ἐφεξῆς, καὶ τρίτον ἐκ τοῦ ὅτι αὐτὸ τοῦτο ὁμοίας *γραπτὰς στήλας* ἔγραψαν καὶ πολλοὶ τῶν ἀρίστων ζωγράφων τῆς Ἀρχαιότητος.

Τοῦ τελευταίου παραδείγματα ἀναφέρει ὁ Πλίνιος, λέγων ὅτι ὁ Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος τῷ 29 π. Χ. ἐνετύπωσεν ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ Βουλευτηρίου τῆς Ῥώμης τὴν *Νεμέαν,* εἰκόνα ἀναθηματικὴν ἐπὶ μαρμάρου, ἔργον τοῦ περιφήμου ζωγράφου ***Νικίου,*** καὶ τὸν *Γλαυκίωνα* καὶ *Ἀρίστιππον,* εἰκόνα ἐπιτύμβιον πιθανῶς, ἐπὶ μαρμάρου ἐπίσης γεγραμμένην, ἔργον τοῦ ζωγράφου ***Φιλοχάρους.***

Καὶ ὁ Παυσανίας ἀναφέρει ὅτι εἶδε σῳζομένας ἤδη τῷ 160 μ. Χ. ἐπιτυμβίους γραφάς, οἷαι τῶν Παγασῶν, τοῦ ἰδίου Νικίου ἐν Τριτείᾳ τῆς Ἀχαΐας, καὶ ἄλλων ζωγράφων ὁμοίας ἐν Γαίῳ τῆς Ἀχαΐας, ἐν Σικυῶνι, ἐν Μαντινείᾳ, ἐν Ἀθήναις.

Τοιαῦτα παραδείγματα μεγάλων ζωγράφων, οἵτινες ἔγρα-

ψαν ἐπὶ μαρμάρου εἰκόνας, συνέλεξαν οἱ κ. κ. Winter καὶ Six, πλεῖστα δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ μνημονευθείσῃ πραγματείᾳ ἡμῶν ἐν τῇ *Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι* τοῦ 1908 σελ. 1-60.

Ἰδοὺ δὲ τίνες ζωγράφοι ἐποίησαν, κατὰ τὰς ἀνωτέρω ἐρεύνας, εἰκόνας εἰς τὸ μέγεθος περίπου καὶ κατὰ τὴν μέθοδον τῶν Παγασιτικῶν: ἐκτὸς τοῦ *Νικίου* καὶ *Φιλοχάρους* ὁ ***Παυσίας***, ὁ ***Νικόμαχος***, αὐτὸς ὁ ***Ἀπελλῆς***, πιθανώτατα δ' ὁ ***Μίκων***, ὁ ***Παρράσιος***, ὁ ***Ἀριστείδης***, ὁ ***Πρωτογένης***, ὁ ***Τιμόμαχος***, ὁ ***Ἀντίδοτος***, ὁ ***Ἀναξήνωρ***, ἴσως καὶ ὁ ***Ἀπολλόδωρος***, ***Ζεῦξις***, ***Εὔπομπος***, ***Σῖμος***, ***Θέων***, ***Θέωρος***, ***Ταυρίσκος***, ***Ἅβρων***, ***Λεοντίσκος***, ***Σιμωνίδης***, ἡ ζωγράφος ***Καλυψὼ*** κλ.

Ἀλλ' ἐντὸς τῶν ὀνομάτων τούτων περιλαμβάνεται ὅ τι ἄριστον καὶ τελειότατον παρήγαγεν ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ζωγραφικὴ ἀπὸ τοῦ Πολυγνώτου μέχρι τῶν ἐσχάτων ἀναλάμψεων αὐτῆς.

ζ) Συμπέρασμα.

Τίς λοιπὸν κατὰ ταῦτα δύναται νὰ ἀποκλείσῃ τὴν πιθανότητα ὅτι τινὲς τῶν Παγασιτικῶν γραφῶν ἀντιγράφουσιν ἢ μιμοῦνται εἰκόνας τῶν ἀνωτέρω ζωγράφων;

Ἐξ ἄλλου τίς θέλει ἐκφράσει πλέον τὴν ἀπελπίζουσαν θεωρίαν ὅτι ἐπωλέσθησαν *διὰ παντὸς* δι' ἡμᾶς τὰ ἔργα τῶν μεγάλων Ἑλλήνων ζωγράφων, ἢ ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶμεν ἢ ἐν αὐταῖς ταῖς Παγασαῖς καὶ τῇ λοιπῇ Θεσσαλίᾳ, ἢ ἀλλαχοῦ νὰ ἀνεύρωμεν στήλην τινὰ καλῶς σῳζομένην καὶ φέρουσαν ὑπογεγραμμένον τὸ ὄνομα ἑνὸς τῶν ἀνωτέρω μεγάλων καλλιτεχνῶν, οἵτινες πολλὰς βεβαίως τοιαύτας εἰκόνας ἔγραψαν;

η) Ἡ Ζωγραφικὴ παρὰ τοῖς Θεσσαλοῖς.

Τὴν ἀνωτέρω πιθανότητα ἐνισχύει τὸ γεγονός, καθ' ὃ οὐ μόνον ἐν Παγασαῖς, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Θεσσαλίαν εὕρομεν ἐν καθολικῇ χρήσει τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ κοσμῶσι τοὺς τάφους διὰ γραπτῶν πολυχρώμων στηλῶν, σπανιώτατα δὲ δι' ἀναγλύφων, ἔτι δὲ νὰ ἀναθέτωσιν εἰς τὰ ἱερὰ αὐτῶν καὶ πολλὰς μαρμαρίνας πλάκας μετὰ γραπτῶν παραστάσεων.

Εἰκὼν 9. — Λιθίνη στήλη μετὰ πολυχρώμου γραπτῆς παραστάσεως.

*Παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου εὑρεθεῖσα· φέρει ἐπιγραφὴν «**Λυκῖνος Λύκωνος Θεσσαλό[ς**». Ἔργον κακῶς διατηρηθέν, εὐτελοῦς ἐργασίας τῆς Α΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος.*

Τὸ δὲ σπουδαιότατον εἶναι ὅτι τὴν πάτριον ταύτην συνήθειαν, ἥτις ἐκ σχετικῶν ἀνακαλύψεων φαίνεται ὅτι ἐπεξετείνετο μέχρι Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης, διετήρουν οἱ Θεσσαλοὶ καὶ

μακρὰν τῆς ἑαυτῶν πατρίδος: ἐκ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐσχάτως εὑρεθεισῶν ὁμοίων γραπτῶν στηλῶν αἱ πλεῖσται ἀνήκουσιν εἰς Θεσσαλούς (εἰκὼν 9).

Ἀλλὰ καὶ ἐπιγράμματά τινα τῆς Ἀνθολογίας περιγράφουσιν ὁμοίας στήλας, ἀνηκούσας εἰς Θεσσαλούς, οἵτινες ἐν γένει παρετηρήσαμεν ὅτι ἐξαιρετικῶς ἠγάπων τὴν Ζῳγραφικήν, ὡς περίπου οἱ Τυρρηνοί, παρ' οἷς ἐπίσης ἦτο ἐν χρήσει ἡ ἐπὶ μαρμάρου Ζῳγραφική.

Διότι καὶ ναοὶ καὶ ἡρῷα, καὶ τάφοι καὶ οἰκίαι, καὶ στοαὶ καὶ ἄλλα οἰκοδομήματα εὑρέθησαν ἐν Θεσσαλίᾳ, φέροντα δαψιλῆ καὶ ζωηρὰ χρώματα, ὅπερ δὲν παρατηρεῖται ἐν τοσαύτῃ ἀφθονίᾳ ἀνὰ τὸν λοιπὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, καίτοι τὸ πολὺ τούτου εἶναι γνωστότερον τῆς ἀπ' ὀλίγων μόλις ἐτῶν γινωσκομένης ἀρχαίας Θεσσαλίας.

θ) Αἱ στῆλαι τῶν Παγασῶν καθ' ἑαυτάς.

Ἐξετάζων τις ὡς σύνολον τὰς στήλας τῶν Παγασῶν, εὑρίσκει ὅτι εἶναι ἔργα χειρωνακτικά, ποιηθέντα μεταξὺ 300 καὶ 50 π. Χ. Τοῦτο ἀκριβῶς δεικνύει ὅτι οἱ ἐν Παγασαῖς ζῳγράφοι εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν πρότυπα σημαντικῶν καλλιτεχνῶν, ἐξ ὧν ἤντλουν.

Ὑπῆρχον βεβαίως καὶ οἱ ἄνευ προτύπων ἐργαζόμενοι, ἀλλὰ τὰ ἔργα αὐτῶν διακρίνονται εὐκόλως διὰ τὰ σφάλματα περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν τῶν μορφῶν, καὶ τὴν ἀδυναμίαν περὶ ποικίλα ζητήματα, ὡς καὶ τὴν ἀδεξιότητα κατὰ τὴν ἔγκαυσιν καὶ τὸν χρωματισμόν.

Ἀλλ' ὅτι μεταξὺ τῶν ζῳγραφιῶν τῶν Παγασῶν ὑπάρχουσιν ἔργα πολλοῦ λόγου ἄξια, δεικνύοντα καλλαισθησίαν, λεπτότητα, ἄσκησιν καὶ δεξιότητα εἴς τε τὴν σύνθεσιν, εἰς τὸν χρωματισμὸν καὶ τὴν ἔγκαυσιν, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ.

Ἔτι δὲ μᾶλλον τινὰ τούτων δύνανται νὰ ὑψωθῶσιν εἰς ἀξίαν καλλιτεχνημάτων, ὡς ἡ εἰκὼν τῆς *Φίλας* (ἀριθ. 18), καὶ μάλιστα ἡ τῆς *ἀρτιτόκου γυναικὸς* (ἀριθ. 1), ἔργον δυνά-

μενον νὰ ἀνταγωνισθῇ πρὸς ἀρίστας εἰκόνας τῆς Ἀναγεννήσεως τῆς Ζωγραφικῆς.

Πρὸς τούτοις εἶναι πιθανώτατον ὅτι ἐν Παγασαῖς εἰργάσθησαν πρὸς γραφὴν τῶν εὑρεθεισῶν στηλῶν καὶ *Σικυώνιοι* τεχνῖται, ὡς λέγομεν κατωτέρω ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ζωγραφικῆς καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν στηλῶν (βλ. ἰδίως ἀριθ. 1).

B

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

α) Οἱ Συγγραφεῖς.

Ἱστορίαν τῆς Ζωγραφικῆς ἔγραψαν ἤδη πολλοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, καὶ δὴ ὁ *Πολέμων*, ὁ *Ξενοκράτης*, ὁ *Ἀρτέμων*, ὁ *Ἰόβας* κλ., ὧν τὰ συγγράμματα δὲν περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν· τινὲς μάλιστα, ὡς ὁ *Πάμφιλος*, ἦσαν ἅμα καὶ ζωγράφοι, καὶ δὴ Ἀκαδημεικοὶ ἐν τῇ τέχνῃ ταύτῃ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἤντλησεν ὁ Λατῖνος *Πλίνιος*, οὗτινος τὸ 35ον βιβλίον τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας ἀποτελεῖ τὴν πολυτιμοτάτην καὶ μόνην σῳζομένην Ἱστορίαν τῆς Ζωγραφικῆς.

Ἀλλ' ἐσώθησαν ἐπίσης διεσπαρμέναι καὶ ἀνὰ τὰ συγγράμματα πολλῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων πολύτιμοι εἰδήσεις, περιγραφαὶ καὶ κρίσεις περὶ ἔργων τῆς Ζωγραφικῆς, ἰδίως παρὰ *Παυσανίᾳ* καὶ *Λουκιανῷ*, ἄξιαι δὲ λόγου παρ' *Ἀθηναίῳ*, *Πλουτάρχῳ*, *Στράβωνι*, *Αἰλιανῷ*, *Φιλοστράτῳ*, *Κικέρωνι*, *Κοϊντιλιανῷ*, *Βιτρουβίῳ* κλ..

Ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν καὶ τῶν περισωθέντων μνημείων ἀποδίδομεν κατωτέρω συνοπτικῶς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ζωγραφικῆς.

Ἀπεκλείσαμεν δ' ἐκ τῶν μνημείων τὰ τοῦ *Μινῴου* καὶ *Μυκηναίου* πολιτισμοῦ, ὡς ἀποτελοῦντα ἰδίας περιόδους, αἵτινες ἀνεπτύχθησαν καὶ ἤκμασαν καθ' ἑαυτάς, χωρὶς νὰ ἐπιδράσωσιν ἀμέσως εἰς τὴν μετὰ τὴν ἀπότομον καταστροφὴν τῶν πολιτισμῶν τούτων ἀνάπτυξιν τῆς Ζωγραφικῆς τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Ἐκ δὲ τῶν ἀρχαίων πληροφοριῶν ἀφήκαμεν τὰς ἐν τοῖς *Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν* ὡς γενικάς, μυθικὰς καὶ ποιητικωτέρας· ἀλλὰ τὰ ἔπη καθ' ἑαυτὰ ἀποτελοῦσι τὸ πνεῦμα οὕτως εἰπεῖν τῆς Ζωγραφικῆς, ὅπερ κατόπιν ἀπεδόθη ὑλικῶς διὰ χρωμάτων· διότι ὁ Ὅμηρος ἐν μιᾷ λέξει ὑπῆρξε διὰ τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον ὁ πατὴρ πάσης τέχνης καὶ ἐπιστήμης.

β) Τὰ σπάργανα τῆς Ζωγραφικῆς.

Μονοχρώματα.

Πατρὶς τῆς Ζωγραφικῆς θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἡ *Κόρινθος* καὶ ἡ *Σικυών*· πράγματι δὲ τὰ ἄριστα τῶν περισωθέντων ἀγγείων καὶ γραπτῶν πηλίνων πινάκων τοῦ 700 - 600 π. Χ. ἐποιήθησαν ἐκεῖ.

Πρῶτοι δὲ ζωγράφοι ὀνομάζονται ὁ Κορίνθιος *Κλεάνθης* καὶ ὁ ἔκ τινος ἑλληνικῆς ἀποικίας τῆς Αἰγύπτου *Φιλοκλῆς*, ἐν ᾧ οἱ προγενέστεροι αὐτῶν κοροπλάσται μᾶλλον ἢ ζωγράφοι, Κορίνθιοι ἐπίσης, *Εὔχειρ* μαθητὴς τοῦ Δαιδάλου καὶ *Εὔγραμμος*, φαίνεται ὅτι εἶναι ὀνόματα πλαστὰ πρὸς δήλωσιν τῆς ἐπιτυχοῦς ἀσκήσεως τῆς τέχνης ἐν Κορίνθῳ κατὰ τὴν Η' καὶ Ζ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα.

Ἐκτὸς αὐτῶν ἀναφέρονται ὡς ἀρχαιότατοι ζωγράφοι *Κράτων* ὁ Σικυώνιος, *Ἀρήγων* ὁ Κορίνθιος καὶ *Σαυρίας* ὁ Σάμιος.

Οὗτοι, καὶ μάλιστα ὁ τελευταῖος, ὁρμηθέντες ἐκ τῆς σκιᾶς, ἣν ῥίπτουσι τὰ ἀντικείμενα, καὶ δὴ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἤρχισαν νὰ σχεδιάζωσιν ἐπὶ πινάκων αὐτά, καὶ νὰ πληρῶσι τὰ ἔνδον διὰ μέλανος χρώματος ἄνευ σημαντικῆς δηλώσεως τῶν λεπτομερειῶν, ὡς περίπου ἐν εἰκόνι 1 Β (σελ. 12).

Πρὸς διάκρισιν τῶν παριστωμένων ἔγραφον διὰ λέξεων ὅτι τοῦτο εἶναι ὁ δεῖνα θεὸς ἢ ἄνθρωπος, ἢ βοῦς, ἢ δένδρον, ἢ κρήνη, ἢ ἵππος κτλ..

Ἰδέαν περὶ τῶν εἰκόνων τούτων λαμβάνομεν ἐκ τῶν λεγομένων ἀγγείων τοῦ Διπύλου, ὡς εὑρεθέντων κατ' ἀρχὰς ἐν Διπύλῳ τῶν Ἀθηνῶν· ἐπ' αὐτῶν ἀποδίδονται αἱ μορφαὶ κατὰ τὸν ἄνω νηπιώδη τρόπον.

Πρῶτος ὁ Κράτων ἐπενόησε τὸ βάθος τῶν πινάκων, ἀλείφων διὰ λευκῆς βαφῆς τὸ ἐπίπεδον αὐτῶν, καὶ ἐπ' αὐτοῦ διὰ μελαίνης ἀποδίδων ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν τὰς μορφάς.

Ἀλλ' *Ἀριδίκης* ὁ Κορίνθιος καὶ *Τηλεφάνης* ὁ Σικυώνιος προυχώρησαν περαιτέρω, σχηματίσαντες ἐντὸς τῶν τοιούτων σκιῶν τὰς λεπτομερείας διὰ γραμμῶν· ἔννοιαν τῆς καινοτομίας ταύτης λαμβάνομεν ἐκ τῶν Κορινθιακῶν ἀγγείων καὶ τῶν κατόπιν τοῦ μελανομόρφου ὕφους, ἐν οἷς αἱ λεπτομέρειαι ἀπεδίδοντο διὰ χαραγῶν, ὡς βλέπει τις ἐν εἰκόνι 1 Γ (σελ. 12).

Οὕτως ἐγράφησαν τὰ πρῶτα ἰχνογραφήματα ἢ προσχέδια, ἅτινα οἱ ἀρχαῖοι ὀνομάζουσι *μονοχρώματα,* καὶ ὧν μίμησις ἐπιτετηδευμένη ἐγένετο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλινίου.

γ) Τὰ πρῶτα βήματα τῆς Ζωγραφικῆς.

Διχρώματα.

Παρὰ τοὺς ἀνωτέρω ἀναφέρονται καὶ οἱ ζωγράφοι *Ὑγιαίνων, Δεινίας* καὶ *Χαρμάδας,* περὶ ὧν δὲν λέγεται τί νέον ἐξετέλεσαν.

Ἀλλ' ὁ Κορίνθιος *Ἔκφαντος* εἰσήγαγε σπουδαίαν καινοτομίαν εἰς τὰ μονοχρώματα, ἐφευρὼν τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα. Οὕτως ἡ τέχνη ἀπὸ τῆς ἁπλῆς Ἰχνογραφίας ἢ Σκιαγραφίας ἐξετέλεσε τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν ἰδίως Ζωγραφικήν.

Ἔννοιαν τῆς καινοτομίας τοῦ Ἐκφάντου λαμβάνομεν πάλιν ἐκ τῶν κορινθιακῶν ἀγγείων, ὧν τὰ ἄριστα καὶ τελειότατα δεικνύουσιν ἄφθονον χρῆσιν πορφυρᾶς βαφῆς πρὸς δήλωσιν τῶν ἐνδυμάτων καὶ ἄλλων λεπτομερειῶν.

Κατὰ τὴν διχρωματικὴν ταύτην μέθοδον τοῦ μέλανος καὶ ἐρυθροῦ, τοῦ λευκοῦ λογιζομένου πάντοτε ὡς ἐπιπέδου μόνον, φαίνεται ὅτι ἔγραψε μεγάλην εἰκόνα ὁ *Βούλαρχος,* σχετιζομένην πρὸς μάχην τινὰ τῶν Μαγνήτων καὶ ἀγορασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Κανδαύλου (περὶ τὸ 700 π. Χ.).

Ὁποία τις περίπου θὰ ἦτο ἡ εἰκών, ὡς καὶ αἱ ὅμοιαι σύγχρονοι αὐτῆς τῶν μεταξὺ 700-600 π. Χ. χρόνων, εἰκάζομεν ἐκ τῶν πηλίνων σαρκοφάγων τῶν *Κλαζομενῶν,* ὧν πολλαὶ

Εἰκὼν 10. — Πηλίνη σαρκοφάγος ἐκ Κλαζομενῶν. Ἐν τῷ Ἐθν. Μουσείῳ Ἀθηνῶν. Ἔργον περὶ τὸ 600 π.Χ. ποιηθέν.

διετηρήθησαν μετὰ πλουσίων παραστάσεων ἁρματοδρομιῶν καὶ μαχῶν, ἔτι δὲ μετὰ δαψιλῶν κοσμημάτων, σφιγγῶν, κενταύρων, κττ. κατὰ τὴν διχρωματικὴν μέθοδον γεγραμμένων· μίαν τούτων βλ. ἐν εἰκόνι 10.

δ) Προηγμένος ἀρχαϊσμός.

Κατάγραφα.

Εἰκ. 11.—Μαρμαρίνη στήλη τοῦ Λυσέου, νῦν ἐν τῷ Ἐθνικ. Μουσείῳ Ἀθηνῶν. Ἡ παράστασις ἐγράφη ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, ἀλλ' αἱ βαφαὶ ἐξηφανίσθησαν.

Σπουδαίας προόδους εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ζῳγραφικὴν *Εὐμάρης* ὁ Ἀθηναῖος, καὶ μάλιστα *Κίμων* ὁ Κλεωναῖος, περὶ τὸ 540 π. Χ. ἀκμάσαντες. Ὁ πρῶτος κατώρθωσε νὰ διακρίνῃ τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος· πῶς ἐπέτυχε τούτου, δεικνύουσι τὰ ἀγγεῖα, ἐν οἷς τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος τῶν γυναικῶν ἀποδίδονται διὰ λευκῆς βαφῆς, ἧς ἄρχεται ἐντεῦθεν νὰ γίνηται χρῆσις καὶ εἰς τὰς μορφὰς ὡς τρίτου χρώματος· τοῦτο διακρίνεται ἐν τῇ μορφῇ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν εἰκόνι 1 Γ (σελ. 12).

Ἀλλ' ὁ *Κίμων* πρῶτος ἔγραψεν, ὡς ἀνωτέρω διὰ τριῶν χρωμάτων, μορφὰς κατὰ κρόταφον καὶ συσπείρωσιν προοπτικώτερον· αὗται καλοῦνται ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἔργα *κατάγραφα* (raccourci). Οὗτος λοιπὸν παρέστησε βλέποντας καὶ ποικίλως στρεφομένους ἀνθρώπους προοπτικῶς, ἐξέτεινε μακρὰν τοῦ κορμοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἔτι δὲ διέκρινε τὰς πτυχὰς καὶ κολπώσεις τῶν ἐνδυμάτων καὶ τὰς ἀνατομικὰς λεπτομερείας τῶν γυμνῶν μερῶν, ἤτοι τὰς φλέβας, τοὺς μῦς κττ..

Κατὰ ταῦτα ὁ Κίμων δύναται νὰ ὀνομασθῇ *πατὴρ* τῆς

Ζωγραφικῆς· ἔχων δὲ συναίσθησιν τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας, ἐζήτει ἁδρὰν πληρωμὴν τῶν ἔργων αὑτοῦ, ἅτινα καὶ διεφήμιζε μεθ' ἡρωϊκῆς ἀφελείας δι' ἐπιγραμμάτων, ὧν ἐσώθη τὸ ἑξῆς:

οὐκ ἀδαὴς ἔγραψε Κίμων τάδε· παντὶ δ' ἐπ' ἔργῳ
μῶμος, ὃν οὐδ' ἥρως Δαίδαλος ἐξέφυγεν.

Εἰκὼν 12. — Μαρμαρίνη στήλη ἐκ Σουνίου, νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου.
Ἡ παράστασις ἐγράφη ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, ἀλλ' αἱ βαφαὶ ἐξηφανίσθησαν.

Εἶναι βέβαιον ὅτι αἱ καινοτομίαι τοῦ Κίμωνος ἐπέδρασαν σπουδαίως εἰς τὴν Ἀγγειογραφίαν· διότι περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἄρχεται ἀνατρεπομένη ἡ παλαιὰ μέθοδος τοῦ μελανομόρφου ὕφους πρὸς τὸ ἐρυθρόμορφον, περὶ οὗ εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 13-15. Ἡ τελευταία αὕτη μέθοδος κεῖται βεβαίως πολὺ ἐγγύτερον πρὸς τὴν Ζωγραφικήν.

Ἐπίσης περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἄρχεται καὶ ἡ γραφὴ πολυχρώμων παραστάσεων ἐπὶ μαρμαρίνων στηλῶν δι' *ἐγκαύσεώς* τινος βεβαίως τῶν βαφῶν, αἵτινες ἄλλως δὲν δύνανται

Εἰκὼν 13. — Μαρμαρίνη στήλη τοῦ Ἀντιφάνους, νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν, τοῦ 480 π.Χ..
Α Ἡ ὅλη στήλη μετὰ τοῦ βάθρου αὐτῆς. — Β Ἡ γραπτὴ πολύχρωμος παράστασις ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ μαρμάρου.

νὰ σταθῶσιν ἐπὶ μαρμάρου. Ἡ ἔγκαυσις ἄλλως ἦτο ἐν πολλῇ τότε χρήσει, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 22 - 23.

Ἄριστον δεῖγμα γραπτῆς στήλης τοῦ 520 π. Χ. περίπου

ἀποτελεῖ ἡ στήλη τοῦ *Λυσέου* τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν (εἰκ. 11)· εὑρέθησαν δὲ καὶ ἄλλαι ὀλίγον νεώτεραι αὐτῆς μέχρι που τοῦ 480 π. Χ. φθάνουσαι, ὡς ἡ ἐκ Σουνίου νῦν ἐν Βερολίνῳ (εἰκ. 12), ἡ τοῦ *Ἀντιφάνους* νῦν ἐν Ἀθήναις (εἰκ. 13) καὶ ἄλλαι τινὲς εἰς τμήματα.

ε) Ὥριμος ἀρχαϊσμός.

Τοιχογραφίαι.

Ἀπὸ τοῦ Κίμωνος ἔβη γοργῶς ἐντὸς ὀλίγου χρόνου εἰς μεγάλην πρόοδον ἡ Ζωγραφική. *Μανδροκλῆς* ὁ Σάμιος ἔγραψε τὴν ζεῦξιν τοῦ Βοσπόρου ὑπὸ τοῦ Δαρείου, τῷ 514 π. Χ. γενομένην, εἰς σειρὰν πινάκων, ξυλίνων βεβαίως, ἀνατεθέντων εἰς τὸ Ἡραῖον τῆς Σάμου.

Ὅμοιοι πίνακες ἦσαν οἱ τοῦ Σαμίου ἐπίσης *Καλλιφῶντος*, ἀνατεθέντες εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἐφέσῳ· ἐν αὐτοῖς παρίστατο ἡ παρασκευὴ τῆς μονομαχίας τοῦ Ἕκτορος καὶ Αἴαντος, ὁ Πάτροκλος ὁπλιζόμενος τῇ βοηθείᾳ γυναικῶν κττ., ὧν ἀναμνήσεις εὑρίσκομεν ἐπὶ παραστάσεων συγχρόνων ἀγγείων.

Ἀλλ' ὁ *Γόργασος* καὶ *Δαμόφιλος* ὄντες συνεργάται, καὶ ἐξ ἄλλου *Σίλλαξ* ὁ Ῥηγῖνος καὶ *Ἀγλαοφῶν* ὁ Θάσιος, πατὴρ τοῦ Πολυγνώτου, φαίνεται ὅτι πρῶτοι ἤσκησαν τὴν τοιχογραφικὴν Ζωγραφικήν, διαιροῦντες τὸν τοῖχον εἰς ὀρθογώνια καὶ γράφοντες ἐπ' αὐτῶν διὰ τῆς ξηρογραφικῆς (a tempera) μεθόδου εἰκόνας· οὕτως ἀντικαθίστων τοὺς ξυλίνους πίνακας.

Τούτων οἱ δύο πρῶτοι ἐκλήθησαν εἰς Ῥώμην περὶ τὸ 509 π. Χ. καὶ ἐκόσμησαν τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος, οἵτινες θὰ ἦσαν βεβαίως κεκονιαμένοι, διὰ παραστάσεων, ἐφ' ὧν ἔγραφον καὶ ἐμμέτρους ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς, ἑρμηνευούσας τὰ παριστώμενα, κατὰ τὴν τότε γενικὴν συνήθειαν.

Διὰ τῶν ζωγράφων τούτων ἐλύθη τὸ πρῶτον ἐν Ἰταλίᾳ ἡ τέχνη ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς ψυχρᾶς καὶ μονοτόνου Ζωγραφικῆς τῶν Τυρρηνῶν, ἥτις τέως ἐθαυμάζετο ἐκεῖ.

Ὁ δὲ Σίλλαξ φαίνεται ὅτι καθ' ὅμοιον τρόπον ἐκόσμησε τοὺς τοίχους τῆς πολεμαρχείου στοᾶς ἐν Φλιοῦντι.

Ἐννοεῖται ὅτι ἐκ τῶν καινοτομιῶν τούτων ὠφελήθη ἡ Ἀγγειογραφία, ἐν ᾗ τὸ ἐρυθρόμορφον ὕφος ἔκτοτε ἐνίκησε καὶ ἐπεκράτησεν ὁριστικῶς· παρίσταντο δ' ἐπὶ τῶν ἀγγείων ἔκτοτε καὶ συμπλέγματα πολλῶν καὶ ἰσχυρῶς κινουμένων μορφῶν μετὰ μείζονος δεξιότητος καὶ ἀκριβείας.

ς) *Ἀκμὴ τῆς Ζῳγραφικῆς τοῦ ἤθους.*

Τετραχρωμία.

Ἡ ἀκμὴ τῆς Ζῳγραφικῆς ἐπῆλθεν ἔκτοτε συντόμως μεταξὺ τοῦ 480 - 450 π. Χ., ὁπότε κέντρον τῆς Καλλιτεχνίας ἦσαν αἱ Ἀθῆναι, ἀναδειχθεῖσαι ὑπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν καὶ ἐκ τῶν Μηδικῶν πολέμων δοξασθεῖσαι καὶ πλουτήσασαι.

Τὴν ἀκμὴν τῆς περιόδου ταύτης ἀντιπροσωπεύει ὁ μέγας *Πολύγνωτος*, ὅστις πρῶτος ἔθεσεν ὡς βάσιν ἐν τῇ Ζῳγραφικῇ τέσσαρα κύρια χρώματα, ἤτοι τὰ τρία προϋπάρχοντα μέλαν, λευκὸν καὶ ἐρυθρόν, ἔτι δὲ τὸ κίτρινον μετὰ τῶν ἀποχρώσεων ἢ συνδυασμῶν αὐτῶν· εἶναι ὅμως πιθανὸν ὅτι ἐγίνετο καί τις σπανιωτέρα χρῆσις κυανοῦ καὶ πρασίνου ἔκτοτε.

Ἐπίσης πρῶτος ἐζήτησεν ὁ Πολύγνωτος, καὶ ἔν τισιν ἐπέτυχε, νὰ παραστήσῃ προοπτικῶς κατὰ φυσικὴν ἀπόστασιν τὰς οὐχὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου δρώσας μορφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀνάλογον πρὸς τὸ προσπῖπτον φῶς σκίασιν αὐτῶν ἀνοικτότερον ἢ σκοτεινότερον.

Ἀλλ' ἡ δόξα αὐτοῦ δὲν τίθεται εἰς τὰ δύο τελευταῖα, ἅτινα οἱ μετ' αὐτὸν μεγάλοι ζῳγράφοι ἤγαγον εἰς τελειότητα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ πρῶτον, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ψυχολόγησιν, ἐκφραστικότητα ἢ ἠθογραφίαν τῶν μορφῶν.

Ἐζήτει λοιπὸν τὴν τελειότητα εἰς τὰς ἁπλᾶς γραμμάς, οὐχὶ εἰς τὸν φόρτον τῶν χρωμάτων, ἔτι δὲ εἰς τὴν συμμετρίαν καὶ ἀκρίβειαν τῶν παριστωμένων· οὕτως ἐπετύγχανε νὰ παριστᾷ αὐτὰς ὡραίας καὶ ἰδανικὰς τὸ ἦθος, ὅπως ὁ ὀλίγον νεώ-

τερος αὐτοῦ Φειδίας ἐπέτυχε δι' ἀναλόγων τρόπων τὴν ἐν τῇ Πλαστικῇ τελείαν ἰδανικότητα.

Ἡ Ζωγραφικὴ τοῦ Πολυγνώτου θὰ εἶχε κατὰ ταῦτα πολὺ τὸ ἀφελὲς καὶ συνθηματικόν, πολὺ τὸ μὴ φυσικὸν καὶ τὸ ἤρεμον, καὶ διὰ τοῦτο πολὺ τὸ ἰδανικὸν καὶ ἐπιβάλλον· ἄλλως τε καὶ ὁ χαρακτὴρ τῆς περιόδου ταύτης ἐν πάσῃ τέχνῃ εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ τοῦ Πολυγνώτου· ἥρμοζε δ' οὗτος εἰς τὰς μορφὰς τοῦ ἡρωϊκοῦ κύκλου, ὃν ἀπηθανάτισεν ὁ μέγας ζωγράφος.

Ἔργα αὐτοῦ ἀναφέρονται πλεῖστα· ἔγραψε δὲ ταῦτα ἐπὶ *ξυλίνων πινάκων* κατά τινα ἡμιεγκαυστικὴν μᾶλλον ἢ ὑδατογραφικὴν μέθοδον, ἔτι δὲ *ξηρογραφικῶς* ἐπὶ τῶν τοίχων ἀπ' εὐθείας, ὡς ὁ Γόργασος, Δαμόφιλος καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ.

Τοῦ πρώτου εἴδους λέγεται ὅτι ἦσαν οἱ ἐν Ἀθήναις πίνακες τῆς Ποικίλης Στοᾶς· ἀλλ' ἡ εἴδησις εἶναι ἀμφίβολος· ἐπίσης οἱ πίνακες τοῦ Θησείου, τοῦ Ἀνακείου, οἱ κατόπιν ἐν τοῖς Προπυλαίοις φυλασσόμενοι. καὶ οἱ ἀνατεθειμένοι ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς Ἀρείας ἐν Πλαταιαῖς δὲν εἶναι βέβαιον ὁποῖοί τινες ἦσαν.

Τοῦ δευτέρου εἴδους, ἤτοι αὐτὸ τοῦτο τοιχογραφίαι, φαίνεται ὅτι ἦσαν αἱ περίφημοι γραφαὶ τῆς Λέσχης τῶν Κνιδίων ἐν Δελφοῖς καί τινες ἐν Θεσπιαῖς, ἴσως δὲ καὶ πολλαὶ τῶν μνημονευθεισῶν εὐθὺς ἀνωτέρω.

Ὡς ἦτο φυσικόν, ἡ τέχνη τοῦ Πολυγνώτου ἐπέδρασεν ἰσχυρῶς εἰς τὴν Ἀγγειογραφίαν, ἥτις τότε ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς τελειότητος αὐτῆς· ὄντως δ' αἱ ἄρισται καὶ πλεῖσται παραστάσεις ἐπὶ ἀγγείων τοῦ ἀκμαιοτάτου ἐρυθρομόρφου ὕφους μιμοῦνται ἢ ἀντιγράφουσιν εἰκόνας τοῦ Πολυγνώτου.

Ὡς δεῖγμα τῶν συνθέσεων τοῦ Πολυγνώτου παρέχομεν ἐν εἰκ. 14 ἐξαίρετον παράστασιν ἐπὶ ἀγγείου, συγχρόνου σχεδὸν αὐτοῦ, τῆς «περθομένης Ἰλίου ἀκροπόλεως», ἣν ἔγραψεν ὁ Πολύγνωτος ἐν τῇ Λέσχῃ τῶν Κνιδίων ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν τῇ Ποικίλῃ Στοᾷ· ἐν αὐτῇ παρίσταται ὁ φόνος τῆς Κασσάνδρας πρὸ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς ὑπὸ τοῦ Αἴαντος, ἡ σφαγὴ τοῦ Πριάμου ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου κτλ..

Καὶ ἡ ἔκτοτε ἀρξαμένη μέθοδος τῆς γραφῆς παραστάσεων ἐπὶ λευκῶν ληκύθων, περὶ ἧς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 15-16, φαίνεται ὅτι ἀνεπτύχθη κατὰ μίμησιν τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Πολυγνώτου.

Εἰκὼν 14. — «Περθομένη Ἰλίου ἀκρόπολις», οἵαν ἔγραψεν ὁ Πολύγνωτος.

Παράστασις ἐπὶ ἀρίστης ὑδρίας τοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως τοῦ ἐρυθρομόρφου ὕφους, περὶ τὸ 460 π. Χ. γραφεῖσα.

Σύγχρονοι καὶ κατά τι νεώτεροι τοῦ Πολυγνώτου περίφημοι ζωγράφοι ἦσαν ὁ *Μίκων* καὶ ὁ *Πάναινος* ἀδελφὸς τοῦ Φειδίου. Ὁ πρῶτος συνειργάσθη μετὰ τοῦ Πολυγνώτου γράψας πίνακας διὰ τὴν Ποικίλην Στοὰν καὶ τὸ Ἀνάκειον.

Εἰκὼν 15. — Οἱ Ἀργοναῦται, οἵους ἔγραψεν ὁ Μίκων ἐν τῷ Ἀνακείῳ Ἀθηνῶν.
Παράστασις ἐπὶ ἀρίστου κρατῆρος τοῦ ἐρυθρομόρφου ὕφους τοῦ Μουσείου τοῦ Λούβρου, κατὰ τὸ 460 π. Χ. γραφεῖσα.

Ὁ δὲ Πάναινος ἔγραψε τοιχογραφίας ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Ἤλιδι, ἐκόσμησε δὲ διὰ γραφῶν, ἡμιεγκαυστικῶς βεβαίως, τὰ μαρμάρινα φατνώματα τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ, τὰς πλευρὰς τοῦ θρόνου τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἔτι δ' ἐκόσμησε τὴν ἀσπίδα τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Ἤλιδι καὶ ἔδωκε τὰ σχέδια τῆς κοσμήσεως τῆς ἀσπίδος τοῦ κολοσσιαίου χαλκοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς Προμάχου τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Καὶ ὁ Μίκων φαίνεται ὅτι ἔγραψεν ἐν Μαντινείᾳ μαρμαρίνην ἐπιτύμβιον πλάκα, παριστῶσαν τὰς Πελιάδας, ἧς διεσώθη σύγχρονον τῆς εἰκόνος ὡραῖον ἀντίγραφον ἐν ἀναγλύφῳ, ὅμοιον τῷ τοῦ Ὀρφέως, ὅπερ φαίνεται ὅτι ἀντιγράφει εἰκόνα ἐπίσης.

Καὶ τούτων ἡ ἐπίδρασις εἴς τε τὴν Ἀγγειογραφίαν καὶ τὴν Ζῳγραφικὴν ὑπῆρξεν οὐχὶ πολὺ μικροτέρα τῆς τοῦ Πολυγνώτου. Τοῦτο δεικνύει ἡ εἰκ. 15, ἐν ᾗ ἀποδίδονται οἱ Ἀργοναῦται ἐπὶ ἀγγείου ἀρίστης τέχνης, συγχρόνου σχεδὸν τοῦ Μίκωνος, ὅστις ἔγραψεν ἐν τῷ Ἀνακείῳ Ἀθηνῶν τοὺς Ἀργοναύτας.

Ἕτεροι ζῳγράφοι δευτερεύοντες ἀναφέρονται κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πολυγνώτου *Ἀριστοφῶν*, ὁ υἱὸς τούτου *Ἀγλαοφῶν ὁ Β'*, ὁ *Ὀνασίας*, ὁ *Πλειστaίνετος*, ὁ *Ἀγάθαρχος*, ὅστις ἐκόσμησε διὰ τῆς βίας τὸν οἶκον τοῦ νεαροῦ Ἀλκιβιάδου, ὁ *Διονύσιος*, ὢν ὁ πρῶτος προσωπογράφος καὶ *ὁμοιογράφος* (naturaliste), ἀποδίδων τὰς μομφάς, ὡς εἶχον ἐν τῇ φύσει ἄνευ ἐξιδανικεύσεως, καὶ ὁ *Παύσων*, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος *κακογράφος* (realiste), μὴ παραλείπων μηδὲ τὰς δυσμορφίας καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν μορφῶν· ὁμοίως ἐν τῇ Πλαστικῇ εἰργάζετο ὁ σύγχρονος αὐτοῦ *Δημήτριος* ὁ ἐπωνομασθεὶς ***ἀνθρωποποιός***.

Μνημεῖα γραπτὰ τῆς περιόδου ταύτης (490-430 π. Χ.) ἔχομεν ἐκτὸς τῶν ἀγγείων, καί τινας γραπτὰς μαρμαρίνας στήλας. Εἰς αὐτὴν δύνανται νὰ ἀναχθῶσι τὰ ἀρχέτυπα τῶν τεσσάρων ἐσφαλμένως λεγομένων *μονοχρωμάτων* τοῦ Ἡρακλείου καὶ τῆς Πομπηΐας (εἰκ. 16 καὶ 17). Ἐν δὲ ταῖς τοιχογραφίαις

Εἰκὼν 16.—Μαρμαρίνη πλὰξ φέρουσα γραπτὴν πολύχρωμον παράστασιν, ἐξαφανισθεῖσαν τὰ πολλά.

Μίμησις εἰκόνος τοῦ ἄλλοθεν ἀγνώστου ζωγράφου ***Ἀλεξάνδρου,*** *τοῦ 430 π. Χ.· εὑρέθη ἐν Ἡρακλείῳ παρὰ τὴν Πομπηΐαν.*

Εἰκὼν 17.—Ὁμοία πλὰξ τῇ τῆς εἰκ. 16.

τῆς Πομπηΐας οὐδεμία σχεδὸν γραφὴ φαίνεται στηριζομένη εἰς τὴν περίοδον ταύτην.

ζ) Ἀκμὴ τῆς Ζῳγραφικῆς τοῦ κάλλους.

Ἐγκαυστική.

Κατὰ τὴν μεταξὺ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου περίοδον (430 - 340 π. Χ.) ἡ Ζῳγραφικὴ ἐζήτησεν ἐπὶ τῇ βάσει προτύπων (modèles), ὧν πρότερον δὲν ἐγίνετο χρῆσις, καὶ ἐπέτυχε τελείως τὴν παράστασιν τοῦ ἀληθοῦς καὶ φυσικοῦ κάλλους καὶ τοῦ εὐγενοῦς πάθους τῶν πλουσίων συναισθημάτων. Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπέτυχεν ἡ Πλαστικὴ τότε διὰ τοῦ Σκόπα καὶ Πραξιτέλους.

Τὰ τέσσαρα χρώματα τοῦ Πολυγνώτου φαίνεται ὅτι διετηρήθησαν, προστεθέντος τοῦ κυανοῦ καὶ πρασίνου, ὧν καὶ πρότερον ἐγίνετο μικρὰ χρῆσις, ἀλλ' ἐπλουτίσθησαν αἱ μείξεις καὶ ποικιλίαι αὐτῶν εἰς ἐνίσχυσιν καὶ ἐξασθένωσιν.

Διήνοιξε δὲ πρῶτος τὰς θύρας πρὸς τὴν Ζῳγραφικὴν τῆς περιόδου ταύτης ὁ Ἀθηναῖος *Ἀπολλόδωρος,* ὅστις ἤγαγε περαιτέρω τὴν προοπτικὴν καὶ κατ' αὐτὴν τὸν ἀληθῆ σκιασμόν, ὁπόθεν ἐπωνομάσθη *σκιαγράφος.*

Τὰ ἔργα τοῦ Ἀπολλοδώρου, ὡς καὶ πάντων τῶν μετ' αὐτὸν μεγάλων ζῳγράφων, ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πίνακες μικροὶ αὐτοτελεῖς, μιᾶς ἢ δύο μορφῶν, σπανιώτερον περισσοτέρων.

Μόνον ὁ *Εὐφράνωρ* ἐξ Ἰσθμοῦ, ἐν μέρει δὲ καὶ ὁ Νικίας, ἐνέμεινεν εἰς τὴν μεγαλογραφίαν, γράψας τοιχογραφίας μαχῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Πολυγνώτου, οὗτινος φαίνεται ὅτι ἐμιμήθη τὴν αὐστηρότητα καὶ συμμετρίαν.

Μέγιστος τῶν καλλιτεχνῶν τίθεται κατὰ τὴν περίοδον ταύτην *Ζεῦξις* ὁ Ἡρακλεώτης, ὅστις ἐξήντλησε τὴν ἀπόδοσιν τοῦ κάλλους διὰ τῆς περιφήμου Ἑλένης αὐτοῦ, διὰ τοῦ Ἔρωτος καὶ τῆς θηλείας Κενταύρου, ἧς ὡραίαν περιγραφὴν διέσωσεν ὁ Λουκιανός.

Ὑπῆρξε δὲ ὁ Ζεῦξις γονιμώτατος καλλιτέχνης, γράψας πι-

θανῶς καὶ ἐπὶ μαρμάρου εἰκόνας τινὰς κατὰ τὴν ἐγκαυστικὴν μέθοδον, καίτοι τότε αὕτη δὲν εἶχε τελείως ἀναπτυχθῆ.

Ἰσάξιος αὐτοῦ θεωρεῖται ὁ *Παρράσιος* ἐξ Ἐφέσου, πλείστας ἐπίσης εἰκόνας γράψας, ὧν ἐφημίζετο ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Φιλοκτήτης. Ἔγραψε δὲ καὶ οὗτος ἐπὶ μαρμάρου ἐγκαυστικῶς, ἔτι δὲ καὶ ἰχνογραφήματα ἁπλᾶ. Τὰ προσχεδιάσματα αὐτοῦ (esquisses), ὑπὸ τῶν παλαιῶν *γραφίδες* ὀνομαζόμενα, λέγεται ὅτι ἦσαν περιζήτητα ὑπὸ τῶν ζωγράφων.

Ὁ Παρράσιος ἔγραψε πρὸς τούτοις θέματα ἐρωτικώτερα, εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Τέχνην τὰς ἐλαφρὰς καὶ εὐτραπέλους παραστάσεις· εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀνεδείχθησαν κατόπιν ὁ Παυσίας, Νικοφάνης, Ἀριστείδης κλ..

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην αἱ Ἀθῆναι ἔπαυσαν τοῦ νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς Καλλιτεχνίας· ἀντίπαλοι σχολαὶ ἀνεπτύχθησαν τρεῖς ἔτι, ἡ ***Ἰωνική,*** εἰς ἣν μάλιστα ἀνήκουσιν ὁ Ζεῦξις καὶ ὁ Παρράσιος, ἔτι δὲ ὁ *Τιμάνθης,* οὗτινος περίφημος εἰκὼν ἦτο ἡ θυσία τῆς Ἰφιγενείας (βλ. ἀνωτέρω σελ. 17-19 καὶ εἰκ. 4), ἡ ***Θηβαϊκή,*** ἀναπτυχθεῖσα εἰς ὕψος κατὰ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν, ἐν ᾗ ἄριστοι ζωγράφοι ἀναφέρονται ὁ *Νικόμαχος* καὶ οἱ δύο *Ἀριστεῖδαι,* τρίτη δὲ ἡ ***Σικυωνία,*** ἥτις ἀναλαμβάνει τὴν παλαιὰν δόξαν.

Οἱ Σικυώνιοι δῆλα δὴ ἀνεδείχθησαν τότε οὐ μόνον ἄριστοι ζωγράφοι, κριταὶ καὶ βραβευταί, ἀλλὰ καὶ διδάσκαλοι τῆς Τέχνης· εἰς δὲ τὴν Σικυῶνα ἦτο ἀπαραίτητον νὰ μεταβῇ πᾶς ζωγράφος θέλων νὰ ἀναδειχθῇ, ὡς ἐν Ἀκαδημείᾳ· καὶ ὁ Ἀπελλῆς αὐτός, καίτοι ἔνδοξος ἤδη, μετέβη ἐκεῖ πρὸς σπουδὴν ἢ «τελειοποίησιν».

Πρὸς τούτοις ἤσκησαν οἱ Σικυώνιοι ἰδιαιτέρως καὶ ἀκαταγωνίστως τὴν *Ἐγκαυστικὴν* εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ θεωρῶνται δικαίως ἐφευρέται αὐτῆς.

Περὶ τῆς Ἐγκαυστικῆς, ἥτις ἀντικαθίστα τότε τὴν σημερινὴν ἐλαιογραφίαν, οὐδὲν σαφὲς ἦτο γνωστὸν πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν Παγασιτικῶν στηλῶν.

Δι᾽ αὐτῶν ὅμως βεβαιοῦται ὅτι ἠσκεῖτο ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὡς ἑξῆς ἐπὶ μαρμάρου ἢ ξύλου: πρῶτον φαίνεται πιθα-

νὸν ὅτι ἠλείφετο διὰ λεπτῆς λευκῆς βαφῆς κατὰ τὴν παλαιὰν μέθοδον (βλ. σελ. 32) τὸ ἐπίπεδον τοῦ πίνακος, ἐφ᾽ οὗ θὰ ἐζωγραφεῖτο ἡ παράστασις.

Κατόπιν παρεσκευάζοντο αἱ βαφαὶ ἀναμιγνυόμεναι μετὰ κηροῦ, καὶ δι᾽ αὐτῶν ἐζωγραφεῖτο ἐν εἴδει ἰχνογραφήματος διὰ μέλανος χρώματος ἡ παράστασις κατὰ τὰ γενικὰ σημεῖα, ἤτοι τὸ περίγραμμα, αἱ πτυχαί, αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου κτλ..

Μετὰ τοῦτο ἐχρωματίζοντο διὰ ποικίλων βαφῶν καὶ ἐσκιάζοντο τὰ ἐνδύματα, τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος, τὰ ἔπιπλα καὶ πᾶν ἄλλο ἀντικείμενον, ὡς καὶ τὸ δάπεδον καὶ τὸ βάθος τῆς εἰκόνος.

Τελευταῖον ἐλάμβανεν ὁ τεχνίτης ὄγκον σιδήρου ἰσχυρῶς θερμανθέντα καὶ προσήγγιζεν αὐτὸν πρὸς τὴν εἰκόνα· ὁ ἐν ταῖς βαφαῖς κηρὸς ἀνελύετο ἐκ τῆς θερμότητος, ὁ δὲ ζωγράφος διὰ τοῦ χρωστῆρος ἢ σιδηροῦ ῥαβδίου, *κέστρου* ἢ *καυτηρίου* λεγομένου, διεσκεύαζε καταλλήλως τὰς βαφὰς καὶ ἴσως ἐπέστρωνεν αὐτάς, ἵνα μὴ φαίνωνται τὰ ἴχνη τοῦ διελθόντος τούτου ὀργάνου.

Ἡ μέθοδος αὕτη ἦτο κατὰ τὰ κύρια σημεῖα γνωστή, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 23.36, ἕνα σχεδὸν αἰῶνα πρὸ τοῦ *Παμφίλου*, ὅστις φέρεται ἐφευρέτης αὐτῆς· πράγματι ὅμως ὑπῆρξε τελειωτὴς τῆς Ἐγκαυστικῆς ὁ Πάμφιλος.

Τούτου διδάσκαλος ὑπῆρξεν ὁ *Εὔπομπος*, ὅστις διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐν τῇ Τέχνῃ ἵδρυσε τὸ τρίτον, *Σικυώνιον* λεγόμενον, εἶδος τῆς Ζωγραφικῆς παρὰ τὰ τέως ὑπάρχοντα δύο, τὸ *Ἑλλαδικὸν* ἢ Ἀττικὸν καὶ τὸ *Ἀσιατικὸν* ἢ Ἰωνικόν.

Ὁ δὲ Πάμφιλος ἐξύψωσεν ἐπίσης τὴν Ζωγραφικὴν εἰς ἓν τῶν ἐλευθερίων μαθημάτων, καὶ οἱ παῖδες τῶν εὐγενῶν ἔκτοτε ἔπρεπε νὰ ἀσκῶνται εἰς αὐτήν, ὅπως εἰς τὰ Γράμματα, τὴν Μουσικὴν καὶ Γυμναστικήν.

Ἕτεροι μεγάλοι Σικυώνιοι ζωγράφοι ἀναφέρονται ὁ *Μελάνθιος* καὶ μάλιστα ὁ *Παυσίας*, ὁ κατέχων τὰ σκῆπτρα ἐν τῇ Ἐγκαυστικῇ· οὗτος ἔγραφε μικροὺς πίνακας καὶ τούτους ἐπὶ μαρμάρου μάλιστα· αἱ προσωπογραφίαι τῆς Γλυκέρας

αὐτοῦ ἐθαυμάζοντο ὑπὸ τῶν παλαιῶν.

Διεκρίθη δὲ ὁ Παυσίας καὶ εἰς τὴν γραφὴν ἐρωτικῶν συμπλεγμάτων· τὸ εἶδος τοῦτο ἤσκουν οἱ ἀρχαῖοι μετὰ σοβαρότητος, δι᾽ αὐτῶν δ᾽ ἐπεδιώκετο οὐχὶ ἔξαψις συναισθήματος, ἀλλὰ χάρις καὶ κομψότης, περὶ ἧς οὐδὲ ἰδέαν παρέχουσιν αἱ ἀγροικότεραι ὅμοιαι γραφαὶ τῆς Πομπηΐας, νῦν ἐν Νεαπόλει εὑρισκόμεναι· τὰ ἀγγεῖα, τὰ ἀνάγλυφα καὶ οἱ λύχνοι παρέχουσι πολὺ ὡραιότερα δείγματα τοῦ εἴδους τούτου· ἓν ἀποδίδομεν ἐν εἰκ. 18, ἥτις μιμεῖται πιθανῶς ἔργον τοῦ Παυσίου.

Εἰκ. 18.—Χαλκοῦν κάτοπτρον τοῦ 350 π. Χ. περίπου, νῦν ἐν τῇ Συλλογῇ **E. P. Warren** *ἐν* **Lewes.**

Παρίσταται μέρος συμπλέγματος κατά τινα εἰκόνα τοῦ ***Παυσίου*** *πιθανῶς.*

Καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Παυσίου *Ἀριστόλαος* καὶ *Νικοφάνης*, μάλιστα δὲ ὁ Ἀθηναῖος *Νικίας*, φημίζονται ὡς ἄριστοι ἐγκαῦσται· τοῦ τελευταίου εἴδομεν ἤδη ἀνωτέρω σελ. 25 πολλὰ ἀναφερόμενα ἔργα ἐπὶ μαρμάρου γραφέντα, ὡς τὰ τῶν Παγασῶν· ἀποδίδομεν δ᾽ ἐν εἰκόνι 19 μίμησιν περιφήμου γραφῆς αὐτοῦ, εἰς ἣν παρίστατο ἡ *Ἰὼ* φυλασσομένη ὑπὸ τοῦ ***Ἄργου***.

Μνημεῖα σύγχρονα τῆς

περιόδου ταύτης, διατηροῦντα ἀνάμνησιν τῆς τέχνης, ὀλίγα ὑπάρχουσι, καὶ δὴ ὡραιόταται λευκαὶ λήκυθοι, σύγχρονοι τοῦ Ἀπολλοδώρου· ἀλλ' ἔκτοτε ἡ Ἀγγειογραφία ἤρχισεν ἐκπί-

Εἰκὼν 19. — ***Τοιχογραφία ἐπὶ τοῦ οἴκου τῆς Λιβίας ἐν τῷ Παλατίνῳ τῆς Ῥώμης.***

Παρίσταται ἡ ***Ἰὼ*** *φυλασσομένη ὑπὸ τοῦ* ***Ἄργου*** *καὶ ἀπελευθερουμένη ὑπὸ τοῦ* ***Ἑρμοῦ****, κατὰ μίμησιν περιφήμου εἰκόνος τοῦ* ***Νικίου****.*

πτουσα, διότι παρίστα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ φόρτου κοσμημάτων καὶ τεχνικῆς ἐπιτηδεύσεως ἀτόνους καὶ χαύνους μορφὰς ἐρώτων καὶ γαμηλίων τελετῶν, στῆλαι δὲ γραπταὶ ἐλάχι-

σται καὶ οὐχὶ δεξιᾶς τέχνης διετηρήθησαν, ὡς ἡ τοῦ Ἀφυταίου (τῆς Μακεδονίας) Τόκκη (εἰκ. 20) κλ..

Τὴν τοιαύτην βαθμηδὸν ἔκπτωσιν τῆς Ἀγγειογραφίας φαίνεται ὅτι ἐπήνεγκεν ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Ἀπολλοδώρου: ἡ

Εἰκ. 20.—Μαρμαρίνη στήλη φέρουσα γραπτὴν πολύχρωμον ἀπ᾽ εὐθείας ἐπὶ τοῦ μαρμάρου παράστασιν.

Νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν. Ἐγράφη περὶ τὸ 350 π. Χ. καὶ φέρει ἐπιγραφὴν ***«Τόκκης Πύρρωνος Ἀφυταῖος».***

Ζωγραφικὴ *μετὰ σκιασμῶν* ἦτο ἀδύνατον πλέον νὰ καταστῇ ἀντικείμενον μιμήσεως ὑπὸ τῶν ἀγγειογράφων, καίτοι ἐγένοντο ὑπ᾽ αὐτῶν πρὸς τοῦτο ἀπόπειραι.

Αἱ δὲ τοιχογραφίαι τῆς Πομπηΐας ἀντιγράφουσι μὲν ἱκανὰ ἔργα τῆς περιόδου ταύτης, ἀλλ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αὐθαιρέτως καὶ διὰ πολλοστῆς χειρὸς μεταπεπλασμένα, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 17-19.

η) Ἡ Ζωγραφικὴ
εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς τελειότητος.

Ἀπελλῆς.

Τὴν τελευταίαν λέξιν εἶπεν ἡ Ζωγραφικὴ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ἀμέσων διαδόχων αὐτοῦ (340 - 290 π. Χ.) διὰ τοῦ *Ἀπελλοῦ*, ὅπως ἡ Πλαστικὴ διὰ τοῦ συγχρόνου αὐτοῦ Λυσίππου.

Ὁ Ἀπελλῆς μετὰ τοῦ Πολυγνώτου, Ζεύξιδος καὶ Παρρασίου ἀποτελεῖ τὸ κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν τέλειον ἐν τῇ Ζωγραφικῇ· τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ ἰδίως παρέμεινεν ὡς ἀνάμνησις παροιμιώδης τῆς λαμπρότητος τῆς τέχνης ταύτης μέχρι τῶν σκοτεινοτάτων χρόνων, ὡς τὸ τοῦ Φειδίου ἐν τῇ Πλαστικῇ.

Ἦτο δ' ὁ Ἀπελλῆς Ἐφέσιος καὶ φαίνεται ὅτι πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἔγραψεν ἐγκαυστικῶς ἐπὶ ξυλίνων, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ἐπὶ μαρμαρίνων πινάκων, μαθὼν παρὰ τοῦ Παμφίλου τὰ μυστήρια τῆς τεχνικῆς ταύτης μεθόδου (βλ. σελ. 45).

Ἰδίως ἐφημίζετο διὰ τὴν τελειότητα τῶν χρωμάτων, ἅτινα ὁ ἴδιος ἐξέλεγε καὶ παρεσκεύαζε κατὰ μεθόδους τέως ἀγνώστους διὰ ποικίλων καὶ δυσευρέτων ὑλικῶν. Τὰ τέσσαρα κύρια χρώματα τοῦ Πολυγνώτου φαίνεται ὅτι διετήρησε καὶ αὐτός, ἀλλ' εἰς πολλὰ ἔργα αὐτοῦ ηὔξησεν αὐτὰ εἰς ἕξ, προσθέσας τὸ ἐν μικρᾷ χρήσει πρότερον κυανοῦν καὶ πράσινον, ἐλέπτυνε δὲ τὰς ποικιλίας καὶ μείξεις αὐτῶν.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν τέχνην κύριον χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ ἦτο ἡ λεπτότης τῶν γραμμῶν, ἡ ἄμετρος χάρις καὶ καλλονή, ἡ ἐκφραστικότης καὶ ζωοποίησις τῆς φυσιογνωμίας δι' ἀποφυγῆς πάσης ὑπερβολῆς ἀπὸ παντὸς σημείου· ἰδίως ἀπέφευγε τὸν φόρτον τῶν χρωμάτων.

Διὰ τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ ἐπίσημος ζωγράφος τῆς αὐλῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καί τινων τῶν Διαδόχων.

Ἔγραψε δὲ πολυάριθμα καὶ ἄριστα ἔργα, πάντα μετ' ἐκτάκτου ἐπιμελείας καὶ εὐχερείας, διότι οὐδὲ μίαν ἡμέραν ἄφινε

νὰ παρέλθῃ χωρὶς νὰ ἀσκῆται. Πρὸς τούτοις ἦτο καὶ λίαν μετριόφρων, ἀναγνωρίζων τὴν εἴς τινα σημεῖα ὑπεροχὴν

Εἰκὼν 21. — Τοιχογραφία ἐν Ἡρακλείῳ παρὰ τὴν Πομπηΐαν εὑρεθεῖσα.

Μιμεῖται εἰκόνα τινὰ τοῦ Ἀπελλοῦ πιθανῶς. Παρίσταται ὁ Ἡρακλῆς ἀνευρίσκων τὸν Τήλεφον θηλάζοντα αἶγα ἐπὶ τοῦ Παρθενίου ὄρους τῆς Ἀρκαδίας.

συναδέλφων συγχρόνων αὐτοῦ, καὶ δὴ τοῦ Μελανθίου, τοῦ Πρωτογένους κλ..

Τὰ μέγιστα δ' ἐθαυμάζετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἡ Ἀναδυομένη Ἀφροδίτη τοῦ Ἀπελλοῦ, δι' ἣν ἐγράφησαν πλεῖστα ἐπιγράμματα, καὶ ὁ κεραυνοφόρος Ἀλέξανδρος. Φαίνεται δ' ὅτι πρῶ-

τος ὁ Ἀπελλῆς ἔγραψε τολμηροτάτας ἀλληγορικὰς εἰκόνας καὶ προσωποποιήσεις λίαν περιέργων ἰδεῶν, ἤτοι τὴν Βροντήν, Ἀστραπήν, Κεραυνοβολίαν, Ἄγνοιαν, Ὑπόληψιν, Δια-

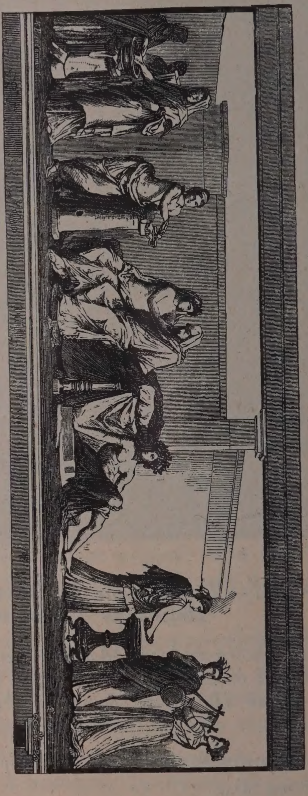

Εἰκὼν 22.—Τοιχογραφία ἐν Ῥώμῃ εὑρεθεῖσα, νῦν ἐν τῷ Βατικανῷ.

Παρίσταται προπαρασκευὴ γάμου καὶ φαίνεται μίμησις εἰκόνος τοῦ Ἀετίωνος. Κοινῶς εἶναι γνωστὴ ἡ τοιχογραφία αὕτη ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Ἀλδοβρανδίνειοι γάμοι*** *ἐκ τινος Ἀλδοβρανδίνου πρώτου κτήτορος αὐτῆς.*

βολήν, Φθόνον, Ἐπιβουλήν, Ἀπάτην, Μετάνοιαν, Ἀλήθειαν κττ.. Πρὸς παράστασιν αὐτῶν μετεχειρίσθη βεβαίως πρωτοφανεῖς ποικιλίας χρωμάτων.

Ὡς δεῖγμα τῆς τέχνης τοῦ Ἀπελλοῦ, καίτοι μεμακρυσμένον, ἀποδίδομεν ἐν εἰκ. 21 ἀξιόλογον τοιχογραφίαν ἐξ Ἡρακλείου, ἔνθα παρίσταται ἡ *Ἀρκαδία*, ἀναγνωριζομένη ἐκ τοῦ

Εἰκὼν 23.—*Τὸ ἄριστον ψηφοθέτημα τῆς Ἀρχαιότητος, ἐν Πομπηΐᾳ εὑρεθέν, νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως.*

Παρίσταται ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατὰ τοῦ Δαρείου, οἵαν ἔγραψεν ὁ ζωγράφος **Φιλόξενος.**

μικροῦ Σατύρου, ἡ *Παρθένος (Αὔγη ;)* πρὸς δήλωσιν τοῦ Παρθενίου ὄρους, καὶ ὁ *Ἡρακλῆς* ἀνευρίσκων ἐκεῖ τὸν ἐκ τῆς Αὔγης υἱὸν αὐτοῦ *Τήλεφον*, θηλάζοντα αἶγα.

Παρ' αὐτὸν θαυμάζεται ὁ ἐπιμελέστατος *Πρωτογένης* ὁ

Καύνιος, ὃν ἐξετίμα ὁ Ἀπελλῆς διὰ τὴν πολύκοπον καὶ πολυετῆ ἐπεξεργασίαν ἑκάστου ἔργου· ὁ Ἀναπαυόμενος Σάτυρος θεωρεῖται τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ.

Μετ᾽ αὐτοὺς τίθεται ὁ *Ἀετίων*, γράψας τοὺς γάμους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μετὰ τῆς Ῥωξάνης, ὧν φαίνεται σωθεῖσα μίμησις εἴς τινα τοιχογραφίαν, εὑρεθεῖσαν ἐν Παλατίνῳ τῆς Ῥώμης (εἰκ. 22), ὁ Ἐρετριεὺς *Φιλόξενος*, γράψας μάχην τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατὰ τοῦ Δαρείου, ἧς μίμησις φαίνε-

Εἰκ. 24.—Γελοιογραφία γραφείου ζωγράφου, γρύλλος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λεγομένη.

Ἐπὶ τοιχογραφίας τῆς Πομπηΐας.

ται σωθεῖσα ἐν τῷ περιφήμῳ ψηφοθετήματι τῆς Πομπηΐας (εἰκὼν 23), ἤτοι διατηρῶν τὴν μεγαλογραφίαν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Εὐφράνορος, ὁ Σάμιος *Θέων*, γράψας «*φαντασίας*», ἤτοι εἰκόνας ἀπόντων ὡς παρόντων κατὰ νοῦν, περίπου προσωποποιήσεις λογισμῶν, συναισθημάτων, ὀνείρων κττ..

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πλεῖστοι καὶ δόκιμοι ζωγράφοι ἀναφέρονται κατὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην περίοδον τῆς Ζωγραφικῆς, ἣν ὑπεστήριζε μεγαλοφρόνως ἡ φιλοκαλία καὶ ὁ πλοῦτος τῶν ἡγεμόνων.

Ἄξιοι λόγου εἶναι ὁ *Φιλοχάρης*, περὶ οὗ εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 25, ὁ ἐκ Χαλκίδος *Ἰσμηνίας*, ὁ ἐκ Μαρωνείας *Ἀθηνίων*,

ὁ *Πειραϊκός*, ὁ ἐπιλεγόμενος *ῥυπαρογράφος*, διότι ἔγραφε μικρὰ καὶ χαμαίζηλα ἀντικείμενα νεκρᾶς φύσεως, οἷον ζῷα, καρπούς, ὀψώνια κττ., ὁ *Ἀντίφιλος* διακριθεὶς ἰδίως ὡς γελοιογράφος (πρβλ. εἰκ. 24) καὶ ἄλλοι.

Τῆς περιόδου ταύτης ἄριστα μνημεῖα πρὸς ἀναγνώρισίν τινα τῆς Ζωγραφικῆς ἀποτελοῦσιν αἱ κατ' αὐτὴν γραφεῖσαι στῆλαι τῶν Παγασῶν· καὶ ἐν ταῖς τοιχογραφίαις τῆς Πομπηΐας ἐσώθησαν πλεῖσται μιμήσεις ἔργων τῆς περιόδου ταύτης, ἀλλὰ κοσμηματικοῦ τρόπου καὶ παρηλλαγμέναι, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 17.

θ) Νέαι ζητήσεις τῆς Ζωγραφικῆς.

Ψηφοθετική· Μικυλλογραφία.

Μετὰ τὸν Ἀπελλῆν ἡ Ζωγραφικὴ ἔβη ποικίλας ὁδούς, ἐξαντλοῦσα διάφορα θέματα, ἀφεθέντα ὑπὸ τῶν προγενεστέρων καλλιτεχνῶν, μεταπλάττουσα τὰ παλαιὰ καὶ ἀσχολουμένη εἰς τὴν ἀντιγραφὴν αὐτῶν. Κυρίως εἰπεῖν εἶναι καὶ αὕτη κατὰ μέγα μέρος περίοδος ἀκμῆς, ὡς δημιουργοῦσα ἔτι, ἔστω καὶ παρεκβάσεις ἐκ τῆς αὐστηρᾶς Τέχνης.

Περιορίζεται δ' ἡ περίοδος αὕτη μεταξὺ 250 - 50 περίπου π. Χ.· κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐποιήθησαν καὶ αἱ στῆλαι τῶν Παγασῶν ἐπὶ προτύπων τῆς προηγουμένης περιόδου· κατ' αὐτὴν ἀποκλειστικὴ μέθοδος φαίνεται ὅτι διετηρήθη ἡ Ἐγκαυστική, ἀνεπτύχθη δὲ τότε καὶ ἡ *Μικυλλογραφία*, καὶ δὴ ἡ *Ψηφοθετική*. Ἡ τελευταία μάλιστα ἠσκεῖτο ἀπὸ τῆς περιόδου ταύτης μετὰ πολλοῦ ζήλου, παραγαγοῦσα λόγου ἄξια ἔργα, ὧν ἄριστον τὸ ἐν Νεαπόλει ἐκ Πομπηΐας, περὶ οὗ εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 53, εἰκ. 23· περίφημος ἐν τῇ Ψηφοθετικῇ ἐθεωρεῖτο ὁ *Σῶσος*.

Οἱ Σικυώνιοι κατέχουσι καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὰ σκῆπτρα· φαίνεται δ' ὅτι ἐκ Σικυῶνος διεσπάρησαν ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον πολλοὶ μικροτεχνῖται· ἱκαναὶ ἐνδείξεις ὑπάρχουσιν ὅτι καὶ ἐν Παγασαῖς εἰργάσθησαν οὐκ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν (βλ. τὴν στήλην τοῦ Ἀντιγένους κατωτέρω ἀριθ. 17)·

Σημαντικοὶ ζωγράφοι ἀναφέρονται κατ' αὐτὴν *Τιμάνθης* ὁ Β΄ γράψας μεγαλογραφικῶς τὴν ἐν Πελλήνῃ νίκην τοῦ 'Αράτου κατὰ τῶν Αἰτωλῶν (240 π. Χ.), ὁ *Νεάλκης*, ὅστις ἔσχε πολλοὺς μαθητάς, ὁ *'Ολβιάδης*, ὁ *'Αρτέμων*, ὁ *Κτησικλῆς*, ὁ

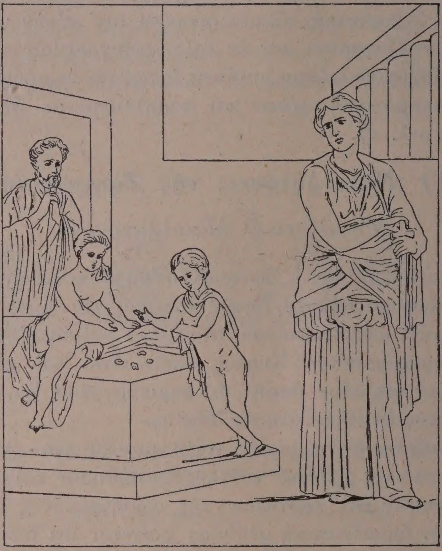

Εἰκ. 25.—Τοιχογραφία τῆς Πομπηΐας.

Παρίσταται ἡ Μήδεια, μελετῶσα τὸν φόνον τῶν τέκνων αὐτῆς, ἅτινα, ἀγνοοῦντα τοῦτο, παίζουσιν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ὑποπτεύοντος τοὺς σκοποὺς τῆς Μηδείας παιδαγωγοῦ· μίμησις εἰκόνος τοῦ ***Τιμομάχου.***

Θεόδωρος, ὁ *Σταδιεύς*, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ εἷς Μάγνης *'Αναξήνωρ*, εἷς Μακεδὼν *'Ηρακλείδης*, ἔτι δὲ οὐκ ὀλίγαι γυναῖκες ζωγράφοι.

'Αλλ' ὑπὲρ πάντας ὑπερέχει ὁ ἐκ Βυζαντίου *Τιμόμαχος*, ὅστις δύναται νὰ ἀνήκῃ καὶ τῇ προηγουμένῃ περιόδῳ· τούτου

ἐξαιρετικῶς θαυμάζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἡ Μήδεια, ἧς μιμήσεις, παρηλλαγμέναι κατά τι ἴσως, διετηρήθησαν ἐπὶ τοιχογραφιῶν τῆς Πομπηΐας (εἰκ. 25), καὶ ὁ Αἴας.

Κατακτηθείσης δὲ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τῷ 197 - 146 π. Χ., ἀφηρέθησαν σὺν τῷ χρόνῳ πάντες σχεδὸν οἱ καλλιτεχνικοὶ αὐτῆς θησαυροί· μόνον αἱ τοιχογραφίαι παρέμειναν ἐπὶ τόπου ἕνεκα τοῦ ἀδυνάτου τῆς μετακομίσεως αὐτῶν.

Οἱ δὲ ζωγράφοι ἔκτοτε ἐτρέποντο τὴν εἰς Ἰταλίαν ὁδόν, διότι ἐκεῖ εὕρισκον ἐργασίαν ἀντιγράφοντες, ἢ ἐζητοῦντο ὡς διδάσκαλοι τῶν τέκνων τῶν εὐγενῶν καὶ πλουσίων Ῥωμαίων. Ἀλλὰ καὶ ὅσοι παρέμενον ἐν Ἑλλάδι, ἀπέστελλον τὰ ἔργα αὑτῶν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα εὕρισκον πρόθυμον καὶ συμφέρουσαν ἀγοράν.

ι) Παρακμὴ τῆς Ζωγραφικῆς.

Κοσμηματογραφία.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὀκταβιανοῦ Αὐγούστου (31 π. Χ. καὶ ἑξῆς) ἀναφέρονται πολλοὶ Ἕλληνες καί τινες Ῥωμαῖοι ζωγράφοι, ὄντες μᾶλλον τεχνῖται κοσμηματογράφοι ἢ καλλιτέχναι.

Τούτων ὁ *Λούδιος* θεωρεῖται ἄριστος εἰς τὸ τοιχογραφεῖν κατὰ τὸν τρόπον τῶν σῳζομένων τοιχογραφιῶν τῆς Πομπηΐας· τὴν μέθοδον ὅμως ταύτην δὲν ἐφεῦρεν αὐτός, ἀλλ' ἔλαβεν ἐξ Ἀλεξανδρείας, ἔνθα πρότερον εἶχεν ἀσκηθῆ, ἀχθεῖσα εἰς τελειότητα, δι' ἣν οὐδὲ μικρὰν ἰδέαν παρέχουσιν αἱ τοιχογραφίαι τῆς Πομπηΐας καὶ αἱ ὅμοιαι. Ἐντεῦθεν ἐπίσης φαίνεται τὰ μάλιστα ἀναπτυχθεῖσα ἡ *Μικυλλογραφία*, εἰς ἣν ἀναφέρεται ἀνυπέρβλητος ἡ ζωγράφος *Ἰαία* ἡ Κυζικηνή· τὸ εἶδος τοῦτο ἠσκήθη εὐρύτατα κατὰ τὴν ἑπομένην σκοτεινὴν περίοδον τῆς Τέχνης.

Ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους περίπου τῆς Α μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος δὲν δύναται πλέον νὰ γίνῃ λόγος περὶ Ζωγραφικῆς ἢ ὡς περὶ τέχνης θνῃσκούσης· κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀκριβῶς ἐγράφησαν αἱ τοιχογραφίαι τῆς Πομπηΐας.

Μέχρι δὲ τοῦ 400 περίπου μ. Χ. ἡ Ζωγραφικὴ φαίνεται ὅτι μόλις ἀναλαμπάς τινας ὑπάρξεως ἐδείκνυεν, ἰδίως ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἔτι Αἰγύπτῳ, ἔνθα διετηρήθη καλλαισθησία τις καὶ τεχνικὴ δεξιότης. Τοῦτο ἐμφαίνουσιν αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Φαγιοὺμ (βλ. εἰκ. 8 ἐν σελ. 24), ἄριστα μὲν δείγματα τῆς περιόδου ταύτης καθ' ἑαυτά, ἀλλ' ἀνίκανα ἐν γένει πρὸς κρίσιν περὶ τῶν προγενεστέρων περιόδων, ὡς ἀπεδείχθη ἀνωτέρω σελ. 24.

ια) Βυζαντιακὴ Ἁγιογραφία.—Νεοελληνικὴ Ἀναγέννησις.

Ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἱδρύσεως τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους (336 μ. Χ.) μέχρι τοῦ 500 περίπου μ. Χ. μόνον

Εἰκὼν 26. — Ψηφοθέτημα τοῦ ἀριστουργήματος τῆς Βυζαντιακῆς Τέχνης ναοῦ τῆς Ἁγ. Σοφίας ἐν Κων/πόλει.
Τῆς ϛ'-Η' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

ἀναμνήσεις ποὺ καί που τῆς Ζωγραφικῆς καὶ μάλιστα τῆς Μικυλλογραφίας καὶ Ψηφοθετικῆς ἀπαντῶμεν· ἐπικρατεῖ δ' ἀποκλειστικῶς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Ἐγκαυστική.

Ἀπὸ δὲ τῆς ϛ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἀναπτύσσεται ἐν Βυζαντίῳ καὶ ἡ Εἰκονογραφία καὶ Ἁγιογραφία, μετὰ πολλοῦ

ζήλου ἀσκουμένη ἔκτοτε· ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν ἔδαφος πρὸς ἀναγέννησιν τῆς Τέχνης.

Οἱ Ἁγιογράφοι ὅμως εἴτε ἕνεκα δογματικῶν λόγων εἴτε ἄλλως, δὲν ἀπετάθησαν πρὸς τὴν φύσιν, ἵνα ἐκεῖθεν ζητήσωσι

Εἰκὼν 27.—Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἅγιος Ματθαῖος.

Χρωματογραφικὴ εἰκὼν ἐπὶ χειρογράφου τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης τῶν Ἀθηνῶν τῆς Ι' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

πρότυπα καὶ διδάγματα, ἀλλ' ἔγραφον διὰ τῆς φαντασίας κατὰ τρόπον ὅλως σχηματικόν, ἀναλήθη καὶ ἄκομψον, ὡς δεικνύουσιν αἱ εἰκ. 26 καὶ 27.

Διὰ τοῦτο παρέμεινεν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἡ Ζωγραφικὴ τοῦ Βυζαντίου καθαρῶς τυπικὴ καὶ συνθηματική, ὡς ἡ

παλαιὰ Αἰγυπτιακή, ἀνίκανος νὰ δημιουργήσῃ τι ἐκ τύπων καθωρισμένων καὶ ἀμεταβλήτων, καίτοι καθ᾽ ἑαυτὴν ἐξεταζομένη παρέχει ἐνίοτε σπάνιά τινα δείγματα ἱκανῆς δυνάμεως καὶ δεξιότητος. Ἀλλ᾽ ἡμεῖς ἐνταῦθα κρίνομεν αὐτὴν ἐξ ἀπόπτου γενικῶς.

Σημειωτέον δ᾽ ὅτι τῆς Βυζαντιακῆς Τέχνης κατέχομεν σχεδὸν πάντα τὰ ἔργα, καὶ αὐτὰ τὰ ἀριστουργήματα, ἅτινα ἠδυνήθη νὰ παραγάγῃ, ἐν ᾧ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς οὐδὲ σκιὰ ἀληθὴς τῶν ἔργων τῶν μεγάλων ἢ σημαντικῶν ζῳγράφων περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς μέχρι σήμερον, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 13.

Τοὐναντίον ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ, καὶ ἰδίως ἐν Ἰταλίᾳ, αἱ παλαιαὶ ἀναμνήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης εὑρίσκουσιν ἔδαφος ἀγαθόν, ἡ δὲ ἐλευθερία ἐν τῇ συλλήψει, ἡ φιλοκαλία τῶν ἡγεμόνων καὶ ἡ μελέτη τῆς φύσεως καὶ πραγματικότητος δημιουργοῦσι τὴν *Ἀναγέννησιν* τῆς Ζῳγραφικῆς.

Ἡ Τέχνη ἐντὸς ὀλίγου ἔφθασεν ἐκεῖ εἰς μέγιστον ὕψος ἀκμῆς, ἀντάξιον τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ, ἐξακολουθεῖ δὲ καὶ σήμερον διανύουσα περίοδον ἀντίστοιχον πρὸς τὴν κατὰ τὸν Ἀπελλῆν περίπου Ζῳγραφικήν.

Ἐκ τῆς Ἀναγεννήσεως τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, στενάζον ἐπὶ αἰῶνας ὑπὸ πρωτοφανῆ ζυγὸν βαρβαρότητος, οὐ μόνον νὰ ὠφεληθῇ δὲν ἦτο δυνατόν, ἀλλ᾽ οὐδὲ σημαντικήν τινα ἰδέαν αὐτοῦ νὰ λάβῃ. Ὅτι ὅμως ἐνεῖχε σπέρματα τοῦ ἀρχαίου πνεύματος, ἀποδεικνύουσι ζῳγράφοι ἐργασθέντες ὑπὸ ἐλεύθερον οὐρανόν, ἢ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ κύκλου τῆς Ἀναγεννήσεως, ἔνθα καὶ ὑπέροχον ἀτομικὸν χαρακτῆρα ἐν τῇ Τέχνῃ ἐδημιούργησαν, ὡς ὁ *Θεοτοκόπουλλος* (εἰκ. 28).

Ἀπὸ δὲ τῆς ἀπελευθερώσεως μικροῦ τμήματος τῆς Ἑλλάδος (1828) ἄρχεται ἀναγεννωμένη ἡ Ζῳγραφικὴ ἐπὶ καθαρῶς Ἑλληνικοῦ ἐδάφους· ἀλλ᾽ οἱ τεχνῖται, μὴ δυνάμενοι νὰ εὕρωσι βάσεις σταθερὰς ἐν τῇ προγονικῇ Ἁγιογραφίᾳ, ἀπετάθησαν πρὸς τὴν ἀκμαίαν Ζῳγραφικὴν τῆς Δύσεως.

Ἔκτοτε διανύει ἡ Νεοελληνικὴ Ζῳγραφικὴ τὴν περίοδον τῶν ζητήσεων, χωρὶς νὰ δυνηθῇ ἔτι νὰ εὕρῃ, ἢ νὰ δημιουργήσῃ, ἰδίαν τινὰ σταθερὰν ὁδόν· ὅτι ὅμως ἔχει τὴν δύναμιν

Εἰκὼν 28. — Ταφὴ τοῦ κόμητος Ὀργάζ. — Ἔργον Δ. Θεοτοκοπούλλου.

νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, ἀποδεικνύει ὁ *Γύζης* (εἰκ. 29), ὅστις ἠδυνήθη νὰ ἀποδώσῃ ἴδιόν τινα χαρακτῆρα ἐν τῇ Τέχνῃ.

Μόλις ἀπό τινων ἐτῶν ἀνεπτύχθησαν, μάλιστα ἐν Ἀθήναις,

Εἰκὼν 29. — Τὸ Παραμύθι. — Ἔργον Ν. Γύζη.

τάσεις πρὸς δημιουργίαν καθαρῶς Ἑλληνικῆς Ζῳγραφικῆς, παρέχουσαι ἐλπίδας εὐτυχοῦς μέλλοντος ἐν τῇ ὡραίᾳ Τέχνῃ, ἣν τὰ μάλιστα εὐνοεῖ ἡ ἀθάνατος ἑλληνικὴ Φύσις!

Γ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΠΑΓΑΣΑΙΣ *

α) *Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις.*

Αἱ ἀρχαῖαι Παγασαὶ (εἰκὼν 30) κεῖνται κατὰ τὸ Βορειοδυτικὸν ἄκρον τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, ἐπὶ θέσεως τὰ πολλὰ ἀνωμάλου ἀλλ' ὡραίας καὶ ὑγιεινῆς. Αἱ περὶ τῆς πόλεως ταύτης εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων εἶναι ἐλάχισται καὶ μικρᾶς σπουδαιότητος.

Ἐνταῦθα σχηματίζονται φύσει δύο ἀσφαλεῖς λιμένες, ὁ Βόρειος ἢ ἐσωτερικός, καὶ ὁ Ἀνατολικὸς ἢ ἐξωτερικός· ἡ προκυμαία τοῦ πρώτου ἔχει καλυφθῆ ἅπασα ἐκ τῆς βαθμιαίας ἀνυψώσεως τῆς θαλάσσης, ὡς φρονεῖ ὁ κ. Φωκίων Νέγρης· ἴχνη αὐτῆς βλ. ὑπὸ στοιχεῖον Ι Α Α τοῦ διαγράμματος. Ὁ λιμὴν οὗτος λίαν ἀσφαλὴς ἀπὸ πάντων τῶν ἀνέμων, ἦτο ὁ ἐμπορικός.

Ὁ ἐξωτερικὸς λιμὴν κατέχεται σήμερον ὑπὸ Ἁλυκῶν· ὅτι ὅμως αὗται δὲν ὑπῆρχον ἀρχῆθεν, καὶ ἡ προφορικὴ παράδοσις βεβαιοῖ, καὶ ὄγκοι ἄμμου ὡς μικροὶ βουνοί, κλείοντες τὸ στόμιον αὐτοῦ, οἵτινες ἐφαίνοντο ἔτι πρό τινων ἐτῶν, ὑποδηλοῦσιν. Ὁ λιμὴν οὗτος ἦτο ὁ πολεμικὸς τῆς πόλεως.

Κατῳκήθη δὲ ἡ θέσις αὕτη ἤδη *ἀπὸ τῆς βαθυτάτης ἀρχαιότητος*· τοῦτο καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἀναφέρουσι, λέγοντες ὅτι ἐκεῖθεν ἐξέπλευσεν ὁ Ἰάσων μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Κολχίδα, καὶ

---

* Περὶ τῶν ἐν Παγασαῖς ἀνασκαφῶν καὶ ἐρευνῶν ἡμῶν τε καὶ τῶν κ. κ. Β. Στάη, P. Wolters, Χ. Τσούντα ἐγράψαμεν ἐν τοῖς *Πρακτικοῖς* τῆς *Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας* τοῦ 1906 σελ. 123 καὶ τοῦ 1907 σελ. 175—182, πίν. Γ΄ εἰκ. 6—8. Εἰς αὐτὰ παραπέμπομεν τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ μελετήσῃ εὐρύτερον τὰ περὶ τούτων.

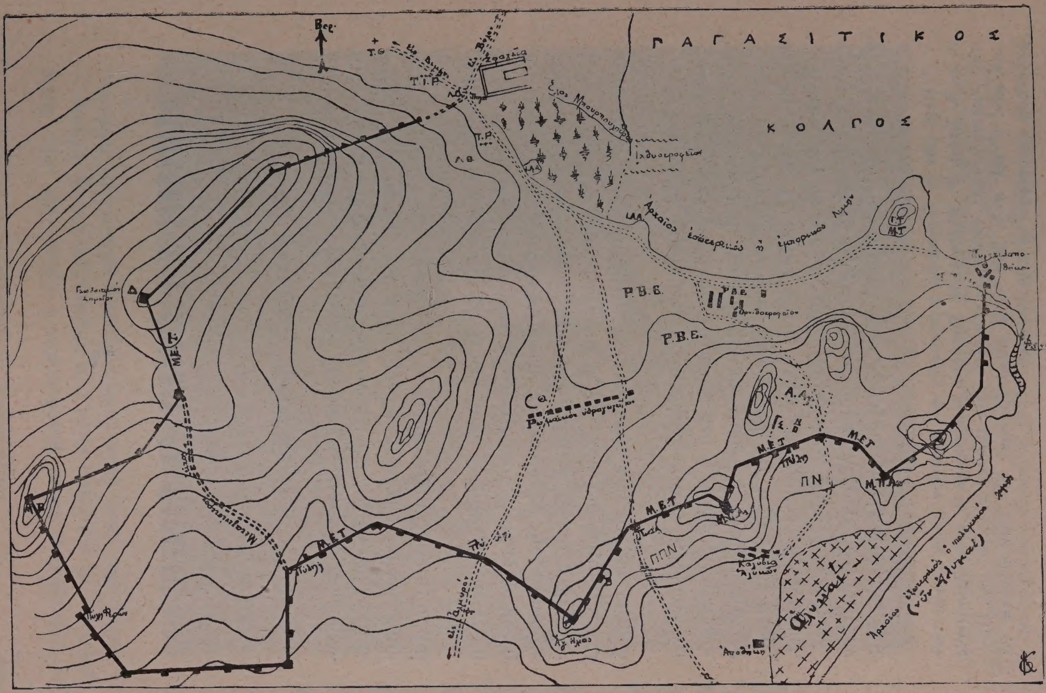
ΠΑΓΑΣΙΤΙΚΟΣ
ΚΟΛΠΟΣ
Βορ.
Ἀρχαῖος ἐσωτερικὸς ἢ ἐμπορικὸς λιμὴν
Ἰχθυοτροφεῖον
Ρ.Β.Ε.
Ρωμαϊκοὶ ὑδραγωγεῖοι
Μ.Ε.Τ.
ΠΝ
ΠΠΝ
Ἀρχαῖος ἐξωτερικὸς ὁ πολεμικὸς λιμὴν (νῦν Ἁλυκαί)
Ἀποθήκη
Πύλη

Εἰκὼν 30.

ΠΡΟΧΕΙΡΟΝ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΠΑΓΑΣΩΝ

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἀγγλικοῦ χάρτου τοῦ λιμένος Βόλου, ὑπὸ κλίμακα 1 : 12160 πόδ. ποιηθέν.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Διεύθυνσις τοῦ ἀρχαίου ἱστορικοῦ τείχους (τοῦ 400 π. Χ. περίπου) καὶ τῶν πύργων αὐτοῦ.

Σημερινὰ σῳζόμενα οἰκοδομήματα.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΩΝ

Β = Βάραθρον. — Μ Β = Μέγα βάραθρον.

Λ Ο = Λαξευταὶ οἰκήσεις ἐπὶ βράχων.

Λ Ο΄ = Λαξευταὶ οἰκήσεις ἐπὶ βράχων ἢ ὁδὸς λαξευτή.

Μ Τ = Μυκηναῖοι τάφοι, ἐν μέρει ἀνασκαφέντες ὑφ' ἡμῶν τῷ 1908 καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Β. Στάη τῷ 1899.

Γ Τ = Γεωμετρικοὶ τάφοι, ἐν μέρει ἀνασκαφέντες ὑφ' ἡμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω ὁμοίως.

Τ Θ = Τάφος θολωτός, ἀνασκαφεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Β. Στάη.

Ι Α Α = Ἴχνη ἀρχαίας ἀποβάθρας.

Α Αγ = Ἀρχαία Ἀγορά ;

Θ = Θέατρον, ἐν μέρει ἀνασκαφὲν ὑφ' ἡμῶν τῷ 1907.

Σ = Στοά, ἐν μέρει ἀνασκαφεῖσα ὑφ' ἡμῶν τῷ 1908.

Ν = Ναός, ἐν μέρει ἀνασκαφεὶς ὑφ' ἡμῶν τῷ 1908.

Μ Π $Α_1$ = Μέγας Πύργος πλήρης πολυχρώμων στηλῶν, ἀνασκαφεὶς ὑφ' ἡμῶν τῷ 1907.

Μ Π $Α_2$ = Μέγας Πύργος πλήρης πολυχρώμων στηλῶν, ἐν μέρει ἀνασκαφεὶς ὑφ' ἡμῶν τῷ 1908.

Μ Ε Τ = Μεταγενεστέρα ἐπισκευὴ τοῦ τείχους.

Π Ν = Παλαιὸν Νεκροταφεῖον ἱστορικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων μετὰ πτωχῶν τάφων, ἐν μέρει ἀνασκαφὲν ὑφ' ἡμῶν τῷ 1907—1908.

Π Π Ν = Παλαιὸν ὅμοιον Νεκροταφεῖον, ἴσως τῶν πλουσίων, μήπω ἀνασκαφέν.

Τ Ι Ρ = Τάφοι ἱστορικοὶ καὶ Ῥωμαϊκοί, ἐν μέρει ἀνασκαφέντες ὑφ' ἡμῶν τῷ 1906.

Τ Ρ = Τάφοι Ῥωμαϊκοί, ἐν μέρει ἀνασκαφέντες ὑφ' ἡμῶν τῷ 1906.

Ρ Β Ε = Ῥωμαϊκὰ καὶ Βυζαντιακὰ ἐρείπια, ἐφ' ὧν ἐν μέρει ἀνεσκάψαμεν τῷ 1906—1908.

ἴχνη λαξευτῶν ἐπὶ βράχων οἰκήσεων βεβαιοῦσιν, ὁρώμενα ἐν τῷ διαγράμματι (εἰκ. 30) εἰς τὰ σημεῖα ΛΟ.

Εὑρέθησαν δὲ κατὰ τὸ Βορειότατον ἀκρωτήριον τῆς πόλεως ἐν θέσει *Ταρσανᾶς*, κατὰ τὸ στοιχεῖον ΜΤ καὶ ΓΤ τοῦ διαγράμματος, τάφοι *μυκηναῖοι καὶ γεωμετρικοί*, ὧν ἄλλοι μὲν ἀνεσκάφησαν ὑπὸ ἰδιωτῶν, ἐν ᾧ τὰ ἐξ αὐτῶν εὑρήματα ἐμελετήθησαν ὑπὸ τοῦ κ. P. Wolters, ἄλλοι ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Β. Στάη τῷ 1899, καί τινες ὑφ' ἡμῶν τῷ 1908.

Ἐκ τῶν τάφων τούτων δηλοῦται ὅτι ἡ θέσις κατῳκήθη κατὰ τὴν *Μυκηναίαν* καὶ *Γεωμετρικὴν* περίοδον (1200 — 700 π. Χ.), εἰς ἣν φαίνεται ὅτι ἀνήκει καὶ θολωτός τις τάφος, σημειούμενος ἐν τῷ διαγράμματι ΤΘ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ εἰς Διμήνι, ὃν ἀνεκάλυψεν ὁ Leake καὶ ἀνέσκαψεν ὁ κ. Β. Στάης, εὑρὼν αὐτὸν σεσυλημένον.

Τῆς *Ἀρχαϊκῆς* περιόδου (700—550 π. Χ.) δὲν εὕρομεν ἴχνη ἐν Παγασαῖς· ἐκ δὲ τῆς *Ἀκμαίας* περιόδου (550 — 400 π. Χ.) πλὴν ἐλαχίστων θραυσμάτων ἀγγείων τοῦ ἐρυθρομόρφου ὕφους, οὐδὲν ἄλλο εὕρομεν μέχρι τοῦδε ἐκεῖ· μόνον ὁ ἐσωτερικὸς πύργος, ὃν ἀνεσκάψαμεν, φαίνεται ποιηθεὶς ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Κατὰ ταῦτα φαίνεται πιθανὸν ὅτι αἱ Παγασαὶ εἶχον σχεδὸν ἐντελῶς ἐγκαταλειφθῆ μεταξὺ τοῦ 700—400 π. Χ..

Ἡ *ἀκμὴ* τῶν Παγασῶν, ὡς καὶ τῶν πλείστων Θεσσαλικῶν πόλεων, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους περίπου τῆς Ε′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

Περὶ τὸ 400 δῆλα δὴ π. Χ. ἐκτίσθησαν τὰ ὡραῖα, αὐστηρῶς ἰσοδομικὰ καὶ ἰσχυρότατα *τείχη* τῶν Παγασῶν, ἅτινα καὶ νῦν διακρίνονται καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτῶν, παρὰ τὰς διαρκεῖς συλήσεις καὶ καταστροφάς, περὶ ὧν εἴπομεν ἀνωτέρω ἐν τῷ Προλόγῳ σελ. 5—6.

Τὴν διεύθυνσιν τῶν τειχῶν τούτων μετὰ τῶν πύργων βλέπε ἐν τῷ διαγράμματι (εἰκ. 30).

Ἐποιήθησαν δὲ τὰ τείχη καὶ ἡ πόλις συνῳκίσθη ἔκτοτε ὑπὸ τῶν *Φεραίων*, διότι ἡ θέσις αὕτη ἀποτελεῖ μίαν τῶν ὀλίγων ἀρίστων ἐξόδων τῆς Θεσσαλίας πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἀνῆκον δ' αἱ Παγασαὶ οὐχὶ εἰς τὴν Μαγνησίαν, ἀλλ' εἰς τὴν τετραρχίαν *Πελασγιῶτιδα*.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων ἀνυψώθη ἡ πόλις ταχέως εἰς μεγάλην ἐμπορικὴν ἀκμήν· διότι εἰς αὐτὴν συνεκομίζοντο πρὸς ἐξαγωγὴν τὰ ποικίλα καὶ πλούσια προϊόντα τοῦ Πηλίου καὶ τῆς Πεδινῆς Θεσσαλίας, ἔτι δὲ πολλοῦ μέρους τῆς Ἠπείρου καὶ Ἰλλυρίας, τῆς Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης, εἰς αὐτὴν δ' εἰσήγοντο καὶ ἐκεῖθεν διενέμοντο ἐκ παντοίων μερῶν τοῦ κόσμου τὰ ἐν ταῖς ἄνω χώραις καταναλισκόμενα ἐμπορεύματα.

Τὸ μέγεθος τοῦτο τῶν Παγασῶν ὑποδηλοῦσι τὰ τείχη, περικλείοντα μεγάλην ἔκτασιν διὰ κατοίκους 150-200 χιλιάδων.

Ὅτι δ' αἱ Παγασαὶ ἦσαν διεθνὴς λιμήν, ἀπέδειξαν αἱ εὑρεθεῖσαι πολυάριθμοι ἐπιτύμβιοι στῆλαι, αἵτινες ἀποτελοῦσι τρόπον τινὰ τὸν Γεωγραφικὸν χάρτην τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Βαρβαρικοῦ κόσμου διὰ τῶν γεγραμμένων ἐπ' αὐτῶν ἐθνικῶν.

Ἴχνη τῆς *Ἀγορᾶς* τῆς πόλεως, καὶ ἐν αὐτῇ ἐρείπια *Ναοῦ* καὶ *Στοᾶς* κεκονιαμένης, εὕρομεν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1908 διὰ δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν ἐν ὡραιοτάτῃ θέσει, κατὰ τὰ σημεῖα Α Αγ, Ν, Σ τοῦ διαγράμματος.

Κατὰ τὴν *Μακεδονικὴν* περίοδον (350—250 π. Χ.) αἱ Παγασαὶ ἦσαν βεβαίως ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας.

Ὅτε δ' ἐκτίσθη τῷ 293 π. Χ. ἡ *Δημητριὰς* ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ἐκ πολλῶν κωμῶν τῆς Μαγνησίας καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Παγασῶν, ἡ τελευταία αὕτη πόλις δὲν ἠρημώθη, οὐδ' ἐξέπεσεν, ὡς θὰ ἀνέμενέ τις, καὶ ὡς λέγεται κοινῶς ἐν τῇ Ἱστορίᾳ.

Διότι αἱ ἀνασκαφαὶ ἀπέδειξαν ὅτι ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς κτίσεως τῆς Δημητριάδος ἤκμασε σημαντικώτατα ἡ πόλις· αἱ πλεῖσται δῆλα δὴ τῶν εὑρεθεισῶν στηλῶν ἐποιήθησαν κατὰ τὴν Γ'—Β' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα.

Καὶ τὸ γεγονὸς μὲν τοῦτο ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀνασκαφαί, ἃς ἐξετελέσαμεν ἐν Δημητριάδι τῷ 1907 ἀφ' ἑτέρου*, ἀπέδειξαν ὅτι αἱ

* Βλέπε ὅσα ἐκτενέστερον λέγομεν περὶ τούτων ἐν τοῖς *Πρακτικοῖς* τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1907, 172 κέ. κεφάλ. Ζ'.

μὲν Παγασαὶ παρέμειναν ἀκμαῖαι, ὡς πόλις τοῦ ἐμπορίου, τοῦ πλούτου, τῆς κινήσεως καὶ τῆς ζωῆς, ἐν ᾧ ἡ Δημητριὰς καὶ θέσιν ἀκατάλληλον πρὸς ταῦτα κατεῖχε καὶ χῶρον ἀνεπαρκῆ· μόνον ἄρα ὡς στρατιωτικὸν κέντρον 4 - 5 χιλιάδων ἀνθρώπων ἐχρησίμευε, καὶ ὡς διαμονὴ ἀσφαλὴς διὰ τοῦτο βασιλέων τινῶν τῆς Μακεδονίας.

Πρὸς τούτοις ἡ κατὰ τὸ 217 π. Χ. γενομένη καταστροφὴ τῶν *Φθιωτίδων Θηβῶν*, πόλεως φύσει ἀντιζήλου τῶν Παγασῶν, ἕνεκα τῆς εὐθέτου θέσεως αὐτῶν, ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ε΄, συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως.

Κατὰ δὲ τοὺς πολέμους τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἀπὸ τοῦ 197 π. Χ. καὶ ἐφεξῆς, ὧν θέατρον ὑπῆρξε κατὰ πολὺ μέρος ἡ Θεσσαλία, φαίνεται ὅτι τὰ τείχη τῶν Παγασῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς Δημητριάδος, κατερρίφθησαν ὑπ᾿ ἐκείνων, καίτοι τοιοῦτόν τι δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ Ἱστορίᾳ· ἀλλ᾿ ἦτο φυσικὸν νὰ συμβῇ τοῦτο, ἀφ᾿ οὗ ἀμφότεραι αἱ πόλεις αὗται ἦσαν Μακεδονικὰ κέντρα.

Ἀλλὰ τὰ τείχη τῶν Παγασῶν ἀνῳκοδομήθησαν συντόμως, καὶ δὴ περὶ τὰ μέσα τῆς Α΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Τοῦτο ἀπέδειξαν καὶ αἱ ἔρευναι καὶ αἱ ἀνασκαφαί: διότι παρετηρήσαμεν ἐπισκευὴν εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ τείχους, ἣν σημειοῦμεν ἐν τῷ διαγράμματι διὰ τῶν στοιχείων ΜΕΤ (εἰκ. 30).

Ἡ ἐπισκευὴ αὕτη ἐβεβαιώθη ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς ἀνασκαφῆς τῶν πύργων, οἵτινες περιεῖχον τὰς γραπτὰς στήλας, καὶ περὶ ὧν λέγομεν τὰ δέοντα κατωτέρω.

Ἀπὸ δὲ τῆς πλήρους ὑποταγῆς τῆς ὅλης Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων (197 - 146 π. Χ.), ἡ μὲν Δημητριὰς ἐξέπιπτεν ἔτι μᾶλλον, παραμένουσα ὡς οὐχὶ σπουδαῖον πλέον στρατιωτικὸν κέντρον, καὶ ὡς ἁπλῆ πρωτεύουσα τῆς συμπολιτείας τῶν Μαγνήτων, αἱ δὲ Παγασαὶ διετηροῦντο ἐν ἀκμῇ.

Διότι εὕρομεν πολυαρίθμους τάφους καὶ ἐρείπια τῆς *Ῥωμαϊκῆς* περιόδου εἰς τὰ σημεῖα ΡΙΤ, ΡΤ τοῦ διαγράμματος, ἐν ᾧ τὸ διασωθὲν μέγα ὑδραγωγεῖον (κοινῶς «Δόντια» νῦν λεγόμενον) τῆς πόλεως, καὶ ἄλλα ὅμοια ἐρείπια, ἐν ἀφθονίᾳ

εὑρισκόμενα ἀνὰ τὴν πόλιν, δεικνύουσι τὴν ποιάν τινα ἀκμὴν αὐτῆς καὶ κατ᾽ αὐτὴν ἔτι τὴν *Αὐτοκρατορικὴν* περίοδον μέχρι που τοῦ 400 μ. Χ.

Κατὰ δὲ τοὺς *Μέσους Αἰῶνας* φαίνεται ὅτι παρήκμασαν αἱ Παγασαί, περιορισθεῖσαι εἰς ὀλίγας οἰκίας κατὰ τὰ Βόρεια παράλια, ἔνθα καὶ οἰκιῶν ὀλίγα ἴχνη καὶ ἐκκλησιῶν χριστιανικῶν φαίνονται, ἅτινα βλέπει τις ἐν τῷ διαγράμματι εἰς τὰ στοιχεῖα ΡΒΕ.

Ἡ παρακμὴ αὕτη ἦτο φυσική : διότι ἡ ποτὲ ἀντίζηλος τῶν Παγασῶν πόλις ***Φθιώτιδες Θῆβαι — Πύρασος*** ἀνυψώθησαν εἰς μεγάλην ἀκμήν, ἀπὸ τοῦ 500 μ. Χ. μάλιστα, ὡς ἀπέδειξαν ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι, γενόμεναι ἐκεῖ ὑφ᾽ ἡμῶν.

Περὶ τὸ 1000 μ. Χ., ἢ καί τι πρότερον ἴσως, φαίνεται πιθανὸν ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων μετῴκησαν εἰς τὸ οὐχὶ μακρὰν κείμενον ***Κάστρο τοῦ Βόλου*** νῦν λεγόμενον, περὶ οὗ βλ. ἀνωτέρω σελ. 5 - 6.

Ἂν τὸ *Κάστρο* τοῦτο, ἢ αὐταὶ αἱ Παγασαί, ἐκαλοῦντο ***Μικραὶ Φεραί,*** δὲν δυνάμεθα ἐν τῷ παρόντι νὰ βεβαιώσωμεν· κατὰ τὸν Βυζαντινολόγον κ. Ν. Βέην τὸ ὄνομα τοῦτο θὰ ἥρμοζεν εἰς ἀμφοτέρας τὰς θέσεις.

Κατόπιν, ἀπὸ τοῦ 1000 μ. Χ., οὐδὲν ἀσφαλὲς γινώσκομεν, οὐδ᾽ ἐκ τῶν ἐρειπίων δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, περὶ τῆς τύχης τῶν Παγασῶν. Φαίνεται ὅμως ὅτι κατῳκεῖτο ἔτι κατὰ τὴν *Τουρκικὴν* κατάκτησιν, ὡς δεικνύουσί τινα Τουρκικὰ πιθανῶς ἐρείπια, ἐνιαχοῦ τῆς πόλεως εὑρεθέντα.

Τὸ πλεῖστον ὅμως τῶν κατοίκων, μὴ εὑρίσκον ἀσφάλειαν μήτε ἐν Παγασαῖς μηδ᾽ ἐν τῷ Κάστρῳ, ἐτράπη εἰς τὰς ἀποκέντρους κλιτῦς τοῦ Πηλίου, ἔνθα ἤδη ἀπὸ τοῦ 1000 μ. Χ. περίπου ἤρξαντο ἱδρυόμενα τὰ καὶ σήμερον σῳζόμενα χωρία, Ἀνακασιά, Πορταριά, Μακρυνίτσα, ἔτι δὲ περαιτέρω καὶ ἄλλα.

Τὰ χωρία ταῦτα σὺν τῷ χρόνῳ ἤκμασαν οὐ μόνον εἰς πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ γράμματα καθ᾽ ὅλην τὴν Τουρκικὴν περίοδον.

Ὀλίγον δὲ πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς χώρας, καὶ δὴ περὶ τὸ 1854, οἱ κάτοικοι ἤρξαντο καταβαίνοντες ἐκ τῶν ἄνω

χωρίων εἰς τὰ παράλια· ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἔκτοτε ἀνέθορεν ἐκεῖ μεγάλη καὶ ὡραία πόλις, καίτοι ἐπὶ ἀκαταλλήλου θέσεως κειμένη, ὁ σημερινὸς *Βόλος*.

β) Ὁ πρῶτος ἀνασκαφεὶς μέγας πύργος μετὰ γραπτῶν στηλῶν.*

Ὑπὲρ τὰ Καλύβια Ἁλυκῶν, κατὰ τὰ στοιχεῖα ΜΠΑ[1] τοῦ διαγράμματος (εἰκ. 30), ὑψοῦται μέγας λόφος, τὰ πολλὰ βραχώδης, ἄριστα προστατεύων στρατηγικῶς τὸν ἐξωτερικόν, ἢ πολεμικὸν λιμένα τῶν Παγασῶν.

Τὸν λόφον τοῦτον εἴχομεν οὐχὶ ἅπαξ ἐπισκεφθῆ τῷ 1906, πολλάκις δ' ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τῶν περιηγήσεων ἡμῶν εὑρίσκομεν περὶ αὐτοῦ τὴν προτροπὴν *«ἀνασκαπτέον»* !

Ἀλλὰ μόλις τὸν Ἰούλιον τοῦ 1907 εὕρομεν εὐκαιρίαν νὰ σκάψωμεν ἐκεῖ δοκιμαστικῶς, νομίζοντες ὅτι ἐκρύπτετο σπουδαῖός τις καμαρωτὸς τάφος.

Διότι ὁ ἐπ' αὐτοῦ μέγας ὄγκος χώματος ἐφαίνετο ἡμῖν οὐχὶ φυσικός, ἀλλ' ἐπίτηδες σχηματισθείς· τὸ γεγονὸς τοῦτο καὶ ἡ ὀλίγον ἔξω τοῦ τείχους, ὡς τότε ἐνομίζομεν, θέσις τοῦ λόφου, ἐνίσχυον τὴν περὶ ὑπάρξεως τάφου ἰδέαν ἡμῶν.

Ἐπὶ τοῦ λόφου ὑπῆρχον ἤδη ἐπιπόλαιοί τινες σκαφαί, ὑπὸ χωρικῶν γενόμεναι, ἐξ ὧν ἀνεφύησαν πυκναὶ ἄκανθοι καὶ θάμνοι.

Τὴν ἄποψιν αὐτοῦ μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἀνασκαφῶν, δεικνύει ἡ εἰκὼν 31.

Ἐπὶ πολλὰς δὲ ἡμέρας εὑρίσκομεν ἄφθονον χῶμα μόνον, ὁπότε τέλος συνηντήσαμεν τοῖχον ἐκ μεγάλων λίθων λαξευτῶν, λίαν ἐπιμελῶς ποιηθέντα. Ἀλλ' οἱ λίθοι οὗτοι ἦτο φανερὸν ὅτι εἶχον ληφθῆ ἐξ ἄλλων οἰκοδομημάτων· ἐν τούτοις καὶ οὕτω δὲν παρουσίαζόν τι τὸ ἐνδιαφέρον.

---

* Περὶ τῶν κατὰ τὸ 1907 - 1908 γενομένων ἀνασκαφῶν τοῦ πύργου τούτου ἐγράψαμεν ἤδη ἐκτενῶς ἐν τῇ *Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι* 1908 σελ. 1-4 εἰκ. 1-2, καὶ ἐν τοῖς *Πρακτικοῖς* τοῦ 1907, 175 κέ. πίν. Γ΄ εἰκ. 6-8.

Προχωρήσαντες περαιτέρω κατὰ μῆκος, εὕρομεν ἕτερον τοῖχον ἐκ κοινῶν λίθων, σχεδὸν ἰσοδομικῶς κατεσκευασμένον· τότε ἐβεβαιώθημεν ὅτι πρόκειται περὶ *παλαιοῦ πύργου, περὶ ὃν κατεσκευάσθη εἰς ὑστέρους χρόνους ἕτερος μείζων* πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς θέσεως.

Τούτων βεβαιωθέντων, ἀπεφασίσαμεν νὰ διακόψωμεν τὴν περαιτέρω ἀνασκαφήν, ὡς περιττήν. Ἐδώκαμεν δ' ἐντολὴν

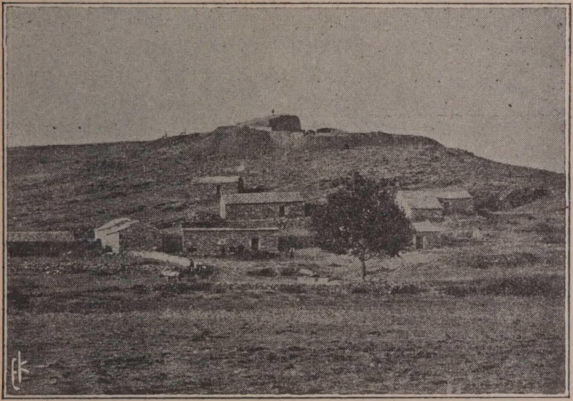

Εἰκ. 31.—Ἄποψις ἐκ Νότου τῶν Καλυβίων Ἁλυκῶν καὶ τοῦ ὑπὲρ αὐτὰ λόφου, ἔνθα εὑρέθη ὁ πρῶτος πλήρης στηλῶν πύργος.

εἰς τὸν ἀρχιεργάτην Δημήτριον Κατσαρὸν νὰ ἐρευνήσῃ κατὰ βάθος μέχρι τοῦ φυσικοῦ βράχου κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας, καὶ νὰ ἀναγγείλῃ ἡμῖν πᾶν τυχὸν ἔκτακτον.

Οὕτω μετέβημεν εἰς Βόλον· ἀλλὰ μετά τινας ὥρας προσῆλθον ἀγωγεῖς, ζητοῦντες ἡμᾶς. Οὗτοι ἔφερον ἐπὶ ἡμιόνων ἐπιγραφάς τινας, ἃς εἴχομεν εὕρει ἀνὰ τὰ ἐρείπια τῶν Παγασῶν καὶ Ἀμφαννῶν, συνωδεύοντο δ' ὑπὸ πλήθους περιέργων.

Διότι μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν ἐκόμιζον τὴν πρώτην εὑρεθεῖσαν γραπτὴν στήλην τῆς *Πηνηΐδος* καὶ τοῦ *Ἡροδότου,* ἣν ὁ

Κατσαρὸς καὶ οἱ ἐργάται εἶχον ἐπονομάσει *«Ἅγιον Κωνσταντῖνον»* μετὰ τῆς *«Ἁγίας Ἑλένης»*. Εἶπον δ' ἡμῖν οἱ ἀγωγεῖς νὰ μεταβῶμεν ταχέως εἰς τὴν ἀνασκαφήν, διότι εὑρέθη *«Ἐκκλησία μὲ τυπωμένες εἰκόνες»*, ὥς ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Κατσαρός.

Ἐννοεῖται ὅτι ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ εὑρήματος ἐμείναμεν ἔκπληκτοι· σπεύσαντες δὲ εἰς τὸν λόφον, εἴδομεν ὅτι τὸ διάκενον

Εἰκ. 32.—Τὸ διάκενον τῆς Νοτίου πλευρᾶς τῶν πύργων ἐκ Δυσμῶν.

ΕΠ—Ἐξωτερικὸς πύργος—επ=Ἐσωτερικὸς πύργος—Δ=Διάκενον πλῆρες στηλῶν—Α=Ἁλυκαὶ—ΠΚ=Παγασιτικὸς κόλπος.

μεταξὺ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ πύργου εἶχε πληρωθῆ κατωτάτω διὰ γραπτῶν στηλῶν, ἐπ' αὐτῶν δ' εἶχον τεθῆ πρὸς γόμωσιν κοινοὶ λίθοι καὶ θραύσματα στηλῶν, καὶ ἐπ' αὐτῶν χάλικες μετὰ χωμάτων συμπεπιεσμένα ἰσχυρῶς.

Ὡς ἦτο φυσικόν, ἐξηκολουθήσαμεν τὴν ἐργασίαν ἐντόνως, καὶ ἀπεκαλύψαμεν πρῶτον μὲν τὴν *Νότιον* πλευρὰν ἀμφοτέρων τῶν πύργων, εὑρόντες ἐν τῷ διακένῳ (εἰκὼν 32) τὰς ἀρίστας τῶν στηλῶν.

Ὑποπτεύσαντες δ' εὐλόγως ὅτι καὶ τὸ διάκενον τῶν λοιπῶν πλευρῶν θὰ περιεῖχεν ὁμοίως στήλας, ἀνεσκάψαμεν καὶ τὴν *Βόρειον* πλευρὰν (εἰκὼν 33) καὶ τὴν *Ἀνατολικὴν* κατόπιν (εἰκὼν 34), ἐξ ὧν ὁμοίως ἦλθον εἰς φῶς ὀλίγαι καὶ οὐχὶ πολὺ καλῆς ἐργασίας στῆλαι.

Τελευταῖον ἀνεσκάψαμεν τὴν *Δυτικὴν* πλευράν· ταύτης τὸ διάκενον, καίτοι οὐχὶ εὐρύ, περιεῖχε πλείστας στήλας.

Εἰκ. 33.—Τὸ διάκενον τῆς Βορείου πλευρᾶς τῶν πύργων ἐξ Ἀνατολῶν.

ΕΠ=Ἐξωτερ. πύργος — επ=Ἐσωτερ. πύργος—ΔΔ'=Διάκενα.

Ἡ εἰκὼν 35 δεικνύει τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου· ἡ εἰκὼν 36 δηλοῖ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν στηλῶν ἐκ τοῦ διακένου, καὶ ἡ εἰκ. 37 παρέχει τὴν ὄψιν ἀμφοτέρων τῶν πύργων μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν πασῶν, πλὴν μιᾶς, τῶν στηλῶν ἐκ τοῦ διακένου.

Τὰ ἐν γένει συμπεράσματα ἡμῶν ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τῶν πύργων τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς:

Περὶ τὸ 500-450 π. Χ., ὅτε αἱ Παγασαὶ ἦσαν ἔτι ἀτείχι-

στοι, κατεσκευάσθη ἐπὶ τοῦ εἰρημένου λόφου, ἔχοντος μορφὴν ἀκροπόλεως, ὁ ἐσωτερικὸς πύργος, προφανῶς ἵνα προστατεύῃ τὸν λιμένα, ὃν κατέχουσιν αἱ Ἁλυκαί. Συμφώνως πρὸς τὴν τότε στρατηγικὴν οἱ τοῖχοι αὐτοῦ ἐποιήθησαν μέχρι μὲν ὕψους 1.80μ. διὰ λίθων, ἐπέκεινα δὲ δι' ὠμῶν πλίνθων.

Κατὰ δὲ τὸ 400 π. Χ., ὅτε οἱ Φεραῖοι ἐτείχισαν τὰς Παγα-

Εἰκ. 34.—Ἡ Ἀνατολικὴ πλευρὰ τῶν πύργων ἐκ ΝΑ.
ΕΠ=Ἐξωτερ. πύργος—επ=Ἐσωτερ. πύργος—δ=Διάδρομος—ΕΤ=Ἐσωτερικὸς τοῖχος αὐτοῦ—Δ=Διάκενον τῶν πύργων.

σάς, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 66, περιέλαβον ἐν τῷ διαγράμματι καὶ τὸν πύργον τοῦτον, ὡς εἶχεν.

Ἀλλὰ τὰ τείχη τῆς πόλεως μετὰ διακόσια καὶ πλέον ἔτη κατερρίφθησαν, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 68.

Μετά τινα δὲ χρόνον, καὶ δὴ περὶ τὸ 50 π. Χ. περίπου, ἐλήφθη ἀνάγκη νὰ ἐπισκευασθῶσι τὰ τείχη καὶ οἱ πύργοι, καὶ μάλιστα ἐσπευσμένως, διότι, ὡς φαίνεται, ἐπέκειτο εἰσβολὴ ἐχθροῦ διὰ θαλάσσης πιθανῶς.

Μὴ ἔχοντες οὕτω καιρὸν οἱ κάτοικοι νὰ λατομήσωσι λί-

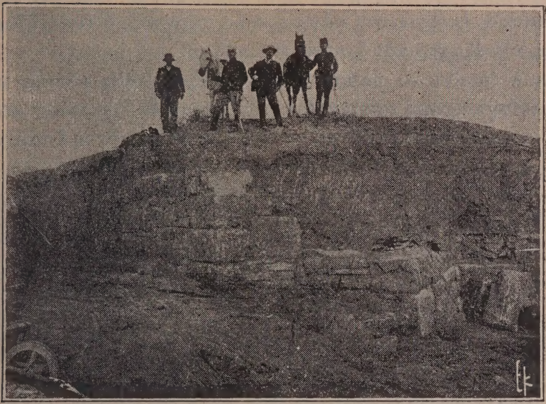

Εἰκ. 35.—Ἄποψις ἐκ ΝΔ τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου ἀποκαλυφθείσης.

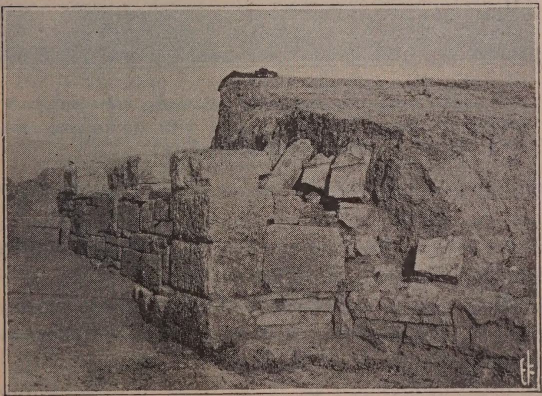

Εἰκ. 36. —Ἄποψις τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου· ἔναρξις τῆς ἐξαγωγῆς τῶν στηλῶν ἐκ τοῦ διακένου.

θους, συνέλεξαν προχείρως, ὅσους εὗρον ἐν τοῖς πέριξ, καὶ δι᾽ αὐτῶν ἐπεξέτειναν πάντας τοὺς πύργους, οἵτινες ἔβλεπον πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν λιμένα τῆς πόλεως.

᾿Αλλ᾽ ἐπειδὴ τὸ ὑπάρχον ὑλικὸν ἐξηντλήθη ἐνωρίς, μετεχειρίσθησαν, πρὸ πάντων διὰ τὸν μέγαν ἐν λόγῳ πύργον, τὰ ἑκατέρωθεν τοῦ λόφου καὶ εἰς τὰ κράσπεδα αὐτοῦ ὑπάρχοντα

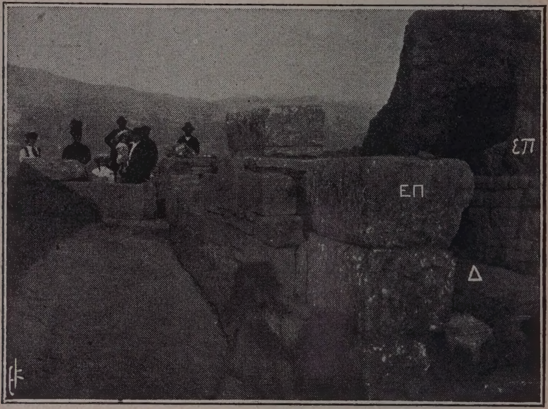

Εἰκ. 37.—Ἄποψις τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τῶν πύργων καὶ τοῦ διακένου μεταξὺ αὐτῶν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν πασῶν τῶν ἐν αὐτῷ στηλῶν.

ΕΠ=Ἐξωτερικ. πύργος—επ=Ἐσωτερικ. πύργος—Δ=Διάκενον.

ἐπιτύμβια μνημεῖα τῶν νεκροταφείων (βλ. τὰ στοιχεῖα ΠΠΝ καὶ ΠΝ τοῦ διαγράμματος εἰκὼν 30).

Δι᾽ αὐτῶν ἔκτισαν τὰς πλευρὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου καὶ ἐπλήρωσαν τὸ διάκενον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἵνα ἰσοπεδώσωσι τὸ ἐπικλινὲς ἔδαφος.

Καὶ μέχρι μὲν ὕψους 1.50μ. ἐκτίσθησαν οἱ τοῖχοι αὐτοῦ διὰ λίθων, ἔχοντες πάχος 3μ., τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἐξ ὠμῶν πλίνθων· ταύτας κατεσκεύασαν ἐπίσης μετὰ πολλῆς σπουδῆς· διότι ἐν

αὐταῖς εὕρομεν καὶ στάθμας καὶ νομίσματα καὶ πολλὰ τμήματα ἀγγείων καὶ βεβαμμένα κονιάματα καὶ μεγάλα τμήματα πηλίνων ἀγαλματίων. Ἔχουσι δ' αἱ πλίνθοι ὕψος ἢ πάχος 0.08 - 0.088μ., πλάτος 0.33μ., μῆκος 0.50μ..

Ὁποίαν δέ τινα ὄψιν εἶχον οἱ πύργοι οὗτοι, ὅτε ἦσαν ἐντε-

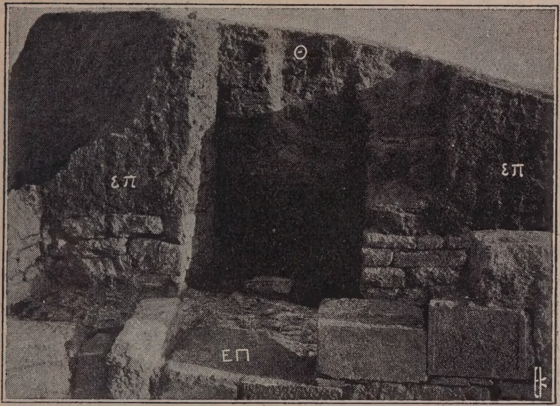

Εἰκ. 38.—Ἄποψις ἐκ Δυσμῶν τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τῶν πύργων μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν στηλῶν.

ΕΠ='Εξωτερικὸς πύργος — επ='Εσωτερικὸς πύργος — Θ='Η θύρα τοῦ ἐσωτερικοῦ πύργου κεκλεισμένη.

λεῖς, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν καὶ ἐξ αὐτῶν τούτων καὶ ἐξ ἄλλων περισωθέντων.

Καὶ ὁ μὲν ἐσωτερικὸς ἦτο μικρός, τετράγωνος σχεδόν, ἔχων πλευρὰς 9.50μ. × 9.42μ., ἐντελῶς ἁπλοῦς, φέρων μίαν μόνον θύραν ἐκ τῶν ἔσω Δυτικῶς, ἣν δεικνύει ἡ εἰκὼν 38· ἔχει δὲ ἄνοιγμα ἡ θύρα 2μ..

Τὴν θύραν ταύτην οἱ κτίσαντες τὸν ἐξωτερικὸν πύργον ἔκλεισαν διὰ πλινθίνου τοίχου, ὃν κατὰ τὸ ἥμισυ διερρήξαμεν, κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν ἀπεκαλύψαμεν μετὰ κόπου πολ-

λου· ἔχει δὲ ὁ τοῖχος οὗτος νῦν ὕψος 3.20μ. (εἰκὼν 39).

Ὁ δ᾽ ἐξωτερικὸς πύργος ἦτο μέγιστος καὶ λίαν ὑψηλός· ἡ Νότιος πλευρὰ αὐτοῦ ἔχει μῆκος 22μ., ἡ Βόρειος 22.50μ., ἡ Δυτικὴ 9,30μ. καὶ ἡ Ἀνατολικὴ 20μ..

Ἔσω τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς ὑπάρχει δεύτερος τοῖχος ὅμοιος· μεταξὺ τῶν δύο τούτων τοίχων φαίνεται ὅτι ἐσχηματίζετο ἐσωτερικὸς ἐν εἴδει καμάρας διάδρομος, δι᾽ οὗ εἰσήρ-

Εἰκ. 39.—Ἄποψις ἐξ Ἀνατολῶν τοῦ πλινθίνου τοίχου, δι᾽ οὗ ἐκλείσθη ἡ θύρα τοῦ ἐσωτερικοῦ πύργου.

χοντο οἱ πολεμισταί, καὶ διὰ κλιμάκων ἀνέβαινον ἄνω εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ πύργου (βλ. **δ** τῆς εἰκ. 34).

Ἦτο δ᾽ ἐστεγασμένος ὁ πύργος οὗτος, ὡς καὶ πρότερον ὁ παλαιός, διότι εὑρέθησαν πλήθη κεραμίδων, ὧν πολλαὶ φέρουσι μονογραφήματα, ἅτινα περιγράφομεν κατωτέρω.

Ἀλλ᾽ εἶναι πιθανὸν ὅτι μόνον στοαί τινες καὶ ἐπάλξεις ἄνω ἐστεγάσθησαν, ἐν ᾧ τὸ ὑπόλοιπον θὰ ἦτο ὕπαιθρον. Ἐξ αὐτοῦ δὲ θὰ ἐρρίπτοντο διὰ πετροβόλων μηχανημάτων τῆς ἀμύνης, ἅτινα οἱ ἀρχαῖοι ὀνομάζουσιν εἰδικῶς *παλίντονα*, λίθιναι σφαῖραι, ὧν εὑρέθησαν πολλαί, ἔχουσαι διάμετρον

0.20 - 0.35$^{\mu.}$, τινὲς δὲ φέρουσαι κεχαραγμένα γράμματα, ἢ ὅλας συλλαβάς, ἴσως πρὸς διάκρισιν τῆς θέσεως, ἣν ἔπρεπε

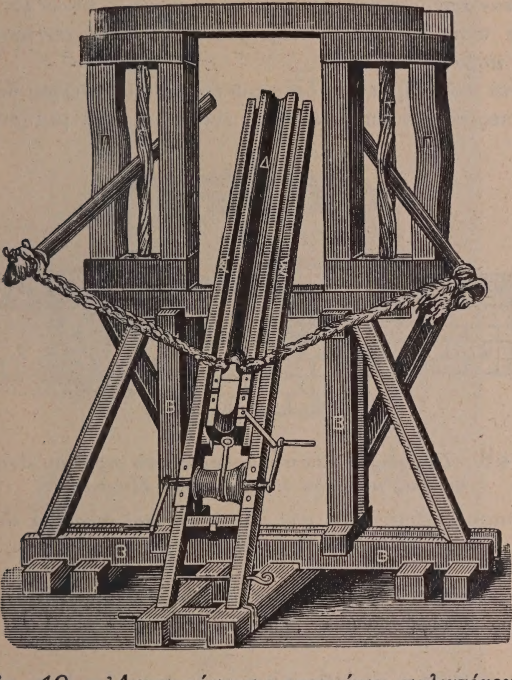

Εἰκ. 40. — Ἀναπαράστασις τεταμένου παλιντόνου ἢ πετροβόλου, κατὰ τὰς περιγραφὰς τῶν ἀρχαίων, ἰδίως μηχανικῶν συγγραφέων.

Β—Β=Βάσις, Π—Π=Πλινθία, Σ—Σ=Σύριγξ, Δ=Διώστρα, Ν—Ν=Νεῦρα.

νὰ λάβωσιν ἐπὶ τοῦ παλιντόνου· τὰ σημεῖα ταῦτα περιγράφομεν κατωτέρω.

Εἶναι βεβαίως ἄγνωστον, ἂν αἱ σφαῖραι αὗται προέρχωνται

ἐκ τῶν μηχανημάτων τοῦ ἐχθροῦ, ἤτοι τῶν τῆς ἐπιθέσεως, καλουμένων καταπελτῶν· ἀλλὰ τὸ πρῶτον φαίνεται πιθανώτερον.

Ἰδέαν τῶν μηχανημάτων τούτων παρέχει ἡ εἰκὼν 40, ποιηθεῖσα συμφώνως πρὸς περιγραφὰς ἀρχαίων συγγραφέων, ἰδίως μηχανικῶν.

Κατὰ ταῦτα ἡ γενικὴ ὄψις τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου θὰ ἦτο, οἵαν περίπου ἀναπαριστῶμεν ἐν εἰκόνι 41, κατὰ μίμησιν τῶν

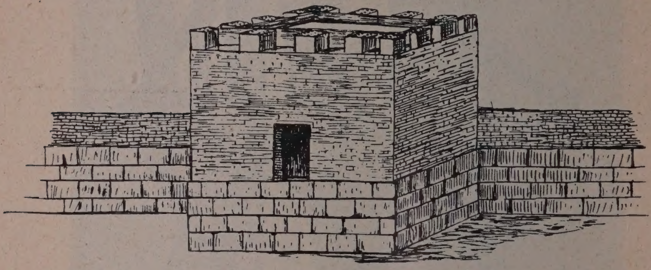

Εἰκ 41.—Πρόχειρος ἀναπαράστασις τοῦ πρώτου ἀνασκαφέντος μεγάλου πύργου τῶν Παγασῶν.

Παρίσταται ὁρώμενος ἐκ τῶν ἔσω· δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἶναι τὸ τεῖχος προχωροῦν ἑκατέρωθεν.

ἄριστα σωθέντων λιθίνων πύργων τῶν ἀρχαίων *Ἐλευθερῶν* καὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ *Μεσσήνης.*

γ) Πῶς εὑρέθησαν καὶ διετηρήθησαν αἱ γραπταὶ στῆλαι.

Ὑπὸ ποίας συνθήκας εὑρέθησαν αἱ γραπταὶ στῆλαι, λαμβάνει τις ἔννοιαν ἐκ τοῦ γενικοῦ διαγράμματος τῆς ἀνασκαφῆς (εἰκὼν 42), ἐξ οὗ διακρίνεται ὅτι καὶ ἐντὸς ἔτι τῶν τοίχων τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου εἶχον τεθῆ πολλαὶ καὶ καλαὶ στῆλαι.

Τοὺς ὡραίους ὄντως τοίχους αὐτοῦ, καὶ δὴ τῆς Ἀνατολι-

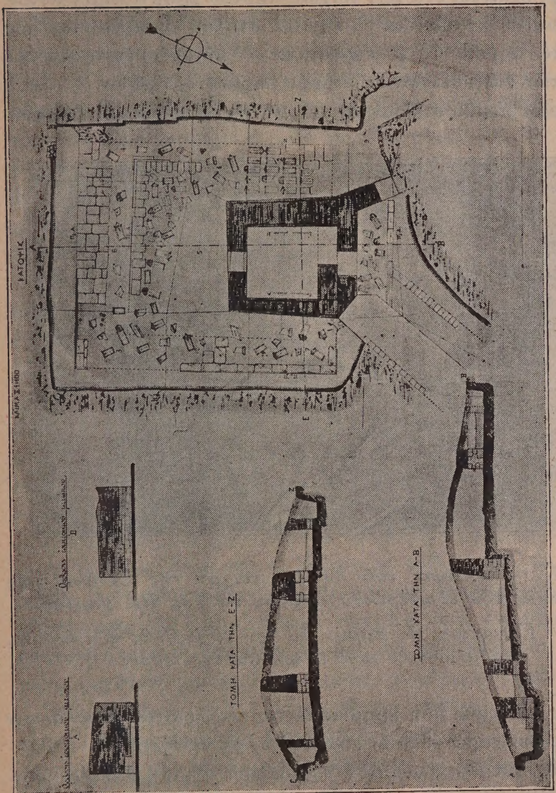

Εἰκ. 42. — Κάτοψις τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ πρώτου μεγάλου πύργου τῶν Παγασῶν, πλήρους γραπτῶν στηλῶν.

κῆς πλευρᾶς, ἠναγκάσθημεν μετὰ πολλῆς ἡμῶν λύπης νὰ κρημνίσωμεν, διότι ἐβεβαιώθημεν ὅτι ἦσαν πλήρεις στηλῶν. Ἡ εἰκὼν 43 δεικνύει ἕνα τῶν τοίχων, προτοῦ κρημνίσωμεν αὐτόν· αἱ ἐπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαι ἓξ ὡραῖαι στῆλαι, διακρίνονται ἤδη κατὰ τὰ σημεῖα Ε-Σ· εὑρέθησαν δ' αὗται συντετριμμέναι, ἕνεκα τῶν ἐπιτεθέντων ἐπ' αὐτῶν βαρυτάτων λίθων.

Ὅμοιοι περίπου ἦσαν οἱ τοῖχοι τῆς Νοτίου καὶ Βορείου

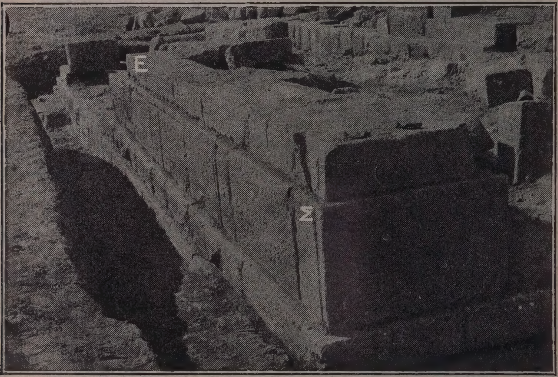

***Εἰκ. 43.**—Ἄποψις τοῦ ὡραίου τοίχου τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου ἐκ τῆς ΒΑ γωνίας.*

Ε-Σ=Ἐκτισμέναι ἓξ στῆλαι ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἃς ἐξηγάγομεν, κρημνίσαντες τοὺς ὑπερκειμένους λίθους.

πλευρᾶς· τούτους ἤδη κρημνισθέντας τὸ πλεῖστον δεικνύουσιν αἱ ἀνωτέρω παρατεθεῖσαι εἰκόνες 32, 33 καὶ 34.

Τῆς δὲ Δυτικῆς πλευρᾶς ὁ τοῖχος εἶχε κτισθῆ ἀμελέστερον, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς ἐκ στηλῶν, βάθρων καί τινων πωρίνων κυβικῶν ὄγκων, οἵτινες ἐλήφθησαν ἢ ἐκ ναοῦ τινος, ἢ πιθανώτερον ἐκ μεγαλοπρεποῦς ἐπιτυμβίου μνημείου ἐν εἴδει μικροῦ Μαυσσωλλείου.

Τὴν πλευρὰν ταύτην διακρίνει τις, προτοῦ κρημνισθῇ, εἰς

τὰς εἰκόνας 35 καὶ 36 σελ. 75, ἐν μέρει δὲ κρημνιζομένην εἰς τὴν εἰκ. 37 σελ. 76 καὶ 38 σελ. 77, ἐντελῶς δὲ καταρριφθεῖσαν κατωτέρω ἐν σελ. 87 εἰκ. 45.

Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ πλευραὶ καὶ τὰ κατ᾽ αὐτὰς διάκενα δὲν περιεῖχον τῆς αὐτῆς «ποιότητος» στήλας: τὰς ἀρίστας δῆλα δὴ εὕρομεν ἐντὸς τῶν διακένων καὶ τοίχων τῆς Νοτίου καὶ Δυτικῆς πλευρᾶς· τοῦτο δεικνύει ὅτι τὸ πρὸς αὐτὰς Νεκροταφεῖον κατὰ τὸ σημεῖον ΠΠΝ τοῦ διαγράμματος εἰκ. 30, ἦτο τὸ τῶν πλουσίων, ἐν ᾧ τὸ κατὰ τὴν Βόρειον καὶ Ἀνατολικήν, ἐν αἷς εὑρέθησαν ὀλιγώτεραι καὶ εὐτελέστεραι στῆλαι, ἀνῆκεν εἰς τοὺς πτωχούς· κεῖται δὲ τοῦτο εἰς τὰ στοιχεῖα ΠΝ τοῦ διαγράμματος.

Δι᾽ ἀνασκαφῶν ἐβεβαιώθημεν ὅτι τὸ δεύτερον Νεκροταφεῖον ἦτο πράγματι, οἷον ὑπεθέσαμεν· εἰς τὸ πρῶτον ὅμως δὲν κατωρθώσαμεν ἔτι νὰ ἀνασκάψωμεν, διότι ὑπῆρχον ἐσπαρμένοι ἀγροί.

Ὅτι δὲ αἱ στῆλαι ἐκομίσθησαν καὶ ἐρρίφθησαν, ἢ ἐκτίσθησαν ἐν τῷ πύργῳ τούτῳ *μετὰ σπουδῆς*, ἀποδεικνύει ἡ κατάστασις, εἰς ἣν εὑρέθησαν· διότι αἱ πλεῖσται ἦσαν τεθραυσμέναι οἰκτρῶς καὶ βαρβάρως, φέρουσι δὲ πολλαχοῦ διαξέσεις καὶ σφυρηλατήσεις.

Τοῦτο ὅμως δὲν δηλοῖ ὅτι οἱ κτίσαντες αὐτὰς ἦσαν βάρβαροι ἢ ἀσεβεῖς· διότι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι εὐθὺς μετὰ τὰ Μηδικὰ (480—479 π. Χ.), κτίσαντες μετὰ σπουδῆς τὰ τείχη τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῆς κάτω πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἐνετοίχιζον καὶ ἐσφυρηλάτουν, ἢ ἔθραυον ὁμοίως, τὰ ἤδη ὑπὸ τῶν Περσῶν καταρριφθέντα ἐπιτύμβια μνημεῖα καὶ μέλη τῶν ναῶν αὐτῶν.

Ἀλλ᾽ ἐγείρεται τὸ ζήτημα, ἂν αἱ στῆλαι τῶν Παγασῶν εἶχον ἤδη καταρριφθῆ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἄν, οὕτω κατεστραμμένας τὰ πολλά, μετεχειρίσθησαν οἱ κάτοικοι πρὸς κτίσιν τῶν πύργων, ἢ μήπως αὐτοὶ οἱ ἴδιοι κατέρριψαν καὶ ἔθραυσαν τὰ τέως ἀνέπαφα μνημεῖα.

Τὸ δεύτερον δὲν φαίνεται πιθανόν: διότι, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 68. 74, εἶχον ἤδη ἐχθροὶ καταρρίψει τὸ τεῖχος καὶ τοὺς πύργους, ἦτο δὲ πολὺ φυσικὸν οἱ αὐτοὶ νὰ καταστρέψωσιν,

ἑκόντες ἢ ἄκοντες, καὶ τὰ ὀλίγον ἔξω αὐτοῦ ἐπιτύμβια μνημεῖα.

Ὅτι ὅμως καὶ οἱ κτίσαντες τὸν πύργον ἔθραυσαν ἐκ νέου τὰς στήλας, ὅπου ἦτο ἀνάγκη, ἀποδεικνύουσιν ἀποκόμματα ἢ λατύπαι, ἃς εὕρομεν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς πολλὰ σημεῖα, ἔξω καὶ ἐγγύτατα τοῦ πύργου· πολλαὶ δὲ στῆλαι ἐρρίφθησαν τοσοῦτον βιαίως ἐντὸς τῶν διακένων, ὥστε ἐθραύσθησαν κατὰ χώραν· ἐπειδὴ δ᾽ ἔκτοτε δὲν εἰσῆλθεν ὕδωρ ἢ χῶμα ἐκεῖ, φαίνονται νῦν ὡς νεωστὶ θραυσθεῖσαι, διότι ἐξήχθησαν εἰς τμήματα κατ᾽ ἀνάγκην.

Μόνον δ᾽ ἐν τῷ διακένῳ τῆς Νοτίου πλευρᾶς παρετηρήσαμεν ποιάν τινα εὐλάβειαν κατὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν στηλῶν· τοῦτο φαίνεται ὅτι συνέβη τυχαίως, διότι ἦτο εὐρὺ τὸ διάστημα καὶ περιελάμβανεν ὁλοκλήρους τὰς στήλας· δὲν ὑπῆρχε λοιπὸν ἀνάγκη νὰ θραύσωσιν αὐτάς.

Ἀλλ᾽ ἐν γένει εἶναι βέβαιον ὅτι οἱ κτίσαντες τὰς στήλας ἐπὶ τοῦ πύργου οὐδεμίαν ἀπέδιδον εἰς αὐτὰς σημασίαν.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐξαίρετον διατήρησιν τῶν βαφῶν πολλῶν στηλῶν, παρατηροῦμεν ὅτι, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, αἱ ἐντὸς τῶν διακένων στῆλαι διετηρήθησαν ἀσυγκρίτως καλύτερον τῶν ἐκτισμένων ἐπὶ τῶν τοίχων: διότι αἱ μὲν πρῶται ἐκαλύφθησαν διὰ πετρῶν, χαλίκων καὶ χωμάτων, καὶ ἐπ᾽ αὐτῶν ἐκτίσθη πλίνθινος τοῖχος, μὴ ἐπιτρέπων τὴν εἰσροὴν ὑδάτων, αἱ δὲ δεύτεραι συνεκρούσθησαν καὶ συνεπιέσθησαν ἐπὶ τῶν λίθων τοῦ τοίχου, καὶ ἀπέβαλον ἤδη ἔκτοτε τὰς βαφάς, ἐν μέρει δ᾽ ἐπηρεάσθησαν ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας, ἐφ᾽ ὅσον διετηρήθη ὁ πύργος ἀκέραιος.

Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι λόγοι, δι᾽ οὓς αἱ βαφαὶ πολλῶν στηλῶν διετηρήθησαν ἄριστα :

α΄) ὅτι πολλαὶ στῆλαι ἔκειντο ἐπὶ τῶν τάφων οὐχὶ ὅλως ἐν ὑπαίθρῳ, ἀλλ᾽ ἐντὸς μνημείων κεκλεισμένων ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν·

β΄) ὅτι εἰς ἱκανὰς στήλας ἐν εἴδει ναΐσκου αἱ παραστάσεις ἐγράφησαν ἐπὶ βαθύσματος, ὅταν δ᾽ ἐτέθησαν αἱ στῆλαι ἐν τῷ πύργῳ, δὲν ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μετὰ χωμάτων αἱ βαφαί.

γ΄) ὅτι τινὲς τῶν στηλῶν δὲν παρέμειναν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπὶ

τῶν τάφων, ἀλλ᾽ ἐποιήθησαν ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν τειχῶν, ἢ πρὸ τῆς ἐντοιχίσεως αὐτῶν ἐν τῷ πύργῳ, ἔνθα ἐξησφαλίσθησαν ἐπὶ 2000 σχεδὸν ἔτη.

δ΄) ὅτι αἱ ἄρισται αὐτῶν ἦσαν μὲν γεγραμμέναι ἐγκαυστικῶς, ὡς πᾶσαι σχεδὸν αἱ εὑρεθεῖσαι, ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας καὶ τελειότητος, ὥστε αἱ βαφαὶ καθίσταντο σχεδὸν ἀνεξίτηλοι.

Κατὰ δὲ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν στηλῶν ἀπηντήσαμεν μεγίστας δυσχερείας: διότι πολλαὶ ἦσαν συνεσφηνωμέναι πρὸς ἀλλήλας ἢ μετὰ λίθων καὶ χωμάτων τοσοῦτον ἰσχυρῶς, ὥστε καθίστατο δυσκολωτάτη ἡ ἐξαγωγὴ αὐτῶν ἀβλαβῶν.

Ἐν πρώτοις δὲν ἔπρεπε νὰ δράττωνται αὐτῶν οἱ ἐργάται πάντοθεν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἀκμῶν καὶ ὄπισθεν· δεύτερον αἱ ἐγειρόμεναι ἅπαξ δὲν ἔπρεπε νὰ καταπέσωσιν ἐκ νέου, οὐδὲ νὰ συστραφῶσί που, διότι ἀπετρίβοντο αἱ βαφαί· τρίτον ἡ ἐξαγωγή, ἡ μεταφορὰ καὶ ἡ τοποθέτησις αὐτῶν ἔδει νὰ ἐκτελεσθῇ μετὰ μεγίστης προσοχῆς, ἵνα μὴ προσεγγίσῃ που τῶν παραστάσεων χεὶρ ἢ ἔνδυμα ἐργατῶν.

Ταῦτα ἔχοντες πάντοτε κατὰ νοῦν, ἐπεβλέπομεν ἡμεῖς αὐτοὶ εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τῶν στηλῶν καὶ τὰς περαιτέρω ἐργασίας, πολλάκις δ᾽ ἐξήγομεν τὰς ἀρίστας ἡμεῖς οἱ ἴδιοι μετὰ τοῦ ἐργάτου Ἰωάννου Ῥάγια, ὅστις ἀπὸ τῆς αὐτοθελήτου ἀναχωρήσεως τοῦ Κατσαροῦ, διεκρίθη ὡς ἄριστος μεταξὺ τῶν ἐργατῶν, διὰ τὴν ἄμεμπτον ἐξαγωγὴν τῶν στηλῶν, καὶ διότι κατώρθωνε νὰ διακρίνῃ ἐντὸς τοῦ κυκεῶνος τῶν λίθων καὶ χωμάτων τί ἦτο στήλη καὶ τί λίθος κοινός.

Πρὸς τούτοις ἐφροντίζομεν νὰ μὴ ἐκτίθενται εἰς τὸ φῶς αἱ στῆλαι, ἐρραντίζομεν δ᾽ αὐτὰς εὐθὺς μετὰ τὴν εὕρεσιν διά τινος ὑγροῦ, fixatif καλουμένου, ὅπερ συνεκράτει τὴν ἐξασθένωσιν τῶν βαφῶν.

Ἐπίσης ἀπεφεύγομεν τὴν ἐξαγωγὴν στηλῶν, ὁσάκις ἠπειλεῖτο βροχή· διότι ἐκ τῆς ἐπαφῆς τοῦ ὕδατος ἐπὶ τῶν παραστάσεων ἐξηλείφοντο αἱ πλεῖσται τῶν βαφῶν· ἔτι δὲ μετεκομίζομεν εὐθὺς τὰς ἐξαγομένας στήλας, ὁσαιδήποτε ἂν ἦσαν, αὐθημερόν.

Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι καθ᾽ ὅλας τὰς ἐργασίας ταύτας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ συμβῶσιν ἀτυχήματα· εὐτυχῶς ταῦτα

ὑπῆρξαν πολὺ ὀλίγα, ἅτινα καὶ ἀναφέρομεν κατωτέρω ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν στηλῶν ἐκείνων, ἐφ᾽ ὧν συνέβησαν.

Ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ πῶς ἔκειντο αἱ στῆλαι ἐντὸς τῶν διακένων λαμβάνει τις, καίτοι ἀτελῶς, ἐκ τῆς εἰκόνος 44, ἔνθα κατὰ μὲν τὸ Α διακρίνονται αἱ στῆλαι κατακείμεναι, κατὰ δὲ τὸ Β αἱ αὐταί, ὡς ἀνηγείροντο πρὸς μεταφοράν.

Περὶ δὲ τῆς βαθμιαίας καταρρίψεως τῶν τοίχων καὶ τῆς φειδοῦς αὐτῶν ὑφ᾽ ἡμῶν εἰς ὅσα σημεῖα δὲν περιείχοντο

Α Β

Εἰκ. 44. —Ἄποψις τοῦ διακένου τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τῶν πύργων.
Α=Κατακείμεναι στῆλαι πρὸ τῆς ἐξαγωγῆς.
Β=Αἱ αὐταὶ στῆλαι ἀνεγερθεῖσαι πρὸς ἐξαγωγήν.

στῆλαι, δίδεται ἔννοιά τις καὶ διὰ τῶν ἀνωτέρω εἰκόνων 36 σελ. 75 καὶ 37 σελ. 76, καὶ διὰ τῆς εἰκόνος 45, ἔνθα παρίσταται ἡ τελείως σχεδὸν κατεδαφισθεῖσα Δυτικὴ πλευρὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου, ἧς ἀφήκαμεν μόνον ὀλίγους λίθους, καίτοι οἱ πολλοὶ τούτων εἶναι βάθρα στηλῶν.

δ) Ὁ δεύτερος ἀνασκαφεὶς μέγας πύργος μετὰ γραπτῶν στηλῶν.*

Κατὰ τοὺς δύο τελευταίους μῆνας τοῦ 1908, ἐρευνήσαντες ἀνὰ τὰς Παγασάς, ἐβεβαιώθημεν περὶ γενομένης ἐπισκευῆς

---

* Περὶ τοῦ πύργου τούτου γράφομεν ἐκτενῶς ἐν τοῖς «*Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας*» 1908, *Ἀνασκαφαὶ ἐν Θεσσαλίᾳ* κεφάλαιον Β΄.

τῶν τειχῶν καὶ τῶν πύργων, δι' ἣν εἴπομεν τὰ δέοντα ἀνωτέρω σελ. 68. 74.

Μετὰ τὴν βεβαίωσιν ταύτην ἐπεβάλλετο νὰ μάθωμεν, ἂν ἐγένετο χρῆσις στηλῶν καὶ εἰς ἐπισκευὰς ἄλλων πύργων, ἰδίως

Εἰκ. 45.—Ἄποψις τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τῶν πύργων ἐκ ΒΔ μετὰ τὴν κρήμνισιν τῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου.

ΕΠ=Ἐξωτερικὸς πύργος — επ=Ἐσωτερικὸς πύργος — Θ=Ἡ θύρα τοῦ ἐσωτερικοῦ πύργου — Δ=Διάκενον.

τῶν κειμένων κατὰ τὴν Νότιον καὶ Ἀνατολικὴν πλευρὰν τῶν τειχῶν τῶν Παγασῶν.

Πρὸς τοῦτο ἀνεσκάψαμεν δοκιμαστικῶς τοὺς ***ἑπτὰ*** ἐκ τῶν ***ἐννέα*** πύργων, οἵτινες κεῖνται ὑπὲρ τὰς Ἁλυκὰς Βορείως, μεταξὺ τοῦ πρώτου ἀνασκαφέντος μεγάλου πύργου, ὅστις δηλοῦται διὰ τῶν στοιχείων ΜΠΑ1 τοῦ διαγράμματος (εἰκὼν 30), καὶ τοῦ δευτέρου, ὅστις σημειοῦται ἐν τῷ αὐτῷ διαγράμματι διὰ τῶν στοιχείων ΜΠΑ2.

Οἱ πύργοι οὗτοι εἶναι πάντες μικροί, πλὴν τοῦ τελευταίου· ἐκκινοῦντες ἐκ τοῦ πρώτου ΜΠΑ1 Βορειοανατολικῶς πρὸς

τὸν δεύτερον, εὑρίσκομεν ἐγγύτατα μὲν ἐκείνου τὸν ***πρῶτον*** ἐκ τῶν μικρῶν, ὅστις φαίνεται ποιηθεὶς περὶ τὰ μέσα τῆς Ε′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὅτε δῆλα δὴ ἐποιήθη καὶ ὁ ἐσωτερικὸς ἀνασκαφεὶς παρακείμενος πύργος.

Τοῦτον δὲν ἠρευνήσαμεν δεόντως, διότι εἶχον σπείρει τὰ περὶ αὐτὸν οἱ χωρικοί. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐπεσκευάσθη προχείρως ἄνευ ἐπεκτάσεώς τινος.

Περαιτέρω εὕρομεν ***δεύτερον*** πύργον, ὁμοίως μικρόν, ὅστις δὲν δεικνύει οὐδεμίαν ἐπισκευήν, πιθανῶς διότι ἔκειτο πρὸς τὴν κλίσιν τοῦ λόφου, καὶ ἐθεωρήθη διὰ τοῦτο περιττὸν νὰ ἐπισκευασθῇ, ὡς ἄχρηστος.

Μετ᾽ αὐτὸν ἀνεσκάψαμεν ***τρίτον*** ἀρκούντως μέγαν πύργον, ὅστις ἐπεσκευάσθη κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τοῦ ἰδίου ὑλικοῦ τοῦ παλαιοῦ πύργου, ποιηθέντος συγχρόνως πρὸς τὰ τείχη, ἤτοι περὶ τὸ 400 π. Χ., ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 66, καὶ δι᾽ ἄλλων μικρῶν λίθων, συλλεγέντων ἐκ τῶν πέριξ.

Ἡ ἐπισκευὴ αὐτοῦ ἐγένετο κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα, καθ᾽ ὃ ἡ τῶν μεγάλων πύργων: ἐκτίσθη δῆλα δὴ τοῖχος περὶ τὴν προβολήν, ἤτοι περὶ τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ παλαιοῦ πύργου, ἐκ μικρῶν λίθων, τὸ δὲ διάκενον ἐπληρώθη κοινῶν πετρῶν, χαλίκων καὶ χωμάτων· ἐπ᾽ αὐτῶν ἐκτίσθη τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πύργου δι᾽ ὠμῶν πλίνθων.

Ἀλλ᾽ εἰς τὴν ἐπισκευὴν ταύτην δὲν ἐγένετο χρῆσις στηλῶν· τοὐλάχιστον ἐφ᾽ ὅσον ἀνεσκάψαμεν, οὐδεμίαν στήλην οὐδὲ θραῦσμα αὐτῆς εὕρομεν.

Σημαντικὸν ὅμως εὕρημα ἐν αὐτῷ ὑπῆρξε τάφος Ῥωμαϊκῶν χρόνων, καὶ δὴ τῆς Α′ - Β′ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὅστις ἐποιήθη ἐν *αὐτῷ τῷ διακένῳ*.

Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι μετὰ τὴν ἐπισκευὴν τὰ τείχη καὶ οἱ πύργοι δὲν διετηρήθησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἀλλ᾽ ἑκατὸν περίπου ἔτη μετ᾽ αὐτήν· περὶ τὸ δεύτερον ἄρα ἥμισυ τῆς Α′ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος κατερρίφθησαν *διὰ **δευτέραν** φορὰν* τὰ τείχη τῶν Παγασῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἄγνωστον τίνος.

Διότι ὁ τάφος ἦτο ἀδύνατον νὰ κατασκευασθῇ, ἂν δὲν

εἶχεν ἤδη καταπέσει ὁ πύργος καὶ δὴ πρὸ πολλοῦ, καὶ ἂν δὲν εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ ἐπί τινα χρόνον.

Ἐποιήθη δ' ὁ τάφος ἐκ μεγάλων κεραμίδων καὶ περιεῖχε δύο πτωχὰ σωληνοειδῆ ἀγγεῖα, δύο μεγάλους μολυβδίνους κρίκους καὶ ἓν λεπτότατον φυλλάριον χρυσοῦ.

Μετὰ τὸν πύργον τοῦτον ὑπάρχει ***τέταρτος***, τὰ πολλὰ κατεστραμμένος καὶ ἰσοπεδωθεὶς ἐκ τῆς καλλιεργίας· καὶ οὗτος ὅμως παρέσχεν ἴχνη ὁμοίας ἐπισκευῆς. Φαίνεται μάλιστα ὅτι ἐν αὐτῷ ἐτέθησαν καί τινες στῆλαι, διότι εὕρομεν ἐκεῖ θραύματα μαρμάρινα, καίτοι ἄνευ βαφῶν καὶ ἄνευ γραμμάτων ἢ γλυφῶν.

Ἂν ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ στῆλαι, θὰ ἦσαν ὀλίγαι, καὶ θὰ ἀφῃρέθησαν ὑπὸ τῶν χωρικῶν, μετακομισθεῖσαι εἰς Βόλον, ἢ εἰς τὰ ὑπερκείμενα χωρία (πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 5), διότι τὸ ἄροτρον ἔχει προχωρήσει μέχρι τῶν θεμελίων σχεδὸν τῶν τοίχων τοῦ πύργου τούτου.

Ὀλίγον μετ' αὐτὸν ὑπάρχει ἕτερος μικρὸς πύργος, ὁμοιότατος τῷ προηγουμένῳ. ἰσοπεδωθεὶς ἐπίσης, ὁ ***πέμπτος*** τῆς σειρᾶς.

Ἀπὸ τοῦ πύργου τούτου φαίνεται ὅτι ἄρχεται τὸ παλαιὸν Νεκροταφεῖον τῶν πτωχῶν, ὡς ὠνομάσαμεν αὐτό, ὅπερ δεικνύεται ἐν τῷ διαγράμματι (εἰκὼν 30) διὰ τῶν στοιχείων ΠΝ. Ἐνταῦθα πιθανῶς ὑπῆρχε καὶ μικρὰ *πύλη·* καὶ σήμερον δ' ἐντεῦθεν ἄγει ὁδὸς ἐκ Βόλου εἰς τὰς Ἁλυκάς.

Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Νεκροταφείου τούτου, ἃς δοκιμαστικῶς ἐξετελέσαμεν, εἴπομεν τὰ δέοντα ἀνωτέρω σελ. 83.

Μετ' αὐτὸν ἀνεσκάψαμεν ἐν μέρει ***ἕκτον*** πύργον, μικρὸν μέν, ἀλλὰ λίαν ἐπιμελῶς διὰ μεγάλων λίθων ποιηθέντα, σύγχρονον πρὸς τὰ ἱστορικὰ τείχη.

Καὶ οὗτος δεικνύει σημεῖα προχείρου ἐπισκευῆς, ἀλλ' ἄνευ ἐπαυξήσεως· ἐπεσκευάσθη δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ ἰδίου ὑλικοῦ τοῦ ἀρχαιοτέρου πύργου, ὅστις εἶχε καταπέσει τότε, καὶ ἐξ ἄλλων λίθων, συλλεγέντων ἐκ τῶν πέριξ.

Ἐν αὐτῷ οὐδὲν θραῦσμα στήλης ἢ ἄλλου μέλους εὕρομεν· ἀλλ' ἡ ἀνασκαφὴ δὲν ἔβη καθ' ὅλον τὸ ἀπαιτούμενον βάθος·

δὲν δυνάμεθα ἄρα νὰ βεβαιώσωμεν, ἂν στερῆται στηλῶν ὁ πύργος οὗτος.

Περαιτέρω ὑπάρχει μέγας πύργος, ὁ ***ἕβδομος*** τῆς σειρᾶς ταύτης, ὑψούμενος ἐν εἴδει μεγάλου τύμβου· διότι τὸ χῶμα τῶν πλίνθων διετηρήθη ἐπ' αὐτοῦ εἰς ἱκανὸν ὕψος, ἕνεκα τοῦ ἀκαλλιεργήτου αὐτοῦ.

Δοκιμάσαντες ἐκεῖ εὕρομεν ἐπισκευὴν καὶ ἐπαύξησιν δι' ἑτέρων ἐξωτερικῶν τοίχων κατὰ τὸ σύστημα τοῦ πρώτου μεγάλου πύργου.

Ἀλλ' ἐνταῦθα ἐκτίσθησαν *αὐτοτελῶς* οἱ τοῖχοι ἐκ κοινῶν λίθων καὶ μετὰ σπουδῆς, τὸ δὲ διάκενον μεταξὺ τοῦ παλαιοτέρου, ἄριστα ποιηθέντος διὰ μεγάλων λαξευτῶν ὀγκολίθων συγχρόνως πρὸς τὰ τείχη, ἤτοι περὶ τὸ 400 μ. Χ., καὶ τοῦ νεωτέρου πύργου, ἐπληρώθη χωμάτων.

Μόνον τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τὸ διάκενον ἐπληρώθη λίθων· ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν οὐδὲν θραῦσμα στήλης ἢ ἄλλου μέλους εὕρομεν· δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι τοῦτο στερεῖται ἐντελῶς στηλῶν, διότι ὀλίγην ἔκτασιν τῆς πλευρᾶς ταύτης ἀνεσκάψαμεν.

Μετ' αὐτὸν ὑπάρχει ἕτερος πύργος, ὁ ***ὄγδοος*** κατὰ τὴν σειράν, ποιηθεὶς συγχρόνως πρὸς τὰ τείχη, καὶ δὴ λίαν ἐπιμελῶς δι' ἰσχυρῶν ὀγκολίθων λαξευτῶν, ἀλλὰ τὰ πολλὰ κρημνισθείς.

Οὗτος ὀφθαλμοφανῶς δὲν ἐπεσκευάσθη· διὰ τοῦτο οὐδ' ἀνεσκάψαμεν δοκιμαστικῶς κατ' αὐτόν.

Περαιτέρω, οὐχὶ μακρὰν αὐτοῦ, εὕρομεν τὸν ***δεύτερον μέγαν πύργον πλήρη στηλῶν***, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐνταῦθα (βλέπε τὰ στοιχεῖα ΜΠΑ2 τοῦ διαγράμματος εἰκ. 30).

Καὶ ὁ πύργος οὗτος παρεῖχεν ὄψιν μεγάλου τύμβου. Δυστυχῶς ὅμως πολλὴ ἔκτασις αὐτοῦ ἐκαλλιεργεῖτο ἀνέκαθεν, καὶ δὴ τὸ μέγα διάκενον τῆς Νοτίου πλευρᾶς, ὅπερ περιεῖχε τὰς πλείστας στήλας.

Διὰ τοῦτο κατὰ τὰς ἐρεύνας ἡμῶν πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς, εἴχομεν εὕρει πολυάριθμα θραύσματα στηλῶν, καὶ ὀλίγας ἀκεραίας στήλας, ἤδη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, ἢ εἰς βάθος ὀλίγων ἑκατοστῶν κειμένας, ἐφ' ὧν διήρχετο τὸ ἄροτρον, καὶ ἃς διε-

κρίνομεν διὰ μικρᾶς μόλις ἀνασύρσεως τῶν χωμάτων διὰ τῶν ποδῶν ἢ τῆς ῥάβδου.

Ἐκ τῶν εὑρημάτων τούτων ὑπεθέσαμεν πρῶτον μὲν ὅτι ὁ πύργος οὗτος ἦτο πλήρης στηλῶν, δεύτερον δὲ ὅτι τὸ πλεῖστον αὐτῶν κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ πλέον τῆς Νοτίου, καὶ ἐν μέρει τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς πλευρᾶς, εἶχεν ἤδη ἐξαχθῆ ὑπὸ τῶν χωρικῶν.

Οὕτω δ' ἡρμηνεύθη καὶ τὸ πλῆθος τῶν στηλῶν, αἵτινες ἐκομίσθησαν ἄλλαι μὲν εἰς τὰ ὑπερκείμενα χωρία τοῦ Βόλου, ἔνθα ἐνετοιχίσθησαν ἐπὶ ἐκκλησιῶν, κωδωνοστασίων καὶ κρηνῶν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 5, ἄλλαι δὲ εἰς τὸν ἐν Βόλῳ πρῶτον κτισθέντα ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ εἰς ἄλλας οἰκίας ἐκεῖ, ἄλλαι δὲ εἰς τὰ Καλύβια τῶν Ἁλυκῶν.

Διότι εἰς τὰ ἄνω σημεῖα ὑπάρχουσιν ἤδη πλείονες τῶν ἑκατὸν στηλῶν καὶ μεγάλων θραυσμάτων, ὧν ἄλλαι μὲν κεῖνται εἰσέτι ἐκεῖ, ἄλλαι δέ, καὶ δὴ αἱ ἀνὰ τὰ Καλύβια Ἁλυκῶν, μετεκομίσθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου ὑπὸ τοῦ Γυμνασιάρχου κ. Δ. Παππαγεωργίου, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω ἐν τῷ Προλόγῳ σελ. 6, καὶ ὑπ' ἄλλων φιλαρχαίων, τινὲς δ' ὑφ' ἡμῶν εἰς Βόλον καί τινες εἰς Ἁλμυρόν.

Διετηρήθη δὲ καὶ ἡ ἀνάμνησις παρὰ τῷ λαῷ τῆς ὑπάρξεως τοιούτου μέρους εἰς τὰ Ἀνατολικὰ τῶν Παγασῶν, πλήρους ἐπιτυμβίων μνημείων, καίτοι ἀκριβῶς δὲν ὡρίζετο ἡ θέσις.

Περὶ τῆς διαδόσεως ταύτης ἔγραψεν ἤδη τῷ 1880 ὁ σοφὸς συγγραφεὺς τῆς «*Θεσσαλίας*» κ. Γεωργιάδης (βλ. ἀνωτέρω σελ. 5) καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Ἄγγλος ἀρχαιολόγος κ. Wace, ἐγίνωσκε δὲ τὰ αὐτὰ οὕτως ἀορίστως καὶ ὁ ἐκ τῶν ἐν Βόλῳ λίαν ἐμπείρων φιλαρχαίων κ. Περικλῆς Ἀποστολίδης, ὡς ἔλεγεν ἡμῖν, ἔτι δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κ. Μαργαρίτης Ἀποστολίδης* καὶ ἄλλοι.

Ὅτι δ' αἱ ἀνωτέρω στῆλαι δὲν ἐξήχθησαν ἐκ τοῦ ***πρώτου*** μεγάλου πύργου, ἢ τοὐλάχιστον ὅτι ἴσως πολὺ ὀλίγαι ἐξή-

---

* Βλέπε ἐκτενέστερον περὶ τοῦ ζητήματος, ὅσα ἐγράψαμεν ἐν τοῖς «*Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας*» 1907, 176 - 177.

χθησαν ἐξ αὐτοῦ, αἱ δὲ πλεῖσται ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ **δευτέρου** πύργου, ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαί.

Διότι αἱ στῆλαι τοῦ πρώτου πύργου ἔκειντο εἰς μέγα βάθος, ὅπερ οὐδ' αἱ ἐπίτηδες γενόμεναι ὑπὸ χωρικῶν ἐκσκαφαὶ (βλ. ἀνωτέρω σελ. 70) ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν, ἐν ᾧ τοῦ δευτέρου ὑπῆρχον σχεδὸν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 90.

Ἐξ ἄλλου ὁ πρῶτος πύργος ἔμενεν ἀκαλλιέργητος τὸ πλεῖστον, καὶ μόνον εἰς τὰ κράσπεδα ἐκαλλιεργεῖτο· ἐκεῖ δὲ κατὰ τὴν Νοτιανατολικὴν γωνίαν, ἥτις φαίνεται ἐν εἰκ. 34 κατὰ τὸ ΕΠ, εὕρομεν κατεστραμμένον τὸν τοῖχον ὑπὸ χωρικῶν· ἐντεῦθεν ἴσως ἐξήχθησαν ὑπ' αὐτῶν στῆλαί τινες.

Διαφέρει δ' ὁ δεύτερος οὗτος πύργος τοῦ πρώτου, καθ' ὅ τι στερεῖται μεγάλου τοίχου, οἷον ἔχει ἐκεῖνος, ὃν ἀποδίδομεν ἐν εἰκ. 43. Ἀντ' αὐτοῦ ἔχει μικρὸν πέριξ τοιχάριον, οἷον μάλιστα εὕρομεν ἐνιαχοῦ καὶ τοῦ πρώτου πύργου, ὀλίγον ἔξω τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Νοτίου πλευρᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου.

Τὸ τοιχάριον τοῦτο ἐκτίσθη διὰ μικρῶν κοινῶν λίθων ἄνευ χρήσεως στηλῶν, αἵτινες ἐν τῷ δευτέρῳ πύργῳ ἐτέθησαν μόνον ἐν τοῖς διακένοις.

Ὁ δ' ἐσωτερικὸς πύργος αὐτοῦ εἶναι εἷς τῶν ἀρίστων, κτισθεὶς συγχρόνως μετὰ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως διὰ μεγάλων λαξευτῶν ὀγκολίθων, ὧν τινες ὑπερβαίνουσι τὰ 2μ. μῆκος. Ἡ Νότιος πλευρὰ αὐτοῦ, ἣν ἀπεκαλύψαμεν ἔχει μῆκος 11.50μ. καὶ ὕψος τοῦ λιθίνου τοίχου 1.90μ.. Τὸ λοιπὸν τοῦ ὕψους ἦτο κατεσκευασμένον ἐκ πλίνθων κατὰ τὸ σύνηθες.

Τοῦ δ' ἐξωτερικοῦ δευτέρου πύργου αἱ διαστάσεις εἶναι μέγισται: ἡ Νότιος πλευρὰ ἔχει μῆκος 25.85μ., ἡ Δυτικὴ 28.40μ. καὶ ἡ Ἀνατολικὴ 28.45μ. Τὸ διάκενον μεταξὺ τῶν δύο πύργων τῆς μὲν Νοτίου πλευρᾶς εἶναι 22.75μ., τῆς Δυτικῆς 4.40μ. περίπου καὶ τῆς Ἀνατολικῆς 6.20μ..

Κατὰ τὰς δοκιμαστικὰς ἀνασκαφὰς εὕρομεν ἤδη ἱκανὰς στήλας, ἀλλ' οὐχὶ καλῆς ἐργασίας, οὐδ' ἀρίστης διατηρήσεως τῶν βαφῶν. Τοῦτο ἐνισχύει τὴν ἀνωτέρω σελ. 83 ἐκφρασθεῖ-

σαν γνώμην ὅτι τὸ μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων πύργων Νεκροταφεῖον ἦτο τῶν πτωχῶν.

Εἰκάζομεν ὅμως ἔκ τινων μεγάλων εὑρεθέντων βάθρων καὶ ἐξ ὀρόφων ἐπιταφίων μνημείων, οἷοι περιγράφονται κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 2, ὅτι καὶ ἐνταῦθα κρύπτονται πολὺ σημαντικαὶ στῆλαι.

Τὴν πλήρη ὅμως ἀνασκαφὴν τοῦ δευτέρου μεγάλου πύργου διεκόψαμεν κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τοῦ 1908, ἕνεκα τοῦ χειμῶνος καὶ τῶν βροχῶν, ἐπαναλαμβάνομεν δ' αὐτὴν νῦν, καθ' ὃν χρόνον ἐκτυποῦται τὸ τελευταῖον τοῦτο τμῆμα τῆς Εἰσαγωγῆς (Φεβρουάριος 1909).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τὸ μόνον καὶ ἄριστον βιβλίον, ὅπερ πραγματεύεται εἰδικῶς περὶ τῆς ἀρχαίας Ζωγραφικῆς, εἶναι τὸ γραφὲν ὑπὸ τοῦ κ. Paul Girard, **La Peinture Antique,** Paris 1891. Ἐν αὐτῷ ἐκτίθεται συντόμως ἡ Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ζωγραφικῆς πάντων τῶν λαῶν τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς, παρέχεται δ' ἐν τέλει καὶ ἡ μέχρι τοῦ 1891 βιβλιογραφία.

Ἐννοεῖται ὅτι καί τινα τὰ πεπλανημένα ὑπάρχουσιν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· ἀλλὰ πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἐπανορθώνει ὁ κ. Girard ἐν ἑτέρᾳ ἐξαιρέτῳ πραγματείᾳ αὐτοῦ, δημοσιευθείσῃ τῷ 1905 ἐν τῷ **Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines** τοῦ Daremberg καὶ Saglio ἐν λέξει **Pictura·** ἐκεῖ συμπληροῖ τὴν περὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφίαν μέχρι τοῦ 1905.

Καὶ ὁ ἡμέτερος κ. *Ἀ. Φιλαδελφεὺς* ἔγραψεν εἰδικὸν βιβλίον «***Ἡ Γραφικὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν,*** ἐν Ἀθήναις 1896», ἐν ᾧ περιέχονται πολλαὶ χρήσιμοι πληροφορίαι.

Ἐκ τῆς βιβλιογραφίας ἀπὸ τοῦ 1891 μέχρι τοῦ 1908 παρέχομεν κατωτέρω τὰς σπουδαιοτάτας μόνον τῶν πραγματειῶν, ὅσαι διαφωτίζουσι σκοτεινὰ σημεῖα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ζωγραφικῆς:

Τὰ δι' ἀστερίσκου * σημειούμενα βιβλία δὲν κατωρθώσαμεν δυστυχῶς νὰ εὕρωμεν καὶ μελετήσωμεν.

C. Robert, 17. 18. 19. 20. 21es Hallisches Winckelmann'sprogramm 1893-1902.

H. Walters and **C. Smith,** Catalogue of vases in the British Museum 1893-1896.

F. Winter ἐν Jahrbuch des kaiserlich deutschen archäologischen Instituts 1893, 187 κἑ.

Löschcke ἐν Athenische Mitteilungen 1894, 510.

A. Milchhöfer ἐν Jahrbuch κλ. 1894, 57.
***Weizsäcker,** Polygnots Gemälde usw. 1895.
F. Winter, 55es Berliner Winckelmann'sprogramm 1895.
S. Reinach ἐν Revue des études grecques 1895, 178.
Murray and **Smith,** White Athenian Vases 1896.
E. Pottier, Catalogue des vases antiques du Louvre 1896 - 1898.
F. Winter ἐν Archäologischer Anzeiger (=Jahrbuch κλ.) 1897, 132.
***F. Winter** ἐν «Museum» II 1897, 49.
H. Dragendorff ἐν Jahrbuch κλ. 1897, 1 κἑ.
P. Hartwig, Meisterschalen usw. 1898.
E. Sellers, The Elder Pliny's Chapters on the History of Art 1898.
E. Pottier ἐν Revue des ét. gr. 1898, 355 κἑ.
J. Six ἐν Festschrift für Benndorf 1898.
A. Mau, Pompeii· its Life and Art 1899.
***Watzinger,** Studien zur unteritalischen Vasenmalerei 1899.
R. Bosanquet ἐν Journal of Hellenic Studies 1899, 169 κἑ.
O. Donner von Richter ἐν Römische Mitteilungen 1899, 119 κἑ.
Helbig, Führer ² N° 1002.
Furtwängler und **Reichhold,** Griechische Vasenmalerei 1900.
E. Petersen ἐν Römische Mitt. 1900, 160 κἑ.
F. Winter ἐν Jahrbuch κλ. 1900, 82 κἑ.
Bulle ἐν «Strena Helbigiana» (1900) 31 κἑ.
***F. Winter** ἐν «Museum» VI 1901, 61.
A. Furtwängler und **F. Winter** ἐν Jahreshefte des österreichischen archäologischen Institutes 1902, 96 κἑ.
***Zahn** ἐν «Museum» 1902, 45.
Berger Maltechnik des Altertums ² 1903.
J. Six ἐν Jahrbuch κλ. 1903, 34 κἑ.
E. Pottier, Douris κλ. (ἄνευ ἔτους ἐκδόσεως).

*A. **Michaelis** ἐν «Deutsche Revue» 1903, 210.

O. Rubensohn ἐν Jahrbuch κλ. 1905, 1 κέ.

***W. Schultz,** Farbenempfindungssystem der Hellenen 1904.

J. Six ἐν Jahrbuch κλ. 1905, 97. 155. 169.

M. Collignon ἐν «Monuments Piot» 1905, 29 κέ.

C. Robert ἐν Pauly-Wissowa Real-Encyklopädie ἐν λλ. ὀνομάτων ζωγράφων ἀπὸ Α—Ζ κλ.

Rossbach ἐν Pauly-Wissowa κλ. V 2570.—1905.

De Ridder ἐν Revue des ét. gr. 1906, 167 κέ.

K. Rhomaios ἐν Ath. Mitt. 1906, 186 κέ.

Breccia ἐν Bulletin de la Société Archéologique d'Alexandrie 1907, 43 κέ.

E. Pernice ἐν Röm. Mitt. 1907, 25. 1908, 11 κέ.

R. C. Mc Mahon ἐν American Journal of Archaeology 1907, 7 κέ.

Κ. Ῥωμαῖος ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1907, 199 κέ. 219 κέ.

H. G. Evelin-White ἐν Journal of Hell. St. 1908, 49-55.

Δ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΓΡΑΠΤΩΝ ΣΤΗΛΩΝ ΠΑΓΑΣΩΝ

ΠΡΟΣΗΜΕΙΩΣΙΣ — Πασῶν τῶν κατωτέρω ἀναφερομένων στηλῶν ὡς τόπον εὑρέσεως ὑπονόησον τὸν *πρῶτον ἀνασκαφέντα μέγαν πύργον* (βλέπε «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 70 - 86)· ἄν τι ἔργον εὑρέθη εἰς ἄλλην θέσιν, σημειοῦται αὕτη ἐν ἑκάστῳ εἰδικῶς.

α) Πρώτη Αἴθουσα Παγασῶν.

1

Στήλη ***ἀρτιτόκου γυναικὸς*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὅπερ καὶ αὐτὸ καὶ πασῶν τῶν λοιπῶν στηλῶν ὀρύσσεται ἐν Παγασαῖς, ἧς τὸ κάτω τρίτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου· πολλαχοῦ δὲ καὶ τὸ σωθὲν ἀπεσχίσθη.— Ὕψος 0.485, πλάτος 0.512, πάχος 0.11.

Ἡ στήλη αὕτη ἔχει σχῆμα ναΐσκου, ὁποῖον ἔχουσι καὶ ἄλλαι οὐχὶ πολλαὶ στῆλαι τῶν Παγασῶν, πρὸς ἐμφανεστέραν δήλωσιν τοῦ ὅτι ὁ ἐν τῷ βαθύσματι παριστάμενος νεκρὸς τιμᾶται ὡς ἥρως.

Αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ λεπτομέρειαι ἐνισχύονται καὶ καλλύνονται διὰ βαφῶν, ὧν σαφῆ ἴχνη διετηρήθησαν: αἱ παραστάδες ἑκατέρωθεν φέρουσιν ὑποκίτρινόν τι χρῶμα, ὡς καὶ τὸ ὑπ' αὐτῶν ἀνεχόμενον ἐπιστύλιον· τὰ ὑποτραχήλια τῶν κιονοκράνων ἐδηλώθησαν διὰ κιτρίνης καὶ ἐρυθρᾶς βαφῆς· τὸ δὲ ἰώνιον κυμάτιον τῶν κιονοκράνων καὶ τοῦ γείσου κοσμεῖται διὰ φύλλων κυανῶν, ἐναλλασσομένων πρὸς ἐρυθρά· ἡ

ὑπὲρ αὐτὰ ταινία φέρει δι᾽ ἐρυθρᾶς βαφῆς μαιανδρικὰ κοσμήματα· αἱ ὀρθοκέραμοι τῆς στήλης διατηροῦσιν ἴχνη κυανῶν ἀνθεμοειδῶν κοσμημάτων, ἅτινα ἐχαράχθησαν πρότερον ἐλαφρῶς· τέλος ἡ στέγη ἐδηλώθη λεία καὶ εἶχέ ποτε βαφῆ.

Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου τῶν στηλῶν τούτων χαράσσεται κατὰ κανόνα ἡ ἐπιγραφὴ (βλ. ἀρίθμ. 9. 17 κλ.)· ἐπειδὴ ἐνταῦθα οὔτε ἐχαράχθη ἐπιγραφή τις, οὐδὲ ἐγράφη κἂν διὰ τοῦ χρωστῆρος, ὡς δεικνύει ἡ παντελὴς ἔλλειψις ἰχνῶν γραμμάτων, ὑποθέτομεν ὅτι ἡ στήλη αὕτη εἶχε τεθῇ ἐντὸς μνημείου ἐπιταφίου, μεγαλοπρεπέστερον κατεσκευασμένου ἐν εἴδει μικροῦ Μαυσσωλλείου, ἀνοικτοῦ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν μόνον.

Τοιούτου μάλιστα μνημείου ἐσώθη ὁ *ὄροφος* φέρων γραπτὰ φατνώματα, ἐφ᾽ ὧν παρίστανται Σειρῆνες· εἶναι δ᾽ ὁ μόνος ὄροφος οὗτος ἐκ τῶν πολλῶν εὑρεθέντων, ὅστις φέρει ἐπιγραφήν, ἐν ᾧ ἡ στήλη αὕτη δὲν εἶναι ἡ μόνη, ἥτις οὐδεμίαν φέρει ἐπιγραφήν· διότι εὕρομεν καὶ ἑτέραν (βλ. Γ´ αἴθουσαν) ὁμοίως ἄνευ ἐπιγραφῆς ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου.

Ἂν λοιπὸν ὁ ὄροφος οὗτος καὶ ἡ ἀνωτέρω στήλη ἀπετέλουν ἓν ὅλον, ἡ ἀρτιτόκος γυνὴ ὠνομάζετο ***Θεανώ,*** ὁ πατὴρ αὐτῆς ***Φιλτυρίων*** καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς ***Καλλῖνος.***

Ἐπὶ τοῦ βαθύσματος τῆς στήλης διετηρήθη πολὺ καλῶς *γραπτὴ παράστασις* ἐκ τεσσάρων προσώπων, ὧν τὰ μὲν δύο ὑπετέθησαν πλησιέστερον πρὸς τὸν θεατήν, καὶ διὰ τοῦτο παρεστάθησαν τεχνικώτατα εἰς μεγαλυτέρας ἀναλογίας, τὰ δὲ ἕτερα δύο, ἱστάμενα μακρότερον τοῦ θεατοῦ πρὸς τὸ βάθος τῆς εἰκόνος, παρεστάθησαν εἰς μικροτέρας διαστάσεις.

Ὑπόκειται δὲ ἡ παράστασις ἐντὸς τοῦ μεσαίου δωματίου τοῦ γυναικωνίτου, ὅπερ χωρίζεται ἀπὸ τῶν δύο ἄλλων ἑκατέρωθεν διὰ ξυλίνων σανιδωμάτων, καθηλωμένων ἐπὶ δύο μεγάλων καθέτων δοκῶν, αἵτινες ἀνέχουσι τὴν ὀροφήν· εἰς τὸ βάθος ἐν μέσῳ εἶναι ἡ μεγάλη δίφυλλος ἔξω θύρα, ἄγουσα εἰς τὸν κῆπον, ἧς τὸ ἕτερον φύλλον ἠνεῴχθη· οὕτω δὲ διακρίνονται εἰς τὸ ἔσχατον βάθος τὰ δένδρα τοῦ κήπου, σχήματος κυπαρίσσων.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ***γυνή,*** ἡ ἀποθανοῦσα, δι᾽ ἣν

ἐποιήθη ἡ στήλη καὶ τὸ ὅλον μνημεῖον· κατάκειται ὑπτία ἐπὶ κλίνης, ἧς διετηρήθησαν τὰ ἄνω τῶν δύο ξυλίνων ποδῶν, ἀποδοθέντων διὰ κιτρίνων ζωνῶν πρὸς δήλωσιν τῶν τορευμάτων. Ἐπὶ τῆς κλίνης ὑπάρχει βαθυκίτρινον ὑπόστρωμα καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἕτερον στρῶμα ὑπόμελαν· ἐπὶ τούτου δὲ μέγα ὡραῖον προσκεφάλαιον ἐκ λεπτοῦ ὑφάσματος ἢ κεντήματος δι᾽ ἐναλλασσομένων πορφυρῶν καὶ ὑποκιτρίνων ζωνῶν.

Ἡ γυνή, ἧς ἐσώθη τὸ ἄνω ἥμισυ περίπου τοῦ σώματος, εἶναι νεαρά, παρεστάθη δ᾽ ἐμφανῶς ὡς οὐχὶ πρὸ πολλοῦ τεκοῦσα· ἔχει πλουσίαν καστανὴν κόμην, κατά τι ἀτημέλητον ἐκ τῶν ὠδίνων, συνηγμένην εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς· τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχει κεκλεισμένους καὶ τὸ στόμα συνεσφιγμένον, ὡς κοιμωμένη ὕπνον οὐχὶ ἤρεμον οὐδ᾽ ἀπηλλαγμένον μεγάλων πόνων.

Οἱ ὦμοι καὶ τὸ στῆθος τῆς γυναικὸς ταύτης μετὰ τῶν σφριγώντων ἀκμαίων μαστῶν εἶναι γυμνοί, μόνον δ᾽ ἀπὸ τῶν ῥαγῶν ἔχει σκεπασθῆ τὸ κάτω σῶμα αὐτῆς διὰ λεπτῆς σινδόνης ἢ ἐνδύματος τεφροῦ χρώματος· τὰς χεῖρας, ὧν μόλις οἱ βραχίονες ἐσώθησαν, φαίνεται ὅτι φέρει ὁριζοντίως κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κατακεκλιμένου σώματος, ὅπερ ἀπεδόθη δι᾽ ἐρυθροκιτρίνου χρώματος μετὰ σκιασμῶν ἀναλόγων πρὸς τὸ προσπῖπτον φῶς.

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ καὶ ἀπέναντι τῆς ἀρτιτόκου γυναικὸς παρίσταται κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον ***ἀνὴρ νέος***, πωγωνοφόρος πιθανῶς, οὗτινος μόλις ἡ ὡραία κεφαλὴ διετηρήθη, ἰσχυρῶν καὶ εὐγενῶν χαρακτηριστικῶν· ἀπεδόθησαν δὲ τὰ γυμνὰ αὐτοῦ διὰ πορφυρᾶς βαφῆς πρὸς δήλωσιν ὑγιοῦς ἀνθρώπου, ἐν ᾧ ἡ κόμη, κατά τι ἀποτριβεῖσα, τὸ γένειον καὶ ὁ μύσταξ εἶναι μελανοπόρφυρα.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος, προφανῶς ***ὁ σύζυγος*** τῆς γυναικός, θὰ ἐκάθητο παρὰ τὴν κλίνην αὐτῆς· ἔχει κεκλεισμένα σφιγκτῶς τὰ χείλη ἐξ ἀνησύχου προσδοκίας καὶ τὸ βλέμμα προσηλωμένον μετ᾽ ἐντεταμένης προσοχῆς, οὐχὶ ἄμικτον θλίψεως, ἣν ὅμως συγκρατεῖ, πρὸς τὴν κοιμωμένην, ἴσως τὸν ἔσχατον πρὸ τοῦ θανάτου ὕπνον, σύζυγον αὐτοῦ.

Ὄπισθεν τοῦ ἀνδρὸς ὑπάρχει χῶρος πρὸς δήλωσιν ἑτέρας τινὸς μορφῆς συγγενοῦς ἢ ἄλλου ἀντικειμένου, ἀλλ' οὐδὲν ἴχνος ἐσώθη, δηλοῦν τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ· μόνον φθορά τις βαιρῶν διακρίνεται ἐκεῖ.

Περαιτέρω παρὰ τὴν κλίνην τῆς ἀρτιτόκου πρὸς τὸ βάθος παρίσταται ἑτέρα ***γυνὴ μεσῆλιξ,*** προφανῶς ἡ ***τροφὸς*** ἢ μαῖα, ἢ στενὴ συγγενὴς τῆς πρώτης. Ὀρθὴ ἱσταμένη, φορεῖ λεπτὸν χιτῶνα πεπορπωμένον ἐπὶ τῶν ὤμων, ὑπερύθρου χρώματος μετὰ βαθυπρασίνης παρυφῆς, ἀχειρίδωτον, ἀφίνοντα γυμνὸν τὸν λαιμόν, τὰς χεῖρας καί τι τοῦ στήθους, καλύπτοντα δὲ τοὺς δαψιλεῖς μαστοὺς καὶ τὸ κάτω σῶμα, ὅπερ δὲν φαίνεται διότι ἐκαλύφθη ἐκ τῆς πρὸ αὐτοῦ κειμένης κλίνης· τὴν μιξοπόλιον, ἄριστα οὕτω δηλωθεῖσαν κόμην αὐτῆς, συνηγμένην ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, συγκρατεῖ πλατυτάτη βαθέως πορφυρᾶ ταινία ἢ βραχὺ κάλυμμα (φέσι;), οἷον καὶ νῦν φοροῦσιν αἱ ὥριμοι γυναῖκες πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος.

Κρατεῖ δὲ ἡ τροφὸς διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐκ τῶν κάτω παρὰ τὸν κόλπον πρὸ αὐτῆς ***βρέφος*** ἐσπαργανωμένον διὰ βαθέως πορφυρῶν σπαργάνων, οὗτινος αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου ἀπεδόθησαν διὰ μελάνων στιγμάτων· τὴν δεξιὰν χεῖρα φαίνεται ὅτι κατεβίβαζε.

Τῆς τροφοῦ τὰ μὲν διαυγῆ καὶ ἔντονα χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου καὶ ὁ λαιμὸς ἀπεδόθησαν μετ' ἐξόχου τέχνης καὶ γνώσεως τῶν ἐναλλαγῶν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς διὰ κηρόχρου τινὸς βαφῆς, ἁρμοζούσης εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῆς, ἡ δὲ φυσιογνωμία λίαν θλιβερὰ καὶ ἀνήσυχος· παρεστάθη δὲ τρία τέταρτα κατενώπιον, ἀλλ' ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν δεξιὰ ἑαυτῆς, ὡς ἵνα εἴπῃ τι, τοῦ στόματος ἡμιανοίκτου πρὸς τοῦτο δηλωθέντος, πρὸς ***ἑτέραν νεανικὴν μορφήν,*** ἥτις ἀπεδόθη διὰ λίαν σκιερῶν χρωμάτων καὶ μικροτάτη τῶν λοιπῶν, ὡς βαθύτατα πασῶν κειμένη.

Αὕτη φορεῖ χιτῶνα ἀχειρίδωτον ὑπομέλανα, οἷον φοροῦσιν ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν οἱ νεανίαι, τὰ παιδία, οἱ δοῦλοι καὶ αἱ θεράπαιναι, ἔχει βραχεῖαν μέλαιναν κόμην καὶ καταβιβάζει τὴν ἀρκούντως μυώδη ἀριστερὰν χεῖρα· τὰ λοιπὰ τοῦ σώ-

ματος αὐτῆς καλύπτονται ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν κειμένων σανιδωμάτων τοῦ δωματίου καὶ τῶν ἄλλων μορφῶν. Ἡ ἔκφρασις αὐτῆς εἶναι σοβαρά, ἀλλ' ἀπαθής, διότι ἀγνοεῖ τὴν ἐπικίνδυνον κατάστασιν τῆς ἀρτιτόκου δεσποίνης, μάλιστα δὲ ταύτην τὴν στιγμὴν φαίνεται ὅτι μανθάνει περὶ αὐτῆς παρὰ τῆς τροφοῦ.

Δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς, ἂν διὰ τῆς μορφῆς ταύτης ἠθέλησεν ὁ ζωγράφος νὰ παραστήσῃ ἄρτι εἰσερχομένην θεράπαιναν ἢ συγγενῆ νεανίαν, διαπυνθανόμενον περὶ τῆς ὑγείας τῆς ἀρτιτόκου γυναικός, ἢ μορφὴν ἐξερχομένην τῆς θύρας, ἵνα ἐκτελέσῃ ἐντολήν τινα τῆς τροφοῦ, οἷον νὰ καλέσῃ τοὺς συγγενεῖς, ἵνα παραστῶσιν εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς τῆς οἰκοδεσποίνης.

Ἡμεῖς νομίζομεν πιθανώτερον τὸ ὅτι παρίσταται ἄρτι εἰσερχόμενος νέος τις, οἷον ἀδελφὸς τῆς θνησκούσης, ἀδημονῶν νὰ μάθῃ περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῆς καὶ λαμβάνων παρὰ τῆς τροφοῦ λίαν θλιβερὰς εἰδήσεις.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς προκύπτει ὅτι τὸ πρὸ ἡμῶν ἔργον εἶναι οὐχὶ μόνον τὸ ἄριστον τῶν εὑρεθέντων, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὸ ἐξαίρετον καλλιτέχνημα, οὗτινος οὔτε ἀνώτερον οὐδὲ ἴσον κέκτηται οὐδεμία Συλλογὴ μνημείων ἀναφερομένων εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Ζωγραφικήν.

Ἀρκεῖ νὰ ἐπιστήσῃ τις τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν κομψότητα τῆς στήλης μεθ' ὅλον τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀπέριττον αὐτῆς, εἰς τὴν ἔλλειψιν φόρτου χρωμάτων ἐκ τῆς εἰκόνος, εἰς τὴν εὐσυνειδησίαν τοῦ μὴ θέλοντος νὰ ἐπιδειχθῇ ζωγράφου, εἰς τὴν ἄσκησιν καὶ ἐλευθερίαν τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτοῦ χειρός, τέλος εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν, μεθ' ὧν ἐργάζεται πρὸς γραφὴν μικροῦ πίνακος διὰ κοινούς τινας βεβαίως ἀνθρώπους.

Ἐξ ἄλλου πάντα τὰ ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ εἶναι σαφῆ, καθωρισμένα, διαυγῆ· καὶ ἐν ᾧ ἕκαστον πρόσωπον εἶναι αὐτοτελές, φέρον ἰδίαν ψυχολόγησιν τῶν ἑαυτοῦ συναισθημάτων, ἡ σύμπλεξις αὐτῶν εἶναι ἐξαιρέτως πλουσία.

Δύναταί τις νὰ θαυμάσῃ πῶς διασταυροῦνται τὰ συναισθή-

ματα ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς κοιμωμένης ἀρτιτόκου γυναικός, ἥτις δὲν ἔχει συνείδησιν τῆς καταστάσεως αὑτῆς, καὶ τῆς εἰσερχομένης μορφῆς, ἥτις ἀγνοεῖ ἐπίσης τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως τῆς τεκούσης.

Τοὐναντίον ὁ σύζυγος καὶ ἡ τροφός, γινώσκοντες τὴν κατάστασιν αὐτῆς, κατέχονται ὑπὸ βαθυτάτης θλίψεως, ἥτις ἐξ ἄλλου διαφόρως ἐκδηλοῦται, εἰς μὲν τὸν ἄνδρα ἀνδρικώτερον συγκρατουμένη, εἰς δὲ τὴν τροφὸν θηλυπρεπέστερον ἕτοιμος νὰ ἐκραγῇ εἰς στεναγμοὺς καὶ δάκρυα.

Εἰς τοιαῦτα λεπτὰ καὶ πλούσια ἐν τῇ ἀμέτρῳ ἁπλότητι αὐτῶν χαρακτηριστικὰ μόνον ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ Τέχνη ἔχει συνηθίσει ἡμᾶς· τὸ δὲ παρὸν ἔργον δύναται ἐπιτυχῶς νὰ ἀνταγωνισθῇ ὡς καλλιτέχνημα καὶ πρὸς τὰς ἀρίστας τῶν εἰκόνων τῆς Ἀναγεννήσεως, ἰδίως πρὸς τοὺς θαυμασίους μικροὺς πίνακας τοῦ *Ῥαφαήλ*, μάλιστα τοὺς ἐν Φλωρεντίᾳ ἐν τῷ Palazzo Pitti διατηρουμένους, οὓς διακρίνει ἐπίσης ἔξοχος ἁπλότης καὶ πλοῦτος ἰδανικωτέρας ἐκφράσεως.

Ἡ ἀνωτέρα περιγραφεῖσα ἄρρηκτος συνοχὴ τῶν μορφῶν πρὸς ἀλλήλας πρὸς ἀπαρτισμὸν ἑνὸς ὡραίου συνόλου, καὶ ἐξ ἄλλου ἡ ἐξαίρετος αὐτοτέλεια καὶ θαυμασία διάταξις ἑκάστης, πείθει ἡμᾶς ὅτι ὁ πρῶτος συλλαβὼν καὶ ἐκτελέσας τοιαύτην σύνθεσιν ζῳγράφος δὲν ἦτο κοινός τις· οὐδὲ νομίζομεν ὅτι *τὸ πρῶτον* ἐν Παγασαῖς εἶδε τὸ φῶς τοιαύτη εἰκών· ἐν ἄλλαις λέξεσι, θεωροῦμεν τὸ παρὸν ἔργον ***ἀντίγραφον*** ἢ ***μίμησιν***, γενομένην μὲν ἐν Παγασαῖς ὑπὸ λίαν ἐμπείρου καὶ δεξιοῦ καὶ εὐσυνειδήτου ἀντιγραφέως ζῳγράφου, τὸ πρῶτον δ' ἀλλαχοῦ συλληφθεῖσαν τὴν εἰκόνα καὶ ἐκτελεσθεῖσαν.

Δυνάμεθα δὲ νὰ ὁρίσωνεν μετὰ πιθανότητος καὶ τὸν τόπον, ὅπου τὸ πρῶτον συνετέθη τοιοῦτος πίναξ: ὁ Παυσανίας δῆλα δὴ (II 7, 3) διέσωσεν ἡμῖν τὴν εἴδησιν ὅτι εἶδεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Ξενοδίκης ἐν ***Σικυῶνι***, ἤτοι ἐν τῇ πατρίδι τῆς Ζῳγραφικῆς, ἔνθα ἐπὶ μακρὸν μέχρι τῶν ὀλίγον πρὸ Χριστοῦ χρόνων ἠσκήθη συνεχῶς καὶ μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας ἡ ὡραία αὕτη Τέχνη, εἰκόνα ὁμοίως γραπτὴν ἐπὶ στήλης

μαρμαρίνης, παριστῶσαν τὴν Ξενοδίκην ταύτην ἀποθανοῦσαν κατὰ τὸν τοκετόν· ἐπαινεῖ δὲ τὰ μάλιστα τὴν εἰκόνα ταύτην.

Ἰδοὺ τὸ χωρίον τοῦ περιηγητοῦ: «προελθοῦσι δὲ καὶ ἐπιστρέψασιν ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν Ξενοδίκης *μνῆμά* ἐστιν ἀποθανούσης ἐν ὠδῖσι· πεποίηται δ' οὐ κατὰ τὸν ἐπιχώριον τρόπον, ἀλλ' ὡς ἂν τῇ γραφῇ μάλιστα ἁρμόζοι· *γραφὴ δὲ εἴπερ ἄλλη τις καὶ αὕτη ἐστὶ θέας ἀξία*».

Ἡ ὁμοιότης αὕτη τοῦ θέματος δὲν δύναται βεβαίως νὰ εἶναι τυχαία· περὶ τούτου πειθόμεθα καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων, περὶ τοῦ ὅτι δῆλα δὴ Σικυώνιοι ζῳγράφοι εἰργάσθησαν ἐν Παγασαῖς, κομίσαντες ἐνταῦθα καὶ τὴν ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν τέχνην καὶ τῶν ἐκεῖ ἔργων μεγάλων καλλιτεχνῶν ἀντίγραφα καὶ βοηθήματα ποικίλα.

Διότι εὕρομεν στήλας, καὶ μάλιστα τὴν τοῦ *Ἀντιγένους* (ἀριθμ. 10) ἐν Παγασαῖς, αἵτινες φέρουσιν ἰδιάζοντα ὅλως σχήματα γραμμάτων, ὁμοιότατα πρὸς συγχρόνους αὐτῶν ἐπιγραφάς, αἵτινες εὑρέθησαν ἐν αὐτῇ τῇ Σικυῶνι.

Πρὸς τούτοις πολλαὶ στῆλαι τῶν Παγασῶν, καὶ μάλιστα ἡ ἐν λόγῳ τῆς ἀρτιτόκου γυναικός, παρουσιάζουσι μεγάλην ἐπιτηδειότητα ὡς πρὸς τὴν *ἐγκαυστικὴν* μέθοδον, δι' ἧς ἐστερέουν καὶ ἐκάλλυνον τὰς βαφὰς οἱ ζῳγράφοι, δίδοντες εἰς τὰς εἰκόνας ἔμφασιν σημερινῶν ἐλαιογραφιῶν.

Ἀλλ' ἡ *Ἐγκαυστικὴ* ἐφευρέθη καὶ ἠσκήθη καὶ ἤχθη εἰς τελειότητα ἐν Σικυῶνι, ἐκεῖ δ' ἐπορεύοντο ὡς εἰς Ἀκαδήμειαν καὶ ἐσπούδαζον τὴν μέθοδον ταύτην οὐχὶ μόνον δευτερεύοντες, ἀλλὰ καὶ πεφημισμένοι ζῳγράφοι, ὡς ὁ Ἀπελλῆς.

Οὐδόλως λοιπὸν εἶναι ἀπίθανον τὸ ὅτι σπουδαῖός τις Σικυώνιος ἐγκαύστης, οἷος ἐφημίζετο μάλιστα ὁ *Παυσίας*, πρῶτος συνέλαβε καὶ ἐξετέλεσεν ἐπὶ μαρμάρου ἐγκαυστικῶς τοιαύτην σύνθεσιν. Μάλιστα ὁ Παυσίας ἀναφέρεται ὡς γράψας μικροὺς πίνακας, ὡς εἶναι ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ δὴ ἐπὶ μαρμάρου.

Ὡς πρὸς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη τῆς ἀρτιτόκου γυναικός, οὐδὲν ἀσφαλὲς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν· ἂν ὁ ὄροφος, περὶ οὗ εἴπομεν, ἀνῆκεν εἰς τὸ μνημεῖον, οὗ

ἐντὸς ὑπῆρχεν ἡ στήλη, ἡ τελευταία αὕτη θὰ ἐποιήθη μεταξὺ τοῦ 250 - 200 π. Χ.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς παραβολῆς ζωγραφιῶν ἐπὶ στηλῶν τῶν Παγασῶν, δυναμένων ἀσφαλῶς νὰ χρονολογηθῶσι, φθάνομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ περίφημος αὕτη στήλη τῆς ἀρτιτόκου γυναικὸς ἐποιήθη καὶ ἐγράφη περὶ τὸ 250 - 225 π. Χ.

Κατὰ ταῦτα καὶ χρονολογικῶς ἔχομεν ἐν τῇ στήλῃ ταύτῃ τὸ ἀρτιώτατον καὶ ἀρχαιότατον ἔργον τῶν ὀλίγας δεκαετηρίδας μετὰ τὸν Ἀπελλῆν χρόνων, ἤτοι τῆς τελειοτάτης περιόδου τῆς Ζωγραφικῆς, ἐκ πάντων τῶν εὑρεθέντων μέχρι τοῦδε ὁπουδήποτε ἔργων τῆς Ἑλληνικῆς Ζωγραφικῆς.

Οὕτως ἡ μελέτη τῆς εἰκόνος τῆς ἀρτιτόκου γυναικὸς μάλιστα, ὡς καὶ τῶν ἄλλων πολυαρίθμων τῶν Παγασῶν, θέλει χορηγήσει εἰς τὴν Ἐπιστήμην τὴν μᾶλλον σαφῆ καὶ ἀπηλλαγμένην μύθων καὶ προλήψεων, ἔτι δὲ καὶ περιέργων κατακρίσεων, ἰδέαν περὶ τῆς ἀξίας καὶ δυνάμεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ζωγράφων.

Ἐκτενῶς περὶ τῆς εἰκόνος ταύτης, περὶ τῆς Σικυωνίας Σχολῆς καὶ περὶ τῶν ἐν Σικυῶνι μνημείων ἐγράψαμεν ἐν τῇ «*Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι*» τοῦ 1908 σελ. 23 - 27 καὶ περὶ τοῦ Παυσίου σελ. 28 - 31· ἐκεῖ ἐν πίνακι 1 ἀπεικονίζεται ἡ στήλη αὕτη, ἀλλ' ἄνευ χρωμάτων κατὰ φωτογραφίαν ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. E. Zilliéron γενομένου ἀντιγράφου· βλέπε καὶ τὴν ἰδιαιτέραν περιληπτικὴν πραγματείαν ἡμῶν περὶ τῆς Σημασίας τῶν Στηλῶν τῶν Παγασῶν καὶ τῆς Ἱστορίας τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς Ζωγραφικῆς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 25 - 29, 45 - 48 καὶ 55. Περὶ τῆς εἰς Σχολὰς κατατάξεως τῶν στηλῶν Παγασῶν βλέπε κατωτέρω ἀριθμ. 26.

2

Στήλη τοῦ ***Ἀρισστοκλέους*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω τρίτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου.—Ὕψος 0.557, πλάτος 0.355, πάχος 0.093.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗτινος τὰ γραπτὰ συνήθη κοσμήματα τῶν λεπτομερειῶν διετηρήθησαν καλῶς· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ὡραῖος ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένος ῥόδαξ

τεσσάρων πετάλων, οὗτινος αἱ διὰ βαφῶν ἐνισχύσεις τῶν γλυπτῶν μερῶν ἐλάχιστα διετηρήθησαν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΑΡΙΣΣΤΟΚΛΗΣ
ΘΕΥΦΑΝΟΥΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀρισστοκλῆς*** υἱὸς τοῦ ***Θευφάνους***»· διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26.

Αἱ γραφαὶ διὰ *σσ* καὶ *ευ*, ἀντὶ *σ* καὶ *εο* εἶναι διαλεκτικαὶ καὶ ἀπαντῶσι συχνότατα ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς μέχρι τοῦ 200 π. Χ., ἐνίοτε καί τι ὑστερώτερον.

Εὕρομεν δὲ καὶ ἑτέραν στήλην, φέρουσαν τὴν ἐπιγραφήν:

«***Θεύδωρος***
Ἀρισστοκλέους»,

δι᾽ ἧς πιθανῶς δηλοῦται υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω.

Ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἄρχεται κατά τι ἀσυμμέτρως *γραπτὴ παράστασις,* δι᾽ ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν ἄγραφον πλαίσιον καθέτως, καὶ τοῦτο ὀλίγον ἀσύμμετρον, ὡς νὰ ἐπετέθη ἐπὶ τοῦ ἤδη πρότερον παρεσκευασμένου χώρου τὸ σχέδιον τῆς παραστάσεως. Διετηρήθη δὲ αὕτη σχεδὸν ὁλόκληρος, μόνον κάτω ἐλλείπουσα κατά τι.

Παρίσταται δ᾽ ἐν μέσῳ ἀνὴρ ὥριμος, καίπερ ἀγένειος καὶ ἀμύσταξ, ἀλλ᾽ ὀλίγον ἀναφαλαντίας, ὁ ***Ἀρισστοκλῆς,*** κατενώπιον μετὰ χαριέσσης, σχεδὸν ἰσχυρᾶς στροφῆς τοῦ μὲν κάτω σώματος ἀριστερὰ ἑαυτοῦ, τοῦ δὲ κορμοῦ, καὶ ἰδίως τῆς κεφαλῆς, ἀντιθέτως.

Κάθηται δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ ἕδρας θρονοειδοῦς, ἐχούσης ὀπίσω ἔρεισμα καμπυλωτὸν καὶ πλατὺ ἐν εἴδει ἡμισελήνου, πολυτελοῦς ἄρα ὑποτεθείσης· ἀπεδόθη δὲ αὕτη διὰ βαθείας καστανῆς βαφῆς ὡς ποιηθεῖσα ἐκ ξύλου καρύας ἢ καστανέας· εἷς τῶν ποδῶν αὐτῆς, τὰ ἄνω σωθείς, ἐδηλώθη ἰσχυρῶς τοξοειδὴς δι᾽ ὁμοίου χρώματος.

Εἶναι δ' ὑπεστρωμένη ἡ ἕδρα διὰ πολυτελοῦς προσκεφαλαίου ῥοδίνου μετὰ βαθέως ἐρυθρᾶς πλατείας κοσμητικῆς ζώνης· ἐνδίδει δὲ τοῦτο φυσικῶς εἰς τὸ βάρος τοῦ καθημένου σώματος (πρβλ. ἀριθμ. 20).

Φορεῖ δ' ὁ Ἀρισστοκλῆς χιτῶνα λευκὸν ἡμιχειρίδωτον, ὅστις ἀφίνει γυμνὸν τὸν λαιμόν, καὶ ἱμάτιον μολυβδόχρουν, οὗτινος τὸ περίγραμμα καὶ αἱ πτυχαὶ ἀπεδόθησαν, κατὰ τὸ σύνηθες, διὰ μελαίνης βαφῆς· φέρεται δὲ τοῦτο ἐκ τῶν νώτων, περιβάλλον τὸ κάτω σῶμα καὶ διῆκον μέχρι που τῶν κνημῶν, συναγόμενον δ' ἑκατέρωθεν τῶν γλουτῶν, διπλοῦται ἄνω μεταξὺ τῶν σκελῶν, κρατούμενον ἐκεῖ ἐλαφρῶς διὰ τῆς δεξιᾶς ἄκρας χειρός, φυσικῶς καταβιβαζομένης.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἀφίνει νὰ καταπέσῃ ὄπισθεν τῆς ἕδρας, στηρίζων ἐλαφρῶς τὴν μασχάλην ἐπὶ τοῦ ἄνω καμπυλωτοῦ ξύλου αὐτῆς, ἐν ἡγεμονικῇ ἀναπαύσει. Ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν κνημῶν καὶ κάτω δὲν διετηρήθη.

Τὴν κεφαλὴν στρέφει ἱκανῶς δεξιὰ ἑαυτοῦ, παρασταθεῖσαν οὕτως ἐντελῶς κατενώπιον μετὰ πολλῆς φυσικότητος, ἀκριβείας καὶ κομψότητος· ἡ κόμη αὐτοῦ ἀπεδόθη καστανή, ἔχουσα πυκνοὺς βοστρύχους πρὸ τῶν κροτάφων καὶ οὖσα ἀραιὰ ὑπὲρ τὸ εὐρὺ καὶ σοφὸν μέτωπον· τὸ πλεῖστον τῆς βαφῆς αὐτῆς ἀπετρίβη.

Ὑπετέθη λοιπὸν ὁ Ἀρισστοκλῆς ὡς ἀνὴρ λόγιος, διευθύνων τὸ βλέμμα δεξιὰ καὶ ὀλίγον πρὸς τὰ κάτω ἑαυτοῦ, ἔνθα παρίσταται ***μικρὸς παῖς***.

Οὗτος ἵσταται ὀρθός, τρία τέταρτα περίπου κατενώπιον, φορῶν βραχύν, ὑπομέλανα, ἡμιχειρίδωτον χιτῶνα, φθάνοντα μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν, καὶ ἴσως ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν. Ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν κνημῶν καὶ κάτω δὲν διετηρήθη.

Καταβιβάζει δ' ὁ παῖς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, κρατῶν μεταξὺ αὐτῶν ἐλαφρόν τι ἀντικείμενον, πιθανῶς κύλινδρον βιβλίου (πρβλ. ἀριθμ. 9), ὅπερ θὰ ἀνεγίνωσκεν ὁ δεσπότης αὐτοῦ· διευθύνει δὲ τὸ βλέμμα πρὸς ἐκεῖνον, ὡς ἀναμένων διαταγάς. Ἡ βραχεῖα κόμη αὐτοῦ ἀπεδόθη καστανή.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος τῶν μορφῶν ἐδηλώθησαν διὰ πορ-

φυρᾶς σκοτεινῆς βαφῆς μετὰ λίαν ἐπιτυχῶν σκιασμῶν, τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος διὰ βαθείας ἰόχρου ἐπίσης σκοτεινῆς βαφῆς, δι᾽ ἧς ἀπεδόθησαν καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑπόκειται ἡ παράστασις, ἄνευ λεπτομερειῶν ἐν αὐτῷ.

Ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως τὸ ἔργον εἶναι ἐξαίρετον, δεικνύον δεξιὸν καὶ ἔμπειρον ζῳγράφον: ἡ στάσις τοῦ Ἀρισστοκλέους μεθ᾽ ὅλον τὸ ἡγεμονικόν, οὐδὲν ἐνέχει τὸ ὑπερήφανον ἢ ἀλαζονικόν, ἡ φυσιογνωμία αὐτοῦ μεθ᾽ ὅλον τὸ ἡλικιωμένον, οὐδὲν ἐνέχει τὸ καταπεπονημένον ἢ ἀποκρουστικῶς σοβαρόν, ἐν ᾧ ἀγαθότης, σωφροσύνη καὶ ὑψηλὴ νοημοσύνη διακρίνει τὴν ὡραίαν ταύτην φυσιογνωμίαν τῆς ὡρίμου καὶ ἀληθοῦς λογιότητος.

Ἐξ ἄλλου αἱ λεπτομέρειαι τῶν ἐνδυμάτων, ἡ διάταξις αὐτῶν καὶ ἡ διάθεσις τῶν ἄκρων τοῦ σώματος ἀπεδόθησαν φυσικώτατα καὶ ἀκριβέστατα, πολὺ ὡραῖαι καὶ ἀληθεῖς.

Τὸ ἔργον ἐνθυμίζει λίαν στενῶς τὸ περίφημον ἄγαλμα τοῦ λεγομένου *Μενάνδρου*, ἐν τῷ Βατικανῷ νῦν εὑρισκόμενον, ὡς καὶ ἄλλα ὅμοια τῶν λεγομένων *φιλοσόφων*.

Ἐκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι ἡ εἰκὼν δὲν εἶναι ἐπινόησις τοῦ ἐν Παγασαῖς λίαν δεξιοῦ ἄλλως τε καὶ καλλαισθήτου ζῳγράφου, ἀλλὰ μεγάλου τινὸς καλλιτέχνου.

Ἀκριβῶς διέσωσε μέχρις ἡμῶν ἡ ἀρχαία παράδοσις πολλὰς μονήρεις μορφὰς λογίων ἀνδρῶν, ἃς ἔγραψαν περίφημοι ζῳγράφοι τῆς Ἀρχαιότητος. Ἀναφέρεται ὅτι ὁ ***Νικόμαχος*** ἔγραψε διά τι πολυτελὲς *μνημεῖον*, ἱδρυθὲν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ποιητοῦ Τελέστου ἐν Σικυῶνι, τὴν προσωπογραφίαν τοῦ τελευταίου. Ἐπίσης ὁ ***Παρράσιος*** ἔγραψε τὸν κωμικὸν ποιητὴν *Φιλίσκον*, ὁ ***Πρωτογένης*** τὸν τραγικὸν ποιητὴν *Φιλίσκον* καὶ ἄλλοι ἄλλους.

Δυστυχῶς οὐδὲν εἶναι γνωστὸν περὶ τῆς στάσεως τῶν λογίων τούτων· εἰκάζομεν ὅμως ἐκ τῶν ἀγαλμάτων ὅτι θὰ παρίσταντο περίπου ὡς τὰ τελευταῖα ταῦτα.

Ἀπὸ *τεχνικῆς* δὲ ἀπόψεως ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀρισστοκλέους ἔχει ἐκτελεσθῆ μετὰ μεγίστης γνώσεως τῆς Ἐγκαυστικῆς· αἱ βαφαὶ ἐπίκεινται λεπτότατα, ἡ ἔγκαυσις αὐτῶν ἐξετελέσθη

τεχνικώτατα καὶ ἡ ἐπίστρωσις αὐτῶν μετ' ἐκτάκτου δεξιότητος· τούτων πάντων ἀνάλογον καὶ ἐφάμιλλον μόνον ἐν τῇ στήλῃ τῆς ἀρτιτόκου γυναικὸς (ἀριθμ. 1) βλέπομεν, μεθ' ἧς φαίνεται ὅτι ἔχει στενὴν τεχνικὴν συγγένειαν, ὡς νὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀρισστοκλέους παρουσιάζει πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ***Σικυωνίας Σχολῆς***, περὶ ὧν λέγομεν ἐν ἀριθμ. 26· συγχρόνως δ' ὑποθέτομεν ὅτι ἔργον ἐν Σικυῶνι, *ἐπὶ τάφου*, ὑπὸ περιφήμου ἐγκαύστου, τοῦ Νικομάχου, εὑρισκόμενον, ὁμοίας διατάξεως τῆς μονήρους μορφῆς, δὲν εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸν Ἀρισστοκλέα τοῦτον.

Ἡμεῖς νομίζομεν κατὰ ταῦτα ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν, ἂν μὴ πλῆρες ἀντίγραφον, τοὐλάχιστον στενὴν μίμησιν Σικυωνίου ἔργου, ἴσως αὐτοῦ τοῦ Τελέστου τοῦ Νικομάχου, ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ τοῦ Ἀρισστοκλέους.

Οἱ δὲ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων περὶ τὸ 300 π. Χ.

Τὴν εἰκόνα ταύτην ἀντέγραψεν ὁ κ. E. Zilliéron, ἀλλ' ἔτι δὲν ἐδημοσιεύσαμεν αὐτήν. Περὶ τοῦ Τελέστου τοῦ Νικομάχου καὶ τῶν ὁμοίων μονήρων εἰκόνων τῶν ὀνομασθέντων ἀνωτέρω μεγάλων ζωγράφων βλ. τῆς πραγματείας ἡμῶν ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 σελ. 22-23, 41 καὶ 44-45. Ὅτι ὁ Νικόμαχος εἶναι εἷς τῶν ἀρίστων ἀντιπροσώπων τῆς *Θηβαϊκῆς Σχολῆς*, ἥτις ἤκμασεν ἐπί τινα χρόνον καὶ φαίνεται ὅτι ἦτο λίαν σχετικὴ πρὸς τὴν Σικυωνίαν, βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 45.

3

Στήλη τῆς ***Δημητρίας*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία. — Ὕψος 0.878, πλάτος 0.366, πάχος 0.088.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν· τὰ γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν σχεδὸν καλῶς· τὸ τύμπανον ἦτο βεβαμμένον, ὡς καὶ τὰ ἀκρωτήρια, κυανοῦν, πλὴν ἀναγεγλυμμένης ἐπὶ τοῦ μέσου αὐτοῦ ἀσπίδος ἐν εἴδει φιάλης σπονδικῆς· τοῦ δὲ κυματίου τὰ πορφυρᾶ φύλλα ἐναλλάσσονται πρὸς πράσινα, ὅπερ σπανιώτατον.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον διετηρήθη γραπτὴ *κορωνίς*, διὰ παχείας ἐν εἴδει παιπάλης κυανῆς βαφῆς, ἐφ᾽ ἧς διὰ λευκοῦ χρώματος εἶναι ἐπιγεγραμμένος κλαδίσκος, ὥς συνήθως γράφεται ἐπὶ τῶν κορωνίδων, ὅστις δὲν διετηρήθη καλῶς· εἶναι δὲ συγκεκολλημένη μετὰ κόνεως ἡ βαφή, ἀπομεινάσης ἐκ πηλοῦ παλαιοῦ. Ἡ κορωνὶς λήγει κάτω εἰς πορφυρᾶν ὁριζόντιον γραμμήν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ καλῶς :

ΔΗΜΗΤΡΙΑ
ΣΩΚΡΑΤΟΥ
Γ Υ Ν Η

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Δημητρία***, τοῦ ***Σωκράτου(ς) γυνή***». Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὥς καὶ ἐν ἄλλαις στήλαις (βλ. ἀριθμ. 26).

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, δι᾽ ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν ἄγραφον κάθετον πλαίσιον (βλ. ἀριθμ. 2)· ταύτης μόνον ἡ σκιὰ τῶν μορφῶν διετηρήθη· αἱ δὲ βαφαὶ ἀφῃρέθησαν ὑπὸ τοῦ πηλοῦ, ἐφ᾽ οὗ πάλαι εἶχε ῥιφθῇ ἡ στήλη.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται γυνή, ἡ ***Δημητρία***, καθημένη σχεδὸν κατενώπιον ἐπὶ θρόνου, οὗτινος διετηρήθησαν ἴχνη πορφυρᾶς καὶ κεραμόχρου βαφῆς· ἐπάτει δὲ τοὺς ἄκρους πόδας ἐπὶ ὑποποδίου βαθέως πορφυροῦ, ἐν μέρει διακρινομένου, καὶ ἀναπαύει τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ στηρίγματος τοῦ θρόνου.

Ἡ κόμη αὐτῆς ἐδηλοῦτο πορφυρᾶ, ὥς ἐξ ὑπολειφθέντων ἰχνῶν εἰκάζομεν· ἐφόρει δὲ χιτῶνα καὶ ἱμάτιον σκοτεινοῦ χρώματος, συνήθους εἰς παραστάσεις ὡρίμων γυναικῶν· καλύπτει δὲ τοῦτο τὰ κάτω τοῦ σώματος, ἑλισσόμενον εἰς ὀφιοειδεῖς, πλουσίας καὶ ἀραιὰς πτυχάς. Αἱ λοιπαὶ λεπτομέρειαι ἐξηφανίσθησαν.

Ἀριστερᾷ δὲ τῷ θεατῇ διακρίνεται μικρὰ ***θεράπαινα***, ὀρθὴ ἱσταμένη κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον, κλίνουσα τὴν

κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, ὡς βαθέως τεθλιμμένη. Ἐφόρει χιτῶνα ποδήρη, ἡ δὲ κόμη αὐτῆς ἐδηλοῦτο ὁμοίως πορφυρᾶ.

Δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν κρατεῖ πρὸ τοῦ σώματος πορφυροῦν τι κυβικὸν ἀντικείμενον, βεβαίως *κίστην*, ἐν ᾗ περιείχοντο τὰ χρυσᾶ κοσμήματα τῆς δεσποίνης· ἐκ τούτων ἤδη θὰ εἶχε λάβει τι ἡ Δημητρία, ὡς ἐξ ἀναλόγων παραστάσεων εἰκάζομεν (πρβλ. ἀριθμ. 11).

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων μορφῶν ὑπάρχει ἴχνος ἀντικειμένου τινὸς μικροῦ, ἴσως καλάθου ἐργοχείρων.

Τὸ *δάπεδον* κάτω διετήρησεν ἐνιαχοῦ ἴχνη ἀσθενοῦς πορφυρᾶς βαφῆς, ἐν ᾧ τὸ *βάθος* ἐξηφανίσθη ὅλως.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ὑπάρχει μικρὸς **ἑρμῆς** Ἑρμοῦ Χθονίου κατενώπιον ἐπὶ ἁπλοῦ βάθρου, ἐφ' οὗ ἔχουσι κατατεθῆ ἀγγεῖα, ὡς εἰκάζομεν ἐκ περισωθέντων πορφυρῶν ἰχνῶν· εἶναι δ' ὁ ἑρμῆς ἀναδεδεμένος τὴν κεφαλὴν διὰ βαθέως πορφυρᾶς ταινίας, ἧς τὰ ἄκρα πίπτουσιν ἐκ τῶν ὤμων πρὸς τὸ στῆθος.

Παρ' ὅλην τὴν ἀτελῆ διατήρησιν τῶν βαφῶν τὸ ἔργον φαίνεται ἐκ τῶν καλῶν, εἶναι δὲ διδακτικώτατον πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας ἐν γραφαῖς ἐπὶ μαρμάρου :

Τὸ διάστημα δῆλα δή, τὸ προωρισμένον πρὸς ὑποδοχὴν τῆς παραστάσεως, φαίνεται ὅτι πρῶτον ἐχρίσθη διὰ λευκῆς τινος λεπτῆς ὕλης, ἐπ' αὐτῆς δ' ἐσημειώθησαν δι' ἐλαφρῶν χαραγῶν τὰ γενικὰ σημεῖα τῶν μορφῶν καὶ ἐπίπλων· κατόπιν ἐβάφησαν αἱ λεπτομέρειαι διὰ ποικίλων βαφῶν, αἵτινες ἐγκαεῖσαι ἐπέδρασαν διαφόρως ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, ἤτοι ἡ μὲν τοῦ χιτῶνος οὐδεμίαν ἀφῆκε φθοράν, ἡ δὲ τοῦ ἱματίου καὶ τῆς ἕδρας ἀφῆκεν ὅλα τὰ ἴχνη, ὅπου ἐπέκειτο.

Τὸ ἔργον ἐν γένει ἐνθυμίζει ἀττικὰ ἐπιτύμβια ἀνάγλυφα καὶ ἴσως εἶναι ἓν τῶν ἀρίστων, ἅτινα παρήγαγον οἱ ἐν Παγασαῖς *Ἀθηναῖοι ζωγράφοι* (πρβλ. ἀριθμ. 26). Ὁμοίως διατεταγμέναι εἶναι αἱ μορφαὶ τῆς στήλης ὑπ' ἀριθμ. 13.

Οἱ δὲ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται συμφώνως πρὸς τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων περὶ τὸ 325 - 300 π. Χ.

4

Στήλη τῆς ***Ὑμνίδος*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς ἐλλείψεως ἄνω δεξιά, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα. —Ὕψος 1.075, πλάτος 0.34, πάχος 0.098.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ὀλίγον ἀποκοπέν· τὰ γραπτὰ κοσμήματα μόνου τοῦ γείσου διετηρήθησαν καλῶς· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει κάλυξ ἀναγεγλυμμένη τεσσάρων πετάλων.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων πορφυρᾶν βαφήν:

ΥΜΝΙΣ

ΔΗΜ.ΦΩΝ...

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Ὑμνὶς*** κόρη τοῦ ***Δημοφῶντος»***. Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 26, τὸ δὲ πρῶτον ὄνομα φαίνεται ἀπελευθερωτικόν.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, σχεδὸν καλῶς διατηρηθεῖσα, ἀλλ᾽ ἀνερμήνευτος:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ ἄνωθεν ἄρχεται πλατεῖα γραμμὴ βαθέως κροκίνη, ἥτις βαίνει ἐνιαχοῦ διπλῆ λοξῶς πρὸς τὰ κάτω ἀριστερὰ ἐπὶ ὕψος μέγα (0.64). Μόνον ἐν μέσῳ διακόπτεται ὀλίγον· ἐκεῖ διετηρήθη μέλαν περίγραμμα ἐν εἴδει βράχου τινός· ὑπάρχουσι δ᾽ ἐνιαχοῦ ἐν μέσῳ δεξιὰ καὶ ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, ἀριστερὰ δὲ καί τι μέλαν περίγραμμα ἐν εἴδει κεφαλῆς μορφῆς.

Ἀλλ᾽ εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν παρίστατο μορφὴ οὐδεμία, ἀλλ᾽ ἕτερόν τι κλιμακοειδὲς ἀντικείμενον, ὡς διπλῆ βακτηρία· τοῦτο εἶναι συμβολικὸν καὶ βεβαίως σχετικὸν πρὸς τὴν ζωὴν ἢ τὸν θάνατον τῆς Ὑμνίδος.

Ὅτι τοιαῦτα δυσερμήνευτα ἀντικείμενα ἐγράφοντο ἐπὶ στηλῶν, ὡς καὶ ἐπὶ ἀναγλύφων, βλ. ἀριθμ. 14· καὶ ἐπί τινος στήλης τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν παρίσταται γραπτῶς ἐπίσης *κώρυκος*.

Τὸ ἔργον εἶναι κομψὸν καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῆς παραστάσεως καὶ ἡ ἔγκαυσις τῶν βαφῶν φαίνεται ἐπιμελής, κατὰ τὴν μέθοδον τῶν *Ἰώνων* ζῳγράφων, ὡς λέγομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Οἱ δὲ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

5

Στήλη τοῦ ***Λυ]σίππου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐξ ἑπτὰ τμημάτων, ὧν ἓν λίαν μικρόν, συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω τρίτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. —Ὕψος 0.88, πλάτος 0.435, πάχος 0.095.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν· τὰ δαψιλῆ γραπτὰ κοσμήματα, ἐν οἷς ὡραῖος βαθυκίτρινος καρπὸς ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ τυμπάνου, οὗτινος τὴν σημασίαν βλ. ἐν ἀριθμ. 28, διετηρήθησαν πολὺ καλῶς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη οὐχὶ βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς· ὀλίγα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς διετήρησαν τὰ γράμματα τοῦ πρώτου στίχου, μελαίνης τὰ τοῦ δευτέρου:

. . Σ Ι Π Π Ο Σ
Α Γ Α Θ Ω Ν Ο Σ

ἤτοι· «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Λύ - ἢ Σώ -]σιππος*** υἱὸς τοῦ ***Ἀγάθωνος***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26· τὸ Ω ἔχει ἰδιάζουσάν τινα μορφήν, ἣν εὕρομεν καὶ ἐπὶ ἄλλων στηλῶν.

Ἱκανὸν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις*, ἥτις διετηρήθη καθ' ὅλον τὸ ὕψος, καὶ περὶ τὰ δύο τρίτα τοῦ ὅλου πλάτους· ἀφίνεται δ' ἑκατέρωθεν πλατὺ κάθετον πλαίσιον ἄγραφον (βλ. ἀριθμ. 2. 3).

Δυστυχῶς δὲν διετηρήθη πολὺ καλῶς ἡ παράστασις. Ἐν μέσῳ διακρίνεται τὸ μέχρι τῆς ὀσφύος ἄνω σῶμα ἀνδρός, τοῦ ***Λυ]σίππου***, ὅστις πιθανῶς παρίστατο κατακεκλιμένος· ἡ ὅλη ἄρα εἰκὼν εἶναι τοῦ τύπου τῶν *νεκρικῶν συμποσίων*, περὶ ὧν βλ. τὰς ἀρτιώτερον διατηρηθείσας ὁμοίας ὑπ' ἀριθμ. 19. 21. 27 κ.τ.λ.

Φορεῖ χιτῶνα ἡμιχειρίδωτον, πιθανῶς ἐρυθρόν, καὶ ἱμάτιον μὴ διακρινόμενόν που σαφῶς· τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καταβιβάζει ἐγγὺς τοῦ σώματος, φέρων τὸν πῆχυν ὁριζοντίως πρὸ αὐτοῦ· ἴσως ἐκράτει διὰ τῆς ἄκρας χειρὸς καρπὸν ἢ τὸ ἱμάτιον.

Τὴν δεξιὰν καταβιβάζων ἐπίσης, ὀλίγον ἔξω τοῦ σώματος, προεκτείνει· ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ὅμως δὲν διετηρήθη· κατὰ τὸ σύνηθες θὰ ἔτεινε ποτήριον, ἵνα πληρώσῃ οἴνου ὁ συνήθης παῖς τραπεζοκόμος μὴ σωθείς.

Κατωτάτω δεξιᾷ τῷ θεατῇ διετηρήθη πορφυρᾶ βαφή, δι᾽ ἧς ἀποδίδεται εἷς τῶν ποδῶν τῆς συνήθους *τραπέζης*.

Ἡ κόμη τοῦ Λυ]σίππου ἐδηλώθη βαθέως ἰόχρους· ἦτο δ᾽ αὐτὸς ἀσκεπὴς τὴν κεφαλήν· τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐδηλώθησαν διὰ κροκίνης τινὸς βαφῆς, ἧς ἴχνη διακρίνονται παρὰ τὸν λαιμόν, καὶ διὰ κιτρίνης καὶ κεραμόχρου εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, οὗτινος αἱ λεπτομέρειαι ἐγένοντο ἐξίτηλοι.

Τὸ *δάπεδον* τῆς εἰκόνος ἐδηλώθη διὰ μελαίνης ἢ βαθείας ἰόχρου καὶ κροκίνης βαφῆς, τὸ δὲ *βάθος* δι᾽ ἀβεβαίου, ἴσως ῥοδίνης (πρβλ. ἀριθμ. 9).

Αἱ βαφαὶ τῆς εἰκόνος ταύτης ἦσαν λίαν παχεῖαι ἐκ τῆς ἀτελοῦς βεβαίως ἐγκαύσεως· διὰ τοῦτο σήμερον διατηροῦνται παιπαλώδεις καὶ ἐκφεύγουσι δι᾽ ἁπλῆς ἐμφυσήσεως, ὡς περίπου ἐν τῇ στήλῃ τοῦ Μηνοφίλου (ἀριθμ. 26), μεθ᾽ ἧς ὡς καὶ μετ᾽ ἄλλων πολλῶν, ἀποτελεῖ δεῖγμα τῆς μεθόδου τῶν *Ἀθηναίων ζῳγράφων,* ὡς ἐκεῖ λέγομεν.

Οἱ δὲ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ., ἕνεκα τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων.

6. *6[α]

Στήλη τοῦ **Διοδότου** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς ἐλλείψεως κάτω ἀριστερά, συμπληρωθείσης διὰ γύψου. —Ὕψος 1.83, πλάτος 0.48, πάχος 0.136.

Ἄνω λήγει εἰς *ἀνθέμιον,* ἐντέχνως ἀλλ᾽ ἁπλούστερον τοῦ ὑπ᾽ ἀριθμ. 12 ἀναγεγλυμμένον, οὗτινος τὰ ἄγλυφα μέρη καὶ τὰ φύλλα κοσμοῦνται διὰ βαφῶν, τὰ μὲν πρῶτα δι᾽ ἐρυθρᾶς ζωηρᾶς, τὰ δὲ λοιπὰ διὰ μελαίνης, κυανῆς καὶ ῥοδίνης. Τὰ δὲ γλυπτὰ εἶναι ἄκανθαι, δέσμαι, ἕλικες, βλαστοὶ καὶ ἄνθη, οἷα τὰ τῆς ὑπ᾽ ἀριθμ. 12 στήλης, ἥτις ὅμως εἶναι λίαν πολυτελέστερον ἀναγεγλυμμένη.

Τὸ πλεῖστον τοῦ ἀνθεμίου ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἑτέρου τμήματος τῆς στήλης (*6α. βλ. ἀριθμ. *35), ὅπερ εὕρομεν ἐντετειχισμένον ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς Παναγίας Ἄνω Βόλου.

Τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα τοῦ γείσου διετηρήθησαν σχεδὸν καλῶς· ὑπ᾽ αὐτὸ ὑπάρχει ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντηρίδος *ἀστραγαλωτὸν* ὡραῖον κόσμημα διὰ μελαίνης βαφῆς καὶ ἑτέρας ἐξαφανισθείσης· οἱ ἀστράγαλοι ὁμοιάζουσι πρὸς γράμματα· ὑπ᾽ αὐτὸ δ᾽ ἐγράφη γραπτὴ *κορωνίς,* ὁριζομένη ἄνω διὰ πορφυρᾶς ὁριζοντίου γραμμῆς, τὰ λοιπὰ διὰ παχείας κυανῆς, ἐφ᾽ ἧς δι᾽ ὁμοίας λευκῆς ἐγράφη ὁριζοντίως κλαδίσκος μετὰ φύλλων δρυός· κλείεται δ᾽ αὕτη ὑποκάτω δι᾽ ὁμοίου περίπου πρὸς τὸ ὑπὲρ αὐτὴν *ἀστραγαλωτοῦ* μέλανος κοσμήματος, περιοριζομένου ἐπίσης διὰ πορφυρᾶς γραμμῆς κάτω.

Ὑπὸ τὴν περίτεχνον ταύτην κορωνίδα ἐχαράχθη σχεδὸν βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή, τῶν γραμμάτων βεβαμμένων πορφυρῶν, τῶν δὲ δύο πρώτων στίχων γεγραμμένων στοιχηδόν:

Δ Ι Ο Δ Ο Τ·Ο Σ
Τ Ι Μ Ο Θ Ε Ο Υ
Μ Α Κ Ε Δ Ω Ν

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Διόδοτος,*** υἱὸς τοῦ ***Τιμοθέου,*** τὴν πατρίδα ***Μακεδών***».

Ὅτι πλείστων Μακεδόνων εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 18.

Μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι ἐξαιρέτου ἐργασίας *ῥόδακες,* ὡς φιάλαι σπονδικαί, κοῖλοι

τὰ ἔσω μετ' ὀμφαλοῦ· χωρίζονται δὲ δι' ἐλαφρῶν χαραγῶν εἰς δέκα φυλλοειδεῖς ζώνας ἑκάτερος μετὰ δώδεκα διακένων πυραμιδοειδῶν μεταξὺ αὐτῶν· τῶν ζωνῶν δύο ἐβάφησαν πορφυραῖ, χωρίζουσαι λοξῶς εἰς δύο ἡμίση τοὺς ῥόδακας συμμέτρως· τὰ διάκενα εἶναι βεβαμμένα διὰ παχείας παιπαλώδους κυανῆς βαφῆς, αἱ δὲ ζῶναι διὰ κιτρίνης καὶ ῥοδίνης μὴ διατηρηθείσης καλῶς.

Φαίνεται δ' ὅτι οἱ ῥόδακες οὗτοι μιμοῦνται *μεταλλίνας* πολυτελεῖς φιάλας σπονδικάς, ὧν πηλίνας μιμήσεις τοῦ 300-200 π. Χ. εὕρομεν ἔν τε Δημητριάδι καὶ ἐν Φθιώτισι Θήβαις.

Ὑπ' αὐτοὺς ὑπάρχει πορφυρᾶ ὡραιοτάτη ***ταινία***, περιβάλλουσα ἐκ τῶν στενῶν ἑδρῶν τὴν στήλην καὶ δενομένη ἔμπροσθεν εἰς δεσμόν, ἐξ οὗ ἐντείνεται ὁριζοντίως· τὰ ἄκρα αὐτῆς κατέρχονται φυσικῶς καὶ ἐδηλώθησαν ἠνεμισμένα, ἰσχυρότερον τὸ ἀριστερόν, οὗτινος ἐκ τῆς φορᾶς τοῦ ἀνέμου τὸ κάτω ἥμισυ ἀνεστράφη, δηλωθὲν ἐκ τῶν ἔσω δι' ἀσθενεστέρας πορφυρᾶς βαφῆς, πρὸς τὸ λευκὸν ἀποκλινούσης.

Πολλαχοῦ δ' ἡ ταινία ἔφερε καὶ ἄλλας βαφὰς ἀσθενεστέρας, ἰδίως λευκὰς ζώνας κατὰ μίμησιν τοῦ φυσικοῦ πολυτελοῦς ὑφάσματος, δι' οὗ οἱ ζῶντες ἐκόσμουν τὰς στήλας τῶν προσφιλῶν αὐτῶν νεκρῶν, ὡς μανθάνομεν ἐκ παραστάσεων ἐπὶ λευκῶν πηλίνων ληκύθων.

Ἐκ δὲ τῶν κατωτάτων ἄκρων τῆς ταινίας ἐξαρτῶνται λεπταὶ κλωσταί, ἠνεμισμέναι καὶ αὗται.

Ὑπὸ τὴν ταινίαν οὐδὲν ἴχνος ***ἑρμοῦ*** Ἑρμοῦ Χθονίου διετηρήθη· ἐν γένει δ' αἱ στῆλαι μετὰ ταινιῶν, ὧν πάμπολλαι εὑρέθησαν, παραλείπουσι τὸν Ἑρμῆν, πιθανῶς διότι ἡ ταινία ἀντικαθίστα αὐτόν, ἀφ' οὗ καὶ τοῦτον ἐκόσμουν διὰ ταινιῶν.

Τὸ ἔργον εἶναι ἐξαιρέτου κομψότητος καὶ ὡραιότητος, δηλοῦν τεχνίτην πολὺ ἔμπειρον, πιθανῶς Ἴωνα ἢ Ἀθηναῖον.

Οἱ δὲ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη, κεῖνται μεταξὺ 275-250 π. Χ.

7. 7α

Στήλη τῆς ***Βερενίκης*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἅτινα ἀνήκουσι μὲν ἀλλήλοις ἀνὰ δύο κάτω καὶ δύο ἄνω, ἀλλ᾽ εἶναι ἀβέβαιον ἂν προέρχονται ἐκ μιᾶς στήλης, διότι μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει κενὸν 0.10, συμπληρωθὲν διὰ γύψου· ἡ ὕλη ἀμφοτέρων εἶναι ὁμοιοτάτη, ἀλλ᾽ ἡ κατεργασία διαφέρει ἐνιαχοῦ.—Ὕψος ὁλικὸν 1.25 (τοῦ ἄνω ἡμίσεος 0.64, τοῦ κάτω 0.51), πλάτος 0.44, πάχος 0.12.

Τὸ πρῶτον μέρος 7α λήγει ἄνω εἰς ἀέτωμα ἐλάχιστα ἀποκοπέν· τὰ γραπτὰ κοσμήματα αὐτοῦ διετηρήθησαν πολὺ καλῶς· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένη ἀσπὶς κοίλη ὡς φιάλη σπονδική, χωριζομένη γραπτῶς εἰς τέσσαρα πέταλα, βεβαμμένα ποτέ· ὁ ὀμφαλὸς διατηρεῖ τὴν πορφυρᾶν αὐτοῦ βαφήν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς:

ΒΕΡΕΝΙΚΗ
ΦΙΛΟΚΡΑΤΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Βερενίκη*** κόρη τοῦ ***Φιλοκράτου***(ς)».

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχει ἀσυνήθως πολὺ κενὸν διάστημα μέχρι τῆς παραστάσεως, ἵνα ἴσως γραφῇ κατόπιν καὶ ἄλλη ἐπιγραφή· ἂν αὕτη ἐγράφη διὰ τοῦ χρωστῆρός ποτε καὶ ἐξηφανίσθη, δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν· πιθανῶς θὰ ἦτο οὕτω πως γεγραμμένον «*δεῖνος* ***γυνή***», ἢ καὶ ἐθνικόν.

Περιέργως ὄπισθεν τῆς στήλης ταύτης ὑπάρχει καὶ ἑτέρα ἐπιγραφή, ἐπιπολαίως γραφεῖσα διὰ πολὺ μεγάλων γραμμάτων, σχηματισθέντων δι᾽ ἐντομῶν:

ΞΠΙΔC . . .
ΑΒΓ . . .

ἤτοι «***᾽Επίδο***[σις
αβγ . . .».

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη θὰ ἐγράφη ὡς εὐχὴ ἐπὶ βράχου τοῦ

λατομείου, ἔνθα ὠρύσσοντο τὰ μάρμαρα ταῦτα· ἡ δὲ ἀρχὴ τοῦ ἀλφαβήτου θὰ ἐγράφη παιγνιωδῶς ὑπό τινος λατόμου κατὰ τὴν ὥραν τῆς σχολῆς αὐτοῦ.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις*, σχετικῶς καλῶς διατηρουμένη, ἀλλ' ἐλλιπὴς ἐν μέσῳ, δι' ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν κάθετον διπλοῦν πλαίσιον, ὅπερ ἐξαιρετικῶς ἔχει βαφῆ τὸ μὲν ἔξω βαθὺ κρόκινον, τὸ δ' ἔσω ὠχροκίτρινον.

Παρίσταται δ' ἐν μέσῳ γυνή, ἡ ***Βερενίκη***, κατενώπιον μετὰ μικρᾶς κλίσεως τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς πρὸς δεξιὰ ἑαυτῆς· διετηρήθη μέχρι που τῆς ὀσφύος· φαίνεται ὅτι ἐκάθητο, καίτοι οὐδὲν ἴχνος ἕδρας ἢ ἕτερόν τι διετηρήθη.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ἀχειρίδωτον ὑπέρυθρον, ἀφίνοντα γυμνὸν τὸν λαιμὸν καί τι τοῦ στήθους, καὶ ἱμάτιον σκοτεινόν, τὰ πολλὰ ἐξιτήλου γενομένου χρώματος, ὅπερ φέρεται ἐκ τῶν νώτων, καλύπτον ὄπισθεν τὴν κεφαλὴν ὡς πέπλος, καὶ ῥίπτεται, ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατερχόμενον.

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μαστοῦ καὶ ὑπὸ τὸ στῆθος διετηρήθησαν ἴχνη παχείας κυανῆς βαφῆς, ἅτινα προέρχονται ἢ ἐξ ἐνδύματος βραχέος ἐπὶ τοῦ χιτῶνος, ἢ ἔκ τινος κοσμήματος.

Ἡ κόμη αὐτῆς ἐδηλώθη βαθέως πορφυρᾶ, χωριζομένη ἐν μέσῳ ὑπὲρ τὸ εὐρὺ κυκλοτερὲς μέτωπον· οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἀπεδόθησαν μεγάλοι ὡς βοώπιδος Ἥρας καὶ ἐκφραστικοί, τὰ μῆλα πλήρη, ἡ ῥὶς καὶ τὰ χείλη ἁδρὰ καὶ κανονικώτατα, πάντα διὰ μελανοπορφύρου περιγράμματος καὶ ὡραιοτάτων σκιασμῶν διὰ πορφυρᾶς καὶ κεραμόχρου βαφῆς.

Ἐν γένει δ' ἡ ἔκφρασις αὐτῆς εἶναι μεγαλοπρεπὴς καὶ δεσποτική, καὶ ἡ ὅλη μορφὴ πρότυπον ὡρίμου καλλονῆς· ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν Ἥραν, καὶ δὴ τοῦ Πολυκλειτείου ὕφους, ὡς νὰ ἐποιήθη ἐπὶ τῇ βάσει ἀγάλματος τῆς θεᾶς ταύτης τοῦ 425-350 π. Χ. τοῦ Ἀργειοσικυωνίου τρόπου.

Τὴν δεξιὰν εὔτορνον χεῖρα γυμνήν, δι' ὑποκιτρίνης καί που κεραμόχρου βαφῆς δηλωθεῖσαν, ἧς ἡ ἄκρα χεὶρ δὲν ἐσώθη, καταβιβάζει ἠπίως ἔξω τοῦ σώματος καὶ προεκτείνει πρὸς τὰ κάτω καὶ δεξιὰ αὐτῆς.

Ἐπὶ δὲ τοῦ κάτω ἡμίσεος (ἀριθ. 7) παρίσταται ἀριστερᾷ

τῷ θεατῇ ***παιδίον***, κατενώπιον σχεδόν, ἀπὸ τῆς ὀσφύος τὰ κάτω σωθέν, ὀρθὸν ἱστάμενον· φορεῖ βραχὺν μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν διήκοντα χιτῶνα ὑπομέλανα, ἐξίτηλον γενόμενον· φέρει δὲ τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους καὶ προβάλλει τὸ ἀριστερὸν ἐξαφανισθὲν τὰ πολλά· ἐδηλώθησαν δὲ τὰ γυμνὰ αὐτοῦ πορφυρᾶ.

Ὁ παῖς οὗτος ὁμοιάζει πρὸς τοὺς *τραπεζοκόμους* τῶν νεκρικῶν συμποσίων (πρβλ. ἀριθ. 19)· ὑπάρχει δὲ ὄντως ἀριστερὰ αὐτοῦ ἴχνος μικρᾶς στρογγύλης τρίποδος τραπέζης, κυρτουμένων τὰ ἄνω ἡμίση ποδῶν, πορφυρᾶς δηλωθείσης.

Ταῦτα, ἰδίως ἡ τράπεζα, δυσχερῶς θὰ συνεβιβάζοντο πρὸς τὴν μορφὴν καὶ στάσιν τῆς Βερενίκης· ἀλλὰ βλέπε ὁμοίως ἐμφανιζομένην ἐν τῇ στήλῃ τῆς Φίλας (ἀριθ. 30).

Τὸ *δάπεδον* παρεστάθη διὰ δύο ἀκανονίστως ὁριζοντίων, πλατειῶν ζωνῶν, ὧν ἡ μὲν ἄνω εἶναι βαθέως κροκίνη, ἡ δὲ κάτω βαθύτατα ἰόχρους· τοιαύτη δ' ἀκριβῶς εἶναι καὶ ἡ βαφή, δι' ἧς ἀπεδόθη τὸ *βάθος* τῆς παραστάσεως, κάτω δεξιὰ κάλλιστα διατηρηθέν.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ, ἐκεῖ ἔνθα ἀναμένομεν *ἑρμῆν* Ἑρμοῦ, ὑπάρχει ἴχνος πορφυρᾶς βαφῆς, ὅπερ εἶναι ἀβέβαιον ἂν προέρχεται ἐκ τοιαύτης μορφῆς.

Ἐν γένει τὸ τμῆμα τοῦτο φαίνεται προερχόμενον ἐκ στήλης *νεκρικοῦ συμποσίου*.

Τὰ ἔργα ἀμφότερα εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐξαιρέτου ἐργασίας. Παρ' ὅλην τὴν οὐχὶ καλὴν διατήρησιν καὶ τὰς βανδαλικὰς διὰ τῆς σφύρας τμήσεις καὶ ἀποσχίσεις αὐτῶν ὑπὸ τῶν κτισάντων τὸν παλαιὸν πύργον, παρέμειναν καὶ ζωηραὶ καὶ σπάνιαι βαφαί, δεικνύουσαι καὶ καλλαίσθητον ἐκλογὴν καὶ ἔντεχνον ἔγκαυσιν καὶ ἐπίστρωσιν τῶν βαφῶν.

Κατὰ ταῦτα φαίνεται ἁρμόζουσα ἡ εἰκὼν τῇ *Σικυωνίᾳ Σχολῇ* τῆς Ζωγραφικῆς· ἀλλ' ἡ μετρίως παχεῖα κυανῆ βαφὴ ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς Βερενίκης εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς Ἰωνικῆς ἢ τῆς Ἀττικῆς Σχολῆς (βλ. ἀριθ. 26). Ἐν τούτοις ἡ μορφὴ τῆς γυναικός, ἡ στάσις καὶ ἡ ἔκφρασις αὐτῆς εἶναι,

ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, χαρακτηριστικὰ τῆς Ἀργειοσικυωνίας τέχνης· πιθανῶς λοιπὸν ὁ ἐν Παγασαῖς ζῳγράφος εἶχε τῆς Σικυωνίας Σχολῆς πρότυπον ἐν τῇ γραφῇ τῆς εἰκόνος ταύτης.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη, κεῖνται πιθανώτατα μεταξὺ 225 - 200 π. Χ.

8

Στήλη τοῦ ***Χαλκοκήδους*** (;) ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο μεγάλων καὶ δύο μικρῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω πέμπτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. — Ὕψος 0.82, πλάτος 0.44, πάχος 0.175.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα οἰκτρῶς ἀποκοπὲν καὶ ἀποσχισθέν· τὸ γραπτὸν κυμάτιον τοῦ γείσου διὰ πορφυρῶν καὶ κυανῶν φύλλων διετηρήθη κάλλιστα.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἄριστα τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν· ἐν μέσῳ ὅμως ἐλλείπουσιν ἐκ μὲν τοῦ πρώτου στίχου τέσσαρα, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου τρία γράμματα:

ΧΑ⁄ . . . ιιΛΗΣ
ΕΙΚ . . . ΟΥ
ΚΡΗΣ
ΛΥΤΤΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Χα***[λκοκ]***ήδης*** υἱὸς τοῦ ***Εἰκ***[αρί]***ου***, τὴν πατρίδα ***Κρὴς Λύττιος***».

Εὑρέθη δ᾽ ἐν Παγασαῖς καὶ ἑτέρου Κρητὸς Λυττίου στήλη, ὅστις ὀνομάζεται παραπλησίως *Ἀνδροκάδης* ἤτοι *Ἀνδροκήδης*.

Ἦτο δὲ ἡ ***Λύττος*** μεγίστη πόλις τῆς Κρήτης εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Αἰγαίου ὄρους, νοτιανατολικῶς τῆς Κνωσοῦ. Πλείστων Κρητῶν εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, ὡς λέγομεν ἐν ἀριθ. 20.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἄρχεται δι᾽ ὁριζοντίου ἐλαφρᾶς χαραγῆς γραπτὴ παράστασις, δι᾽ ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν διὰ

καθέτου χαραγῆς στενὸν πλαίσιον· ἐσώθη δ' ὁλόκληρος, πλὴν μικρᾶς κάτω ἐλλείψεως, καὶ ἐν μετρίως καλῇ καταστάσει τῶν βαφῶν.

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ, οὐχὶ πολὺ μακρὰν τοῦ μέσου τῆς στήλης, παρίσταται ἀνήρ, ὁ ***Χαλκοκήδης,*** πωγωνοφόρος, ὀρθὸς ἱστάμενος τρία τέταρτα περίπου κατενώπιον μετὰ μικρᾶς κλίσεως πρὸς δεξιὰ ἑαυτοῦ· φορεῖ χιτῶνα λευκὸν καὶ βραχύν, φθάνοντα μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφὺν καὶ μεγάλην χλαμύδα ὑπομέλαιναν, ἥτις περιβάλλει τὸν λαιμὸν καὶ ῥίπτεται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, ὁπόθεν κατέρχονται τὰ ἄκρα αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πήχεως καὶ κάτω, εὐρέως ἑκατέρωθεν αὐτοῦ μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν.

Φαίνεται δ' ὅτι φορεῖ καὶ κράνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ξίφος περὶ τὴν ζώνην μακρόν, οὗτινος τὸ τέρμα τοῦ κολεοῦ διακρίνεται βαθέως πορφυροῦν μεταξὺ τῶν σκελῶν.

Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτοῦ κεῖται παρὰ τὸ πλευρόν, καταβιβαζομένη φυσικῶς καὶ ἴσως μηδὲν ἢ τὴν χλαμύδα ἐλαφρῶς κρατοῦσα.

Τὴν δὲ δεξιὰν γυμνὴν καὶ ῥωμαλέαν τείνει πρὸς τὰ κάτω ἰσχυρῶς, ὡς κρατοῦσάν τι δυσδιάκριτον, ἴσως τόξον.

Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐξηφανίσθη τὰ πολλά, οἱ δὲ ἄκροι πόδες ἀπὸ τῶν ἀστραγάλων δὲν διετηρήθησαν, ἀποκοπείσης ἐντεῦθεν τῆς στήλης.

Ἀπεδόθησαν δὲ τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ δι' ἐρυθροπορφύρου βαφῆς ὀγκώδη καὶ ῥωμαλέα, δεικνύοντα ἄνδρα στρατιωτικόν, ἠσκημένον καὶ ἐσκληραγωγημένον. Θὰ ὑπῆρχον δὲ πολλοί, Κρῆτες μάλιστα καὶ Ἀρκάδες, μισθοφόροι πρὸς φύλαξιν τῶν Παγασῶν καὶ τοῦ ἐρείσματος αὐτῶν, τῆς Δημητριάδος.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ***νεανίας θεράπων*** τοῦ Χαλκοκήδους, σχεδὸν κατενώπιον ὀρθὸς ἱστάμενος, φορῶν βραχὺν χιτῶνα μόνον, ἴσως λευκόν.

Τούτου ἡ κεφαλὴ μόλις διακρίνεται, αἱ δὲ γυμναὶ χεῖρες καὶ τὰ σκέλη ἀπεδόθησαν δι' ὁμοίας πρὸς τὰ γυμνὰ τοῦ

δεσπότου βαφῆς καὶ ἀναλόγως ἐπίσης ἰσχυρὰ καὶ ἠσκημένα· φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ θεράπων οὗτος παρηκολούθει εἰς τοὺς πολέμους τὸν κύριον αὐτοῦ.

Κομίζει δὲ κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς πρὸ τοῦ σώματος τὴν μεγάλην ᾠοειδῆ *ἀσπίδα* τοῦ δεσπότου, ἥτις, ἔχουσα κιτρίνην πιθανῶς ἄντυγα, δεικνύεται κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν, φέρουσα ἐπὶ δαπέδου ζωηροῦ κυανοπρασίνου ὡς *σῆμα* τὸν ***Ἡρακλέα.***

Παρίσταται δ' ὁ ἥρως γυμνὸς ὅλως, διὰ πορφυρᾶς βαφῆς δηλωθείς, φαινόμενος εἰς τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ τοῦ κροτάφου καὶ τὰ πολλὰ ἐκ τῶν νώτων, ἐν στάσει μαχομένου : πατεῖ ἰσχυρῶς, προεκτείνων τὸ ἀριστερὸν σκέλος, κεκαμμένον, ἵνα καλῶς στηριχθῇ τὸ σῶμα, ἐν ᾧ τὸ δεξιὸν ἔχει ὀπίσω τεταμένον, ἰσχυρῶς ἐπίσης πατοῦν· τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἧς τὸν πῆχυν περιβάλλει ἡ λεοντῆ, περιειλιγμένη καὶ ἠνεμισμένη, ἐκτείνει ὁριζοντίως ἐν στάσει σκιαμαχοῦντος, ὑπερέχει δ' ὑπεράνω τοῦ ὤμου τὴν δεξιάν, κρατοῦσαν μέγα ῥόπαλον ὡς δόρυ, ὅπερ εἶναι ἕτοιμον, ὁριζοντίως φερόμενον, νὰ πλήξῃ συστρεφόμενον ἅπαξ ἔτι τὸν ἐχθρόν.

Τὸ σῆμα τοῦτο δὲν φαίνεται αὐθαιρέτως εἰλημμένον, ἀλλὰ σχετικὸν πρὸς τὸν ἐν Κρήτῃ ἐγχώριον ἥρωα Ἰδαῖον Ἡρακλέα.

Διὰ δὲ τῆς ἔξω τοῦ σώματος προεκβαλλομένης καὶ καταβιβαζομένης ὀλίγον δεξιᾶς χειρὸς κρατεῖ ὁ θεράπων ἕτερόν τι, πιθανῶς *δόρυ,* ἐξ οὗ ἐνδεικνύεται ὡς ὄντως ***δορυφόρος*** τοῦ δεσπότου.

Τὸ *βάθος* τῆς εἰκόνος ἐξηφανίσθη· μόλις που διετηρήθη μολυβδόχρους τις φθορὰ τῶν βαφῶν αὐτοῦ.

Ἐξ ἀπόψεως καλλιτεχνικῆς τὸ ἔργον εἶναι ἐκ τῶν καλῶν τῆς Συλλογῆς, καίπερ οὐχὶ ἀρτίως διατηρηθέν. Φαίνεται δὲ μίμησις ἐξ εἰκόνος μεγάλου ζῳγράφου, ἐν μέρει ἢ καθόλου.

Πράγματι διετήρησεν ἡ ἀρχαία παράδοσις μέχρις ἡμῶν διὰ τοῦ Πλινίου τὴν πληροφορίαν ὅτι ὁ ***Ἀπελλῆς*** ἔγραψεν εἰκόνα «*ὁπλοφόρου, ὀρέγοντος τὸ κράνος εἰς αἰτοῦντα αὐτὸ* (ὁπλί-

την ;)»· καὶ ὁ θεράπων τοῦ Χαλκοκήδους εἶναί τις *ὁπλοφόρος*, οἷος περίπου ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ ἀναγλύφων ἐπιτυμβίων· ἀλλὰ πλέον τούτου οὐδέν.

Ἐπίσης ἀναφέρονται εἰκόνες στρατιωτικῶν, γραφεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀπελλοῦ ἐπίσης, καὶ ὑπ' ἄλλων ζῳγράφων, ἀλλ' ἀγνώστου στάσεως· οὕτω καὶ πᾶσα εἰκασία πρὸς συσχετισμὸν αὐτῶν πρὸς τὴν ἄνω στήλην καθίσταται ὅλως ἀμφίβολος.

Τεχνικῶς δὲ τὸ ἔργον δὲν δεικνύει παχύτητα τῶν βαφῶν, ἡ δ' ἔγκαυσις καὶ ἐπίστρωσις αὐτῶν εἶναι ἔντεχνος· ταῦτα ὡς καὶ ἡ ὡραία καὶ σπανία κυανοπρασίνη βαφὴ τοῦ πεδίου τῆς ἀσπίδος εἶναι γνωρίσματα τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς* μάλιστα, ὡς λέγομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται, κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, μεταξὺ 250-225 π. Χ., καὶ δὴ ἐγγύτερον πρὸς τὸ πρῶτον ὅριον.

Ἀπεικόνισιν τῆς στήλης ταύτης ἐκ τῶν ὄπισθεν, ἄρτι ἐξαχθείσης, βλ. ἐν *Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας* 1907 πίν. Γ´ εἰκὼν 8 ἄνω στοιχεῖον Β. Περὶ τοῦ *ὁπλοφόρου* τοῦ Ἀπελλοῦ βλ. τῆς ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* τοῦ 1908 πραγματείας ἡμῶν σελ. 18-19· περὶ εἰκόνων στρατιωτικῶν βλ. σελ. 38 αὐτόθι. — Τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ θεράποντος διέκρινεν ὁ καθηγητὴς κ. Paul Herrmann, μελετήσας ἐφ' ἱκανὸν τὰς γραφὰς τῶν Παγασῶν, καθ' ὃν χρόνον ἐτυποῦτο ὁ παρὼν κατάλογος.

9

Στήλη τοῦ ***Στρατονίκου***, ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία πλὴν ἀσημάντων ἀποτριβῶν· κάτω λήγει ἐν μέσῳ εἰς γόμφον, ἵνα ἁρμοσθῇ ἐπὶ τόρμου βάθρου· εὑρέθησαν δὲ πλεῖστα βάθρα στηλῶν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς Παγασῶν, ὧν τινα θὰ ἀνήκωσι βεβαίως εἰς εὑρεθείσας στήλας· ἀπεφύγομεν ὅμως νὰ δοκιμάσωμεν, μήπως βλαφθῶσιν ἐκ τούτου αἱ βαφαί. — Ὕψος 0.795, πλάτος 0.56, πάχος 0.20.

Καὶ ἡ στήλη αὕτη ἐποιήθη ἐν εἴδει ναΐσκου, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθ. 1, φέρουσα ὁμοίας βαφὰς τῶν ἀρχιτεκτονικῶν λεπτομερειῶν· ἡ στέγη ἐπ' αὐτῆς ἐδηλώθη ἁπλούστερον δι' ἐντομῶν τῆς σφύρας.

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παραστάδος κατωτάτω διετηρήθη τὸ μέλαν περίγραμμα **ἑρμοῦ** Ἑρμοῦ Χθονίου κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον λίαν ἐπιπολαίως γραφέντος· ἡ μορφὴ αὕτη τοῦ Ἑρμοῦ Ψυχοπομποῦ φέρεται κατὰ κανόνα ἐπὶ πασῶν σχεδὸν τῶν Παγασιτικῶν στηλῶν, συνήθως μὲν γραπτὴ ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ, σπανιώτερον ἐντὸς τῆς παραστάσεως ἢ ἐγχάρακτος ἅμα καὶ γραπτὴ εἰς τὴν πρώτην θέσιν. Ἐπὶ ἄλλων στηλῶν ἐν Θεσσαλίᾳ εὑρεθεισῶν, καὶ δὴ ἐν Λαρίσῃ, φέρεται πολλάκις καὶ ἡ ἐπιγραφὴ *Ἑρμάου Χθονίου,* ἢ μόνη ἢ τελευταία αὕτη.

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπιστυλίου ἐχαράχθη βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή, τῶν γραμμάτων βαφέντων μελάνων καὶ διατηρησάντων τὴν βαφήν :

ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΩΝΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ **Στρατόνικος** υἱὸς τοῦ **Στράτωνος**». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26.

Τὸ ἐντὸς βάθυσμα φέρει κάτω μὲν μικρὸν ἀβαφὲς ἢ ἐλαφρῶς ποτε βεβαμμένον διάστημα, ἄνω δὲ ὅμοιον, ἐφ' οὗ ἐχαράχθη ἔμμετρος ἐπιγραφὴ διὰ μικρῶν γραμμάτων, ἡ ἑξῆς:

ΨΥΧΗΝΜΕΝΕΝΕΙΔΟΜΕΝΗΠΡΟΕΛΙΝΠΑ
ΝΕΝΟΣΤΕΑΔΕΩΔΕΜΗΤΡΙΤΕΚΑΙΛΔΕΛΦΗΙ
ΑΝΙΗΡΟΝ ΚΗΔΟΣ ΙΚΑΝΕΝ

«ψυχὴν μὲν ἐνείδομεν, ἣ προελίνπα-
νεν· ὀστέα δὲ ὧδε μητρί τε καὶ ἀδελφῇ
ἀνιηρὸν κῆδος ἵκανεν».

ἤτοι :

«τὴν μὲν ψυχήν του ἀντελήφθημεν καλῶς, ἥτις ἐγκατέλιπε τὸ σῶμά του· αὐτὸ δὲ ἔμεινεν ἐδῶ, ὅπου βλέπετε, ὡς θλιβερὰ φροντὶς διὰ τὴν μητέρα του καὶ τὴν ἀδελφήν του».

Ὁ χαράκτης φοβούμενος, μήπως ἡ ἐπιγραφὴ καταλάβῃ πολὺν χῶρον καὶ πέσῃ ἐπὶ τῆς εἰκόνος, ἐπύκνωσε τὰ γράμματα τῶν δύο πρώτων στίχων· κατόπιν ἰδὼν ὅτι ἐπήρκει ὁ χῶρος ἔγραψεν ἀραιότερον τὸν τρίτον.

Τοῦτο ἐνθυμίζει ἀνέκδοτόν τι, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Εὐστάθιος, καθ' ὃ ὁ ζῳγράφος *'Αναξήνωρ,* γράψας ὁμοίαν εἰκόνα *ἀοιδοῦ* τινος, καὶ φοβηθείς, μήπως ἡ ἐπιγραφὴ πέσῃ ἐπ' αὐτῆς, ἔγραψεν ἀνοήτως ὅτι ὁ ἀοιδὸς ἦτο «*θεοῖς ἐπιείκελος* ***αὐδήν***», ἤτοι ὅτι «ὡμοίαζε τοὺς θεοὺς ***κατὰ τὴν φωνήν***».

Ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν ἄρχεται διὰ δύο ὁριζοντίων γραμμῶν, τῆς μιᾶς κιτρίνης καὶ τῆς ἑτέρας μελαίνης, *γραπτὴ παράστασις,* πολὺ καλῶς διατηρουμένη.

Ταύτην ἀποτελοῦσι δύο πρόσωπα, ὑποτιθέμενα ἐν τῇ ζωῇ ἐντὸς δωματίου τινός, οὗτινος οἱ τοῖχοι παρεστάθησαν κατὰ σπάνιον ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν τρόπον βεβαμμένοι διὰ ῥοδίνης βαφῆς ἄνευ δηλώσεως λεπτομερειῶν.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ἀνὴρ νεαρός, ἀγένειος καὶ ἀμύσταξ, ὁ ἀποθανὼν ***Στρατόνικος,*** κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον καθήμενος ἐπὶ ξυλίνου κλισμοῦ τεσσάρων τετορνευμένων ποδῶν, κιτρίνων κατὰ μίμησιν τοῦ ξύλου ἀποδοθέντων· εἶναι δὲ ὑπεστρωμένος ὁ κλισμὸς διὰ παχέος προσκεφαλαίου, οὗτινος τὸ ὕφασμα ἢ τὰ κεντήματα ἐδηλώθησαν διὰ κυανῆς καὶ ῥοδίνης βαφῆς, ὡς συμβαίνει κατὰ κανόνα σχεδὸν ἐν τῇ δηλώσει τῶν προσκεφαλαίων ἐπὶ τῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν.

Φορεῖ δὲ ὁ Στρατόνικος χιτῶνα ἡμιχειρίδωτον, λεπτότατον κρομμυόχρουν, δεικνύοντα νέον καλῆς τάξεως καὶ πλούσιον ὁπωσδήποτε· ὁ χιτὼν ἀφίνει γυμνὸν τὸν λαιμὸν καί τι τοῦ στήθους· φορεῖ δὲ καὶ ἱμάτιον ἐπ' αὐτοῦ ἐκ τῶν ὄπισθεν καλύπτον τὸν ἀριστερὸν ὦμον, καὶ περιβάλλον τὸ κάτω σῶμα μέχρι που τοῦ μέσου τῶν κνημῶν, δηλωθὲν διὰ λεπτῆς λευκῆς βαφῆς μετὰ μελαινῶν πτυχῶν, διατεταγμένον δὲ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, ἀληθείας καὶ χάριτος· τὴν κεφαλὴν ἔχει ἀσκεπῆ.

Τοὺς ἄκρους πόδας τοῦ Στρατονίκου περιβάλλουσι πολυτελῆ σχιστὰ ὑποδήματα, δηλωθέντα πορφυρᾶ μετὰ μελάνων καττυμάτων καὶ ἱμάντων· πατεῖ δ' ἐπὶ πορφυροῦ ὑποποδίου δι' ὅλου τοῦ ἀριστεροῦ πέλματος καὶ τῶν δακτύλων τοῦ ἀποσυρομένου ὀπίσω ἐν ἀναπαύσει δεξιοῦ ποδός.

Ἡ κόμη αὐτοῦ ἀπεδόθη πορφυρᾶ, ἤτοι πυρρόχρους ἢ

βαθέως ξανθή, καὶ φαίνεται ὅτι ἦτο ἀναδεδεμένη διὰ ταινίας, ἧς ὅμως δὲν διετηρήθησαν σαφῆ ἴχνη· τὰ δὲ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐδηλώθησαν διὰ κιτρίνης μετά τινος ἐνιαχοῦ κεραμόχρου βαφῆς πρὸς ὑπόδειξιν εὐγενοῦς, λεπτοφυοῦς καὶ λογίου ἀνθρώπου, οὐχὶ ἀθλητικοῦ οὐδ᾽ ἐργατικῆς ἢ χειρωνακτικῆς τάξεως νέου.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, κεκαλυμμένην ὑπὸ τοῦ ἱματίου μέχρι τοῦ μέσου τοῦ πήχεως, ἔχει παρὰ τὸν μηρὸν ἐν ἀναπαύσει· φαίνεται ὅτι κρατεῖ ἐλαφρῶς διὰ τῆς ἄκρας χειρὸς τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἢ κυλινδροειδές τι ἀντικείμενον, οἷον βιβλίον. Τὴν δὲ δεξιὰν προεκτείνει ἠπίως εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ἀντιστοίχου χειρὸς ***ἑτέρου νεανίου,*** πιθανῶς νεωτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

Οὗτος παρίσταται ὀρθὸς ἱστάμενος κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον, φέρων τὸ μεῖζον βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ἀποσύρει ὀπίσω ἐν ἀναπαύσει· ἀπεσβέσθη δὲ τὸ κάτω ἥμισυ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς κνήμης.

Φορεῖ χιτῶνα βραχύν, ἡμιχειρίδωτον, βαθέως πορφυροῦν, εὐτελεστέρας ποιότητος, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφὺν καὶ διατεταγμένον ἀτέχνως καὶ ἀνακριβῶς ὑπὸ τοῦ ζῳγράφου μετ᾽ ἀκόμψου ὀπίσω ἀποπτύγματος· φορεῖ καὶ χλαμύδα λευκὴν μετ᾽ ἀραιῶν πτυχῶν μελαινῶν, πεπορπωμένην κατὰ τρόπον μὴ φυσικὸν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, ἧς τὸ μὲν ἥμισυ πίπτει ὀπίσω μέχρι που τῆς ἰγνύας, τὸ δ᾽ ἕτερον ἥμισυ ἔμπροσθεν μέχρι τοῦ γόνατος· ταύτην συγκρατεῖ ὁ νεανίας λίαν ἀτέχνως καὶ ἀκαλλαισθήτως ὑπὸ τὴν δεξιὰν μασχάλην. Τὴν κεφαλὴν ἔχει ἐπίσης ἀσκεπῆ.

Τοὺς δὲ ἄκρους πόδας περιβάλλουσιν ὑψηλὰ ὑποδήματα, σχεδὸν ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ Στρατονίκου.

Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἥτις καλύπτεται ὑπὸ τῆς χλαμύδος καὶ προτείνεται ἠπίως καὶ φυσικῶς πρὸς τὰ ἐμπρός, κρατεῖ κύλινδρον βιβλίου κίτρινον, ἐξηρτημένον διὰ μηρίνθου, ἧς προπίπτουσιν ἓξ ἄκρα, τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα προεκτείνει εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου χειρὸς τοῦ Στρατονίκου, ἢ ἵνα ἐγχειρίσῃ τι εἰς αὐτόν.

Ἀλλ᾽ ὁ ζῳγράφος, μὴ ὑπολογίσας καλῶς τὸ διάστημα, ἐξέ-

τεινε πολὺ τὴν χεῖρα ταύτην τοῦ νεανίου, φθάνουσαν μέχρι τοῦ καρποῦ τῆς χειρὸς τοῦ Στρατονίκου, ὡς νὰ ἤθελε νὰ θωπεύσῃ αὐτήν· συγχρόνως δ' ἐλησμόνησεν ὅτι ὑπὸ τὴν δεξιὰν μασχάλην συγκρατεῖται ἡ χλαμύς, καὶ ὅτι ἄρα δὲν εἶναι φυσικὸν νὰ προεκτείνηται ἡ χεὶρ καὶ συγχρόνως νὰ κρατῆταί τι ὑπὸ τὴν μασχάλην. Ἐννοήσας δέ πως τὸ λάθος τοῦτο, προσεπάθησε νὰ διορθώσῃ αὐτό, ὑψώσας ἀκόμψως τὸν δεξιὸν ὦμον τοῦ νεανίου.

Ἡ κόμη αὐτοῦ καὶ τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος ἀπεδόθησαν πορφυρᾶ, πρὸς δήλωσιν ὑγιοῦς ἀνθρώπου, τὸ δὲ σῶμα ἐδηλώθη ἀρκούντως ἀθλητικόν· τοῦτο θέλων νὰ δείξῃ ἐμφανέστερον ὁ ζωγράφος, ἔσυρεν ἰσχυρὰς γραμμὰς εἰς τὰς κνήμας καί, ἄπειρος ὤν, ἐπήνεγκε πολλαχοῦ διορθώσεις εἰς τὸ μέλαν περίγραμμα, καταλήξας εἰς τὴν ψευδῆ καὶ σχεδὸν διάστροφον διάταξιν τῶν σκελῶν· καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς μορφῆς ταύτης παρατηροῦμεν διορθώσεις, αἵτινες οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύουσιν ἢ τὴν ἀπειρίαν καὶ ἀδεξιότητα τοῦ ζωγράφου.

Κατὰ ταῦτα γίνεται φανερὸν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔγραψεν ἀμφοτέρας τὰς μορφὰς ὁ αὐτὸς ζωγράφος: ὁ Στρατόνικος οὐχὶ μόνον οὐδὲν σφάλμα, οὐδεμίαν ἀνακρίβειαν ἢ ἀναλήθειαν παρουσιάζει, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς χάριτος, τεχνικῆς ἐλευθερίας καὶ δεξιότητος ἐγράφη ἡ ὡραία αὕτη νεανικὴ μορφή, σοβαρὰ καὶ εὐγενής, βαθέως τεθλιμμένη καὶ ἀξιοπρεπῶς συγκρατοῦσα τὴν θλῖψιν αὐτῆς. Καὶ ἐν ᾧ εἶναι νευρώδης καὶ ἰσχυρὸς ὁ νέος οὗτος, σωματικῶς ἐντελὴς καὶ ἠσκημένος, οὐδένα φόρτον ἀθλητικῶν μυώνων φέρει.

Τοὐναντίον ὁ ἕτερος νέος οὔτε ἐκφραστικότητά τινα ἔχει ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ αὐτοῦ, φαινόμενος ἀπαθὴς μέχρις ἠλιθιότητος, καὶ ἀγεννεστέραν καὶ ὀγκώδη διάπλασιν σώματος ἀθλητικοῦ ἐνδεικνύει.

Πῶς ἆρά γε πρέπει νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὴν ἐμφανῆ ταύτην διαφοράν; κατὰ δύο πιθανῶς τρόπους: ἢ πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸν Στρατόνικον, ἤτοι τὴν κυριωτέραν μορφὴν τῆς εἰκόνος, ἔγραφεν ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐργαστηρίου (ὁ μάστο-

ρης), ἢ ὅτι τὸν μὲν καθήμενον ἀντέγραψεν ὁ ἐν Παγασαῖς τεχνίτης ἔκ τινος εἰκόνος μεγάλου ζῳγράφου, τὸν δὲ ὀρθὸν προσέθεσεν ἐξ ἰδίας ἐμπνεύσεως, ἵνα ἀπαρτίσῃ τύπον συνήθη εἰς ἐπιτυμβίους παραστάσεις.

Ἡμεῖς θεωροῦμεν πιθανωτέραν τὴν πρώτην ὑπόθεσιν· νομίζομεν δ' ὅτι ἀμφότερα τὰ πρόσωπα ἀντεγράφησαν ἐξ εἰκόνος σπουδαίου ζῳγράφου, τὸ μὲν ἓν ὑπὸ τοῦ ἐμπείρου διευθυντοῦ, τὸ δ' ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἀδεξίου βοηθοῦ.

Ἴσως δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν καὶ περαιτέρω εἰς ἀναζήτησιν τοῦ *προτύπου* τῆς εἰκόνος ταύτης· διότι ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι ὁ λίαν σημαντικὸς ζῳγράφος ***Τιμόμαχος,*** ὅστις ἔγραψε καὶ τὴν περίφημον εἰκόνα τῆς Μηδείας, ἐποίησε καί τινα ἄλλην, ἐν ᾗ παρίσταντο «*δύο νεανίαι ἕτοιμοι νὰ ὁμιλήσωσιν, ὁ μὲν εἷς καθήμενος, ὁ δ' ἕτερος ὀρθὸς ἱστάμενος*». Ἐνταῦθα ἀκριβῶς ἔχομεν τὸ θέμα τοῦτο.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ σχῆμα τῶν χαιρετιζομένων ἀνθρώπων, ὧν ὁ εἷς κάθηται, ὁ δ' ἕτερος ἵσταται ὀρθός, εἶναι κοινότατον καὶ ἐπὶ τῶν Παγασιτικῶν στηλῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων· ἐν τούτοις ἡ ὁμοιότης τῆς εἰκόνος τοῦ Τιμομάχου, ἥτις πιθανῶς ἦτο ἐπιτύμβιος ἐπὶ μαρμάρου γραφή, πρὸς τὴν ἐνταῦθα εἶναι λίαν ἰσχυρὰ καὶ ἴσως οὐχὶ ὅλως τυχαία.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται, συμφώνως πρὸς τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, μεταξὺ 250 - 225 π. Χ. Εἶναι λοιπὸν σύγχρονος περίπου πρὸς τὴν προηγουμένην τῆς ἀρτιτόκου γυναικὸς καὶ καλλιτεχνικῶς ἀφίσταται αὐτῆς, ὡς πρὸς τὴν μορφὴν τοὐλάχιστον τοῦ Στρατονίκου, οὐχὶ πολύ, ἐν ᾧ κατὰ τὴν τεχνικὴν μέθοδον τῆς ἐγκαύσεως ἐποιήθη λίαν ἐπιτηδείως, ἀλλ' ἱκανῶς διαφόρως ἐκείνης. Ὅτι δ' ἴσως ἀνήκει τῇ *Ἰωνικῇ Σχολῇ*, λέγομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Περὶ τοῦ *Ἀναξήνορος* καὶ τοῦ χωρίου τοῦ Εὐσταθίου βλ. τὴν ἐν τῇ «*Ἀρχαιολ. Ἐφημ.*» 1908 πραγματείαν ἡμῶν σελ. 51· ἐκεῖ ἐν πίν. 2 ἀπεικονίζεται ἡ στήλη αὕτη, ἀλλ' ἄνευ χρωμάτων κατὰ φωτογραφίαν εἰλημμένην ἐκ τοῦ ἀντιγράφου τοῦ κ. Ε. Zilliéron. Περὶ τοῦ *Τιμομάχου* βλ. αὐτόθι σελ. 47 καὶ «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 26 καὶ 56 - 57.

10

Στήλη τοῦ *Ἀντιγένους* ἐκ λευκοῦ συμπαγοῦς μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω τέταρτον περίπου τοῦ ὅλου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου.—Ὕψος 0.792, πλάτ. 0.503, πάχ. 0.12.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ὀλίγον ἀποκοπέν, οὗτινος τὰ γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν εὐκρινῶς· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ῥόδαξ, ἐκφυόμενος ἐκ πρασίνων φύλλων, ἀνάγλυφος ἐκ τεσσάρων πετάλων γλυπτῶν, ἐνισχυομένων καὶ διὰ βαφῶν, ἐξ ὧν ἴχνη ἐρυθρᾶς διετηρήθησαν.

Εὐθὺς ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐχαράχθη σχεδὸν βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον τοῦ θανόντος, ἔτι δὲ δωδεκάστιχον ἐλεγεῖον περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· τὰ γράμματα καθαρθέντα δι' ἐλαφρᾶς πλύσεως ἀπὸ τῆς συγκεκολλημένης κόνεως, ἀπέδωκαν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

ΑΝΤΙΓΕΝΗΣΣΩΤΙΜΟΥ
ΕΙΣΜΑΚΑΡΩΝΝΗΣΟΥΣΜΕΚΑΤΗΓΑΓΕΝΑΓΧΟΘΙΜΙΝΩΣ
ΘΕΡΜΑΚΑΤΕΝΚΕΦΑΛΟΥΤΡΑΥΜΑΤΑΔΕΞΑΜΕΝΟΝ
ΚΑΙΔΕΜΑΣΕΚΚΑΜ ΑΚΩΝΠΕΠΑΛΑΓΜΕΝΟΝΑΝΙΚΕΝΥΩ
ΠΕΤΟΝΑΠΑΙΤΩΛΩΝΑΜΦΟΡΟΘΥΝΕΝΑΡΗ
ΑΝΤΙΓΕΝΗΜΑΓΝΗΣΔΕΔΟΜΟΣΚΑΙΠΑΤΡΙΣΕΠΟΛΒΟΣ
ΗΔΗΜΗΤΡΙΕΩΝΟΥΜΕΚΑΤΩΙΚΤΙΣΑΤΟ
ΥΙΟΝΣΩΤΙΜΟΥΤΟΝΓΝΗΣΙΟΝΟΥΔΕΜΕΣΩΣΩ
ΜΗΤΗΡΟΥΓΑΡΕΒΗΝΘΗΛΥΣΕΠΑΝΤΙΠΑΛΟΥΣ
ΑΛΛΑΤΟΝΗΒΗΤΗΝΣΩΙΖΩΝΛΟΧΟΝΙΣΤΟΡΑΤΩΝΔΕ
ΖΗΝΑΚΑΙΟΠΛΙΤΗΝΑΥΛΟΝΕΝΥΑΛΙΟΥ
ΚΑΙΤΟΝΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΧΘΟΝΙΟΝΤΑΦΟΝΟΥΜΕΓΑΘΑΡΣΟΣ
ΡΥΟΜΕΝΟΣΘΗΒΗΣΑΜΦΕΚΑΛΥΨΑΚΟΝΙΝ

«Ἀντιγένης Σωτίμου·
Εἰς Μακάρων Νήσους με κατήγαγεν ἀγχόθι Μίνως,
θερμὰ κατ' ἐγκεφάλου τραύματα δεξάμενον
καὶ δέμας ἐκ καμάκων πεπαλαγμένον, ἁνίκ' Ἐνυὼ
πεζὸν ἀπ' Αἰτωλῶν ἀμφορόθυνεν Ἄρη
Ἀντιγένη· Μάγνης δὲ δόμος καὶ πατρὶς ἔπολβος
ἡ Δημητριέων οὗ με κατῳκτίσατο,
υἱὸν Σωτίμου τὸν γνήσιον· οὐδέ με Σωσὼ
μήτηρ· οὐ γὰρ ἔβην θῆλυς ἐπ' ἀντιπάλους·
ἀλλὰ τὸν ἡβητὴν σῴζων λόχον—ἵστορα τῶνδε—,
Ζῆνα καὶ ὁπλίτην αὐλὸν Ἐνυαλίου,
καὶ τὸν Ἀλεξάνδρου χθόνιον τάφον, οὗ μέγα θάρσος,
ῥυόμενος, Θήβης ἀμφεκάλυψα κόνιν».

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀντιγένης*** υἱὸς τοῦ ***Σωτίμου.*** *Εἰς τὰς Νήσους τῶν Μακάρων μὲ ἀπέστειλε πρὸ ὀλίγου ὁ Μίνως, ἀφ᾽ οὗ ἔλαβον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου θανατηφόρα τραύματα, καὶ ὅλον τὸ σῶμά μου εἶχον τετρυπημένον ἐκ τῶν βελῶν τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καθ᾽ ἣν ἡ θεὰ τοῦ πολέμου Ἐνυὼ εἰς τὴν πεζομαχίαν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν μὲ ἐνέπλησεν ὁρμῆς, ἐμὲ τὸν φιλοπόλεμον Ἀντιγένη. Ἡ δὲ οἰκογένειά μου, ἡ παλαιὰ μεταξὺ τῶν Μαγνήτων, καὶ ἡ εὐδαίμων πατρίς μου, ἡ πόλις τῆς Δημητριάδος, δὲν μὲ ἔκλαυσεν ἐκεῖ, ἐμὲ τὸν γνήσιον υἱὸν τοῦ Σωτίμου· οὔτε ἡ μήτηρ μου ἡ Σωσὼ μὲ περιεποιήθη ὡς νεκρὸν ἐν εἰρήνῃ· διότι μετέβην εἰς τὸν πόλεμον οὐχὶ μὲ γυναικείαν ψυχήν, ἵνα σώσω τὴν ζωήν μου· ἀλλ᾽ ἐν ᾧ ἔσῳζον τὸν λόγον τῶν συνομηλίκων μου—αὐτὸς ἠξεύρει καλὰ ὅσα ἐδῶ λέγω—, καὶ ἐν ᾧ ἐμαχόμην ὑπὲρ τοῦ πατρῴου μου ἱεροῦ τοῦ Διὸς Ἀκραίου, ὑπὲρ τῆς ὁπλιτικῆς πολεμικῆς μου σάλπιγγος, καὶ ἐν ᾧ ὑπερήσπιζον τὴν μακαρίαν μνήμην τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τοῦ ὁποίου τὸ θάρρος ἦτο μέγα, ὡς γινώσκομεν, ἐσκέπασα μὲ τὸ σῶμά μου πανταχόθεν τὴν γῆν τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν*».

Τὸ ποίημα τοῦτο, εἰς δακτυλικοὺς ἑξαμέτρους ἐναλλασσομένους πρὸς πενταμέτρους, ἐποιήθη μεθ᾽ ἱκανῆς ποιητικῆς δυνάμεως καὶ μετρικῆς ἐπιμελείας· κατώρθωσε δ᾽ ὁ ποιητὴς νὰ ἐξοικονομήσῃ οὐχὶ δυσαρέστως πλείστας λεπτομερείας τοῦ βίου καὶ μάλιστα τοῦ ἐνδόξου θανάτου ἑνὸς φιλοτίμου μαχητοῦ, κατ᾽ ἀνάγκην ἐπιμηκύνας τοὺς στίχους, παρὰ τὸν λακωνισμὸν τῶν μεγάλων ποιητῶν, ἰδίως τοῦ Σιμωνίδου, εἰς ὁμοίας ὑποθέσεις.

Φαίνεται δ᾽ ὅτι ἐμιμήθη καλὰ παλαιότερα ἔργα ὁ Παγασαῖος ποιητής: εὑρίσκομεν ἐπὶ παραδείγματος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ θαυμάσιον ποίημα, ἔχον ἕνα σχεδὸν στίχον ὅμοιον πρὸς τὸν ἐνταῦθα 2ον.

«Τᾷ Πιτάνᾳ Θρασύβουλος ἐπ᾽ ἀσπίδος ἤλυθεν ἄπνους,
ἑπτὰ πρὸς Ἀργείων τραύματα δεξάμενος».

Ἦτο δ᾽ ὁ Ἀντιγένης σημαντικῆς οἰκογενείας τῆς Δημητριάδος· ἐν ἐπιγραφῇ αὐτῆς ἀπαντῶμεν «*Ἀντιγένη* ***ἀρχιερο-***

θύτην», ἤτοι ἔχοντα σπουδαῖον ἀξίωμα· ἂν οὗτος ἦτο σχετικὸς πρὸς τὸν ἐνταῦθα, ἀγνοοῦμεν· ἐν τούτοις τὸ ποίημα μνημονεῦον τὸν *Ζῆνα* ἐν στίχῳ 10 δηλοῖ ὅτι ὁ θανὼν καὶ τοῦ Ἀκραίου Διός, τοῦ ἄλλως τε μεγίστου ἱεροῦ τῶν Μαγνήτων, τὴν τιμὴν διέσῳζεν· ὁ δὲ ἀρχιεροθύτης Ἀντιγένης ἐξ ἄλλου ἦτο τοῦ Ἀκραίου Διός· ἴσως λοιπὸν εἶναι τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἀμφότεροι.

Ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Ναρθακίου ἀπαντᾷ *Σώτιμος* υἱὸς τοῦ *Ἀντιγένους* πρόξενος τῶν ἐν Αἰγίῳ Ἀχαιῶν· ἀλλὰ πιθανῶς πρόκειται περὶ τυχαίας συμπτώσεως ὀνομάτων.

Τὸ λίαν σημαντικὸν ὅμως εἶναι ὅτι ἡ στήλη τοῦ Ἀντιγένους δύναται νὰ χρονολογηθῇ ἀσφαλῶς: διότι ἡ κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, κατεχόντων τὰς Φθιώτιδας Θήβας, μάχη τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Ε′ ἐγένετο τῷ 217 π. Χ., προφανῶς δὲ τὴν μάχην ταύτην ὀνομάζει τὸ ποίημα.

Ἡ δὲ στήλη τοῦ Ἀντιγένους ἐποιήθη ἐν Παγασαῖς, ὅπου μετεκόμισαν τὴν κόνιν αὐτοῦ, πιθανῶς δαπάναις τοῦ λόχου τῶν ἡλικιωτῶν καὶ συμπολεμιστῶν αὐτοῦ, οἵτινες ὤφειλον τὴν σωτηρίαν αὑτῶν εἰς τὸν γενναῖον Δημητριέα· ἴσως καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Φίλιππος διέταξε τὴν ἵδρυσιν τῆς στήλης ταύτης ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐν Παγασαῖς, τιμῆς ἕνεκα διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἀνδρείαν.

Ἐκ τῆς στήλης ταύτης παραβάλλοντες τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ἰδίως τὸ Σ. Α. Μ. κτλ., λαμβάνομεν πολύτιμον ὁδηγὸν πρὸς χρονολόγησιν τῶν ζῳγραφιῶν τῶν Παγασῶν.

Σπουδαιότατον δὲ εἶναι καὶ τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μοναδικὸν καὶ σπανιώτατον σχῆμα τοῦ Ꞃ· τοῦτο εὑρίσκομεν καὶ ἐπὶ ἄλλων στηλῶν τῶν Παγασῶν κεχαραγμένον, ὅπερ δεικνύει ὅτι πᾶσαι ἔχουσι κοινὴν τὴν ἀρχήν, ὅτι δῆλα δὴ ἐποιήθησαν ἐν τῷ αὐτῷ ἐργαστηρίῳ καὶ ἐντὸς 20 - 30 ἐτῶν περίπου.

Ἔτι δὲ σημαντικώτατον εἶναι τὸ ὅτι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σχῆμα τοῦ Ꞃ εὕρομεν ἐν ***Σικυῶνι*** ἐπὶ βάθρου χαλκοῦ ἀνδριάντος τοῦ ἰδίου βασιλέως Φιλίππου τοῦ Ε′, ποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Σικυωνίου καλλιτέχνου Θοινίου καὶ ἀνατεθέντος ἐν τῇ πατρίδι ἐκείνῃ τοῦ Ἀράτου περὶ τὸ 220 - 216 π. Χ.

Ἡ σύμπτωσις αὕτη δὲν εἶναι τυχαία· ἡμεῖς τοὐλάχιστον νομίζομεν ὅτι τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις μεγάλη οὐ μόνον τοῦ ὅτι Σικυώνιοι τεχνῖται εἰργάζοντο ἐν Παγασαῖς περὶ τοὺς χρόνους τούτους, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ στήλη τοῦ Ἀντιγένους καὶ πᾶσαι αἱ μετὰ τοῦ ἰδίου Ⱶ εἶναι ***ἔργα τῶν ἐν Παγασαῖς Σικυωνίων ἐργαστηρίων.***

Ἀπὸ τοῦ 7ου στίχου μέχρι τέλους τῆς ἐπιγραφῆς ἐχαράχθησαν τὰ γράμματα πυκνότερον, ἐκ φόβου μήπως δὲν ἐπαρκέσῃ ὁ χῶρος καὶ πέσωσιν ἐπὶ τῆς εἰκόνος· περὶ τῆς «*στενοχωρίας* ταύτης» «*τοῦ ὑποκειμένου πίνακος*» εἴπομεν τὰ δέοντα ἀνωτέρω ἐν ἀριθμ. 9.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* ὀκτὼ πετάλων, βεβαμμένων κατ' ἐναλλαγὴν διὰ ῥοδίνης, πορφυρᾶς καί τινος τρίτης βαφῆς, ἐξιτήλου γενομένης.

Εὐθὺς ὑπ' αὐτοὺς ἄρχεται διὰ μελαίνης ὁριζοντίου γραμμῆς *παράστασις γραπτή*, ἧς ἐλλείπει τὸ τρίτον περίπου κάτω· καὶ αἱ βαφαὶ ἐξηφανίσθησαν τὸ πλεῖστον, διότι ἡ στήλη θὰ ἔμεινεν ἐκτεθειμένη ἐπί τινας αἰῶνας ἐν ὑπαίθρῳ, ὅτε δ' εὑρέθη, ἦτο πλήρης συμπαγοῦς πηλοῦ, ὃν μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἀπεξέσαμεν μετὰ τοῦ κ. E. Zilliéron.

Περὶ τὸ μέσον παρίσταται ἀνήρ, ὁ ***Ἀντιγένης***, κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον· τὰ σκέλη αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν κνημῶν καὶ κάτω δὲν διετηρήθησαν, ἀποκοπείσης τῆς στήλης ἐντεῦθεν.

Ἵσταται ὀρθὸς ὁρμῶν πρὸς τὰ ἐμπρός, φορῶν χιτῶνα βραχύν, ἴσως κίτρινον, καὶ ἐπ' αὐτοῦ χλαμύδα καλῶς ἡρμοσμένην ἐπὶ τῶν ὤμων, καταπίπτουσαν ὀπίσω καὶ εἰς τὰ πλευρὰ ἑκατέρωθεν, ἠνεμισμένην ἄρα, ἧς μόλις τὸ μέλαν περίγραμμα διετηρήθη.

Φορεῖ δ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μέγαν πλατύγυρον πῖλον ἢ θεσσαλικὸν πέτασον, οὗτινος καθ' ὅλα ὅμοιον ἀπαντῶμεν καὶ ἐπὶ ἄλλων στηλῶν (βλ. ἀριθμ. 29)· τὸ πλατὺ γεῖσον αὐτοῦ ἀπεδόθη μέλαν, τὸ δὲ λοιπὸν ἦτό ποτε βεβαμμένον, ἴσως κίτρινον μετὰ λευκῶν ζωνῶν.

Πιθανῶς τὸν πῖλον τοῦτον ἐφόρουν μάλιστα οἱ πολεμισταί·

διότι ὁ Ἀντιγένης κρατεῖ διὰ τῆς γυμνῆς προεκτεταμένης δεξιᾶς, ἴσως δὲ καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ἥτις δὲν διακρίνεταί που σαφῶς, μακρόν τι σωληνοειδὲς ἀντικείμενον, ἡρμοσμένον ἐπὶ τοῦ στόματος αὐτοῦ, βεβαίως ***σάλπιγγα,*** ἧς ὑπαινιγμὸς γίνεται ἐν τῷ ἐλεγείῳ:

«. . σῴζων . . . .
. . *καὶ ὁπλίτην* ***αὐλὸν Ἐνυαλίου»***.

Ὑπετέθη λοιπὸν ὁ Ἀντιγένης ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ ὡς σαλπικτὴς τοῦ λόχου, παρορμῶν αὐτὸν εἰς τὴν ἔφοδον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπεδόθησαν διὰ πορφυρᾶς καὶ κιτρίνης βαφῆς, ἧς μόλις ἴχνη διετηρήθησαν. Αἱ δ᾽ ἐν γένει λεπτομέρειαι φαίνεται ὅτι ἐδηλώθησαν μετ᾽ ἀληθείας καὶ ἀκριβείας, τὸ μέτωπον προέχον, ἡ ῥὶς γρυπή, τὸ πρόσωπον ἐν γένει ὀστεῶδες.

Ἑτέρας μορφῆς ἴχνη οὐδαμοῦ διακρίνονται· παρίστατο λοιπὸν μονήρης ὁ Ἀντιγένης. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ εἶναι μᾶλλον ἁδρὰ καὶ ὀγκώδη, ὡς θὰ ἀνέμενέ τις παρ᾽ ἀνθρώπῳ πολεμιστῇ (πρβλ. ἀριθμ. 8).

Ἡ δ᾽ ἔγκαυσις καὶ ἐπίστρωσις τῶν βαφῶν φαίνεται ὅτι ἐγένετο ἐντέχνως· διότι οὔτε παχεῖαι ἢ παιπαλώδεις βαφαὶ διακρίνονταί που, οὔτε ἀτέλειαι περὶ τὴν τεχνικὴν μέθοδον παρ᾽ ὅλην τὴν οὐχὶ καλὴν διατήρησιν τῆς εἰκόνος ὑπάρχουσιν ἐμφανεῖς.

Ἐκ τούτων εἰκάζομεν ὅτι τὸ ἔργον φέρει τὰ χαρακτηριστικά, ἅτινα εὕρομεν ἁρμόζοντα τῇ *Σικυωνίᾳ Σχολῇ* τῆς ἐν Παγασαῖς Ζωγραφικῆς (βλ. ἀριθμ. 26). Τοῦτο βεβαιοῖ καὶ ἡ προτίμησις βαφῶν σκοτεινοτέρων, ὡς καὶ *βάθους* ὁμοίως σκοτεινοῦ, οὗτινος ὀλίγα ἴχνη διετηρήθησαν· ταῦτα παρετηρήσαμεν καὶ ἐν τῇ στήλῃ τῆς ἀρτιτόκου γυναικὸς καὶ τῇ τοῦ Ἀρισστοκλέους (ἀριθμ. 1. 2).

Ἂν δ᾽ εἶχεν ὁ ζωγράφος πρὸ ἑαυτοῦ *πρότυπόν* τι, δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν· ἡ εἰκὼν οὐδὲν φέρει τὸ ἔκτακτον,

ἠδύνατο δ' ὁ τεχνίτης καὶ ἐξ ἰδίας περιουσίας νὰ πλάσῃ καὶ ἐκτελέσῃ τοιαύτην μορφήν.

Ἐν τούτοις, γινώσκοντες τὴν συνήθειαν τῶν μικροτεχνιτῶν τῆς βιομηχανικῆς τέχνης ἐν τῇ Ἀρχαιότητι, οἵτινες πάντοτε ἐστηρίζοντο ἐπὶ προτύπων, καὶ μάλιστα ὁσάκις ἦσαν ἀδύνατοι περὶ τὴν σχεδίασιν τῶν μορφῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκλείσωμεν ἐντεῦθεν τὴν ποιάν τινα χρῆσιν ὡς προτύπου ἔργου μεγάλου ζωγράφου.

Εἶναι δὲ ἄξιον σημειώσεως τὸ ὅτι ἀναφέρεται ὁ ζωγράφος ***Ἀντίδοτος*** ὡς γράψας περίφημον εἰκόνα *σαλπικτοῦ* ἀκριβῶς, ὅστις θὰ ἦτο φυσικῷ τῷ λόγῳ ὅμοιος ὁπωσδήποτε πρὸς τὸν Ἀντιγένη.

Περιεργότερον δ' ἔτι εἶναι ὅτι τὸν σαλπικτὴν τοῦτον τοῦ Ἀντιδότου ἀναμένομεν μετ' ὀγκωδῶν καὶ ἁδρῶν χαρακτηριστικῶν, διότι ὁ ζωγράφος ἦτο *μαθητὴς* τοῦ περιφήμου ***Εὐφράνορος,*** οὗτινος ὁ Θησεὺς φημίζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς ἁδρὸς καὶ ὀγκώδης, ἰσχυρὸς καὶ μυώδης καὶ τρώγων κρέατα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἁβρὸν καὶ ὡραῖον, τρυφερὸν καὶ λεπτὸν Θησέα τοῦ ***Παρρασίου,*** περὶ οὗ ἐλέγετο ὅτι ἐτρέφετο διὰ ῥόδων.

Ἡμεῖς λοιπὸν κατὰ ταῦτα θεωροῦμεν πιθανὸν ὅτι τὸν σαλπικτὴν τοῦτον τοῦ Ἀντιδότου, ζωγράφου ἐμπείρου εἰς τὴν Ἐγκαυστικὴν καὶ σχετικοῦ πρὸς τὴν Σικυωνίαν Σχολὴν ἕνεκα τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Εὐφράνορος, ἀντέγραψεν ἢ ἐμιμήθη ὁ ἐν Παγασαῖς Σικυώνιος βεβαίως ζωγράφος.

Περὶ τῆς στήλης ταύτης βλ. ὅσα ἐγράψαμεν ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 σελ. 45 ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἀντίδοτον· βλ. καὶ «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 55. Τὴν διάγνωσιν τοῦ *ἀνίκ'* (ἡνίκα) ὀφείλομεν τῷ Γυμνασιάρχῃ Βόλου κ. Δ. Σακελλαρίου, τὴν δ' ἑρμηνείαν τοῦ *κατφκτίσατο* τῷ ἐπιθεωρητῇ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως κ. Γ. Γρατσιάτῳ· ἀμφότεροι εἶναι πολὺ καλῶς συγκεκροτημένοι εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα.

11

Στήλη τῆς ***Σωσικρατείας*** ἐκ λευκοῦ σχιστοειδοῦς μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα. — Ὕψος 1.195, πλάτος 0.317, πάχος 0.095.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν· τὰ γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν καλῶς, ἔτι δ' ἴχνη κιτρίνου, ἐκ φύλλων καὶ ἑλίκων ἐκφυομένου, καρποῦ ῥοιᾶς, ὡς ἐν ἀριθμ. 28, ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, καὶ κυανῆς κορωνίδος ὑπὸ τὸ γεῖσον, περιοριζομένης κάτω δι' ὁριζοντίου ἐρυθρᾶς γραμμῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη σχεδὸν βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων τοῦ μὲν 1ου καὶ 3ου στίχου βεβαμμένων μελάνων, τοῦ δὲ 2ου δι' ἄλλης σκοτεινῆς ἐπίσης βαφῆς:

Σ Ω Σ Ι Κ Ρ Α Τ ∟ ' Α
Α Ρ Τ Ε Μ Ω Ν Ο <
Μ Α Κ Ε Τ Α

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Σωσικράτεια***, κόρη τοῦ ***Ἀρτέμωνος***, τὴν πατρίδα ***Μακεδονίς***».

Ὅτι πλείστων Μακεδόνων εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, λέγομεν ἐν ἀριθμ. 18. Εὕρομεν δὲ καὶ ἄλλην στήλην φέρουσαν τὴν ἐπιγραφήν:

«***Ἀριστόδημος***
Ἀρτέμωνος
Κασσανδρεύς».

Οὗτος εἶναι ἴσως ἀδελφὸς τῆς Σωσικρατείας, ἥτις δὲν ὠνομάσθη ***Κασσανδρῖτις***, ὡς ἡ Ἡδύλη (ἀριθμ. 18), ἀλλὰ γενικώτερον ***Μακέτη***.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις* δι' ὑπερύθρου ὁριζοντίου γραμμῆς, ἧς τὰ πολλὰ ἐξηφανίσθησαν.

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρὰ τὸ μέσον τῆς στήλης παρίσταται γυνὴ νέα, ἡ ***Σωσικράτεια***, κατὰ τὸν δεξιὸν καί τι πλέον κρόταφον, ἀλλ' ἔχουσα τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην κατενώπιον, καθημένη ἐπὶ ἕδρας κυκλοτεροῦς πιθανῶς νώτου, οἷα περίπου τοῦ Ἀρισστοκλέους (ἀριθμ. 2), ἴσως καὶ μετ' ἐρεισμάτων τῶν χειρῶν, ὑπεστρωμένης διὰ προσκεφαλαίου.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ποδήρη ἡμιχειρίδωτον καὶ ἱμάτιον, περιβάλλον τὰ νῶτα καὶ τὸ κάτω σῶμα, καὶ φθάνον μέχρι τῶν

γονάτων, πλὴν τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου, ὅπερ κατέρχεται μέχρι τῶν ἀστραγάλων. Αἱ βαφαὶ αὐτῶν ἐξηφανίσθησαν· μόνον ἴχνος ἐρυθρᾶς διετηρήθη ὑπὲρ τοὺς ἄκρους πόδας, ὅπερ δηλοῖ παρυφὴν τοῦ χιτῶνος ἢ τὸ ἄνω ὑποποδίου, μὴ διακρινομένου, ἐφ᾽ οὗ ἐπάτει.

Ἡ κεφαλή, διατηρηθεῖσα κάλλιον, φέρει μέλαιναν κόμην, ἥτις χωρίζεται ἐν μέσῳ ὑπὲρ τὸ μέτωπον καὶ συνάγεται εἰς ὡραῖον ὄγκον ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ἔνθα φορεῖ καί τι εἶδος διαδήματος πορφυροῦ.

Τὰ γυμνὰ αὐτῆς ἀπεδόθησαν διά τινος ὑπερύθρου μετὰ κιτρίνης βαφῆς, ἐπὶ τοῦ προσώπου κάλλιον διατηρουμένης, ἔνθα καὶ τὰ χείλη δηλοῦνται πορφυρᾶ καὶ αἱ λοιπαὶ λεπτομέρειαι ἐσώθησαν εὐδιακρίτως διὰ μέλανος περιγράμματος δηλωθέντα.

Καταβιβάζει δ᾽ ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ἡ Σωσικράτεια ἐγγὺς τοῦ σώματος καὶ ἀνυψοῖ τοὺς πήχεις ἐκτυλίσσουσά τι λεπτὸν ἀντικείμενον πρὸ ἑαυτῆς, πιθανῶς χρυσοῦν περιδέραιον, ἐν εἴδει ἁλύσεως· τοῦτο κρατεῖ κομψῶς ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν διὰ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ μέσου τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς, τῶν λοιπῶν δακτύλων ὑψουμένων φυσικῶς, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου τῆς δεξιᾶς, ἥτις δὲν διετηρήθη καλῶς ἐν ταῖς λεπτομερείαις.

Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο προσβλέπει εὐαρέστως ἐπιδεικνύουσα· ἔλαβε δ᾽ αὐτὸ πρὸ ὀλίγου ἐκ τετραγώνου πορφυρᾶς *κίστης*, ἣν κρατεῖ **θεράπαινα.**

Αὕτη παρεστάθη ἐνώπιον αὐτῆς ὀρθὴ ἱσταμένη καὶ κατενώπιον εἰς διαστάσεις μικροτέρας τῶν τῆς δεσποίνης, πρὸς ἣν στρέφει τὴν κεφαλήν.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ποδήρη ἀχειρίδωτον, καθέτων μελαινῶν πτυχῶν, καὶ βραχὺ ἱμάτιον ἐν εἴδει ἐσθῆτος, ὡς ἡ θεράπαινα τῆς Ἀρχιδίκης (ἀριθμ. 20), διῆκον μέχρι που τῆς ἀρχῆς τῶν μηρῶν· τῶν ἐνδυμάτων καὶ αἱ βαφαὶ καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς διατάξεως ἐξηφανίσθησαν, τοῦ μέλανος περιγράμματος μόλις διατηρηθέντος.

Ἡ κόμη αὐτῆς διατηρεῖ ἱκανὰ ἴχνη μελαίνης βαφῆς· διὰ

δὲ τῶν χειρῶν ἀμφοτέρων κρατεῖ ὑψηλὰ πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου τὴν κίστην, ἣν φαίνεται ἀπάγουσα πρὸς φύλαξιν, ἀφ' οὗ ἔλαβεν ἐκεῖθεν ἡ δέσποινα τὸ προσφιλὲς αὐτῆς κόσμημα. Ἴσως πρόκειται νὰ ἐναποθέσῃ αὐτὴν ἐντὸς *κιβωτίου* ἀνοικτοῦ, κειμένου ἀριστερὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς, ἀλλὰ μὴ διακρινομένου καλῶς.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτῆς ἀπεδόθησαν ὑποπόρφυρα, ἐνιαχοῦ σωθείσης τῆς βαφῆς. Τὸ *δάπεδον* ἦτο βραχύ, σκοτεινοῦ χρώματος, ἐλάχιστα διατηρηθέν, τὸ δὲ *βάθος*, περὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Σωσικρατείας σωθέν, ἦτο ἐρυθρόν, ὡς περίπου ἐν τῇ στήλῃ τοῦ Στρατονίκου (ἀριθμ. 9).

Ὑπὸ τὴν παράστασιν, ἐκεῖ ἔνθα ἀναμένομεν *ἑρμῆν*, οὐδὲν ἢ ἀβέβαιον ἴχνος ὑπάρχει· οὐδ' ἐντὸς τῆς παραστάσεως διακρίνεταί τι ἴχνος αὐτοῦ. Ἀλλ', ἐπειδὴ ἡ ἔλλειψις θὰ ἦτο μοναδικὴ σχεδὸν ἐξαίρεσις, ὑποθέτομεν ὅτι θὰ ἐγράφη ἐπιπολαίως ὑπὸ τὴν παράστασιν καὶ ἐξηφανίσθη τελείως.

Τὸ ἔργον φαίνεται χαρίεν μετ' ἐπιμελείας ποιηθέν· καὶ αἱ βαφαὶ ἐνεκάησαν καὶ ἐπεστρώθησαν ἐντέχνως, διότι οὐδαμοῦ διετηρήθη τις αὐτῶν παχεῖα ἢ παιπαλώδης. Ἐπειδὴ πολὺ ὁμοιάζει τεχνικῶς πρὸς τὴν στήλην τοῦ Στρατονίκου, φαίνεται ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου, ὅπερ ἀνῆκεν, ὡς ἐκεῖ εἴπομεν (βλ. καὶ ἀριθμ. 26), εἰς ζῳγράφον κατὰ τὴν μέθοδον τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς* ἐργαζόμενον.

Οἱ χρόνοι αὐτῆς κεῖνται μεταξὺ 275-250 π. Χ., ἐγγύτερον πρὸς τὸ πρῶτον ὅριον.

Ἀπεικόνισιν τῆς στήλης ταύτης ἄρτι ἐξαχθείσης, ἀποδίδει ἡ εἰκὼν 2 ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 σελ. 9-10 καὶ ἡ 36 ἐν σελ. 75 τῶν «*Θεσσαλικῶν Μνημειων*» (τρίτη στήλη ἐξ ἀριστερῶν).

12

Στήλη τῆς ***Εἰρήνης*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο μεγάλων τμημάτων καὶ ἑνὸς μικροῦ συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω τρίτον περίπου τοῦ ὅλου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου.—Ὕψος 1.37, πλάτος 0.485, πάχος 0.165.

Ἄνω λήγει, ὡς ἡ τοῦ Διοδότου (ἀριθμ. 6), εἰς *ἀνθέμιον*, ἐξόχου ἐργασίας, ἀναγεγλυμμένον βαθέως καὶ κομψότατα: ὑπὲρ τὸ βεβαμμένον δι' ἀσυνήθων βαφῶν, πολὺ καλῶς διατηρουμένων, γεῖσον, οὗτινος τὸ κυμάτιον διατηρεῖ τὰ γραπτὰ ὡραῖα φύλλα, ἐκφύονται πέντε φύλλα ἀκάνθης, δύο ἀποκλίνοντα ἑκατέρωθεν πρὸς τὰ ἄκρα, τὸ δὲ πέμπτον προσπῖπτον ἐκ τοῦ μέσου πρὸς τὰ ἐμπρός· τὰ πρῶτα φέρουσι μεταξὺ ἀνὰ ἓν μικρὸν ἄνθος παρὰ τὰς ἀκμάς.

Ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ μέσου ἐκφυόμενοι ἀνέρχονται δύο καυλοί, ἑνούμενοι ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ ἀνθεμίου· ἐξ αὐτῶν ἐκφύονται δύο δέσμαι ἀποκλίνουσαι συμμέτρως ἑκατέρωθεν πρὸς τὰ κάτω καὶ λήγουσαι εἰς ὡραίας ἕλικας.

Ἀπὸ δὲ τοῦ ἄνω τῶν καυλῶν ἐκφύονται ἀνερχόμενα καὶ συγκλίνοντα ἀνὰ τέσσαρα σπαθοειδῆ φύλλα, ἐν ᾧ ἐκ τοῦ μέσου τῶν πρώτων καὶ ὑπ' αὐτοὺς ὑψοῦται βλαστός, λήγων ἀνωτάτω ἐν μέσῳ εἰς ὡραῖον ἄνθος.

Τὰ ἄγλυφα διαστήματα διατηροῦσι παχεῖαν κυανῆν βαφὴν ἄνω, βαθέως δ' ἰόχρουν κάτω· τὰ γλυπτὰ ἦσαν ποικίλως βεβαμμένα διὰ μελαίνης, ῥοδίνης, κροκίνης καὶ ἄλλων βαφῶν, τὰ πολλὰ ἐξιτήλων γενομένων.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐχαράχθη βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή, τῶν γραμμάτων τοῦ μὲν πρώτου στίχου βεβαμμένων πορφυρῶν, τοῦ δὲ δευτέρου μελάνων:

ΕΙΡΗΝΗ
ΙΣΤΙΟΔΩΡΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Εἰρήνη***, κόρη τοῦ ***Ἱστιοδώρου»***. Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26.

Εὕρομεν δὲ καὶ ἄλλην στήλην, φέρουσαν τὴν ἐπιγραφήν:

«Διοκλῆς
Ἱ]στιοδώρου».

Ἴσως οὗτος ἦτο ἀδελφὸς τῆς Εἰρήνης.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο βαθέως κοῖλοι ἀναγε-

γλυμμένοι *ῥόδακες* ἐκ τριῶν συγκεντρικῶν κύκλων, ὧν ὁ ἔσω βαθύτατος, διῃρημένων διὰ μελαινῶν γραμμῶν εἰς τέσσαρα μὲν τῶν ἔσω, εἰς ὀκτὼ δὲ τῶν ἔξω πέταλα, ἅτινα ἦσαν βεβαμμένα διὰ ποικίλων χρωμάτων ἐξαφανισθέντων.

Μετ' αὐτοὺς ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις*, δι' ἣν ἀφίνεται κάθετον στενὸν λεῖον πλαίσιον ἑκατέρωθεν. Δυστυχῶς ἐξηφανίσθη, διότι ἠγνοεῖτο ὡς ἔκειτο ἀνατετραμμένη ἐν τῷ τοίχῳ τοῦ πύργου καὶ ἐβράχη, ὡς καὶ ἡ ὑπ' ἀριθμ. 34.

Ἐκ τῶν παριστaμένων μορφῶν ἐλάχισται λεπτομέρειαι διετηρήθησαν, ἀνεπαρκεῖς πρὸς μόρφωσιν βεβαίας γνώμης.

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ μόλις διακρίνεται κεφαλὴ μορφῆς καί τινα ὑπ' αὐτὴν ἴχνη βαθείας κροκίνης καὶ πορφυρᾶς βαφῆς, ἴσως τῆς ἕδρας, ἐφ' ἧς ἐκάθητο ἡ μορφή· διετηρήθησαν δ' ἐνταῦθα καὶ ἴχνη σαφῆ προσκεφαλαίου, δι' οὗ ἦτο, ὡς συνήθως, ὑπεστρωμένη ἡ ἕδρα. Ἐνταῦθα θὰ παρίστατο ἡ ***Εἰρήνη***, κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον καθημένη.

Δεξιᾷ δὲ τῷ θεατῇ ἐσώθησαν ἴχνη τῆς κόμης καί τι τοῦ περιγράμματος ***ἑτέρας μορφῆς***, ἥτις θὰ ἵστατο ὀρθὴ ἀπέναντι τῆς Εἰρήνης· ὅτι αὕτη εὑρίσκετο εἰς χειραψίαν μετ' ἐκείνης, δηλοῦσιν ἐν μέσῳ ἴχνη γυμνῶν κιτρινοπορφύρων βραχιόνων.

Κάτω ἐλλείπει ὀλίγον ἐκ τῆς παραστάσεως μετὰ τοῦ ἀποκοπέντος τῆς στήλης· σημειωτέον δ' ὅτι ὑπάρχει ἐνταῦθα ἐλαφρὰ ὁριζόντιος χαραγή, ἣν ὅμως ὑπερβαίνουσιν αἱ βαφαί: ὁ ζῳγράφος, ὡς φαίνεται, εἶχεν ὁρίσει διὰ χαραγῶν ἄνω καὶ κάτω τὸ ὕψος, ὅπερ ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ ἡ παράστασις, κατόπιν ὅμως ὑπερέβη αὐτό, ὡς μὴ ἐπαρκέσαν διὰ τὴν σύμμετρον δήλωσιν τοῦ ὕψους τῶν μορφῶν.

Τὸ ἔργον δεικνύει τεχνίτην μᾶλλον εἰς τὴν Γλυπτικήν, ἧττον δ' εἰς τὴν Ζῳγραφικὴν ἠσκημένον· διότι αἱ ὑπολειφθεῖσαι βαφαὶ δεικνύουσιν ἐπιπολαιότητά τινα περὶ τὴν ἔγκαυσιν. Ἴσως λοιπὸν οὗτος ἦτο *Ἀθηναῖος*, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν λεγομένων ἐν ἀριθμ. 26 (πρβλ. καὶ ἀριθμ. 6).

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 275 - 250 π. Χ., καὶ δὴ ἐγγύτερον πρὸς τὸ πρῶτον ὅριον.

Τὸ ἀνθέμιον τῆς στήλης ἀπεικονίζομεν ἐν τοῖς «*Θεσσαλικοῖς Μνημείοις*» σελ. 20 εἰκ. 5· περὶ τῆς σημασίας αὐτοῦ βλ. αὐτόθι σελ. 19 καὶ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 σελ. 52.

13

Στήλη τῆς ***Διοδώρας*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα- — Ὕψος 1.245, πλάτος 0.389, πάχος 0.095.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗ ἐλάχιστον ἀπετρίβη· τὰ γραπτὰ κοσμήματα, ἐν οἷς καρπὸς ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ τυμπάνου διὰ βαθυκιτρίνης καὶ πορφυρᾶς βαφῆς, κατὰ μίμησιν τοῦ φυσικοῦ χρώματος ἐπιτυχῶς δηλωθεὶς καὶ ἐκ φύλλων ἴσως πρασίνων ἐκφυόμενος, διετηρήθησαν καλῶς. Ἐκ προσεγγίσεως ἐπὶ αἰθάλης, φέρει ἅπαν τὸ γεῖσον καὶ ἀέτωμα μέλαν χρῶμα, ὡς αἱ ὑπ' ἀριθμ. 17. 30 καὶ ἄλλαι στῆλαι.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τινῶν γραμμάτων διατηρούντων, ὅτε ἡ στήλη ἐξήχθη, ἴχνη πρασίνης βαφῆς, ὅπερ εἶναι πρωτοφανὲς ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν:

ΔΙΟΔΩΡΑ
ΔΙΟΔΩΡΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Διοδώρα,*** κόρη τοῦ ***Διοδώρου***». Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 26.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, διῃρημένοι διὰ μελαινῶν γραμμῶν εἰς πέταλα, ἅτινα ἦσαν ποικίλως βεβαμμένα, ὡς ἐδήλωσαν ἴχνη βαφῶν, φανέντα μετ' ἐλαφρὰν πλύσιν.

Ὀλίγον ὑπ' αὐτοὺς ἄρχεται δι' ὁριζοντίου λίαν ἐλαφρᾶς γραμμῆς *παράστασις γραπτή*, μὴ σωθεῖσα καλῶς· ἐπίσης ἡ ἐπὶ αἰθάλης πάλαι προσέγγισις συνέχυσε τὰς βαφάς.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται γυνή, ἡ ***Διοδώρα,*** καθημένη

ἐπὶ θρονοειδοῦς ἕδρας, ἧς διετηρήθησαν αἱ ἄνω κάθετοι σανίδες τοῦ ὑψηλοῦ νώτου καὶ εἷς τῶν ποδῶν, διὰ κεραμόχρου βαφῆς δηλωθέντα· ἦτο δ' ὑπεστρωμένη ἡ ἕδρα διὰ κυανοῦ προσκεφαλαίου, οὗτινος ὀλίγα ἴχνη διετηρήθησαν.

Ἡ κεφαλὴ τῆς Διοδώρας, καθημένης πιθανῶς τρία τέταρτα κατενώπιον, ἦτο ἐστραμμένη σχεδὸν κατενώπιον, μόλις δὲ διακρίνεται, ὡς καὶ ἴχνη κυανοῦ ἀντικειμένου, ἴσως τοῦ ἱματίου, παρὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα, καταβιβαζομένην ἐγγὺς τοῦ σώματος.

Ἀπέναντι αὐτῆς ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ ὑπάρχει ***ἑτέρα μορφὴ*** κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον ὀρθὴ ἱσταμένη, ἧς μόλις τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος διακρίνεται· φαίνεται δὲ οὖσα *γυνή*, στενὴ βεβαίως συγγενὴς τῆς Διοδώρας, φοροῦσα χιτῶνα ποδήρη ἐξιτήλου βαφῆς καὶ πλούσιον ἱμάτιον μελανοπόρφυρον, περιβάλλον ὅλον τὸ σῶμα καὶ καλύπτον τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὡς πέπλος, φθάνον δὲ μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν· τοῦτο συνάγουσα κρατεῖ πρὸ τῆς κοιλίας.

Ἂν αἱ γυναῖκες αὗται εὑρίσκοντο εἰς χειραψίαν, δὲν βεβαιοῦται.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρὰ τὴν ἀκμὴν τῆς στήλης ὑπάρχει μέλαινά τις βαφή, βεβαίως ξένη, καὶ δὴ τῆς αἰθάλης, ἐφ' ἧς, ὡς εἴπομεν, εἶχε ῥιφθῆ ἡ στήλη· εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὄπισθεν τῆς δεσποίνης παρίσταται ἐν ἄλλαις στήλαις *θεράπαινα*.

Τὸ *δάπεδον* κάτω ἐδηλώθη ἁπλῶς διὰ δύο ὁριζοντίων πορφυρῶν γραμμῶν πρὸς τὸ κεραμόχρουν κλινουσῶν, πρὸς δήλωσιν ἴσως τοῦ ἀκαλύπτου ξυλίνου δαπέδου τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑπόκειται ἡ σκηνή. Τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος φαίνεται ὅτι ἦτο βαθέως ἰόχρουν πρὸς μίμησιν τῶν τοίχων τοῦ δωματίου τούτου.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν, οὐχὶ ὡς συνήθως ἐν μέσῳ ἀλλὰ δεξιώτερον, ὑπάρχει ἐπιπολαίως γεγραμμένος διὰ μέλανος περιγράμματος ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου κατενώπιον, ἐπὶ ταπεινοῦ βάθρου, ἐφ' οὗ ἴσως ἦτο κατατεθειμένον ἀγγεῖον· ἦτο ἀναδεδεμένος τὴν κόμην διὰ πορφυρᾶς κατερχομένης ταινίας, ἧς ἐλάχιστα ἴχνη διακρίνονται.

Τὸ ἔργον εἶναι κοινοτάτης ἐργασίας ἐκ τῶν εὐθηνῶν διὰ τὸν λαὸν εἰκόνων· αἱ βαφαὶ ἐπεκολλήθησαν ἀνισχύρως καὶ ἐνεκάησαν ὅλως ἐπιπολαίως, ἂν ὄντως ἐνεκάησαν· διὰ τοῦτο δ' ἐσχηματίσθησαν παχεῖαι καὶ παιπαλώδεις, διαρραγεῖσαι δὲ εἰς ἐσχάρας ἐκ τοῦ χρόνου, ἀποτρίβονται εὐχερῶς.

Ὅτι ταῦτα εἶναι δείγματα τῆς *Ἀττικῆς Σχολῆς* ἐν τῇ Ζῳγραφικῇ, λέγομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 225 - 200 π. Χ.

14

Στήλη τοῦ ***Ἡρακλείδου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς ἄνω ἐλλείψεως. — Ὕψος 0.91, πλάτος 0.356, πάχος 0.118.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν· τὰ γραπτὰ συνήθη κοσμήματα ἐξηφανίσθησαν. Κάτω ὑπὲρ τὸν γόμφον κατεσκευάσθη πολυτελὲς γεῖσον, ὅπερ καὶ ἐν πολὺ ὀλίγαις ἔτι στήλαις τῶν Παγασῶν ἀπαντᾷ.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τινῶν γραμμάτων μόλις διατηρούντων ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἡρακλείδης*** υἱὸς τοῦ ***Διονυσίου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26.

Ὀλίγον ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἥτις εἶναι ἀβέβαιον ἂν ἀπηρτίζετο ἐκ τοῦ σωθέντος μόνον ἀντικειμένου ἢ καὶ ἄλλων τελείως ἐξαφανισθέντων.

Παρίσταται δ' ἐν μέσῳ ***κυλινδρικόν*** τι ***ἀντικείμενον*** βραχὺ (ὕψους 0.215), ὀλίγον λοξῶς ἐκ τῶν ἄνω δεξιὰ πρὸς τὰ κάτω ἀριστερὰ τεθειμένον καὶ ἡμικυκλικὴν ἔχον βάσιν· ἀπεδόθη δὲ διὰ βαθείας κιτρίνης βαφῆς, ὑποτεθὲν ξύλινον βεβαίως· τοῦτο ἔχει ἄνω κυκλοτερῆ δακτύλιον, ἤτοι στόμιον, πορφυροῦν δηλωθέν.

Ἐντὸς τοῦ κυλίνδρου τούτου ὑπάρχει ἐν εἴδει κλυστῆρος ῥαβδίον κυλινδρικὸν καθέτως, ὅπερ ἐξέχει αὐτοῦ κατὰ 0.08.

Κατὰ ταῦτα τὸ ὅλον ὁμοιάζει πρός τι ὄργανον τῶν ποιμένων, ὅπερ σήμερον καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν πέριξ χωρικῶν τοῦ Πηλίου «*ὁ τάλαρος*», ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δὲ πατρίδι Ἀρκαδίᾳ «τὸ καρδάρι»· εἶναι ξύλινον καὶ ῥίπτουσιν ἐν αὐτῷ τὸ γάλα, ὅπερ δέρουσι διά τινος καθέτου ῥάβδου ξυλίνης, ἥτις λήγει κάτω εἰς κύκλον διάτρητον καὶ καλεῖται «*σταυρός*». Διὰ τοῦ ὀργάνου τούτου ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ γάλακτος τὸ βούτυρον.

Ἴσως λοιπὸν τοιοῦτον ὄργανον ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ὁ ζῳγράφος πρὸς δήλωσιν τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ Ἡρακλείδου, ὄντος τυροκόμου· ἀλλὰ παραμένει ἡ ἀπορία διατί δὲν παρέστησεν αὐτὸ καθέτως, ὡς ἐν τῇ φύσει, ἀλλὰ λοξῶς. Πιθανῶς θὰ ἦσαν καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἐν τῇ παραστάσει, ἅτινα περιέργως ἐξηφανίσθησαν ὅλως, χωρὶς νὰ ὑπολειφθῇ μηδὲν ἴχνος βαφῆς ἢ φθορᾶς, μηνυούσης τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς.

Πάντως τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ἂν ἦτο μόνον, τοσοῦτο μικρὸν ἐπὶ μεγάλης στήλης, θὰ παρεῖχεν οὐχὶ καλὴν ἐντύπωσιν.

Ὁμοίως ἀνερμήνευτον ἀντικείμενον, ἐκεῖ μεῖζον τοῦ δέοντος, βλ. ἐν τῇ ὑπ᾽ ἀριθμ. 4 στήλῃ.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 300 - 275 π. Χ.

15

Στήλη τοῦ ***Χαρμίδου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ὀλίγον ἐλλείπει κάτω ἀριστερά. —Ὕψος 0.905, πλάτος 0.374, πάχος 0.112.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν· τὰ ἀκρωτήρια ἐκοσμοῦντο δαψιλῶς διὰ πορφυρῶν καὶ ῥοδίνων ἀνθεμοειδῶν κοσμημάτων· ἐπὶ τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει μικρὰ ἀνάγλυφος ἀσπὶς ὡς φιάλη σπονδική, ὑπέρυθρος βεβαμμένη καὶ ἐκφυομένη ἐξ ὀφιοειδῶν πλουσίων ἑλίκων μετὰ μελάνων καὶ ῥοδίνων φύλλων, διηκόντων μέχρι τῶν γωνιῶν. Τὰ κοσμήματα τοῦ γείσου διετηρήθησαν ἐπίσης καλῶς, ἀλλ᾽ αἱ βαφαὶ ἐγέ-

νοντο ἐξίτηλοι ἐξ ἐπιθέσεως τῆς στήλης πάλαι ἐπὶ πηλοῦ (πρβλ. ἀριθμ. 3).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ ἐπιμελέστατα, τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἐξαιρέτως ζωηρὰν τὴν βαφὴν αὐτῶν, τῶν μὲν τοῦ πρώτου στίχου ἐρυθράν, τῶν δὲ τοῦ δευτέρου μέλαιναν· τμημάτιά τινα αὐτῆς ἀποσχισθέντα συνεκολλήθησαν:

Χ Α Ρ Μ Ι Δ Η Σ

Μ Ν Η Σ Ι Θ Ε Ϲ Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Χαρμίδης*** υἱὸς τοῦ ***Μνησιθέου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26.

Εὐθὺς ὑπ᾽ αὐτὴν ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις* διὰ μελαίνης ὁριζοντίου γραμμῆς, περατουμένη κάτω ὁμοίως· ἐγένετο δὲ τὰ πολλὰ ἐξίτηλος ἐξ ἐπικολλήσεως πηλοῦ, ὡς καὶ τὰ κοσμήματα τοῦ ἀετώματος.

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ἀνήρ, ὁ ***Χαρμίδης*** πιθανῶς, κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον· φαίνεται ὅτι εἶναι ἔφιππος ἐπὶ ὡραίου ἵππου μετ᾽ ἐρυθροῦ ἐφιππίου· φορεῖ δὲ χιτῶνα μόνον, ἡμιχειρίδωτον, βραχὺν καὶ ἐζωσμένον, χρώματος ὑπομέλανος· δι᾽ ὁμοίου ἀπεδόθη καὶ τὸ περίγραμμα τοῦ ἵππου.

Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἡ δεξιὰ χείρ, γυμνὴ ἀπὸ τοῦ δικεφάλου, καταβιβαζομένη καὶ προεκτεινομένη, διετήρησαν ἴχνη ὑπερύθρου βαφῆς. Ὁμοίας βαφῆς ἐλάχιστα ἴχνη ὑπάρχουσι κατωτάτω ἐπὶ τοῦ *δαπέδου* τῆς παραστάσεως.

Ὄπισθεν τῆς μορφῆς ταύτης ὑπάρχουσιν ἴχνη κροκίνης βαφῆς, ἀνήκοντα εἰς τὴν μορφὴν τοῦ ἵππου, ἐφ᾽ οὗ τοῦ μετώπου ὑπάρχει ἐπίσης ἴχνος τῆς αὐτῆς βαφῆς.

Ἀπέναντι αὐτοῦ δεξιᾷ τῷ θεατῇ ὑπάρχει ***δευτέρα μορφή***, καίτοι δὲν εἶναι ἐντελῶς βέβαιον ὅτι πρόκειται περὶ μορφῆς, ἀλλὰ πιθανόν, ὀρθὴ ἱσταμένη κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον, φοροῦσα ποδήρη ὑπομέλανα χιτῶνα καὶ ὅμοιον ἱμάτιον, τὰ δὲ λοιπὰ ἐξίτηλος γενομένη· εἶναι ἀβέβαιον ἂν παρίσταται ἀνὴρ ἢ γυνή.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων μορφῶν ὑπάρχει καὶ τρίτη, πιθα-

νῶς ***παιδίου***, κατὰ τὸν ἀριστερὸν ἐπίσης κρόταφον δηλωθέντος, ὀρθοῦ προσερχομένου πρὸς τὴν πρώτην μορφήν. Φορεῖ μελάγχρουν χιτῶνα διήκοντα μέχρι τῶν ἰσχίων που.

Πρὸς τὸ παιδίον τοῦτο ἢ τὴν ἑτέραν μορφὴν φαίνεται ὅτι τείνει τὴν δεξιὰν χεῖρα ὁ Χαρμίδης, ὡς πράττουσιν οἱ προσφιλῶς προσαγορεύοντές τινα πεζὸν ἔφιπποι.

Κατὰ ταῦτα ἡ ὅλη σκηνὴ εἶναι τῶν τρυφερῶν οἰκογενειακῶν συνελεύσεων: στενὸς συγγενὴς τοῦ Χαρμίδου, ἴσως ὁ πατὴρ Μνησίθεος ἢ ἡ σύζυγος, ὁδηγεῖ τὸν παῖδα πρὸς τὸν πατέρα Χαρμίδην.

Τὸ *βάθος* τῆς παραστάσεως φαίνεται ὅτι ἐδηλοῦτο πράσινον, ὡς εἰκάζομεν ἐκ περισωθέντων ἰχνῶν ἄνω δεξιά· εἶναι δὲ σπανιωτάτη ἡ τοιαύτη δήλωσις αὐτοῦ ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν· ἐκ τούτου ὅμως δηλοῦται ὅτι ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν ὑπαίθρῳ.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ὑπάρχει ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον, ἐστυκὼς καὶ φορῶν περὶ τὸν λαιμὸν πορφυρᾶν ταινίαν, κατερχομένην πρὸς τὸ στῆθος· εἶναι δὲ ἱδρυμένος ἐπὶ ταπεινοῦ βάθρου καὶ δεδηλωμένος προοπτικῶς· αἱ βαφαὶ αὐτοῦ ἐξηφανίσθησαν.

Παρ᾽ ὅλην τὴν ἀτελῆ διατήρησιν τὸ ἔργον φαίνεται ἐκ τῶν καλῶς γραφέντων· τὸ θέμα ἐφίππου συχνὸν ἐπὶ ἀττικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων, νῦν τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ἐν ταῖς γραφαῖς τῶν Παγασῶν καὶ εἶναι μοναδικὸν ἐν αὐταῖς. Ἡ δὲ ἀποτριβὴ τῶν βαφῶν, ἀποτέλεσμα πιθανῶς ἀτελοῦς ἐγκαύσεως, δεικνύει ἐπίσης τὴν μέθοδον τῶν *᾽Αθηναίων ζῳγράφων*, ὡς λέγομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 300-275 π. Χ.

Τὸ ἄνω τμῆμα τῆς στήλης ταύτης, ἄρτι ἐξαχθέν, δεικνύεται ἐπὶ τῆς ὑπ᾽ ἀριθμ. 1 εἰκόνος ἐν σελ. 6 τῆς πραγματείας ἡμῶν ἐν τῇ *᾽Αρχαιολ. ᾽Εφημ.* 1908. Αὐτόθι ἐν σελ. 38 ἀναφέρομεν εἰκόνας ἐφίππων ἔργα τοῦ ᾽Απελλοῦ· ἀναφέρει δὲ καὶ ὁ Παυσανίας (VII 25, 13) ὅτι εἶδε γραπτὴν ἐπίσης ἐπιτύμβιον στήλην, ἔνθα παρίστατο ἀνὴρ μετὰ τοῦ ἵππου αὐτοῦ.

16

Στήλη τῆς *Δημοῦς* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία.—Ὕψος 0.68, πλάτος 0.315, πάχος 0.073.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ὀλίγον ἀποκοπέν· αἱ γραπταὶ λεπτομέρειαι αὐτοῦ ἐξηφανίσθησαν, πλὴν ὀλίγων ἰχνῶν, ἰδίως πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἐν ἀριθμ. 28.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς:

ΔΗΜΩ ΞΕΝΟΦΑΝΤΟΥ
ΠΕΛΛΑΙΑ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Δημώ,*** κόρη τοῦ ***Ξενοφάντου*** ἐκ ***Πέλλης».***

Ἦτο δὲ ἡ *Πέλλα* μία τῶν σπουδαιοτάτων βασιλικῶν πόλεων τῆς Μακεδονίας· ὑπῆρχε δὲ καὶ ὁμώνυμος ἀποικία τῶν Μακεδόνων πρὸς Νότον τῆς λίμνης Τιβεριάδος, ἔτι δὲ καὶ ἑτέρα Πέλλα «πόλις Θεσσαλίας» καὶ δύο ἔτι πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πέλη* τῆς Θεσσαλίας ἐπίσης, ὧν πασῶν ἡ θέσις εἶναι ἄγνωστος.

Ἀλλ' ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐπὶ ἄλλων στηλῶν τῶν Παγασῶν, ἐν αἷς ὑπάρχει τὸ ἐθνικὸν Πελλαῖος-Πελλαία, εἶναι πιθανώτατον ὅτι πρόκειται περὶ τῆς γνωριμωτάτης πόλεως τῆς Μακεδονίας, ἣν ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ὥρισεν ὡς πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους, κειμένην μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀξιοῦ καὶ Λύδου. Λέγομεν δὲ κατωτέρω ἐν ἀριθμ. 18 ὅτι πλεῖστοι Μακεδόνες ἀναφέρονται ἐπὶ στηλῶν τῶν Παγασῶν.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις,* δι' ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν λεῖον κάθετον πλαίσιον, ὁλόκληρος διατηρηθεῖσα, ἀλλ' ἐν μετριωτάτῃ καταστάσει, διότι μάλιστα αἱ βαφαὶ αὐτῆς ἀπετυπώθησαν ἐπὶ τῆς ὄπισθεν πλήρους χωμάτων ἐπιφανείας ἑτέρας στήλης, ἔνθα καὶ κάλλιον διακρίνονται.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται γυνή, ἡ ***Δημώ,*** κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον μετὰ κλίσεως πρὸς ἀριστερὰ ἑαυτῆς, καθημένη ἐπὶ ἕδρας ἢ κλισμοῦ, ἧς οἱ ὀπίσθιοι κάθετοι πόδες

διετήρησαν ἀσθενῆ καστανὴν βαφήν· φαίνεται δ' ὑπεστρωμένη διὰ συνήθους προσκεφαλαίου.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ποδήρη, ἴσως κίτρινον, ὡς συμπεραίνομεν ἔκ τινων ἰχνῶν αὐτοῦ ὑπὲρ τοὺς ἄκρους πόδας, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν· φορεῖ καὶ ἱμάτιον ἀδήλου βαφῆς καὶ δυσδιαγνώστου διαθέσεως· φαίνεται ὅτι περιβάλλει τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος, ὡς συνήθως.

Ἐκ τοῦ χιτῶνος ἐκφαίνονται τὰ πρόσθια τῶν ἄκρων ποδῶν τῆς Δημοῦς, φορούντων ζωηρὰ κίτρινα σανδάλια κατὰ μίμησιν τοῦ δέρματος· ταῦτα ἦσαν ἐν πολλῇ χρήσει παρὰ ταῖς γυναιξὶν ἐν Παγασαῖς, διότι σχεδὸν κατὰ κανόνα ἐπὶ τῶν στηλῶν τοιαῦτα φοροῦσιν ὅλαι· πιθανῶς πατοῦσιν οἱ πόδες ἐπὶ βραχέος ὑποποδίου, εἰς ὃ δέον νὰ ἀποδώσωμεν τὴν ἐκεῖ σωθεῖσαν βαθέως ἐρυθρὰν βαφήν.

Ἡ κόμη αὐτῆς ἦτο μέλαινα, διατηρηθεῖσα ἐπὶ τοῦ ἀποτυπώματος, τὰ δὲ γυμνὰ τοῦ σώματος ἀδήλου βαφῆς· ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτῆς δὲν διακρίνεταί που· θὰ ἀνεπαύετο πρὸ τοῦ μέσου τοῦ σώματος.

Τὴν δὲ δεξιὰν προεκτείνει ἠπίως πρός τι ἀντικείμενον, ὅπερ κρατεῖ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ***ἑτέρα μορφή***, βεβαίως γυναικεία.

Ἵσταται δὲ ἡ γυνὴ αὕτη ἀπέναντι τῆς Δημοῦς, οὖσα ὡς ἐκείνη μεγαλόσωμος, ὀρθὴ κατὰ τὸν δεξιὸν περίπου κρόταφον· φορεῖ ὅμοιον αὐτῇ χιτῶνα, βεβαίως δὲ θὰ ἐφόρει καὶ ἱμάτιον, ἐξαφανισθὲν μετὰ τῶν λοιπῶν λεπτομερειῶν. Ἡ σκιαγραφία τῆς δεξιᾶς χειρὸς διετηρήθη μόλις· φαίνεται δ' ὅτι ἐκράτει δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἀρκούντως μέγα τι ἀντικείμενον, πρὸς ὃ τείνει ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, ἢ τὴν δεξιὰν μόνον, μετὰ πόθου ἡ Δημώ.

Τὸ ἀντικείμενον λοιπὸν τοῦτο ἦτο προσφιλὲς αὐτῇ, ἡ δὲ δευτέρα αὐτὴ γυνὴ στενὴ συγγενής, ἴσως *μήτηρ* ἢ *ἀδελφὴ* τῆς ἀποθανούσης, ζῶσα ὅτε ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη· *θεράπαινα* βεβαίως δὲν ἦτο.

Ὄπισθεν τῆς Δημοῦς ὑπάρχει χῶρος διὰ ***τρίτην μορφήν***, ἧς ἐλάχιστα ἴχνη ἐνομίσαμεν ὅτι διεκρίναμεν· ἂν ἦτο *ἑρμῆς*,

ὅστις δὲν ὑπάρχει ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐπὶ τῆς συνήθους θέσεως, διότι ἦτο ἀνεπαρκὴς ὁ χῶρος, θεωροῦμεν ἀπίθανον, ἐπειδὴ θὰ ἐδεικνύετο ἀνευλάβεια πρὸς αὐτὸν ἐν τοιαύτῃ θέσει, ἣν ἀπέφευγον οἱ ἀρχαῖοι.

Πιθανώτερον λοιπὸν εἶναι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἢ οὐδὲν ἦτο ἐκεῖ ἢ παρίστατο ***θεράπαινα,*** ὡς καὶ ἐπὶ ἄλλων στηλῶν τῶν Παγασῶν, ὄπισθεν τῆς δεσποίνης αὐτῆς (βλ. ἀριθμ. 23).

Τὸ *δάπεδον* κάτω ἀπεδόθη διὰ παχείας μελαίνης βαφῆς, τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος διὰ πορφυρᾶς τινος καὶ κεραμόχρου πρὸς δήλωσιν τῶν τοίχων τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑπετέθη ἡ παράστασις.

Τὸ ἔργον, παρ᾽ ὅλην τὴν κακὴν διατήρησιν, φαίνεται καλῶς σχεδιασθέν· ἀλλ᾽ αἱ βαφαὶ ἐπέκειντο σχεδὸν παχεῖαι, οὐχὶ ὅμως καὶ παιπαλώδεις, ὡς ἐν τῇ στήλῃ τοῦ Μηνοφίλου (ἀριθ. 26). Ἡ δ᾽ ἔγκαυσις καὶ ἐπίστρωσις τῶν βαφῶν ἐγένετο μετρίως ἔντεχνος.

Κατὰ ταῦτα τὸ ἔργον παρουσιάζει τινὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μεθόδου τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸ θέμα φαίνεται ἀττικώτερον· ἀλλὰ παραμένει ἀμφίβολον ἂν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην, ἢ μᾶλλον εἰς τὴν *Ἰωνικήν,* πρὸς ἣν ἔχει στενωτέραν σχέσιν διά τε τὴν ἐκλογὴν τῶν βαφῶν καὶ τὴν ὁπωσδήποτε καλὴν ἔγκαυσιν.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων μεταξὺ 300 - 275 π. Χ., ἐγγύτερον πρὸς τὸ δεύτερον τοῦτο ὅριον.

17

Στήλη τῆς ***Τιμησιπόλεως,*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία καὶ ἐν εἴδει ναΐσκου καθ᾽ ὅλα ὁμοία τῇ ὑπ᾽ ἀριθ. 9.

Ἡ ὅλη ἐπιφάνεια αὐτῆς φέρει μελαίνας κηλῖδας ἐκ ῥίψεως τῆς στήλης ἐπὶ ἀνθρακιᾶς, ὅπερ καὶ ἐπὶ ἄλλων στηλῶν τῶν Παγασῶν παρατηρεῖται (βλ. ἀριθμ. 13.30 κλ.). Τούτου ἕνεκα ὀλίγα μόνον ἴχνη τῶν γραπτῶν κοσμημάτων ἐπὶ τῶν ἀρχιτε-

κτονικῶν λεπτομερειῶν διετηρήθησαν· ἡ στέγη αὐτῆς ἐξειργάσθη διὰ τῆς σμίλης, ὡς ἐν ἀριθμ. 1.—Ὕψος 0.608, πλάτος 0.50, πάχος 0.105.

Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς ἡ ἐπιγραφή, τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

ΤΙΜΗΣΙΠΟΛΕΙ ΗΡΩΙΣΗΙ

«Τιμησιπόλει ἡρωΐσ(σ)η»,

ἤτοι *«ἡ στήλη αὕτη ἀνετέθη εἰς τὴν ἀφηρωϊσθεῖσαν Τιμησίπολιν»*.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης βλέπομεν ὅτι οἱ νεκροὶ ἐλάμβανον θείας τιμάς, λογιζόμενοι ὡς μεταβαίνοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν ἡρώων κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἀντίληψιν.

Τὸ ἔνδον βάθυσμα κατέχεται ὑπὸ *γραπτῆς παραστάσεως*, ἥτις δυστυχῶς δὲν διετηρήθη εὐκρινῶς οὐδ᾽ ἔν τινι ζωηρότητι τῶν βαφῶν.

Παρίσταται δ᾽ ἐν μέσῳ νεαρὰ κόρη, ἡ ἀποθανοῦσα ***Τιμησίπολις***, σχεδὸν κατενώπιον ὀρθὴ ἱσταμένη, κλίνουσα ὀλίγον πρὸς τὰ κάτω καὶ δεξιὰ ἑαυτῆς τὴν κεφαλήν· φορεῖ χιτῶνα ποδήρη ἀχειρίδωτον, ἐξ οὗ ἐκφαίνεται τὸ πρόσθιον τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου ποδός, καλυπτομένου ὑπὸ σανδαλίου, ἔχοντος ἐρυθρὸν κάττυμα· ἀφίνει δὲ ὁ χιτὼν γυμνὸν τὸν λαιμὸν καί τι τοῦ στήθους.

Ἐπὶ τοῦ χιτῶνος φορεῖ ἱμάτιον, ὅπερ διήκει μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν, εἶναι δὲ κατὰ τὴν λοιπὴν διάταξιν ἐξηφανισμένον καὶ δυσδιάκριτον· ἴσως ἐκράτει αὐτὸ παρὰ τὸ πλευρὸν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἣν ἔχει καταβιβάσει.

Ἡ κόμη αὐτῆς ἀπεδόθη βαθέως πορφυρᾶ, τὸ δὲ πρόσωπον, οὗτινος μόλις διετηρήθησαν αἱ διὰ μελαίνης βαφῆς δηλωθεῖσαι λεπτομέρειαι, εἶναι κεραμόχρουν κατὰ τὸ φυσικὸν χρῶμα.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα φαίνεται ὅτι ἐξέτεινε δεξιὰ ἑαυτῆς πρὸς τὸ μέρος, ὅπου καὶ ἡ προσοχὴ καὶ τὸ βλέμμα αὐτῆς διευθύνεται, ὡς ἵνα εἰσέλθῃ εἴς τι βραχῶδες δηλωθὲν μέρος, ἴσως ***σπήλαιον***, ὅπερ ἀπεδόθη διὰ καστανοῦ χρώματος, ἄνω δὲ

διὰ κιτρίνης ὁριζοντίου πλατείας γραμμῆς, καὶ κάτω περιωρίσθη διά τινος κροκίνης βαφῆς.

Κατὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ ζῳγράφου ἦτο νὰ παραστήσῃ τὴν ἀποθανοῦσαν κόρην ὡς ἀφηρωϊσθεῖσαν εἰς Νύμφην· ἐν τούτοις δύναται νὰ ἐκληφθῇ τὸ ἀντικείμενον ὡς ἁπλοῦς *ἱστὸς ὑφαντήριος* (ἀργαλειός), ὁπότε ἡ σκηνὴ εἶναι εἰλημμένη κατὰ τὸ σύνηθες ἐκ τοῦ καθ᾿ ἡμέραν βίου. Δυστυχῶς τὸ ἐξίτηλον τῶν βαφῶν δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀσφαλῆ διάγνωσιν τῶν διδακτικωτάτων τούτων λεπτομερειῶν.

Ἡ στήλη εἶναι ἐν γένει ἀμελῶς ἐξειργασμένη, ἄνευ συμμέτρων πανταχοῦ λεπτομερειῶν· οὕτως, ἐν ᾧ ἐτοποθετήθη κατὰ πλήρη γεωμετρικὴν ἀκρίβειαν, φαίνεται ὡς ἀμέτρως τεθεῖσα, ἐν ᾧ ἐξ ὑπαρχῆς εἶναι καθ᾿ ἑαυτὴν ἀσύμμετρος.

Ἡ δὲ εἰκών, καίτοι ὡς σύλληψις καὶ κατὰ τὰς γενικὰς γραμμὰς εἶναι καλή, ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν φαίνεται μετριωτάτη: ἡ ἔγκαυσις δῆλα δὴ ἐγένετο ἀνεπιτηδείως καὶ ἀτελῶς, διότι αἱ βαφαὶ δὲν παρεσκευάσθησαν ἀναμεμιγμέναι μετ᾿ ἀναλόγου καὶ καλοῦ κηροῦ· διὰ τοῦτο ἐπέκειντο, ἴσως ἐπίτηδες, παχεῖαι ἐν εἴδει παιπάλης καὶ νῦν εὐκόλως ἀποτρίβονται μετὰ τῆς συμπεφυκυίας κόνεως καὶ ἀνθρακιᾶς. Ὅτι τοῦτο εἶναι δεῖγμα τῆς *Ἀττικῆς Σχολῆς*, λέγομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Εἰς τὴν κακὴν διατήρησιν προσετέθη δυστυχῶς νεωστὶ καὶ ἑτέρα βλάβη: διότι ἐργάτης τις εἴτε κατὰ τὴν δυσχερεστάτην ἐξαγωγὴν τῆς στήλης ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς διαλαθὼν τὴν προσοχὴν ἡμῶν, ἢ κατὰ τὴν οὐχ ἧττον δυσχερῆ μεταφορὰν καὶ τοποθέτησιν αὐτῆς, εἴτε τις τῶν ἐπισκεπτῶν πρὸ τῆς κτίσεως τοῦ Ἀθανασακείου Μουσείου, ἐπέθηκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς εἰκόνος· ἐκ τούτου συνεχύθησαν ὀλίγον αἱ βαφαί.

Οἱ χρόνοι, καθ᾿ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται, συμφώνως πρὸς τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, μεταξὺ 225 - 200 π. Χ.

Περὶ τῆς *ἐγκαυστικῆς μεθόδου* καὶ τῆς προετοιμασίας τῶν βαφῶν μετὰ κηροῦ καὶ τῶν σχετικῶν ζητημάτων βλ. τῆς πραγματείας ἡμῶν ἐν τῇ «*Ἀρχαιολ. Ἐφημ.*» 1908 σελ. 51 - 60· περὶ δὲ τῆς δυσχερείας ἐν τῇ ἐξαγωγῇ τῶν στηλῶν καὶ τῶν ἀναποφεύκτων, ἀλλ᾿ εὐτυχῶς ὀλίγων ἀτυχημάτων ἐν τῇ ἀνασκαφῇ βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 85 - 86.

18

Στήλη τῆς ***Ἡδύλης*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα. —Ὕψος 0.88, πλάτος 0.43, πάχος 0.10.

Ἄνω λήγει πιθανῶς εἰς ἁπλοῦν γεῖσον, ὡς ἡ τῆς Φίλας (ἀριθμ. 30), ὅπερ ἀπεσχίσθη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου· ἴχνη τῶν γραπτῶν συνήθων κοσμημάτων τοῦ γείσου, ὡς καὶ κυανῆς ὑπ' αὐτὸ κορωνίδος, διακρίνονται κατὰ τὰς στενὰς ἕδρας.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἐπὶ ὁριζοντίων γραμμῶν, ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος γραπτῶς, οὐχὶ διὰ χαραγῶν, ὡς συνήθως· τὰ γράμματα διατηροῦσι κάλλιστα τὴν μέλαιναν αὐτῶν βαφήν:

ΗΔΥΛΗ
ΧΑΙΡΙΓΕΝΟΥ ΓΥΝΗ
ΚΑΣΣΑΝΔΡΙΤΙΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Ἡδύλη***, σύζυγος τοῦ ***Χαιριγένους*** ἐκ ***Κασσανδρείας*** τὴν πατρίδα».

Ἡ *Κασσάνδρεια* ἦτο πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κασσάνδρου ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας *Ποτειδαίας* ὀλίγον μετὰ τὸ 309 π. Χ. καὶ ἐπί τινα χρόνον καλουμένη καὶ *Εὐρυδίκεια*. Ἡ στήλη ἄρα εἶναι νεωτέρα τοῦ 300 π. Χ.

Εὑρέθησαν δὲ καὶ ἄλλων Κασσανδρέων καὶ πλείστων ἐν γένει Μακεδόνων στῆλαι ἐν Παγασαῖς, πρᾶγμα φυσικόν, ἀφ' οὗ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ Θεσσαλία ἦτο Μακεδονικὴ ἐπαρχία.

Καὶ σήμερον ὑπάρχουσιν ἐν Βόλῳ ἱκανοὶ Μακεδόνες, ἐργατικοὶ μάλιστα καὶ μικρῶν ἐπαγγελμάτων, ἔχοντες Σύλλογον τὴν «*Μακεδονικὴν Ἕνωσιν*» καὶ «*Ἄσυλον*» διὰ τοὺς πτωχοτέρους ἐξ ἑαυτῶν.

Ὑπ' αὐτὴν ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις*, ὁλόκληρος σωθεῖσα· δυστυχῶς ἐξηφανίσθη τὸ πλεῖστον τῶν βαφῶν, διότι

οἱ κτίσαντες τὸν πύργον εἶχον θέσει τὴν στήλην οὕτως, ὥστε ἡ παράστασις προσετρίβη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ὀγκολίθου.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται γυνὴ ὥριμος, ἡ ***Ἡδύλη***, καθημένη ἐπὶ ἕδρας, ἧς αἱ λεπτομέρειαι ἐγένοντο ἐξίτηλοι, τρία τέταρτα κατενώπιον, στρέφουσα πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὴν κεφαλήν, ἥτις μόνη διετηρήθη πολὺ καλῶς· ἡ κόμη αὐτῆς εἶναι βαθέως μέλαινα, χωριζομένη ἐν μέσῳ ὑπὲρ τὸ μέτωπον καὶ ἐκτενισμένη ἐπιμελῶς· ἐπίσης μέλαιναι εἶναι αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν, βλεπόντων κατ᾽ εὐθεῖαν ἐμπρός, ἐν ᾧ τὸ λοιπὸν πρόσωπον ἀπεδόθη λίαν ἐπιτυχῶς σιτόχρουν, ὡραῖον καὶ μᾶλλον ἰσχνόν.

Φορεῖ δὲ ἡ Ἡδύλη χιτῶνα ποδήρη κροκωτόν, ὡς διακρίνομεν ἐξ ὀλίγων διατηρηθέντων ἰχνῶν, καὶ ἱμάτιον βαθέως ἰόχρουν, ὡς δηλοῖ βαφὴ σωθεῖσα ὑπὸ τὸ στῆθος· φαίνεται δ᾽ ὅτι ἔχει τὸ ἱμάτιον παρυφὰς βαθέως ἐρυθράς, διακρινομένας παρὰ τὸ ἀριστερὸν γόνυ καὶ κάτω ὑπὲρ τοὺς ἐντελῶς κεκαλυμμένους ἄκρους πόδας, δι᾽ ὧν πατεῖ ἐπὶ ὑποποδίου ξυλίνου, μὴ διασωθέντος καλῶς· ἀλλ᾽ ἴσως αἱ παρυφαὶ ἐνταῦθα εἶναι ἔπαρμα αὐτοῦ τοῦ ὑποποδίου. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς διατάξεως τῶν ἐνδυμάτων ἐγένοντο ἐξίτηλοι.

Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτῆς δὲν διακρίνεταί που· τὴν δὲ δεξιάν, γυμνὴν ὅλην σχεδόν, καταβιβάζει καὶ προεκτείνει, ἵνα δεχθῇ ἀντικείμενόν τι, προσφερόμενον αὐτῇ ὑπὸ ***ἑτέρας γυναικός***, μεγαλοσώμου, ὡς περίπου ἡ Ἡδύλη· θὰ εἶναι λοιπὸν αὕτη οὐχὶ θεράπαινα, ἀλλὰ στενὴ συγγενὴς τῆς ἀποθανούσης, ἴσως μήτηρ ἢ ἀδελφή.

Αὕτη ἵσταται ὀρθὴ κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον καὶ ἐξηφανίσθη σχεδὸν ἐντελῶς· μόλις διακρίνεται ὅτι κρατεῖ ἐπὶ τοῦ πήχεως τῆς κεκαμμένης παρὰ τὸ πλευρὸν ἀριστερᾶς χειρὸς τὸ ἀνοικτοῦ χρώματος ἱμάτιον, ὅπερ, περιβάλλον τὰ νῶτα, ἔχει ἁρμοσθῇ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὡς πέπλος, δεῖγμα τοῦ ὅτι παρίσταται ἡλικιωμένη γυνὴ (πρβλ. ἀριθμ. 29).

Διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς χειρός, ἥτις ὑπέρκειται τῆς ὁμωνύμου τῆς Ἡδύλης, προσφέρει αὐτῇ μικρόν τι ἀντικείμενον, κόσμημα

βεβαίως, ὅπερ ἐγένετο ἐξίτηλον· χειραψία χαιρετισμοῦ πάντως δὲν παρίσταται.

Τὸ *δάπεδον* κάτω ἀπεδόθη διὰ σκοτεινοῦ χρώματος· παρόμοιον δ' εἶναι καὶ τὸ *βάθος* τῆς αἰθούσης, ἔνθα ὑποτίθεται ἡ παράστασις, ἄνευ δηλώσεως λεπτομερειῶν ἐν αὐτῇ, αἵτινες ἐξ ἄλλου καὶ ἂν εἶχόν ποτε δηλωθῆ, νῦν ἐξηφανίσθησαν.

Ἐξ ἀπόψεως καλλιτεχνικῆς τὸ ἔργον φαίνεται μέτριον, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει ἡμῖν ἡ λίαν μετρία διατήρησις αὐτοῦ νὰ κρίνωμεν· ὑπερέχει ὅμως τῆς εἰκόνος τῆς Πηνηΐδος (ἀριθ. 29), πρὸς ἣν ὁμοιάζει ἱκανῶς ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν μέθοδον: αἱ βαφαὶ δῆλα δὴ ἦσαν παχέως ἐπιτεθειμέναι καὶ ἐσχίσθησαν εἰς ἐσχάρας, ἀτελῶς ἐγκαεῖσαι καὶ μὴ ἐπιστρωθεῖσαι καλῶς. Ταῦτα εἶναι δείγματα τοῦ τρόπου, δι' ὃν λέγομεν ἐν τῇ στήλῃ τοῦ Μηνοφίλου (ἀριθμ. 26), καὶ ὃν ἀποδίδομεν εἰς τὸ *Ἀττικὸν* εἶδος τῆς Ζῳγραφικῆς.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, εἶναι μὲν νεώτεροι, ὡς εἴπομεν, τοῦ 300 π. Χ., κεῖνται δ' ἕνεκα τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων μεταξὺ 275 - 250 π. Χ., καὶ δὴ ἐγγύτερον πρὸς τὸ δεύτερον τοῦτο ὅριον.

19

Στήλη τοῦ ***Ὀνησίμου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ὀλίγον κάτω ἐλλείπει ἀποκοπέν, ὅπερ συνεπληρώσαμεν διὰ γύψου.—Ὕψος 1.01, πλάτος 0.398, πάχος 0.145.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ἐφ' οὗ διετηρήθησαν καλῶς τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα, ἰδίως ἐπὶ τοῦ τυμπάνου πορφυροῦς καρπὸς ῥοιᾶς, ἐκφυόμενος ἐκ πρασίνων φύλλων, οὗτινος τὴν σημασίαν δηλοῦμεν κατωτέρω (ἀριθμ. 28).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη οὐχὶ βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τινῶν γραμμάτων μόλις διατηρούντων ἴχνη ῥοδίνης βαφῆς:

ΟΝΗΣΙΜΟΣ
ΑΜΜΩΝΙΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ὀνήσιμος*** υἱὸς τοῦ ***Ἀμμωνίου***»· τὸ πρῶτον ὄνομα εἶναι σύνηθες παρὰ τοῖς ἀπελευθέροις· διὰ δὲ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλέπε τὰ λεγόμενα ἐν ἀριθμῷ 26.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἱκανῶς ἔκτυποι ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, διατηροῦντες μόνον τὴν πορφυρᾶν βαφὴν τοῦ ὀμφαλοῦ, ἐν ᾧ αἱ γραπταί ποτε λεπτομέρειαι ἐξηφανίσθησαν.

Εὐθὺς ὑπ᾽ αὐτοὺς ἄρχεται διὰ λεπτῶς κεχαραγμένης μελαίνης ὁριζοντίου γραμμῆς *γραπτὴ παράστασις*, καλῆς διατηρήσεως, ὁλόκληρος σωθεῖσα, δι᾽ ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν ἄγραφον πλαίσιον καθέτως· εἶναι δὲ τοῦ τύπου τῶν *νεκρικῶν συμποσίων*, περὶ οὗ βλ. τὰ λεγόμενα ἐν ἀριθμ. 27.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ οὐχὶ μακρὰν τοῦ μέσου, παρίσταται ἀνὴρ ἀμύσταξ καὶ πιθανῶς ἀγένειος, ὁ ***Ὀνήσιμος***, κατακεκλιμένος, ἀλλ᾽ ἔχων ὀρθὸν τὸν κορμόν, ἐπὶ κλίνης, ἧς οἱ πόδες δὲν εἶναι εὐδιάκριτοι· ἀλλὰ τὰ κλινοσκεπάσματα καὶ ἡ ῥοδόχρους σινδόνη ἐν εἴδει γύρου μετὰ μελαινῶν πτυχῶν διακρίνονται καλῶς· ἐπίσης ῥοδόχροα ἀπεδόθησαν καὶ τὰ πιθανῶς τρία προσκεφάλαια αὐτῆς.

Φορεῖ δὲ ὁ Ὀνήσιμος χιτῶνα ἡμιχειρίδωτον, βαθέως κεραμόχρουν, καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἱμάτιον λευκόν, ἠγμένον ἐπὶ τῶν νώτων καὶ ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατερχόμενον, περιβάλλον δὲ τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος· αἱ πτυχαὶ αὐτοῦ δὲν εἶναι εὐδιάκριτοι· ἐπὶ δὲ τῶν σκελῶν αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἔχει ῥιφθῆ ἰδιαίτερον κλινοσκέπασμα ἢ σινδόνη λευκή. Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος τοῦ Ὀνησίμου ἀπεδόθησαν κεραμόχροα μετὰ σκιασμῶν πρὸς τὸ πορφυροῦν, ἡ κεφαλὴ ἀσκεπὴς καὶ ἡ βραχεῖα κόμη ἰόχρους.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καταβιβάζει παρὰ τὸ ἰσχίον, τὴν δὲ δεξιὰν προεκτείνει κρατοῦσάν τι, πιθανῶς σκῦφον ἢ κάνθαρον, ὃν τείνει, ἵνα πληρώσῃ οἴνου, πρὸς μικρὸν ***παῖδα τραπεζοκόμον***.

Οὗτος ἵσταται ὀρθὸς δεξιᾷ τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ, κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον, φέρων τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν εἶναι κεκαμμένον ἐν ἀναπαύσει.

Φορεῖ δ᾽ ὁ παῖς βραχὺν ἡμιχειρίδωτον χιτῶνα, φθάνοντα

μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν, οὗτινος ἔχει ἀνασύρει τὰς χειρῖδας (πρβλ. ἀριθ. 28) πρὸς ταχεῖαν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα φέρει ὁριζοντίως πρὸ τοῦ μέσου τοῦ σώματος ἔχων τὴν ἡμιάνοικτον παλάμην πρὸς τὰ κάτω, τὴν δὲ δεξιὰν καταβιβάζει τεταμένως παρὰ τὸ σῶμα, κρατοῦσαν ἀντικείμενόν τι ἐν εἴδει ῥαβδίου, ὅπερ θὰ εἶναι βεβαίως *οἰνήρυσις* (κουτάλα), δι' ἧς ἀνετάρασσον ἐν τῷ κρατῆρι τὸν οἶνον μετὰ τοῦ ὕδατος πρὸς κρᾶσιν αὐτῶν.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ παιδὸς καὶ τὰ κάτω σκέλη ἀπὸ τῶν γονάτων ἐξηφανίσθησαν σχεδὸν ἐντελῶς. Πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ δαπέδου κεῖται μέγα ἀγγεῖον, βεβαίως ***κρατὴρ*** ἢ λέβης, ἱδρυμένος ἐπὶ ὑποστάτου· ὁ τελευταῖος οὗτος εἶναι εἶδος τρίποδος μεταλλίνου μετὰ ποδῶν τετορνευμένων καὶ δὶς θλωμένων, ἀποκλινόντων τὰ κάτω ἡμίση· συγκρατοῦνται δ' οὗτοι διὰ συνεκτικῶν συνοχέων καὶ ἀπεδόθησαν αὐτός τε καὶ ὁ κρατὴρ διὰ τοῦ χρώματος περίπου τῆς τραπέζης.

Διότι ἔμπροσθεν τοῦ Ὀνησίμου καὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ ὑπάρχει στρογγύλη τρίπους ***τράπεζα*** πολυτελής, πορφυροῦ χρώματος μετὰ κυρτουμένων καὶ τετορνευμένων ποδῶν, οἵτινες φαίνεται ὅτι καταλήγουσιν εἰς λεοντόποδας (πρβλ. ἀριθμ. 30).

Εἶναι δὲ ἡ τράπεζα ἱδρυμένη ἐπί τινος ῥομβοειδοῦς σανιδώματος, ὑψηλότερον τοῦ δαπέδου κειμένου, ὅπερ ἀπεδόθη μελάγχρουν· πλὴν ἂν ἐδηλώθη οὕτως ἡ ὑπ' αὐτῆς ῥιπτομένη σκιά.

Ἔχει δὲ σκεπασθῆ ἡ τράπεζα δι' ὑφάσματος μετὰ παρυφῶν δυσδιακρίτου χρώματος· ἐπ' αὐτῆς οὐδὲν διακρίνεται ἐπιτεθειμένον, λοπάς, φαγητόν, ἢ ἐπιδόρπιον· ὡς φαίνεται πρόκειται περὶ τῆς καλουμένης *δευτέρας τραπέζης*, καθ' ἣν ἀφῃροῦντο τὰ φαγητὰ καὶ ἤρχιζεν ὁ πότος· μόνον ἐπὶ τοῦ μέσου αὐτῆς ὑπάρχει ἴσως μικρόν τι ἀντικείμενον πορφυροῦν, ἐν εἴδει φιάλης ἀβαθοῦς, χρησίμου ἐπίσης εἰς τὸν πότον.

Τὸ *δάπεδον* τῆς παραστάσεως ἐδηλώθη ἐστρωμένον διὰ τάπητος ἢ ὑφάσματος, οἷον εἶναι τὸ καλύπτον τὴν τράπεζαν· ἡ σκηνὴ λοιπὸν ὑπετέθη ἐν τῷ δωματίῳ τῆς οἰκίας. Τὸ *βάθος* αὐτῆς ἀπετρίβη τὰ πολλά· φαίνεται ὅτι ἦτο ὑπέρυθρον, ἀπο-

δίδον τὸ χρῶμα τῶν τοίχων τῆς αἰθούσης ἄνευ δηλώσεως ἑτέρων λεπτομερειῶν ἐπ᾽ αὐτῶν.

Περατοῦται δ᾽ ἡ παράστασις κάτω διὰ λεπτῆς ὁριζοντίου μελαίνης γραμμῆς, ἥτις, προτοῦ βαφῇ, ἐχαράχθη ἐλαφρῶς.

Εὐθὺς ὑπ᾽ αὐτὴν ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς στήλης παρίσταται ὡραῖος νεανικὸς **ἑρμῆς** Ἑρμοῦ Χθονίου κατενώπιον· τὸ περίγραμμα αὐτοῦ εἶναι παρὰ τὸ σύνηθες πορφυροῦν.

Διετηρήθη δ᾽ ὁ ἑρμῆς κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ· ἡ βραχεῖα κόμη καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπεδόθησαν μέλανες, τὰ δὲ χείλη πορφυρᾶ· ἴσως ἐγένετο καὶ χρῆσις λεπτῆς λευκῆς βαφῆς, πλὴν ἂν τὰ ὑπάρχοντα ἴχνη δεικνύωσι τὸ πρῶτον ὑπάλειμμα, δι᾽ οὗ πρὸ πάσης γραφῆς τῆς παραστάσεως ἠλείφετο ὁ δι᾽ αὐτήν, καὶ τὸν ἑρμῆν ἐνίοτε, προσδιωρισμένος χῶρος, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 3.

Τὸ ἔργον κατὰ τὴν σχεδίασιν εἶναι ἀκριβές, ἀξιόλογος δ᾽ ἡ πιστὴ ἀπόδοσις ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τοῦ συμποσίου, δεικνύουσα εὐσυνείδητον καὶ ἔμπειρον τεχνίτην· ἀλλ᾽ ἡ ἔγκαυσις καὶ ἐπίστρωσις τῶν βαφῶν δὲν εἶναι πολὺ ἔντεχνος, καίπερ δεξιὰ καὶ ἄνευ ἐφαρμογῆς παχειῶν βαφῶν.

Ταῦτα πάντα χαρακτηρίζουσι τὸ τρίτον εἶδος τῆς Ζωγραφικῆς, τὸ ***Ἰωνικόν,*** περὶ οὗ βλ. τὰ λεγόμενα ἐν ἀριθμ. 26. Ὑστερεῖ ὅμως τὸ ἔργον πολὺ ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν βαφῶν τοῦ ὁμοίου αὐτῷ ὑπ᾽ ἀριθμ. 27 καὶ 20.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων περὶ τὸ 300 π. Χ. Τότε ἦτο ἐν μεγίστῃ ἀκμῇ ἡ Ἰωνικὴ Σχολή, ζῶντος ἔτι τοῦ τε Ἀπελλοῦ καὶ τοῦ Πρωτογένους, τῶν μεγίστων αὐτῆς ἀντιπροσώπων.

Ἀπεικόνισιν τοῦ μέσου τμήματος τῆς στήλης ταύτης, ἄρτι ἐξαχθέντος, δεικνύει ἡ εἰκὼν 2 ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* τοῦ 1908 σ. 10 κάτω δεξιά.

20

Στήλη τῆς ***Ἀρχιδίκης*** ἐκ καλοῦ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω πέμπτον περί-

που τοῦ ὅλου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. —Ὕψος 1.135, πλάτος 0.477, πάχος 0.12.

Ἄνω λήγει εἰς περίτεχνον ἀέτωμα, οὗτινος αἱ λεπτομέρειαι ἀπεδόθησαν γλυπτῶς ἅμα καὶ γραπτῶς, πολὺ καλῶς διατηρούμεναι, ὡς καὶ πορφυροῦς ἐπὶ τοῦ τυμπάνου καρπὸς ῥοιᾶς, οὗτινος τὴν σημασίαν βλ. ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 28 στήλῃ.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐχαράχθη διὰ λίαν μικρῶν γραμμάτων βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἑξάστιχον ἐλεγεῖον:

ΕΙΚΕΚΡΙΚΑΣΧΡΗΣΤΗΝΡΑΔΑΜΑΝΘΥΓΥΝΑΙΚΑΚΑΙΑΛΛΗΝ
ΗΜΙΝΩΣΚΑΙΤΗΝΔΕΟΥΣΑΝΑΡΙΣΤΟΜΑΧΟΥ
ΚΟΥΡΗΝΕΙΣΜΑΚΑΡΩΝΝΗΣΟΥΣΑΓΕΤΕΥΣΕΒΙΑΝΓΑΡ
ΗΣΚΕΙΚΑΙΣΥΝΕΔΡΟΝΤΗΣΔΕΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΝ
ΗΝΤΥΛΙΣΟΣΜΕΝΕΘΡΕΨΕΠΟΛΙΣΚΡΗΣΣΑΗΔΕΔΕΓΑΙΑ
ΑΜΦΕΠΕΙΑΘΑΝ ΑΤΟΝΜΟΙΡΑΣΟΙΑΡΧΙΔΙΚΗ

«Εἰ κέκρικας χρηστήν, Ῥαδάμανθυ, γυναῖκα καὶ ἄλλην,
ἢ Μίνως, καὶ τήνδ(ε), οὖσαν Ἀριστομάχου
κούρην· εἰς Μακάρων Νήσους ἄγετ'! Εὐσεβίαν γὰρ
ἤσκει καὶ σύνεδρον τῆσδε δικαιοσύνην.
Ἣν Τυλισὸς μὲν ἔθρεψε, πόλις Κρῆσσ(α), ἥδε δὲ γαῖα
ἀμφέπει ἀθάνατον — μοῖρα σοί, Ἀρχιδίκη! — »

ἤτοι «*Ἐάν, ὦ Ῥαδάμανθυ, ἢ σὺ ὦ Μίνως, εἰς τὰς ἐν τῷ Ἅδῃ κρίσεις σας ἐκρίνατε καὶ ἄλλην τινὰ γυναῖκα ὡς χρηστήν, κρίνατε καὶ τὴν ἐδῶ κειμένην, κόρην τοῦ Ἀριστομάχου· καὶ κατατάξατε αὐτὴν εἰς τὰς Νήσους τῶν Μακάρων! Διότι κατὰ τὸν βίον της διετήρει πάντοτε τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν συμπάρεδρον τῆς ἀρετῆς ταύτης δικαιοσύνην. Ἐξέθρεψε δὲ αὐτὴν ἡ Τυλισός, πόλις Κρητική, αὐτὴ δὲ ἐδῶ τώρα ἡ γῆ τὴν περιβάλλει εἰς τοὺς κόλπους της, ταχθεῖσαν μεταξὺ τῶν ἀθανάτων θεῶν,—διότι αὐτὸ σοῦ ἐπεφύλαττεν ἡ Μοῖρα, ὦ Ἀρχιδίκη! —* »

Τὸ ποίημα, εἰς ἑξαμέτρους δακτυλικοὺς πρὸς πενταμέτρους ἐναλλασσομένους, ἐποιήθη μετ' ἐκτάκτου δυνάμεως καὶ ποιητικῆς ἐμπνεύσεως· ἰδίως ἡ πρὸς τοὺς Κρῆτας κριτὰς τοῦ Ἅδου ἀποστροφὴ καὶ ἀξιοπρεπὴς παράκλησις, συγχρόνως δὲ

ἡ ὑποδήλωσις περὶ τοῦ βίου τῆς θανούσης, δεικνύουσιν ἀληθῆ ποιητήν, λίαν ἔμπειρον τῆς οἰκονομίας τῶν κοινῶν τύπων πρὸς τὰς ποιητικὰς ἐξάρσεις.

Πρὸ πάντων ὅμως ἡ μετατροπὴ τοῦ προσώπου ἐν τέλει καὶ ἡ πρὸς τὴν θανοῦσαν ἀποστροφή, ἐνέχει πολὺ τὸ ποιητικὸν καὶ βαθέως συγκινεῖ τὸν ἀκροατήν.

Καὶ ἐξ ἀπόψεως μετρικῆς καὶ ῥυθμοῦ τὸ ποίημα εἶναι ἄμεμπτον, δεικνύον πολλὴν δύναμιν· μόνον αἱ ἐκθλίψεις «*τήνδ᾽ οὖσαν*» καὶ «*πόλις Κρῆσσ᾽ ἥδε δὲ γαῖα*» δὲν ἐσημειώθησαν ἐπὶ τοῦ λίθου, ἐν ᾧ εἶναι ἀπαραίτητοι χάριν τοῦ μέτρου· ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐπίτηδες διέταξε τὸν χαράκτην νὰ πράξῃ ὁ καλλαίσθητος ποιητής, ἵνα ἀποφύγῃ τὴν δυσαρμονίαν καὶ τὸ δυσχερὲς τῆς ἀναγνώσεως καὶ κατανοήσεως τοῦ ἐλεγείου· ὁμοίως πράττουσι καὶ σήμερον καλοὶ Ἕλληνες ποιηταί, πολλάκις ὅμως ἐν δυσαρέστῳ ὑπερβολῇ.

Ἦτο δ᾽ ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἀριστομάχου τούτου μεγάλη καὶ σπουδαία ἐν Παγασαῖς· διότι εὑρέθη ἑτέρα στήλη μετ᾽ ἐπιγραφῆς:

«***Πολύτιμος*** ***Ὑγιαμένης***
Γνάθιος ***Ἀριστομάχου***
Κρῆτες Τυλίσιοι»

Ἐκ τούτων δηλοῦται ὅτι ἡ Ἀρχιδίκη εἶχεν ἀδελφὸν ὀνόματι *Ὑγιαμένην*, θεῖον ὀνόματι *Γνάθιν* καὶ πρῶτον ἐξάδελφον τὸν *Πολύτιμον*. Εὕρομεν δὲ καὶ ἄλλην στήλην (ἀριθ. 79), φέρουσαν τὴν ἐπιγραφήν:

«***Ἀνθὶς***
Ὑγιαμένους
Κρῆσσα»

Ἡ *Ἀνθὶς* αὕτη εἶναι προφανῶς ἀνεψιὰ τῆς Ἀρχιδίκης. Ἡ δὲ *Τυλισὸς* ἦτο πόλις τῆς Κρήτης ἐπὶ τῆς Βορείου παραλίας τῆς νήσου.

Καὶ ἄλλων *Κρητῶν* πολλῶν εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς· θὰ ἦσαν δὲ οὗτοι στρατιῶται μισθοφόροι καὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ τῶν Μακεδόνων, ὅστις ἔμενεν ἐν Παγασαῖς

καὶ Δημητριάδι· καὶ σήμερον ἐν Βόλῳ διατρίβουσιν ἐπίσης ὀλίγοι Κρῆτες, ἀσκοῦντες καλὰ ἐπαγγέλματα, ὧν τινες εἶναι ἐθελονταὶ στρατιωτικοί, ἀγωνισθέντες ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας.

Ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, ὧν αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλοῦντο διὰ βαφῶν, ὡς δεικνύουσι περισωθέντα ἴχνη.

Ὑπ᾽ αὐτοὺς ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις* διὰ μελαίνης ὁριζοντίου γραμμῆς· διετηρήθη δὲ πολὺ καλῶς καὶ μόνον κάτω ἀριστερὰ ἀπεκόπη ὀλίγον αὐτῆς.

Παρίσταται δ᾽ ἐν μέσῳ ὥριμος δέσποινα, ***ἡ Ἀρχιδίκη,*** καθημένη σχεδὸν κατενώπιον, μεγαλοπρεπῶς, ὡς θεὰ Ἥρα ἢ Δημήτηρ, μετὰ μικρᾶς στροφῆς πρὸς δεξιὰ ἑαυτῆς, ἐπὶ ὑψηλῆς θρονοειδοῦς κλινέδρας, ἧς τὸ ἀμφίβολον ὀρθογώνιον νῶτον μόλις διακρίνεται· οἱ δύο φαινόμενοι πόδες τοῦ καθίσματος εἶναι πολυτελῶς τετορνευμένοι, λεπτότεροι τὰ κάτω ἡμίση βαθέως κεραμόχρου χρώματος, μετ᾽ ἀναλόγων, πολὺ δεξιῶς καὶ φυσικῶς δηλουμένων, σκιασμῶν.

Εἶναι δὲ ἡ ἕδρα ὑπεστρωμένη διὰ μεγάλου ῥοδίνου προσκεφαλαίου, ὅπερ καταχύνεται ἀριστερὰ τῆς καθημένης φυσικῶς ἕνεκα τοῦ βάρους αὐτῆς, ἐν ᾧ τὸ ἕτερον ἄκρον διακρίνεται ἔξω τοῦ δεξιοῦ αὐτῆς μηροῦ.

Φορεῖ δ᾽ ἡ Ἀρχιδίκη λεπτὸν χιτῶνα ἀνοικτοῦ χρώματος, ἐξιτήλου τὰ πολλὰ γενομένου, ποδήρη καὶ ἀχειρίδωτον μετὰ πλατείας πολυτελοῦς παρυφῆς περὶ τὸν λαιμόν, ὃν ἀφίνει γυμνόν, ὡς καὶ ὀλίγον τοῦ στήθους ἄνω· ἔχει δὲ περιζώσει τὸν χιτῶνα ὑπὲρ τὴν ὀσφὺν διὰ λεπτῆς στενῆς ζώνης καὶ πορπώσει αὐτὸν ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν ὤμων.

Τὸ περίγραμμα καὶ αἱ πλούσιαι, ἰδίως κάτω, πτυχαὶ ἀπεδόθησαν, ὡς συνήθως, δι᾽ ὑπομελαίνης βαφῆς μετ᾽ ἀκριβείας μέν, ἀλλὰ κατά τι συγκεχυμέναι.

Ἐπ᾽ αὐτοῦ φορεῖ καὶ πλούσιον λεπτὸν ἐπίσης ἱμάτιον, χρώματος ὑποκυάνου, ὡς συμπεραίνομεν ἐξ ἰχνῶν, διασωθέντων κατὰ τοὺς μηρούς· τοῦτο φερόμενον ἐκ τῶν ὄπισθεν, καλύπτει τὰ νῶτα, καὶ αἴρεται ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὡς πέπλος·

περιβάλλον δὲ πλουσίως τὸ κάτω σῶμα μέχρι που τοῦ μέσου τῶν κνημῶν, συνάγεται ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς κοιλίας· καὶ τὸ μὲν ἓν ἄκρον αὐτοῦ καλύπτει τὴν καταβιβαζομένην ἀριστερὰν χεῖρα, ἐντεταμένον φυσικῶς παρασταθὲν ἐκ τοῦ βάρους αὐτῆς, μέχρι τοῦ μέσου τοῦ πήχεως, ὅστις συγκρατεῖ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ πλευροῦ, φερόμενος ὁριζοντίως καὶ φυσικῶς ἀναπαυόμενος, τὸ δ᾽ ἕτερον ἀντιθέτως ἐκ τοῦ δεξιοῦ ἰσχίου συναχθὲν πρὸ τῆς κοιλίας φαίνεται ὅτι κρατεῖται λίαν ἠπίως ὑπὸ τῆς ἀριστερᾶς ἄκρας χειρός.

Αἱ πτυχαὶ τοῦ ἱματίου, λίαν λεπταὶ καὶ πλούσιαι, ἀπεδόθησαν μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ λίαν χαριέντως.

Τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα, γυμνὴν καὶ τὰ μάλιστα εὔτορνον, καταβιβάζει, προεκβαλλομένου τοῦ πήχεως, καὶ ἀναπαύει ἐλαφρῶς καὶ φυσικῶς ἐπί τινος ἐρείσματος τῆς κλινέδρας, ὅπερ οἱονεὶ κρατεῖ ἡ ἄκρα χεὶρ χάριν ἀσφαλείας τοῦ σώματος.

Ἡ καστανὴ κόμη τῆς Ἀρχιδίκης χωρίζεται ἐν μέσῳ ὑπὲρ τὸ μέτωπον, βαίνουσα ἑκατέρωθεν ὑπὲρ τὰ ὦτα· δηλοῦται δ᾽ ἐκτενισμένη λίαν ἐπιμελῶς. Ὁμοίως καστανοὶ ἦσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς, ὧν αἱ λεπτομέρειαι, ὡς καὶ τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ στόματος, ἐγένοντο κατά τι ἐξίτηλοι· κατὰ τὴν εὕρεσιν ὅμως τῆς στήλης (Αὔγουστον 1907) ἐφαίνοντο ζωηρότερα ταῦτα πάντα ἢ σήμερον (Μάϊον 1909).

Αἰτία τοῦ ἐξαφανισμοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ἐν ἀγνοίᾳ ἡμῶν συμπλήρωσις τοῦ στόματος ὑπὸ τοῦ φωτογράφου, εἰς ὃν ἀφήκαμεν τὴν στήλην ταύτην πρὸς ἀσφάλειαν ἐλλείψει χώρου· διέκρινε δὲ τὴν μικρὰν ταύτην συμπλήρωσιν, ἥτις νῦν ἐξηφανίσθη ἀφ᾽ ἑαυτῆς, ὅ τε κ. E. Zilliéron καὶ ὁ κ. Paul Herrmann ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτῆς ἀπεδόθησαν δι᾽ ὑποκιτρίνου καὶ ῥοδίνου χρώματος, μετ᾽ ἀναλόγων λεπτῶν καὶ πολὺ καλῶν σκιασμῶν, πρὸς δήλωσιν τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἁβροῦ τῆς μεγαλοπρεποῦς ταύτης δεσποίνης.

Κλίνει δ᾽ ἠπίως τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω πρὸς δήλωσιν τῆς ταπεινοφροσύνης αὐτῆς, ἣν καὶ τὸ ἐλεγεῖον ὑποδηλοῖ, διευθύνουσα τὸ βλέμμα ὀλίγον πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερὰ

ἑαυτῆς κατ' εὐάρεστον εἰς τὴν ὄψιν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μικρὰν στροφὴν τοῦ σώματος δεξιά.

Ἡ ἔκφρασις αὐτῆς οὕτως εἶναι ἀγαθὴ καὶ ἠπιωτάτη· τὸ εὐρὺ μέτωπον, καίπερ οὐχὶ ὡραῖον γυναικείως, ἀλλ' εἶναι νοημονέστατον, παιδικῶς δὲ σοβαρὰ καὶ μᾶλλον πρὸς τὸ εὔχαρι κλίνουσα ἡ φυσιογνωμία, πολὺ ἐνέχουσα τὸ ὀνειροπόλον.

Ὅτι ἦτο ὕπανδρος ἡ Ἀρχιδίκη, δεικνύει ἡ ἀνωτέρω περιγραφή, ἰδίως ὁ πέπλος· ἐν τούτοις οὐδεμία μνεία τοῦ συζύγου αὐτῆς γίνεται ἐν τῷ ἐλεγείῳ· ἴσως εἶχεν οὗτος προαποθάνει, τὴν δὲ στήλην αὐτῆς, μετέπειτα θανούσης, ἐποίησεν ὁ πατήρ, ὃν καὶ φημίζει τὸ ἐλεγεῖον.

Ἀριστερὰ τῆς Ἀρχιδίκης παρίσταται νεαρά, ὥριμος ***θεράπαινα***, ὀρθὴ ἱσταμένη, φέρουσα τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ἀποσύρεται κεκαμμένον παραπλεύρως ἐν ἀναπαύσει, συμπαρασῦρον τὸν χιτῶνα πρὸς ἐπιτυχίαν λοξῶν πτυχῶν αὐτοῦ φυσικῶν, καὶ πρὸς ἀποφυγὴν οὕτω τῆς ἐκ τῶν καθέτων μονοτονίας.

Φορεῖ δ' ἡ θεράπαινα χιτῶνα ποδήρη ἀχειρίδωτον, ὁποῖον καὶ ἡ Ἀρχιδίκη, ὁμοίας διατάξεως καὶ παρυφῶν, καθέτων φυσικῶν πτυχῶν, χρώματος ὑποκιτρίνου, ποὺ καί που διακρινομένης τῆς βαφῆς· ἐξ αὐτοῦ ἐκφαίνεται τὸ πρόσθιον τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου ποδός, πατοῦν ἐλαφρῶς· ἦσαν δ' οἱ πόδες αὐτῆς γυμνοί.

Ἐπ' αὐτοῦ φορεῖ καὶ βραχὺ ὑπόμελαν ἱμάτιον ἐν εἴδει ἐσθῆτος, στενῶς ἐπικείμενον ἐπὶ τοῦ σώματος ὡς οἱ σημερινοὶ ἐπενδύται τῶν γυναικῶν, καὶ φθάνον μέχρι που τῆς ἀρχῆς τῶν μηρῶν· ἡ ὑπὲρ τὴν ὀσφὺν διάταξις αὐτοῦ εἶναι συγκεχυμένη καὶ δυσδιάκριτος ἀπὸ τῆς τοῦ χιτῶνος.

Ἡ οὔλη βραχεῖα κόμη αὐτῆς, βαθέως πορφυρᾶ δηλωθεῖσα, ἤτοι ἀρχῆθεν πυρρόχρους καὶ ξανθὴ οὖσα, συνάγεται ὀπίσω ὑπὲρ τὸν τράχηλον εἰς μικρὸν ὄγκον. Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτῆς ἀπεδόθησαν ὡς περίπου τῆς Ἀρχιδίκης.

Ἐκ τῆς ἐνδύσεως ταύτης φαίνεται αὕτη οὐχὶ ἁπλῆ τις θεράπαινα, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἀνωτέρας τάξεως, οἱονεὶ θαλαμηπόλος.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα διαστάσεων ἀνδρωδῶς ἰσχυρῶν κατὰ φυσικὸν λόγον, ἀφ' οὗ πάντως ἦτο ὑπηρέτρια, καταβιβάζει μετὰ τοῦ βραχίονος στενῶς προσκεκολλημένου ἐπὶ τοῦ σώματος, ἐν ᾧ ὁ πῆχυς φαίνεται ὁριζοντίως ὑπὲρ τὴν κοιλίαν, ἵνα ἐπὶ τῆς ἄκρας χειρός, ἥτις φαίνεται κρατοῦσά τι ἐλαφρότατον μεταξὺ τῶν δακτύλων ἀντικείμενον, πιθανῶς ῥιπίδιον, στηρίξῃ τὸν ἀγκῶνα τῆς ἀριστερᾶς, ὁμοίως καταβιβαζομένης· ὁ βραχίων αὐτῆς δὲν φαίνεται, διότι ὠρθώθη ὁ πῆχυς, φυσικῶς ἐκ τῶν ἔξω φαινόμενος, ἵνα ἡ ἄκρα ἀριστερὰ μετὰ τῶν ἠπίως συγκεκλεισμένων ἀνδρωδῶν δακτύλων στηρίξῃ τὴν βεβαρημένην ἐκ τῆς θλίψεως κεφαλήν.

Ἀλλ' ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸ ὀλίγου ἡ θεράπαινα πρὸς δεξιὰ ἑαυτῆς, παρασταθεῖσαν κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον, ἐν ᾧ τὸ λοιπὸν σῶμα ἵσταται κατενώπιον· τοῦτο δ' ἔπραξεν, ἵνα προσβλέψῃ περιλύπως τὴν δέσποιναν αὐτῆς· οὕτως ἡ ἄκρα ἀριστερὰ χεὶρ ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ τένοντος τοῦ λαιμοῦ, ἑτοίμη νὰ ἀποσχίσῃ τρόπον τινὰ αὐτὸν ἐκ τῆς μεγάλης θλίψεως ἕνεκα τῆς ἀπωλείας τῆς προσφιλοῦς δεσποίνης.

Τὴν βαθυτάτην θλῖψιν αὐτῆς ἐκφράζει καὶ τὸ πρόσωπον, ἰδίως τὸ στόμα, ὅπερ παρίσταται ἡμιάνοικτον, ὡς ἐκπέμπον στεναγμούς, καίτοι αἱ λεπτομέρειαι αὐτοῦ δὲν ἐσώθησαν πᾶσαι, συνεχύθησαν δ' ὀλίγον καὶ τὰ πέριξ.

Ὁ λαιμὸς τῆς θεραπαίνης ἐκ τῆς στροφῆς τῆς κεφαλῆς δὲν παρεστάθη ἐπιτυχῶς· ὁμοίαν ἀδυναμίαν εὕρομεν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἐν τῇ στήλῃ τῆς Φίλας (ἀριθμ. 30). Τὰ μέγιστα ὅμως ἀπέτυχεν ὁ ζωγράφος εἰς τὴν παράστασιν τῶν σκελῶν τῆς θεραπαίνης, ἅτινα παρέστησε τερατωδῶς μακρά· διότι οἱ μηροὶ εἶναι σχεδὸν διπλάσιοιτῶν κνημῶν. Καὶ αἱ χεῖρες αὐτῆς εἶναι ὑπερμέτρως μακραὶ καὶ ἄτεχνοι, ἰδίως ὁ πῆχυς τῆς δεξιᾶς, ἡ δὲ φυσιογνωμία ἐνέχει τι τὸ βλακῶδες, ὅπερ ὅμως δύναται νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὴν τάξιν τῆς γυναικὸς ταύτης.

Ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀρχιδίκης παρεστάθησαν αἱ κνῆμαι λίαν μακραί, ὅπερ οὐχὶ φυσικόν, πολὺ δὲ ὀγκώδεις οἱ μηροί, καίτοι εἰς δέσποιναν δύνανται νὰ προσαρμοσθῶσιν οὕτως· ἀλλ' ὁ δεξιὸς εἶναι ὅλως ἄτονος καὶ ἀφανής.

Ἐν γένει δὲ τὸ κάτω σῶμα τῆς Ἀρχιδίκης ἐνέχει πολὺ τὸ ὀγκῶδες, τὸ βαρὺ καὶ δυσκίνητον, παρὰ τὰς προσπαθείας τοῦ τεχνίτου, ἵνα δηλώσῃ αὐτὸ διαφαινόμενον ἐκ τῶν λεπτῶν ἐνδυμάτων, ὅπως ἠπιώσῃ τὴν κακὴν ἐντύπωσιν.

Τούτου ἕνεκα προσέδωκεν ὁ ζῳγράφος εἰς τὴν ἄλλως ἀξιόλογον καὶ ἐν πολλοῖς λίαν ἐπιτυχῆ μορφὴν τῆς Ἀρχιδίκης πολὺ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ἄχαρι· τὰ ἐλαττώματα ταῦτα τείνουσι νὰ καταπνίξωσι τὴν ὡραίαν διάταξιν τῶν ἐνδυμάτων, τὰς εὐτόρνους χεῖρας, τὴν μεγαλοπρεπῆ στάσιν καὶ τὴν ἐξαίρετον ἔκφρασιν τῆς δεσποίνης.

Τὸ *δάπεδον* τῆς αἰθούσης, ἔνθα ὑπόκειται ἡ σκηνή, ὀλίγον σωθὲν κάτω δεξιά, ἀπεδόθη βραχὺ διὰ βαθέως πορφυροῦ χρώματος μετὰ σκιασμῶν που διὰ μέλανος, ἴσως ἐκ τοῦ σώματος τῆς θεραπαίνης προερχομένου. Τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος εἶναι χρώματος μολυβδόχρου, μὴ σωθέντος καλῶς· οὐδεμία δὲ λεπτομέρεια τῶν τοίχων τῆς αἰθούσης φαίνεται ὅτι ἀπεδόθη.

Σημαντικώτατον εἶναι τὸ ὅτι ἥ τε θεράπαινα, ὡς εἴπομεν, καὶ ἡ Ἀρχιδίκη ἀφίνουσι σκιὰν πρὸς τὰ κάτω καὶ δεξιᾷ τῷ θεατῇ· ὑποτίθεται λοιπὸν ἡ αἴθουσα ὡς φωτιζομένη, τοῦ φωτὸς ἐρχομένου ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ φυσικῶς. Τοῦτο δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπινοήσῃ ὁ ἐν Παγασαῖς ζῳγράφος, ὅστις ἀντέγραψε τὴν ὅλην, ἢ τὸ πολὺ τῆς παραστάσεως, ἐκ πίνακος μεγάλου βεβαίως ζῳγράφου.

Πρὸς τούτοις πολλῆς προσοχῆς ἄξιον εἶναι ὅτι τὸ περίγραμμα τῶν μορφῶν ἀπεδόθη ἐκτάκτως ἰσχυρὸν οὕτως, ὥστε ἡ ὅλη εἰκὼν φαίνεται ὅτι προέχει, ὡς νὰ ἦτο ἀβαθῶς ἀνάγλυφος καὶ κατόπιν βεβαμμένη.

Αἱ δύο αὗται ἰδιότητες, αἵτινες οὐδόλως νομίζομεν ὅτι εἶναι τυχαῖαι, ἐνθυμίζουσι τὸ ὑπὸ τοῦ Πλινίου λεγόμενον περὶ τοῦ ζῳγράφου ***Νικίου,*** ὅτι οὗτος «*ἐτήρει τὴν **ἀντίθεσιν φωτὸς καὶ σκιᾶς,** φροντίζων, ὅπως τὰ παριστώμενα **ἐξέχωσιν** ἐκ τῶν πινάκων*».

Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Νικίας ἐφημίζετο κατὰ τὸν Πλίνιον ὡς «*γράψας ἐπιμελέστατα **γυναῖκας***». Ταῦτα πάντα εὑρίσκου-

σιν ἐν τῇ εἰκόνι τῆς Ἀρχιδίκης ἰσχυρὰν ἀπήχησιν. Οὕτω δ' ἡμεῖς οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὁ γράψας τὴν εἰκόνα ταύτην εἶχε γνῶσιν τῆς τέχνης τοῦ Νικίου, ὅστις ἐξ ἄλλου, ὡς βλέπομεν κατωτέρω ἐν ἀριθμ. 28, ἔγραψε πολλὰς ἐπιτυμβίους καὶ ἀναθηματικὰς εἰκόνας ἐπὶ μαρμάρου· ἦτο λοιπὸν χρησιμώτατος εἰς τοὺς ὁμοίως ἐργαζομένους Παγασαίους τεχνίτας.

Καὶ ἄλλως ὅμως ἡ εἰκὼν τῆς Ἀρχιδίκης ὡς πρὸς τὴν ὡραίαν σύνθεσιν, παρὰ τὰς ἔν τισι λεπτομερείαις ἀτελείας, ἐνέχει πολὺ τὸ *Ἀττικόν:* ἂς ἀναλογισθῇ τις τὸ θαυμάσιον ἀνάγλυφον τοῦ Ἰλισοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν, ἔνθα ὡς ἡ Ἀρχιδίκη παρίσταται πρὸς τὸ ἄπειρον διευθύνων τὸ ὀνειροπόλον καὶ ἀπλανὲς βλέμμα ὁ θανὼν νεανίας, ἐν ᾧ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, εἰς τὴν στάσιν τῆς θεραπαίνης περίπου, προσβλέπει αὐτὸν θλιβερῶς. Ὅτι δὲ τοῦτο δὲν εἶναι μοναδικὴ ἐξαίρεσις, ἀποδεικνύουσιν ἄλλα Ἀττικὰ ἀνάγλυφα ὁμοίας στάσεως καὶ ἐκφράσεως ἀναλόγου τῶν μορφῶν.

Οὕτω δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν, *ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν,* τὸν ἀττικισμὸν τῆς εἰκόνος ταύτης, οὐδὲ ἄλλως νὰ ἀπορρίψωμεν τὴν πιθανότητα τοῦ ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν ***ἀντίγραφον*** ἢ ***μίμησιν*** εἰκόνος τινὸς τοῦ Ἀθηναίου περιφήμου ἐγκαύστου Νικίου.

Ἀλλ' *ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν μέθοδον* παρατηροῦμεν ὅτι αἱ βαφαὶ δὲν ἐπέκειντο παχεῖαι, ὅπερ εἶναι δεῖγμα τῶν ***Σικυωνίων*** ἐν Παγασαῖς ζῳγράφων, ὡς λέγομεν ἐν ἀριθμ. 26, ἀλλ' οὔτε ἔχουσιν ἀμέμπτως ἐγκαῆ, ὡς ἐν τῇ στήλῃ τῆς ἀρτιτόκου γυναικὸς (ἀριθμ. 1), ὅπερ εὕρομεν ὡς γνώρισμα τῶν ***Ἀθηναίων*** ὁμοτέχνων.

Τοὐναντίον αἱ δεύτεραι βαφαὶ τῶν λεπτομερειῶν ἐξέπεσον κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς ἐν τῇ στήλῃ τῆς Φίλας (ἀριθμ. 30), χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ ἐξαφανισθῇ τὸ πλῆρες σχέδιον τῆς εἰκόνος. Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο εὕρομεν ἁρμόζον εἰς τὴν ***Ἰωνικὴν*** Σχολὴν (ἀριθμ. 26).

Κατὰ ταῦτα θεωροῦμεν πιθανὸν ὅτι ζῳγράφος τις ἐν Παγασαῖς, ἠσκημένος εἰς τὰς τεχνικὰς μεθόδους τῆς Ἰωνικῆς Σχο-

λῆς, ἀντέγραψε τὴν εἰκόνα ταύτην ἔκ τινος πίνακος τοῦ Νικίου. Τούτου δὲ θὰ εἶχον κομίσει εἰς Παγασὰς πάντες ἴσως οἱ ζῳγράφοι, ὡς καὶ πλείστων ἄλλων μεγάλων καλλιτεχνῶν, μικρὰ ἢ μεγάλα ἀντίγραφα τῶν πινάκων, ἵνα βοηθῶνται εἰς τὸ βιοποριστικὸν αὐτῶν ἔργον.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων μεταξὺ 225 - 200 π. Χ., καὶ δὴ ἐγγύτερον πρὸς τὸ πρῶτον ὅριον.

Ἀπεικόνισιν τῆς στήλης ταύτης ἄνευ χρωμάτων καὶ ἄνευ τοῦ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. E. Zilliéron ἀντιγραφὴν αὐτῆς εὑρεθέντος ἄνω τμήματος, ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῇ «*Ἀρχαιολ. Ἐφημ.*» 1908 πίν. 2. Ἐκεῖ διὰ μακρῶν ὑποστηρίζομεν τὴν σχέσιν τῆς εἰκόνος ταύτης πρὸς τὸν Νικίαν ἐν σελ. 19 - 20. Βλ. καὶ «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 25 - 26. Περὶ τῶν τριῶν Σχολῶν τῆς Ζῳγραφικῆς, ὧν ἴχνη ἱκανὰ εὑρίσκομεν ἐν Παγασαῖς, βλ. κατωτέρω τὰ ἐν τῇ στήλῃ τοῦ Μηνοφίλου (ἀριθ. 26) λεγόμενα.

21

Στήλη τοῦ ***Ἀσκληπιάδου*** ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἀκεραία ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα.—Ὕψος 0.94, πλάτος 0.35, πάχος 0.10.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ἐπὶ πολὺ ἀποκοπέν· τὰ γραπτὰ συνήθη κοσμήματα, ἰδίως πορφυροῦς καρπὸς ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ τυμπάνου, οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 28 στήλῃ, διετηρήθησαν λίαν ζωηρῶς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τὸν πρῶτον στίχον ἀποσχισθεῖσα τὰ πολλά:

. . . . ΛΗΓ . . — . .
Ν Ι Ι Κ Ω Ν Ο .
Σ Ι Δ Ω Ν Ι Ο .

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***«Ἀσκ]ληπ[ιάδης*** υἱὸς τοῦ ***Νί(ι)κωνο[ς,*** τὴν πατρίδα ***«Σιδώνιο[ς».***

Ἡ ***Σιδὼν*** ἦτο ἡ μεγίστη καὶ σπουδαιοτάτη πόλις τῆς Φοινίκης, σχεδὸν ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Οἱ πεφημισμένοι καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα Σημῖται ἔμποροι τῆς Φοινίκης εἶχον διΐδει τὴν σπουδαιότητα τῶν Παγασῶν καί, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν εὑρεθεισῶν στηλῶν, εἶχον συρρεύσει ἐνταῦθα πολυάριθμοι ἐκ πλείστων πόλεων αὐτῆς

Καὶ σήμερον ἐν Βόλῳ, τῇ διαδόχῳ πόλει τῶν Παγασῶν, διατρίβουσι πλεῖστοι Ἑβραῖοι, διάδοχοι τῶν Φοινίκων, κατέχοντες ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἀρίστην θέσιν.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς ἡ ἀρχὴ δὲν εἶναι ἐμφανής· διότι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ὑπῆρχε χῶμα στερρῶς συγκεκολλημένον, ὅπερ μόνον δι' ὕδατος ἠδύνατο νὰ καθαρθῇ· ἀλλ', ὡς φαίνεται, καὶ τὸ ὀλίγον τοῦτο ὕδωρ ἔβλαψε τὴν εἰκόνα, καίτοι ἀπέδωκε τὰς βαφὰς αὐτῆς.

Ἡ διατήρησις τῆς παραστάσεως εἶναι μετριωτάτη· ἐν τούτοις διακρίνονται δεξιᾷ τῷ θεατῇ ἄνω ἴχνη τῆς σκιαγραφίας ἀνδρός, τοῦ ***Ἀσκληπιάδου,*** κατακεκλιμένου· τούτου διετηρήθη μέρος τῆς πορφυρᾶς κόμης, τῆς προεκτεινομένης δεξιᾶς χειρὸς καὶ τῶν σκελῶν, κεκαλυμμένων ὑπὸ σινδόνης· παρίσταται λοιπὸν *νεκρικὸν συμπόσιον* τοῦ εἴδους τῶν ὑπ' ἀριθμ. 19 καὶ 27 στηλῶν. Ἴχνη κιτρίνης βαφῆς δηλοῦσι πιθανῶς τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ.

Ἀπέναντι τοῦ Ἀσκληπιάδου ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ ὑπάρχουσιν ἴχνη πορφυρᾶ, ἐξ ἑτέρας μορφῆς, ἥτις εἶναι ἄδηλον ἂν προέρχεται ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἢ τοῦ ***παιδὸς τραπεζοκόμου,*** πρὸς ὃν ἔτεινε τὸ κύπελλον ὁ δεσπότης, ἵνα πληρωθῇ οἴνου ὑπ' αὐτοῦ· τὸ δεύτερον εἶναι πιθανώτερον.

Τὸ κάτω ἥμισυ τῆς παραστάσεως διετηρήθη ζωηρότερον: παρίσταται δ' ἐνταῦθα ἡ ***κλίνη,*** ἧς τὸ μέτωπον ἄνω ἀπεδόθη διὰ πλατείας πορφυρᾶς γραμμῆς ὁριζοντίου, λίαν ζωηρᾶς· ἀπ' αὐτοῦ κρέμαται τὸ κλινοσκέπασμα ἢ σινδόνη, δηλούμενον διὰ τετραγωνιδίων, διχαζομένων διαγωνίως καὶ βεβαμμένων τὸ μὲν ἄνω ἥμισυ πρασινοκυάνων, τὸ δὲ κάτω κιτρίνων· μιμεῖται λοιπὸν ἡ γραφὴ τὸ φυσικὸν ὕφασμα, ὅπερ ἔχει ζωηρὰ χρώματα καὶ τύπον κοσμήσεως.

Ὑπ' αὐτὸ ὑπάρχει μέλαινα ὁριζόντιος πλατεῖα γραμμή,

ἥτις θὰ εἶναι ἢ ἡ σκιὰ ἢ μᾶλλον ἡ παρυφὴ τοῦ κλινοσκεπάσματος.

Πρὸ τῆς κλίνης ὑπάρχει ἴχνος τοῦ πορφυροκιτρίνου γύρου καὶ τῶν πορφυρῶν ποδῶν τῆς στρογγύλης τρίποδος **τραπέζης**, συνηθεστάτης καὶ ἀπαραιτήτου ἐν τοῖς νεκρικοῖς συμποσίοις· δεξιᾷ δὲ τῷ θεατῇ χαμηλότερον αὐτῆς διακρίνεται ἕτερόν τι ἔπιπλον, πιθανῶς **κρατὴρ** ἢ λέβης (πρβλ. ἀριθμ. 19), ἔνθα συνεκεράννυτο ὁ οἶνος, δι᾽ ὁμοίου πρὸς τὴν τράπεζαν χρώματος, ἀλλὰ κατά τι ἀσθενεστέρου, ἀποδοθείς.

Τὸ *δάπεδον* τῆς εἰκόνος παρεστάθη πορφυροῦν, διῆκον ἐφ᾽ ἱκανὸν ὕψος, καὶ φαίνεται ὅτι ὑπετέθη ἐστρωμένον διά τινος μονοχρώμου τάπητος. Τὸ δὲ *βάθος* αὐτῆς μόλις ἐνιαχοῦ διακρίνεται ἀσθενῶς πορφυροῦν.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ διαφαίνεται ὑψηλὸς **ἑρμῆς** Ἑρμοῦ Χθονίου κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον ἐπὶ μεγάλου βάθρου, διὰ μέλανος περιγράμματος ἐπιπολαίως γραφείς.

Τὸ ἔργον παρ᾽ ὅλην τὴν οὐχὶ καλὴν διατήρησιν φαίνεται γραφὲν μετ᾽ ἐπιμελείας· ἡ δὲ ἔγκαυσις τῶν βαφῶν ἐγένετο ἐντέχνως, διότι αὗται δὲν ἐπίκεινται παχεῖαι, ὡς ἐπὶ ἄλλων στηλῶν, οὐδ᾽ ἀποτρίβονται ἐν εἴδει ἐσχαρῶν.

Κατὰ ταῦτα ἡ εἰκὼν ἐνέχει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὁμοίας στήλης τοῦ Ὀνησίμου (ἀριθμ. 19) καὶ φαίνεται ἔργον τοῦ *Ἰωνικοῦ* τρόπου, ὡς ἐκείνη (βλ. καὶ ἀριθμ. 26).

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται συμφώνως πρὸς τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, περὶ τὸ 200 π. Χ.

22

Στήλη τῆς ***Βιοῦς*** ἐκ λευκοῦ συμπαγοῦς μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ πέντε τμημάτων συναρμοσθεῖσα. — Ὕψος 0.84, πλάτος 0.323, πάχος 0.12.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς εἰς γεῖσον, ὡς ἡ τῆς Φίλας (ἀριθμ. 30), ἐφ᾽ οὗ διετηρήθησαν ἱκανὰ ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων, ὡς καὶ τῆς ὑπ᾽ αὐτὸ κυανῆς κορωνίδος.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἀμελῶς, τινῶν γραμμάτων μόλις διατηρούντων ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς:

ΒΙΩ
ΞΗΝΩΝΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ **Βιὼ** κόρη τοῦ **Ζήνωνος**». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλέπε ἀριθμ. 26.

Ὑπ' αὐτὴν ἐσημειώθησαν, χαραχθέντες ἐλαφρότατα διὰ τοῦ διαβήτου, δύο κυκλικοὶ **ῥόδακες,** μὴ ἐπεξεργασθέντες· ἀπεδόθησαν δ' αἱ λεπτομέρειαι αὐτῶν γραπτῶς μόνον καὶ διετηρήθησαν ἴχνη ῥοδίνης, πορφυρᾶς καὶ μελαίνης βαφῆς ἐπ' αὐτῶν.

Εὐθὺς ὑπ' αὐτοὺς ἐχαράχθησαν ἐλαφρῶς δύο ὁριζόντιοι γραμμαὶ (πρβλ. ἀριθμ. 19), τοῦ μεταξὺ αὐτῶν πληρωθέντος διὰ παχείας λευκῆς βαφῆς, ὅπερ εἶναι πρωτοφανὲς ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν· διετηρήθη δ' αὕτη κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ.

Ἀπ' αὐτῆς ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις,* ὁλόκληρος διασωθεῖσα· ἀλλ' ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν εἶναι μετρία.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται γυνὴ νέα, ἡ **Βιώ,** κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον καθημένη ἐπὶ ἕδρας ὑψηλοῦ, ἐπικλινοῦς πρὸς τὰ ὀπίσω νώτου, δυσδιαγνώστων δὲ λεπτομερειῶν.

Φορεῖ χιτῶνα βαθέως ῥόδινον ὡραιοτάτης βαφῆς, ποδήρη καὶ ἀχειρίδωτον, ἀφίνοντα γυμνὸν τὸν λαιμὸν καὶ πολὺ τοῦ στήθους, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν.

Φορεῖ δὲ καὶ λευκὸν ἱμάτιον, περιβάλλον τὸ κάτω σῶμα καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου φερόμενον, διῆκον δὲ μέχρι τῆς ἀρχῆς περίπου τῶν κνημῶν· τοῦτο ἔχει συναγάγει παρὰ τὸ ἀριστερὸν πλευρόν· λεπτομέρειαι τῶν βαφῶν καὶ τῆς ὡραίας ἐν γένει διατάξεως αὐτοῦ δὲν διεσώθησαν· μόνον ἴχνη ῥοδίνης βαφῆς δηλοῦσιν ὅτι αἱ πτυχαὶ αὐτοῦ, ὡς βεβαίως καὶ τοῦ χιτῶνος, ἀπεδόθησαν παρὰ τὸ σύνηθες διὰ τῆς αὐτῆς βαφῆς, οὐχὶ διὰ μελαίνης.

Ἡ κόμη αὐτῆς εἶναι βαθέως ἰόχρους καὶ ἔχει περιτέχνως

κτενισθῇ, διαιρεθεῖσα εἰς δώδεκα πλοκαμίσκους, ἀνὰ ἓξ ἑκατέρωθεν τοῦ μέσου αὐτῆς, ὑπὲρ τὸ μέτωπον χωριζομένης, ὧν φυσικῶς διακρίνονται οἱ ἓξ ἀριστεροί. Ἡ λεπτεπίλεπτος αὕτη κόμμωσις ἐνθυμίζει τὰ ἀττικὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἄριστα τῶν πηλίνων ἀγαλματίων τοῦ 350 - 250 π. Χ., ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλης στήλης τῶν Παγασῶν καθ' ὅλα ὁμοίας αὐτῇ.

Τὰ γυμνὰ αὐτῆς ἀπεδόθησαν διὰ κιτρίνης ἀσθενοῦς βαφῆς μετὰ χρήσεως ἐλαφρᾶς ῥοδίνης πρὸς δήλωσιν τοῦ ἁβροῦ καὶ εὐγενοῦς αὐτῆς.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἔχει ἡ Βιὼ κεκαμμένην ὑπὸ τὸ στῆθος, ὁριζοντίως φερομένου τοῦ πήχεως καὶ παρὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν ἀναπαυομένην, ἴσως κρατοῦσαν τὸ ἱμάτιον ἐκεῖ· τὴν δὲ δεξιὰν προεκτείνει μεθ' ἡμιανοίκτου τῆς παλάμης, ἐκ τῶν ἔσω φαινομένης, ἵνα λάβῃ ***ἀντικείμενόν*** τι, ὅπερ προσφέρει αὐτῇ ἑτέρα γυνή, βεβαίως ***θεράπαινα*** ἢ τροφός.

Αὕτη παρίσταται κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον ὀρθὴ ἱσταμένη, φέρουσα τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ δεξιὸν ὑπολείπεται ὀπίσω κεκαμμένον ὡς ἐν τέρματι πορείας.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη, οὗτινος τὰ κάτω διετηρήθησαν, ἄδηλον δὲ εἶναι ἂν ἐφόρει καὶ ἱμάτιον, ὅπερ θὰ ἦτο ἠνεμισμένον ὀλίγον· τούτου μόνον σκιαγραφία τις ἀβέβαιος διετηρήθη.

Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς δὲν διακρίνεται ἀσφαλῶς· διότι κατὰ τὴν ἄνω ἀριστερὰν γωνίαν τῆς παραστάσεως δηλοῦται ὀρθογώνιόν τι ἐν εἴδει μικροῦ παραθύρου ἢ εἰκόνος, διατηροῦν ἴχνη παχείας κυανῆς καί τινα ἐρυθρᾶς βαφῆς· ἴσως μέρος τῆς κυανῆς ταύτης βαφῆς ἀποτελεῖ τὴν κεφαλὴν τῆς θεραπαίνης.

Κατὰ ταῦτα ἡ θεράπαινα αὕτη θὰ ἦτο μεγαλόσωμος καὶ τῆς Αἰθιοπικῆς φυλῆς, οἵας ἐνίοτε κομίζουσι καὶ σήμερον ἐξ Αἰγύπτου τινὲς τῶν ἐν Βόλῳ. Ὅτι τοῦτο συνέβαινε καὶ ἐν Παγασαῖς, ἀποδεικνύεται ἐξ ἄλλης στήλης, ἔνθα ἀσφαλῶς δηλοῦται Αἰθίοψ θεράπαινα.

Ὁπωσδήποτε αὕτη προεκτείνει πρὸς τὴν Βιὼ κυβικόν τι

ἐρυθρὸν ἀντικείμενον, βεβαίως ***κίστην*** τῶν πολυτίμων κοσμημάτων αὐτῆς, ἐξ ἧς θὰ ἔλαβέ τι, ἅλυσιν ἢ περιδέραιον, ἐξ οὗ προέρχεται πορφυροῦν ἴχνος πρὸ τοῦ δείκτου τῆς χειρὸς τῆς Βιοῦς.

Ὄπισθεν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ καθίσματος διακρίνεται ἐλλειψοειδές τι σχῆμα, διὰ βαθείας ῥοδίνης βαφῆς ἀποδοθέν, ὅπερ κεῖται ἱκανῶς μακράν, ἢ ὥστε νὰ ὑποτεθῇ ἐστρωμένον ἐπὶ τῆς ἕδρας προσκεφάλαιον.

Φαίνεται μᾶλλον ὅτι εἶναι κομψὸς ***κάλαθος,*** ἔνθα ἔθετον αἱ γυναῖκες τὰ πρὸς λεπτὴν ἐργασίαν χρήσιμα, παρίσταται δὲ οὐχὶ σπανίως ἐπὶ ἀγγείων καὶ ἀναγλύφων ἐπιτυμβίων.

Τὸ *δάπεδον,* ἱκανῶς ὑψηλὸν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς Βιοῦς δηλωθέν, ἀπεδόθη διὰ βαφῆς ἐλαφρῶς πορφυρᾶς, ἐξιτήλου γενομένης· περατοῦται δὲ δι᾽ ὁριζοντίου βαθέως πορφυρᾶς γραμμῆς. Τὸ *βάθος* τῆς εἰκόνος διετήρησε μολυβδόχρουν τινὰ βαφὴν ἐνιαχοῦ.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ἐγράφη ἐπιπολαίως διὰ μέλανος περιγράμματος ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου κατενώπιον, ἀλλ᾽ ἔχων ἐστραμμένην δεξιὰ ἑαυτοῦ καί τι ἄνω τὴν κεφαλήν, ἐφ᾽ ἧς ἴσως φορεῖ πόλον· εἶναι δὲ ἱδρυμένος ἐπὶ διπλοῦ κυβικοῦ βάθρου καὶ παρίσταται ἐστυκώς, ἔχων κατατεθειμένον καθέτως καὶ τὸ κηρύκειον ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ ἄνω τμήματος τοῦ βάθρου.

Ἡ εἰκὼν παρὰ τὴν ἀτελῆ διατήρησιν εἶναι χαριεστάτη τὴν σύλληψιν, ἀκριβὴς δὲ περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν.

Ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως αἱ σπάνιαι καὶ αἰθέριαι βαφαὶ αὐτῆς εἶναι μὲν παχεῖαι, ἀλλ᾽ οὐχὶ διεσχισμέναι εἰς ἐσχάρας, διότι ἀναλόγως αὐτῶν ἐγένετο καλῶς ἡ ἔγκαυσις καὶ ἐπίστρωσις.

Κατὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι ἡ εἰκὼν ἀνήκει εἰς τὴν *Ἰωνικὴν* μᾶλλον, ἧττον δ᾽ εἰς τὴν *Ἀττικὴν* Σχολὴν τῆς Ζῳγραφικῆς, καὶ ἔχει πολλὴν ἀναλογίαν, καίπερ ὑστεροῦσα, πρὸς τὴν στήλην τοῦ Κλέωνος (ἀριθ. 27).

23

Στήλη ***τριῶν μορφῶν*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ ἄνω τέταρτον περίπου καὶ κάτω ἕτερον τοσοῦτον ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.785, πλάτος 0.403, πάχος 0.09.

Ἀνωτάτω διετηρήθη ὁ δεξιὸς *ῥόδαξ* ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένος εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, διῃρημένους διὰ μελαινῶν γραμμῶν εἰς ὀκτὼ πέταλα ποικίλως βεβαμμένα· ἀλλὰ μόνον ἴχνη ῥοδίνης βαφῆς διετηρήθησαν.

Ὑπ᾿ αὐτὸν ἄρχεται διὰ μελαίνης ὁριζοντίου γραμμῆς *γραπτὴ παράστασις,* ὁλόκληρος σωθεῖσα ἐν καλῇ καταστάσει τῶν βαφῶν.

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται γυνή, ἡ ***ἀποθανοῦσα,*** κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον καθημένη ἐπὶ ἕδρας ἢ κλισμοῦ ἄδηλον, διότι συνεχύθησαν αἱ βαφαὶ καὶ αἱ λεπτομέρειαι ἀπεδόθησαν ἀνακριβῶς ὑπὸ τοῦ τεχνίτου. Παρεστάθη δ᾿ ἡ ἕδρα κιτρίνη καὶ λεπτοτάτων ποδῶν, διὰ μιᾶς μόνον μελαίνης γραμμῆς δηλωθέντων, λίαν δ᾿ ἐξωγκωμένων τὰ κάτω. Εἶναι δ᾿ ὑπεστρωμένη ἡ ἕδρα διὰ κυλινδρικῶν ῥοδίνων προσκεφαλαίων.

Ἡ γυνὴ αὕτη φορεῖ ποδήρη πλούσιον χιτῶνα, ἡμιχειρίδωτον, ἴσως βαθέως ῥοδίνου χρώματος, ἀφίνοντα γυμνὸν τὸν λαιμὸν καὶ ἱκανὸν τοῦ στήθους, καὶ μέγα ἱμάτιον ἐκ τῶν νώτων ἠρμένον ἐπὶ τῶν ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐν εἴδει πέπλου καὶ περιβάλλον ἐξ ἀριστερῶν τὸ σῶμα καὶ ἔμπροσθεν τὸ κάτω ἥμισυ αὐτοῦ μέχρι τῶν ἀστραγάλων.

Φαίνεται δ᾿ ὅτι κρατεῖ τὸ ἱμάτιον ὡς ἄλλη ἀρχαϊκὴ Ἥρα ἢ Δημήτηρ ἰσχυρῶς πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου διὰ τῆς ὁμωνύμου ἄκρας χειρός. Τὸ περίγραμμα καὶ αἱ πτυχαὶ αὐτοῦ ἀπεδόθησαν διὰ μελαίνης βαφῆς, τὸ δὲ λοιπὸν διὰ σκοτεινοῦ τινος χρώματος, ἐξιτήλου γενομένου.

Τὰ πρόσθια τῶν ἄκρων ποδῶν αὐτῆς, ἐκφαινόμενα ἐκ τοῦ χιτῶνος, πατοῦσιν ἐπὶ πορφυροῦ ὑποποδίου, ἔχοντος δύο βραχεῖς ἐκτεταμένους πόδας ὡς τὰ σήμερον λεγόμενα «σκαμνά-

κια», λίαν προσφιλῆ ταῖς γυναιξί· φορεῖ δὲ κίτρινα σανδάλια ἢ ἐφεστρίδας μετ᾽ ἐρυθρῶν καττυμάτων κατὰ τὴν γενικὴν παρὰ ταῖς γυναιξὶ τῶν Παγασῶν συνήθειαν.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτῆς ἀπεδόθησαν διὰ βαθείας πορφυροκιτρίνης βαφῆς, ἥτις προσέδωκεν αὐτῇ ἦθος αὐστηρὸν καὶ ἀνδρῶδες, ὅπερ τὰ μάλιστα [ἁρμόζει εἰς τὴν φυσιογνωμίαν ταύτην γυναικὸς τῶν λαϊκῶν καὶ ἐργατικῶν τάξεων· ἴσως λοιπὸν *ἀντεγράφη ἐκ τῆς φύσεως ἡ μορφὴ αὕτη.*

Ἀκριβῶς τοῦτο μηνύει καὶ ὁ κεφαλόδεσμος, δι᾽ οὗ ἔχει περιβάλλει σφιγκτῶς τὴν ἐπιμελῶς ἐκτενισμένην χυτὴν κόμην, ὁμοιότατος πρὸς τὸν νῦν ἐν χρήσει παρὰ ταῖς γυναιξὶ τοῦ λαοῦ (γεμενί, καλεμκερί, μπαρέζι, τσεμπέρι).

Τὴν δεξιὰν ἐκτείνει ἠπίως εἰς κομψοτάτην χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου χειρὸς ***ἀνδρός,*** ἀπέναντι αὐτῆς ὀρθοῦ ἱσταμένου, ἴσως τοῦ συζύγου αὐτῆς, ὃν προσβλέπει ἀτενῶς.

Οὗτος παρεστάθη κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον, φέρων τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, τοῦ ἄκρου ποδὸς πατοῦντος δι᾽ ὅλου τοῦ τέλματος, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ἀποσύρεται ὀπίσω καὶ παραπλεύρως ἀναπαυόμενον, διὰ τῶν δακτύλων πατοῦν.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ἡμιχειρίδωτον, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν, βαθέως σκοτεινοῦ χρώματος, ὅστις ἀφίνει γυμνὸν τὸν λαιμὸν καί τι τοῦ στήθους, καὶ ἱμάτιον, οὗ ἀπετρίβη ἡ ἀνοικτὴ πιθανῶς βαφή· τοῦτο φέρει ἐκ τῶν νώτων καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, ὁπόθεν κατέρχεται μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν· ὑπ᾽ αὐτὸ διαφαίνεται λίαν ἀτέχνως ἡ καταβιβαζομένη ἀριστερὰ χείρ, ἁπτομένη ὡς ἵνα κρατήσῃ τὸ ἱμάτιον.

Αἱ κνῆμαι αὐτοῦ ἀπεδόθησαν ἰσχνόταται, μᾶλλον ἐξ ἀτεχνίας ἢ κατὰ μίμησιν τῆς φύσεως, διὰ βαθείας πορφυροκιτρίνης βαφῆς· οἱ ἄκροι πόδες ἴσως ἐφόρουν ἐλαφρὰ ὑποδήματα, ἅτινα ὅμως δὲν δηλοῦνται εὐδιακρίτως.

Ἡ κόμη αὐτοῦ ἀπεδόθη βραχεῖα, κεκαρμένη, διὰ μελαίνης βαφῆς, ὁ δὲ λαιμὸς σκοτεινὸς ἐπίσης πρὸς δήλωσιν σκιασμῶν, οὓς πανταχοῦ ἐπιδιώκει ἰδιαζόντως ὁ τεχνίτης παρ᾽ ὅλην τὴν ἑαυτοῦ ἀπειρίαν.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος ἐδηλώθησαν διὰ κιτρινοπορφύρου μετὰ μελαίνης βαφῆς καὶ ἡ ὅλη φυσιογνωμία δεικνύει ἄνθρωπον ἐργατικόν, καταπεπονημένον, ἀγαθὸν καὶ ἤρεμον, τῆς λαϊκῆς τάξεως. Τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐκτείνει εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου τῆς γυναικός, τοῦ πήχεως ἀνακριβῶς ἀποδοθέντος καὶ φέροντος ἱκανὰς διορθώσεις.

Ὄπισθεν τῆς δεσποίνης παρίσταται ***θεράπαινα*** κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον ὀρθὴ ἱσταμένη· φορεῖ χιτῶνα ποδήρη, ἀχειρίδωτον, ἀφίνοντα γυμνὸν τὸν λαιμὸν καὶ πολὺ τοῦ στήθους, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφὺν καὶ πεπορπωμένον ἐπὶ τῶν ὤμων· αἱ πτυχαὶ αὐτοῦ ἀπεδόθησαν κατὰ τὸ σύνηθες διὰ μελαίνης βαφῆς, ἀραιαὶ καὶ κάθετοι, τὸ δὲ χρῶμα αὐτοῦ ἐγένετο ἐξίτηλον.

Ἐκφαίνονται δ' ἐκ τοῦ χιτῶνος κατενώπιον λίαν ἀτέχνως καὶ ἀναλήθως τὰ πρόσθια τῶν ἄκρων ποδῶν, πιθανῶς ἐντὸς σανδαλίων, οἷα εἶναι τῆς δεσποίνης.

Φορεῖ καὶ βραχὺ ἱμάτιον ὡς ἐσθῆτα κατὰ τὴν συνήθη ἀμφίεσιν τῶν ὑπηρετριῶν (βλ. ἀριθμ. 20), ὅπερ φθάνει μέχρι που τῆς ἀρχῆς τῶν μηρῶν.

Τὴν κόμην φαίνεται ἔχουσα ἐπιμελῶς ἐκτενισμένην καὶ συνηγμένην ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς εἰς ὄγκον, ἐξίτηλον τὰ πολλὰ γενόμενον.

Καταβιβάζει δὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα καθέτως ἐγγὺς τοῦ σώματος, τῆς ἄκρας χειρὸς κρατούσης ὀρθογώνιόν τι ἐλαφρὸν ἀντικείμενον μετὰ λαβῆς, βεβαίως *ῥιπίδιον,* κρόκινον τὰ ἔσω καὶ διὰ μέλανος ἰσχυροῦ περιγράμματος δηλωθέν, ὅπερ συνεχύθη ἔν τισι μετὰ τῆς ἐκεῖ που κειμένης ἕδρας. Καὶ τὴν ἀριστεράν, ἧς μόνον ὁ βραχίων φαίνεται, κατεβίβαζεν ἐπίσης.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτῆς ἀπεδόθησαν λεπτότερα διὰ κιτρίνης καὶ ῥοδίνης βαφῆς, δι' ἧς πολὺ τὸ χαρίεν προσεδόθη εἰς τὴν μορφὴν ταύτην.

Τὸ *δάπεδον,* ὅπου πατοῦσιν αἱ μορφαί, ἐδηλώθη διὰ παχείας ὁριζοντίου μελαίνης γραμμῆς, ἐν ᾧ ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς δεσποίνης βαθεῖα κροκίνη γραμμὴ φαίνεται ὅτι δηλοῖ βραχὺν τάπητα ἐστρωμένον ἐπὶ τοῦ ἐκεῖ μέρους τοῦ πατώματος

τοῦ δωματίου. Ἵνα δὲ δηλωθῇ ἡ ἔκτασις τοῦ δαπέδου προοπτικῶς, ὁ τεχνίτης ἔσυρεν ἱκανὸν ὑπὸ τὴν πρώτην, καὶ δευτέραν μέλαιναν ὁριζόντιον γραμμήν.

Ἀλλ' ἐκ ταύτης ὑπέπεσεν εἰς ἀδεξιότητα, διότι παρέστησε τὸν ἄνδρα πατοῦντα ὑπὲρ τὴν πρώτην γραμμήν, ἤτοι εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου καί τι ὑπὲρ αὐτό, ὅπερ ψευδές. Καὶ αἱ ἄλλαι μορφαὶ πατοῦσιν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ βαθυτάτου σημείου τοῦ σανιδώματος, ἀνακριβῶς ἐπίσης.

Τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος ἐγένετο ἐξίτηλον καὶ μόνον ἐνιαχοῦ βαθυπρασίνη σκοτεινὴ βαφὴ διετηρήθη πρὸς μίμησιν τῶν τοίχων τῆς αἰθούσης, ἔνθα ὑπόκειται ἡ σκηνή.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ὑπάρχει ἴχνος τῆς κεφαλῆς **ἑρμοῦ** Ἑρμοῦ Χθονίου, οὗτινος ἡ θέσις ἀναμένεται ἐνταῦθα.

Τὸ ἔργον εἶναι βεβαίως ἁπλοϊκὸν καὶ ἀδέξιον, ἀλλ' ἐνέχει καλλιτεχνικὴν θυμοσοφίαν τεχνίτου μὴ σπουδάσαντος τὴν τέχνην. Οὗτος φαίνεται ἐπιτυγχάνων εἰς τὴν ἀπόδοσιν γυναικείων μορφῶν, ὧν ἴσως τὰ κύρια σημεῖα ἐλάμβανεν ἐκ δοκίμων προτύπων.

Ἀλλ' εἶναι πολὺ σημαντικὸν τὸ ἔργον ἀπὸ *τεχνικῆς ἀπόψεως:* διαφέρει δῆλα δὴ πασῶν σχεδὸν τῶν ἄλλων εἰκόνων τῶν Παγασῶν, ὡς νὰ ἐγένετο κατά τινα ἰδιαίτερον ὅλως τρόπον.

Διότι οὐδεμίαν παχύτητα ἀφῆκαν αἱ βαφαί, οὐδὲ ἐξόγκωσίν τινα, ὡς θὰ ἀνέμενέ τις ἐπὶ τοιούτου εὐτελοῦς καὶ εὐθηνοῦ ἔργου. Τοὐναντίον αὗται εἶναι ἐξ ἄλλου ἰσχυρῶς ἡρμοσμέναι καὶ ἐμπεποτισμέναι ἐπὶ τοῦ μαρμάρου.

Τὰ δὲ περιγράμματα τῶν μορφῶν καὶ ἐπίπλων εἶναι λίαν ἰσχυρά, ὡς νὰ ἐζήτει ὁ ζωγράφος τὴν ἔκτυπον παράστασιν τῶν μορφῶν· περὶ τοῦ τρόπου τούτου βλ. τὰ ἐν ἀριθμ. 20 εἰρημένα.

Ἴσως λοιπὸν ἐτέθησαν αἱ βαφαὶ ἀναμεμιγμέναι μετὰ κηροῦ κατ' ἰδιάζοντά τινα τρόπον, καθιστῶντα ὅλως ἢ σχεδὸν *περιττὴν* τὴν ἔγκαυσιν καὶ ἐπίστρωσιν αὐτῶν.

Τούτου ἀληθεύοντος, θὰ εἴχομεν ἐνταῦθα παράδειγμα

σπουδαιότατον τῆς πρώτης βαθμίδος τῆς ἐγκαυστικῆς τέχνης, ἥτις ἑρμηνεύει τὴν διαφορὰν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ξηρογραφικῆς (a tempera) μεθόδου· ἡ τελευταία αὕτη εἶναι βεβαίως ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ μαρμάρου, διότι μετ᾽ ὀλίγον χρόνον θὰ πέσωσιν αἱ βαφαί.

Πρὸς ὑπερνίκησιν ἄρα τοιούτου ἐξαφανισμοῦ ἀνεμίγνυον τὰς βαφὰς μετὰ κηροῦ, ἄγνωστον τίνος ποιότητος καὶ ὑπὸ τίνας ἀναλογίας, δημιουργοῦντες οὕτω ***κηρογραφίαν*** τινὰ ***ξηρογραφικήν,*** ἥτις βεβαίως εἶναί τι διάφορον τῆς ***ἐγκαυστικῆς,*** καὶ δὴ ἀκοπώτερον, εὐθηνότερον καὶ ἁπλούστερον τεχνικὸν μέσον.

Ἐκ τοιαύτης τινὸς μεθόδου ἐπεκράτησε κατ᾽ ὀλίγον ὁ *κηρός,* ἀντικαθιστῶν τὴν ἔγκαυσιν, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους καὶ καθ᾽ ὅλον τὸν μεσαίωνα ἡ λέξις αὕτη μόνη ἐσήμαινε τὴν εἰκόνα.

Περὶ τῶν χρόνων τῆς στήλης οὐδὲν ἀσφαλὲς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν· ἐκ λόγων ἀνασκαφικῶν φαίνεται οὐχὶ νεωτέρα τοῦ 180 π. Χ.

Περὶ τῶν τριῶν μεθόδων τῆς Ζῳγραφικῆς, ἤτοι τῆς *Ἐγκαυστικῆς Νωπογραφίας* καὶ *Ξηρογραφίας* καί τινων λεπτομερειῶν ἐν αὐταῖς βλ. *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 σελ. 4. 8. 54. 58-60 καὶ «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 15. 17. 23. 25. 37. 39. 42. 45-46. 50. 55. Ὅτι κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπεκράτει ἡ τοιαύτη Ἐγκαυστική, ἤτοι ἡ *Κηρογραφικὴ Ξηρογραφία,* βλ. αὐτόθι σελ. 58-60.

24

Στήλη τοῦ ***Ἀντιμάχου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἰσχυρῶς κυανίζοντος ἐνιαχοῦ, ἐκ τεσσάρων τμημάτων καί τινων μικρῶν συναρμοσθεῖσα, ἀκεραία πλὴν μικρῶν ἀποκοπῶν. —Ὕψος 1.50, πλάτος 0.484, πάχος 0.14.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν· τὰ δαψιλῆ γραπτὰ συνήθη κοσμήματα διετηρήθησαν πολὺ καλῶς, ἰδίως φύλλα καὶ ἕλικες κρόκινα ἐκ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, ἔνθα θὰ παρίστατο καρπὸς ῥοιᾶς, ἐκφυόμενα καὶ εὐρέως μέχρι τῶν ἑκατέρωθεν γωνιῶν φθάνοντα. Ἡ ὑπὲρ τὸ κυμάτιον τοῦ

γείσου αὖλαξ ἐκοσμήθη κατὰ τρόπον μοναδικόν, διὰ κυανῆς μὲν βαφῆς τὰ δύο τρίτα ἐκ τῶν ἄκρων, δι᾽ ὡραίας δὲ ῥοδίνης τὸ ἐν μέσῳ.

Μοναδικὴ ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τὸ γεῖσον λίαν πλατεῖα (ὕψους 0.095) γραπτὴ *κορωνίς*: ἐπὶ τοῦ μέσου αὐτῆς παρίσταται μέγας κωδωνοειδὴς κρόκινος καὶ πορφυροῦς κρατὴρ τοῦ τύπου τῶν ἰταλιωτικῶν κεραμουργείων τῆς Δ′-Γ′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἑκατέρωθεν δ᾽ αὐτοῦ δύο γρῦπες ὁ μὲν κατὰ τὸν δεξιόν, ὁ δὲ κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον, ἔχοντες σῶμα μὲν καὶ πόδας καὶ οὐρὰν λέοντος, διὰ κιτρίνης καὶ ἐρυθρᾶς βαφῆς ἀποδοθέντα, ἐξιτήλου τὰ πολλὰ γενομένης, κεφαλὴν δὲ καὶ ὠρθωμένας ὑψηλὰς πτέρυγας ἀετοῦ, διὰ κιτρίνης καὶ βαθέως πορφυρᾶς βαφῆς δηλωθέντα. Οὗτοι ἐκτείνουσι τὸ ἕτερον πρόσθιον σκέλος πρὸς τὴν βάσιν τοῦ κρατῆρος.

Τὸ λοιπὸν κενὸν μεῖναν διάστημα τῆς κορωνίδος, μετὰ τὴν γραφὴν τοῦ κρατῆρος καὶ τῶν γρυπῶν, ἐκαλύφθη διὰ παχείας βαθυκυάνου βαφῆς· ἡ μέθοδος αὕτη τῆς ἐργασίας εἶναι ἡ ἐφαρμοζομένη ὑπὸ τῶν ἀγγειογράφων τοῦ λεγομένου *ἐρυθρομόρφου ὕφους,* ἤτοι τοῦ ἀκμαιοτάτου εἴδους τῆς Ζωγραφικῆς τῶν ἀγγείων. Ἐπὶ τῶν κορωνίδων ἄλλων στηλῶν τοὐναντίον γράφεται κλάδος καὶ φύλλα διὰ λευκῆς βαφῆς ἐπὶ τῆς κυανῆς (βλ. ἀριθμ. 3. 6 κλ.).

Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ ὑπ᾽ αὐτὴν ἐχαράχθη λίαν βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τινῶν γραμμάτων μόλις διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΑΝΤΙΜΑΧΟΣ
ΑΝΤΙΜΑΧΙΔΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀντίμαχος,*** υἱὸς τοῦ ***Ἀντιμαχίδου***». Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει ὡς ἐν ἀριθμ. 26.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἰσχυρῶς ἔκτυποι ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, ἐφ᾽ ὧν μόλις διατηροῦνται ἴχνη ῥοδίνης βαφῆς, κιτρίνης δὲ χρυσιζούσης ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ.

Ἱκανὸν ὑπ᾽ αὐτοὺς ὑπάρχει πλατεῖα πορφυρᾶ ζωηροτάτη

ταινία, ἁπλῶς δεδεμένη ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς στήλης καὶ μὴ συνεχιζομένη εἰς τὰς ἑκατέρωθεν στενὰς ἕδρας· τὰ ἄκρα αὐτῆς ἐπίσης πλατέα κατέρχονται κανονικῶς ἐφ' ἱκανὸν διάστημα, καταλήγοντα ἑκάτερον εἰς δύο ἠνεμισμένας κλωστάς.

Ἡ διάταξις αὐτῆς ὑπολείπεται τῆς ὡραίας καὶ φυσικῆς ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Διοδότου (ἀριθμ. 6), ἔνθα βλέπε τὰ περὶ τῆς σημασίας τῶν ταινιῶν τούτων.

Ὑπ' αὐτὴν οὐδαμοῦ διακρίνεται *ἑρμῆς*· πιθανῶς οὐδὲ ὑπῆρχε, δι' ὃν λόγον εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 6.

Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν μέθοδον ἡ στήλη αὕτη φέρει τὴν παχύτητα τῶν βαφῶν, ἣν θεωροῦμεν κατωτέρω (ἀριθμ. 26) ὡς χαρακτηριστικὴν τῆς μεθόδου τῶν *'Αθηναίων ζωγράφων*.

Οἱ δὲ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 225-200 π. Χ.

Περὶ τῆς ἐν γένει σχέσεως τῆς ἐπὶ μαρμάρου Ζωγραφικῆς πρὸς τὴν ἀγγειογραφικὴν μέθοδον εἴπομεν τὰ δέοντα ἐν τῇ *'Αρχαιολ. 'Εφημ.* 1908 σελ. 4 καὶ 7-8. Περὶ δὲ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐζωγραφοῦντο τὰ ἀγγεῖα τοῦ ἐρυθρομόρφου ὕφους, βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 15 καὶ εἰκ. 2 τὸ Α καὶ Β. Ὅτι ὁ 'Αθηναῖος ζωγράφος *Φιλοχάρης* ἔγραψεν ὁμοίαν πιθανῶς κορωνίδα ἐπὶ περιφήμου εἰκόνος, ἴσως ἐπιτυμβίου ἐπὶ μαρμάρου, εἴπομεν ἐν τῇ *'Αρχαιολ. 'Εφημ.* 1908 σελ. 32.

25

Στήλη τῆς ***γυναικὸς τοῦ Εὐρυ[λάου***, ἐκ καλοῦ λιθομαρμάρου, ἧς τὸ τρίτον ἄνω καὶ τὸ τέταρτον περίπου κάτω ἐλλείπει ἀποκοπέν.—Ὕψος 0.735, πλάτος 0.42, πάχος 0.095.

'Ανωτάτω ἀριστερὰ τοῦ σωθέντος διετηρήθη ὁ τελευταῖος στίχος ἐπιγραφῆς βαθέως καὶ ἐπιμελῶς κεχαραγμένης· τὰ γράμματα πλυθέντα ἀπέδωκαν ὀλίγα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

ΕΥΡι/....

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *δεῖνα* τοῦ *δεῖνος*, ***Εὐρυ[λάου*** ἢ ***-άλου*** γυνή».

Ὑπ᾿ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς καὶ προστύπως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* ἐξαιρέτως ἔντεχνοι, διῃρημένοι εἰς ὀκτὼ μὲν ἔξω γλυπτὰ πέταλα, εἰς τέσσαρα δ᾿ ἔσω γραπτά, πάντα διατηρήσαντα ζωηρότατα τὰς ἐναλλασσομένας βαφὰς πρασίνην, πορφυρᾶν καὶ ἴχνη μελαίνης.

Ὀλίγον ὑπ᾿ αὐτοὺς ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις* διὰ πλατείας ὁριζοντίου κιτρίνης ζώνης, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις στήλαις (βλ. ἀριθμ. 28 κλπ.). Διετηρήθη δὲ σχεδὸν καλῶς καὶ ὁλόκληρος, πλὴν μικρᾶς κάτω δεξιὰ ἀποκοπῆς, γενομένης κατὰ τὴν ἐξαγωγήν· δυστυχῶς ἡ ὅλη στήλη ὠλίσθησε κατὰ τὴν μεταφορὰν ἐπὶ τοῦ στήθους ἑνὸς τῶν ἐργατῶν καὶ συνεχύθησαν ὀλίγον αἱ βαφαί.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται γυνή, ἡ ***ἀποθανοῦσα***, καθημένη τρία τέταρτα περίπου κατενώπιον ἐπὶ ἕδρας, ἧς διετηρήθη εἷς τῶν τετορνευμένων ποδῶν καὶ ἴχνη ἑτέρου βαθέως πορφυροῦ. Εἶναι δ᾿ ὑπεστρωμένη διὰ προσκεφαλαίων, ὧν ἑνὸς ἡ πρὸς τὰ ἔξω ὄψις διατηρεῖ ζωηρότατα βαθυπρασίνην βαφήν.

Φορεῖ δ᾿ ἡ γυνὴ χιτῶνα ποδήρη ἡμιχειρίδωτον, τὰ ἄνω ἐξίτηλον γενόμενον, μέλανος περιγράμματος καὶ πτυχῶν, ὡς συνήθως, ἐξ οὗ ἐκφαίνονται τὰ πρόσθια τῶν ἄκρων ποδῶν ἐντὸς κιτρίνων σανδαλίων, πατοῦντα ἐπὶ ταπεινοῦ βαθέως πορφυροῦ ὑποποδίου.

Φορεῖ δὲ καὶ ἱμάτιον περιβάλλον τὰ νῶτα καὶ ἠγμένον ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐν εἴδει πέπλου· τοῦτο διήκει μέχρι που τοῦ μέσου τῶν κνημῶν· ἀλλ᾿ ἡ διάταξις αὐτοῦ ἄνω εἶναι ἄδηλος ἕνεκα τοῦ ἐξιτήλου τῶν βαφῶν.

Ἡ κόμη αὐτῆς ἀπεδόθη βαθέως πορφυρᾶ, ἤτοι καστανὴ περίπου. αἱ δὲ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου καὶ ἡ βαφὴ τῶν γυμνῶν μερῶν τοῦ σώματος ἐξηφανίσθησαν.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἧς ὀλίγα μόνον ἴχνη διακρίνονται, φαίνεται ὅτι κατεβίβαζε, φέρουσα τὸν πῆχυν ὁριζοντίως ὑπὸ τὴν κοιλίαν, ἔνθα ἀνεπαύετο, ὡς ἡ τῆς Ἀρχιδίκης (ἀριθ. 20) καὶ ἄλλων.

Τὴν δὲ δεξιὰν προεκτείνει, ἐπιθυμοῦσα νὰ συνάψῃ μετὰ τῆς

ὁμωνύμου χειρὸς ***ἀνδρός***, ἴσως τοῦ συζύγου αὐτῆς, ὅστις ὅμως ἀφίσταται περισσότερον, ἢ ὥστε νὰ θεωρήσωμεν δυνατὴν τὴν πραγματικὴν χειραψίαν.

Οὗτος ἵσταται ὀρθὸς ἐνώπιον αὐτῆς κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον, φέρων τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους, τοῦ ἄκρου ποδὸς πατοῦντος δι' ὅλου τοῦ πέλματος, ἐν ᾧ τὸ δεξιὸν ἀποσύρεται ὀπίσω κεκαμμένον, ὡς ἐν τέρματι πορείας, πατοῦν διὰ τοῦ προσθίου αὐτοῦ.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ἡμιχειρίδωτον, λευκαζούσης βαφῆς, ἐξιτήλου γενομένης, καὶ πλουσίαν χλαμύδα ὑπομέλαιναν, πεπορπωμένην ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου καὶ καταπίπτουσαν φυσικῶς ὄπισθεν καὶ ἔμπροσθεν, διήκουσαν δὲ μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν μετὰ σχηματισμοῦ ὡραίων καὶ ἀκριβῶν τὴν ἀπόδοσιν πτυχῶν.

Αἱ κνῆμαι αὐτοῦ δὲν διετηρήθησαν εὐκρινῶς· φαίνεται ὅμως ὅτι ἐφόρει ὑψηλὰ ὑποδήματα, ὡς ὁ Ἡρόδοτος (ἀριθ. 29).

Ἡ κόμη αὐτοῦ ἀπεδόθη ὡς ἡ τῆς γυναικός, τὰ δὲ γυμνὰ τοῦ σώματος δι' ἐρυθροκιτρίνης βαφῆς μετὰ ῥοδίνων σκιασμῶν ἐπὶ τὸ θηλυπρεπέστερον κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν ἐν τῇ ἀποδόσει ἀνδρικῶν σωμάτων.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα φαίνεται ὅτι κατεβίβαζε, τὴν δὲ δεξιὰν καταβιβάζων ἐπίσης προεκτείνει ἠπίως, μελετῶν χειραψίαν μετὰ τῆς γυναικός.

Ὄπισθεν τῆς τελευταίας ταύτης ὑπελείφθη χῶρος διὰ τρίτην μορφήν, οἷον θεράπαινσν, ἀλλὰ δὲν παρεστάθη τι.

Τὸ *δάπεδον* ἐξηφανίσθη· τὸ δὲ *βάθος* διετήρησεν ἄνω δεξιὰ ἴχνη σκοτεινῶν βαφῶν κατὰ τὸ σύστημα τῶν στηλῶν τῆς *Σικυωνίας* μεθόδου· ἴσως ἀπεδίδοντο λεπτομέρειαί τινες τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑπετέθη ἡ σκηνή.

Καλλιτεχνικῶς τὸ ἔργον εἶναι μέτριον, δεικνύον ἀνεπιτηδειότητα περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ σώματος, ἥτις εἶναι καταφανὴς εἰς τὴν καθημένην γυναῖκα· διότι οἱ μηροὶ αὐτῆς ἀπεδόθησαν λίαν δυσανάλογοι πρὸς τὸ λοιπὸν σῶμα καὶ ἰδίως πρὸς τὰς βραχυτάτας ἀναλόγως τοῦ σώματος κνήμας.

Ἡ μορφὴ ὅμως τοῦ ἀνδρὸς οὐδὲν φαίνεται ἔχουσα τὸ σφαλερόν.

Ἀλλ' ἐκ τεχνικῆς ἀπόψεως τῆς παρασκευῆς τῶν βαφῶν, τῆς ἐγκαύσεως καὶ ἐπιστρώσεως αὐτῶν ἡ στήλη αὕτη εἶναι τῶν ἀρίστων, δεικνύουσα ὅτι ἐξῆλθεν ἐξ ἐργαστηρίου ἐπιμελουμένου τὴν ἔντεχνον ἀπόδοσιν τῶν τοιούτων, ἤτοι *Σικυωνίου ζωγράφου* (πρβλ. τὰ ἐν ἀριθμ. 26 λεγόμενα).

Τὰς δὲ δυσαναλογίας τοῦ σώματος τῆς γυναικὸς δέον νὰ ἀποδώσωμεν κατὰ ταῦτα εἰς βοηθόν τινα τοῦ ζωγράφου, εἰς ὃν οὗτος εἶχεν ἀφήσει ἐν μέρει τὴν περάτωσιν αὐτῆς (πρβλ. ἀριθμ. 9).

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, φαίνονται κείμενοι περὶ τὸ 250-225 π. Χ.

26

Στήλη τοῦ ***Μηνοφίλου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία πλὴν ἀσημάντων ἀποσχίσεων.—Ὕψος 0.925, πλάτ. 0.348, πάχ. 0.085.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ τῆς Φίλας (ἀριθμ. 30), οὗτινος διετηρήθη σχεδὸν καλῶς τὸ γραπτόν, κατὰ τὸ σύνηθες, κυμάτιον.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μόλις διατηρούντων ἴχνη ἀβεβαίου βαφῆς:

ΜΗΝΟΦΙΛΟΣ
ΜΛΣΑ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Μηνόφιλος*** υἱὸς τοῦ ***Μασᾶ***». Ἡ ἔλλειψις τοῦ ἐθνικοῦ ἔκ τε τῆς στήλης ταύτης καὶ τῶν ὁμοίων (ἀρ. 3. 4. 5. 7α. 9. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 22. 24. 27. 29. 30. κλ.), ὑποδηλοῖ πιθανῶς ὅτι ὁ ἀποθανὼν ἦτο Παγασαῖος, Φεραῖος ἢ Δημητριεύς· διότι αἱ Παγασαὶ ἦσαν ἐπίνειον καὶ κτῆμα τῶν Φεραίων, ἐξ ἄλλου δὲ παράρτημα τῆς Δημητριάδος κατὰ τοὺς χρόνους τούτους.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις*, ὁλόκλη-

ρος διασωθεῖσα· ἀλλ' ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν εἶναι μετρία, πρὸς δὲ τούτοις χεὶρ ἐργάτου κατὰ τὰς συχνὰς μεταφορὰς τῶν στηλῶν, ἤ τινος ἐπισκέπτου, ἀγροίκως ἐπιτεθεῖσα, συνέχυσεν ὀλίγον εἴς τινα σημεῖα αὐτάς.

Παρὰ τὸ μέσον τῆς στήλης παρίσταται νεανίας, ***ὁ Μηνόφιλος,*** ὀρθὸς ἱστάμενος τρία τέταρτα σχεδὸν κατενώπιον, κλίνων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω καί τι δεξιὰ ἑαυτοῦ· τὸ βάρος τοῦ σώματος φέρει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ δεξιὸν ἀποσύρει ἀναπαυόμενον· αἱ κνῆμαι αὐτοῦ ἐγένοντο ἐξίτηλοι.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ἡμιχειρίδωτον, βαθέως σκοτεινοῦ χρώματος, καὶ χλαμύδα πεπορπωμένην ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου καὶ καταπίπτουσαν κανονικῶς ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, ἧς τὸ χρῶμα ἐξηφανίσθη. Ὑπ' αὐτὴν ἐκφαίνεται μόλις παρὰ τὴν ὀσφὺν ἡ ἄκρα χεὶρ τῆς καταβιβαζομένης ἀριστερᾶς.

Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶναι ἀσκεπής· ἡ κόμη φαίνεται καστανή, τὰ δὲ γυμνὰ τοῦ σώματος πορφυροκίτρινα· αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου ἐγένοντο ἐξίτηλοι, ἀλλὰ διακρίνεται ἡ εὐλαβής, σοβαρὰ καὶ τεθλιμμένη ἔκφρασις αὐτοῦ.

Τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα ἐκτείνει πρὸς τὰ κάτω, ἵνα ἐπιθέσῃ κυκλοτερῆ ταινίαν, ἣν κρατεῖ περὶ τὸν καρπὸν τῆς ἄκρας χειρός, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἢ περὶ τὸν τράχηλον ***ἑρμοῦ*** Ἑρμοῦ Χθονίου, ἀρκούντως ὑψηλοῦ, ἱδρυμένου ἐπὶ ταπεινοῦ βάθρου, τρία τέταρτα κατενώπιον πρὸς δεξιὰ ἑαυτοῦ παρασταθέντος· αἱ λεπτομέρειαι ὅμως αὐτοῦ ἐξηφανίσθησαν· μόλις φαίνεται ὅτι στρέφει δεξιὰ ἑαυτοῦ τὴν κεφαλήν.

Πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς δεξιᾶς τοῦ νεανίσκου πηδᾷ ὀρθουμένη ***κύων λακωνική,*** βαθέως μέλαινα, νομίζουσα ὅτι ἡ ταινία εἶναί τι διδόμενον αὐτῇ· τοὺς προσθίους πόδας ἔχει ὑψώσει μετεώρους, στηριζομένη ἐπὶ τῶν ὀπισθίων μόνον, τὸ δὲ στόμα ἡμιάνοικτον οὕτως, ὥστε διακρίνονται οἱ λευκοὶ αὐτῆς ὀδόντες· φαίνεται δ' ὅτι φορεῖ μετάλλινον περιλαίμιον καὶ παρεστάθη λίαν χαριέντως καὶ φυσικῶς κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον.

Ὄπισθεν τοῦ Μηνοφίλου καὶ δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρὰ τὸ

ἄκρον τῆς εἰκόνος, παρίσταται μικρὸς **παῖς** δοῦλος, σύντροφος τοῦ Μηνοφίλου, κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον, ὀρθὸς ἱστάμενος· τὸ βάρος τοῦ σώματος στηρίζει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ δεξιὸν κεκαμμένον ἀποσύρει πρὸς τὰ ὀπίσω ἀναπαυόμενον, τοῦ ἄκρου ποδὸς πατοῦντος ἐπὶ τοῦ προσθίου τοῦ πέλματος· τὴν κεφαλὴν κλίνει ἐλαφρῶς, προσέχων πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Μηνοφίλου τελουμένην ἀφιέρωσιν.

Φορεῖ δ' ὁ παῖς χιτῶνα μόνον, κατὰ τὸ σύνηθες, ἡμιχειρίδωτον, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν, φθάνοντα μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν· καταβιβάζει δὲ ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, ὧν ἡ ἀριστερά, κεκαμμένη τὸν πῆχυν, ὅστις φέρεται ὁριζοντίως παρὰ τὸ πλευρόν, φαίνεται ὅτι ἐκράτει κυκλοτερές τι μέγα, ἀλλ' ἐλαφρὸν ἀντικείμενον, πιθανῶς *τροχόν,* δι' οὗ ἔπαιζεν ὁ δεσπότης αὐτοῦ, ἀπιθάνως δὲ στέφανον πρὸς στέψιν τοῦ Ἑρμοῦ. Καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς φαίνεται ὅτι ἐκράτει τι λεπτόν, ἐξηρτημένον ποθέν, βεβαίως τὴν ἅλυσιν ἢ τὸ σχοινίον, δι' οὗ ἔχει δεθῆ ἡ κύων.

Καὶ τούτου αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου ἐξηφανίσθησαν, ἡ δὲ κόμη καὶ τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος παρεστάθησαν, οἷα περίπου τοῦ Μηνοφίλου.

Τὸ *ἔδαφος* τῆς εἰκόνος εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ *βάθος* αὐτῆς, ἤτοι πράσινον, ἄνω δεξιὰ κάλλιον διακρινόμενον· δηλοῦται λοιπὸν χλοερὸν ὕπαιθρον, ἔνθα ὑπόκειται ἡ παράστασις, οὐχὶ οἰκία, ὡς ἐν τῇ στήλῃ τῆς Φίλας (ἀριθμ. 30). Φαίνεται μάλιστα καί τι ἴχνος *δένδρου* ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ Μηνοφίλου· ἀλλ' ἡ βαφὴ οὖσα παχεῖα καὶ παιπαλώδης διεσχίσθη εἰς ἐσχάρας καὶ ἀποτρίβεται λίαν εὐχερῶς ἀφ' ἑαυτῆς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ἡ σύνθεσις εἶναι χαριεστάτη, ἐνθυμίζουσα τὰ κάλλιστα τῶν ἀττικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων, ἐν οἷς ἀνάλογα θέματα μετὰ κυνὸς δὲν εἶναι σπάνια· Καὶ ἐπί τινος εἰκόνος τοῦ ***Νικίου*** ὑπῆρχε κατὰ Παυσανίαν (VII 22,7) «*οἰκέτης . . ἄγων κύνας κτλ.*».

Ἀλλ' ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως τῆς ἀναμίξεως τῶν βαφῶν μετ' ἀναλόγου κηροῦ, τῆς δεούσης ἐγκαύσεως καὶ ἐπιστρώ-

σεως αὐτῶν ὑστερεῖ πολὺ ἡ στήλη αὕτη τῶν προηγουμένων· διότι αἱ βαφαὶ εἶναι παχύταται, ὡς ἐν τῇ στήλῃ τῆς Πηνηΐδος (ἀριθμ. 29) καὶ ἐν ἄλλαις πολλαῖς τῆς Συλλογῆς.

Φαίνεται ὅμως ὅτι *ἐπίτηδες* ὁ Παγασαῖος ζῳγράφος εἰργάζετο οὕτω παχείας τὰς βαφάς, ἵνα ἀποδώσῃ ἐντονωτέραν τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν ἐπὶ τῆς ὁράσεως· πράγματι δέ, ἂν ἀναπαραστήσωμεν αὐτάς, ὡς εἶχον ἀρχῆθεν, εὑρίσκομεν τὴν μακρόθεν ὄψιν τῆς εἰκόνος λίαν ἔντονον καὶ πολὺ εὐάρεστον.

Ἐκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι ὑπῆρχον ἐν Παγασαῖς δύο πολὺ διάφορα ἀλλήλων *συστήματα* ἐργασίας: ἓν μὲν τὸ ἐπιδιῶκον τὴν ἐπιτυχίαν διὰ τῆς παχύτητος τῶν βαφῶν καὶ μὴ ἐπιστρώσεως αὐτῶν, ἕτερον δὲ τὸ θεωροῦν ἀληθῆ τέχνην τὴν πλήρη ἔγκαυσιν καὶ λεπτοτάτην ἐπίστρωσιν αὐτῶν.

Παρατηροῦμεν δ' ὅτι ἀμφότερα τὰ συστήματα ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ πλήθους στηλῶν· φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὑπῆρχον ἐν Παγασαῖς *δύο τοὐλάχιστον μεγάλα ἐργαστήρια*, ἅτινα εἰργάζοντο ἐπὶ τῇ βάσει ἰδιαιτέρων ἀρχῶν, καὶ δὴ ἀντιθέτων.

Ἐξ ἄλλου βλέπομεν ὅτι τὸ μὲν πρῶτον τῶν ἄνω ἐργαστηρίων παρουσιάζει θέματα λίαν σχετικὰ πρὸς τὴν *Ἀττικὴν τέχνην* καὶ τοὺς *Ἀθηναίους ζῳγράφους* (ἀριθμ. 17. 20. 22. 26. 28. 29 κλ.), τὸ δ' ἕτερον πρὸς τὴν *Σικυωνίαν* καὶ τοὺς *Σικυωνίους ζῳγράφους* (ἀριθμ. 1. 2. 10. 25 κλ.).

Ὑπάρχουσιν ὅμως ἄρισται στῆλαι, αἵτινες δὲν ἔχουσι καθαρὰ τὰ χαρακτηριστικὰ οὔτε τοῦ ἑνὸς οὔτε τοῦ ἑτέρου τῶν ἄνω ἐργαστηρίων (ἀριθμ. 4. 8. 9. 11. 19. 21. 27. 30 κλ.), ὧν ἡ τεχνικὴ μέθοδος κεῖται εἴς τι διάμεσον σημεῖον μεταξὺ τῶν δύο. Εὕρομεν δ' ἐν ταῖς στήλαις ταύταις σχέσιν τινά, καίπερ μεμακρυσμένην, πρὸς τὸν Ἀπελλῆν καὶ τὸν Πρωτογένην καὶ ἐν γένει πρὸς τὴν *Ἰωνικὴν* ἢ Ἀσιατικὴν μέθοδον.

Κατὰ ταῦτα θεωροῦμεν πιθανὸν ὅτι ἐν Παγασαῖς, τῇ πλουσίᾳ καὶ ἐμπορικωτάτῃ πόλει τῆς πανσπερμίας, εἶχον συρρεύσει τεχνῖται φέροντες τὰ κύρια στοιχεῖα, τὰς ἀρχὰς καὶ μεθόδους καὶ τῶν ***τριῶν σχολῶν***, ἃς ἡ ἀρχαία παράδοσις διέσωσε μέχρις ἡμῶν, ἤτοι τῆς ***Ἀττικῆς*** ἢ ***Ἑλλαδικῆς***, τῆς ***Σικυωνίας***, καὶ τῆς ***Ἰωνικῆς*** ἢ ***Ἀσιατικῆς***.

Μάλιστα ἐκ τῶν μικροτεχνιτῶν τούτων τῶν Παγασῶν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν τὰ στοιχειώδη χαρακτηριστικὰ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν σχολῶν τούτων, ὡς ἀνωτέρω ἐξήχθησαν: χαρακτηρίζουσι δηλαδὴ τὴν μὲν *Ἀττικὴν* τὸ ***παχὺ καὶ ἐξέχον τῶν βαφῶν*** πρὸς ἐπιτυχίαν ζωηρᾶς ἐντυπώσεως ἄνευ πολλῶν κόπων καὶ ἄνευ ἐπιμονῆς περὶ τὴν ἔγκαυσιν καὶ ἐπίστρωσιν αὐτῶν, μετ' ἐπιτετηδευμένης ἐνίοτε ἐπιδείξεως τῶν ἰχνῶν τοῦ κέστρου· τὴν *Σικυωνίαν* τὸ ***λεπτὸν καὶ συμπαγὲς τῶν βαφῶν*** μετὰ κοπώδους, ἐντέχνου καὶ ἐπιμονωτάτης ἐγκαύσεως καὶ ἐπιστρώσεως αὐτῶν, ἄνευ οὐδενὸς ἴχνους τοῦ κέστρου, πρὸς ἐπιτυχίαν ἀληθοῦς ἐκτιμήσεως τῆς μεγάλης καὶ ὑπολελογισμένης τέχνης· καὶ τὴν *Ἰωνικὴν* τὸ ***μήτε παχὺ μήτε λεπτὸν τῶν ἄριστα ἐκλελεγμένων βαφῶν***, ὧν ἡ ἔγκαυσις εἶναι ἔντεχνος, ἀλλ' οὐχὶ λεπτεπίλεπτος, τὰ ἴχνη τοῦ κέστρου μόλις που διακρίνονται ἄνευ ἐπιτηδεύσεως, ἡ δὲ ἐπιτυχία εὐαρέστου ἐντυπώσεως ἐπιζητεῖται μάλιστα διὰ τῶν αἰθερίων, σπανίων καὶ μὴ ἀκριβῶς καθωρισμένων βαφῶν, ἃς θαυμάζομεν ἰδιαιτέρως ἐν τῇ στήλῃ τοῦ Κλέωνος (ἀριθμ. 27).

Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν στηλῶν, εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὸ Ἀττικὸν εἶδος εἶναι πολυπληθέσταται· αὗται βεβαίως θὰ ἦσαν πολὺ εὐθηναί, ἐν ᾧ αἱ τοῦ Σικυωνίου εἴδους εἶναι σπανιώτεραι, ἀλλ' ἄρισται, καὶ βεβαίως ἀκριβόταται· τοῦ Ἰωνικοῦ εἴδους ὑπάρχουσιν ἱκαναί, ὧν ἡ τιμὴ θὰ ἔκειτο μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρω.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη τοῦ Μηνοφίλου, κεῖνται μεταξὺ 250 - 225 π. Χ. καὶ δὴ ἐγγύτερον πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ὅριον.

Ἀπεικόνισιν τῆς στήλης ταύτης ἄνευ χρωμάτων ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 σελ. 55 - 56 εἰκ. 6 ἀριθμ. 2. Περὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὸν Ἀθηναῖον ζωγράφον *Νικίαν* βλ. αὐτόθι σελ. 21· περὶ δὲ τῶν τριῶν σχολῶν τῆς Ζωγραφικῆς βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 4.

27

Στήλη τοῦ ***Κλέωνος*** καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ ***Ἀρτεμισίας*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς

ἐλλείπει ὀλίγον κάτω ἀποκοπέν, ὅπερ συνεπληρώσαμεν διὰ γύψου. —Ὕψος 0.855, πλάτος 0.438, πάχος 0.12.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, διατηροῦν τὰ γραπτὰ κοσμήματα, ἤτοι κυανῆν βαφὴν ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων, ἴχνη δυσδιακρίτου ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ πλαισίου καὶ πορφυροῦν καρπὸν ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ τυμπάνου, ἐκφυόμενον ἐκ πρασίνων φύλλων· διὰ τὴν σημασίαν αὐτοῦ ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν νεκρῶν βλ. ἀριθμ. 28.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΚΛΕΩΝ ΤΙΜΟΘΕΟΥ
ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ
ΚΛΕΩΝΟΣ ΓΥΝΗ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Κλέων*** υἱὸς τοῦ ***Τιμοθέου*** καὶ ἡ ***Αρτεμισία*** τοῦ ***Κλέωνος γυνή***».

Ἡ ἐπιγραφὴ καὶ τῶν τριῶν στίχων ἐγράφη ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρός· φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ στήλη ἐποιήθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος, τῆς συζύγου αὐτοῦ προαποθανούσης.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ὁλόκληρος σωθεῖσα, ἧς ὅμως ἡ διατήρησις ὡς πρὸς τὰς βαφὰς εἶναι μετρία. Ἀποτελεῖται δ' ἐκ δύο προσώπων καὶ εἶναι τοῦ τύπου τῶν λεγομένων *νεκρικῶν συμποσίων*, ἅτινα ἀπαντῶσι συχνάκις ἐπὶ τῶν γραφῶν τῶν Παγασῶν, ἐν γένει δὲ εἶναι συχνότατα ἐπὶ ἀναγλύφων ἐπιτυμβίων, ἀπὸ τοῦ 400 περίπου π. Χ. καὶ ἐφεξῆς.

Ἡ ἀρχὴ καὶ σημασία τῶν συμποσίων τούτων κεῖται εἰς τὴν μίμησιν εὐφροσύνου οἰκογενειακῆς σκηνῆς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου τῶν ζώντων, μόλις δ' ἐνίοτε ὁ παριστάμενος ὄφις καὶ ἄλλαι σπανιώτεραι λεπτομέρειαι ὑποδηλοῦσιν ὅτι πρόκειται περὶ ἀποθανόντων.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρὰ τὸ μέσον τῆς στήλης παρίσταται ἀνὴρ νέος, ἀγένειος καὶ ἀμύσταξ, ὁ ***Κλέων***, κατακεκλιμένος ἐπὶ συμποσιακῆς κλίνης πρὸς ἀριστερά, ἐν ᾧ ὁ κορμὸς αὐτοῦ εἶναι ἐστραμμένος σχεδὸν κατενώπιον.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ἡμιχειρίδωτον, ἀνοικτοῦ χρώματος, ἐξιτή-

λου γενομένου, ὅστις ἀφίνει γυμνὸν τὸν λαιμόν, καὶ ἱμάτιον τεφρόχρουν, ὅπερ περιβάλλει τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος καὶ ἔχει διαταχθῆ κατ' ἀκριβῆ καὶ ὡραῖον τρόπον. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀσκεποῦς κεφαλῆς φορεῖ στέφανον κυανοπράσινον, οὗτινος ὀλίγα ἴχνη διετηρήθησαν.

Αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐξηφανίσθησαν· τὰ δὲ γυμνὰ τοῦ σώματος δηλοῦνται βαθέως πορφυρᾶ μετ' ἀναλόγων ἐνισχύσεων καὶ ἐξασθενώσεων τοῦ χρώματος πρὸς ἐπιτυχίαν καλῶν σκιασμῶν· ἡ κόμη αὐτοῦ ἐδηλώθη βαθέως καστανὴ πρὸς τὸ μέλαν ἀποκλίνουσα.

Τῆς κλίνης, ἐφ' ἧς ἀναπαύεται, διετηρήθησαν ἱκανὰ ἴχνη: τὸ ἄνω αὐτῆς σύγκειται ἐκ πλαισίου διὰ δύο σανίδων, ὑψοῦται δ' ἐν εἴδει κλινέδρας δεξιᾷ τῷ θεατῇ· ἐπὶ τῆς καμπυλότητος ταύτης ἐτίθεντο τὰ προσκεφάλαια, ἐφ' ὧν ὁ κατακεκλιμένος ἐστήριζε τὸν ἀγκῶνα τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἢ καὶ τὰ νῶτα· εἶναι δ' ὑπεστρωμένη ἡ κλίνη διὰ στρωμάτων καὶ κλινοσκεπάσματος, κατερχομένου ἔμπροσθεν, οὗτινος τὰ μὲν ἄνω ἐδηλώθησαν κυανοπράσινα, τὰ δὲ κάτω ῥόδινα.

Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἣν καταβιβάζει πρὸ τοῦ στήθους, κρατεῖ ὁ Κλέων *κάνθαρον* πολυτελῆ, βαθέως πράσινον δηλωθέντα κατὰ μίμησιν μετάλλου, σχήματος συνήθους ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (330 π. Χ. καὶ ἑξῆς)·

Τὴν δὲ δεξιὰν καταβιβάζων ἐπίσης, προεκτείνει ἠπίως, ἔχων τὴν παλάμην πρὸς τὰ κάτω καὶ κρατῶν μικρόν, στρογγύλον ἀντικείμενον, πιθανῶς μῆλον, ἐξίτηλον γενόμενον, ὅπερ προσφέρει πρὸς τὴν σύζυγον αὐτοῦ ***Ἀρτεμισίαν.***

Αὕτη παρίσταται κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον καθημένη ἐπὶ ἕδρας ὑψηλῆς μετὰ νώτου, ὑπεστρωμένης διὰ προσκεφαλαίου καὶ κειμένης παρὰ τὸ ἄκρον τῆς κλίνης· οἱ πόδες ταύτης εἶναι τετορνευμένοι ἐν μέσῳ διὰ σφονδυλωτῶν ἐξογκώσεων καὶ ἀπεδόθησαν βαθέως πορφυροῖ κατὰ μίμησιν τοῦ ξύλου καὶ τῆς βαφῆς αὐτοῦ· συγκρατοῦνται δὲ ὁριζοντίως διὰ μελάνων ξυλίνων συνοχέων, ὡς αἱ σημεριναὶ ἕδραι, καὶ ἔχει κάθισμα κυκλοτερές, ὡς δεικνύουσι τὰ τοξοειδῆ μέλανα διπλᾶ ξύλα ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ἔμπροσθεν.

Φορεῖ δ' ἡ Ἀρτεμισία χιτῶνα ποδήρη, ἡμιχειρίδωτον πιθανῶς, οὗτινος τὸ χρῶμα ἐξηφανίσθη· ἐξ αὐτοῦ μόλις ἐκφαίνονται οἱ ἄκροι πόδες, πατοῦντες ἐπὶ ὑψηλοῦ μεγάλου ὑποποδίου ξυλίνου, οὗτινος ἡ ἄνω σανὶς ἀπεδόθη πορφυρᾶ.

Φορεῖ δὲ καὶ ἱμάτιον, ἐκ τῶν ὄπισθεν περιβάλλον στενῶς τὰ νῶτα καὶ τὴν κεφαλὴν ὀπίσω ἐν εἴδει πέπλου, συστρεφόμενον πλουσίως καὶ ἐπιχαρίτως περὶ τὴν ὀσφύν, καὶ διῆκον μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν· ἡ διάταξις αὐτοῦ εἶναι ἐξαιρέτως ὡραία καὶ ἀκριβής· ἐδηλώθη δὲ τὸ μὲν περίγραμμα αὐτοῦ καὶ αἱ πτυχαὶ διὰ μελαίνης βαφῆς, ὡς συνήθως, τὸ δὲ λοιπὸν διὰ σκοτεινοῦ τινος χρώματος.

Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἀναπαυομένης ἐπὶ τοῦ ἄνω τοῦ ὁμωνύμου μηροῦ, κρατεῖ ἠπίως τὸ ἱμάτιον, τὴν δὲ δεξιάν, γυμνὴν ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ καλυπτομένην ὑπὸ τοῦ ἱματίου, προτείνει, ἐλαφρῶς ὑψοῦσα μετὰ τῆς παλάμης πρὸς τὰ ἄνω, ἵνα ὑποδεχθῇ τὸ ὑπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς προσφερόμενον μῆλον.

Αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου τῆς Ἀρτεμισίας ἐξηφανίσθησαν· μόνον ἴχνη ῥοδίνης βαφῆς, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παλάμης σωθέντα, δεικνύουσι τὸ εὐγενὲς καὶ ἁβρὸν τῆς δεσποίνης ταύτης.

Πρὸ τῆς κλίνης δὲ καὶ τοῦ Κλέωνος ὑπάρχει μεγάλη τρίπους *τράπεζα* στρογγύλη, βαθέως πορφυρᾶ δηλωθεῖσα κατὰ μίμησιν τοῦ ξύλου· ταύτης οἱ πόδες, κυρτούμενοι κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ, συγκλίνουσι κατὰ τὸ λοιπόν, καταλήγοντες εἰς λεοντόποδας· ἦτο ἄρα κατασκευῆς πολυτελοῦς. Ἐπὶ τοῦ μέσου αὐτῆς ὑπάρχει λοπὰς μετὰ φαγητοῦ, ἴσως καρπῶν, ὧν τινες ἔχουσι σχῆμα σταφυλῆς, ἐκτὸς δὲ τῆς λοπάδος εἶναι κατατεθειμένος ἕτερος καρπός, πιθανῶς μῆλον.

Ὑπὸ τὴν τράπεζαν διακρίνονται διὰ τῶν κενῶν, ἅτινα ἀφίνουσιν οἱ πόδες αὐτῆς, τὰ κατερχόμενα κλινοσκεπάσματα μετ' ἰχνῶν ῥοδίνης βαφῆς.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ πρὸς τὸ τέρμα τῆς εἰκόνος ὑπάρχει φθορά τις τῶν ποτὲ κειμένων βαφῶν· τὸ μέρος τοῦτο θὰ ἦτο δυσάρεστον εἰς τὴν ὄψιν, ἂν ἔμενε κενόν· ἴσως λοιπὸν ἐκεῖ παρίστατο καὶ ἄλλη τις μικρὰ μορφή, βεβαίως ***παῖς τραπεζοκό-***

μος, συνηθέστατος, καὶ δὴ ἀπαραίτητος, εἰς παραστάσεις συμποσίων, ἵνα συγκεραννύῃ τὸν οἶνον μεθ' ὕδατος καὶ ἄλλως ὑπηρετῇ τῷ δεσπότῃ. Ἐνομίσαμεν μάλιστα ὅτι διεκρίναμεν καὶ τὴν στάσιν αὐτοῦ, στηρίζοντος τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ στρέφοντος τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξιὰ ἑαυτοῦ, ὡς ἀναμένοντος διαταγάς, ἐν ᾧ τὸ λοιπὸν σῶμα παρίστατο κατενώπιον.

Τὸ *δάπεδον* κάτω, ἐπὶ πολὺ ἐκτεινόμενον, παρεστάθη διὰ σκοτεινοῦ χρώματος καὶ φαίνεται ὅτι ἦτο ἐστρωμένον διὰ τάπητος. Τὸ δὲ *βάθος* τῆς αἰθούσης, ἔνθα ὑποτίθεται ἡ παράστασις, ἀπεδόθη δι' ὡραιοτάτης βαθείας ἰόχρου βαφῆς πρὸς μίμησιν τῶν βαφῶν τοῦ τοίχου ἄνευ ἑτέρων λεπτομερειῶν.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ διετηρήθη τὸ ἄνω μέχρι τοῦ στήθους τμῆμα μεγάλου ***ἑρμοῦ*** Ἑρμοῦ Χθονίου, νεανικοῦ, ἐπιμελῶς περιγραφέντος διὰ μελαίνης βαφῆς καὶ κατενώπιον παρασταθέντος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως ἡ στήλη αὕτη εἶναι μία τῶν πρώτων τῆς Συλλογῆς: παρ' ὅλην τὴν κακὴν διατήρησιν, διακρίνεται ἡ ἔκτακτος ἐπιτυχία εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ καλὴν διάταξιν τῶν προσώπων καὶ πραγμάτων, ἡ ἀκρίβεια, ἀλήθεια καὶ χάρις ἐν τῇ ἀποδόσει τῶν λεπτομερειῶν· ἡ δ' ἐκλογὴ καὶ διάθεσις τῶν χρωμάτων εἶναι ἐκτάκτως ὡραία, μηνύουσα *Ἴωνα* τεχνίτην.

Καὶ ἐγκαυστικῶς ἡ εἰκὼν αὕτη ἐξετελέσθη δεξιώτατα, ὑπερέχουσα πασῶν τῶν στηλῶν τῆς Συλλογῆς καὶ ἁμιλλωμένη πρὸς τὴν τῆς ἀρτιτόκου γυναικὸς (ἀριθμ. 1)· ἡ ἀνάμιξις καλλίστου καὶ ἀναλόγου κηροῦ ἐν ταῖς βαφαῖς καὶ ἡ ἐπίστρωσις αὐτῶν κατὰ τὴν διάλυσιν τοῦ κηροῦ ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοῦ πεπυρακτωμένου σιδήρου, φαίνεται ὅτι ἐγένετο μετ' ἐκτάκτου γνώσεως τῆς τέχνης ταύτης.

Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἡ στήλη τοῦ Κλέωνος μετὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1 εἶναι αἱ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἄρισται τῆς Συλλογῆς, θεωροῦμεν δὲ μέγα δυστύχημα τὸ ὅτι δὲν διετηρήθη αὕτη ἀρτιώτερον κατὰ τὰς βαφάς.

Ἂν ὁ ζῳγράφος αὐτῆς εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν *πρότυπόν τι*, νομίζομεν πιθανόν· διότι εἶναι μὲν τὸ θέμα κοινόν, ἀλλ' ἡ σύνθεσις δεικνύει πολὺ ἀνωτέραν δύναμιν ἐκείνης, ἣν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ εἷς ζῳγράφος τῶν Παγασῶν, καίπερ δεξιώτατος καὶ εὐσυνείδητος τεχνίτης.

Ἡ εὕρεσις τοῦ προτύπου τούτου καὶ ἀπόδοσις εἰς ὡρισμένον καλλιτέχνην εἶναι πρᾶγμα δυσχερές· διότι ἡ ἀρχαία παράδοσις ἐλάχιστα σημεῖα, μόλις τὰ καίρια, διέσωσε μέχρις ἡμῶν περὶ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ζῳγραφικῆς.

Ὡς εἰκασίαν ἐκφράζομεν τὸ ὅτι ὁ Παγασαῖος ζῳγράφος θὰ ἦτο τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς* (βλ. ἀριθμ. 26) καὶ θὰ ἐγίνωσκε καλῶς τὰς μεθόδους τῆς Σικυωνίας Σχολῆς, ἥτις φημίζεται ὡς ὑπέροχος ἐξ ἀπόψεως τεχνικῆς μεθόδου.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται πρὸ τοῦ 225 π. Χ., καὶ δὴ ἐγγὺς πρὸς τὸ 250 π. Χ.

Τὴν εἰκόνα ταύτην ἀντέγραψεν ὁ δόκιμος ζῳγράφος κ. E. Gilliéron εἰς φυσικὸν μέγεθος, ὡς καὶ τὰς ὑπ' ἀριθμ. 1. 2. 9. 20. 28. 30· ἀλλὰ δὲν ἐδημοσιεύσαμεν αὐτὴν μέχρι τοῦδε, ἑτοιμαζομένης μεγάλης ἐκδόσεως αὐτῶν μετ' ἐγχρώμων πινάκων ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Περὶ τῆς τελειότητος τῆς ἐγκαυστικῆς μεθόδου βλ. τὰ λεγόμενα ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 29 στήλῃ καὶ τὴν ἐκεῖ σημείωσιν ἐν τέλει.

28

Στήλη τῆς ***Ἀφροδεισίας*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρῶν ἀποσχίσεων καὶ ἀποκοπῶν, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα. —Ὕψος 0.837, πλάτος 0.358, πάχος 0.06.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ὅπερ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπεσχίσθη.

Τὰ γραπτὰ κοσμήματα τῶν ἀρχιτεκτονικῶν λεπτομερειῶν διετηρήθησαν κάλλιστα, ἐφ' ὅσον ἐσώθη τὸ ἀέτωμα καὶ τὸ γεῖσον: ἤτοι τὸ τύμπανον διατηρεῖ τὴν κυανῆν βαφήν, πλὴν τοῦ μέσου, ἔνθα διὰ βαθείας κιτρίνης βαφῆς διετηρήθη ἥμισυ κύκλου, δι' οὗ παρίστατο *καρπὸς ῥοιᾶς*, σχετικὸς πρὸς τὴν λατρείαν τῶν νεκρῶν, διότι ἐδόθη τῇ Περσεφόνῃ ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος. Αἱ πλευραὶ τοῦ πλαισίου διατηροῦσιν ἴχνη

ῥοδίνης βαφῆς, τὸ κυμάτιον τοῦ γείσου τὰ ἐρυθρὰ πρὸς κυανᾶ ἐναλλασσόμενα φύλλα καὶ ὑπ᾽ αὐτὸ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντηρίδος ὑπάρχει στενὴ κορωνὶς ῥοδίνη.

Ἐκ τῆς λαμπρᾶς ταύτης διατηρήσεως τῶν βαφῶν συμπεραίνομεν ὅτι ἡ στήλη ἐπ᾽ ὀλίγον χρόνον ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ τάφου, ἢ ὅτι διετηρεῖτο ἐντὸς ἐπιταφίου μνημείου, ὡς ἡ ὑπ᾽ ἀριθμ. ι.

Ὑπὸ τὴν κορωνίδα ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή, τῶν γραμμάτων τοῦ μὲν πρώτου στίχου διατηρούντων βαθεῖαν ἐρυθρὰν βαφήν, τῶν δὲ λοιπῶν ἀσθενεστέραν:

ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΑ
ΙΙΔΙΣΤΙΙ ΘΕΥΔΟΤΟΥ
ΕΠΕΙΡΩΤΙΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Ἀφροδεισία*** (καὶ ἡ ***Ἡδίστη*** ;) κόρη τοῦ ***Θευδότου***, τὴν πατρίδα ***Ἠπειρῶτις***».

Τὴν λέξιν *Ἡδίστη* ὁ χαράκτης ἀπέξεσεν, ἀλλ᾽ οὐχὶ τόσον ὥστε νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτὴν ἐντελῶς· ἐντεῦθεν γεννᾶται ἡ ἀπορία, ἂν ἡ στήλη ἦτο προωρισμένη διά τε τὴν Ἀφροδεισίαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Ἡδίστην, ὁπότε δὲν κατανοεῖται διατὶ ἀπεξέσθη τὸ ὄνομα τῆς δευτέρας, ἢ ἂν δι᾽ ἄλλον τινὰ λόγον ἐγένετο ἡ ἀπόσβεσις.

Ἡμεῖς θεωροῦμεν πιθανὸν ὅτι ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐργαστηρίου μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς στήλης ὑπὸ τοῦ στενοῦ βεβαίως συγγενοῦς τῆς Ἀφροδεισίας, ἐζήτησε τίνα ἐπιγραφὴν πρέπει νὰ θέσῃ· ὁ δὲ συγγενὴς ἔδωκε τὸ ὄνομα· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ ὀνόματος τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ ὄντος, ἀναμνησθεὶς τῆς κόρης ἐπεφώνησεν ὅτι ἦτο «*ἡδίστη*», ἤτοι «*γλυκυτάτη*»· ὁ δὲ λαμβάνων τὴν σημείωσιν ἐνόμισεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα· κατόπιν κατὰ τὴν παραλαβὴν ἀνεκαλύφθη τὸ σφάλμα καὶ ἀπεξέσθη τὸ «ἡδίστη».

Τὸ δὲ ὄνομα *Θεύδοτος* ἀντὶ *Θεόδοτος* ἐγράφη διαλεκτικῶς, ὡς πολλὰ ὅμοια ἐπὶ στηλῶν τῶν Παγασῶν· τὸ ***Ἐπειρῶτις*** δηλοῖ ὅτι ἡ προφορὰ τοῦ ***η*** καὶ ***ε*** τότε ἦτο ἀδιάφορος· τοῦτο βεβαιοῦται καὶ ἐξ ἄλλων στηλῶν.

Δηλοῖ δὲ τὸ ἐθνικὸν ὅτι ἡ στήλη εἶναι νεωτέρα τοῦ 276 π. Χ., ἴσως καὶ τοῦ 238 π. Χ., διότι ἔκτοτε, ἱδρυθείσης τῆς Ἠπειρωτικῆς Δημοκρατίας, ὠνομάζοντο οἱ κάτοικοι οὐχὶ κατὰ πόλεις ἢ ἔθνη, ἀλλὰ μάλιστα διὰ τοῦ γενικοῦ ὀνόματος *Ἠπειρῶται·* καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἔκτοτε διαρκῶς ἐπέγραφον *Ἀπειρωτᾶν* (=Ἠπειρωτῶν) μέχρι τοῦ 168 π. Χ., ὅτε ἡ χώρα ἐκείνη κατεστράφη τελείως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων· ὅτι ὅμως δὲν ἐτηρεῖτο αὐστηρῶς τὸ ἔθιμον τῆς τοιαύτης γενικῆς ὀνομασίας, ἀποδεικνύουσιν ἄλλαι στῆλαι, αἵτινες, ἐν ᾧ εἶναι μεταγενέστεραι τοῦ 276 π. Χ., φέρουσιν ἐθνικὰ πόλεων, κωμῶν καὶ ἐθνῶν τῆς Ἠπείρου.

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ σήμερον πολλοὶ Ἠπειρῶται διαμένουσιν ἐν Βόλῳ, ἄριστα ἐπαγγέλματα ἀσκοῦντες καὶ «*Ἀδελφότητα*» ἔχοντες καὶ λίαν φιλοπάτριδες ὄντες.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει κιτρίνη ὁριζόντιος γραμμὴ καὶ ὀλίγον ὑπ' αὐτὴν τρεῖς ὅμοιαι γραμμαί, ὧν ἡ μέση εἶναι ῥοδίνη· ἀπὸ τούτων ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις,* κάλλιστα διατηρηθεῖσα καὶ ἐν εἴδει πίνακος γραφεῖσα, διότι ὁ ζωγράφος ἀφῆκεν ἑκατέρωθεν ἄγραφον κάθετον πλαίσιον.

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρὰ τὸ μέσον τῆς στήλης παρίσταται νεᾶνις εὐμελής, ὡραίων χαρακτηριστικῶν, ἡ ***Ἀφροδεισία,*** καθημένη σχεδὸν κατενώπιον ἐπὶ μεγάλου θρόνου, ἔχοντος νῶτον πλατὺ καὶ εὐρύ· τούτου τὰ κάθετα ξύλα ἑνοῦνται διὰ δύο ὁριζοντίων ὁμοίων, ἅτινα ἀνέχουσιν ἐν εἴδει οὐρανοῦ κλίνης ὕφασμα καταχυνόμενον· ἐδηλώθησαν δὲ ταῦτα πάντα διὰ κροκίνης βαφῆς, συγκεχυμένης ἐκ τῆς φθορᾶς.

Ὁ τρόπος τῆς διατάξεως τῆς μορφῆς ταύτης ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν καθημένην *Δημητρίαν* (ἀριθμ. 3).

Φορεῖ δὲ ἡ Ἀφροδεισία χιτῶνα ῥόδινον ἡμιχειρίδωτον, ποδήρη, λεπτῶν καὶ ὡραίων πτυχῶν, ὅστις ἀφίνει γυμνὸν τὸν λαιμὸν εὐρέως καί τι τοῦ στήθους, ἐπίκειται δὲ στενῶς ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ εἶναι ἐζωσμένος περὶ τὴν ὀσφύν. Ἐκ τοῦ χιτῶνος ἐκφαίνονται τὰ πρόσθια τῶν ἄκρων ποδῶν, πατούντων ἐπὶ ὑποποδίου πιθανῶς, ὅπερ ἐγένετο ἐξίτηλον.

Ἐπ' αὐτοῦ φορεῖ καὶ βραχὺ κυανοπράσινον ἱμάτιον, λεπτὸν

ἐπίσης, ὅπερ περιβάλλει τὸ κάτω σῶμα μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν· τοῦτο φέρει πλατεῖαν ῥοδίνην παρυφήν, οἵαν καὶ ὁ χιτών.

Πρὸς τούτοις φορεῖ καὶ λεπτότατον κυανόλευκον κρήδεμνον, ὅπερ, ἐξαρτώμενον ἐκ τῶν ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς, καταχύνεται εὐρέως ἑκατέρωθεν τῶν ὤμων εἰς τὰ νῶτα, καὶ διαφαίνεται ὑπὲρ αὐτοὺς καὶ διὰ μέσου τῶν κενῶν, ἅτινα ἀφίνουσιν αἱ χεῖρες, ἔτι δὲ κατωτάτω, ὅπου οἱ πρόσθιοι πόδες τοῦ θρόνου.

Ἐκ τῶν λεπτομερειῶν τούτων φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἡ Ἀφροδεισία παρεστάθη παρὰ τὴν νυμφικὴν παστάδα (κοινῶς νυφοστόλης), ἀποθανοῦσα ἴσως ἤδη μεμνηστευμένη.

Ἡ βραχεῖα παιδικὴ κόμη αὐτῆς χωρίζεται ἐν μέσῳ καὶ ἀπεδόθη βαθέως πορφυρᾶ, αἱ δὲ λεπτομέρειαι τοῦ κανονικοῦ στρογγύλου προσώπου, διατηρηθεῖσαι κάλλιστα ἐπὶ ἓν περίπου ἔτος, ἐπηρεάσθησαν κατά τι ἀπὸ τοῦ 1909 ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἐξ αὐτῶν διακρίνεται ἡ ἀθῴα καὶ εὐγενὴς ἔκφρασις τῆς βαθέως τεθλιμμένης κόρης.

Ἀπεδόθησαν δὲ τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος αὐτῆς διὰ λευκοκιτρίνης μετὰ κεραμόχρου ποὺ καί που βαφῆς πρὸς μίμησιν τοῦ φυσικοῦ χρώματος.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καταβιβάζει ἡ Ἀφροδεισία, ἐλαφρῶς κεκαμμένην, καὶ ἐναποθέτει μετὰ πολλῆς χάριτος πρὸς ἀνάπαυσιν παρὰ τὸν ἀριστερὸν μηρόν, ἔνθα φαίνεται κρατοῦσα ἠπίως τὸ ἱμάτιον.

Τὴν δὲ δεξιάν, καταβιβάζουσα ὁμοίως, προεκτείνει ἐλαφρῶς μετὰ τῆς παλάμης πρὸς τὰ κάτω, ὡς ἵνα λάβῃ μικρόν τι ἀντικείμενον, ἴσως χρυσοῦν κόσμημα, προσφερόμενον αὐτῇ ὑπὸ ***νεανίου.***

Οὗτος παρεστάθη εἰς πολὺ μικροτέρας τῆς Ἀφροδεισίας διαστάσεις ὀρθὸς ἱστάμενος, ἢ πρὸ ὀλίγου ἐλθών, κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον.

Στηρίζει δ' ὁ νέος τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ἀποσύρεται ὀπίσω κεκαμμένον, ὡς ἐν τέρματι πορείας· ἐξηφανίσθησαν δὲ τὰ κάτω τῶν σκε-

λῶν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν κνημῶν, ἅτινα ἐξ ἄλλου δὲν ἔχουσι σχεδιασθῆ ἐντέχνως, ἀλλ᾽ εἶναι ἄτονα καὶ συμπαγῆ.

Φορεῖ δὲ οὗτος βραχὺν χιτωνίσκον ἡμιχειρίδωτον, οὗτινος συνήγαγε τὰς χειρῖδας, πλατείας καὶ πτυχώδεις, εἰς τὰ ἄνω τοῦ βραχίονος, κρόκινον δηλωθέντα καὶ διήκοντα μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν.

Ἐπ᾽ αὐτοῦ φορεῖ σκοτεινὴν χλαμύδα, ἥτις περιβάλλει τὸν λαιμόν, πορπωθεῖσα πρὸ αὐτοῦ, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ παιδία καὶ τὰ μειράκια, καὶ καταπίπτει ὄπισθεν. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φαίνεται ὅτι φορεῖ στενώτατα ἐπικειμένην κυνῆν (σκούφια) μετὰ παρυφῆς ἐν εἴδει πλατείας ταινίας.

Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτοῦ δὲν διακρίνεταί που· τὴν δὲ δεξιὰν γυμνὴν προεκτείνει, προσφέρων μικρόν τι ἀντικείμενον τῇ Ἀφροδεισίᾳ· δυστυχῶς ἀμφοτέρων αἱ ἄκραι χεῖρες μετὰ τοῦ ἀντικειμένου ἐγένοντο ἐξίτηλοι τὰ πολλά.

Τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπεδόθησαν διὰ πορφυρᾶς καὶ κεραμόχρου βαφῆς, τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ εἶναι ἀγεννέστερα, ἤτοι ἡ ῥὶς γρυπή, τὰ μῆλα ἐξωγκωμένα χειρωνακτικῶς, λίαν στρογγύλον τὸ πρόσωπον, κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τὰ εὔτορνα καὶ ὡραῖα τῆς Ἀφροδεισίας.

Ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὴν κόρην θὰ εἶναι μᾶλλον *μικροτέρου ἀδελφοῦ*, ἢ μνηστῆρος· καίτοι δὲ ἡ μορφὴ αὐτοῦ ἐνέχει πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς δοῦλον, δὲν θεωροῦμεν πιθανὸν ὅτι θὰ εἶχε τόσον οἰκείαν σχέσιν τοιοῦτο πρόσωπον πρὸς τὴν κόρην, οὐδ᾽ ὅτι θὰ ἦτο οὕτως ἐνδεδυμένος.

Ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ νεανίου διακρίνεται ὁριζόντιος μεγάλη γραμμή, ἥτις, συνδυαζομένη πρὸς ἑτέρας συγκεχυμένας παρὰ τὸν θρόνον, φαίνεται ὅτι δηλοῖ *διαχώρισμα* τοῦ δωματίου ἢ μέγα ἐσωτερικὸν παράθυρον, ὡς ἐν τῇ ὑπ᾽ ἀριθ. ι εἰκόνι, ἔνθα ὑπόκειται ἡ σκηνή. Τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ τοῦ δωματίου τούτου παρεστάθη μολυβδόχρουν, τὸ δὲ δεξιὸν διὰ κροκίνου χρώματος, οἷον ἐδηλώθη καὶ τὸ ἐπὶ βραχὺ διῆκον *ἔδαφος* τοῦ δωματίου σωθὲν κατὰ τὸ δεξιὸν ἥμισυ.

Ὀλίγον ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς στήλης παρίσταται **ἑρμῆς** Ἑρμοῦ Χθονίου κατενώπιον, ἱδρυμένος ἐπὶ

κυβικοῦ βωμοειδοῦς βάθρου· τὸ περίγραμμα αὐτοῦ ἐγράφη οὐχὶ διὰ μελαίνης βαφῆς, ὡς συνήθως, ἀλλὰ διὰ πορφυρᾶς.

Παρίσταται δ' ὁ Ἑρμῆς ἀγένειος καὶ ἴσως ἐστυκώς, ἀναδεδεμένος τὴν κόμην διὰ πλουσίας πορφυρᾶς ταινίας, ἧς τὰ ἄκρα πίπτουσιν ἑκατέρωθεν τῶν κροτάφων πρὸς τοὺς ὤμους.

Ἐπὶ τῆς προσθίου ἕδρας τοῦ βάθρου αὐτοῦ ὑπάρχουσι κοσμήματα βαθέως πορφυρᾶ πρὸς δήλωσιν πιθανῶς βουκρανίων ἢ ταινιῶν, δι' ὧν ἐκοσμοῦντο οἱ πραγματικοὶ βωμοί· ἀριστερὰ δ' ἐπὶ τῆς ἄνω ἕδρας τοῦ βάθρου φαίνεταί τι ἴχνος πορφυροῦν, ὅπερ θὰ εἶναι ἀγγεῖον ἐναποτεθειμένον, ὡς συμπεραίνομεν ἐξ ἄλλων, τελειότερον διασωθέντων, ἑρμῶν. Ἀπετίθεντο δὲ ἀγγεῖα, ταινίαι κ.τ.τ. ἐπὶ τῶν τάφων ὑπὸ τῶν ζώντων συγγενῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πρὸς ἐκδήλωσιν λατρείας πρὸς τοὺς νεκρούς.

Ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως, ἡ στήλη τῆς Ἀφροδεισίας εἶναι μία τῶν καλλίστων τῆς Συλλογῆς: ἡ λεπτότης, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἀλήθεια περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν, ἡ ζωηρότης τῶν χρωμάτων, ἰδίως τοῦ λίαν σπανίου κροκίνου, ἡ εὐάρεστος διάταξις αὐτῶν καὶ ἡ σχετικῶς ἔντεχνος ἔγκαυσις καὶ ἐπίστρωσις, μάλιστα δ' ἡ ψυχολόγησις τῆς κόρης, ἧς ἡ φυσιογνωμία ἐνέχει πολὺ τὸ περιπαθὲς παρὰ τὸ ἀθῷον καὶ πολὺ τὸ ὀνειροπόλον παρὰ τὸ θλιβερόν, ἐνθυμίζουσι τὰ κάλλιστα τῶν ἀττικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων. Ἡ μορφὴ τοῦ νεανίου ὡς δευτερεύουσα εἶναι κοινοῦ τύπου.

Κατὰ ταῦτα ἡ μὲν στήλη φέρει τὰ στοιχεῖα τῆς *Ἀττικῆς* ἢ τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς* (βλ. ἀριθμ. 26), ὁ δ' ἐν Παγασαῖς ζῳγράφος φαίνεται ὅτι ἐμιμήθη εἰκόνα μεγάλου καλλιτέχνου, ἰδίως Ἀθηναίου, διότι πολὺ τὸ ἀττικὸν ἐνέχει ἡ εἰκών.

Περιέργως διετηρήθη παρὰ Παυσανίᾳ (VII 22, 6-7) ἡ πληροφορία, καθ' ἣν ὁ περίφημος ζῳγράφος καὶ ἐγκαύστης ***Νικίας*** ὁ Ἀθηναῖος ἔγραψεν ἐπὶ μαρμάρου ὁμοίαν ἐπιτύμβιον γραφήν, ἣν ὁ περιηγητὴς εἶδεν ἐπί τινος τάφου τῆς πόλεως *Τριτείας* ἐν Ἀχαΐᾳ· ἔφερε δὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ καλλιτέχνου ἡ εἰκὼν καὶ διετηρεῖτο ζωηρὰ ἐπὶ 500 καὶ πλέον

ἔτη· διότι ὁ μὲν Νικίας ἤκμασε περὶ τὸ 350 π. Χ., ὁ δὲ Παυσανίας περιηγήθη τὴν Ἑλλάδα περὶ τὸ 160 μ. Χ.

Τὰ κύρια πρόσωπα ἐν τῇ γραφῇ τοῦ Νικίου ἦσαν νεᾶνις ὡραία, καθημένη ἐπὶ θρόνου, καὶ παρ᾽ αὐτὴν ὀρθὸς ἱστάμενος νεανίας, ἀγένειος, φορῶν χιτῶνα καὶ χλαμύδα· ἰδοὺ τὰς λέξεις τοῦ περιηγητοῦ: «πρὶν δὲ ἢ ἐς τὴν πόλιν ἐσελθεῖν *μνῆμά* ἐστι λευκοῦ λίθου, θέας καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἄξιον καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπὶ ταῖς *γραφαῖς*, αἵ εἰσιν ἐπὶ τοῦ *τάφου*, τέχνη Νικίου. *Θρόνος* τε ἐλέφαντος καὶ *γυνὴ νέα* καὶ εἴδους εὖ ἔχουσα ἐπὶ τῷ θρόνῳ . . . καὶ *νεανίσκος* ὀρθὸς οὐκ ἔχων πω γένειά ἐστι χιτῶνα ἐνδεδυκὼς καὶ χλαμύδα ἐπὶ τῷ χιτῶνι κτλ.».

Δύναταί τις βεβαίως νὰ θεωρήσῃ τυχαίαν τὴν ὁμοιότητα, ἀλλ᾽ ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι πάντως ἡ μορφὴ τῆς Ἀφροδεισίας τοὐλάχιστον ἔχει ἐντέχνως ἀντιγραφῆ ἐξ εἰκόνος μεγάλου ζῳγράφου, ἴσως αὐτοῦ τοῦ Νικίου. Καὶ ἐξ ἄλλων στηλῶν τῶν Παγασῶν συμπεραίνομεν ὅτι ἐνταῦθα δὲν ἦτο ἄγνωστος ἡ τέχνη τοῦ Νικίου (ἀριθμ. 20. 26)· τοῦτο ἄλλως τε ἦτο φυσικόν, ἀφ᾽ οὗ ὁ ζῳγράφος οὗτος ἦτο δεινὸς ἐγκαύστης καὶ ἔγραφεν εἰκόνας ἐπὶ μαρμάρου ὁμοίας πρὸς τὰς Παγασιτικάς, ὧν εἶχον ἀνάγκην βεβαίως οἱ ἐνταῦθα τεχνῖται.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 225 π. Χ., πάντως δὲ εἶναι προγενέστεροι τοῦ 200 π. Χ.

Ἀπεικόνισιν τῆς στήλης ταύτης, ἀλλ᾽ ἄνευ χρωμάτων, ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι* 1908 πίν. 4 ἀριθμ. 2· τίνα δὲ ὄψιν θὰ παρουσίαζε τὸ μνημεῖον, ἔνθα ἐφυλάσσετο ἡ στήλη, δεικνύει αὐτόθι ἡ ἐν σελ. 24 εἰκὼν 4. Περὶ τοῦ *Νικίου* ὡς ἐγκαύστου καὶ γράψαντος πολλὰς ἐπιτυμβίους καὶ ἀναθηματικὰς εἰκόνας ἐπὶ μαρμάρου βλέπε αὐτόθι σελ. 19-22 καὶ *«Θεσσαλικὰ Μνημεῖα»* σελ. 25 καὶ 47.

29

Στήλη τῆς ***Πηνηΐδος*** καὶ τοῦ υἱοῦ (;) αὐτῆς ***Ἡροδότου*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἀκεραία πλὴν ἀσημάντων ἀποκοπῶν.—Ὕψος 0.928, πλάτος 0.44, πάχος 0.085.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα μετ᾽ ἀκρωτηρίων· ἐπὶ τοῦ μέσου

τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένη ἀσπὶς ἐν εἴδει φιάλης σπονδικῆς.

Αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ λεπτομέρειαι διατηροῦσι τὰς βαφάς, δι' ὧν ἐνισχύοντο καὶ ἐκαλλύνοντο, ἤτοι τὰ ἀκρωτήρια τὴν κυανῆν, αἱ πλευραὶ τοῦ πλαισίου τὴν πορφυρᾶν, τὸ τύμπανον τὴν μελάγχρουν, ἡ φιάλη τὴν πρασίνην κατὰ τὸ κοῖλον καὶ πορφυρᾶν ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ τὸ κυμάτιον τοῦ γείσου τὰ πορφυρᾶ πρὸς μέλανα ἐναλλασσόμενα φύλλα.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή, πρώτη μὲν ἡ τῶν δύο πρώτων στίχων ἐπὶ γραμμῶν ὁριζοντίων, ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος, ἧς τὰ γράμματα διατηροῦσι κάλλιστα τὴν βαθέως πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν, ἔπειτα δὲ μετά τινα ἔτη ἐχαράχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πιθανῶς τεχνίτου ἡ ἐπιγραφὴ τῶν δύο ἑτέρων στίχων, ἧς τὰ γράμματα εἶναι λαμπρῶς βεβαμμένα ἐρυθρά:

ΠΗΝΗΙΣ
ΜΗΤΡΟΔΩΡΟΥ

ΗΡΟΔΟΤΟΣ
ΣΩΣΙΠΠΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Πηνηΐς,*** θυγάτηρ τοῦ ***Μητροδώρου*** καὶ ὁ ***Ἡρόδοτος,*** υἱὸς τοῦ ***Σωσίππου***».

Ἡ σχέσις αὐτῶν φαίνεται μητρὸς καὶ υἱοῦ μᾶλλον ἢ συζύγων· διότι κατὰ κανόνα αἱ κοιναὶ ἐπιγραφαὶ συζύγων ἐν Παγασαῖς φέρουσι τὴν προσθήκην «*δεῖνος γυνή*». Ἐποιήθη δὲ ἡ στήλη ζῶντος ἔτι τοῦ Ἡροδότου, ὅστις μετὰ θάνατον ἐτάφη, ὅπου ἡ μήτηρ αὐτοῦ, γραφέντος τότε ἐπὶ τῆς στήλης καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἄρχεται διὰ μελαίνης ὁριζοντίου γραμμῆς, ἣν πολλαχοῦ διώρθωσεν ὁ γράψας τὴν στήλην ζῳγράφος, ἵνα καταστήσῃ αὐτὴν εὐθυτέραν, *γραπτὴ παράστασις*, πολὺ καλῶς διατηρηθεῖσα:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρὰ τὸ μέσον τῆς στήλης παρίσταται γυνὴ ἡλικιωμένη, ἡ ***Πηνηΐς,*** ἧς τὸ πρόσωπον ἐγένετο ἐξίτηλον·

αὕτη κάθηται πρὸς ἀριστερὰ ἐπὶ κλισμοῦ, οὗτινος μόλις διακρίνεται ὁ ἀριστερὸς ὀπίσθιος πούς, εὐτελεστέρας κατασκευῆς· εἶναι δ' ὑπεστρωμένος ὁ κλισμὸς διὰ προσκεφαλαίου, οὗ αἱ βαφαὶ ἐξηφανίσθησαν.

Φορεῖ χιτῶνα, ἴσως ῥοδίνου χρώματος, ἡμιχειρίδωτον, ποδήρη, ἐξ οὗ ἐκφαίνεται τὸ πρόσθιον τοῦ δεξιοῦ ἄκρου ποδὸς ἐντὸς κιτρίνου σανδαλίου· φορεῖ δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἱμάτιον εὐρύ, βαθέως καστανοῦ χρώματος, ὅπερ καλύπτει τὰ νῶτα καὶ τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐν εἴδει πέπλου, περιβάλλει τὸ κάτω σῶμα, διῆκον μέχρι που τοῦ μέσου τῶν κνημῶν, καὶ κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον πίπτει, φυσικῶς κρεμάμενον, μέχρι τοῦ ἐδάφους.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καταβιβάζει, τοῦ πήχεως φερομένου ὁριζοντίως, παρὰ τὸ ἰσχίον, ἔνθα ἀναπαύεται, κρατοῦσα ἐλαφρῶς τὸ ἱμάτιον.

Τὴν δὲ δεξιάν, ἧς ὁ βραχίων κεῖται παρὰ τὸ πλευρόν, προτείνει λίαν ἠπίως εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου χειρὸς ἀνδρός, ἐνώπιον αὐτῆς ἱσταμένου, τοῦ ***Ἡροδότου***.

Οὗτος παρίσταται ἀμύσταξ καὶ ἀγένειος κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον ὀρθὸς ἱστάμενος ἐν τέρματι πορείας, ὡς νὰ ἦλθε πρὸ ὀλίγου· τὸ βάρος τοῦ σώματος φέρει ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ὅπερ πατεῖ δι' ὅλου τοῦ πέλματος, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ὑπολείπεται ὀπίσω κεκαμμένον ἐν ἀναπαύσει καὶ πατοῦν διὰ τοῦ προσθίου μόνον τοῦ πέλματος.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα λευκὸν καὶ εὐρύν, βραχυτάτων χειρίδων, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφὺν καὶ μέχρι που τοῦ μέσου τῶν μηρῶν διήκοντα, καὶ πλουσίαν χλαμύδα, ἐρριμμένην ἁπλῶς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, τῶν ἄκρων αὐτῆς κατερχομένων ἐξ ἴσου ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν παρὰ τὸ σῶμα, διήκουσαν δὲ μέχρι σχεδὸν τοῦ ἐδάφους· αὕτη εἶναι ἐκ βαθέος κροκίνου ὑφάσματος καὶ ἔσωθεν φέρει ὑπένδυσιν (ἀστάρι) ἐκ λευκοῦ λεπτοῦ ὑφάσματος, ὅπερ ἐπὶ πολὺ διακρίνεται, διότι ἐκ τῆς διπλώσεως ἐστράφη ἡ χλαμὺς καὶ ἐφάνη ἐκ τῶν ἔσω. Ἀγροῖκος ἐπισκέπτης ἐπέθηκεν ἐπὶ τοῦ ὤμου τὴν χεῖρα καὶ συνέχυσε τὴν βαφήν.

Ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς φορεῖ ὁ Ἡρόδοτος πλατύτατον θεσσαλικὸν πῖλον ἢ πέτασον, οἷον καὶ ἄλλοι ἄνδρες ἐπὶ τῶν Παγασιτικῶν στηλῶν, ὧν εἷς ἦτο ἀσφαλῶς στρατιώτης (ἀριθ. 10)· εἶναι δ' ὁ πῖλος κυκλοτερὴς μετὰ μέλανος γείσου, κεκοσμημένος διὰ πλατειῶν λευκῶν γραμμῶν ἐν εἴδει ζωνῶν.

Πρὸς τούτοις φορεῖ καὶ ὑψηλά, ἐλαφρὰ ὑποδήματα, βαθέως πορφυρᾶ δηλωθέντα καὶ διήκοντα μέχρι που τοῦ μέσου τῶν κνημῶν, ἔνθα διακρίνονται ἀπὸ τῶν γυμνῶν πορφυρῶν ἐπίσης σκελῶν διὰ μελαίνης γραμμῆς.

Κατὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἦτό τις στρατιώτης.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἔχει πρὸ τοῦ μέσου τοῦ σώματος φυσικῶς ὑπὸ τὴν χλαμύδα, ἣν φαίνεται ὅτι κρατεῖ ἐκ τῶν ἔσω, τὴν δὲ δεξιάν, καταβιβάζων ὀλίγον, προεκτείνει ἠπίως εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου τῆς Πηνηΐδος.

Τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος τῆς μὲν Πηνηΐδος ἐξηλείφθησαν, τοῦ δὲ Ἡροδότου ἀπεδόθησαν διὰ βαθείας κεραμόχρου καὶ πορφυρᾶς βαφῆς πρὸς δήλωσιν ἀνθρώπου ὑγιεστάτου καὶ ἐσκληραγωγημένου· ὁ τεχνίτης θελήσας νὰ δηλώσῃ καὶ σκιασμοὺς ἐπέθηκέ που καί που λευκὴν χονδροειδεστάτην βαφήν· δι' ὁμοίας παχύτατα ἐπικειμένης ἐδήλωσε καὶ τὰ ἔσω τῆς χλαμύδος καὶ τὰς ζώνας τοῦ πίλου.

Ὄπισθεν τοῦ Ἡροδότου παρὰ τὸ ἄκρον τῆς στήλης διακρίνεται ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον, ὑψηλός, ἱδρυμένος ἐπὶ διπλοῦ βάθρου, οὗτινος τὸ μὲν κάτω ἥμισυ ἐδηλώθη διὰ κιτρίνης, τὸ δὲ ἄνω καὶ ἡ ἀντηρὶς διὰ λευκῆς βαφῆς, ἐν ᾧ τὸ περίγραμμα κατὰ τὸ σύνηθες εἶναι μέλαν.

Συνήθως ὁ Ἑρμῆς παρίσταται ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ, λίαν δὲ σπανίως ἐντὸς τῆς παραστάσεως (ὡς ἐν ἀριθμ. 30)· ὁ τεχνίτης ἐνταῦθα προετίμησε τὸ δεύτερον, διότι ἴσως ὑπελείπετο ἐν τῇ παραστάσει πολὺς κενὸς χῶρος ὄπισθεν τοῦ Ἡροδότου, δυσάρεστος εἰς τὴν καλλαισθησίαν αὐτοῦ, ἢ πιθανώτερον διότι δὲν ἐπήρκει ὁ ὑπὸ τὴν παράστασιν χῶρος.

Τὸ *δάπεδον* ἐδηλώθη βραχὺ κρόκινον καὶ πορφυροῦν, ὡς ἐστρωμένον διὰ τάπητος, τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος διὰ σκο-

τεινοῦ χρώματος, τὰ πολλὰ ἐξαφανισθέντος· ἀποδίδει δὲ τὴν αἴθουσαν τῆς οἰκίας, ἔνθα ὑποτίθεται ἡ παράστασις.

Καλλιτεχνικῶς ἡ στήλη αὕτη, καίτοι οὐδὲν σημαντικὸν σφάλμα φέρει οὔτε κατὰ τὴν σχεδίασιν οὔτε κατὰ τὴν φυσικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐνδυμάτων, εἶναι κοινὸν ἔργον λίαν μετρίου τεχνίτου, ἀφθόνως γράφοντος τοιαύτας εὐθηνὰς διὰ τὸν λαὸν στήλας. Πανταχοῦ καθίσταται ἐμφανὴς ἡ βαναυσοτέρα χεὶρ τοῦ ἄλλως τε εὐσυνειδήτου ζωγράφου.

Ἀλλ' ἡ στήλη αὕτη εἶναι σπουδαιοτάτη ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως· διότι δεικνύει ἀνεπιτηδειότητα περὶ τὴν ἔγκαυσιν καὶ ἐπίστρωσιν τῶν βαφῶν : δὲν ἔθηκε δῆλα δὴ ἀνάλογον ἢ καλῆς ποιότητος κηρὸν ἐν ταῖς βαφαῖς ὁ τεχνίτης, τὴν δ' ἔγκαυσιν καὶ ἐπίστρωσιν ἐξετέλεσεν ἀτελῶς ἢ γοργῶς, ἀφήσας νὰ φαίνωνται τὰ ἴχνη τοῦ κατὰ τὴν στρῶσιν τῶν βαφῶν διελθόντος σιδηροῦ ὀργάνου, κέστρου ἢ καυτηρίου.

Ἴσως ἡ τοιαύτη διάθεσις νὰ ἐγένετο ἐπίτηδες, ἵνα τὸ ὅλον παρίσταται ζωηρὸν καὶ προσπίπτη εὐαρέστως εἰς τὴν θέαν. Ἀλλὰ πάντως δὲν ἐγένετο τοῦτο ἐντέχνως.

Οὕτως αἱ βαφαὶ ἐξέχουσιν οὖσαι παχύταται, ἰδίως ἡ λευκή, ῥαγεῖσαι δ' ἐκ τοῦ χρόνου εἰς ἐσχάρας, ἀποτρίβονται εὐχερῶς· ὅτι τοῦτο διακρίνει τὴν *Ἀττικὴν Σχολὴν* ἐν τῇ Ζωγραφικῇ, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Ἐν τούτοις προσωπογραφίαι τινές, ἐν Φαγιοὺμ τῆς Αἰγύπτου εὑρεθεῖσαι καὶ ἔχουσαι ἐμφανῆ τὰ ἴχνη τοῦ διελθόντος καυτηρίου, ἐθεωρήθησαν ὡς ἄριστα δείγματα τῆς ἐγκαυστικῆς μεθόδου· νῦν ὅμως μανθάνομεν ἐκ τῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν ὅτι ἡ ἰδιότης αὕτη δὲν εἶναι τέχνη οὐδὲ προτέρημα τῶν εἰκόνων· ἴσως τὸ αὐτὸ δέον γενικῶς νὰ δεχθῶμεν καὶ περὶ τῶν ἐλαιογραφιῶν τῆς νεωτέρας καὶ σημερινῆς Ζωγραφικῆς, ἐν αἷς ἀφίνονται λίαν ἰσχυραὶ τοιαῦται γραμμαὶ τῆς διόδου τοῦ χρωστῆρος.

Ἡ στήλη αὕτη εἶναι ἡ πρώτη, ἣν εὕρομεν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς, καὶ ἐξ ἧς ὡδηγήθημεν εἰς τὴν εὕρεσιν τῶν λοιπῶν· οἱ ἐξαγαγόντες αὐτὴν ἐργάται ἐξεπλάγησαν ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτῆς·

νομίσαντες δ' ὅτι πρόκειται περὶ εὑρέσεως «ἐκκλησίας», ἐπωνόμασαν τοὺς παρισταμένους ἐπὶ τῆς στήλης «Ἁγίαν Ἑλένην καὶ Ἅγιον Κωνσταντῖνον».

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 225 - 200 π. Χ., καὶ δὴ ἐγγύτερον πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ὅριον.

Περὶ τῆς ἐγκαυστικῆς ἐν γένει μεθόδου, ὡς διευκρινεῖται σήμερον διὰ τῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν, βλ. τῆς ἐν τῇ *'Αρχαιολ. 'Εφημ.* 1908 πραγματείας ἡμῶν σελ. 51 - 60· ἐκεῖ ἀπεικονίζεται ἡ ἀνωτέρω στήλη ἄνευ χρωμάτων ὡς εἰκὼν 6 ἀριθμ. 1. Περὶ τῶν προσωπογραφιῶν τοῦ Φαγιοὺμ βλ. αὐτόθι σελ. 12 καὶ «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 23 - 24 εἰκ. 8 καὶ σελ. 58. Περὶ τῆς εὑρέσεως τῆς στήλης ταύτης βλ. αὐτόθι σελ. 71 - 72.

30

Στήλη τῆς ***Φίλας*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα· κάτω ἀριστερὰ ἐλλείπει μικρὸν τμῆμα αὐτῆς, ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.946, πλάτος 0.418, πάχος 0.11.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον κατὰ μίμησιν μακρᾶς πλευρᾶς ναοῦ· τὸ ἰώνιον κυμάτιον αὐτοῦ διατηρεῖ πολὺ καλῶς τὰ γραπτὰ μέλανα πρὸς πορφυρᾶ ἐναλλασσόμενα φύλλα, ὡς καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτὸ ταινία τὴν πορφυρᾶν αὐτῆς βαφήν.

Ἡ ὅλη ἐπιφάνεια φέρει μέλαιναν ξένην βαφὴν ἐκ ῥίψεως τῆς στήλης ἐπὶ ἀνθρακιᾶς ἢ δι' ὅμοιον λόγον, ὡς αἱ ὑπ' ἀριθμ. 13. 17 κλ.· περὶ τούτου ἐβεβαιώθημεν, πλύναντες μετὰ τοῦ δοκίμου ζωγράφου κ. Ε. Zilliéron ἐλαφρῶς τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ τοῦ ὑπὲρ τὴν παράστασιν μέρους τῆς στήλης.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή, τῶν γραμμάτων διατηρούντων κάλλιστα τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν:

ΦΙΛΑ
ΜΕΛΑΝΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Φίλα*** κόρη τοῦ ***Μέλανος***».

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀναγεγλυμμένοι ἱκανῶς ἔκτυποι *ῥόδακες* ἐν εἴδει φιάλης σπονδικῆς, κοῖλοι τὰ ἔσω, διῃρημένοι διὰ μελαινῶν γραμμῶν εἰς τέσσαρα πέταλα, ἅτινα εἶχόν ποτε βαφῇ διὰ ποικίλων χρωμάτων γενομένων ἐξιτήλων.

Ὀλίγον ὑπ᾽ αὐτοὺς ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις* σχεδὸν τελείως σωθεῖσα· δυστυχῶς αἱ πλεῖστοι τῶν βαφῶν ἐξηφανίσθησαν, ἀπέμειναν δὲ τὰ περιγράμματα τῶν μορφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρὰ τὸ μέσον τῆς στήλης παρίσταται ὥριμος κόρη, ἡ ***Φίλα***, κατενώπιον ὀρθὴ ἱσταμένη· φορεῖ χιτῶνα σχιστόν, ποδήρη καὶ ἀχειρίδωτον, λίαν λεπτοῦ καλοῦ ὑφάσματος, πεπορπωμένον ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ δεξιοῦ ὤμου, ἀφίνοντα γυμνὸν τὸν λαιμὸν καί τι τοῦ στήθους καὶ σχηματίζοντα ὑπὸ τὴν κοιλίαν ἐλαφρὸν ἀπόπτυγμα· διαφαίνεται δὲ ὁ χιτὼν διὰ τοῦ ἱματίου, καὶ ἴσως ἦτο ἐζωσμένος ἐλαφρῶς, ἀφινόμενος εὐρὺς ὑπὸ τὸ στῆθος, ἐξ οὗ καὶ οἱ μαστοὶ δὲν διαγράφονται κατὰ φυσικὸν λόγον εὐκρινῶς.

Φορεῖ δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῦ καὶ ἱμάτιον, λίαν λεπτὸν ἐπίσης, ὅπερ περιβάλλει τὰ νῶτα καὶ τὸν ἀριστερὸν ὦμον, συναγόμενον περὶ τὴν ὀσφὺν οὕτως, ὥστε τὰ ἄκρα αὐτοῦ νὰ καταπίπτωσιν εὐρέως ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πήχεως πρὸς τὰ ἔξω, ὅστις φέρεται ὁριζοντίως καὶ φυσικῶς παρὰ τὴν ὀσφύν.

Καλύπτει δὲ τὸ εὐρὺ ἱμάτιον τὸ σῶμα ὅλον μέχρι που τῶν γονάτων, σχηματίζον πληθὺν ὡραίων λοξῶν πτυχῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ὀλίγας καὶ καθέτους πτυχὰς τοῦ χιτῶνος.

Ἡ διάταξις αὕτη τῶν ἐνδυμάτων εἶναι ἐξαιρέτως ὡραία καὶ ἀληθής, κλασσικῆς ἁπλότητος καὶ λεπτοτάτου σχεδίου· φαίνεται ὅτι ὁ ἐν Παγασαῖς ζῳγράφος ἔχει ἀντιγράψει ἢ μιμηθῆ τὴν μορφὴν ταύτην, ἢ καὶ τὴν ὅλην σύνθεσιν, ἐξ εἰκόνος μεγάλου καλλιτέχνου τῆς Δ΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Δυστυχῶς αἱ βαφαὶ τῶν ἐνδυμάτων ἐξηφανίσθησαν.

Φέρει δὲ ἡ Φίλα τὸ μεῖζον βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ἐκφαινομένου τοῦ προσθίου τοῦ ἄκρου ποδὸς ἐκ τοῦ χιτῶνος, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ἀποσύρεται ἠπίως παραπλεύρως, συμπαρασῦρον τὸν χιτῶνα· διακρίνονται καὶ τὰ σανδάλια αὐτῆς, ὧν ὅμως ἡ βαφὴ ἐγένετο ἐξίτηλος.

Τὸ πρόσωπον αὐτῆς εἶναι ἐπιμηκέστερον καὶ μᾶλλον ἰσχνόν· καὶ αἱ μὲν λεπτομέρειαι αὐτοῦ ἀπεδόθησαν κατὰ τὸ σύνηθες διὰ μελαίνης σκιαγραφίας, ἀλλὰ τὸ χρῶμα αὐτοῦ ἐξηφανίσθη· ἡ δὲ κόμη ἐδηλώθη μέλαινα καὶ βοστρυχώδης παρὰ τοὺς κροτάφους· φαίνεται δ' ὅτι χωρίζεται ἐν μέσῳ καὶ συγκρατεῖται διὰ πλουσίου κεφαλοδέσμου, ὅστις περιεῖχεν ὅλην τὴν κόμην πλὴν τῶν βοστρύχων.

Τὴν κεφαλὴν κλίνει ἐλαφρῶς πρὸς τὰ κάτω καί τι δεξιὰ ἑαυτῆς, ὅπου καὶ τὸ βλέμμα διευθύνει πρός τι σημεῖον ἐκεῖ. Ἡ φυσιογνωμία αὐτῆς, καίπερ σοβαρά, εἶναι ἄθῳα καὶ παιδική.

Διὰ τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς χειρός, ἥτις μόνη ἐκφαίνεται ἐκ τοῦ ἱματίου, κρατεῖ ἡ Φίλα ἐλαφρῶς ἐν τῇ παλάμῃ ᾠοειδές τι ἐρυθρὸν ἀντικείμενον, πιθανῶς *μῆλον*· τὴν δὲ δεξιὰν γυμνήν, διατηροῦσαν κατὰ τὸν βραχίονα ἴχνη ἐρυθρᾶς καὶ κεραμόχρου βαφῆς, δι' ἧς καὶ τὰ λοιπὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος θὰ ἐδηλοῦντο, καταβιβάζει τεταμένην, ὀλίγον ἔξω τοῦ σώματος πρὸς *τράπεζαν*, ἥτις κεῖται ὑπὸ τὴν χεῖρα ταύτην· εἶναι ἀβέβαιον ἂν ἐκράτει τι δι' αὐτῆς, οἷον τὸ πῶμα τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης τεθειμένου *ἀγγείου*, ἢ ἄλλο τι μικρὸν ἀντικείμενον.

Καλύπτεται δὲ ὁ δεξιὸς πῆχυς τῆς Φίλας ἐλαφρῶς ὑπὸ τοῦ κατερχομένου ἱματίου ***ἀνδρὸς νέου***, ἀγενείου καὶ ἀμύστακος, ὅστις ἵσταται ὀρθὸς δεξιὰ αὐτῆς ἐπὶ ἐπιπέδου βαθύτερον πρὸς τὰ ὀπίσω κειμένου· τὸ κάτω σῶμα αὐτοῦ καλύπτεται φυσικῶς ὑπὸ τῆς πρὸ αὐτοῦ κειμένης τραπέζης.

Παρίσταται δ' ὁ νέος οὗτος τρία τέταρτα καὶ πλέον κατενώπιον, φέρων τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, τοῦ ἄκρου ποδὸς πατοῦντος δι' ὅλου τοῦ πέλματος καὶ ὁριζοντίως ἐστραμμένου, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ἀποσύρεται παραπλεύρως, τοῦ ἄκρου ποδὸς πατοῦντος διὰ τοῦ προσθίου τοῦ πέλματος καὶ κατενώπιον δηλωθέντος.

Φορεῖ δ' εὐρὺν χιτῶνα λεπτὸν ἡμιχειρίδωτον, ἴσως λευκόν, ὅστις ἀφίνει γυμνὸν τὸν λαιμὸν καί τι τοῦ ὤμου καὶ τοῦ στήθους, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἱμάτιον σκοτεινοῦ χρώματος, ὅπερ περιβάλλον τὴν ὀσφὺν καὶ τὸ ἀριστερὸν τῶν νώτων, ἔχει ῥιφθῆ

ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ καλύπτει ὅλην τὴν καταβιβαζομένην καὶ κεκαμμένην ἀριστερὰν χεῖρα πλὴν τῆς ἄκρας χειρός, ἥτις κρατεῖ, ὡς ἡ Φίλα, ὅμοιον ἀντικείμενον, πιθανῶς *μῆλον*· κατέρχεται δ᾽ εὐρέως ἐκεῖθεν τὸ ἱμάτιον καὶ σχηματίζει πλουσίας καὶ πυκνὰς πτυχάς.

Ἴσως ἐφόρει καὶ πορφυρᾶ ὑψηλὰ ὑποδήματα, οἷα ὁ Στρατόνικος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ (ἀριθμ. 9)· ἔχει δὲ γυμνὰς τὰς κνήμας, διὰ πορφυροῦ δηλωθείσας, ἀνθρώπου ὑγιοῦς καὶ ἰσχυροῦ· καὶ τὰ λοιπὰ δὲ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπεδόθησαν διὰ βαθείας κεραμόχρου μετ᾽ ὀλίγης κιτρίνης βαφῆς.

Ἡ κόμη αὐτοῦ, βραχεῖα, κεκαρμένη καὶ ἀκάλυπτος, ἐδηλώθη μέλαινα, αἱ δὲ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου ἀπεδόθησαν διὰ λεπτῆς μελαίνης ἰχνογραφίας, ὡς συνήθως. Ἡ φυσιογνωμία αὐτοῦ εἶναι μᾶλλον ἀπαθὴς καὶ ἀνέκφραστος, ἔτι δὲ ἀγροικοτέρα, ὅλως ἀντίθετος πρὸς τὴν λεπτὴν καὶ εὐγενῆ φυσιογνωμίαν τῆς Φίλας. Ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς ἐκείνην δὲν εἶναι οὔτε πατρός, διότι παρίσταται νέος, οὔτε συζύγου, διότι ἡ Φίλα κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ἦτο ἀνύπανδρος· θὰ ἦτο λοιπὸν ἢ ἀδελφός, ἢ μᾶλλον μνηστὴρ αὐτῆς (πρβλ. ἀριθμ. 28).

Κλίνει δ᾽ ὁ νέος οὗτος ἰσχυρῶς τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω καί τι δεξιὰ ἑαυτοῦ, τοῦ λαιμοῦ σχηματίζοντος πτυχώσεις φυσικὰς μέν, ἀλλ᾽ οὐχὶ ἐπιτυχῶς οὐδὲ καθ᾽ ὡραῖον τρόπον δηλωθείσας ὑπὸ τοῦ ζῳγράφου· πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον ἐκτείνει καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἥτις ἴσως ἐκράτει τι, ὅπερ ἀπώλετο, διότι ἐνταῦθα ἐλλείπει ἀποκοπὲν μικρὸν τμῆμα τῆς στήλης.

Ἀλλ᾽ εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ὅπερ θὰ ἦτο στέφανος ἢ ταινία, ἢ μᾶλλον ἀγγεῖόν τι μικρόν, ἐξ οὗ ἤθελε νὰ ἐκχύσῃ τι ὡς σπονδὴν ἢ νὰ ἀποθέσῃ αὐτὸ ὁλόκληρον, διηύθυνε πρὸς τὸ βάθρον ***ἑρμοῦ*** Ἑρμοῦ, ἢ ***Πανός,*** ἢ ὁμοίας θεότητος.

Παρεστάθη δ᾽ ὁ ἑρμῆς κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον ἐπὶ ὑψηλοῦ κυβικοῦ, πιθανῶς διπλοῦ βάθρου, ὑψηλὸς ἱδρυμένος παρὰ τὴν ἀκμὴν τῆς στήλης ἐντὸς τῆς παραστάσεως κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν (βλ. καὶ ἀριθμ. 29).

Ὁ ἑρμῆς ἀπεδόθη, ὡς συνήθως, διὰ μέλανος περιγράμματος, ἀλλ' εἶναι περιέργου καὶ μοναδικοῦ ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν τύπου· διότι φαίνεται ὀξυγένειος, σιμόρρινος, φορῶν κάλυμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐπτυχωμένον πλατέως, ἔτι δὲ εἶναι ἀναδεδεμένος τὴν κόμην διὰ πορφυρᾶς ταινίας, ἧς τὰ ἄκρα κατέρχονται πρὸς τοὺς ὤμους, ἐκεῖ μόνον εὐκρινῶς διακρινόμενα· πρὸς τούτοις παρεστάθη ἐντεταμένως ἐστυκώς

Τὸ βάθρον καὶ ἡ ἀντηρὶς τοῦ ἑρμοῦ ἐσκιάσθησαν λίαν ἐπιτηδείως, ἡ δὲ φυσιογνωμία αὐτοῦ ἀπεδόθη σοβαρῶς εὐάρεστος, ὡς ἀποδεχομένου εὐχαρίστως προσφερομένην θυσίαν, ἢ ἐναγίσματα, ὑπὸ ὡραίων καὶ νεαρῶν λατρευτῶν.

Ἔμπροσθεν τοῦ ἀνδρὸς ὑπάρχει μεγάλη καὶ στρογγύλη, ξυλίνη τρίπους ***τράπεζα***, ἱδρυμένη ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἐφ' οὗ πατεῖ ἡ Φίλα, ἔχουσα κυρτουμένους καὶ παχυτέρους τὸ ἄνω ἥμισυ πόδας, οἵτινες εἰς τὰ ἄκρα φαίνεται ὅτι μιμοῦνται λεοντόποδας· οἱ πόδες αὐτῆς ἐδηλώθησαν βαθυκίτρινοι, ὡς ἀποδίδονται τὰ ξύλινα ἐν γένει ἀντικείμενα ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν, ὁ δὲ γῦρος βαθέως ἰόχρους.

Κεῖται δ' ἐπὶ τῆς τραπέζης παρὰ τὸ μέσον μέγας *σκύφος* βαθέως σκοτεινοῦ χρώματος, ὅστις εἶναι βεβαίως σχετικὸς πρὸς τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἢ ἐν ὑπαίθρῳ προσφερομένην θυσίαν πρὸς τὸν Ἑρμῆν, ἢ Πᾶνα, ἢ ἄλλην τινὰ ὁμοίαν θεότητα.

Παραπλεύρως καὶ ἀριστερὰ τῆς Φίλας παρὰ τὸ δεξιὸν τέρμα τῆς εἰκόνος, παρίσταται νεαρὰ ***θεράπαινα***, ὀρθὴ ἱσταμένη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ὀπίσω ὀλίγον κειμένου ἐπιπέδου, ἐφ' οὗ πατεῖ ἡ Φίλα, ἣν φθάνει κατὰ τὸ ἀνάστημα μέχρι τῶν ὤμων μόνον· διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν παρέστησεν ὁ ζῳγράφος καὶ τὸν ἄνδρα βαθύτερον ἱστάμενον καὶ ὀλίγον προκύπτοντα, ἵνα ἡ Φίλα ὑπερέχῃ πάντων ὡς ἀφηρωϊσθεῖσα καὶ ἀνωτέρα οὖσα τῶν ἐπιζώντων θνητῶν.

Φέρει δ' ἡ θεράπαινα τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐξ ἴσου ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν· οἱ ἄκροι πόδες αὐτῆς ἐξηφανίσθησαν· φορεῖ χιτῶνα ἀχειρίδωτον, πεπορπωμένον ἐπὶ τῶν ὤμων, ἀφίνοντα γυμνὸν τὸν λαιμὸν καὶ ἱκανὸν τοῦ στήθους καὶ τῶν ὤμων, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν· ἐπίκειται δὲ στενώτε-

ρον ἐπὶ τοῦ σώματος, ἀφίνων νὰ διαγράφωνται οἱ ἀκμαῖοι αὐτῆς μαστοί, καὶ φθάνει μέχρι που τῶν ἀστραγάλων.

Φορεῖ δὲ ἀπὸ τῆς ὀσφύος ἐξηρτημένον, καὶ τὸ ἔμπροσθεν κάτω σῶμα καλύπτον, ὑπηρετικὸν ὕφασμα (ποδιάν), ἣν μάλιστα φέρουσιν αἱ θεράπαιναι ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν.

Τὴν κόμην ἔχει συνηγμένην ὄπισθεν καὶ ἴσως ἐντὸς κεφαλοδέσμου κατὰ μίμησιν τῆς δεσποίνης αὐτῆς· κλίνει δὲ καὶ αὕτη ἐλαφρῶς τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω καί τι δεξιὰ ἑαυτῆς μετ᾽ εὐλαβείας, καὶ κατέχεται ὑπὸ βαθείας θλίψεως, ταπεινῶς προσβλέπουσα τὰ τελούμενα.

Ὁ ζωγράφος θέλων νὰ δηλώσῃ τὰς φυσικῶς γινομένας πτυχώσεις διὰ τῆς ἐλαφρᾶς κάμψεως τοῦ λαιμοῦ, ἀπέτυχεν, ἀποδώσας αὐτὰς ἀκαλλαισθήτως· διὰ τοῦτο ἐπεχείρησε νὰ διορθώσῃ τὰς γραμμάς, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνεπιτυχῶς διεξήγαγε τὸ ἔργον τοῦτο.

Διατηροῦσι δ᾽ ἐνιαχοῦ τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτῆς κεραμόχρουν μετὰ κιτρίνης βαφῆς, ἐν ᾧ τῶν ἐνδυμάτων αἱ βαφαὶ ἐξηφανίσθησαν.

Δι᾽ ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν βαστάζει πρὸ τοῦ στήθους, ἐκ τῶν κάτω ἐλαφρῶς κρατοῦσα, *δίσκον* κυκλικὸν ἀρκούντως μέγαν, ἴσως μετάλλινον, διὰ μελαίνης βαφῆς ἀποδοθέντα, ἐφ᾽ οὗ ὑπολείπεται ἓν ἔτι *μῆλον*.

Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι ἡ θεράπαινα ἐκόμισεν ἐπὶ τοῦ δίσκου τούτου τρία μῆλα, ὧν τὰ δύο ἔλαβον οἱ δεσπόται· αὐτὴ δ᾽ ἀπεσύρθη ἀναμένουσα μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ εὐπειθείας.

Τὸ εὐρὺ ***δάπεδον***, ἐφ᾽ οὗ πατοῦσιν αἱ μορφαί, διατηρεῖ ἴχνη κιτρίνης τινὸς βαφῆς· φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὑπετέθη ξύλινον. καὶ ὅτι ἄρα ἡ θυσία γίνεται ἐν τῇ οἰκίᾳ, οὐχὶ ἐν ὑπαίθρῳ. Τὸ δὲ *βάθος* εἶναι σκοτεινὸν ἰόχρουν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι μία τῶν ἀρίστων τῆς ὅλης Συλλογῆς: ἡ εὐχέρεια κατὰ τὴν σχεδίασιν, ἡ λεπτότης καὶ ἀκρίβεια περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῆς φυσικῆς διατάξεως τῶν ἐνδυμάτων, ἡ ἀρκούντως καλὴ ψυχολόγησις τῶν μορφῶν, ἰδίως τὸ λεπτὸν καὶ περιπαθὲς τῆς Φίλας,

δεικνύουσιν ἐπιδέξιον τεχνίτην, οὗτινος τὰ ὀλίγα ἐπουσιώδη σφάλματα δὲν καταβιβάζουσι πολὺ τὴν τέχνην.

Ὡς πρὸς τὴν σύλληψιν τῆς συνθέσεως νομίζομεν ὅτι αὕτη εἶναι ἀνωτέρα τῶν δυνάμεων ἑνὸς βιομηχάνου τεχνίτου, ἐργαζομένου ἐν Παγασαῖς, καίπερ δεξιοῦ· ὑποπτεύομεν δ' ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψει, ἀντιγράψας ἢ μιμηθείς, *πρότυπόν* τι.

Τὸ νὰ ὁρίσωμεν μετὰ πιθανότητος τὸ πρότυπον τοῦτο εἶναι βεβαίως πρᾶγμα δυσχερές· ἐν τούτοις ἐμφανίζεται ποιά τις ἀναλογία τῆς συνθέσεως ταύτης πρὸς εἰκόνα τοῦ μεγίστου τῶν ζωγράφων τῆς ἀρχαιότητος ***Ἀπελλοῦ,*** ὅστις κατὰ Πλίνιον ἔγραψεν εἰκόνα, ἴσως ἐπιτύμβιον ὁμοίως ἐπὶ μαρμάρου, παριστῶσαν τὸν *«Ἀρχέλαον μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ»*.

Δυστυχῶς δὲν προστίθεται ὑπὸ τοῦ ἄνω συγγραφέως λεπτομέρειά τις περὶ τοῦ πῶς παρίσταντο οἱ ἀνωτέρω· οὕτω καὶ πᾶς ἀσφαλὴς συσχετισμὸς καθίσταται ἀδύνατος.

Εἶναι ὅμως ἄξιον παρατηρήσεως ἐξ ἀπόψεως τεχνικῆς ὅτι αἱ μορφαὶ τῆς στήλης ταύτης καὶ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν βαφῶν δὲν ἐγένοντο ὅλως ἐξίτηλοι· τοῦτο παρατηροῦμεν καὶ ἐπὶ ἄλλων ὀλίγων στηλῶν, καλλίστης τέχνης ἐπίσης (βλ. ἀριθ. 27), ἀλλ' οὐχὶ τοσοῦτον ἐμφανές, ὅσον ἐνταῦθα.

Ἡ διατήρησις αὕτη ἐνθυμίζει ἡμῖν χωρίον τι τοῦ Πλινίου, ἔνθα λέγεται ὅτι ὁ ***Πρωτογένης,*** μέγας ζωγράφος σύγχρονος τοῦ Ἀπελλοῦ, ἔγραφε τὰς εἰκόνας αὐτοῦ οὕτως, ὥστε, καὶ ἂν ἐξηλείφοντο αἱ βαφαί, ἔμενεν εὐκρινὲς τὸ σχέδιον αὐτῶν.

Ἐκ τῆς στήλης ταύτης ἐννοοῦμεν ὅτι ὁμοία τις θὰ ἦτο ἡ ἐπιτηδειότης ἐκείνη τοῦ Πρωτογένους. Ἡ δ' ἔγκαυσις ἐγένετο καλῶς, διότι ἄλλως δὲν θὰ ὑπελείπετο τὸ σχέδιον μετὰ τὴν ἐξάλειψιν τῶν χρωμάτων.

Κατὰ ταῦτα ἀνάγομεν τὴν εἰκόνα τῆς Φίλας εἰς τὴν *Ἰωνικὴν Σχολὴν* (βλ. ἀριθμ. 26), καίτοι καὶ πρὸς τὴν *Σικυωνίαν* θὰ ἥρμοζεν.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 250-225 π. Χ.

Ἀπεικόνισιν τῆς στήλης ταύτης, ἀλλ' ἄνευ χρωμάτων, ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 πίναξ 4 ἀριθμ. 1. Περὶ τοῦ *Ἀπελλοῦ* καὶ *Πρωτογένους* ἐν σχέσει πρὸς τὴν στήλην τῆς Φίλας βλ. αὐτόθι σελ. 17-18 καὶ 44-45. Περὶ τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς αὐτῶν, οἵτινες εἶναι προγενέστεροι, ἀλλὰ δὲν ἀπέχουσι πλέον τῶν 50-75 ἐτῶν ἀπὸ τῶν τῆς Φίλας, βλ. *«Θεσσαλικὰ Μνημεῖα»* σελ. 50-55.

31

Στήλη τοῦ ***Δημητρίου*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἀκεραία πλὴν ἀσημάντων ἀποτριβῶν.—Ὕψος 0.988, πλάτ. 0.315, πάχ. 0.115.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον ἀβαθῶς καὶ μετὰ κομψῆς ἁπλότητος ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν συνήθη ῥυθμὸν (βλ. ἀριθμ. 6. 12). Θὰ ἐκοσμεῖτο δὲ καὶ διὰ βαφῶν, ὧν μόλις ἡ θέσις τῶν ἐπὶ τοῦ κυματίου τοῦ γείσου φύλλων διακρίνεται.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς ἐπὶ λειανθέντος διαστήματος, διὰ μικρῶν γραμμάτων, τοὺς μὲν δύο πρώτους στίχους φοινικιστί, τοὺς δὲ ἑτέρους ἑλληνιστί, ἐπὶ διπλῶν ὁριζοντίων χαραγῶν, ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος:

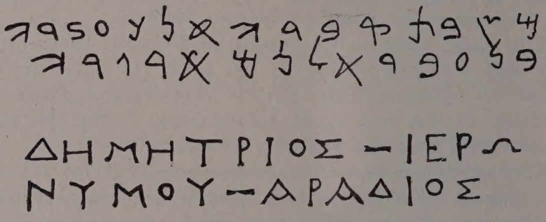

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Δημήτριος*** υἱὸς τοῦ ***Ἱερωνύμου*** τὴν πατρίδα ***Ἀράδιος***».

Εὑρέθησαν δὲ καὶ ἄλλων Ἀραδίων ἱκαναὶ στῆλαι ἐν Παγασαῖς καὶ πλείστων Φοινίκων ἐν γένει, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 21. Διότι ἡ ***Ἄραδος*** ἦτο μία τῶν σπουδαίων πόλεων τῆς Φοινίκης.

Πρὸς τούτοις εὑρέθησαν καί τινες ἔτι ἐπιγραφαὶ φοινικιστὶ γεγραμμέναι (ἀριθμ. 76 κλ.).

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν οὐδὲν ἴχνος ἢ φθορὰ βαφῆς διετηρήθη· ὡς φαίνεται, ἡ στήλη ἔφερέ ποτε *γραπτὴν παράστασιν* ἢ *ταινίαν*, ἧς αἱ βαφαὶ δὲν εἶχον ἐγκαῆ ἐπιμελῶς καὶ διὰ τοῦτο ἐξηφανίσθησαν ἐνωρίς, χωρὶς νὰ ἀφήσωσιν μηδὲν ἴχνος βαφῆς ἢ φθορᾶς.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.

Ὅτι ἡ ἀτελὴς ἔγκαυσις τῶν βαφῶν οὐδόλως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μαρμάρου καὶ οὐδὲν ἴχνος φθορᾶς ἀφίνει εἴπομεν ἐν *'Εφημ. 'Αρχαιολ.* 1908 σελ. 53 - 54.

32

Στήλη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς διετηρήθη μόνον τὸ ὑπὲρ τὸ γεῖσον τμῆμα. —Ὕψος 0.383, πλάτος 0.445, πάχος 0.098.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον ἀναγεγλυμμένον λίαν ἀβαθῶς καὶ κομψῶς δι' ἀκανθῶν, δεσμῶν, ἑλίκων, σπαθοειδῶν φύλλων, ἀνθυλλίων κατὰ τὸν συνήθη ἀλλ' ἁπλούστερον ῥυθμὸν (βλ. ἀριθμ. 6. 12). Τῶν ποτὲ βεβαμμένων λεπτομερειῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ γείσου οὐδὲν ἴχνος οὐδὲ φθορὰ βαφῶν διετηρήθη.

Τὸ ἰδιάζον ἐν αὐτῷ εἶναι ὅτι φέρει γωνιαῖα ἀκρωτήρια, ὧν τὰ γλυπτὰ κοσμήματα εἶναι συνεχῆ πρὸς τὰ τοῦ κυρίως ἀνθεμίου (πρβλ. ἀριθμ. 37. *39 κτλ.).

33

Στήλη ἐκ λιθομαρμάρου, ἧς διετηρήθη ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντηρίδος καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτήν· κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἀπεσχίσθη τμημάτιον αὐτῆς, ὅπερ συνεκολλήσαμεν. —Ὕψος 0.42, πλάτος 0.384, πάχος 0.072.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον μετρίως βαθέως καὶ οὐχὶ ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένον διὰ τῶν συνήθων, ἁπλούστερον ἀποδεδομένων, κοσμημάτων (βλ. ἀριθμ. 6. 12. 32). Τὰ ἄγλυφα μέρη ἔφερον κατὰ τὴν εὕρεσιν ἴχνη παιπαλώδους κυανῆς βαφῆς, ἥτις ἀφ' ἑαυτῆς ἐξέπεσε.

Τὸ δὲ γεῖσον διατηρεῖ πολλὰ ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν φύλλων τοῦ κυματίου, ἐν ᾧ ἡ λοιπὴ ἐπιφάνεια φέρει μέλαιναν βαφὴν ἐκ προσεγγίσεως τοῦ ἔργου πάλαι ἐπὶ αἰθάλης (πρβλ. ἀριθμ. 13. 17. 30).

34

Στήλη τοῦ **Ἀπολλοδώρου** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει. —Ὕψος 0.958, πλάτος 0.47, πάχος 0.17.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον βαθέως καὶ ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένον ἐντελῶς ὁμοίως πρὸς τὸ τῆς *Εἰρήνης* (ἀριθμ. 12), οὗτινος ὅμως ὑπολείπεται κατὰ τὴν τέχνην. Τὰ ἄγλυφα μέρη διετήρησαν ἱκανὰ ἴχνη τῆς παχείας κυανῆς ἐν εἴδει παιπάλης ἐπικειμένης βαφῆς.

Τὸ δὲ κυμάτιον τοῦ γείσου ἐκοσμήθη γλυπτῶς διὰ φύλλων γλωσσοειδῶν, κατὰ δὲ τὰς γωνίας δι' ὡραίων ἐγχαράκτων ἑλίκων, ὅπερ καὶ ἐν ὀλίγαις ἔτι στήλαις τῶν Παγασῶν παρατηροῦμεν. Ἡ ὑπὲρ αὐτὸ αὖλαξ διατηρεῖ ἴχνη κυανῆς βαφῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ λίαν ἐπιμελῶς:

Α Π Ο Λ Λ Ο Δ Ω Ρ Ο Σ
Φ Ι Λ Ο Κ Λ Ε Ο Υ Σ
Τ Υ Ρ Ι Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ **Ἀπολλόδωρος**, υἱὸς τοῦ **Φιλοκλέους** τὴν πατρίδα **Τύριος**».

Εὑρέθησαν δὲ καὶ ἄλλων Τυρίων καὶ πλείστων Φοινίκων ἐν γένει στῆλαι ἐν Παγασαῖς, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 21. Διότι ἡ **Τύρος** ἦτο μεγίστη πόλις τῆς Φοινίκης, ἄποικος καὶ ἐφάμιλλος τῆς Σιδῶνος.

Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως τὸ σχῆμα τοῦ Π ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ *Ἀντιγένους* (ἀριθμ. 10), δεικνύον ὅτι ἡ στήλη ἐποιήθη πιθανῶς ἔν τινι *Σικυωνίῳ* ἐργαστηρίῳ τῶν Παγασῶν, ὡς ἐκείνη.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο οὐχὶ βαθέως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, διῃρημένοι τὰ ἔξω γλυπτῶς εἰς ὀκτὼ πέταλα· ἴχνη βαφῆς δὲν διατηροῦσι.

Περαιτέρω ὑπ' αὐτούς, καίτοι ἐσώθη ἐφ' ἱκανὸν ἡ ἀντηρίς,

οὐδὲν ἴχνος βαφῆς ἐκ *γραπτῆς παραστάσεως* ἢ *ταινίας* διετηρήθη, δι᾿ ὃν λόγον εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 31.

Ἡ στήλη αὕτη ἔκειτο μετὰ τοῦ κάτω τμήματος τῆς ὑπ᾿ ἀριθμ. 12 ἀνατετραμμένη ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τοίχου τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου (βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 82 εἰκ. 43) καὶ ἐπὶ μακρὸν ἠγνοεῖτο, θεωρουμένη ὡς κοινὸς λίθος. Κατὰ τὸ πέρας δὲ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 1907 ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐξήχθη, ἀλλ᾿ ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ εἶχε βραχῆ ἐξ ὑετίων ὑδάτων, ἐξ οὗ προέρχεται ἡ νῦν σκοτεινὴ αὐτῆς ὄψις.

*35

Στήλη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς διετηρήθη ὀλίγον τοῦ γείσου καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτό. —Ὕψος 0.44, πλάτος 0.40, πάχος 0.15.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον οὐχὶ βαθέως καὶ οὐχὶ ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν συνήθη ῥυθμόν, ἀλλ᾿ ἐπιπολαίως (βλ. ἀριθμ. 12). Ἐπὶ τῶν ἀγλύφων μερῶν οὐδὲν ἴχνος βαφῆς διετηρήθη.

Τὸ ἔργον εὑρέθη ἐντετειχισμένον ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς ἐκκλησίας Παναγίας ἐν ἄνω Βόλῳ. Ἐκεῖ εὑρέθησαν καὶ ἄλλαι στῆλαι, περὶ ὧν βλ. ἀριθμ. *6α. *38. *39. κλ.

36

Στήλη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς διετηρήθη ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντηρίδος καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτήν.—Ὕψος 0.37, πλάτ. 0.335, πάχ. 0.115.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον δαψιλῶς καὶ κομψῶς ἀναγεγλυμμένον λίαν ὁμοίως τῷ τῆς στήλης τοῦ Διοδότου (ἀριθμ. 6), ἐφ᾿ οὗ δὲν διετηρήθησαν ἴχνη βαφῆς.

Τὸ γεῖσον διατηρεῖ τὰ συνήθη γραπτὰ φύλλα τοῦ κυματίου.

37

Στήλη τῆς **Φιλωτέρας** ἐκ λιθομαρμάρου, ἀκεραία ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ἐλλείπει κατωτάτω ὀλίγον μέρος ἀποκοπέν. —Ὕψος 1.14, πλάτος 0.43, πάχος 0.09.

---

* Αἱ φέρουσαι ἀστερίσκον στῆλαι εἶναι ἤδη πρὸ τῶν ἐν Παγασαῖς ἀνασκαφῶν ἡμῶν γνωσταὶ καὶ ἐκδεδομέναι.

Ἄνω λήγει εἰς λίαν ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένον ἀνθέμιον ἰδιάζοντος τύπου, λίαν ὁμοίου τῷ ὑπ᾽ ἀριθμ. 32, πρὸς ὃ καὶ κατὰ τὴν ἔνδειξιν γωνιαίων ἀκρωτηρίων ὁμοιάζει.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς:

. Ι Λ Ω Τ Ε Ρ Α

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Φιλωτέρα***».

Κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν παρελείφθη τὸ πατρικὸν ἢ τὸ τοῦ συζύγου ὄνομα· ἴσως εἶχεν ἀποδοθῆ γραπτῶς μόνον καὶ ἐξηλείφθη, διότι ὑπάρχει χῶρος ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν πρὸς ὑποδοχὴν ἑνὸς ἔτι ἢ δύο στίχων.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἁπλοῖ ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*.

Τὸ ὑπ᾽ αὐτοὺς διάστημα οὐδὲν ἴχνος *γραπτῆς παραστάσεως* ἢ *ταινίας* διετήρησεν, ὡς οὐδὲ αἱ ἄλλαι λεπτομέρειαι τῆς στήλης, πιθανῶς δι᾽ ὃν λόγον εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 31.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.

*38

Στήλη τῆς ***Αὐτοκράτας*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. — Ὕψος 0.62, πλάτος 0.355, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον βραχὺ ἀβαθῶς καὶ ἁπλῶς ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν τοῦ τῆς Εἰρήνης (ἀριθμ. 12). Ἡ θέσις τῶν γραπτῶν φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου μόλις διακρίνεται.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς:

Α Υ Τ Ο Κ Ρ Α Τ Α
Ε Π Ι Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ
Λ Α Ρ Ι Σ Α Ι Α

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Αὐτοκράτα*** θυγάτηρ τοῦ ***Ἐπικράτους*** τὴν πατρίδα ***Λαρισαία***».

---

* Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἀστερίσκου βλ. ἀριθμ. *35.

Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι οὐδενὸς ἑτέρου Λαρισαίου εὑρέθη στήλη ἐν Παγασαῖς. Καὶ σήμερον ἐν Βόλῳ οὐδεὶς ἢ ἐλάχιστοι ὄντως Λαρισαῖοι διαμένουσι μονίμως.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς καὶ ἁπλῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*.

Τὸ ὑπ' αὐτοὺς διάστημα οὐδὲν ἴχνος βαφῆς ἢ φθορᾶς βαφῶν διετήρησεν.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς κεῖνται μεταξὺ 225 - 200 π. Χ.

Ἡ στήλη αὕτη εὑρέθη ὅπου ἡ ὑπ' ἀριθμ. *6α. *35. *39 κλ. καὶ ἐξεδόθη ἐν Inscriptiones Graecae IX 2 ἀριθμ. 1184, συγκαταριθμουμένη ὑπὸ τοῦ κ. Otto Kern ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς *Δημητριάδος*. Ἀλλ' εἶναι πιθανώτατον ὅτι προέρχεται ἐκ *Παγασῶν*, καὶ δὴ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀνασκαφέντος ὑφ' ἡμῶν μεγάλου πύργου (βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 5. 70. 92), ὡς ἀποδεικνύει ἥ τε προφορικὴ παράδοσις καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τμῆμα μετὰ τῶν στηλῶν τούτων ἐντετειχισμένον ἀνήκει τῇ στήλῃ τοῦ Διοδότου (ἀριθμ. 6. *6α), ὡς ἐκεῖ εἴπομεν.

*39

Στήλη τοῦ ***Ἀνδρονίκου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. — Ὕψος 0.57, πλάτος 0.36, πάχος 0.10.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον δαψιλῶς καὶ ἱκανῶς βαθέως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν περίπου τῆς ὑπ' ἀριθμ. 36 στήλης, ἧς διαφέρει καθ' ὅτι δηλοῦνται ἐν αὐτῇ γωνιαῖα ἀκρωτήρια, ὡς ἐν ἀριθμ. 32. 37 κλ., φέροντα λίαν λεπτὰ ἀναγεγλυμμένα ἑλικοειδῆ κοσμήματα.

Μόνον ἐπὶ τοῦ γείσου διακρίνεται μόλις ἡ θέσις τῶν ποτὲ γραπτῶν φύλλων τοῦ κυματίου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς:

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ
ΜΟΙΡΙΧΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀνδρόνικος*** υἱὸς τοῦ ***Μοιρίχου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26.

---

* Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἀστερίσκου βλ. ἀριθμ. *35.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἁπλοῖ ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, ἐν ᾧ τὸ ὑπ᾽ αὐτοὺς διάστημα οὐδὲν ἴχνος βαφῆς ἢ φθορᾶς βαφῶν ἐκ *γραπτῆς παραστάσεως* ἢ *ταινίας* διατηρεῖ.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

Ἡ στήλη αὕτη εὑρέθη ὅπου αἱ ὑπ᾽ ἀριθμ. *6α. *35. *38 κλ. καὶ ἐξεδόθη ἐν I. G. IX 2 ἀριθμ. 1140 συγκαταριθμουμένη ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς *Δημητριάδος*· ὅτι ὅμως πιθανώτερον ἀνήκει ταῖς τῶν *Παγασῶν* βλ. ἀριθμ. *38.

40

Στήλη τοῦ ***Σεύθου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα περίπου καί τι δεξιὰ ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. — Ὕψος 0.738, πλάτος 0.395, πάχος 0.13.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον σχεδὸν βαθέως καὶ οὐχὶ ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν περίπου τῆς στήλης τοῦ Διοδότου (ἀριθμ. 6).

Ἱκανὰ ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου καὶ τῆς ὑπ᾽ αὐτὸ κορωνίδος διετηρήθησαν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων τὴν μέλαιναν αὐτῶν βαφήν :

Σ Ε Υ Θ Η Σ
Σ Ε Υ Θ Ο Υ
Λ Υ Σ Ι Μ Α Χ Ε Υ .

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Σεύθης*** υἱὸς τοῦ ***Σεύθου*** τὴν πατρίδα ***Λυσιμαχεύς***».

Τὰ ὀνόματα ταῦτα εἶναι κοινότατα παρὰ τοῖς Θραξί· διότι ἡ ***Λυσιμάχεια***, ἕδρα τοῦ βασιλέως Λυσιμάχου, ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς Θρακικῆς πόλεως *Καρδίας* οὐχὶ πολὺ μετὰ τὸ 309 π. Χ. Εὑρέθη δὲ καὶ ἄλλου Λυσιμαχέως στήλη ἐν Παγασαῖς.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν διετηρήθη ἴχνος τοῦ ἀριστεροῦ ἀναγλύφου *ῥόδακος*.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς κεῖνται μεταξὺ τοῦ 300 π. Χ. ἕνεκα τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ 217 π. Χ. κατὰ τὴν μορφὴν τῶν γραμμάτων παραβαλλομένων πρὸς τὰ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10), μᾶλλον δ' ὡρισμένως περὶ τὸ 250 π. Χ.

41

Στήλη τοῦ **Βοΐωνος** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. — Ὕψος 0.703, πλάτος 0.40, πάχος 0.125.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον βαθέως καὶ κομψῶς ἀναγεγλυμμένον κατὰ πρωτοφανῆ ὅλως ῥυθμόν: ἐκ τοῦ μέσου δῆλα δὴ ὑπὲρ τὰς συνήθεις ἐκφυομένας τρεῖς ἀκάνθας ὑψοῦται εἶδός τι *γάστρας*, ἤτοι πηλίνου ἀγγείου, ἐφ' οὗ φυτεύουσιν ἄνθη· ἐξ αὐτῆς ἐκφύονται ἀποκλίνουσαι καὶ κατερχόμεναι δέσμαι μετὰ ἑλίκων ληγουσῶν εἰς λεπτότατον κόσμημα ἑλικοειδές, οἷον εὑρίσκομεν ἀναγεγλυμμένον ἐπὶ τῶν γωνιαίων ἀκρωτηρίων στηλῶν τινων (πρβλ. ἀριθμ. 32. 37. *39 κλ.). Ἐκ δὲ τοῦ μέσου τῆς γάστρας ὑψοῦται ὁ συνήθης βλαστός, ἔχων ἑκατέρωθεν ἔξω τὰ σπαθοειδῆ φύλλα.

Τῶν γραπτῶν φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου ἐλάχιστα ἴχνη διετηρήθησαν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ καλῶς, τῶν λίαν μικρῶν γραμμάτων διατηρούντων πορφυρᾶν βαφήν:

ΒΟΙΩΝ ΒΙΩΝΟΣ
ΒΙΘΥΝΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ **Βοΐων** υἱὸς τοῦ **Βίωνος** τὴν πατρίδα **Βιθυνός**».

Εὑρέθη δὲ καὶ ἄλλου Βιθυνοῦ στήλη ἐν Παγασαῖς (ἀρ. 62).

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, ὅλως πρωτοφανοῦς καὶ οὗτοι μορφῆς: παρεστάθησαν δῆλα δὴ εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους ἑκάτερος, διῃρημέ-

νους εἰς ὀκτὼ πέταλα δι᾽ ἀναγλύφων ἐξογκώσεων. Φαίνεται δὲ ὅτι μιμοῦνται μετάλλινον ἀγγεῖον, ἤτοι φιάλην σπονδικήν.

Εὐθὺς ὑπ᾽ αὐτοὺς διετηρήθη ἀριστερὰ ἴχνος τῆς γραπτῆς πορφυρᾶς *ταινίας*.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς κεῖνται μεταξὺ 300-250 π. Χ.

Ἀπεικόνισιν τῆς στήλης ταύτης, ὡς κατέκειτο καὶ εὐθὺς ἀφ᾽ οὗ ἐξήχθη, ἀποδίδει ἡ εἰκὼν 44 Α-Β ἐν «*Θεσσαλικοῖς Μνημείοις*» σελ. 86 καὶ εἰς μείζονας διαστάσεις ἡ αὐτὴ ἄποψις ἐν εἰκόνι 2 ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 σελ. 10.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ:

Εἰς ἀριθμὸν 1.

Καθ' ὃν χρόνον ἐξετυποῦτο ὁ παρὼν Κατάλογος, ἐξετελοῦμεν ἀνασκαφὰς εἰς τὰ ἐρείπια οἰκίσκων, κοινῶς καλυβίων λεγομένων, ἅτινα κεῖνται Νοτιοανατολικῶς τοῦ πρώτου ἀνασκαφέντος μεγάλου πύργου, καὶ ἀποδίδονται ἐν τῇ εἰκόνι 31 τῶν «Θεσσαλικῶν Μνημείων» σελ. 71 (πρβλ. καὶ εἰκ. 30).

Ἐνταῦθα ὑπῆρχον ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἁλαταποθῆκαι καὶ οἰκήματα στρατιωτῶν, ἔτι δὲ μέγα κτίσμα, λεγόμενον *«κονάκι τοῦ Σουλεϊμάν»*, ἅτινα ἐποιήθησαν πρὸ 200 ἴσως ἐτῶν καὶ κατέπεσαν ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν τῆς Θεσσαλίας (1881), τὸ τελευταῖον ὅμως μόλις πρὸ 3 ἐτῶν.

Ἤδη ἀπὸ τοῦ μηνὸς Μαρτίου τοῦ 1909 εἴχομεν παρατηρήσει ὅτι ἐπὶ τῶν κτισμάτων τούτων, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ἤδη σῳζομένων καλυβίων, εἶχε γίνει χρῆσις ἀρχαίου ὑλικοῦ, ἰδίως στηλῶν, αἵτινες πιθανώτατα εἶχον ἐξαχθῆ ἐκ τοῦ ὑπερκειμένου μεγάλου ἀρχαίου πύργου (βλ. «Θεσσαλικὰ Μνημεῖα» σελ. 91-92), ἴσως δὲ καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου ἀνασκαφέντος μεγάλου ἐπίσης ἀρχαίου πύργου (βλ. αὐτόθι σ. 90-91).

Ἐρευνήσαντες τὰ ἐρείπια, εὕρομεν ὄντως πολλὰ τμήματα στηλῶν οἰκτρῶς συντετριμμένα καὶ συγκεκολλημένα μετ' ἀσβέστου.

Τῇ 27 Ἰουνίου 1909 ἐξηγάγομεν ἐκ τῆς Βορείου πλευρᾶς τοῦ δευτέρου ἐκ Νότου κτίσματος τμῆμα στήλης ἐν εἴδει ναΐσκου, ὅπερ ἀνήκει τῇ ὑπ' ἀριθμ. 1 στήλῃ τῆς ἀρτιτόκου γυναικὸς καὶ σημειοῦται ΚΑ1α.

Οὕτω συμπληροῦται ἐκ δύο τμημάτων ἡ ὅλη στήλη, οὖσα

ΚΑ — Τὰ γράμματα ΚΑ δηλοῦσιν ὅτι τὸ ἀναφερόμενον ἔργον εὑρέθη ἐν τοῖς εἰρημένοις *Καλυβίοις Ἁλυκῶν*.

ἀκεραία, ἧς ἐλλείπει κατωτάτω μόνον ὁ ἐν μέσῳ ποιηθεὶς ἐξέχων γόμφος πρὸς ἔμπηξιν αὐτῆς ἐντὸς τόρμου βάθρου· συνεπληρώσαμεν δ᾽ αὐτὸν διὰ γύψου. —Ὕψος 0.73, πλάτος 0.54, πάχος 0.15.

Ἡ ἐπιγραφὴ κατὰ μοναδικὴν μέχρι τοῦδε ἐξαίρεσιν ἐχαράχθη κατωτάτω ὑπὲρ τὸν γόμφον ἐπὶ ἐλαφροῦ ὀρθογωνίου βαθύσματος μεταξὺ τῶν παραστάδων, ἔχοντος ὕψος 0.10 καὶ πλάτος 0.375.

Ἐχαράχθησαν δὲ τὰ γράμματα οὐχὶ βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς, διατηροῦντα ἱκανὰ ἴχνη μελαίνης βαφῆς :

ΛΥΠΡΟΝΕΦΗΔΙΣΤΗΙΜΟΙΡΑΙΤΟΤΕΝΗΜΑΠΑΤΡΑΚΤΩΝ
ΚΛΩΣΑΝΟΤΕΩΔΙΝΟΣΝΥΜΦΗΑΠΗΝΤΙΑΣΕΝ
ΣΧΕΤΛΙΗΟΥΓΑΡΕΜΕΛΛΕΤΟΝΗΠΙΟΝΑΝΚΑΛΙΕΙΣΘΑΙ
ΜΑΣΤΩΙΤΕΑΡΔΕΥΣΕΙΝΧΕΙΛΟΣΕΟΙΟΒΡΕΦΟΥΣ
ΕΝΓΑΡΕΣΕΙΔΕΦΑΟΣΚΑΙΑΠΗΓΑΓΕΝΕΙΣΕΝΑΤΥΜΒΟΝ
ΤΟΥΣΔΙΣΣΟΥΣΑΚΡΙΤΩΣΤΟΙΣΔΕΜΟΛΟΥΣΑΤΥΧΗ

«Λυπρὸν ἐφ᾽ Ἡδίστῃ Μοῖραι τότε νῆμ(α) ἀπ᾽ ἀτράκτων
κλῶσαν, ὅτ(ε) ὠδῖνος νύμφη ἀπηντίασεν·
σχετλίη! Οὐ γὰρ ἔμελλε τὸ νήπιον ἀνκαλιεῖσθαι,
μαστῷ τ(ε) ἀρδεύσειν χεῖλος ἑοῖο βρέφους.
Ἐν γὰρ ἐσεῖδε φάος καὶ ἀπήγαγεν εἰς ἕνα τύμβον
τοὺς δισσούς, ἀκρίτως τοῖσδε μολοῦσα, Τύχη».

ἤτοι «*πλῆρες θλίψεων διὰ τὴν Ἡδίστην αἱ Μοῖραι ἐξετύλιξαν νῆμα ἀπὸ τὰ ἀδράκτια των τότε, ὅτε ὡς νύμφη διὰ πρώτην φορὰν ἀντίκρυσε τὸν πόνον τοῦ τοκετοῦ· ἡ δυστυχής! Διότι δὲν τῇ ἦτο πεπρωμένον νὰ ἐναγκαλισθῇ τὸ παιδίον της, οὔτε νὰ ποτίσῃ τὰ χείλη τοῦ τέκνου της μὲ τὸν μαστόν της. Μόλις δῆλα δὴ αὐτὸ εἶδε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ ἔσυρεν ἡ Τύχη εἰς ἕνα κοινὸν τάφον καὶ μητέρα καὶ τέκνον, μὲ σκληρότητα ἐπιπεσοῦσα ἐναντίον αὐτῶν, ἐδῶ κειμένων*».

Τὸ ἐλεγεῖον ἐποιήθη μετὰ πολλῆς ποιητικῆς δυνάμεως καὶ τέχνης, ἔτι δὲ καὶ μετ᾽ ἀκριβείας μετρικῆς· μόνον αἱ ἐκθλίψεις εἰς τοὺς στίχους πρῶτον, δεύτερον καὶ τέταρτον «*νῆμ᾽*», «*ὅτ᾽*» καὶ «*μαστῷ τ᾽*» δὲν ἐσημειώθησαν, καίτοι εἶναι ἀπαραί-

τητοι διὰ τὸ μέτρον· τὸ αὐτὸ παρετηρήσαμεν καὶ ἐν τῷ ἐλεγείῳ τῆς *Ἀρχιδίκης* (ἀριθ. 20), πρὸς ὃ ὁμοιάζει τὸ παρὸν καὶ ἄλλως, ὡς νὰ ἐποιήθησαν ἀμφότερα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ.

Ἐπίσης ἡ ἐπανάληψις «*τὸ νήπιον*» καὶ «*ἑοῖο βρέφους*» εἶναι ὀλίγον οὐχὶ ποιητική. Ἀλλ' αἱ πολλαὶ ἀρεταὶ τοῦ ποιήματος, ἰδίως ἡ λίαν συγκινητικὴ καὶ ζωηρὰ περιγραφὴ τοῦ ὄντως θλιβερωτάτου τῶν θανάτων διὰ γυναῖκα, ἡ προσαγωγὴ τῶν Μοιρῶν καὶ κατόπιν τῆς ἀπηνοῦς Τύχης εἰς τὴν ἐκτύλιξιν τοῦ δράματος καὶ ἡ ἐξαίρετος παραστατικότης τῶν ὠδίνων ὡς ἐχθροῦ, πρὸς ὃν παλαίει ἡ γυνή, μάλιστα ἡ πρωτοτόκος, εἶναι μέγισται ἀρεταί, καλύπτουσαι τὰ ἐλάχιστα καὶ ἐπουσιώδη σφαλμάτια τοῦ ποιήματος.

Μανθάνομεν δ' ἐξ αὐτοῦ ὅτι ἡ ἀποθανοῦσα ἐκαλεῖτο *Ἡδίστη*· περιέργως εἴδομεν ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 28 στήλῃ τῆς Ἀφροδεισίας ὅτι εἶχε χαραχθῆ καὶ ἕτερον ὄνομα γυναικός, τὸ ***Ἡδίστη,*** ὅπερ ἀπέξεσεν ὁ χαράκτης.

Ὑποπτεύομεν λοιπὸν μήπως πρόκειται ἐκεῖ περὶ τῆς ἀρτιτόκου ταύτης Ἡδίστης, ἀδελφῆς τῆς Ἀφροδεισίας, ἥτις κατ' ἀρχὰς μὲν ἔμελλε νὰ ταφῇ ἄνευ ἰδιαιτέρας στήλης ἐν τῷ οἰκογενειακῷ τάφῳ, κατόπιν ὅμως ἀπεφασίσθη ἄλλως καὶ ἐγράφη ἰδία στήλη, τὸ δὲ ὄνομα ἀπεξέσθη ἐκ τῆς κοινῆς.

Οὕτως ἡ ἀρτιτόκος *Ἡδίστη* θὰ ἦτο θυγάτηρ τοῦ *Θευδότου* καὶ τὴν πατρίδα *Ἠπειρῶτις*· πάντως ὅμως δὲν εἶναι θυγάτηρ τοῦ Φιλτυρίωνος καὶ σύζυγος τοῦ Καλλίνου, οὐδὲ ἀνήκει εἰς τὸ μνημεῖον αὐτῆς ὁ ἐνεπίγραφος ὄροφος τῶν Σειρήνων, περὶ οὗ εἴπομεν τὰ δέοντα ἐν σελ. 98 ἀνωτέρω. Ἴσως οὗτος ἀνήκει τῇ ὑπ' ἀριθμ. 125 στήλῃ τῆς Γ' αἰθούσης, ἣν βλέπε.

Ὡς πρὸς τὸ ἐλεγεῖον ἐν γένει παρατηροῦμεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἱκανὰ ἐν τῇ *Ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ* ὁμοίου θέματος· τοῦ αὐτοῦ δ' ἀκριβῶς εἶναι τὸ ὑπ' ἀριθμ. 729 τοῦ VII κεφαλαίου, ὅπερ ἐπιγράφεται τοῦ ποιητοῦ ***Τύμνεω:***

«Εὐειδὴς Τριτωνὶς ἐπ' οὐκ ἀγαθαῖς ἐλοχεύθη
κληδόσιν· οὐ γὰρ ἂν ὧδ' ὤλετο, δαιμονίη
ἀρτιτόκος· τὰ δὲ πολλὰ κατήγαγεν ἓν βρέφος Ἅδην
σὺν κείνῃ, δεκάτην δ' οὐχ ὑπερῆρεν ἕω».

Ἐκ τῆς παραβολῆς δηλοῦται ἐμφανῶς ὅτι τὸ ἐλεγεῖον τῆς Ἡδίστης εἶναι πολὺ ἀνώτερον τοῦ ποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Τύμνεω.

Ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς βαφὰς ὀλίγα δυστυχῶς ὠφελούμεθα ἐκ τοῦ νέου εὑρεθέντος τμήματος· διότι μόλις ἴχνη τινὰ αὐτῶν διεσώθησαν:

Ἐξ αὐτῶν βεβαιοῦται ὅτι ὁ *ἀνὴρ* ἐκάθητο ἐπὶ ἕδρας πιθανῶς, ἧς ἀμφίβολα ὑποκίτρινα ἴχνη τοῦ νώτου παρετηρήσαμεν· προέκυπτε δὲ ἱκανῶς καὶ ἐφόρει χλαμύδα πορφυρᾶν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου καὶ τῆς ῥάχεως τὰ πολλὰ βιαίως συνηγμένην, καὶ ἐξέτεινε τὴν δεξιὰν κρατῶν διὰ τῆς ἄκρας χειρὸς τὴν ἀριστερὰν τῆς θνησκούσης συζύγου αὐτοῦ. Τῶν ποδῶν αὐτοῦ διετηρήθησαν ἀμφίβολα ἴχνη κιτρίνης καὶ πορφυρᾶς βαφῆς.

Τῆς δὲ κλίνης διετηρήθη τὸ ὑπόλοιπον, ἰδίως τῶν ποδῶν καὶ τῶν μελάγχρων ἢ βαθυκυάνων κλινοσκεπασμάτων εὐρέως καταπιπτόντων.

Τῆς δὲ Ἡδίστης τὰ σκέλη ἀπὸ τῶν γονάτων δὲν ἐφαίνοντο, διότι ἐπεπρόσθει ἡ μορφὴ τοῦ ἀνδρός. Ἴχνη τῆς δεξιᾶς ἄκρας χειρὸς αὐτῆς, φερομένης παρὰ τὸν λαγόνα, ὅπου οἱ δριμεῖς βεβαίως πόνοι, διεκρίναμεν νῦν μετὰ τοῦ κ. Zilliéron.

Κατωτάτω ἐδηλώθη τὸ *δάπεδον* ἀνώμαλόν πως διὰ κιτρίνης τὰ πολλά, ἐνιαχοῦ δὲ ἀσθενοῦς πορφυρᾶς καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν γωνίαν ὑπομελαίνης βαφῆς. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὑπετέθη ποὺ μὲν ἐστρωμένον, ποὺ δὲ γυμνὸν ὡς σανίδωμα τοῦ δωματίου.

Σημαντικὸν ὅμως κέρδος ἐκ τοῦ νέου τούτου τμήματος εἶναι ἡ χρονολόγησις τῆς στήλης: ἐν πρώτοις τὸ Π (σχεδὸν Γ) ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ *Ἀντιγένους* (ἀριθμ. 10· πρβλ. ἀριθμ. 49. 71. 73 κλ.)· ὅτι δ' ἐξ ἄλλου ἡ ἐν λόγῳ εἶναι ἀρχαιοτέρα τοῦ 217 π. Χ., ἀποδεικνύει ἡ μορφὴ τοῦ Σ καὶ Μ, δι' ὧν δύναται νὰ ἀναβιβασθῇ ὑπὲρ τὸ 250 π. Χ., ἐν ᾧ τὸ Α καθιστᾷ βέβαιον ὅτι δὲν εἶναι νεωτέρα τοῦ 217 π. Χ. τοὐλάχιστον.

Οὕτω καὶ ἡ σχέσις τῆς ὡραίας ταύτης συνθέσεως πρὸς τὴν ***Σικυωνίαν Σχολήν***, περὶ ἧς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 102-104 παραβαλόντες αὐτὴν διὰ τὸ θέμα πρὸς τὴν ἐν Σικυῶνι γραπτὴν στήλην τῆς *Ξενοδίκης*, καθίσταται νῦν στενωτέρα διὰ

τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἰδίου Γ ἐπὶ τοῦ ἐν Σικυῶνι ἐπίσης ἀνδριάντος τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Ε', ὃν ἐποίησεν ὁ Θοινίας, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 130-131.

Εἶναι λοιπὸν πιθανώτατον ὅτι Σικυώνιος ζῳγράφος ἐν Παγασαῖς ἐποίησε καὶ τὴν στήλην ταύτην τῆς Ἡδίστης.

Κατωτάτω ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς παραστάδος διακρίνεταί τις σκιαγραφία ὡς ***γυναικὸς*** ὀκλαζούσης λυσικόμου, ἥτις τὴν μὲν δεξιὰν καταβιβάζει ὡς κρατοῦσα τὴν κνήμην ὑπὸ τὸ γόνυ, τὴν δὲ ἀριστερὰν ἔχει ὑπὸ τὸ στῆθος ὡς τύπτουσα αὐτό. Τὸ σχῆμα ἄρα εἶναι γυναικὸς ***θρηνητρίας*** (κοινῶς μοιρολογίστρα)· ἐσώθησαν δὲ πολλὰ ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα τοιούτων θρηνητριῶν.

Δυστυχῶς ἡ κακὴ κατάστασις τῶν βαφῶν τοῦ τμήματος τούτου καὶ ἡ πλήρης κηλίδων ἐπιφάνεια αὐτοῦ καθιστᾷ λίαν ἀμφίβολον τὴν εἰκασίαν ταύτην. Συνήθως ἀναμένομεν κατωτάτω τῶν στηλῶν ***ἑρμῆν*** Ἑρμοῦ Χθονίου (ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ *Στρατονίκου* ἀριθμ. 9 ὑπάρχει ὄντως, ἀλλ' ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παραστάδος ὁ ἑρμῆς).

Τῆς ἀντιγραφῆς τοῦ ὅλου ἔργου, ὡς συνεπληρώθη, ἐπελάβετο ἤδη ὁ κ. Zilliéron.

Περὶ τῶν ἐπιγραμμάτων τῆς Ἀνθολογίας, ἅτινα ἀναφέρονται εἰς γυναῖκας ἐκ τῶν ὠδίνων ἀποθανούσας, καὶ ὁμοίων σωθέντων ἐπὶ στηλῶν, ἅτινα συνέλεξεν ὁ Kaibel, ἔτι δὲ καὶ περὶ παραστάσεων ἐπὶ ἀναγλύφων ἐπιτυμβίων καὶ ληκύθων τοιούτου θέματος, εἴπομεν τὰ δέοντα ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* τοῦ 1908 σελ. 23-24 καὶ σημ. 2 καὶ 1—3.

Εἰς ἀριθμ. 4.

Τὸ ἀνερμήνευτον γραπτὸν ἀντικείμενον, περὶ οὗ εἴπομεν ἀνωτέρω ἐν σελ. 111, ἐξήτασεν ἐπισταμένως καὶ ὁ κ. Ε. Zilliéron, ὅστις διέκρινεν ἐν αὐτῷ ***μέγα μουσικὸν ὄργανον.***

Πράγματι δὲ ἀνωτάτω διακρίνονται δύο ἡμικύκλια στομίων τῶν *σωλήνων* ἐκ ξύλου ἢ ὀρειχάλκου, διότι ἀπεδόθησαν διὰ βαθείας κιτρίνης βαφῆς, δι' ὧν ἐνεφύσων τὸν ἀέρα· ὀλίγον κατωτέρω αὐτῶν φαίνονταί τινες γραμμαί, ὡς ὑπόλοιπα τῶν *δικλίδων*, δι' ὧν ἐρρυθμίζοντο αἱ φωναί.

Τὸ δὲ μέλαν περίγραμμα τοῦ μεγάλου ἐν μέσῳ ἀντικειμένου εἶναι πιθανώτατα ὁ δερμάτινος *ἀσκός*, ἔνθα διετηρεῖτο ὁ ἐμφυσώμενος ἀήρ, ἔχων κατωτάτω δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὅπου διακρίνονται ἱκανὰ ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, δικλίδας πρὸς ἐκπνοὴν τοῦ ἀέρος, δι᾽ ὧν παρείχοντο αἱ βαθεῖαι συνοδεύουσαι φωναί.

Ὁ ἀσκὸς οὗτος στηρίζεται ἐπὶ ξυλίνου διπλοῦ στηρίγματος, βαθέως κιτρίνου ὡς οἱ ἄνω σωλῆνες ἀποδοθέντος ὡς ἐν συνεχείᾳ μετ᾽ ἐκείνων· φέρει δὲ τοῦτο κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν πορφυρᾶν βαφήν, δηλοῦσαν ὅτι τὰ ξύλα τοῦ ὑποβάθρου τούτου ἦσαν περιβεβλημένα ἐν μέρει διὰ δέρματος ἢ ὑφάσματος.

Κατὰ ταῦτα τὸ ὅλον μουσικὸν ὄργανον εἶναι ὁ ἀρχαῖος μέγας ***ἄσκαυλος***, οὗτινος καὶ μέχρι σήμερον διετηρήθη ἡ χρῆσις πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος: ἐν Κρήτῃ π. χ. καλεῖται ὅμοιον ὄργανον «*ἀσκομαντοῦρα*», ὡς ἐπληροφόρησεν ἡμᾶς ὁ φίλος συνάδελφος κ. Στέφανος Ξανθουδίδης, ἔφορος τῶν ἐν Κρήτῃ ἀρχαιοτήτων.

Προσομοία τῷ ἀσκαύλῳ εἶναι καὶ ἡ λεγομένη «*γκάϊδα*», οὖσα ἐν χρήσει ἰδίως ἀνὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι Ἀρκαδίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου δὲν εἴδομεν τοιοῦτον ὄργανον, διότι μάλιστα ἐκεῖ μεταχειριζόμεθα τὰ κοινότερα «νταούλια».

Εἴδομεν ὅμως ὁμοιότατον ὄργανον τῷ ἐπ᾽ αὐτῆς τῆς ἐν λόγῳ στήλης παρισταμένῳ ἐν Καλαβρίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Νοτίου μάλιστα Ἰταλίας, ἔνθα πλεῖστα τὰ Ἑλληνικὰ καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα πολλαχοῦ διετηρήθησαν.

Ἡ παράστασις αὕτη δὲν φαίνεται ἄσχετος πρὸς τὸ ὄνομα τῆς *Υμνίδος*, εἰς ἣν ἀνήκει ἡ στήλη· ἴσως καὶ τὸ ἐπάγγελμα τῆς γυναικὸς ταύτης ἦτο *ἀοιδοῦ*. Ὅτι δὲ καὶ μεγάλοι ἀρχαῖοι ζωγράφοι ἔγραψαν εἰκόνας *ἐπαγγελματικοῦ* τύπου, ὧν πολλαὶ θὰ ἦσαν πιθανῶς ἐπιτύμβιοι, εἴπομεν ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι* 1908 σελ. 47 ἀριθμ. 20α, σελ. 49 ἀριθμ. 22, σελ. 50-51 ἀριθμ. 26-27. Καὶ ἐπὶ ἀναγλύφων ἐπιτυμβίων εἶναι συχναὶ τοιαῦται παραστάσεις, ὡς εἴπομεν αὐτόθι σελ. 48 σημ. 1.

Εἰς ἀριθμ. 7α.

Τὴν εἰκόνα ταύτην ἀντέγραψεν ὁ κ. Ε. Zilliéron ἐσχάτως διὰ τὴν μεγάλην ἔκδοσιν τῶν ζωγραφιῶν Παγασῶν, ἣν παρασκευάζει ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία.

Εἰς ἀριθμ. 12.

Περὶ τῶν συνθηκῶν, ὑφ᾿ ἃς εὑρέθη τὸ κάτω τμῆμα τῆς στήλης ταύτης, βλ. ἀνωτέρω σελ. 209.

Εἰς ἀριθμ. 14.

Καὶ περὶ τοῦ ἀνερμηνεύτου τούτου ἀντικειμένου ἐξήνεγκε γνώμην ὁ κ. Ε. Zilliéron, ἣν θεωροῦμεν πιθανωτέραν τῆς ἡμετέρας:

Παρίσταται δῆλα δὴ *φαρέτρα* μετὰ βελῶν, ὡς περίπου ἐν ἀριθμ. 61, ὃν βλέπε· θὰ ἦσαν δὲ καὶ ἄλλα ὅπλα οἱονεὶ κρεμάμενα ἢ ἐξηρτημένα ποθέν, ὧν αἱ βαφαὶ ἐξηφανίσθησαν. Ὁ κ. Zilliéron νομίζει ὅτι διακρίνει δεξιὰ καὶ κάτω τῆς φαρέτρας ἴχνη τοῦ *τόξου*, ἅτινα θεωροῦμεν ἀβέβαια.

Οὕτως ὁ Ἡρακλείδης φαίνεται ὅτι ἦτο *στρατιωτικός* τις, ὡς ὁ Χαλκοκήδης, Ἀντιγένης, Θερσαγόρας καὶ ἄλλοι (ἀριθμ. 8. 10. 61· πρβλ. ἀριθμ. 29. 43 κλ.), ἡ δὲ παράστασις μόνον τῶν ὅπλων αὐτοῦ ἔχει ἀνάλογον τὸ μουσικὸν ὄργανον τῆς *Ὑμνίδος* καὶ τὰς εἰκόνας τοῦ ἐπαγγελματικοῦ τύπου, περὶ ὧν εἴπομεν ἀνωτέρω εἰς ἀριθμ. 4.

Εἰς ἀριθμ. 21.

Τὸ ἀέτωμα τῆς στήλης ταύτης ἄρτι ἐξαχθὲν διακρίνεται ἐπὶ τῆς εἰκ. 1 τῆς πραγματείας ἡμῶν ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 σελ. 5-6 κάτω δεξιὰ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ τοίχου τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου.

Εἰς ἀριθμ. 26.

Κατὰ τὴν ἐσχάτως γενομένην ἀντιγραφὴν τῆς στήλης ταύτης ὑπὸ τοῦ κ. E. Zilliéron μελετήσαντες τὰ σῳζόμενα ἴχνη ἀκριβέστερον μετ᾽ αὐτοῦ, διεκρίναμεν τὰ ἑξῆς ἔτι ἀντικείμενα:

Ὑπὲρ τὸν *Ἑρμῆν*, ὅστις παρίσταται κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον ἄνευ στροφῆς τῆς κεφαλῆς, ἐστεφανωμένος πρὸ ὀλίγου ὑπὸ τοῦ Μηνοφίλου καὶ προκλίνων ἐλαφρῶς τὴν κεφαλήν, ὡς ἀποδεχόμενος τὴν τιμήν, ὑπάρχουσιν ἀσφαλῆ ἴχνη παραστάσεως ***προτομῆς*** ἀναγεγλυμμένης βαθέως ἐπὶ στήλης μαρμαρίνης, ἥτις ἄνω λήγει ἡμικυκλικῶς.

Ὁμοίαν πραγματικὴν προτομὴν καλῆς τέχνης τοῦ 200-150 π. Χ. καὶ ἀρίστης διατηρήσεως εὕρομεν κατὰ τὰς δοκιμαστικὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἑτέρου τῶν νεκροταφείων Παγασῶν, περὶ οὗ βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 64 εἰκ. 30 στοιχεῖον ΠΝ καὶ σελ. 76 καὶ 89, ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς *Εὐμήδας*, ἧς καὶ τὰ ὀστᾶ καὶ κοσμήματά τινα πτωχὰ εὕρομεν ἐν αὐτῷ. Ὑπῆρχον δὲ ἐν τῇ παλαιᾷ Συλλογῇ τοῦ Γυμνασίου Βόλου δύο ὅμοιαι προτομαὶ μεταγενεστέρων χρόνων (βλ. αὐτόθι σελ. 7), ἃς διατηροῦμεν νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ.

Ἡ προτομὴ δὲ αὕτη εἶναι αὐτοῦ τοῦ Μηνοφίλου καὶ ἡ σκηνὴ ὑποτίθεται πρὸ τοῦ τάφου αὐτοῦ: ὁ νεανίας θεωρεῖται ἐν τῇ ζωῇ κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν παλαιῶν, οἵτινες ἠγάπων πολὺ τὰς τοιαύτας παραστάσεις, συχνοτάτας ἐπὶ τῶν ὡραίων λευκῶν πηλίνων ληκύθων, ὧν ἀρίστην συλλογὴν κέκτηται τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν. Καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνος 3 ἐν σελ. 16 τῶν «*Θεσσαλικῶν Μνημείων*» ἡμῶν βλέπει τις τὴν στήλην τοῦ νεανίσκου ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἐν τῇ ζωῇ κυνηγοῦντα λαγωόν.

Ὁμοίως ἐπὶ τῆς ἐξαιρέτου στήλης τῆς *Χοιρίλης* τῆς Β′ αἰθούσης Παγασῶν (ἀριθμ. 55) παρίσταται ὁ τάφος αὐτῆς καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία ἐν τῇ ζωῇ ἀποδεχομένη θείας τιμάς, ὡς ἐκεῖ λέγομεν.

Τὸ *δένδρον*, περὶ οὗ εἴπομεν ἐν σελ. 181, εἶναι βέβαιον·

ἄνω διακρίνονται οἱ κλάδοι καὶ τὰ πράσινα φύλλα αὐτοῦ· μάλιστα ἐπὶ τοῦ κορμοῦ φαίνεται ὅτι στηρίζει τὴν ῥάχιν αὐτοῦ ὁ *παῖς* δοῦλος, ὅστις διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κρατεῖ ἐλαφρὰν βακτηρίαν, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς λωρίον ἐρυθρόν, δι' οὗ εἶναι δεδεμένη ἡ κύων, ὡς ἐκεῖ εἴπομεν.

Μεταξὺ δὲ τοῦ ἑρμοῦ καὶ τῆς κυνὸς ὑπάρχουσιν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, καί τι περίγραμμα *πτηνοῦ* ἐν εἴδει περιστερᾶς, ὅπερ διακρίνει οὕτως ὁ κ. Zilliéron· καὶ φαίνεται μέν τι ὡς πτηνόν, ἀλλὰ θὰ παρέμενεν ἀκατανόητον διατὶ δὲν εἶχεν ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας, ἐν ᾧ ἡ θέσις αὐτοῦ ἐπιβάλλει νὰ ἀναμένωμεν τὸ τοιοῦτο σχῆμα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ἡ στήλη τοῦ Μηνοφίλου εἶναι ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον τῶν ἀντικειμένων μία τῶν ἀρίστων τῆς Συλλογῆς· νῦν δὲ μετανοοῦμεν διότι δὲν ἐρραντίσαμεν αὐτὴν μόνην ἐκ τῶν καλῶν διὰ fixatif, ἀφέντες ὡς δεῖγμα· οὕτω θὰ διετηροῦντο αἱ βαφαὶ ζωηραὶ καὶ τὰ ἀντικείμενα εὐκρινῆ· νῦν δ' αἱ πρῶται ἔκτοτε ῥαγεῖσαι εἰς ἐσχάρας πίπτουσιν ἀκατασχέτως καὶ κατέστησαν τὰ δεύτερα δυσδιάκριτα.

Καὶ ὅμως τὸν διὰ fixatif ῥαντισμόν, δι' οὗ συνεκρατήσαμεν τὴν ζωηρότητα τῶν βαφῶν καὶ τὴν διάκρισιν τῶν ἀντικειμένων καὶ ὄντως ἐσώσαμεν τὰς ζῳγραφίας, ἐχαρακτήρισαν πολλοὶ ὡς *καταστροφὴν* αὐτῶν.

Ἀλλ' ἡ στήλη τοῦ Μηνοφίλου ἀποδεικνύει ἐμφανέστατα πόσον μὲν δίκαιον εἴχομεν ἡμεῖς, πόσον δ' ἐπιπολαίως ἀποφαίνονται οἱ τὰ ἐναντία φρονοῦντες, ὧν τινές, τῶν ἐν Βόλῳ ἰδίως, καίτοι οὐδὲ ἅπαξ εἶδον τὰς ζῳγραφίας ταύτας, ἐσχημάτισαν γνώμην περὶ διατηρήσεως αὐτῶν καὶ μάλιστα ἤλεγξαν ἡμᾶς ὅτι κατεστρέψαμεν τὰς στήλας!

Εἰς ἀριθμ. 27.

Τὰ ἀμφίβολα ἴχνη μορφῆς ***παιδὸς*** δεξιᾷ τῷ θεατῇ οὐ μακρὰν τῆς ἀκμῆς τῆς στήλης, περὶ ὧν εἴπομεν ἀνωτέρω ἐν σελ. 186 - 187, ἀνήκουσι πιθανώτατα τῇ ***κλίνῃ***, ἥτις παρεστάθη ἀρκούντως μεγάλη καὶ πολυτελής. Ἴχνη πορφυρᾶς καὶ ῥοδίνης βαφῆς ἐκεῖ ἀνήκουσι βεβαίως εἰς τὰ κλινοσκεπάσματα καὶ τὰς κατερχομένας σινδόνας αὐτῆς.

Ἀλλὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι κατέρχονται ἐπὶ βραχὺ διάστημα, ἐν ᾧ ὑπ· αὐτὸ κατὰ τὸ ὕψος τῆς τραπέζης ὑπάρχουσιν ἔτι

ἴχνη ὁμοίων βαφῶν καὶ μελαίνης, ἅτινα δύνανται νὰ ἀνήκωσιν εἰς *ἕτερόν τι ἀντικείμενον* δυσδιάκριτον.

Εἰς ἀριθμ. 28.

Ἡ δευτέρα εἰκασία ἡμῶν, καθ᾽ ἣν τὸ ὄνομα τῆς *Ἡδίστης* ἀπεξέσθη ὡς γραφὲν ἐκ πλάνης ἕνεκα διαστρόφου ἀντιλήψεως ὑπὸ τοῦ χαράκτου τῶν ἀπαγγελθέντων αὐτῷ ὀνομάτων πρὸς γραφὴν ἐπὶ τῆς στήλης τῆς Ἀφροδεισίας, περὶ ἧς βλ. ἀνωτέρω σελ. 189, δὲν φαίνεται πιθανὴ μετὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ κάτω τμήματος τῆς ἀρτιτόκου Ἡδίστης.

Πιθανωτέρα εἶναι ἡ πρώτη εἰκασία ἡμῶν, περὶ ἧς καὶ ἐκεῖ καὶ ἐν σελ. 217 λέγομεν τὰ δέοντα.

β) Δευτέρα αἴθουσα Παγασῶν.

42

Στήλη τοῦ *Ἀράχθου* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου.—Ὕψος 0.314, πλάτος 0.298, πάχος 0.075.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς εἰς γεῖσον κατὰ μίμησιν μακρᾶς πλευρᾶς ναοῦ, ὡς καὶ ἱκαναὶ ἔτι ἄλλαι στῆλαι τῶν Παγασῶν (πρβλ. ἀριθμ. 18. 22. 26. 30 κλ.)· ἐπὶ τοῦ κυματίου τοῦ γείσου διετηρήθησαν σχεδὸν καλῶς τὰ συνήθη γραπτὰ φύλλα, πορφυρᾶ πρὸς κυανᾶ ἐναλλασσόμενα.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή, τινῶν τῶν γραμμάτων μόλις διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς.

ΑΡΑΧΘΗΣ
ΦΕΡΑΘΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Ἀράχθης* υἱὸς τοῦ ***Φεράθου***». Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 26· τὰ δὲ ὀνόματα φαίνονται ξενικὰ ἐξηλληνισμένα, ἴσως Ἰλλυρικά.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις* καλῶς διατηρηθεῖσα, ἧς ὅμως τὸ κάτω ἥμισυ περίπου ἐλλείπει μετὰ τοῦ ἀποκοπέντος τῆς στήλης:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ἀνὴρ νέος, ὁ ***Ἀράχθης***, ἀγένειος καὶ ἀμύσταξ, κατενώπιον σχεδὸν κατακεκλιμένος ἐπὶ *κλίνης*, ἧς μόλις ἴχνη τοῦ ἀμφιβόλου νώτου καὶ τῶν κλινοσκεπασμάτων διετηρήθησαν.

Φορεῖ χιτῶνα κίτρινον ἡμιχειρίδωτον καὶ ἱμάτιον, ὅπερ ἐκ τῶν νώτων καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου φερόμενον κατέρχεται παρὰ τὸ πλευρὸν καὶ περιβάλλει τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος· τὸ περίγραμμα καὶ αἱ πτυχαὶ αὐτοῦ ἐδηλώθησαν κατὰ τὸ σύνηθες μέλανα, ἐν ᾧ τὸ κύριον αὐτοῦ χρῶμα ἐξηφανίσθη.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἥτις ἐκφαίνεται ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ πήχεως ἐκ τοῦ ἱματίου, φέρει ὁ Ἀράχθης παρὰ τὸ μέσον τοῦ σώματος, ἔνθα οἱονεὶ κρατεῖ ἠπίως τὸ ἱμάτιον.

Τὴν δὲ δεξιὰν ὀλίγον κεκαμμένην προεκτείνει μετὰ τῆς παλάμης πρὸς τὰ ἄνω, κρατούσης μικρόν τι ᾠοειδὲς κυανοῦν ἀντικείμενον, ὅπερ θὰ εἶναι μᾶλλον ἀγγεῖόν τι, οἷον ἀρύβαλλος, ἧττον δὲ καρπός.

Ἴσως πρόκειται νὰ μυρίσῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ ὁ Ἀράχθης πρὸ τοῦ γεύματος διὰ τοῦ ἐν τῷ ἀρυβάλλῳ μύρου· τοιαύτη διάθεσις θὰ ἦτο πρωτοφανὴς ἐν ταῖς ζῳγραφίαις τῶν Παγασῶν, ἐν αἷς πολλαὶ εἰκόνες *νεκρικῶν συμποσίων*, ὡς ἡ ἐν λόγῳ, παρίστανται (βλ. ἀριθμ. 19. 21. 27. 44. 47. 56 κτλ.).

Ὁ ἀπαραίτητος *παῖς τραπεζοκόμος* καὶ ἡ *τράπεζα* δὲν παρεστάθησαν, ἢ περιείχοντο ἐντὸς τοῦ ἀποκοπέντος τμήματος.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος τοῦ Ἀράχθου ἀπεδόθησαν διὰ πορφυρᾶς βαφῆς, τὸ δὲ περίγραμμα καὶ αἱ καλῶς διατηρούμεναι λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου διὰ μελαίνης, μετὰ πορφυρᾶς ἀσυνήθως. Τὸ δὲ *βάθος* τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑπετέθη ἡ παράστασις, δὲν διετηρήθη σαφῶς.

Τὸ ἔργον εἶναι καλῆς ἐργασίας, καίπερ κοινοῦ τύπου, μετ' ἀκριβείας σχεδιασθὲν καὶ ἐπιμελῶς ἐγκαέν· φαίνεται δὲ προερχόμενον ἐξ ἐργαστηρίου ζῳγράφου τινὸς τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς*.

Οἱ δὲ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη, κεῖνται μεταξὺ 225 - 200 π. Χ.

43

Στήλη τοῦ ***Ζωΐλου*** καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ ***Θευδότης*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα περίπου ἀπεκόπησαν καὶ συνεπληρώθησαν διὰ γύψου.—Ὕψος 0.438, πλάτος 0.32, πάχος 0.07.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν· τὸ μέσον ἀκρωτήριον ἐσχηματίσθη ἐν εἴδει διέδρου γωνίας (πρβλ. ἀριθ. 45), εἶναι δὲ καὶ αὐτὸ καὶ τὰ ἄλλα βεβαμμένα κυανᾶ, αἱ δὲ πλευ-

ραὶ τοῦ πλαισίου ἐρυθραί· τὸ κυμάτιον τοῦ γείσου διατηρεῖ τὰ συνήθη ἐρυθρὰ πρὸς μέλανα ἐναλλασσόμενα φύλλα καὶ ἡ ὑπ᾽ αὐτὸ ταινία ζωηροτάτην ἐρυθρὰν βαφήν.

Ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀνάγλυφος κοῖλος *ῥόδαξ* ὀκτὼ πετάλων καὶ ὀμφαλοῦ μετ᾽ ἰχνῶν βαφῆς.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντηρίδος ἐκοσμεῖτο διὰ γραπτῆς κορωνίδος, ἧς ἐσώθη φθορὰ τῆς βαφῆς.

Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη τοῦ μὲν πρώτου καὶ δευτέρου στίχου βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων τὴν μέλαιναν αὐτῶν βαφήν, τοῦ δὲ τρίτου ὑπ᾽ ἄλλης χειρὸς διὰ λίαν μικρῶν γραμμάτων, ἀφ᾽ οὗ ἀπεξέσθησαν οἱ προϋπάρχοντες *ῥόδακες*, ὧν διετηρήθη ἡ θέσις:

Ι Ω Ι Λ Ο Σ
Α Ρ Ι Σ Τ Ο Δ Η Μ Ο Υ
ΘΕΥΔΟΤΗΙΩΙΛΟΥΓΥΝ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ζωΐλος*** υἱὸς τοῦ ***Ἀριστοδήμου*** καὶ ἡ ***Θευδότη γυνὴ*** τοῦ ***Ζωΐλου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26· διὰ τὴν διαλεκτικὴν ἐκφορὰν τοῦ ***ευ*** ἀντὶ ***εο*** βλ. ἀριθμ. 2.28 κτλ.

Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ στήλη ἐποιήθη τὸ πρῶτον διὰ τὸν Ζωΐλον ὑπὸ τῆς ἐπιζησάσης συζύγου αὐτοῦ· ἀποθανούσης δὲ καὶ ἐκείνης, οἱ συγγενεῖς ἐπέγραψαν, καθ᾽ ὃν τρόπον εἴπομεν, τὸ ὄνομα αὐτῆς.

Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἡ πρώτη παράστασις ἀπεσβέσθη, γραφείσης ἑτέρας, διότι ἡ νῦν σῳζομένη *γραπτὴ παράστασις* κατέχει τὸ κάτω ἥμισυ τῶν ῥοδάκων.

Διετηρήθη δ᾽ αὕτη πολὺ καλῶς ἀρχομένη ἄνω δι᾽ ὁριζοντίου μελαίνης γραμμῆς· τὰ κάτω δύο τρίτα αὐτῆς περίπου ἐλλείπουσι μετὰ τοῦ ἀποκοπέντος τῆς στήλης:

Περὶ τὸ μέσον παρίσταται ἀνήρ, ὁ ***Ζωΐλος,*** βραχυγένειος, τρία τέταρτα σχεδὸν κατενώπιον στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς ἀριστερὰ ἑαυτοῦ καὶ μέχρι τοῦ στήθους σωθείς.

Παρίστατο δὲ πιθανῶς ὀρθὸς ἱστάμενος, φορῶν χιτῶνα,

οὗ ἴχνος διετηρήθη ὑπὸ τὸν λαιμόν, καὶ ἐπ' αὐτοῦ στενῶς ἐπικείμενον ἱμάτιον σκοτεινοῦ χρώματος.

Φορεῖ δὲ καὶ πλατύγυρον πῖλον ἢ θεσσαλικὸν πέτασον, οἷον ὁ Ἡρόδοτος (ἀριθμ. 29) καὶ ὁ Ἀντιγένης (ἀριθμ. 10), ἀλλὰ βραχύτερον, λευκὸν μὲν τὰ ἄνω καὶ ἄνευ ζωνῶν, μέλανος δὲ γύρου.

Ἀπέναντι αὐτοῦ θὰ παρίστατο ἡ *Θευδότη* καθημένη· διὰ τοῦτο οὐδὲν ἴχνος αὐτῆς διετηρήθη, διότι ἡ κεφαλὴ αὐτῆς μόλις θὰ ἔφθανεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ στήθους τοῦ Ζωΐλου.

Τὰ γυμνὰ αὐτοῦ ἀπεδόθησαν διὰ πορφυρᾶς βαφῆς μετὰ καλῶν σκιασμῶν, αἱ δὲ λεπτομέρειαι διὰ μελαίνης, ὡς συνήθως. Τὸ *βάθος* τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑποτίθεται ἡ σκηνή, ἐδηλώθη διὰ ῥοδίνης βαφῆς, ὡς ἐν τῇ στήλῃ τοῦ Στρατονίκου (ἀριθμ. 9), ἀλλὰ βαθυτέρας μετὰ χρήσεως καὶ ἰόχρου.

Ἐκ τούτου φαίνεται ἡ γραφὴ ἁρμόζουσα εἰς τὴν *Ἰωνικὴν Σχολήν*· καὶ κατὰ τὴν μετρίαν δὲ παχύτητα τῶν βαφῶν καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ἔγκαυσιν αὐτῶν ἁρμόζει τῇ Σχολῇ ταύτῃ μᾶλλον ἢ τῇ Ἀττικῇ ἡ εἰκών.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη, κεῖνται μεταξὺ 225 - 200 π. Χ.

Περὶ τῆς διαγνώσεως τῶν τριῶν μεγάλων Σχολῶν τῆς Ζῳγραφικῆς ἐν ταῖς ζῳγραφίαις τῶν Παγασῶν βλ. τὰ λεχθέντα ἐν ἀριθμ. 26.

44

Στήλη ***νεκρικοῦ συμποσίου*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω τρίτον καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου.—Ὕψος 0.559, πλάτος 0.348. πάχος 0.062.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ἐφ' οὗ διετηρήθησαν πολὺ καλῶς αἱ γραπταὶ συνήθεις λεπτομέρειαι, ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου κάλλιστος πορφυροῦς καρπὸς ῥοιᾶς, οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἐν ἀριθμ. 28, ἐκφυόμενος ἐκ βραχέων ἀποκλινόντων φύλλων, ἅτινα διετήρησαν ἴχνη ῥοδίνης βαφῆς.

Καὶ τοῦ κυματίου καὶ τῶν ταινιῶν τοῦ γείσου διετηρήθησαν καλῶς τὰ πορφυρᾶ καὶ μέλανα φύλλα ὡς καὶ φθορὰ βαφῆς τῆς κορωνίδος ὑπ᾽ αὐτό.

Ἡ ἐπιγραφὴ δὲν ἐχαράχθη, ὡς συνήθως, ἀλλ᾽ ἀπεδόθη κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν (πρβλ. ἀριθμ. 58.63 κλ.) διὰ μελαίνης βαφῆς· ἐγένετο δὲ τὰ πολλὰ ἐξίτηλος καὶ μόλις ὀλίγα ἴχνη γραμμάτων ἐνομίσαμεν ὅτι διεκρίναμεν:

. . . . ~ Ͻ \ \ Ω . . .

. . Λ . — ΙΜ Ξ . . . .

τούτων βέβαια εἶναι τὸ Ω τοῦ πρώτου καὶ τὸ Μ τοῦ δευτέρου στίχου.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις*, δι᾽ ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν ἄγραφον κάθετον πλαίσιον, οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ***ἀνήρ***, ὁ ἀποθανών, κατακεκλιμένος ἐπὶ κλίνης, φορῶν χιτῶνα κρόκινον, ἡμιχειρίδωτον, καὶ ἱμάτιον ἀδήλου βαφῆς, ὅπερ ἐκ τῶν νώτων φέρεται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατερχόμενον καὶ περιβάλλον τὸ κάτω σῶμα. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς κλίνης καὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ δὲν διετηρήθησαν.

Τὴν δεξιὰν κρατοῦσαν κάνθαρον βαθυπράσινον δηλωθέντα, ἤτοι ἐκ μετάλλου (πρβλ. ἀριθμ. 27), προεκτείνει ἐλαφρῶς ἀνυψῶν, τὴν δὲ ἀριστερὰν φέρει ὁριζοντίως παρὰ τὸ μέσον τοῦ σώματος, ἔνθα κρατεῖ ἠπίως τὸ ἱμάτιον μᾶλλον ἢ ἄλλο τι.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπεδόθησαν διὰ πορφυρᾶς καὶ κεραμόχρου βαφῆς.

Κάτω δεξιὰ φαίνεταί τι ὡς κεφαλὴ ***παιδὸς τραπεζοκόμου***, συνήθους εἰς παραστάσεις νεκρικῶν συμποσίων (βλ. ἀριθμ. 19. 47 κτλ.)· τῆς *τραπέζης* ὅμως οὐδὲν ἴχνος διετηρήθη, διότι ἀπεκόπη ἐκεῖθεν ἡ στήλη.

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ οὐδὲν ἴχνος ἑτέρας μορφῆς ἢ ἐπίπλου διακρίνεται, καίτοι ὑπάρχει ἱκανὸς χῶρος.

Τὸ *βάθος* τῆς παραστάσεως, μὴ διατηρηθὲν πανταχοῦ, ἀπε-

δόθη διὰ σκοτεινῆς βαφῆς κατὰ τὸ σύστημα τῶν *Σικυωνίων ζωγράφων* (βλ. ἀριθμ. 1. 2) καὶ διακρίνεται μόλις ἄνω δεξιά·

Τὸ ἔργον παρ' ὅλην τὴν ἀτελῆ διατήρησιν φαίνεται μετὰ τέχνης σχεδιασθὲν καὶ λίαν ἐμπείρως ἐγκαὲν κατὰ τὴν μέθοδον τῆς *Σικυωνίας Σχολῆς*, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26.

45

Στήλη τῆς ***Πραΐχας*** ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου ἐκ πέντε τμημάτων καὶ ἑνὸς λίαν μικροῦ συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. —Ὕψος 0.603, πλάτος 0.372, πάχος 0.118.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, οὗ τὸ μέσον ἀκρωτήριον κοιλαίνεται διεδρικῶς, ὡς τὸ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 43 στήλης. Ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἄνθος ὑποκύανον γραπτόν, ἐξ οὗ ἐκφύονται ἕλικες δαψιλεῖς ὁμοίας βαφῆς καὶ μελαίνης βαίνουσαι πρὸς τὰς γωνίας.

Τὰ γραπτὰ φύλλα τοῦ κυματίου τοῦ γείσου διετηρήθησαν ἐξαιρέτως ζωηρά, πορφυρᾶ πρὸς μέλανα ἐναλλασσόμενα· τὸ μεταξὺ αὐτῶν ἐβάφη ῥόδινον κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν· ὁμοίαν βαφὴν διατηρεῖ καὶ ἡ ὑπὲρ τὸ κυμάτιον αὖλαξ.

Τοῦ μέρους τούτου καὶ τῆς ἐπιγραφῆς διετηρήσαμεν ἀποτυπώματα ἐπὶ τῶν χωμάτων, ὅπου εἶχε ῥιφθῆ ἡ στήλη, ἐν οἷς ζωηρότατα διατηροῦνται αἱ βαφαί.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη σχεδὸν βαθέως καὶ ἐπιμελέστατα, τῶν γραμμάτων τοῦ μὲν πρώτου στίχου διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς, τοῦ δὲ δευτέρου ζωηροτάτην τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν:

Π Ρ / Ι Χ Α
Π Ο Σ Ε Ι Δ Ω Ν Ι Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Πραΐχα*** θυγάτηρ τοῦ ***Ποσειδωνίου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τὸ ἰδιάζον σχῆμα τοῦ Π καθ' ὅλα ὅμοιον πρὸ τὸ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10)·

ἐμφανῶς ἀμφότερα τὰ ἔργα προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου, *Σικυωνίου ζῳγράφου* βεβαίως, ὡς ἐκεῖ εἴπομεν.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι ἔκτυποι *ῥόδακες*, κοῖλοι τὰ ἔσω ὡς ἀνατετραμμέναι φιάλαι σπονδικαί, διατηροῦντες κάλλιστα τὴν ῥοδίνην αὐτῶν βαφήν.

Ὀλίγον ὑπ' αὐτοὺς ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις* διὰ μελαίνης ὁριζοντίου γραμμῆς, δι' ἣν ἀφίνεται περιέργως ἀριστερὰ μόνον ἄγραφον κάθετον πλαίσιον. Τῆς παραστάσεως διετηρήθη τὸ ἄνω τέταρτον περίπου ἐν καλῇ καταστάσει τῶν βαφῶν :

Ἄνω παρίσταται κορωνὶς κυανῆ πρὸς δήλωσιν τῆς *οἰκίας* ἢ τοῦ *δωματίου*, ἔνθα ὑπόκειται ἡ παράστασις, καὶ ὑπ' αὐτὴν προοπτικῶς ὁ ὄροφος· ἐν μέσῳ δηλοῦται γωνία καὶ ἑκατέρωθεν οἱ πλάγιοι τοῖχοι ἢ τὰ διαχωρίσματα τῆς αἰθούσης ταύτης, ὁ μὲν κυανοπράσινος καὶ κίτρινος, οἱ δὲ πορφυροῖ, μέλανες καὶ κίτρινοι καθέτως, μετὰ χρήσεως εἰς τὰ ἄκρα ἀριστερᾷ μὲν τῷ θεατῇ βαθυκυάνου καὶ πορφυρᾶς βαφῆς, δεξιᾷ δὲ ῥοδίνης καὶ κυανῆς.

Ὡς φαίνεται ὁ ζῳγράφος ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ οὐ μόνον τὰς λεπτομερείας τοῦ δωματίου, ὡς ὁ *Σικυώνιος* ἐπίσης ὁμότεχνος αὐτοῦ, ὁ γράψας τὴν στήλην τῆς ἀρτιτόκου Ἡδίστης (ἀριθμ. 1), ἀλλὰ καὶ τὰ ποικίλα κοσμήματα τῶν τοίχων, οἵτινες παρὰ τοῖς Θεσσαλοῖς ἐκοσμοῦντο ζωηρῶς καὶ δαψιλῶς, ὡς δι' ἀνασκαφῶν καὶ εὑρημάτων ἐβεβαιώθημεν.

Ἐκ δὲ τῶν μορφῶν διετηρήθη δεξιᾷ τῷ θεατῇ τὸ ἄνω ἥμισυ κεφαλῆς γυναικός, τῆς *Πραΐχας*, ἧς ἡ κόμη ἐδηλώθη καστανὴ καὶ τὸ πρόσωπον ὠχροκίτρινον.

Τὸ ἔργον εἶναι ἐπιμελῶς γεγραμμένον καὶ αἱ βαφαὶ λίαν ἐντέχνως ἐγκεκαυμέναι ἄνευ ἰχνῶν τοῦ κέστρου καὶ ἄνευ ἐξογκώσεων. Ὅτι τοῦτο εἶναι δεῖγμα τῆς *Σικυωνίας Σχολῆς*, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη, κεῖνται περὶ τὸ 217 π. Χ., ὡς οἱ τῆς τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10) ἕνεκα τοῦ Γ.

Ὅτι δαψιλῶς ἐβάπτοντο οἱ τοῖχοι τῶν οἰκιῶν ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀποδεικνύεται ἐξ οἰκίας, ἣν εὕρομεν ἐν *Φθιώτισι Θήβαις*, ἧς κονιάματα ζωηρῶς βεβαμμένα διεσώσαμεν· αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν περίοδον μεταξὺ 300 - 100 π. Χ., ὡς βεβαιοῖ πλησίον εὕρεσις *μεγαρικῶν σκύφων*· βλ. *Πρακτικὰ* τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1907 σελ. 163.

46

Στήλη τοῦ ***Παρμενίσκου*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου.—Ὕψος 0.446, πλάτος 0.348, πάχος 0.083.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗ πολὺ ἀπεκόπη· τὰ ἀκρωτήρια αὐτοῦ ἦσαν κυανᾶ βεβαμμένα, ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου διετηρήθη τὸ ἥμισυ πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς, περιβαλλομένου ὑπὸ κύκλου βαθέως κιτρίνου, οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἐν ἀριθμ. 28· ἐκφύεται δ' ἐκ τεσσάρων βλαστῶν καὶ ἑλίκων ἀβεβαίου βαφῆς.

Τὰ γραπτὰ συνήθη φύλλα τοῦ κυματίου τοῦ γείσου διετηρήθησαν εὐδιακρίτως.

Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων τοῦ μὲν πρώτου καὶ τρίτου στίχου διατηρούντων ἴχνη μελαίνης, τῶν δὲ τοῦ δευτέρου ἐρυθρὰν βαφήν.

ΠΑΡΜΕΝΙΣΚΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΗΠΕΙΡΩΤΗΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Παρμενίσκος*** υἱὸς τοῦ ***Ἀλεξάνδρου*** τὴν πατρίδα ***Ἠπειρώτης***».

Ὅτι καὶ ἄλλων Ἠπειρωτῶν εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 28, ἔνθα βλέπε καὶ τὰ περὶ τῆς χρονολογικῆς σημασίας τοῦ γενικωτέρου ἐθνικοῦ *Ἠπειρώτης*.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ συναπώλετο μετὰ τοῦ ἀποκοπέντος τῆς στήλης· ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν εἶναι καλή:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ἀνήρ, ὁ ***Παρμενίσκος,*** εὐρέων ὤμων καὶ μεγάλης κεφαλῆς σχεδὸν κατενώπιον, στρέφων ὀλίγον πρὸς δεξιὰ ἑαυτοῦ· ἐσώθη δὲ μέχρι τοῦ στήθους.

Φορεῖ χιτῶνα, πιθανῶς ἡμιχειρίδωτον κρομμυόχρουν καὶ χλαμύδα ἀσθενοῦς καστανοῦ χρώματος, πεπορπωμένην ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου.

Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐγένετο τὰ πολλὰ ἐξίτηλον, ἀποδοθέν, ὡς βεβαίως καὶ τὰ λοιπὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος, δι᾽ ὑπερύθρου καὶ κιτρίνης βαφῆς.

Ὑπὲρ τὸ μέτωπον αὐτοῦ ἐσώθησαν ἴχνη πίλου ἴσως, οἷον εὕρομεν καὶ ἐπὶ ἄλλων στηλῶν (ἀριθμ. 10. 29. 43).

Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτοῦ δὲν διακρίνεταί που, τὴν δὲ δεξιὰν καταβιβάζει καὶ πιθανῶς προεξέτεινεν εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου χειρὸς *γυναικὸς* ἀπέναντι αὐτοῦ σχεδὸν κατενώπιον ὁμοίως παρασταθείσης μετὰ ἐλαφρᾶς κλίσεως πρὸς ἀριστερὰ ἑαυτῆς.

Ἐσώθη δὲ καὶ αὕτη μέχρι τῆς ὀσφύος περίπου καὶ φορεῖ χιτῶνα ὑπερύθρου παρυφῆς καὶ μελαινῶν πτυχῶν, χρώματος δ᾽ ἐξιτήλου, καὶ πλούσιον λίαν λεπτὸν ἱμάτιον ὁμοίως ἐξιτήλου βαφῆς, περιβάλλον τὰ νῶτα καὶ ἠρμένον κομψῶς ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐν εἴδει πέπλου.

Ἡ καστανὴ κόμη αὐτῆς στενῶς ἐπικειμένη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχει κτενισθῆ ἐπιμελῶς καὶ χωρίζεται ἐν μέσῳ ὑπὲρ τὸ μέτωπον.

Τὸ πρόσωπον αὐτῆς, οὗτινος δὲν διετηρήθησαν αἱ λεπτομέρειαι, ἀπεδόθη, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος, δι᾽ ὠχροκιτρίνης καὶ ῥοδίνης βαφῆς, ὡς συνήθως δηλοῦνται ταῦτα εἰς τὰς γυναῖκας τῶν στηλῶν τούτων· ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ φαίνονται ἴχνη παχυτέρας βαφῆς.

Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτῆς δὲν διακρίνεταί που, τὴν δὲ δεξιὰν καταβιβάζουσα μετὰ τοῦ βραχίονος ἐν τῷ ἱματίῳ, ὅπερ ἐντείνει, ὡς ἡ Ἀρχιδίκη (ἀριθμ. 20), φαίνεται ὅτι προεξέτεινεν εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς τοῦ Παρμενίσκου.

Θὰ ἦτο δὲ αὕτη ἡ μήτηρ μᾶλλον, ἧττον δὲ σύζυγος τοῦ ἐπιγραφομένου, καὶ θὰ παρίστατο καθημένη, καίτοι εἶναι ἰσοκέφαλος πρὸς τὸν ὀρθὸν ἴσως ἱστάμενον Παρμενίσκον.

Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων ἀσφαλεστέρων

παραδειγμάτων, ὅτι ὁ δεξιούμενος δὲν εἶναι πάντοτε ὁ ἀποθανών, αἱ δὲ παραστάσεις χαιρετισμῶν δὲν δηλοῦσι συνάντησιν τῶν προσώπων ἐν τῷ Ἅδῃ, ἀλλ' ἁπλῆν οἰκογενειακὴν σκηνὴν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου τῶν ζώντων.

Τὸ *βάθος* τῆς παραστάσεως παρουσιάζει φθορὰν ῥοδιζούσης βαφῆς πρὸς μίμησιν τοῦ χρώματος τῶν τοίχων τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑποτίθεται ἡ παράστασις.

Ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως τὸ ἔργον εἶναι ἐκ τῶν πολὺ καλῶν, καίτοι τὸ θέμα εἶναι κοινότατον. Τεχνικῶς δὲ φαίνεται μετ' ἐπιμελείας σχεδιασθὲν καὶ ἐγκαέν· διότι δὲν ἐπίκεινται ἐμφανῶς παχεῖαι αἱ βαφαί, οὔτε ἴχνη τῆς διαβάσεως τοῦ κέστρου ἢ καυτηρίου ὑπάρχουσιν. Ὅτι τοῦτο εἶναι δεῖγμα τῆς μεθόδου τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς*, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη κεῖνται μεταξὺ 250 - 225 π. Χ.

47

Στήλη τοῦ *Διονυσίου* ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου.—Ὕψος 0.43, πλάτος 0.405, πάχος 0.058.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗτινος τὸ μὲν μέσον ἀκρωτήριον φέρει ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένον ἀνθεμοειδὲς κόσμημα (πρβλ. ἀριθμ. 20), βεβαμμένον ῥόδινον, τὸ δὲ δεξιὸν ἀποκοπὲν πάλαι κατὰ τὴν ἐξεργασίαν τῆς στήλης συνεκολλήθη διὰ λιθοκόλλης καὶ δύο ὀρειχαλκίνων συνοχέων χωνευτῶν· ἐσώθη δὲ ὁ ἕτερος αὐτῶν καὶ ἴχνη τῆς μαρμαρώδους ἐκείνης ὕλης. Τὰ λοιπὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν κάλλιστα, ἐν οἷς γραπτὴ κάλυξ λευκὴ ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, ἐκφυομένη ἐκ ῥοδίνων καὶ πρασίνων φύλλων· τοιαύτη κόσμησις δὲν εἶναι τῶν συνήθων ἐν ταῖς στήλαις ταύταις.

Καὶ τοῦ γείσου τὰ μελάγχροα πρὸς ῥόδινα ἐναλλασσόμενα γραπτὰ φύλλα τοῦ κυματίου διετηρήθησαν κάλλιστα.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τῶν

μικρῶν γραμμάτων τοῦ μὲν πρώτου στίχου διατηρούντων ὡραίαν ἐρυθρὰν βαφήν, τῶν δὲ λοιπῶν μέλαιναν:

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
ΣΕΥΘΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Διονύσιος*** υἱὸς τοῦ ***Σεύθου***».

Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 26. Θὰ ἦτο ὅμως οὗτος *Θρᾷξ* τὴν καταγωγήν, διότι τὸ ὄνομα *Σεύθης* εἶναι κοινότατον παρὰ τοῖς Θρᾳξὶ (βλ. ἀριθμ. 40. 189 κλ.).

Ὑπ᾽ αὐτὴν ἄρχεται διὰ βαθέως ἐρυθρᾶς ὁριζοντίου γραμμῆς *γραπτὴ παράστασις*, ἧς τὰ δύο τρίτα ἄνω διετηρήθησαν ἐν πολὺ καλῇ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται σχεδὸν κατενώπιον ἀνὴρ νέος, ἀμύσταξ καὶ ἀγένειος, ὁ ***Διονύσιος***, κατακεκλιμένος ἐπὶ συμποσιακῆς κλίνης, ἧς διακρίνεται τὸ στρῶμα ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ζωηροτάτου ἐρυθροῦ χρώματος.

Φορεῖ χιτῶνα κίτρινον πιθανῶς, ἡμιχειρίδωτον, καὶ ἱμάτιον λευκὸν μετὰ μελαινῶν πτυχῶν, περιβάλλον τὸ κάτω σῶμα μέχρι που τοῦ μέσου τῶν κνημῶν.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα στηριζομένην διὰ τοῦ ἀγκῶνος ἐπὶ δύο προσκεφαλαίων, ὧν τὸ ἄνω διετηρήθη ῥόδινον βεβαμμένον, φέρει ὁριζοντίως πρὸ τῆς κοιλίας, ἴσως ἀδρανῆ ὑπὸ τὴν δεξιάν, ἣν κάμπτων ἐπίσης ἔχει πρὸ τοῦ στήθους, κρατοῦσαν μικρὸν σκύφον ἢ φιάλην μέλαιναν, ἤτοι μεταλλίνην, ἄνευ λαβῶν, ἵνα πίῃ ἐξ αὐτῆς.

Κρατεῖ δὲ τὸ ἀγγεῖον τοῦτο διὰ τοῦ λιχανοῦ κάτω καὶ τοῦ ἀντίχειρος ἄνω, ὡς πράττουσι νῦν πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως ἐν Ἀρκαδίᾳ οἱ διαρκῶς πίνοντες, ἵνα μεθυσθῶσι δι᾽ ἐπίσημόν τι γεγονός, οἷον γάμον κττ.

Ἔχει δὲ τὰ γόνατα ὀλίγον ἠνωρθωμένα καὶ ἀναπαύει τοὺς ἄκρους πόδας ἐπὶ προσκεφαλαίου διὰ παχείας ῥοδίνης βαφῆς ἀποδοθέντος.

Ἡ κόμη αὐτοῦ ἐδηλώθη μέλαινα καὶ βραχεῖα, τὰ δὲ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος διὰ πορφυρᾶς μετὰ κιτρίνης βαφῆς, ἐν ᾧ

αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου ἀπεδόθησαν κατὰ τὸ σύνηθες διὰ μελαίνης.

Περὶ τὸν ἀριστερὸν ὦμον καὶ ὄπισθεν τοῦ Διονυσίου διακρίνονται πολλαὶ τοξοειδεῖς γραμμαί, αἵτινες δὲν ἀνήκουσιν εἰς ἔρεισμά τι τῆς κλίνης, ὡς θὰ ἀνέμενέ τις, ἀλλὰ πιθανώτερον εἶναι *διορθώσεις* τοῦ περιγράμματος αὐτοῦ τοῦ Διονυσίου.

Ἐγράφη δῆλα δὴ οὗτος τὸ πρῶτον ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ δέοντος· τοῦτο διώρθωσεν ὁ ζῳγράφος καὶ ἐπέτυχε νὰ παραστήσῃ τὴν ἀληθῆ θέσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐφρόντισεν ἢ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαφανίσῃ κατόπιν τὰς περιττὰς γραμμάς, ἢ ἐβιάζετο νὰ περατώσῃ ἐνωρὶς τὴν γραφήν. Τοιαύτην σπουδὴν καὶ ὁμοίας διορθώσεις ἀπαντῶμεν οὐχὶ σπανίως ἐπὶ τῶν ζῳγραφιῶν τῶν Παγασῶν (βλ. ἀριθμ. 20. 30 κλ.).

Ἀριστερᾷ δὲ τῷ θεατῇ παρίσταται ἀσυνήθως μικρὸς ***παῖς τραπεζοκόμος,*** οὗτινος τὸ ὕψος τοῦ σώματος μόλις φθάνει τὸ τῆς κλίνης. Ἐσώθη τὰ ἄνω μέχρι που τῶν ἰσχίων.

Φορεῖ χιτῶνα ἰόχρουν, ἀχειρίδωτον, ἀφίνοντα γυμνὸν τὸν λαιμὸν καί τι τοῦ στήθους· καταβιβάζει τὴν δεξιὰν μέχρι τοῦ ἀγκῶνος σωθεῖσαν, τῆς δὲ ἀριστερᾶς ὑψοῖ, ὡς φαίνεται, τὸν πῆχυν ἀτενίζων πρὸς τὸν δεσπότην, ὡς ἵνα εἴπῃ, ἢ μᾶλλον εὐχηθῇ τι αὐτῷ.

Τὰ γυμνὰ καὶ ἡ κόμη αὐτοῦ ἀπεδόθησαν ὡς τὰ τοῦ Διονυσίου.

Ὄπισθεν τοῦ παιδὸς παρὰ τὴν ἀριστερὰν ἀκμὴν τῆς στήλης παρίσταταί τι ἄδηλον, πιθανῶς ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου ἑστυκώς, κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον, σωθεὶς τὸ ἄνω ἥμισυ περίπου, ἀλλ' ἐξίτηλος τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς ὤμους γενόμενος· ἀπεδόθη δὲ τὰ μὲν ἄλλα διὰ μέλανος περιγράμματος, κατὰ δὲ τὰς ἀκμὰς τῆς ἀντηρίδος ἔμπροσθεν διὰ βαθείας ῥοδίνης βαφῆς ἀσυνήθως (πρβλ. ἀριθ. 28).

Ἐπειδὴ ὁ Χθόνιος Ἑρμῆς παρίσταται κατὰ κανόνα ὑπὸ τὴν γραπτὴν παράστασιν, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι εἰς τὰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις τῆς παραστάσεως αὐτοῦ ἐντὸς τῆς εἰκόνος, ὡς ἐν ἀριθμ. 26. 29. 30 κλ., πρόκειται περὶ τοῦ Ἑρμοῦ τῆς οἰκίας ἢ τῆς παρακειμένης ὁδοῦ.

Τὸ *βάθος* τῆς εἰκόνος ἀπεδόθη διὰ βαθείας ῥοδόχρου βαφῆς ἐξαιρετικῶς, ἄνευ δηλώσεως λεπτομερειῶν τῆς αἰθούσης, ἔνθα ὑπόκειται ἡ παράστασις.

Τὸ ἔργον ἐποιήθη μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ἄνευ καλλαισθησίας καὶ λεπτότητος· σφάλματα σημαντικὰ καὶ διορθώσεις παρατηροῦνται περὶ τὰ ἀνακριβῶς ἀποδεδομένα σκέλη καὶ τὰς ἀτόνους ὡς ξυλίνας χεῖρας αὐτοῦ· ἀλλ᾽ ἡ ἔγκαυσις τῶν βαφῶν ἐξετελέσθη ἐπιτηδείως, χωρὶς νὰ διακρίνωνται τὰ ἴχνη τοῦ διελθόντος κέστρου ἢ καυτηρίου.

Κατὰ ταῦτα φαίνεται ἡ εἰκὼν ἐνέχουσα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς* ἐν τῇ Ζωγραφικῇ, περὶ ὧν εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26. Περιέργως δὲ οἱ Ἴωνες ζωγράφοι τῶν Παγασῶν φαίνονται προτιμῶντες τὴν γραφὴν *νεκρικῶν συμποσίων*, διότι εἰς πλεῖστα τούτων διεκρίναμεν τὰς μεθόδους τῆς Σχολῆς ταύτης (ἀριθμ. 19. 27. πρβλ. 21. 42 κλ.).

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 225 π. Χ.

48

Στήλη τῆς ***Λα]μίας*** ἐκ καλοῦ μελανολίθου, ἐξ ἑπτὰ μεγάλων καί τινων μικρῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ἐλλείπει ἄνω ἀριστερὰ τὸ τρίτον περίπου τοῦ γείσου καὶ τῆς ἐπιγραφῆς. —Ὕψος 0.75, πλάτος 0.315, πάχος 0.06.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς αἱ ὑπ᾽ ἀριθμ. 18. 22. 26. 30. 42 κλ., ὅπερ ἀπεσχίσθη· ἐλάχιστα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς διετηρήθησαν ἐπὶ τῆς κάτω ταινίας τοῦ γείσου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

. . . Μ Ι Α
. . . Λ Α Ν Ο Σ
. . . Τ Τ Α

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Λα]μία*** θυγάτηρ τοῦ ***Μέ]λανος,*** τὴν

πατρίδα *Θρᾶ]ττα»*. Αἱ συμπληρώσεις αὗται εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὸν ἐλλείποντα ἀριστερὰ χῶρον καὶ πρὸς τὴν τηρουμένην ἀραιότητα τῶν γραμμάτων ὑπὸ τοῦ ἐπιμελοῦς χαράκτου.

Εὑρέθησαν δὲ καὶ ἄλλων Θρᾳκῶν στῆλαι ἐν Παγασαῖς (πρβλ. ἀριθμ. 40. 47. 189 κλ.).

Ὑπ᾽ αὐτὴν ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις*, δι᾽ ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν ἄγραφον λεῖον πλαίσιον λίαν πλατύ, ὡς ἐν τῇ ὑπ᾽ ἀριθ. 2 στήλῃ· ἀλλ᾽ ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν εἶναι μετριωτάτη:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ φαίνεται ὅτι παρίσταται μορφὴ γυναικεία, ἡ ***Λαμία*** ἄρα, κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον καθημένη ἐπὶ κλισμοῦ, οὗτινος ὀλίγα ἴχνη κιτρίνης καὶ πορφυρᾶς βαφῆς διετηρήθησαν· ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἀπεσχίσθη, αἱ δὲ λοιπαὶ λεπτομέρειαι δὲν διακρίνονται.

Ἀπέναντι αὐτῆς φαίνονται τὰ βαθέως κρόκινα καὶ πορφυρᾶ σκέλη προσερχομένης δευτέρας μορφῆς, ἴσως ***ἀνδρικῆς***· εἰς τὴν θέσιν τοῦ στήθους αὐτῆς διατηρεῖται βαθεῖα κυανῆ βαφή, ἴχνη δὲ πορφυρᾶς εἰς τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς.

Ἴσως ἔτεινον αἱ μορφαὶ αὗται τὰς δεξιὰς εἰς χειραψίαν.

Τὸ *δάπεδον* διετηρήθη καλῶς, ἀποδοθὲν διὰ παχείας ἰόχρου βαθυτάτης βαφῆς μετὰ λευκῆς ἴσως καὶ ἄλλων ἀναμεμιγμένης.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ὑπάρχει ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον ἐπιπολαίως γραφεὶς καὶ ἱκανῶς ἐξίτηλος γενόμενος.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

Εἶναι περίεργον ὅτι καὶ ἐπὶ μελανολίθων ἐγράφοντο παραστάσεις· αἱ βαφαὶ ἐπίκεινται παχύταται καὶ ἀποτρίβονται ὡς παιπάλη ἕνεκα τῆς ἀτελοῦς ἐγκαύσεως βεβαίως, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 181.

49

Στήλη τοῦ ***Λυσίππου*** καὶ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ ***Φιλονίκου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα. —Ὕψος 0.52, πλάτος 0.27, πάχος 0.048.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ ὑπ᾽ ἀριθμ. 48, ἐφ᾽ οὗ δηλοῦνται εἰς τὰ ἄκρα ὀρθοκέραμοι γλυπτῶς· καὶ τὰ γραπτὰ συνήθη κοσμήματα διετηρήθησαν πολὺ καλῶς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων κάλλιστα τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν, ἐξ ἧς ἐνεποτίσθησαν καὶ τὰ πέριξ :

ΛΥΣΙΠΠΟΣ
ΞΕΝΟΦΑΝΟΥ
ΦΙΛΟΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΑΡΧΟΥ
ΘΗΒΑΙΟΙ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Λύσιππος*** υἱὸς τοῦ ***Ξενοφάνου(ς)*** καὶ ὁ ***Φιλόνικος*** υἱὸς τοῦ ***Πολιάρχου,*** τὴν πατρίδα ***Θηβαῖοι***».

Ἡ σχέσις αὐτῶν θὰ εἶναι βεβαίως στενῶν συγγενῶν, ἴσως πρώτων ἐξαδέλφων· ἐγράφη δὲ πρῶτον ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Λυσίππου καὶ μετά τινα χρόνον ἀποθανόντος τοῦ Φιλονίκου καὶ ταφέντος ἐκεῖ ἐχαράχθη καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὐτοῦ.

Τὸ δ᾽ ἐθνικὸν δηλοῖ ὅτι ἦσαν οὗτοι ἐκ τῶν *Φθιωτίδων Θηβῶν* μᾶλλον, ἧττον δ᾽ ἐκ τῶν Θηβῶν τῆς Βοιωτίας : διότι ἐπὶ τῶν Θεσσαλικῶν ἐπιγραφῶν οἱ μὲν ἐκ τῆς πρώτης πόλεως ὀνομάζονται ἁπλῶς ***Θηβαῖοι,*** οἱ δ᾽ ἐκ τῆς δευτέρας γενικῶς ***Βοιώτιοι.***

Ἦσαν δ᾽ αἱ Φθιώτιδες Θῆβαι σπουδαιοτάτη πόλις τοῦ Βορειοτάτου τέρματος τῆς Φθιώτιδος παρὰ τὸν Παγασιτικὸν κόλπον, πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Ἄκκετσι καὶ τῆς Νέας Ἀγχιάλου· ἐκεῖ ἐξετελέσαμεν τῷ 1907 καὶ 1908 ἀνασκαφάς. Ἡ πόλις αὕτη κατεστράφη τῷ 217 π. Χ. ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Ε′ καὶ μετωνομάσθη *Φιλιππούπολις* (βλ. ἀριθμ. 10).

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις* ἀρίστης διατηρήσεως τῶν βαφῶν, ὁλόκληρος διατηρηθεῖσα :

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται νεανίας ὁ ***Λύσιππος,*** κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον καθήμενος ἐπὶ κλισμοῦ, οὗτινος οἱ δύο φαινόμενοι πόδες καὶ ὁ ἄνω σύνδεσμος αὐτῶν ἀπεδόθησαν

κατὰ τὸ σύνηθες πορφυροῖ. Εἶναι δ' ὑπεστρωμένος ὁ κλισμὸς διὰ προσκεφαλαίου, ὅπερ διατηρεῖ ἴχνη ῥοδίνης καί τινος μολυβδόχρου βαφῆς.

Πατεῖ δὲ τοὺς πόδας ἐπὶ ταπεινοῦ ὑποποδίου κροκίνου καὶ τὰ ἔσω πορφυροῦ δηλωθέντος, ἤτοι ξυλίνου, τὸν μὲν δεξιὸν δι' ὅλου τοῦ πέλματος, τὸν δὲ ἀριστερὸν διὰ τοῦ προσθίου μόνον, ὡς ἀποσυρομένου τοῦ σκέλους ἐν ἀναπαύσει παραπλεύρως.

Φορεῖ δὲ ὁ Λύσιππος χιτῶνα ἡμιχειρίδωτον κρόκινον, ὅστις ἀφίνει γυμνὸν τὸν λαιμόν, καὶ ἱμάτιον ἐκ τῶν νώτων καὶ ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατερχόμενον καὶ περιβάλλον τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος μέχρι δὲ τοῦ μέσου τῶν κνημῶν διῆκον, δηλωθὲν διὰ παχείας λευκῆς βαφῆς πρὸς τὸ τεφρὸν ἀποκλινούσης.

Τοὺς ἄκρους πόδας αὐτοῦ καλύπτουσιν ὑψηλὰ ὑποδήματα (πρβλ. ἀριθ. 9) λευκαζούσης ῥοδίνης βαφῆς, συγκρατούμενα δι' ἱμάντων βαθέως πορφυρῶν διασταυρουμένων.

Εἶναι δ' ἀσκεπὴς τὴν κεφαλήν, ἔχων κόμην μελανοπόρφυρον, ἥτις ἐγένετο τὰ πολλὰ ἐξίτηλος, ὡς καὶ αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου, ὅπερ ἀπεδόθη, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος, διὰ κεραμόχρου πρὸς τὸ πορφυροῦν ἀποκλινούσης βαφῆς.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐκφαινομένην κατὰ τὸν πῆχυν ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ἐκ τοῦ ἱματίου, καταβιβάζων φέρει ὁριζοντίως πρὸς τὸ ἑτερώνυμον ἰσχίον, ἔνθα φαίνεται κρατοῦσα ἠπίως τὸ ἱμάτιον.

Τὴν δὲ δεξιὰν προεκτείνει εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου χειρὸς ***νεανίου,*** πιθανῶς τοῦ ***Φιλονίκου,*** ἐνώπιον αὐτοῦ ὀρθοῦ ἱσταμένου κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ἡ εἰκὼν ἐποιήθη ζῶντος ἔτι τοῦ Φιλονίκου.

Οὗτος φέρει τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ δεξιὸν ἀποσύρεται πρὸς τὰ ὀπίσω ὡς ἐν τέρματι πορείας, πατοῦν διὰ τοῦ προσθίου τοῦ πέλματος.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ὅμοιον τῷ τοῦ Λυσίππου, ἀδήλου βαφῆς καὶ βραχεῖαν χλαμύδα πεπορπωμένην ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου

καὶ κατερχομένην φυσικῶς ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, ἧς ἡ μὲν ἐξωτερικὴ ὄψις ἐδηλώθη μελανοπόρφυρος, τὸ δ᾽ ἐσωτερικὸν (ἀστάρι, πρβλ. ἀριθμ. 29), ἐφ᾽ ὅσον ἐφαίνετο, διὰ παχείας λευκῆς πρὸς τὸ τεφρόχρουν ἀποκλινούσης βαφῆς. Φορεῖ δὲ καὶ ὑποδήματα, οἷα ὁ Λύσιππος, καὶ ἔχει τὴν κόμην καὶ τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος οἷα ἐκεῖνος.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ὑπετέθη ἔχων ὑπὸ τὴν χλαμύδα ὁριζοντίως παρὰ τὸ στῆθος· διὸ ἡ τελευταία προέχει ἐξογκουμένη· τὴν δὲ δεξιὰν προεκτείνει ἐλαφρῶς συνάπτων μετὰ τῆς ὁμωνύμου τοῦ Λυσίππου.

Ὄπισθεν τοῦ Φιλονίκου προσέρχεται ***νεανίσκος***, ἴσως νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐπιζῶν, ὅστις παρεστάθη ἀκριβῶς ὡς ἐκεῖνος, καταβιβάζων μόνον τὴν δεξιὰν παρὰ τὴν λαγόνα, τῆς ἄκρας χειρὸς κρατούσης τι, ἴσως ῥαβδίον, ὅπερ σύρει μεθ᾽ ἑαυτοῦ.

Τὸ *δάπεδον* τῆς παραστάσεως ἀπεδόθη διὰ βαθείας κιτρίνης βαφῆς καὶ ἀνωτάτω ἐνιαχοῦ δι᾽ ἰόχρου πρὸς δήλωσιν πιθανῶς τοῦ ξυλίνου πατώματος τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑποτίθεται ἡ παράστασις.

Τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος, τὰ πολλὰ ἐξίτηλον γενόμενον, ἐδηλώθη ἰόχρουν κατὰ μίμησιν τῶν τοίχων τοῦ δωματίου, οὗτινος λεπτομέρειαι δὲν διακρίνονται, οὐδὲ ἀπεδόθησαν πιθανῶς.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ διετηρήθη ἡ κεφαλὴ μετὰ τοῦ λαιμοῦ ***ἑρμοῦ*** Ἑρμοῦ Χθονίου, νεανικοῦ κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον διὰ μέλανος, ὡς συνήθως, περιγράμματος δηλωθέντος.

Ἡ εἰκὼν παρ᾽ ὅλην τὴν κοινότητα τοῦ τύπου δὲν στερεῖται ποιᾶς τινος χάριτος, καίτοι κατὰ τὰς λεπτομερείας ἐνέχει ἱκανὰ σφάλματα: ἡ ἀπόδοσις τῶν σκελῶν τοῦ Λυσίππου λίαν μακρῶν δὲν εἶναι οὔτε ὡραία οὔτε ἀληθής. Ἐπίσης ἀνακριβῶς ἐδηλώθη ἡ δῆθεν πίπτουσα κατὰ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ Φιλονίκου χλαμύς, φαινομένη μεταξὺ τῶν σκελῶν αὐτοῦ. Καὶ οἱ χιτῶνες αὐτοῦ καὶ τοῦ νεανίσκου δὲν

ἀπεδόθησαν ἐπιτυχῶς, περίεργος δὲ εἶναι ἡ διάταξις τῶν χλαμύδων.

Τεχνικῶς δὲ παρουσιάζει τὸ ἔργον μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὴν στήλην τῆς Πηνηΐδος καὶ τοῦ Ἡροδότου (ἀριθμ. 29), ὡς νὰ ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου ζῳγράφου: διότι καὶ αἱ βαφαὶ ἐπίκεινται παχεῖαι καὶ ἡ ἔγκαυσις καὶ ἐπίστρωσις αὐτῶν ἐγένετο οὕτως, ὥστε νὰ διακρίνωνται τὰ ἴχνη τοῦ διελθόντος ὀργάνου, ὡς ἐν ταῖς σημεριναῖς ἐλαιογραφίαις.

Κατὰ ταῦτα ἡ στήλη φέρει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς *Ἀττικῆς Σχολῆς* ἐν τῇ Ζῳγραφικῇ, περὶ ὧν βλ. ἀριθμ. 26.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 225 π. Χ.

Περὶ τῶν ἐν Φθιώτισι Θήβαις ἀνασκαφῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἐκεῖθεν πολυτίμων πορισμάτων διά τε τὴν προϊστορικὴν καὶ ἱστορικὴν περίοδον τῆς πόλεως ἐκείνης, ἥτις εἶναι αἱ Μυκῆναι τῆς Βορείου Ἑλλάδος, βλ. ὅσα ἐγράψαμεν ἐν τοῖς *Πρακτικοῖς* τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας *1907* σελ. 161-169 καὶ *1908* κεφάλ. Γ΄.

50

Στήλη ***γυναικὸς*** μετὰ τοῦ ***θυγατρίου*** αὐτῆς ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ ἄνω τρίτον περίπου τοῦ ὅλου ἐλλείπει ἀποκοπέν. — Ὕψος 0.62, πλάτος 0.402, πάχος 0,098.

Ἄνω οὐδὲν ἴχνος τῆς ἐπιγραφῆς διετηρήθη, ἀλλ᾽ εὐθὺς ἄρχεται ἡ *γραπτὴ παράστασις,* ἧς καὶ ἡ ἀρχὴ ἐνιαχοῦ ἀπεκόπη· ἀφίνεται δ᾽ ἑκατέρωθεν αὐτῆς ἄγραφον λεῖον πλαίσιον οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον (βλ. ἀριθμ. 48) καὶ ἐσώθη ὁλόκληρος πλὴν μικρᾶς ἄνω δεξιὰ καὶ ἐν μέσῳ ἀριστερὰ ἀποσχίσεως· ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν εἶναι ἀρκούντως καλή:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ***νεαρὰ γυνή,*** ἡ ἀποθανοῦσα, καθημένη κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον ἐπὶ ἕδρας, ἧς τὸ νῶτον εἶναι εὐθὺ καὶ πολυτελέστερον, οἱ δὲ τέσσαρες πόδες αὐτῆς παρεστάθησαν μετά τινος σπουδῆς λεπτυνόμενοι τὰ μέσα καὶ ἐξογκούμενοι τὰ ἄκρα· δηλοῦνται

δὲ διὰ βαθείας πορφυρᾶς καὶ κροκίνης βαφῆς· κατωτάτω διακρίνονται διὰ μελαίνης βαφῆς οἱ τέσσαρες συνοχεῖς τῆς ἕδρας. Εἶναι δ' ὑπεστρωμένη αὕτη δι' ἑνὸς ἢ δύο προσκεφαλαίων, ὧν ἡ φαινομένη ὄψις διατηρεῖ ὡραίαν ῥοδίνην βαφήν.

Φορεῖ δὲ ἡ γυνὴ χιτῶνα λεπτὸν ῥόδινον, ποδήρη καὶ ἀχειρίδωτον, ὅστις ἀφίνει γυμνὸν τὸν λαιμόν, τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ πολὺ τοῦ στήθους, φυσικώτατα καὶ χαριέστατα, διότι ὁ κορμὸς αὐτῆς κλίνει ἐλαφρῶς πρὸς τὰ κάτω, οὕτω δ' ὁ χιτὼν ἐκχύνεται πρὸς τοὺς βραχίονας καὶ μόλις συγκρατεῖται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, ὡς τῶν σημερινῶν ἐξώμων λεγομένων γυναικῶν.

Φορεῖ δὲ καὶ ἱμάτιον μετὰ παρυφῶν, κρόκινον ἐνιαχοῦ δηλούμενον, ἐκ τῶν νώτων ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατὰ τὸν ἀνδρικὸν τρόπον φερόμενον καὶ ἐκ δεξιῶν περὶ τὴν κοιλίαν συστρεφόμενον, ὡς τὸ τῆς Φίλας (ἀριθμ. 30), καλύπτον τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν. Τὸ περίγραμμα καὶ αἱ πτυχαὶ αὐτοῦ ἀπεδόθησαν, ὡς συνήθως, διὰ μελαίνης βαφῆς, αἱ δὲ παρυφαὶ δι' ἄλλης ἐξαφανισθείσης, ἴσως ἐρυθρᾶς βαθείας.

Τὴν κόμην ἐπιμελῶς ἐκτενισμένην ἔχει συναγάγει εἰς ὄγκον ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς καὶ περιέβαλε τὸ πλεῖστον αὐτῆς ἐντὸς κεφαλοδέσμου σφιγκτῶς ἡρμοσμένου, ὅστις ἀπεδόθη διὰ βαθείας ἐρυθρᾶς βαφῆς· φαίνεται δ' ὅτι τούτου κατέρχεται ἐπὶ τοῦ τραχήλου τὸ ὑπόλοιπον, ὡς περίπου τὸ σημερινὸν «τσεμπέρι» (πρβλ. ἀριθ. 23) ἐν εἴδει πέπλου ἐλαφροῦ.

Πατεῖ δὲ τοὺς ἄκρους πόδας, ὧν ἐκφαίνεται ἐκ τοῦ χιτῶνος ὁ ἀριστερὸς ἐντὸς ἐρυθρᾶς ἐφεστρίδος τοῦ σημερινοῦ τρόπου, ἴσως κιτρίνης τὰ ἐπὶ τοῦ κτενὸς βεβαμμένης (πρβλ. ἀριθ. 16, 23, 25, 29 κλπ.) ἐπὶ μεγάλου ὑποποδίου ἐν εἴδει σκίμποδος, λίαν προσφιλοῦς καὶ σήμερον παρὰ ταῖς γυναιξὶ («σκαμνάκι», βλ. σελ. 170-171), βαθέως πορφυροῦ καί που κροκίνου μετὰ δύο πλατέων ἐρυθρῶν ποδῶν δηλωθέντος. Τὸ δεξιὸν σκέλος ἀπέσυρε πρὸς τὰ ὀπίσω ἐν ἀναπαύσει καὶ διὰ τοῦτο δὲν φαίνεται.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτῆς ἀπεδόθησαν δι' ἀσθενοῦς

κεραμόχρου μετὰ χρήσεως πιθανῶς ῥοδίνης καὶ λευκῆς βαφῆς, δι᾽ ὧν προσεδόθη πολὺ τὸ ὡραῖον, ἅβρὸν καὶ χαρίεν εἰς τὴν γυναῖκα ταύτην.

Κλίνει δὲ ἱκανῶς τὴν κεφαλὴν καὶ ὀλίγον τὸν κορμὸν πρὸς τὰ κάτω μετὰ πολλῆς κομψότητος καὶ χάριτος, ἵνα ἕλξῃ πρὸς τὴν ἀγκάλην αὐτῆς **κοράσιον,** ὅπερ προσβλέπει τρυφερῶς καὶ περιπαθῶς, ἐπιθέτουσα τὴν ἄκραν δεξιὰν χεῖρα ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ θωπευτικῶς, ἐν ᾧ διὰ τῆς ἀριστερᾶς φαίνεται ὡς νὰ θέλῃ νὰ λάβῃ αὐτὸ ἀπὸ τῆς χειρός, ἵνα προσελκύσῃ ἐγγύτερον πρὸς ἑαυτὴν μεταξὺ τῶν γονάτων.

Ἵσταται δὲ τὸ κοράσιον ὀρθὸν κεκλιμένον πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ παρεστάθη κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον, φοροῦν χιτωνίσκον λευκόν, βραχὺν καὶ ἀχειρίδωτον μέχρι τῶν γονάτων περίπου διήκοντα· αἱ κνῆμαι αὐτοῦ θὰ ἦσαν γυμναί, ὡς εἰκάζομεν ἐξ ἰχνῶν κεραμόχρου βαφῆς, δι᾽ ἧς καὶ τὰ λοιπὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπεδόθησαν. Συνεχύθη ὅμως ὑπὸ τοῦ ζῳγράφου τὸ κάτω σῶμα τοῦ κορασίου μετὰ τοῦ δεξιοῦ σκέλους τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ οὕτω δὲν διακρίνονται σαφῶς τὰ ὅρια αὐτῶν.

Τὸ πρόσωπον τοῦ κορασίου ἐγένετο ἐξίτηλον, ἡ δὲ κόμη αὐτοῦ εἶναι συνηγμένη ὄπισθεν εἰς μικρὸν ὄγκον κατὰ μίμησιν τῆς μητρὸς καὶ ἀπεδόθη πορφυρᾶ· φαίνεται δὲ ὂν ὀκταετὲς περίπου. Ὑψοῖ τὰς χεῖρας ἐλαφρῶς, ἐμβάλλον τρυφερῶς τὴν ἄκραν δεξιὰν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τῆς μητρὸς αὐτοῦ.

Ὄπισθεν τοῦ κορασίου ὑπολείπεται ὀλίγος χῶρος ἀνεπαρκὴς πρὸς δήλωσιν τρίτης μορφῆς, ἐλλείπει δὲ ἐνταῦθα ὀλίγον τῆς εἰκόνος ἀποσχισθέν.

Ἀλλ᾽ ὑπὲρ τὸ διάστημα τοῦτο διακρίνεταί τι ὡς γεῖσον ἢ κορωνὶς ***ἐξώστου,*** ὑποβασταζομένου ὑπὸ κιόνων διὰ κροκίνης βαφῆς ἀποδοθέντων, ξυλίνων ἄρα ὑποτεθέντων.

Καὶ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν καὶ ὄπισθεν τῆς γυναικὸς φαίνονται ὅμοιαί τινες γραμμαὶ ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, ἐξ ὧν καθίσταται πιθανόν, ὅτι παρεστάθη ὄντως ἐξώστης τῆς οἰκίας, ἔνθα ὑποτίθεται ἡ παράστασις.

Τὸ *δάπεδον* κάτω παρεστάθη βαθὺ πορφυροῦν ὡς ἡ ἕδρα

πρὸς δήλωσιν τοῦ σανιδώματος τοῦ δωματίου ἢ ἐξώστου τῆς οἰκίας. Οὕτω δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ γυνὴ παρεστάθη ἀφηρωϊσθεῖσα ἐντὸς ναοῦ, ὡς θὰ ὑπώπτευέ τις ἐκ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν λεπτομερειῶν, αἵτινες περιεσώθησαν.

Τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος ἄνω δεξιὰ διακρινόμενον ἀπεδόθη σκοτεινὸν καὶ ἀπετρίβη πολλαχοῦ.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ἐκεῖ, ἔνθα ἀναμένομεν *ἑρμῆν* Ἑρμοῦ Χθονίου, οὐδὲν σαφὲς ἴχνος αὐτοῦ διετηρήθη· πιθανὸν ὅμως εἶναι ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἐξηφανίσθη.

Ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως τὸ ἔργον εἶναι ἐξαίρετον, ἐκ τῶν πρώτων τῆς ὅλης Συλλογῆς διά τε τὸ περιπαθὲς καὶ τρυφερὸν τῆς συλλήψεως, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀκριβῆ, κομψὴν καὶ χαρίεσσαν ἀπόδοσιν τοῦ θέματος ἐν ταῖς λεπτομερείαις.

Βεβαίως συγκινεῖ μυχίως τὸν θεατὴν τὸ θέμα ἀποθανούσης μητρός, ἥτις τοσοῦτον ποθεῖ τὸ ὀρφανὸν αὑτῆς τέκνον καὶ μετὰ τοσαύτης τρυφερότητος καὶ στοργῆς ἀσπάζεται· ἐννοεῖται ὅτι ἡ σκηνὴ ὑποτίθεται ἐν τῷ νῦν βίῳ, ἀλλ' ὁ θεατὴς γινώσκει ὅτι ἡ μήτηρ ἔχει ἤδη ἀποθάνει.

Ἐπὶ ἀττικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων ὑπάρχει οὐχὶ ὀλιγάκις ὅμοιον θέμα· ἐν γένει δὲ τὸ ἔργον φαίνεται ἐνέχον τὸ αἰσθηματικὸν καὶ περιπαθὲς τῆς *Ἀττικῆς* Τέχνης.

Ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν μέθοδον τῆς διατάξεως καὶ ἐγκαύσεως τῶν βαφῶν, ἡ στήλη αὕτη φαίνεται οὖσα ἐγγύτερον πρὸς τὴν *Ἰωνικὴν* ἢ μᾶλλον πρὸς τὴν *Σικυωνίαν* Σχολήν, διότι ἡ τελευταία ἀποδίδει συνήθως τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν εἰκόνων (ἀριθμ. 1).

Ἡμεῖς διακρίνομεν μᾶλλον ***Ἴωνα ζωγράφον*** ἐπὶ τῆς εἰκόνος ταύτης, μιμούμενον ἐν τοῖς θέμασιν Ἀθηναίους τεχνίτας, ὡς ἀκριβῶς εἴδομεν συμβαῖνον τὸ αὐτὸ ἐν τῇ στήλῃ τῆς Ἀφροδεισίας (ἀριθμ. 28). Πρὸς τοῦτο καὶ αἱ ὡραῖαι καὶ σπάνιαι βαφαὶ καὶ ἡ ταχύτης καὶ ἐλευθερία πρὸς ἀπόδοσιν τῶν γραμμῶν συνηγοροῦσι· διότι οἱ Σικυώνιοι διακρίνονται διὰ τὸ θετικὸν καὶ λελογισμένον τῶν γραμμῶν αὐτῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Ἴωνας καὶ Ἀττικούς, οἵτινες σύρουσιν ἐπιπο-

λαιότερον μὲν καὶ ταχύτερον, ἀλλὰ καὶ λίαν κομψῶς καὶ μεγαλοφυῶς τὰς γενικὰς γραμμὰς τῶν μορφῶν.

Περὶ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, οὐδὲν πιθανὸν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ἐλλειπούσης τῆς ἐπιγραφῆς· ἐκ λόγων ὅμως ἀνασκαφικῶν καὶ ἐκ τῆς παραβολῆς πρὸς ἄλλας στήλας ἀσφαλοῦς ὁπωσδήποτε χρονολογίας φαίνεται ἡ εἰκὼν ποιηθεῖσα μεταξὺ 250-200 π. Χ.

51

Στήλη τῆς *Δημητρίας* καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς ***Καλλιστράτης*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς ἐλλείψεως κατωτάτω, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα. —Ὕψος 0.578, πλάτος 0.223, πάχος 0.062.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθμ. 48, ὀλίγον ἀποκοπὲν ἄνω δεξιά, οὗτινος τὰ γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν καλῶς. Καὶ τῆς συνήθους *κορωνίδος* ἐσώθη φθορὰ τῶν βαφῶν.

Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων τοῦ μὲν πρώτου καὶ τρίτου στίχου διατηρούντων κάλλιστα τὴν ἐρυθρὰν αὐτῶν βαφήν, τῶν δὲ λοιπῶν τὴν μέλαιναν. Φαίνεται δ' ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρός, ὁπόθεν δέον νὰ ὑπονοήσωμεν ὅτι ἡ στήλη ἐποιήθη μετὰ τὸν θάνατον τῆς Καλλιστράτης, ὅτε ἐγράφη καὶ τῆς προαποθανούσης μητρὸς αὐτῆς τὸ ὄνομα. Ἀλλ' ἡ σκηνὴ ὑποτίθεται ὡς ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ τῶν ζώντων:

ΔΗΜΗΤΡΙΑ
ΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΥ
ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΗ
ΔΑΑΝΔΡΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *Δημητρία* θυγάτηρ τοῦ ***Δημοστράτου*** καὶ ἡ ***Καλλιστράτη*** θυγάτηρ τοῦ ***Δαάνδρου***».

Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26. Ἡ σχέσις τῶν

γυναικῶν τούτων φαίνεται οὖσα μητρὸς καὶ θυγατρός· κατὰ ταῦτα ὁ Δάανδρος ἦτο σύζυγος τῆς Δημητρίας.

Ὑπ' αὐτὴν ἄρχεται δι' ὁριζοντίου ἐρυθρᾶς γραμμῆς *γραπτὴ παράστασις*, ὁλόκληρος διατηρηθεῖσα, ἀλλ' ἐν μετριωτάτῃ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται γυνή, ἡ ***Δημητρία***, κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον καθημένη ἐπὶ κλισμοῦ πορφυρῶν ποδῶν, ὧν δύο διακρίνονται, ὑπεστρωμένου διὰ ῥοδίνου προσκεφαλαίου.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ποδήρη, ἀφίνοντα γυμνὸν τὸν λαιμόν, μέλανος περιγράμματος καὶ βαφῆς ἐξιτήλου, ἴσως ὠχρᾶς, ἐξ οὗ ἐκφαίνεται τὸ πρόσθιον τοῦ ἄκρου ποδὸς ἐντὸς βαθέως κροκίνου σανδαλίου (βλ. ἀριθμ. 50).

Φορεῖ δὲ καὶ ἱμάτιον ἐκ τῶν νώτων, ἠρμένον πιθανῶς ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐν εἴδει πέπλου, περιβάλλον τὸ σῶμα ὀπίσω καὶ τὸ κάτω ἥμισυ αὐτοῦ ἐμπρὸς μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν.

Αἱ λεπτομέρειαι τῆς βαφῆς αὐτοῦ τε καὶ τοῦ προσώπου καὶ τῶν γυμνῶν μερῶν τοῦ σώματος ἐγένοντο ἐξίτηλοι, πλὴν τοῦ μέλανος περιγράμματος, τῶν ὁμοίων ἐπίσης πτυχῶν, καὶ ἰχνῶν πορφυρομελάνων τῆς ἐπιμελῶς ἐκτενισμένης κόμης, ἥτις παρ' ὅλον τὸν ἄλλως τε ἀμφίβολον πέπλον φαίνεται συνηγμένη ὄπισθεν εἰς μικρὸν συστρεφόμενον σπειροειδῶς ὄγκον.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἧς μόλις ὁ βραχίων ἐσώθη, καταβιβάζει, τὴν δὲ δεξιὰν καταβιβάζουσα ἐπίσης προεκτείνει εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου χειρὸς γυναικός, τῆς ***Καλλιστράτης***.

Αὕτη ἵσταται ὀρθὴ ἐνώπιον αὐτῆς κατὰ τὸν δεξιὸν καί τι πλέον κρόταφον, φοροῦσα χιτῶνα ὅμοιον καὶ ἱμάτιον ἐκ τῶν ὤμων κατερχόμενον καὶ ἔμπροσθεν συναγόμενον, διῆκον δὲ μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν.

Ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτῆς ἐξηφανίσθησαν, ὡς καὶ αἱ βαφαὶ τῶν ἐνδυμάτων· μόνον ἴχνη ἐρυθρὰ ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ ἱματίου διακρίνονται.

Τὸ *δάπεδον* τῆς παραστάσεως ἐδηλώθη βραχὺ καὶ σκοτεινόν, τὸ δὲ *βάθος* ἴσως ὅμοιον· ἀμφότερα ὅμως ἐξηφανίσθησαν, ἀφέντα μολυβδόχρουν τινὰ λευκάζουσαν φθοράν.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ διετηρήθη *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον νεανικὸς παρασταθείς, φορῶν *πόλον* (πρβλ. ἀριθμ. 22. 30), ἐξ οὗ δύναται νὰ ἀνήκῃ ἑτέρᾳ τινὶ χθονίᾳ θεότητι.

Εἶναι δὲ ἱδρυμένος ἐπὶ βάθρου, οὗτινος ἐσώθη μόλις ὁ ἄνω ἀναβαθμός, τοῦ λοιποῦ συναπολομένου μετὰ τοῦ ἐντεῦθεν ἀποκοπέντος τῆς στήλης· ἐπ᾽ αὐτοῦ διακρίνονται ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς ἔκ τινος ἀγγείου βεβαίως κατατεθειμένου, ὡς ἐν ἀριθμ. 28. 55 κλ.

Τὸ ἔργον εἶναι κοινοῦ τύπου καί, ἐφ᾽ ὅσον ἐπιτρέπει ἡ διατήρησις νὰ εἰκάσωμεν, κοινῆς ἐργασίας ἐκ τῶν εὐθηνῶν διὰ τὸν λαὸν στηλῶν, οἵας μάλιστα οἱ *Ἀττικοὶ* ζῳγράφοι κατεσκεύαζον (βλ. σελ. 183). Δὲν στερεῖται ὅμως ἀκριβείας καὶ κομψότητος· ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι τὸ περίγραμμα τῶν μορφῶν ἦτο λίαν ἰσχυρὸν ὡς ἐν ἀριθμ. 20, καὶ διακρίνεται καὶ μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν βαφῶν.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 250 - 225 π. Χ.

52

Στήλη τοῦ ***ἱερέως Οὐάφρου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ ἄνω τέταρτον καὶ τὸ κάτω τρίτον περίπου τοῦ ὅλου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα, τοῦ τελευταίου συμπληρωθέντος διὰ γύψου. —Ὕψος 0.348, πλάτος 0.364, πάχος 0.08.

Ἀνωτάτω διετηρήθη ἱκανὸν τῆς ἀντηρίδος, ἄνευ ἰχνῶν κορωνίδος ἢ γείσου, ἐξ οὗ θὰ διεκρίνομεν τὸ σχῆμα τῆς στήλης.

Ὑπ᾽ αὐτὸ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή, τῶν γραμμάτων διατηρούντων κάλλιστα τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν:

ΟΥΑΦΡΗΣΩΡΟΥ
ΠΟΣΕΙΡΙΤΗΣΙΕΡΕΥΣ
ΙΣΙΔΟΣΧΑΙΡΕ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Οὐάφρης*** υἱὸς τοῦ ***Ὥρου*** τὴν πατρίδα ***Ποσειρίτης,*** ὢν ***ἱερεὺς*** τῆς ***Ἴσιδος***· ὦ Οὐάφρη, ***χαῖρε!***»

Ἀμφότερα τὰ ὀνόματα εἶναι ἐμφανῶς τῆς Αἰγυπτιακῆς γλώσσης, ἐξηλληνισμένα. Τὸ δὲ ἐθνικὸν κεῖται ἀντὶ τοῦ *Βουσ(ε)ιρίτης*, δηλοῦν ὅτι ὁ Οὐάφρης κατήγετο ἐκ τῆς περιφήμου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Δέλτα κειμένης πόλεως ***Βουσίριδος***, ἥτις ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων προεφέρετο καὶ Pu-si-ri, ἐξ οὗ τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ *Ποσειρίτης*. Εἶχε δ᾽ ἡ Βούσιρις μέγιστον ἱερὸν τῆς Ἴσιδος.

Ἂν ὁ Οὐάφρης ἦτο ἱερεὺς τῆς Ἴσιδος ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἢ ἔν τινι ἱερῷ τῆς ἐξελληνισθείσης ἀπὸ τῆς Δ′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος θεᾶς ταύτης, κειμένῳ ἐν Παγασαῖς ἢ Δημητριάδι, δὲν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἀσφαλῶς· φαίνεται ὅμως πιθανώτερον τὸ δεύτερον τοῦτο. Σημειωτέον δ᾽ ὅτι καὶ ἐπὶ δύο ἔτι στηλῶν τῶν Παγασῶν ἀναφέρονται Σιδώνιοι, ἀναγραφόμενοι ὡς *ἱερεῖς*, ἄδηλον τίνος θεότητος.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἄρχεται δι᾽ ὁριζοντίου μελαίνης γραμμῆς *γραπτὴ παράστασις*, δι᾽ ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν λίαν πλατὺ ἄγραφον πλαίσιον, μόνον εἰς τὰ ἄκρα λεῖον ἐξειργασμένον, ἀσύμμετρον δέ (πρβλ. ἀριθμ. 2)· διετηρήθη δ᾽ ἐξ αὐτῆς τὸ ἄνω ἥμισυ καί τι πλέον, ἐν καλῇ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Παρὰ τὸ μέσον τῆς στήλης παρίσταται ἀνήρ, ὁ ***Οὐάφρης***, ἀμύσταξ καὶ ἀγένειος τρία τέταρτα κατενώπιον, τῆς κεφαλῆς ἀποδοθείσης ἕνεκα στροφῆς πρὸς δεξιὰ ἑαυτοῦ κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον· ἵστατο δὲ πιθανῶς ὀρθὸς ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ἱερῶν αὑτοῦ καθηκόντων.

Φορεῖ χιτῶνα ἡμιχειρίδωτον χρώματος ῥοδίνου πρὸς τὸ λευκὸν ἀποκλίνοντος, καὶ ἱμάτιον βαθέως κυανοῦν, ὡς συμπεραίνομεν ἔκ τινων ἰχνῶν παρὰ τὸ μέσον τοῦ σώματος, καίτοι εἶναι ἀβέβαιον ἂν ταῦτα ἀνήκουσι τῷ ἱματίῳ· τοῦτο κατερχόμενον ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου πίπτει ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου πήχεως καὶ ἑλίσσεται περὶ αὐτὸν κρατούμενον. Φαίνεται δ᾽ ὅτι εἶναι ἐζωσμένον εὐρέως περὶ τὴν ὀσφύν, σχηματίζον τὸν συνήθη εἰς παραστάσεις τῶν ὀπαδῶν τῆς θεᾶς ταύτης λεγόμενον *Ἰσιακὸν δεσμὸν* (nodus Isiacus). Τὸ περίγραμμα καὶ αἱ πτυχαὶ αὐτοῦ εἶναι μέλανα, ὡς συνήθως.

Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶναι ἀσκεπὴς καὶ διακρίνεται ἡ στενῶς ἐπικειμένη ἀραιὰ καὶ βραχεῖα, βαθέως καστανὴ κόμη αὐτοῦ ἀποτριβεῖσα τὰ πολλά· αἱ δὲ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου δὲν διετηρήθησαν μὲν ἀρτίως, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι εἶχον χαρακτηριστικὰ ἰδιάζοντος τύπου. Ἀπεδόθη δὲ τὸ πρόσωπον καὶ ὁ λαιμὸς αὐτοῦ δι' ἐρυθρᾶς καὶ κιτρίνης βαφῆς, ἐν ᾧ αἱ χεῖρες ὅμοιαι ἀλλὰ βαθύτερον κίτριναι· ἡ δὲ ἀφινομένη ὑπὸ τῆς κάτω σιαγόνος σκιὰ ἐδηλώθη ὑπομέλαινα.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καταβιβάζει, φέρων τὸν πῆχυν ὁριζοντίως πρὸ τοῦ σώματος καὶ κρατῶν διὰ τῆς ἄκρας χειρός, ἥτις μόνη ἐκφαίνεται ἐκ τοῦ ἱματίου, μικρόν τι ἀντικείμενον κυανοῦν ἀποδοθέν, ὅπερ θὰ εἶναι *σεῖστρον*, ἤτοι ὄργανον τῆς Ἰσιακῆς λατρείας.

Τὴν δὲ δεξιὰν καταβιβάζων ἐπίσης ἐλαφρῶς προεκτείνει, τῆς ἄκρας χειρὸς κρατούσης μεγάλην σπονδικὴν φιάλην ὑπόλευκον, μέλανος περιγράμματος, ἣν κλίνει πρὸς τὰ ἔξω, ἵνα τελέσῃ σπονδήν, ἐκχύνων εὐρέως τὸ ἐν αὐτῇ ὑγρόν, ὅπερ ἀπεδόθη κιτρινόλευκον. Δὲν εἶναι ἄρα οἶνος, ἀλλὰ ὕδωρ, καὶ δὴ τὸ *ἱερὸν ὕδωρ* τοῦ Νείλου, οὗτινος ἐγίνετο χρῆσις ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Ἴσιδος.

Διευθύνει δὲ τὸ βλέμμα ἔν τινι ἐκστάσει πρὸς τὰ ἐμπρὸς καί τι ἄνω, ἔνθα ἴσως ἐδηλοῦτό τι ἄγαλμα τῆς θεᾶς ἐξίτηλον γενόμενον.

Ὑπὸ τὴν φιάλην οὐδὲν ἴχνος ἀντικειμένου τινός, οἷον βωμοῦ ἢ ὁμοίου διακρίνεται· οὐδ' ἀλλαχοῦ τοῦ σωθέντος τῆς εἰκόνος ὑπάρχει ἴχνος ἐμφανὲς ἑτέρας μορφῆς ἢ ἀντικειμένου. Ἦτο ἄρα μονήρης ἡ μορφὴ τοῦ Οὐάφρου.

Τὸ *βάθος* τῆς παραστάσεως, μόλις ἐνιαχοῦ σωθέν, φαίνεται ὅτι εἶχε χρῶμα καστανόν, δι' οὗ καθίσταται ἄδηλον τί ἤθελε νὰ δηλώσῃ ὁ ζῳγράφος. Ἄνω δεξιὰ ὑπάρχει γραμμή τις ἐρυθρά, ἴσως ὑπόλοιπον λεπτομερειῶν τοῦ βάθους, ἐξαφανισθεισῶν.

Τὸ ἔργον ἐποιήθη μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας, δεικνυούσης λίαν ἔμπειρον καὶ καλλαίσθητον ζῳγράφον:

ἡ ἐν γένει σοβαρότης τοῦ ἐκτελοῦντος τὴν ἱεροτελεστίαν λειτουργοῦ ἀπεδόθη κάλλιστα.

Τοῦτο δεικνύει ὅτι ὁ ζωγράφος εἶχεν ἐνώπιον αὐτοῦ *πρότυπόν* τι, ἐξ οὗ ἤντλησε τὰ κύρια τοὐλάχιστον σημεῖα τῆς μορφῆς καὶ τὰ σύμβολα, ἅτινα δυσχερῶς δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τόσον ἀκριβῶς ἐγίνωσκεν αὐτὸς ἐν Παγασαῖς.

Ἀναφέρονται δὲ ἀρχαῖοι μεγάλοι καλλιτέχναι γράψαντες εἰκόνας *ἱερέων* ἀκριβῶς: ὁ Ἀθηναῖος περίφημος ζωγράφος καὶ ἐγκαύστης ***Νικίας,*** ὅστις πολλὰς εἰκόνας ἐπὶ μαρμάρου, καὶ δὴ ἐπιτυμβίους, ἔγραψε, καὶ ὃν πολλάκις συνηντήσαμεν ὡς ἐμπνεύσαντα τοὺς Παγασαίους τεχνίτας (βλ. ἀριθμ. 20. 26. 28 κλ.), ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου ὡς ποιήσας *μνημεῖον* διὰ τὸν μεγάβυζον, ἤτοι τὸν *ἱερέα* τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος.

Βεβαίως ἐντὸς τοῦ μνημείου, ὅπερ θὰ εἶχε τὴν γνωστὴν ἐκ τῶν ὀρόφων τῶν Παγασῶν μορφήν (βλ. ἀριθμ. 1 σελ. 98), δέον νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὑπῆρχε *στήλη,* ἐφ᾽ ἧς ἦτο γεγραμμένος ὁ ἱερεύς.

Καὶ ὁ ***Παρράσιος*** ἀναφέρεται γράψας *ἱερέα* τινά, ἀλλ᾽ οὐχὶ μονήρη· διότι παρ᾽ αὐτὸν ἵστατο παῖς κρατῶν θυμιατήριον καὶ στέφανον.

Ὁ δὲ Ἀθηναῖος μέγας καλλιτέχνης ***Ἀπολλόδωρος,*** ὁ ἐπιλεγόμενος *σκιαγράφος,* ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι ἔγραψεν εἰκόνα «εὐχομένου ἱερέως» μονήρη.

Ἴσως καὶ ὁ *ἱκετεύων* τοῦ μεγάλου ζωγράφου τῆς Θηβαϊκῆς Σχολῆς ***Ἀριστείδου*** ἦτο ἱερεύς τις.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν τεχνικὴν μέθοδον ἡ στήλη τοῦ Οὐάφρου δεικνύει μεγάλην ἐπιμέλειαν περὶ τὴν ἔγκαυσιν καὶ ἐπίστρωσιν τῶν βαφῶν, ἔτι δ᾽ ἐκλογὴν ἀνοικτῶν καὶ οὐχὶ καθωρισμένων χρωμάτων, ἄνευ παχύτητος ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῶν. Ὅτι τὰ πρῶτα εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς *Σικυωνίας Σχολῆς* ἐν τῇ Ζωγραφικῇ, τὰ δὲ δεύτερα τῆς *Ἰωνικῆς,* βλ. ἀριθμ. 26. Εἶναι πιθανὸν ὅμως ὅτι ἡ εἰκὼν ἐποιήθη ὑπὸ Ἴωνος ζωγράφου, καλῶς ἠσκημένου εἰς τὴν Ἐγκαυστικήν.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται οὐχὶ πολὺ μετὰ τὸ 250 π.Χ.

Διὰ τὴν σχέσιν τῆς εἰκόνος τοῦ Οὐάφρου πρὸς τὸν μεγάβυζον τοῦ Νικίου, τὸν ἱερέα τοῦ Παρρασίου, τὸν εὐχόμενον ἱερέα τοῦ Ἀπολλοδώρου καὶ τὸν ἱκετεύοντα τοῦ Ἀριστείδου ἐγράψαμεν τὰ δέοντα ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 σελ. 21 ἀριθμ. 4, σελ. 41 ἀριθμ. 13α καὶ σελ. 42 ἀριθμ. 14 καὶ 15. Περὶ τῶν καλλιτεχνῶν τούτων βλ. ὅσα λέγομεν ἐν τοῖς «*Θεσσαλικοῖς Μνημείοις*» σελ. 44-45 καὶ 47.

53

Στήλη τῆς ***Δημοῦς*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ σχεδὸν ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου.— Ὕψος 0.375, πλάτος 0.338, πάχος 0.078.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ διατηροῦνται πολὺ καλῶς τὰ γραπτὰ κοσμήματα, ἐν οἷς τὸ κάτω ἥμισυ πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, οὗτινος τὴν σημασίαν βλ. ἐν ἀριθμ. 28. Καὶ τὰ γραπτὰ φύλλα τοῦ κυματίου τοῦ γείσου, ῥόδινα πρὸς μέλανα ἐναλλασσόμενα παρὰ τὸ σύνηθες, διετηρήθησαν σχεδὸν καλῶς.

Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων πορφυρᾶν βαφήν:

ΔΗΜΩΔΩΡΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Δημὼ*** θυγάτηρ τοῦ ***Δώρου***».

Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 26.

Ὑπ' αὐτὴν ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις*, δεξιὰ μὲν καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ὕψος διατηρηθεῖσα, ἀριστερὰ δὲ κατὰ τὸ τρίτον καὶ ἐν μέσῳ κατὰ τὰ δύο τρίτα περίπου, καλῆς διατηρήσεως τῶν βαφῶν, αἵτινες ἔπαθον καὶ ἐκ προστριβῆς τῆς ἐπιφανείας ἐπὶ ἑτέρων στηλῶν κατὰ τὴν μεταφορὰν αὐτῶν:

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται γυνὴ νέα, ἡ ***Δημώ***, κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον καθημένη πιθανῶς, ἧς διεσώθη τὸ ἄνω ἥμισυ περίπου τοῦ σώματος.

Αἱ λεπτομέρειαι τῶν ἐνδυμάτων αὐτῆς ἐγένοντο ἐξίτηλοι, διακρίνεται δὲ μόλις ὁ χιτών, ὅστις ἀφίνει ἱκανὸν τοῦ στήθους καὶ τῶν ὤμων γυμνὸν ἕνεκα τῆς πρὸς τὰ ἐμπρὸς χαριεστάτης ἐλαφρᾶς κλίσεως τοῦ σώματος, ὡς περίπου ἐν ἀρ. 50.

Τὴν κόμην ἔχει συνηγμένην ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς κομψῶς εἰς ὄγκον. Τὰ δὲ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτῆς ἀπεδόθησαν δι᾽ ἐρυθρᾶς καὶ ῥοδίνης βαφῆς, δι᾽ ἧς πολὺ τὸ ὡραῖον, τὸ χαρίεν καὶ ἁβρὸν προσεδόθη εἰς τὴν μορφὴν ταύτην.

Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτῆς δὲν διακρίνεταί που. Φαίνεται ὅτι κατεβίβαζεν αὐτὴν κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Τὴν δὲ δεξιὰν προεκτείνει, πιθανῶς εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου χειρὸς **ἀνδρός**, ἴσως τοῦ πατρὸς αὐτῆς Δώρου, ὀρθοῦ ἀπέναντι αὐτῆς παρασταθέντος κατενώπιον σχεδόν.

Οὗτος εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον, ἔνθα ὑπόκειται ἡ παράστασις, διὰ μεγάλης ἁψιδοειδοῦς θύρας ὅλως ἁπλῆς ἄνευ φύλλων καὶ παραστάδων, ἥτις ἐφ᾽ ὅσον δὲν κατέχεται ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐδηλώθη δι᾽ ὑποπρασίνης ἢ κυανῆς βαφῆς, ἐν ᾧ τὸ περίγραμμα εἶναι βαθὺ κρόκινον· ὑποτίθεται λοιπὸν ὅτι ἔξω διὰ τῆς θύρας ὁρᾶται τὸ ὕπαιθρον.

Φορεῖ δὲ ὁ ἀνὴρ χιτῶνα βραχὺν μέχρι που τοῦ ἄνω τῶν μηρῶν διήκοντα, καστανόχρου τινὸς βαφῆς, καὶ χλαμύδα, ἥτις περιβάλλει τὸν λαιμὸν καὶ κατέρχεται ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ἐπὶ βραχὺ εἰς τὸ ὁμώνυμον πλευρόν, ἔνθα κρατεῖται ὑπὸ τῆς καταβιβαζομένης ἀριστερᾶς, ἧς ὁ πῆχυς ὑψοῦται ἐλαφρῶς ὑπὸ τὸ στῆθος. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐφόρει ἴσως κάλυμμά τι (πρβλ. ἀριθ. 28 καὶ 61).

Τὴν δὲ δεξιὰν καταβιβάζων ἐπίσης ὀλίγον προεκτείνει εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου τῆς Δημοῦς.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπεδόθησαν διὰ ἐρυθροπορφύρου βαφῆς, ἀνδρὸς ἰσχυροῦ καὶ ὑγιοῦς, αἱ δὲ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου ἐγένοντο ἐξίτηλοι.

Τὸ λοιπὸν *βάθος* τῆς παραστάσεως ἐκτὸς τοῦ τῆς πύλης ἀπεδόθη διά τινος μελάγχρου μετὰ κεραμόχρου ἐνιαχοῦ βαφῆς, ἐξ ἧς καθίσταται ἄδηλον ἂν ἀπεδίδοντο ἕτεραι λεπτομέρειαι, ἢ ποῦ ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ ὁ ζῳγράφος ὅτι ὑπόκει-

ται ἡ σκηνή· φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ πύλη ἀνήκει τῇ οἰκίᾳ ὡς αὔλειος θύρα, δι᾽ ἧς εἰσέρχεται ὁ ἀνὴρ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Τὸ ἔργον εἶναι ἀρκούντως κομψὸν καὶ μετ᾽ ἐπιμελείας πεποιημένον, αἱ δὲ βαφαὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἐπέκειντο πολὺ παχεῖαι καὶ ὅτι ἦσαν καλῶς ἐγκεκαυμέναι. Ἐκ τούτου θὰ ἥρμοζεν εἰς τὴν μέθοδον τῶν *Ἰώνων* μᾶλλον ἢ τῶν *Ἀττικῶν* ζῳγράφων τῶν Παγασῶν (βλ. ἀριθμ. 26).

Οἱ δὲ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 225 π. Χ.

54

Στήλη ***δύο μορφῶν*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ ἄνω ἥμισυ περίπου ἐλλείπει ἀποκοπέν. Ὕψος 0.495, πλάτος 0.345, πάχος 0.075.

Διετηρήθησαν τὰ κάτω τρία τέταρτα περίπου *γραπτῆς παραστάσεως*, δι᾽ ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν στενὸν κάθετον πλαίσιον ἄγραφον, οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον· εἶναι δὲ καλλίστη ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν, ὧν διεσώσαμεν καὶ τὰ ἐπὶ χωμάτων ἀποτυπώματα, ἐφ᾽ ὧν εἶχέ ποτε ῥιφθῆ· ἐπ᾽ αὐτῶν διακρίνονται ἔτι ζωηρότεραι αἱ βαφαί:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ***γυνὴ*** ἀπὸ τῶν ὤμων σωθεῖσα, κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον καθημένη ἐπὶ κλισμοῦ, οὗτινος οἱ τέσσαρες διακρινόμενοι ἀτόρευτοι πόδες ἀπεδόθησαν διὰ κιτρίνης βαφῆς· εἶναι δ᾽ ὑπεστρωμένος διὰ ταπεινοῦ καὶ πλατέος προσκεφαλαίου, οὗτινος ἡ φαινομένη ὄψις ἐδηλώθη διὰ ῥοδίνης βαφῆς, ὡς συνήθως.

Φορεῖ δὲ ἡ γυνὴ χιτῶνα ποδήρη, σχεδὸν ἀχειρίδωτον, ῥόδινον βεβαμμένον, ἐξ οὗ ἐκφαίνεται τὸ πρόσθιον τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου ποδὸς ἐντὸς κιτρίνου σανδαλίου ἢ ἐφεστρίδος (πρβλ. ἀριθμ. 50) μετ᾽ ἐρυθροῦ καττύματος, πατοῦντος ἐπὶ πορφυροῦ ὑποποδίου, ὑπεστρωμένου πιθανῶς διὰ κιτρίνου λεπτοῦ ὑφάσματος.

Φορεῖ δὲ καὶ ἱμάτιον ἐκ τῶν νώτων φερόμενον καὶ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου κατερχόμενον καὶ περιβάλλον τὸ κάτω σῶμα

ἀπὸ τῆς ὀσφύος μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν. Ἔχει δὲ τρεῖς παρυφὰς τὸ ἱμάτιον εἰς τὰς ἀκμὰς ἐν εἴδει ἐπαλλήλων ζωνῶν, διὰ ῥοδίνης βαφῆς ἀποδοθείσας, ἐν ᾧ ἡ βαφὴ τοῦ λοιποῦ ἱματίου ἐγένετο ἐξίτηλος.

Ἀλλὰ τὰ ἀκριβῆ ὅρια καὶ ἡ λεπτομερὴς διάταξις τῶν ἐνδυμάτων κατέστη δυσδιάκριτος, ἐξ ἀδυναμίας μᾶλλον τοῦ ζῳγράφου, ἧττον δ' ἐκ τῆς συγχύσεως τῶν βαφῶν. Οὕτω φαίνεται ὅτι ἡ γυνὴ συνήγαγε τὸ ἱμάτιον ὑπὸ τοὺς γλουτοὺς καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτοῦ.

Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καταβιβαζομένης καὶ ἀναπαυούσης τὸν πῆχυν ἐπὶ τοῦ μηροῦ περιβάλλει τὴν κοιλίαν, ἥτις παρεστάθη λίαν ἐξωγκωμένη, ὡς νὰ ἦτο ἔγκυος ἡ γυνὴ εἰς τοὺς τελευταίους αὐτῆς μῆνας· ἂν τοῦτο ἤθελε νὰ δηλώσῃ ὁ ζῳγράφος, ἢ ἐξ ἀδυναμίας παρέστησεν αὐτὴν οὕτως ὀγκώδη, παραμένει ἄδηλον. Ἡμεῖς θεωροῦμεν πιθανώτερον τὸ πρῶτον, χωρὶς νὰ ἀποκλείσωμεν τὸ ὅτι ἠδύνατο νὰ κρατῇ βρέφος, ὅπερ εἶχε σκεπάσει ἐντελῶς ἐντὸς τοῦ ἱματίου αὐτῆς· τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν δύναται ἄλλως νὰ βεβαιωθῇ ἢ κατασταθῇ πιθανόν, ἕνεκα τῶν ἄνω ἐλλείψεων τῆς στήλης.

Ἀλλ' ἐν γένει αἱ λεπτομέρειαι τοῦ σώματος αὐτῆς ἀπεδόθησαν λίαν ὀγκώδεις, ὡς γυναικὸς φύσει παχείας· τὰ γυμνὰ αὐτῆς ἐδηλώθησαν κατὰ μὲν τὸ στῆθος διὰ βαθείας κιτρίνης, κατὰ δὲ τὰς χεῖρας διὰ κεραμόχρου καὶ ὑπερύθρου βαφῆς.

Ἀπέναντι αὐτῆς ἵσταται ὀρθὴ ***θεράπαινα*** κατὰ τὸν δεξιὸν καί τι πλέον κρόταφον παρασταθεῖσα· τὸ βάρος τοῦ σώματος φέρει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους, ἀποσύρει δὲ τὸ δεξιὸν κεκαμμένον ἐν ἀναπαύσει.

Καὶ αὕτη ἐσώθη ἀπὸ τῶν ὤμων περίπου καὶ φορεῖ χιτῶνα ποδήρη ἀχειρίδωτον καθέτων πτυχῶν, πεπορπωμένον ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὤμων καὶ παρασυρόμενον κομψῶς ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ σκέλους· τὸ χρῶμα αὐτοῦ ἐγένετο ἐξίτηλον, φαίνεται δ' ὅτι ἦτο σκοτεινόν.

Φορεῖ δὲ καὶ βραχὺ ἱμάτιον ὡς ἐσθῆτα, σύνηθες παρὰ ταῖς θεραπαίναις (πρβλ. ἀριθμ. 11. 20. 23 κλ.), διῆκον μέχρι τοῦ ἄνω τῶν μηρῶν.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτῆς ἀπεδόθησαν ὡς τὰ τῆς δεσποίνης, ἀλλὰ μᾶλλον πορφυρᾶ, ἔχει δὲ πολὺ τὸ ἀκριβὲς καὶ χαρίεν ἡ μορφὴ αὕτη ὑπὲρ ἐκείνην, ὡς νὰ ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐργαστηρίου («μάστορη», πρβλ. ἀριθμ. 9).

Τὴν δεξιὰν χεῖρα καταβιβάζουσα φέρει ὁριζοντίως πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὦμον, τῆς ἄκρας χειρὸς κρατούσης ἐλαφρόν τι ἐρυθρὸν ἀντικείμενον λοξῶς διευθυνόμενον πρὸς τὰ ἄνω, βεβαίως *ῥιπίδιον*, οἷον συχνάκις ἀπαντῶμεν ἐπὶ τῶν στηλῶν τούτων (ἀριθμ. 20. 23 κλ.). Τὴν δὲ ἀριστερὰν φέρει ὑπὸ τὸν πῆχυν παρὰ τὸν ἀγκῶνα τῆς δεξιᾶς, ὡς ἵνα ὑποστηρίξῃ καὶ διαναπαύσῃ αὐτήν, ἀκριβῶς ὡς ἡ θεράπαινα τῆς Ἀρχιδίκης (ἀριθμ. 20).

Κάτω τὸ *δάπεδον* παρεστάθη πορφυροῦν πρὸς δήλωσιν ἐστρωμένου πιθανῶς δωματίου. Φαίνεται δ' ὅτι ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο γυναικῶν ἐρυθρόν τι ἀντικείμενον ἐπ' αὐτοῦ, παρέχον ὄψιν μικροῦ παιδίου, ὅπερ θὰ εἶναι τυχαία μᾶλλον σύγχυσις τῆς βαφῆς.

Τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος παρεστάθη σκοτεινόν, πρὸς μίμησιν τῶν τοίχων τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑπόκειται ἡ παράστασις ἄνευ δηλώσεως ἑτέρων λεπτομερειῶν ἐν αὐτῷ.

Εὐθὺς ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ὑπάρχει διὰ κυανομέλανος ἐξαιρετικῶς περιγράμματος, ὅπερ διακρίνεται ἐπὶ τοῦ ἀποτυπώματος τῶν χωμάτων, ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου νεανικοῦ κατενώπιον παρασταθέντος, κλίνοντος τὴν ἐστεφανωμένην καὶ διὰ πορφυρᾶς ταινίας ἀναδεδεμένην κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω ἐλαφρῶς καί τι δεξιὰ ἑαυτοῦ· τὰ ἄκρα τῆς ταινίας κυματίζουσιν εὐρέως ὑπὲρ τοὺς ὤμους. Παρεστάθη δὲ καὶ ἐστυκώς, τῶν διδύμων κιτρίνων καὶ τοῦ μέλους ἐρυθροῦ ἀποδοθέντων.

Εἶναι δὲ ἱδρυμένος ἐπὶ ἁπλοῦ, ὑψηλοῦ βάθρου, ἐφ' οὗ ἔμπροσθεν ἔχουσι κατατεθῆ δύο μικρὰ ἀντικείμενα, τὸ μὲν βαθέως πορφυροῦν, τὸ δ' ἕτερον ὑποκίτρινον, ἤτοι ἀγγεῖα καὶ δὴ σχήματος πελίκης, οἷα καὶ ἐπὶ ἄλλων ἑρμῶν εὕρομεν (πρβλ. ἀριθμ. 28. 55 κλ.).

Ἡ ἀντηρὶς τοῦ ἑρμοῦ δὲν παρεστάθη ἐπιτυχῶς, τοῦ τεχνί-

του δηλώσαντος αὐτὴν ἐν συνεχείᾳ μετὰ τῆς προσθίου ἕδρας τοῦ βάθρου. Ἐν τούτοις ἡ ἄνω ἕδρα τοῦ βάθρου φέρει προοπτικὸν σκιασμόν, ὡς ἁρμόζει (βλ. ἀριθμ. 15).

Τὸ ἔργον ἐποιήθη ἔν τινι σπουδῇ, εἰς ἣν ὀφείλονται πιθανῶς καὶ αἱ παρατηρηθεῖσαι ἀσυμμετρίαι, ἀποτέλεσμα ἐργασίας δύο ἴσως τεχνιτῶν, ὡς ἐν ταῖς ὑπ᾽ ἀριθ. 9. 20 κλ. στήλαις.

Ἀλλ᾽ ἡ ἐκλογὴ τῶν βαφῶν εἶναι πλουσία καὶ ἐπιτυχής, μετρία δ᾽ ἡ παχύτης αὐτῶν, ἄνευ ἰχνῶν τοῦ καυτηρίου ἢ κέστρου. Ὅτι τοιαῦτα εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς* ἐν τῇ Ζῳγραφικῇ, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Περὶ τῶν χρόνων, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, οὐδὲν ἀσφαλὲς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν. Ἀλλ᾽ ἐκ τῆς νωπότητος τῶν βαφῶν ὑποθέτομεν ὅτι ἡ στήλη ἐπ᾽ ὀλίγον μόνον χρόνον ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς γυναικός, ῥιφθεῖσα ἐνωρὶς εἰς τὸν πύργον, ἢ ὅτι εἶχε φυλαχθῇ ἐντὸς μνημείου, ὡς ἡ ὑπ᾽ ἀριθμ. 125 καὶ ἄλλαι. Διὰ λόγους ἀνασκαφικοὺς φαίνεται οὐχὶ πολὺ νεωτέρα τοῦ 200 π. Χ.

55

Στήλη τῆς ***Χοιρίλης*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, σχεδὸν ἀκεραία ἐκ πέντε τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὰ μὲν τρία ἀποτελοῦσι τὸ ἀέτωμα μετὰ μέρους τῆς ἀριστερᾶς γωνίας τῆς ἀντηρίδος, τὰ δ᾽ ἕτερα δύο τὸ λοιπὸν τῆς στήλης.

Μεταξὺ ὅμως τῶν πρώτων καὶ τῶν δευτέρων ἐλλείπει μικρὸν τμῆμα, οὗ ἕνεκα δὲν ἁρμόζει που τὸ ἄνω τοῖς κάτω· ἀλλὰ τὸ μάρμαρον, ἡ κατεργασία αὐτοῦ, αἱ διαστάσεις, ἡ ἐπιγραφὴ καὶ ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν καθιστᾷ σχεδὸν βέβαιον ὅτι πάντα ἀνήκουσι τῇ αὐτῇ στήλῃ. — Ὕψος 0.665, πλάτος 0.343, πάχος 0.06.

Τὸ ἀέτωμα ἀπεκόπη δεξιὰ καὶ ἄνω, διατηρεῖ δὲ ζωηρότατα τὰ γραπτὰ συνήθη κοσμήματα καὶ πρασίνην βαφὴν τῶν ἀκρωτηρίων· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀνάγλυφος ἀσπὶς κοίλη ἐν εἴδει ῥόδακος ἢ φιάλης σπονδικῆς, κοσμου-

μένη διὰ ῥοδίνης μὲν τὰ ἔσω, ἴσως δὲ καὶ λευκῆς παχείας βαφῆς, διὰ πορφυρᾶς δὲ κατὰ τὸν ὀμφαλόν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων τοῦ μὲν πρώτου στίχου διατηρούντων κάλλιστα τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν, τῶν δὲ τοῦ δευτέρου ὀλίγα ἴχνη μελαίνης, διότι τὰ πορφυρᾶ ἐπ᾽ αὐτῶν ἴχνη εἶναι ξένα:

Χ Ο Ι Ρ . . Η

ΗΡΑΚ . . . ΔΩΡΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ. ***Χοιρίλη*** θυγάτηρ τοῦ ***Ἡρακλε(ι)οδώρου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς ἐλλείπει ἄνω ἀριστερὰ οὐχὶ πολύ· ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν αὐτῆς εἶναι ***ἐξαιρέτως καλλίστη***, ὡς ἐν *οὐδεμιᾷ ἑτέρᾳ στήλῃ* ἐκ πασῶν τῶν εὑρεθεισῶν.

Τὸ δεξιὸν τμῆμα τῆς παραστάσεως ἐρραντίσαμεν διὰ fixatif ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν εὕρεσιν, καὶ διὰ τοῦτο διετηρήθη ἄριστα μετὰ τῆς αὐτῆς ζωηρότητος τῶν βαφῶν, ἣν εἶχεν, ὅτε εὑρέθη. Τὸ ἀριστερὸν τμῆμα δὲν ἐρραντίσαμεν, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ζωηρότης τῶν χρωμάτων ἐξησθένησεν ἐπαισθητῶς.

Οὕτως ἡ στήλη αὕτη ἀποτελεῖ ἐξαίρετον ἀπόδειξιν τῆς ἡμετέρας γνώμης, καθ᾽ ἣν ὁ ῥαντισμὸς τῶν γραφῶν τούτων διὰ fixatif εἶναι τὸ ἄριστον μέτρον πρὸς συντήρησιν τῶν χρωμάτων, ἐν ᾧ οἱ πολεμήσαντες αὐτήν, καὶ μηδὲν μέτρον μέχρι τοῦδε τοὐλάχιστον πρὸς στερέωσιν τῶν βαφῶν προτείναντες, φαίνεται ὅτι δὲν εὑρίσκονται ἐν τῷ δικαίῳ καὶ ὀρθῷ.

Παρίσταται δὲ ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ γυνή, ἡ ***Χοιρίλη***, κατὰ τὸν δεξιὸν πιθανῶς κρόταφον καθημένη ἐπὶ κλισμοῦ, οὗτινος διακρίνονται οἱτρ εἷς λεπτοὶ πόδες, βαθέως κρόκινοι δηλωθέντες· εἶναι δ᾽ ὑπεστρωμένος ὁ κλισμὸς διὰ δύο ἴσως προσκεφαλαίων, ῥοδίνων μὲν ὡς συνήθως τὸ ἥμισυ, βαθυπρασίνων δὲ τὸ λοιπόν.

Τῆς γυναικὸς διετηρήθησαν μόλις τὰ σκέλη ἀπὸ τῶν γονάτων περίπου, κεκαλυμμένα ἐντελῶς ὑπὸ ποδήρους χιτῶνος

πολυχρώμου, διότι τὸ μὲν ὄπισθεν ἥμισυ αὐτοῦ διατηρεῖ ζωηρὰν ῥοδίνην, τὸ δ' ἔμπροσθεν ἴχνη κιτρίνης βαφῆς· φορεῖ δὲ καὶ ἱμάτιον παχείας λευκῆς ἢ ὠχροκιτρίνης βαφῆς μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν διῆκον. Φαίνεται δ' ὅτι πατεῖ διὰ τῶν μόλις ἐκφαινομένων ἄκρων ποδῶν ἐπί τινος ταπεινοῦ ὑποβάθρου ἢ ὑποποδίου βαθέως κροκίνου. Αἱ χεῖρες αὐτῆς δὲν διακρίνονταί που.

Ἐνώπιον αὐτῆς δεξιᾷ τῷ θεατῇ ἵσταται ὀρθὸν κοράσιον, ***θεραπαινίς***, κατενώπιον μετ' ἐλαφρᾶς κλίσεως τῆς κεφαλῆς πρὸς δεξιὰ ἑαυτοῦ, ἤτοι πρὸς τὴν δέσποιναν.

Φορεῖ χιτῶνα ὑπομέλανα, ἀχειρίδωτον, ποδήρη, διασταυρούμενον περὶ τὸ στῆθος διὰ δύο ταινιῶν καὶ πιθανῶς ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν, καὶ ὑπηρετικὸν ὕφασμα (ποδιά, πρβλ. ἀριθμ. 30) καλύπτον τὸ πρόσθιον τοῦ σώματος, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφὺν καὶ μέχρι τῶν ἄκρων ποδῶν διῆκον· τὸ χρῶμα αὐτοῦ εἶναι βαθὺ πράσινον ζωηρότατα σωθέν.

Ἡ κόμη τοῦ κορασίου ἀπεδόθη μέλαινα, ὁμοίως δὲ οἱ ἐκφραστικώτατοι ὀφθαλμοί, τὰ χείλη ἐρυθρὰ καὶ τὰ λοιπὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος πορφυρᾶ καὶ κεραμόχροα, φυσικώτατα σκιαζόμενα καὶ ἄριστα διατηρούμενα πάντα.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα καταβιβάζει προεκτεῖνον, ἵνα προσενέγκῃ τι εἰς τὴν δέσποιναν, μικρὸν στρογγύλον ἀντικείμενον δυσδιάκριτον, ὅπερ κρατεῖ διὰ τῆς ἄκρας χειρός· ἐκεῖ φαίνεται καὶ ἴχνος τῆς χειρὸς ἴσως τῆς δεσποίνης, πρὸς ἣν διευθύνει τὸ βλέμμα ἡ θεραπαινὶς πλῆρες σεβασμοῦ ὡς πρὸς θεότητα.

Τὴν δὲ ἀριστερὰν καταβιβάζει ἐπίσης κατὰ μῆκος τοῦ σώματος, τῆς ἄκρας χειρὸς κειμένης ὄπισθεν ***βωμοῦ*** κυλινδρικοῦ, ἔχοντος ἄνω καὶ κάτω προεξέχον ταινιοειδὲς γεῖσον κατὰ μίμησιν τῶν πραγματικῶν βωμῶν.

Ἐδηλώθη δὲ οὗτος πορφυροῦς, φέρων εἶδός τι βουκρανίων καὶ εἶναι ἐστεμμένος λοξῶς ἐκ τῶν ἄνω δεξιὰ πρὸς τὰ κάτω ἀριστερὰ δι' ὡραίας ἀνθοδέσμης (γυιρλάνδας), ἐλαφρῶς κοιλαινομένης καὶ παριστώσης φυλλάρια πράσινα καὶ κόκκους μέλανας φυτοῦ, ἴσως μύρτου. Ταῦτα διὰ παχειῶν βαφῶν

κομψῶς καὶ λεπτότατα ἀποδοθέντα ἐξέχουσιν, ὡς τὰ ὅμοια ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένα κοσμήματα τῶν πραγματικῶν βωμῶν.

Διακρίνεται δ' ἐπὶ τοῦ βωμοῦ πυρὰ ἀνημμένων ἀνθράκων καὶ ἐπὶ βραχὺ ἀνερχόμενος καπνὸς ἢ κνῖσα ἐν εἴδει τολυπῶν, πάντα διὰ τῶν φυσικῶν χρωμάτων μέλανος, ἐρυθροῦ καὶ ὑπομέλανος ἀποδοθέντα.

Παρὰ τὸν βωμὸν κατὰ τὸ δεξιὸν τῷ θεατῇ τέρμα τῆς στήλης ἀπεδόθη τι ἐν εἴδει κίονος πλατείας παραστάδος μικροῦ οἰκοδομήματος μετὰ ὑποτραχηλίου κιονοκράνου, ἄνευ ἐννοεῖται ῥαβδώσεων, διὰ βαθείας πορφυρᾶς βαφῆς μετὰ σκιασμῶν διὰ μελαίνης, πλὴν τῶν κροκίνων ζωνῶν τοῦ ὑποτραχηλίου.

Ἐπὶ τῆς παραστάδος ταύτης φαίνεται ὅτι στηρίζεται ἀνθεμωτὴ κεραμὶς οὕτως, ὥστε τὸ ὅλον νὰ ὑποτεθῇ ὡς μικρὸς ναΐσκος ἢ κόγχη, προοπτικῶς ἀποδοθεῖσα κατὰ τὸ ἀριστερὸν μόνον ἥμισυ.

Ὑπεράνω αὐτοῦ καὶ τοῦ κορασίου διακρίνονται πράσιναι καὶ ὑπομέλαιναι βαφαὶ ἐν εἴδει φύλλων δένδρου ἢ φυτῶν.

Κατὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι ἀπεδόθη ὁ *τάφος* αὐτὸς τῆς Χοιρίλης, ποιηθεὶς ἐν εἴδει μικροῦ Μαυσσωλλείου. Ὑπεθέσαμεν δὲ ἤδη ἀνωτέρω τὴν ἐν Παγασαῖς ὕπαρξιν πολλῶν τοιούτων *ἐπιταφίων μνημείων* πολυτελεστέρων, ἕνεκα ὀρόφων, οὓς εὕρομεν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς (βλ. ἀριθ. 1. 28. 52), ὧν ἐντὸς ἔκειτο ἐν ἑκάστῳ ἡ στήλη.

Οὕτως ἡ σκηνὴ ὑποτίθεται πρὸ τοῦ τάφου τῆς Χοιρίλης, εἰς ἣν ὡς ἀφηρωϊσθεῖσαν (βλ. ἀριθμ. 17. 26 προσθήκη ἐν σελ. 222) καὶ ἐξελθοῦσαν τοῦ ναοῦ αὐτῆς ἀποδίδονται θεῖαι τιμαί, ἤτοι θυσία.

Τὸ *βάθος* τῆς παραστάσεως ἀπεδόθη πράσινον καὶ μολυβδόχρουν μὲν ἄνω, ὅπου τὰ φύλλα, κυανίζον δὲ τὰ λοιπὰ πρὸς δήλωσιν χλοεροῦ ὑπαίθρου καὶ τοῦ οὐρανοῦ.

Τὸ δὲ *δάπεδον* κατωτάτω δεξιὰ δὲν ἐσώθη· ἐν μέσῳ τὸ ὀλίγον διατηρηθὲν εἶναι ὑπόμελαν, ἐν ᾧ ὄπισθεν τοῦ κλισμοῦ ὑπέρυθρον. Περίεργοι εἶναι αἱ ἀσυμφωνίαι αὗται τῶν δύο κάτω τμημάτων, ἅτινα ὅμως ἀνήκουσιν ἀλλήλοις· φαίνεται

λοιπὸν ὅτι ὄπισθεν τῆς γυναικὸς τό τε βάθος καὶ τὸ δάπεδον ἐδηλώθησαν διάφορα διά τινα λόγον.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς στήλης ὑπάρχει *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου νεανικοῦ κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον περιτέχνως γεγραμμένου: διότι ἔχει κόμην πορφυρᾶν, ὀφθαλμοὺς μέλανας, χείλη ἐρυθρὰ καὶ εἶναι ἀναδεδεμένος τὴν μὲν κόμην διὰ πλουσίας πορφυρᾶς ταινίας, τοὺς δὲ ὤμους δι᾽ ἑτέρας. Παρεστάθη δὲ καὶ ἐστυκώς, ὡς ὁ τῆς ὑπ᾽ ἀριθμ. 54 στήλης.

Ἐπὶ τοῦ ταπεινοῦ βάθρου αὐτοῦ εἶναι κατατεθειμένα δύο μικρὰ ἀγγεῖα, ἤτοι μία πορφυρᾶ καὶ ἑτέρα κιτρίνη *οἰνοχόη* κομψοτάτου σχήματος.

Τὸ ἔργον εἶναι σπουδαιότατον οὐ μόνον διὰ τὴν ἐκτάκτως ζωηρὰν διατήρησιν τῶν βαφῶν, ἐξ ἧς μανθάνομεν τὴν μεγίστην ἐπιμέλειαν τινῶν τῶν Παγασαίων ζῳγράφων πρὸς ἀπόδοσιν καὶ τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν τῶν μορφῶν καὶ ἀντικειμένων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐξαίρετον καλλαισθησίαν, τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἀλήθειαν, μεθ᾽ ὧν ὁ ζῳγράφος ἀπέδωκε τὰ πάντα.

Ἐπίσης ἔκτακτος εἶναι ἡ εὐσυνειδησία τοῦ ζῳγράφου, ὅστις, καίπερ διὰ μικράν τινα στήλην ἐργαζόμενος, οὐδεμίαν λεπτομέρειαν παρέλιπεν, οὐδὲ παρημέλησε τὴν δήλωσιν ἑκάστου ἀντικειμένου, ἔστω καὶ τοῦ ἐλαχίστου, ἐψυχολόγησε δὲ θαυμασίως καὶ τὰς μορφάς.

Τοιαύτην λεπτεπίλεπτον ἐργασίαν ἀναμένομεν κυρίως παρὰ τῶν *Σικυωνίων ζῳγράφων*, ὡς εἴδομεν ἐν ἀριθμ. 1 καὶ 50.

Οὕτως ἀποδίδομεν τὸ ἔργον εἰς τὴν *Σικυωνίαν Σχολήν*· πρὸς τοῦτο καὶ ἡ ἐξαίρετος ἔγκαυσις τῶν βαφῶν, αἵτινες, καίτοι κατ᾽ ἀνάγκην ἐνιαχοῦ ἔπρεπε νὰ ἐξέχωσιν ὡς ἀνάγλυφοι ἢ ὡς κρητιδογραφία, ἐν τούτοις ἔχουσι τελείως ἐγκαῆ καὶ ἐπίκεινται στερρῶς καὶ λεπτότατα ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, χωρὶς νὰ φαίνωνται ἴχνη τοῦ καυτηρίου ἢ κέστρου.

Εἰς τοιαύτην ἐγκαυστικὴν τελειότητα μόνον οἱ περίφημοι Σικυώνιοι βεβαίως ἠδύναντο νὰ διακριθῶσιν.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 225 - 200 π. Χ.

Ὅτι ἡ ἀρίστη διατήρησις τῶν βαφῶν ὀφείλεται μάλιστα εἰς τὴν τοποθέτησιν τινῶν στηλῶν ἐντὸς *μνημείων* ἐπιταφίων, βεβαιοῖ μὲν καὶ ἡ παράστασις τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω καὶ ἄλλων εἰκόνων, βεβαιοῦσι δὲ καὶ οἱ εὑρεθέντες ὄροφοι. Περὶ τούτου βλ. *'Αρχαιολ. 'Εφημ.* 1908 σελ. 2 σημ. 1 καὶ «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 84 - 85.

56

Στήλη τοῦ ***Αἰγύπτου*** ἐκ λευκοῦ συμπαγοῦς μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. — Ὕψος 0.474, πλάτος 0.402, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἐπιπολαίως ποιηθὲν καὶ ἱκανῶς ἀποκοπέν· τὰ δαψιλῆ γραπτὰ κοσμήματα αὐτοῦ διετηρήθησαν πολὺ καλῶς, ἐν οἷς καρπὸς ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, κυανοπράσινος παρὰ τὸ σύνηθες δηλωθεὶς καὶ ἐκφυόμενος ἐκ πορφυρῶν ἑλίκων εὐρέως ἀλλ' ἀσυμμέτρως συστρεφομένων μέχρι τῶν γωνιῶν.

Καὶ ἐπὶ τοῦ κυματίου τοῦ γείσου ἐγράφησαν τὰ ἄνω τῶν γλωσσοειδῶν φύλλων κυανοπράσινα.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἐπὶ τεσσάρων ὁριζοντίων γραμμῶν ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος, τῶν γραμμάτων διατηρούντων κάλλιστα τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν:

ΑΙΓΥΠΤΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Αἴγυπτος*** υἱὸς τοῦ ***Δημητρίου***».

Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26. Εὕρομεν δὲ καὶ ἑτέραν στήλην (ἀριθμ. 178), φέρουσαν τὴν ἐπιγραφὴν «. . . . ***Αἰγύπτου γυνή***», ἥτις εἶναι ἀβέβαιον ἂν ἀνήκει εἰς τὴν σύζυγον τοῦ ἐν λόγῳ.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς διετηρήθησαν τὰ ἄνω δύο τρίτα περίπου ἐν καλῇ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ἀνήρ, ὁ ***Αἴγυπτος,*** ἀμύσταξ καὶ ἀγένειος, σχεδὸν κατενώπιον κατακεκλιμένος ἐπὶ συμποσιακῆς κλίνης, ἧς διετηρήθησαν τὰ πλούσια κλινοσκεπάσματα καὶ τὰ σινδόνια μετὰ προσκεφαλαίων διὰ παχείας πρασίνης καὶ ἰόχρου τὰ πρῶτα, διὰ ῥοδίνης τὰ δεύτερα ἀποδεδομένα, ἑτέρων λεπτομερειῶν τῆς κλίνης μὴ διατηρηθεισῶν.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ἰόχρουν ἡμιχειρίδωτον, ὅστις ἀφίνει γυμνὸν τὸν λαιμὸν καὶ τὰ ἄνω τοῦ στήθους, καὶ ἱμάτιον ὁμοίας πιθανῶς βαφῆς. οὗτινος ἡ διάταξις δὲν διακρίνεται, πλὴν τοῦ ὅτι ἐσκέπαζε τὰ σκέλη.

Περὶ τὴν κεφαλήν, ἧς ἡ κόμη μόλις διατηρεῖ ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, ἐφόρει πιθανῶς στέφανον, ὡς ὁ Κλέων τῆς ὑπ᾽ ἀριθμ. 27 στήλης, πρὸς ὃν καὶ κατὰ τὴν στάσιν καὶ ἐν γένει κατὰ τὴν ὅλην διάταξιν ὁμοιάζει, ὡς νὰ ἐγράφησαν ἀμφότεραι αἱ εἰκόνες ὑπὸ τοῦ ἰδίου τεχνίτου ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ αὐτοῦ προτύπου.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καταβιβάζων φέρει ὁριζοντίως πρὸ τοῦ στήθους, κρατοῦσαν ἴσως ποτήριον πορφυροῦν ἄνευ λαβῶν ἐν εἴδει κυάθου, ἵνα πίῃ ἐξ αὐτοῦ.

Τὴν δὲ δεξιὰν καταβιβάζων ἐπίσης προεκτείνει, στηρίζων τὸν πῆχυν ἐπὶ τοῦ μηροῦ καὶ τοῦ γόνατος τοῦ ὁμωνύμου σκέλους, ὅπερ ἔχει ἀνεγείρει κατὰ τὸ ἥμισυ, τοῦ πέλματος πατοῦντος πλήρως ἐπὶ τῆς κλίνης, ἵνα προσενέγκῃ μικρόν τι δυσδιάκριτον ἀντικείμενον, ὅπερ κρατεῖ διὰ τῆς ἄκρας χειρός, ἴσως καρπόν, ***ἑτέρᾳ μορφῇ.***

Αὕτη παρεστάθη κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον καὶ ἐσώθη τὰ ἄνω μέχρι που τῶν μηρῶν, ἧς ἡ κεφαλὴ φθάνει μόλις μέχρι τοῦ ὕψους τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ Αἰγύπτου.

Δὲν ἔχει δὲ ἡ μορφὴ αὕτη τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν παίδων τραπεζοκόμων, ἀλλ᾽ εἶναι μεγαλυτέρας καὶ εὐγενεστέρας ὄψεως, καίτοι δὲν διετηρήθη καλῶς.

Φαίνεται λοιπὸν πιθανὸν ὅτι εἶναι ***ἡ σύζυγος*** τοῦ Αἰγύπτου, ἥτις θὰ ἐκάθητο παρὰ τὸ ἄκρον τῆς κλίνης, ὡς ἡ Ἀρτεμισία τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. 27 στήλης. Διακρίνονται δὲ ὄπισθεν αὐτῆς ἴχνη κιτρίνης βαφῆς, ἴσως τῆς ἕδρας, ἐφ᾽ ἧς ἐκάθητο.

Φορεῖ δὲ αὕτη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον βυσσινόχρουν δυσδιακρίτου διατάξεως, καταβιβάζει ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, τὴν μὲν δεξιάν, ὡς ἵνα κρατήσῃ τὸ ἔνδυμα, τὴν δὲ ἀριστεράν, κρατοῦσάν τι κίτρινον μικρὸν ἀντικείμενον, πιθανῶς καρπόν, ὃν εἶχε δώσει ἤδη πρότερον αὐτῇ ὁ ἀνήρ.

Τὰ γυμνὰ μέρη τῶν σωμάτων ἀμφοτέρων τῶν μορφῶν ἀπεδόθησαν διὰ πορφυρᾶς βαφῆς, ζωηροτάτης παρὰ τῷ Αἰγύπτῳ, ἀναλόγως ἐνισχυομένης ἢ ἐξασθενουμένης πρὸς ἐπιτυχίαν σκιασμῶν.

Τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος ἐδηλώθη διὰ βαθείας ἰόχρου βαφῆς, ὡς ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Κλέωνος (ἀριθμ. 27). Λεπτομέρειαι τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑπόκειται ἡ παράστασις δὲν ἀπεδόθησαν.

Ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως τὸ ἔργον εἶναι ἐκ τῶν λίαν ἐπιμελῶς καὶ μετ᾽ ἀκριβείας ποιηθέντων, ἄνευ σφαλμάτων ἐμφανῶν περὶ τὴν σχεδίασιν. Μόνον ἡ μορφὴ τῆς γυναικός, ἂν ὄντως παρίστατο αὐτή, εἶναι κατά τι μικροτέρα τοῦ δέοντος.

Κατὰ δὲ τὴν τεχνικὴν μέθοδον παρατηροῦμεν ὅτι ἐξελέγησαν βαφαὶ λαμπραὶ καὶ ζωηραί, αἵτινες ἐπετέθησαν μὲν παχεῖαι, ἀλλ᾽ ἐνεκάησαν μετ᾽ ἐπιμελείας οὕτως, ὥστε τὰ ἴχνη τοῦ διελθόντος ὀργάνου κατὰ τὴν ἐπίστρωσιν αὐτῶν δὲν διακρίνονται.

Ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα εἶναι τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς* ἐν τῇ Ζωγραφικῇ, εἴπομεν ἐν τῇ ὑπ᾽ ἀριθμ. 26 στήλῃ. Ἐξ ἄλλου παρατηροῦμεν ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν παραστάσεων *νεκρικῶν συμποσίων* εὑρέθησαν μᾶλλον ἢ ἧττον συγγενεῖς πρὸς ἀλλήλας καὶ ἔχουσαι τὰς μεθόδους τῶν Ἰώνων ζωγράφων (πρβλ. ἀριθμ. 19. 21. 27. 42 κλ.). Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι οἱ ἀνωτέρω τεχνῖται προετίμων τὴν γραφὴν τοιούτων εἰκόνων, ἢ ἐπετύγχανον ἐν αὐταῖς κάλλιον τῶν ὁμοτέχνων καὶ προετιμῶντο ὑπὸ τῶν ἀγοραστῶν.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.: τὸ Π ἔχει τινὰ μεμακρυσμένην ὁμοιότητα πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθ. 10· πρβλ. ἀριθ. 49 κλ.).

57

Στήλη τῆς ***Ἀριστοβούλης*** ἐκ μελανολίθου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. —Ὕψος 0.497, πλάτος 0.29, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗτινος ἱκανὸν ἀπεκόπη· φέρει δὲ τὸ τύμπανον αὐτοῦ κατὰ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν ἀναγεγλυμμένον ἀβαθῶς μέγα κόσμημα ἀνθεμοειδὲς ἐξ ἀκανθῶν καὶ φύλλων βεβαμμένων κυανῶν καὶ μελάνων, ἔτι δὲ ἑλίκων, ὧν αἱ ἐντομαὶ διατηροῦσι μέλαιναν βαφήν, δύο δὲ ζωηρὰν ἐρυθράν. Ἴχνη ἀβέβαια βαφῶν διετηρήθησαν καὶ ἐπὶ τῶν ἀγλύφων μερῶν.

Καὶ τοῦ γείσου ἡ ἄνω ταινία φέρει μελάγχρουν βαφήν, ἡ ὑπ' αὐτὴν αὖλαξ φθορὰν κυανῆς καὶ μελάγχρου, τὸ δὲ κυμάτιον διατηρεῖ πολὺ καλῶς τὰ συνήθη ἐρυθρὰ πρὸς μελάγχροα ἐναλλασσόμενα γλωσσοειδῆ φύλλα. Καὶ ἡ ὑπ' αὐτὸ ταινία διασῴζει ἴχνη βαφῆς καὶ ἡ ὑπ' αὐτὴν *κορωνὶς* φθορὰν βαφῆς.

Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελέστατα, τῶν γραμμάτων τοῦ μὲν πρώτου καὶ τρίτου στίχου διατηρούντων ζωηρότατα τὴν βαθεῖαν ἐρυθρὰν αὐτῶν βαφήν, τῶν δὲ τοῦ δευτέρου ὁμοίως τὴν μέλαιναν:

Α Ρ Ι Σ Τ Ο Β Ο Υ Λ Η
Ε Υ Κ Ρ Α Τ Ο Υ
ΜΑΚΕΤΗΔΕΓΜΑΙΑ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Ἀριστοβούλη*** θυγάτου τοῦ ***Εὐκράτου(ς)*** τὴν πατρίδα ***Μακεδονὶς*** ἐκ τῆς πόλεως ***Δέγμης***».

Εὕρομεν δὲ καὶ ἄλλην στήλην (ἀριθμ. 139) φέρουσαν τὴν ἐπιγραφήν:

«Σωκράτης - Εὐκράτου
Μακεδὼν - Δεγμαῖος»,

ἥτις ἐμφανῶς ἀνήκει εἰς ἀδελφὸν τῆς Ἀριστοβούλης.

Ἡ δὲ πόλις **Δέγμη** (ἢ **Δέκμα**) εἶναι ὅλως ἄγνωστος· ἡμεῖς τοὐλάχιστον ἐρευνήσαντες οὐδαμοῦ εὕρομεν ἀναφερομένην τοιαύτην πόλιν τῆς Μακεδονίας οὐδὲ ἄλλης τινὸς χώρας. Ὅτι δὲ πλείστων Μακεδόνων εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς βλ. ἀριθμ. 6. 11. 16. 18 κλ.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει μεγάλη καὶ πλατεῖα γραπτὴ **ταινία,** ἐξαιρέτου διατηρήσεως τῶν βαφῶν, ἥτις, ὡς συνήθως περιβάλλουσα ὁριζοντίως τὴν στήλην, δένεται ἐν μέσῳ εἰς δεσμὸν ἅπαξ, τῶν ἄκρων κατερχομένων· περὶ τῆς σημασίας τῶν ταινιῶν βλ. ἀριθμ. 6.

Ἀπεδόθη δὲ αὕτη τὰς μὲν παρυφὰς διὰ ῥοδίνης βαφῆς, τὸ δὲ λοιπὸν δι' ἐρυθρᾶς μετὰ γραμμῶν μελαινῶν πρὸς δήλωσιν τῶν πτυχώσεων ἢ σκιασμῶν, ἢ κατὰ μίμησιν τοῦ πολυχρώμου πολυτελοῦς ὑφάσματος, ἐξ οὗ ἐποιοῦντο αἱ πραγματικαὶ ταινίαι.

Τὰ ἄκρα αὐτῆς δὲν διετηρήθησαν, ἀποκοπείσης ἐκεῖθεν τῆς στήλης.

Ἡ ταινία αὕτη διετηρήθη ἄριστα ἐπίσης καὶ ἐπὶ χώματος ἀποτυπωθεῖσα ὡς εἶχε ῥιφθῆ ἐπὶ τοῦ πύργου· διεσώσαμεν δὲ τὸ χῶμα τοῦτο, ὡς καὶ τμήματα χωμάτων, ἐφ' ὧν ἀπετυπώθησαν τὰ γράμματα καὶ τὸ κόσμημα τοῦ τυμπάνου.

Τὴν ζωηρότητα τῶν βαφῶν καὶ τὸ περιτέχνως πολύχρωμον τῆς ταινίας δύναταί τις νὰ ἀποδώσῃ εἰς *Ἴωνα ζωγράφον* (βλ. ἀριθμ. 26).

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, φαίνονται ὀλίγον ἀρχαιότεροι τοῦ 200 π. Χ.

58

Στήλη τοῦ . . . ***άχου*** (;) ἐκ μελανολίθου, ἧς ὀλίγον ἀριστερὰ καὶ τὸ ἥμισυ περίπου κάτω ἐλλείπει ἀποκοπέν.—Ὕψος 0.258, πλάτος 0.21 (τὸ ὁλικὸν θὰ ἦτο 0.29 περίπου), πάχος 0.057.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν, οὗτινος τὰ συνήθη

γραπτὰ κοσμήματα μόλις διετηρήθησαν. Ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ἐσώθη τὸ κάτω ἥμισυ ἀσπίδος προστύπως ἀναγεγλυμμένης, κοίλης τὰ ἔνδον ἐν εἴδει φιάλης σπονδικῆς, ἐκφυομένης ἐκ δύο πορφυροκροκίνων ἴσως φύλλων.

Ἡ ἐπιγραφὴ κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν δὲν ἐχαράχθη, ἀλλ' ἀπεδόθη διὰ μελαίνης μόνον βαφῆς, ὡς ἐν ταῖς ὑπ' ἀριθμ. 44. 63 κλ. στήλαις· ἐνομίσαμεν ὅτι διεκρίναμεν τὰ γράμματα:

. . . . . . Α Χ Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Τηλέμ*** ;] ***αχος*** κτλ.».

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, καλῆς διατηρήσεως τῶν βαφῶν· ἄρχεται δὲ αὕτη διὰ δύο ὁριζοντίων γραμμῶν καστανοῦ ἢ βαθέως ἰόχρου χρώματος, ὧν μεταξὺ ὑπάρχει μικρὸν ἄγραφον διάστημα, μέχρι δὲ τῆς κυρίως παραστάσεως ἕτερον μεῖζον. Ἀφίνεται δ' ἑκατέρωθεν τῆς παραστάσεως ἄγραφον πλαίσιον οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον (πρβλ. ἀριθμ. 2).

Ἄνω διακρίνεται εἶδός τι ὀρόφου προοπτικῶς ἀποδεδομένου, ὡς περίπου ἐν ἀριθμ. 45 (πρβλ. καὶ 50), πρὸς δήλωσιν ἴσως αὐτοῦ τοῦ ὀρόφου τῆς αἰθούσης, ἔνθα ὑπόκειται ἡ παράστασις· διακρίνονται δὲ βαφαὶ καστανὴ ἢ ἰόχρους καὶ κροκίνη βαθεῖα, συνήθεις εἰς ἀπόδοσιν τῶν ξυλίνων λεπτομερειῶν τῶν δωματίων· δι' αὐτῶν δηλοῦνται ῥόμβοι καὶ τετράγωνα ἐν εἴδει φατνωμάτων. Οἱ ἑκατέρωθεν τοῖχοι φαίνονται καμπύλοι, ὡς νὰ ἦτο τὸ οἴκημα καμαρωτὸν ἢ θολοειδές.

Εἰς δὲ τὸ βάθος ὑπάρχει ***θύρα*** δίφυλλος, κεκλεισμένη καὶ πολὺ καλῶς ἀποδεδομένη. Ὑποπτεύομεν ἐκ τούτων μήπως παρίστατο καμαρωτός τις ***τάφος*** τοῦ ἀποθανόντος (πρβλ. ἀριθμ. 55).

Κάτω τοῦ σωθέντος δεξιᾷ τῷ θεατῇ ὑπάρχουσιν ἴχνη κεραμόχρου βαφῆς καὶ σκιαγραφία τῆς κεφαλῆς μετὰ τοῦ κορμοῦ ***μορφῆς*** μέχρι τοῦ στήθους κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον παρασταθείσης. Δυνατὸν ὅμως νὰ εἶναι ἀπάτη ἡ τοιαύτη ἐμφάνισις.

Παρὰ τὴν οὐχὶ καλὴν διατήρησιν τῆς στήλης, ἡ παράστασις φαίνεται λίαν ἐντέχνως ποιηθεῖσα, αἱ δὲ βαφαὶ πολὺ καλῶς ἐγκαεῖσαι κατὰ τὴν μέθοδον τῶν *Σικυωνίων ζωγράφων* (βλ. ἀριθμ. 26), οἵτινες, ὡς εἴδομεν (ἀριθμ. 1 καὶ 55), ἠγάπων νὰ ἀποδίδωσι τὰς ἐντὸς λεπτομερείας τῶν δωματίων κτλ.

Καμαρωτοὶ τάφοι ἐποιοῦντο κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους (350-150 π. Χ.) συχνάκις καὶ ἦσαν λίαν πολυτελεῖς. Ἕνα βέβαιον εὕρομεν καὶ ἡμεῖς ἐν Θεσσαλίᾳ παρὰ τὴν Λάρισαν, περὶ οὗ ἐδημοσιεύσαμεν τὰ δέοντα ἐν τοῖς «*Πρακτικοῖς*» τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τοῦ 1906 σελ. 127-128, ἕτερον δὲ πιθανὸν ἐν *Πελινναίῳ* παρὰ τὸ Παλαιὸ Γαρδίκι τῶν Τρικκάλων (βλ. «*Πρακτικὰ*» 1906 σελ. 128-130). Ἐκτενῶς περὶ τοῦ πρώτου γράφομεν ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* τοῦ 1909.

59

Στήλη τῆς ***Νικοκλείας*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ἐλλείπει κάτω τὸ τέταρτον περίπου ἀποκοπέν, ὅπερ ἐν μέρει συνεπληρώσαμεν διὰ γύψου.—Ὕψος 0.505, πλάτος 0.22, πάχος 0.072.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ἐφ᾿ οὗ διετηρήθησαν ἐλάχιστα ἴχνη καὶ ἡ θέσις τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων, ἐν οἷς κυανοπρασίνη κάλυξ ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, ἐκφυομένη ἐκ φύλλων βραχέων, μόλις διακρινομένων πάντων.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη οὐχὶ βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς:

ΝΙΚΟΚΛΕΙΑ
ΣΑΡΡΟΥ
.ΙΔΩΝΙΑ
ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ
ΓΥΝΗ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Νικόκλεια*** θυγάτηρ τοῦ ***Σάρρου*** την πατρίδα ***Σιδωνία***, οὖσα τοῦ ***Δράκοντος γυνή***».

Οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι φαίνεται ὅτι προσετέθησαν ἐκ

δευτέρας φροντίδος, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ χαράκτου, ἀφ' οὗ εἶδεν ὅτι ὑπελείπετο χῶρος πρὸς γραφὴν καὶ αὐτῶν.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις,* ἧς μήτε ἡ ἀρχὴ μήτε τὸ τέλος εἶναι ἐμφανῆ, μετριωτάτη δ' ἡ κατάστασις τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται γυνή, ἡ ***Νικόκλεια,*** καθημένη κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον· ἡ κόμη αὐτῆς ἐδηλώθη μέλαινα, τὰ δὲ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος διὰ κεραμόχρου καὶ κιτρίνης βαφῆς. Φαίνεται ὅτι φορεῖ χιτῶνα καὶ ἱμάτιον σκοτεινοῦ χρώματος ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατερχόμενον. Αἱ λοιπαὶ λεπτομέρειαι αὐτῆς ἐξηφανίσθησαν.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα φαίνεται ὅτι προεκτείνει μετὰ τῆς παλάμης πρὸς τὰ κάτω εἰς μελετωμένην χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου ***ἑτέρας μορφῆς,*** ἥτις ἵσταται ὀρθὴ ἐνώπιον αὐτῆς καὶ ἐγένετο τὰ πολλὰ ἐξίτηλος. Θὰ παρίστατο δ' ἐνταῦθα ὁ σύζυγος αὐτῆς ***Δράκων*·** μόνον ἴχνη μέλανα, ἴσως τῆς κόμης αὐτοῦ, διακρίνονται καὶ ἴχνη κιτρίνης βαφῆς τῆς προεκτεινομένης δεξιᾶς χειρός.

Ὅτι πλείστων Σιδωνίων καὶ ἄλλων Φοινίκων εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 21 (βλ. καὶ ἀριθμ. 31. 34. 64. 66. 67. 76 κλ.).

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 250 - 225 π. Χ.

60

Στήλη τοῦ ***Ἀδύμου,*** τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ ***Ἀδείας*** καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν ***Ἀδύμου*** ἐκ λευκοῦ εὐθρύπτου μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα. —Ὕψος 0.67, πλάτος 0.273, πάχος 0.055.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗτινος τὰ γραπτὰ συνήθη κοσμήματα διετηρήθησαν ἐν μέρει καλῶς, ἰδίως κυανοπρασίνη παχεῖα βαφὴ καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀνθεμοειδῆ μέλανα κοσμήματα ἐπὶ τοῦ μέσου τῶν ἀκρωτηρίων (πρβλ. ἀριθμ. 84) καὶ ἴχνη πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς, ἐκφυομένου ἐκ τεσσάρων παχυτά-

των κυανῶν φύλλων ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου. Τὸ γεῖσον πλυθὲν ἐλάχιστα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς καὶ τὴν θέσιν τῶν συνήθων φύλλων τοῦ κυματίου ἀπέδωκεν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ λίαν ἀμελῶς, ἡ τῶν δύο τελευταίων στίχων ἔτη τινὰ ὑστερώτερον τῶν πρώτων ὑπὸ τῆς αὐτῆς πιθανῶς χειρός:

ΑΔΥΜΟΣ ΑΔΥΜΟΥ
ΑΔΕ//Ι//Α ΑΔΥΜΟΥ
ΑΔΥΜΟΣ
ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἄδυμος*** (Ἥδυμος) υἱὸς τοῦ ***Ἁδύμου*** καὶ ἡ ***Ἁδεῖα*** (Ἡδεῖα) θυγάτηρ τοῦ ***Ἁδύμου*** καὶ ὁ ***Ἄδυμος*** υἱὸς τοῦ ***Πυθαγόρου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθ. 26. Τὸ Ι εἶχε χαραχθῆ ἄλλως καὶ ἀπεξέσθη τὰς περιττὰς γραμμάς.

Ἡ σχέσις αὐτῶν φαίνεται πατρὸς ἀποθανόντος μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο αὐτοῦ τέκνων· δυνατὸν ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἀλλοῖος ὁ συγγενικὸς αὐτῶν δεσμός.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, δι' ἣν ἀφίνεται ἀριστερὰ καὶ ἐνιαχοῦ μόνον κάθετον ἄγραφον πλαίσιον οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον (βλ. ἀριθμ. 2)· ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν εἶναι μετρία:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ οὐ μακρὰν τοῦ μέσου τῆς εἰκόνος διακρίνεται νεανικὴ κεφαλή, πιθανῶς γυναικεία, τῆς ***Ἁδείας***, ἥτις παρίσταται σχεδὸν κατενώπιον, κλίνουσα ἐλαφρῶς πρὸς τὰ κάτω τὴν κεφαλήν· πιθανῶς ἐκάθητο.

Ἡ κόμη αὐτῆς ἐδηλώθη πορφυρᾶ, τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος δι' ἐρυθρᾶς καὶ ῥοδίνης βαφῆς· αἱ δὲ μόλις διακρινόμεναι λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου διὰ μελαίνης· τῶν ἐνδυμάτων ἐσώθη ἴχνος καθέτως ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ λαιμοῦ διὰ παχείας κυανῆς βαφῆς δηλωθέν, ὡς ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 7α στήλῃ.

Διευθύνει δὲ τὸ βλέμμα πρὸς τὰ κάτω καὶ δεξιὰ ἑαυτῆς, ἔνθα ὑπόλοιπά τινα βαφῶν μηνύουσι τὴν ὕπαρξιν μικρᾶς

μορφῆς παιδίου, ἴσως τοῦ ῾***Αδύμου***, πρὸς ὃν ἔτεινε τὰς χεῖρας, ἵνα ἕλξῃ εἰς τὴν ἀγκάλην, ἢ μεταξὺ τῶν γονάτων, ὅπως ἡ μήτηρ τῆς ὑπ᾽ ἀριθμ. 50 στήλης τὴν μικρὰν αὐτῆς θυγατέρα.

᾿Αριστερᾷ δὲ τῷ θεατῇ ὑπάρχουσιν ἴχνη τρίτης μορφῆς, ὀρθῆς πιθανῶς ἱσταμένης, ἧς ἐσώθη ἴχνος τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ ὕψος τῆς ῾Αδείας, καὶ ὠχρά τις παχεῖα βαφὴ τῆς χειρὸς ἢ τοῦ ἐνδύματος· οὗτος θὰ ἦτο ὁ πατὴρ ῞***Αδυμος***, ὅστις ἐπέζη, ὅτε ἐποιήθη ἡ στήλη καὶ οὗτινος τὸ ὄνομα ἐπεγράφη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

῞Οπισθεν τῆς ῾Αδείας διετηρήθησαν ἴχνη *τετάρτης μορφῆς* παρὰ τὴν δεξιὰν ἀκμὴν τῆς στήλης, ἥτις παρίστατο κατὰ τὸν δεξιὸν καί τι πλέον κρόταφον ὀρθὴ ἱσταμένη, στρέφουσα δεξιὰ ἑαυτῆς τὴν κεφαλήν. Ταύτης διετηρήθη μέρος τοῦ ἐνδύματος διὰ παχείας ῥοδίνης βαφῆς, ἐφαίνετο δὲ κατὰ τὴν εὕρεσιν καί τι τῶν γυμνῶν κνημῶν· πρὸς τούτοις σῴζεται σχεδὸν εὐδιακρίτως ἡ κεφαλή, οὖσα ὁμοία τῇ τῆς ῾Αδείας.

Κατὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι παρίστατο μορφή, συγγενοῦς τινος γυναικὸς πιθανῶς· αὕτη δὲν ἦτο θεράπαινα, καίτοι ἡ θέσις αὐτῆς ἀναμένεται ἐνταῦθα (πρβλ. ἀριθμ. 23), διότι εἶναι μεγαλόσωμος, ὡς περίπου ἡ ῾Αδεῖα.

Τὸ *δάπεδον* ἐνιαχοῦ σωθὲν ἦτο σκοτεινοῦ καί που κροκίνου χρώματος, τὸ δὲ *βάθος*, ἄνω καὶ δεξιὰ σωθὲν ἐν μέρει, ἦτο βαθὺ ἰόχρουν.

῾Υπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ὑπάρχουσιν ἴχνη ἀβέβαια ξένης πιθανῶς βαφῆς· ἐνταῦθα ἀναμένομεν *ἑρμῆν* ῾Ερμοῦ Χθονίου.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

Τὸ ἔργον, παρ᾽ ὅλην τὴν κακὴν διατήρησιν, φαίνεται ὅτι ἐποιήθη μετ᾽ ἐπιμελείας, κομψότητος καὶ ἀκριβείας, ἔτι δὲ μετὰ πολλῆς ἐπιτηδεύσεως πρὸς ἐπίδειξιν τῶν βαφῶν παχυτάτων, ἐφ᾽ ὧν καὶ τοῦ κέστρου τὰ ἴχνη διακρίνονται, ὡς ἐν τῇ ὑπ᾽ ἀριθμ. 29 καὶ ταῖς ὁμοίαις γραφαῖς.

῞Οτι ταῦτα εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς ᾿*Αττικῆς Σχολῆς*, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Αἱ *συνελεύσεις* πολλῶν ἀτόμων τῆς οἰκογενείας εἶναι συνήθεις ἐπὶ Ἀττικῶν ἰδίως ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων. Ἀναφέρονται δὲ καὶ σπουδαῖοι ἀρχαῖοι ζωγράφοι, γράψαντες τοιαύτας ***συνόδους συγγενῶν*** ἢ ***συγγενικά***, ἤτοι εἰκόνας, ὧν τινες τοὐλάχιστον δύνανται νὰ ὑποληφθῶσιν ὡς ὅμοιαι τῇ ἀνωτέρω ἐπιτύμβιοι γραφαί.

Περὶ τῶν συγγενικῶν βλ. ὅσα ἐγράψαμεν ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* τοῦ 1908 σελ. 43-49.

Ἡ στήλη αὕτη ἀποτελεῖ ἓν τῶν σημαντικῶν, ἀλλ' εὐτυχῶς ὀλίγων, ἀτυχημάτων τῆς ἡμετέρας ἀνασκαφῆς: διότι, ὡς κατέκειτο ἐπὶ μέρους τοῦ πύργου, ἔνθα δυσκόλως ἀνεμένοντο στῆλαι, ἀγνοουμένη μετὰ κοινῶν λίθων, ἐθραύσθη ὑπὸ τοῦ ἐργάτου κατὰ τὴν ἀπουσίαν ἡμῶν· οὗτος δέ, ἵνα ἀναγνωρίσῃ τὰ τμήματα, ἐπέγραψε βαναύσως διὰ γραφίδος σημεῖα ἐπ' αὐτῆς τῆς παραστάσεως, ἣν καὶ συνέχυσεν ἐν μέρει.

Περὶ τῶν ἀτυχημάτων τούτων βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 85-86.

61

Στήλη τοῦ ***Θερσαγόρου*** ἐκ λιθομαρμάρου ἀκεραία.—Ὕψος 0.838, πλάτος 0.262, πάχος 0.095.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον προέχον ἱκανῶς τῆς ἀντηρίδος, οὗτινος τὰ κοσμήματα ἀπεδόθησαν γραπτῶς μόνον· διετηρήθησαν δὲ ἴχνη τῶν συνήθων τριῶν ἀκανθῶν ἐν εἴδει φύλλων διά τινος σκοτεινῆς, ἴσως ἰόχρου βαφῆς ἀποδοθέντων, καὶ τῶν ὀκτὼ σπαθοειδῶν φύλλων, ὧν τὰ τρία ἀριστερὰ διετήρησαν τὴν πορφυρᾶν πρὸς τὸ ἐρυθρὸν ἀποκλίνουσαν βαφὴν αὐτῶν.

Τοῦ ἁπλουστάτου γείσου διετηρήθησαν τὰ συνήθη γραπτὰ φύλλα τοῦ κυματίου καλῶς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΘΕΡΣΑΝΟΡΑΣ

ΚΡΗΣ ΠΟΛΥΡΗΝΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Θερσαγόρας*** τὴν πατρίδα ***Κρὴς*** ἐκ τῆς πόλεως ***Πολυρηνίου***». Ὁ χαράκτης ἔγραψε «Θερσανόρας» καὶ «Πολυρένιος», ἀλλὰ διώρθωσεν αὐτὰ κατόπιν.

Τὸ πατρικὸν ὄνομα αὐτοῦ παρελείφθη, εἴτε διότι ἠγνοεῖτο, εἴτε ἄλλως, ὥς καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις στήλαις (ἀριθμ. 3. 17. 18. 37 κλ.). Ἦτο δὲ τὸ Πολυρήνιον σπουδαία πόλις τοῦ Δυτικοῦ ἄκρου τῆς Κρήτης. Ὅτι πολλῶν Κρητῶν, ἰδίως στρατιωτικῶν, εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, βλ. ἀριθμ. 8. 20. 83 κλ.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *ἀνάγλυφος παράστασις* κατὰ σπανιωτάτην ἐξαίρεσιν ἐπὶ τῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν (βλ. ἀριθμ. 125), λίαν ἄτεχνος, ἐπὶ τραπεζοειδοῦς ἐλαφροῦ βαθύσματος τῆς στήλης ποιηθεῖσα:

Παρίσταται δ' ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ ἀνήρ, ὁ ***Θερσαγόρας***, κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον ὀρθὸς ἱστάμενος, ἢ μᾶλλον βαδίζων ὑποτεθεὶς πρὸς δεξιά, ἔχων διεστῶτα τὰ σκέλη καὶ τεταμένα ἀμφότερα.

Φορεῖ βραχὺν χιτῶνα μέχρι τῶν γονάτων, κατὰ τὸν στρατιωτικὸν βεβαίως τρόπον (πρβλ. ἀριθμ. 8. 10), καὶ ἐπ' αὐτοῦ χλαμύδα, ἔτι δὲ μακρὰ ὑποδήματα καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς εἶδός τι κυνῆς (πρβλ. ἀριθ. 28).

Φέρει δ' ἐπὶ τῆς ῥάχεως τὴν ἀσπίδα καὶ ἐπ' αὐτῆς τὴν φαρέτραν· κάτωθεν αὐτῶν κρέμαται ἕτερόν τι, ἴσως δέρμα, ὅπερ ἔφερον οἱ πολεμισταὶ ἤδη ἀπὸ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων, τὸ καλούμενον ***πτερόεν λαισήϊον***, ἵνα μὴ προστρίβηται ἐπὶ τοῦ σώματος ἡ ἀσπίς.

Τὴν ἀριστερὰν γυμνὴν προβάλλει ἐντεταμένως, κρατοῦσαν τόξον διὰ χαραγῆς ἀποδοθέν, τὴν δὲ δεξιὰν προσεγγίζει πρὸς τὴν πρώτην, ὥς ἵνα ἐμβάλῃ βέλος.

Ἅπασα ἡ παράστασις ἐνισχύεται διὰ ποικίλων βαφῶν, αἵτινες ἦσαν λίαν ζωηραὶ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀνευρέσεως, κατόπιν δ' ἐξησθένησαν, διότι εἶχον ἐπιτεθῆ ἄνευ ἐπιμελοῦς ἐγκαύσεως, ἂν οὐχὶ ὅλως ἄνευ ἐγκαύσεως.

Τὸ βάθυσμα ἦτο βεβαμμένον ὑπόμελαν πιθανῶς· τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος τοῦ ἀνδρὸς πορφυρᾶ, τὸ πρόσωπον κεραμόχρουν, ἡ κόμη ἢ ἡ κυνῆ μέλαινα· ὁ χιτὼν δὲν διετήρησε τὴν βαφήν, ἡ δὲ χλαμὺς παρεστάθη ὑπομέλαινα ἢ βαθέως κυανῆ. Τὰ ὑποδήματα εἶναι βαθέως πορφυρᾶ πρὸς τὸ ἰόχρουν κλί-

νοντα, ἡ ἀσπὶς κιτρίνη, ἡ φαρέτρα ὁμοίως μὲν κιτρίνη τὰ ἄνω, τὰ δὲ κάτω ἀβαφὴς καὶ δι' ἐντομῶν δεδηλωμένη. Τὸ λαισήϊον εἶναι ἀβαφὲς καὶ ἀπεδόθη δι' ἐπιπολαίων χαραγῶν, ὡς συνεστραμμένον ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν διακρινόμενον.
Ὑπὸ τὴν παράστασιν οὐδὲν ἴχνος *ἑρμοῦ* διακρίνεται ἐπὶ τῆς οἰκείας θέσεως, φαίνεται δ' ὅτι οὐδὲ ὑπῆρχεν.

Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι τὸ περίγραμμα μόνον τῆς εἰκόνος ἐγλύφη, ἐν ᾧ τὰ λοιπὰ ἀπεδόθησαν κατὰ τὸ σύνηθες διὰ βαφῶν· ὅτι ὅμως οἱ ἐν Παγασαῖς τεχνῖται δὲν ἦσαν τοσοῦτον ἄπειροι τῆς Γλυπτικῆς, ὡς θὰ ἐνόμιζέ τις ἐκ τῆς ἐν λόγῳ παραστάσεως, ἀποδεικνύουσι πλὴν τῶν γλυπτῶν ἀνθεμίων (βλ. ἰδίως ἀριθμ. 12 καὶ δὴ 135) καὶ ἡ ὑπ' ἀριθμ. 125 ἐξαίρετος γλυπτὴ ἅμα καὶ γραπτὴ εἰκών.
Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται ὀλίγον μετὰ τὸ 200 π. Χ.

62

Στήλη τοῦ ***Τήρεω*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα ἀκεραία πλὴν μικρᾶς κάτω ἀποκοπῆς, ἣν συνεπληρώσαμεν διὰ γύψου. — Ὕψος 0.59, πλάτος 0.26, πάχος 0.063.
Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα οὐχὶ πολὺ ἀποκοπέν, οὗτινος ἐλάχιστα ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθησαν· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένος ῥόδαξ κοῖλος τὰ ἔνδον ἐν εἴδει φιάλης σπονδικῆς, βεβαμμένος ποτέ.
Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ λίαν ἀμελῶς:

ΤΗΡΗΣ
ΜΕΝΗΤΟΣ
ΒΙΘΥΝΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Τήρης***, υἱὸς τοῦ ***Μένητος***, τὴν πατρίδα ***Βιθυνός***». Ἑτέραν Βιθυνοῦ στήλην βλ. ὑπ' ἀριθμ. 41.

Ὑπ' αὐτὴν ἄρχεται δι' ὁριζοντίου ἐρυθρᾶς γραμμῆς, μόλις διακρινομένης ἐνιαχοῦ, *γραπτὴ παράστασις,* δι' ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν λεῖον κάθετον πλαίσιον ἄγραφον, ἰδιαιτέρως εἰργασμένον· ἐγένετο δὲ τὰ πολλὰ ἐξίτηλος:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διετηρήθησαν ἴχνη ἐρυθρᾶς, ὑπὲρ αὐτὴν δὲ καὶ ὑπ' αὐτὴν ῥοδίνης βαφῆς, πιθανῶς ἐκ τῶν κλινοσκεπασμάτων καὶ προσκεφαλαίων μορφῆς κατακεκλιμένης, τοῦ ***Τήρεω*** βεβαίως.

Ἀριστερᾷ δὲ τῷ θεατῇ διετηρήθησαν ὅμοιαι ἀκριβῶς βαφαὶ ἔκ τινος ***δευτέρας*** ἴσως ***μορφῆς***· ἐνταῦθα εἶναι ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἢ τοῦ παιδὸς τραπεζοκόμου, ὡς ἐν ἀριθ. 27. 56. 19 κλ.

Οὕτω φαίνεται πιθανὸν ὅτι παρίστατο *νεκρικὸν συμπόσιον,* οὗτινος ἀρτιώτερον σωθείσας εἰκόνας βλ. ὑπ' ἀριθμ. 19. 21. 27· πρβλ. καὶ ἀριθμ. 42. 47 κλ.

Τοῦ *δαπέδου* διετηρήθησαν δεξιὰ ἴχνη μελαίνης βαφῆς, ἐν ᾧ τὸ *βάθος* ἐξηφανίσθη ἐντελῶς.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ὑπάρχουσιν ἴχνη τοῦ μέλανος περιγράμματος ***ἑρμοῦ*** Ἑρμοῦ Χθονίου, ἀβεβαίου διατάξεως· ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ἀκμῆς τοῦ βάθρου ἢ τῆς ἀντηρίδος αὐτοῦ ὑπελείφθησαν ἴχνη πορφυρᾶς μετὰ κιτρίνης βαφῆς, ἄγνωστον τίνι ἀντικειμένῳ (ἀγγείῳ ἢ ταινίᾳ ἢ φαλλῷ) ἀνήκοντα.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.

63

Στήλη ἐκ λιθομαρμάρου ἀκεραία. — Ὕψος 0.50, πλάτος 0.26, πάχος 0.095.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ διετηρήθησαν ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων, ἔτι δὲ τὸ κάτω ἥμισυ ἀσπίδος κοίλης ἀναγεγλυμμένης ἐν εἴδει φιάλης σπονδικῆς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου.

Ἐπιγραφῆς οὐδὲν ἴχνος ὑπάρχει ἐπὶ τῆς συνήθους θέσεως· εἶναι βέβαιον ὅτι αὕτη ἀπεδόθη γραπτῶς μόνον, ὡς ἐν ἀριθμ. 44. 58 κλ., καὶ ἐξηφανίσθη ἐντελῶς.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσιν ὀλίγα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, ἄγνωστον ἂν ἐκ γραπτῆς παραστάσεως ἢ ταινίας· σημειωτέον ὅτι ὁ χῶρος δὲν φαίνεται ἐπαρκὴς πρὸς ὑποδοχὴν τῆς πρώτης.

64

Στήλη τῆς *Δημητρίας* καὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς *Ἱστιαίου* ἐκ μελανολίθου εὐτελοῦς, ἀκεραία ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα. —Ὕψος 0.842, πλάτος 0.292, πάχος 0.087.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, ἐφ᾽ οὗ διετηρήθησαν ὀλίγα ἴχνη καὶ ἡ θέσις τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων, πλείονα δὲ πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, δι᾽ οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἀριθμ. 28.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς δι᾽ ἀμφοτέρους τοὺς ἀποθανόντας, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἱστιαίου· τὰ γράμματα καὶ πλυθέντα οὐδὲν ἴχνος βαφῆς ἀπέδοσαν:

ΔΗΜΕΤΡΙΑ
ΙΣΤΙΑΙΩΣ ΓΥΝΗ
ΙΣΤΙΑΙΟΣ
ΣΙΔΩΝΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *Δημητρία γυνὴ* τοῦ *Ἱστιαιῶς* καὶ ὁ *Ἱστιαῖος* τὴν πατρίδα *Σιδώνιος*». Τὸ πατρικὸν ὄνομα ἀμφοτέρων δὲν ἐγράφη εἴτε ἐλλείψει χώρου εἴτε ἄλλως (πρβλ. ἀριθμ. 61). Ὅτι δὲ πλείστων Σιδωνίων καὶ Φοινίκων εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 21 καὶ 59.

Περὶ τῆς ἀδιαφόρου προφορᾶς τοῦ *η* καὶ *ε* κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἧς πολλὰ ὑπάρχουσι παραδείγματα, πρβλ. ἀριθμ. 28.

Λίαν περίεργος ὅμως εἶναι ἡ γραφὴ *Ἱστια(ι)ῶς* ἐξ ὀρθῆς *Ἱστιαεὺς* (βλ. ἀριθμ. 65) ἀντὶ τοῦ *Ἱστιαίου*, ὡς ἐκφέρεται τὸ ὄνομα εἰς τὸν τρίτον στίχον. Φαίνεται ὅτι διττῶς ἐξεφέ-

ρετο καὶ τὸ ἐθνικὸν *Ἱστιαῖος* καὶ *Ἱστιαεὺς* καὶ τὸ κατ' αὐτὸ σχηματισθὲν κύριον. Ὅτι δὲ ἐγίνοντο κύρια ὀνόματα ἐξ ἐθνικῶν, μαρτυροῦσι τὸ ***Γαζαῖος***, ***Ἀρκὰς*** κττ. κύρια ἐπὶ στηλῶν τῶν Παγασῶν (ἀριθμ. 109 κλ.).

Ὑπ' αὐτὴν οὐδὲν ἴχνος τῆς ποτὲ γραπτῆς παραστάσεως ἢ ταινίας διετηρήθη· μόνον κάτω καὶ οὐχὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ μέσου ὑπάρχει ἐπιπολαίως ἐγχάρακτος ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου κατενώπιον ἐπὶ ἁπλοῦ βάθρου, φαλλοφόρος, οὗτινος τὸ χαραχθὲν περίγραμμα εἶχε βαφῇ μέλαν.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 225 π. Χ.

65

Στήλη τοῦ ***Εὐθίου*** ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου ἀκεραία. —Ὕψος 0.77, πλάτος 0.312, πάχος 0.08.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ οὐδὲν ἴχνος βαφῆς διετηρήθη· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀσπὶς ἀναγεγλυμμένη ἐν εἴδει φιάλης σπονδικῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μηδὲν ἴχνος βαφῆς διατηρούντων:

Ε Υ Θ Ι Α Σ
Κ Λ Ε Ο Ν Ι Κ Ο Υ
Ι Σ Τ Ι Α Ε Υ Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Εὐθίας*** υἱὸς τοῦ ***Κλεονίκου***, τὴν πατρίδα ***Ἱστιαεύς***».

Ἦτο δ' ἡ Ἱστίαια (ἢ Ἑστίαια) πόλις τῆς Εὐβοίας γειτονικὴ τῇ Θεσσαλίᾳ, ἥτις ἐκαλεῖτο Ὠρεὸς εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους καὶ μέχρι σήμερον.

Τὸ ἐθνικὸν φέρεται ἐπὶ μὲν τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως *Ἱστιαιεύς*, ποικίλως δ' ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν, ἤτοι ὡς ἄνω καὶ Ἱστιαῖος καὶ Ἑστιαῖος.

Εὕρομεν δὲ καὶ ἑτέραν στήλην μετ᾽ ἐπιγραφῆς

«Κλεόνικος
Εὐθίου»

ἄνευ ἐθνικοῦ· φαίνεται ὅτι οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, καὶ ἐπειδὴ ἔγινεν ἐντόπιος Παγασαῖος, δὲν προσεφωνήθη ἐθνικῶς. Οὕτως ἀποδεικνύεται πιθανὴ ἡ εἰκασία διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐθνικῶν, περὶ ἧς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἄρχεται *παράστασις γραπτή*, τελείως ἐξαφανισθεῖσα· μόλις ἐν μέσῳ διακρίνονται ἐλάχιστα ἴχνη πρασίνης βαφῆς καὶ φθορά, ἣν ἀφῆκαν αἱ ἄλλαι βαφαί, ἐξ ὧν οὐδὲν σαφὲς περὶ τῶν παρισταμένων εἶναι δυνατὸν νὰ εἰκάσωμεν.

Πολλαχοῦ ἐπὶ τῆς στήλης ταύτης καὶ ὀλίγων ἄλλων ὑπάρχουσι μικρὰ κοκκίδια ἐλαιοχρώματος ὑποκυάνου, ῥιφθέντα κατὰ τὴν βαφὴν τῶν παραθύρων τοῦ Μουσείου ὑπὸ τοῦ βαφέως, διαφυγόντος τὴν προσοχὴν ἡμῶν.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

66

Στήλη τῆς *Διονυσίας* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἀκεραία. — Ὕψος 0.844, πλάτος 0.427, πάχος 0.08.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ἐλάχιστα ἀποκοπέν, ἐφ᾽ οὗ διετηρήθησαν καλῶς τὰ γραπτὰ κοσμήματα, καὶ δὴ μέλανα ἐξαιρετικῶς βεβαμμένα τὰ ἀκρωτήρια καὶ καστανόχρους μετὰ πορφυροῦ περιθωρίου καρπὸς ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, τὸ κάτω ἥμισυ κάλλιον διασωθείς· διὰ τὴν σημασίαν αὐτοῦ βλ. ἀριθμ. 28.

Τὸ δὲ κυμάτιον τοῦ ἁπλουστάτου γείσου κοσμεῖται διὰ πορφυρῶν πρὸς μέλανα ἐναλλασσομένων φύλλων, ὧν τὰ ἔνδον κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν ἐβάφησαν κρόκινα, ὡς ἐξ ὀλίγων διατηρηθέντων ἰχνῶν εἰκάζομεν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη σχεδὸν βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων μέλαιναν βαφήν:

ΔΙΟΝΥΣΙΑ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
Σ Ε Ι Δ ω Ν Ι Α

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Διονυσία*** θυγάτηρ τοῦ ***Διονυσίου***, τὴν πατρίδα ***Σειδωνία***». Ὅτι καὶ πλείστων ἄλλων Σιδωνίων καὶ Φοινίκων ἐν γένει εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, βλ. ἀρ. 64.

Ἡ δι' ***ει*** ἀπόδοσις τοῦ $\bar{\iota}$ εὕρηται καὶ ἐπὶ ἄλλων ἐμφανῶς ἀρχαιοτέρων ταύτης στηλῶν (πρβλ. ἀριθμ. 8. 28. 71 κλ.). Ἡ δὲ μορφὴ τοῦ ω ἀπαντᾷ συνήθως ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Β'—Γ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος· ἀλλ' ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐπί τινων ἔτι στηλῶν, περὶ ὧν θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω (βλ. ἀριθμ. 142), πρόκειται πιθανῶς περὶ μιμήσεως τῆς γραφῆς τοῦ χειρογράφου ὑπὸ τοῦ χαράκτου. Διότι καὶ ἡ μορφὴ τῶν ἄλλων γραμμάτων καὶ λόγοι ἀνασκαφικοὶ ἀπαγορεύουσι νὰ θέσωμεν τὰς στήλας ταύτας εἰς τὸ 100 - 200 μ. Χ.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, δι' ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν ἄγραφον κάθετον πλαίσιον λίαν πλατὺ καὶ οὐχὶ σύμμετρον (πρβλ. ἀριθμ. 2), οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον. Ἀλλ' αἱ βαφαὶ κατέπεσον ἐντελῶς καὶ μόνον λευκάζουσα φθορὰ αὐτῶν διετηρήθη:

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται μορφή τις ἴσως γυναικεία, ἡ ***Διονυσία*** ἄρα, ἧς ὑπελείφθησαν περιγράμματά τινα καὶ ἴχνη σκοτεινῶν βαφῶν τῶν ἐνδυμάτων πιθανῶς, πάντα ἀβέβαια.

Ἐνώπιον αὐτῆς ὑπάρχει ἑτέρα ***μορφή***, ἴσως ***ἀνδρικὴ*** ὀρθὴ ἱσταμένη, ἧς μόνον λευκάζουσα φθορὰ τῶν βαφῶν διετηρήθη.

Τὸ ὅτι συνῆπτον αὗται τὰς δεξιὰς πρὸς χαιρετισμὸν εἶναι ἀβέβαιον. Διότι μεταξὺ αὐτῶν φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε ***τρίτη μορφή***, ἧς ἡ καταβιβαζομένη γυμνὴ ἀριστερὰ χεὶρ διετηρήθη μετὰ μέλανος περιγράμματος καὶ ἰχνῶν πορφυροκιτρίνης βαφῆς.

Κάτω δεξιὰ ὑπάρχουσιν ἴχνη ἀντικειμένου τινός.

Τὸ *δάπεδον* ἐδηλώθη τυπικῶς καὶ ἁπλῶς διὰ δύο ὁριζον-

τίων γραμμῶν, ὡς ἐν τῇ ὑπ᾿ ἀριθμ. 23 στήλῃ, καὶ διατηρεῖ ἄνω μὲν μέλαιναν καὶ βαθεῖαν ἰόχρουν, κάτω δὲ κυανοπρασίνην βαφήν.

Τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος ἐξηφανίσθη τελείως.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν οὐχὶ ἐν μέσῳ ἀκριβῶς ἀλλ᾿ ἀριστερώτερον (πρβλ. ἀριθμ. 13) παρίσταται *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου νεανικοῦ κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον διὰ μέλανος περιγράμματος ἐπιπολαίως γραφείς, ἱδρυμένος ἐπὶ διπλοῦ βάθρου.

Λίαν διδακτικὸν παράδειγμα τῆς ἀτελοῦς ἐγκαύσεως καὶ τῆς κακῆς ποιότητος τῶν βαφῶν ἀποτελεῖ ἡ στήλη αὕτη: εἶναι δῆλα δὴ φανερὸν ὅτι ἐπέκειντο λίαν παχεῖαι αἱ βαφαί, πολὺ πλέον ἢ ἐπὶ τῆς στήλης τῆς Πηνηΐδος (ἀριθμ. 29. 48 κλ.) καὶ κατέπεσον εὐχερῶς, ἐν ᾧ ἀπέμεινεν ἔπειτα ἡ ἕνεκα τῆς ἐγκαύσεως λευκάζουσα φθορὰ ἐπὶ τοῦ μαρμάρου ἐν εἴδει σκιᾶς.

Ἀλλὰ βαφαί τινες ἐξηφανίσθησαν ἐντελῶς, δῆλον ὅτι τοῦ βάθους, χωρὶς νὰ ἀφήσωσι μηδὲ τὴν φθορὰν ταύτην. Τοῦτο συνέβη διότι δὲν ἐνεκάησαν αὗται καταλλήλως, ἢ διότι δὲν ἐπέδρασεν ὁμοίως ἐπὶ τοῦ μαρμάρου πασῶν τῶν βαφῶν ἡ ἔγκαυσις.

Οἱ χρόνοι καθ᾿ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, φαίνονται κείμενοι οὐχὶ περὶ τὸ 150 π. Χ.

Περὶ τῆς διαφόρου ἐπιδράσεως τῆς ἐγκαύσεως ἐπὶ τῶν διαφόρων βαφῶν εἴπομεν τὰ δέοντα ἔν τε τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 σελ. 51-60 καὶ ἀνωτέρω εἰς ἀριθμ. 3.

67

Στήλη τοῦ *Διοδώρου* ἐκ λιθομαρμάρου μελαντέρου ἀκεραία. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἐφθάρη τριβεῖσα ἐπὶ ὀγκολίθων τοῦ τοίχου τοῦ πύργου. — Ὕψος 0.853, πλάτος 0.334, πάχος 0.07.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπὲν καὶ ἀποσχισθέν· ἐκ τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων ἐλάχιστα ἴχνη ἐπὶ τοῦ

κυματίου διετηρήθησαν, ἔτι δὲ πολλὰ πορφυρᾶς βαφῆς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ἐκ τοῦ συνήθους καρποῦ ῥοιᾶς, οὗτινος τὴν σημασίαν βλ. ἐν ἀριθμ. 28.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς, τῶν γραμμάτων βεβαμμένων ἴσως ποτὲ μελάνων:

ΔΙΟΔΩΡΟΣ
ΣΙΛΛΙΟΣ
ΣΙΔΩΝΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Διόδωρος*** υἱὸς τοῦ ***Σίλλιος,*** τὴν πατρίδα ***Σιδώνιος***». Ὅτι πλείστων Σιδωνίων καὶ Φοινίκων ἐν γένει εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς βλ. ἀριθμ. 64.

Τὸ δὲ ὄνομα *Σίλλις* φαίνεται φοινικικὸν ἐξελληνισθέν. εὕρηται δὲ καὶ ἐπὶ ἑτέρας στήλης (ἀριθμ. 80), ἐν ᾧ ἡ γενικὴ *Σίλλιδος* ὑπάρχει ἐπὶ ἑτέρας ἤδη γνωστῆς ἐπιγραφῆς τῶν Παγασῶν (=I.G. IX 2,1190).

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς ἡ ἀρχὴ δὲν εἶναι ἐμφανής, βέβαιον δὲ τὸ τέρμα· ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν εἶναι μετριωτάτη:

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ διακρίνονται πολλὰ ἴχνη πορφυρᾶς καὶ ὀλίγα κεραμόχρου βαφῆς ἔκ τινος μορφῆς πιθανῶς, τοῦ ***Διοδώρου*** ἄρα, ἀπέναντι δ' αὐτῆς δεξιᾷ τῷ θεατῇ ἐλάχιστα ἴχνη πορφυρᾶς ἐπίσης βαφῆς, ἴσως ***δευτέρας μορφῆς***.

Καὶ ἐπὶ τοῦ *δαπέδου* κάτω διακρίνονται ἴχνη πορφυρᾶς ἐπίσης βαφῆς. Τοῦ δὲ *ἑρμοῦ* ἐπὶ τῆς συνήθους θέσεως οὐδὲν ἴχνος διετηρήθη.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται οὐχὶ πολὺ μετὰ τὸ 300 π. Χ.

68

Στήλη τοῦ ***Διονυτᾶ*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἀκεραία, σπανίου ἐπιμήκους σχήματος.—Ὕψος 0.837, πλάτος 0.257, πάχος 0.10.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἰσχυρῶς προεξέχον καὶ ἐπ' αὐτῆς

τῆς στήλης ἀναγεγλυμμένον τὰς λεπτομερείας, κάλλιστα διατηροῦν τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὀλίγα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, ὑπόλοιπον ἴσως τοῦ καρποῦ ῥοιᾶς, δι᾽ ὃν βλ. ἀριθμ. 28· ἐξεφύετο δ᾽ οὗτος ἐξ ἑλίκων, ὡς φαίνεται (πρβλ. ἀριθμ. 56).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων κάλλιστα τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν:

Δ Ι Ο Ν Υ Τ Α Σ
Σ Α Θ Ω Ν Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Διονυτᾶς*** υἱὸς τοῦ ***Σάθωνος***». Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 65. Τὸ δὲ πατρικὸν ὄνομα φαίνεται ξενικὸν ἐξηλληνισμένον.

Ὑπ᾽ αὐτὴν διετηρήθη μέχρι τοῦ γόμφου κενὸν διάστημα 0.53, ἐφ᾽ οὗ οὐδὲν ἴχνος γραπτῆς παραστάσεως, ἢ ταινίας διακρίνεται, οὐδὲ φθορὰ βαφῶν· ἐπίσης οὐδὲ μετὰ πλύσιν ἐφάνη τι.

Κατὰ τὸ γενικὸν ὅμως σύστημα τῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε παράστασίς τις.

Ἐπίσης οὐδὲ *ἑρμοῦ* διετηρήθησαν ἴχνη ἐπὶ τῆς οἰκείας θέσεως.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 250-225 π. Χ.

69

Στήλη τοῦ ***Ἀπολλοδώρου*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. — Ὕψος 0.548, πλάτος 0.437, πάχος 0.12.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον κατὰ μίμησιν μακρᾶς πλευρᾶς ναοῦ, ὡς ἱκαναὶ ἔτι στῆλαι (πρβλ. ἀριθμ. 18. 22. 26. 30. 42. 48. 49. 51 κλ.)· ἐπ᾽ αὐτοῦ οὐδὲν ἴχνος βαφῆς διετηρήθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΛΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΚΑΛΧΗΔΟΝΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀπολλόδωρος*** υἱὸς τοῦ ***Διονυσίου***, τὴν πατρίδα ***Καλχηδόνιος***».

Ἦτο δὲ ἡ *Καλχηδὼν* πόλις τῆς Βιθυνίας ἀντικρὺ τοῦ Βυζαντίου καὶ φέρεται παρὰ πολλοῖς συγγραφεῦσι *Χαλκηδών*. Ἀλλὰ τὰ νομίσματα καὶ αἱ καλῶν χρόνων ἐπιγραφαί, ὡς ἡ ἐν λόγῳ, δεικνύουσιν ὅτι ἀρχαιοτέρα γραφὴ ἦτο ἡ πρώτη.

Καὶ σήμερον ἐν Βόλῳ διατρίβουσιν ἱκανοὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν πέριξ εὐποροῦντες.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο βαθέως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, κοῖλοι τὰ ἔσω ὡς φιάλαι σπονδικαί, ἐφ' ὧν διετηρήθησαν ἱκανὰ ἴχνη ῥοδίνης βαφῆς καὶ μέλαιναι γραμμαί, δι' ὧν διῃροῦντο εἰς πέταλα.

Ὑπ' αὐτοὺς ὑπάρχει ὡραῖον κόσμημα ἀνάγλυφον ἐν εἴδει δύο κλαδίσκων μύρτου συνερχομένων ἐκ τῶν ἀκμῶν ὁριζοντίως πρὸς τὸ κέντρον· φέρουσι δὲ φύλλα καὶ κόκκους, ἐνισχυόμενα διὰ βαφῶν, ὧν μέλαινα ἐσώθη ἐπὶ τῶν δευτέρων.

Φαίνεται δ' ὅτι τὸ κόσμημα τοῦτο ἐγένετο κατὰ μίμησιν τῶν ὁμοίων, γραπτῶς ἀποδιδομένων ἐπὶ τῶν κορωνίδων πολλῶν στηλῶν (πρβλ. ἀριθμ. 3. 6. 11. 70. 72 κλ.).

Ὑπ' αὐτὸ οὐδὲν ἴχνος βαφῆς ἢ φθορᾶς διετηρήθη· φαίνεναι ὅμως ὅτι θὰ ἠκολούθει γραπτὴ παράστασις ἢ ταινία.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

Τὸ σπάνιον τοῦτο γλυπτὸν κόσμημα ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 132 στήλης, ἀλλ' ἐκεῖ ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς κορωνίδος. Καὶ ἐπὶ στήλης, ἣν ζωγραφεῖ τεχνίτης ἐπὶ ἀρχαίου ἀγγείου, ἧς εἰκόνα ἀποδίδομεν ἐν τῇ *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 σελ. 58 εἰκ. 7 καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου τῶν «*Θεσσαλικῶν Μνημείων*», ὑπάρχει ὅμοιον περίπου κόσμημα κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν τῆς στήλης.

70

Στήλη τοῦ *Λέοντος* ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω τρίτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. — Ὕψος 0.675, πλάτος 0.369, πάχος 0.076.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ διετηρήθησαν ἴχνη τῶν γραπτῶν κοσμημάτων, ἐν οἷς πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, ἐκφυομένου ἴσως ἐκ κιτρίνων φύλλων· διὰ τὴν σημασίαν αὐτοῦ βλ. ἀριθμ. 28.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον διετηρήθη γραπτὴ *κορωνὶς* βαθέως κυανῆ τὰ ἄλλα, ἐφ' ἧς διὰ παχείας λευκῆς βαφῆς ἐγράφησαν ἀνθεμοειδῆ κοσμήματα ὡς βρύα, ἐκφυόμενα ἐκ τριῶν, πέντε καὶ ἑπτὰ φύλλων, λίαν κομψά, τὸ πρῶτον ἤδη ἐμφανιζόμενα.

Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς, μετά τινος καμπυλώσεως τῶν λοξῶν ἰδίως κεραιῶν τῶν μεγάλων αὐτῆς γραμμάτων, ἅτινα δὲν διετήρησαν ἴχνη βαφῆς:

Λ Ε Ω Ν
Α Π Ο Λ Λ Ο Δ Ω Ρ Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Λέων*** υἱὸς τοῦ ***Ἀπολλοδώρου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει πορφυρᾶ *ταινία*, ἧς τὰ κατερχόμενα ἄκρα διετηρήθησαν καλῶς, τὸ δὲ ὁριζόντιον σῶμα μόνον πλυθὲν ἀπέδωκεν ὀλίγα ἴχνη. Διὰ τὴν σημασίαν αὐτῆς βλ. ἀριθμ. 6.

Ὑπὸ τὴν ταινίαν ἐν μέσῳ ὑπάρχουσιν ἴχνη τινὰ πορφυρᾶς βαφῆς, ἴσως ξένα ἐξ ἐμποτισμοῦ τῆς ταινίας διὰ προστριβῆς χειρὸς προερχόμενα. Ἐνταῦθα ἀναμένομεν σπανιώτερον *ἑρμῆν* (πρβλ. ἀριθμ. 84).

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 225 π. Χ.

71

Στήλη τοῦ ***Ἑκαταίου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω τρίτον σχεδὸν ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. — Ὕψος 0.67, πλάτος 0.357, πάχος 0.072.

Ἄνω λήγει εἰς γλυπτὸν ἀνθέμιον κομψῆς ἐργασίας, ὅπερ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀφήκαμεν πλῆρες χωμάτων, ὡς εὑρέθη, χάριν σπουδῶν. Ἐποιήθη δὲ κατ' ἰδιάζοντα ῥυθμὸν δι' ἓξ ἀκανθῶν ἐπαλλήλων ἀνὰ τρεῖς, διὰ διπλῶν ἑλίκων καὶ μετὰ δηλώσεως ἀκρωτηρίων ὡς ἐν ταῖς ὑπ' ἀριθμ. 32. 37. 39 κλ. στήλαις. Ἀνωτάτω αὐτοῦ διατηρεῖται μεταξὺ τῶν σπαθοειδῶν φύλλων ζωηρὰ κυανοπρασίνη βαθεῖα βαφή, περὶ δὲ τὸ ἄνθος ὁμοία ἐρυθρά.

Ἐπὶ τοῦ γείσου, οὗτινος ἡ ἄνω αὖλαξ φέρει ἴχνη βαθείας ἰόχρου βαφῆς, διετηρήθησαν τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα καλῶς, καὶ δὴ τὰ γλωσσοειδῆ κυανοπράσινα φύλλα.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων δειξάντων μετὰ πλύσιν ἐλάχιστα ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΕΚΑΤΑΙΟΣ
ΕΥΡΕΙΠΙΔΟΥ
ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΥΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἑκαταῖος*** υἱὸς τοῦ ***Εὐρειπίδου,*** τὴν πατρίδα ***Κασσανδρεύς***».

Διὰ τὴν γραφὴν δι' ***ει*** τοῦ *ῑ* βλ. ἀριθμ. 66, περὶ δὲ τῆς πόλεως *Κασσανδρείας* βλ. ἀριθμ. 18. Ἑτέρων δὲ πλείστων Μακεδόνων στήλας βλ. ἐν ἀριθμ. 57.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπῆρχε στρῶμα ἐλαφρὸν κόνεως συμπήκτου, καὶ οὐδὲν ἴχνος βαφῆς διεκρίνετο· πρὸς βεβαίωσιν δὲ τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ φθορᾶς βαφῶν ἐπλύναμεν ἐλαφρῶς καὶ ἐπανειλημμένως τὸ τμῆμα τοῦτο, ἐφ' οὗ οὐδὲν ἴχνος οὐδὲ φθορᾶς παρετηρήσαμεν.

Ἐκ τούτου εἰκάζομεν ὅτι ὑπῆρχέ ποτε *γραπτὴ παράστασις*, ἥτις πάλαι εἶχεν ἐξαφανισθῆ, ἐν ᾧ αἱ βαφαὶ ἀτελῶς καὶ ἐπιπολαίως ἐγκαεῖσαι δὲν ἀφῆκαν δείγματα τῆς θέσεως αὐτῶν.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, εἶναι μὲν νεώτεροι τοῦ 309 π. Χ., ὅτε ἐκτίσθη ἡ Κασσάνδρεια, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ τοῦ 217 π. Χ.· διότι τὸ Π ἔχει ὁμοιότητά τινα, καίπερ ὀλίγον παρηλλαγμένην, πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10), ἧς εἶναι ἀρχαιοτέρα ἕνεκα τοῦ Σ.

Περὶ τῆς μεθόδου τοῦ διὰ πλύσεως ἀναγνωρισμοῦ τῶν βαφῶν καὶ τῆς φθορᾶς ἢ ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τοῦ μαρμάρου βλ. τὰ λεχθέντα ἐν *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 σελ. 53-55.

72

Στήλη τοῦ ***Ξενάρχου*** ἐκ καλοῦ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω πέμπτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. —Ὕψος 0.818, πλάτος 0.371, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἐλάχιστα ἀποκοπέν, οὗτινος τὰ ἀκρωτήρια φέρουσι γλυπτὸν κομψὸν ἀνθεμοειδὲς κόσμημα, βεβαμμένον διὰ κυανῆς παιπαλώδους βαφῆς· καὶ τὰ ἄλλα συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν καλῶς, ἐν οἷς ἔχει γίνει ἄφθονος χρῆσις τῆς ἰδιαζούσης κυανῆς βαφῆς· ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀνάγλυφος κάλυξ τεσσάρων τραπεζοειδῶν πετάλων βεβαμμένων ἐναλλὰξ διὰ κυανῆς καὶ βυσσινόχρου βαφῆς.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπάρχει γραπτὴ *κορωνὶς* διὰ κυανῆς ἰδιαζούσης βαφῆς, ἐφ᾽ ἧς διὰ λευκῆς θὰ ὑπῆρχε τὸ σύνηθες ἐκ κλάδων κόσμημα (βλ. ἀριθμ. 3. 6. 70 κλ.) μὴ διατηρηθέν. Ὁρίζεται δ᾽ αὕτη ὑποκάτω δι᾽ ὁριζοντίου χαραγῆς καὶ ἔχει μεταξὺ δύο ὁμοίων ὁριζοντίων χαραγῶν ὡς τέρμα ζώνην βυσσινόχρουν (πρβλ. ἀριθμ. 11).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἐλάχιστα ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

Ξ Ε Ν Α Ρ Χ Ο Σ
Ξ Ε Ν Ω Ν Ο Σ
Κ Α Σ Σ Ω Π Α Ι Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ξέναρχος*** υἱὸς τοῦ ***Ξένωνος***, τὴν πατρίδα ***Κασσωπαῖος***».

Εὑρέθη δὲ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἡ στήλη (ἀριθμ. 74) καὶ πολλῶν ἄλλων Κασσωπαίων. Ἦτο δὲ ἡ *Κασσώπη* πόλις καὶ ἡ *Κασσωπία* ἢ *Κασσωπαία* χώρα τῆς Ἠπείρου τῶν Θεσπρωτῶν ἢ Μολοσσῶν· τὰ νομίσματα γινώσκουσι μόνον «*Κασσωπαίους Μολοσσούς*», ὁ δὲ Στράβων καὶ «*Κασσωπαίους Θεσπρωτούς*». Πόλιν Κασσώπην μόνον Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει, οἱ δὲ λοιποὶ συγγραφεῖς χώραν.

Κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς ὀρθὴ γραφὴ εἶναι *Κασσώπη*, *Κασσωπία*, *Κασσωπαία*, ἐν ᾧ τὸ Κασσιόπη, Κασσιοπαία, Cassiope παρὰ Πλουτάρχῳ, Πτολεμαίῳ, Πλινίῳ κλ. συγγραφεῦσιν εἶναι ἐσφαλμέναι γραφαί.

Ἑτέρων Ἠπειρωτῶν στήλας βλ. ὑπ' ἀριθμ. 28. 46. 103 κλ.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο βαθέως ἀναγεγλυμμένοι ἔκτυποι *ῥόδακες* εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, διατηροῦντας ἱκανὰ ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς· ἦσαν δ' οὗτοι διῃρημένοι διὰ μελαινῶν γραμμῶν εἰς ὀκτὼ πέταλα, ὧν τὰ τοῦ ἔξω κύκλου εἶχον βαφῇ ποικίλως δι' ἐναλλασσομένων χρωμάτων (πρβλ. ἀριθμ. 25).

Ὑπ' αὐτοὺς ὑπάρχει ὡραία πορφυρᾶ ***ταινία*** ἀρίστης διατηρήσεως πλὴν τοῦ δεσμοῦ καὶ τῶν βραχέων ἄκρων, ὧν ἡ βαφὴ ἀπετρίβη. Διὰ τὴν σημασίαν τῶν ταινιῶν βλ. ἀριθμ. 6.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται ὀλίγον πρὸ τοῦ 300 π. Χ.

73

Στήλη τοῦ ***Ἀντιπάτρου*** ἐκ λιθομαρμάρου εὐτελοῦς σχιστοειδοῦς, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς ἄνω δεξιὰ ἀποσχίσεως. Ἡ

ἐπιφάνεια αὐτῆς ἔχει σφυρηλατηθῆ καὶ διὰ δευτέρας πιθανῶς χειρός. — Ὕψος 0.83, πλάτος 0.306, πάχος 0.08.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθμ. 69 καὶ αἱ ἄλλαι ἐκεῖ ἀναφερόμεναι στῆλαι, ἐφ' οὗ ὀλίγα ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθησαν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ σχεδὸν καλῶς, ἀλλὰ κατά τι λοξῶς οὐχὶ ἐντελῶς ὁριζοντίως, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΑΝΤΙΓΑΤΡΟ—
ΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀντίπατρος*** υἱὸς τοῦ ***Ἡρακλείδου***». Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 65.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει πορφυρᾶ *ταινία*, ἐξησθενημένης βαφῆς.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 217 π. Χ., διότι τὸ Γ ἔχει ὁμοιότητά τινα, καίπερ οὐχὶ πλήρη, πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10· πρβλ. ἀριθμ. 71).

74

Στήλη τοῦ ***Γαλλίθου*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω πέμπτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. — Ὕψος 0.71, πλάτος 0.383, πάχος 0.117.

Ἄνω λήγει εἰς περιτέχνως γεγλυμμένον ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, οὗτινος τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν καλῶς, ἔτι δὲ κάλλιστα πορφυροῦς καρπὸς ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, δι' οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἀριθμ. 28.

Ἡ ἐπιγραφὴ τῶν μὲν δύο πρώτων στίχων ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τοῦ δὲ τρίτου λίαν βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, προστεθεῖσα εἰς δευτέρας φροντίδας, ἢ παραλειφθεῖσα

ἐκ πλάνης ὑπὸ τοῦ πρώτου χαράκτου· τὰ γράμματα δὲν διετήρησαν ἴχνη βαφῆς:

ΓΑΛΛΙΘΟΣ
ΞΕΝΩΝΟΣ
ΚΑΣΣΩ⌝ΑΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Γάλλιθος*** υἱὸς τοῦ ***Ξένωνος,*** τὴν πατρίδα ***Κασσωπαῖος***».

Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ὑπ' ἀριθμ. 72 στήλη ἀνήκει εἰς ἀδελφὸν τοῦ ἐν λόγῳ· ἐκεῖ βλ. τὰ περὶ τῆς *Κασσώπης*· εἶναι δὲ ἡ ἐν λόγῳ στήλη κομψῆς κατασκευῆς, ὡς ἐκείνη.

Τὸ ⌝ φαίνεται ὅτι ἐγράφη ἐπίτηδες τοιούτου σχήματος· δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ ὅτι ἡ ἐλλείπουσα κεραία εἶχεν ἀποδοθῆ διὰ βαφῆς μόνον.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει ὡραία πορφυρᾶ ***ταινία*** καλῆς διατηρήσεως, δι' ἧς τὴν σημασίαν βλ. ἀριθμ. 6.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 275 π. Χ.

Πολλαχοῦ καὶ ἐπὶ τῆς στήλης ταύτης ὑπάρχουσι στίγματα ἐλαιοχρώματος, δι' ὃν λόγον εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 65.

75

Στήλη τοῦ ***Παραμόνου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα. — Ὕψος 0.84, πλάτος 0.325, πάχος 0.073

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθμ. 73, ὅπερ ἀπεσχίσθη τελείως.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνος βαφῆς:

Π ΑΡΑΜΟΝΟΣ
ΩΦΕΛΙΜΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Παράμονος*** υἱὸς τοῦ ***Ὠφελίμου***».

Ἀμφότερα τὰ ὀνόματα εἶναι συνήθη παρὰ τοῖς ἀπελευθέροις· διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐλλείπει καὶ τὸ ἐθνικόν, διότι οἱ ἐν Παγασαῖς ἀπελευθερούμενοι ἐλογίζοντο μάλιστα ὡς ἐντόπιοι (πρβλ. ἀριθμ. 26. 65 καὶ 97).

Ὑπ' αὐτὴν διετηρήθησαν ποὺ καί που ἐλάχιστα ἴχνη βαφῶν, ἰδίως πορφυρᾶς, μηνύοντα τὴν ποτὲ ὕπαρξιν *γραπτῆς παραστάσεως* μᾶλλον, ἧττον δὲ *ταινίας*. Ἀπεσβέσθησαν δὲ ταῦτα πάλαι ἐκ προστριβῆς τῆς στήλης ἐπὶ ὀγκολίθων τοῦ τοίχου τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ πύργου.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 350 - 300 π. Χ.

76

Στήλη τοῦ ***Σωπάτρου*** ἐκ λιθομαρμάρου μελαντέρου, ἀκεραία ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα. —Ὕψος 0.932, πλάτος 0.433, πάχος 0.10.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἐλάχιστα ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ οὐδὲν ἴχνος τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἑλληνιστὶ καὶ φοινικιστὶ βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μηδὲν ἴχνος βαφῆς δειξάντων μηδὲ μετὰ πλύσιν:

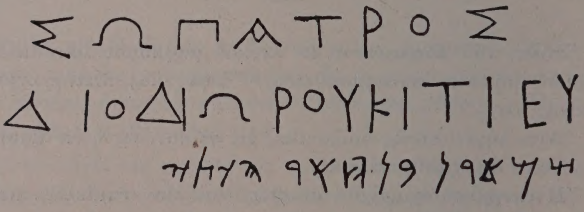

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Σώπατρος*** υἱὸς τοῦ ***Διοδ(ι)ώρου***, τὴν πατρίδα ***Κιτιεύ[ς]***».

Τὸ δεύτερον *ι* τοῦ δευτέρου στίχου ἐχαράχθη ἐκ πλάνης καὶ δὲν ἀπεξέσθη· τὸ δὲ τελικὸν *ς* τοῦ τρίτου στίχου ἢ ἐλησμονήθη ἢ εἶχε προστεθῆ διὰ βαφῆς καὶ ἐξηφανίσθη.

Ἦτο δὲ τὸ ***Κίτιον*** σπουδαία πόλις τῆς Κύπρου, οἰκουμένη ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Φοινίκων. Εὑρέθησαν δὲ καὶ ἄλλαι δίγλωσσοι ἐπιγραφαὶ ἐν Παγασαῖς (ἀριθμ. 31 κλ.). Ὅτι δὲ πλείστων Φοινίκων εὑρέθησαν ἐνταῦθα στῆλαι, βλ. ἀριθμ. 59.

Κύπριοι ἐν Βόλῳ ὑπάρχουσιν ἐλάχιστοι σήμερον μικρὰ ἀσκοῦντες ἐπαγγέλματα, Ἑβραῖοι δέ, ἤτοι διάδοχοι τῶν Φοινίκων, πάμπολλοι, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 21.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν οὐδαμοῦ διετηρήθησαν ἴχνη βαφῶν· θὰ ὑπῆρχεν ὅμως *γραπτὴ παράστασις* ἢ ταινία τελείως ἐξαφανισθεῖσα ἕνεκα τῆς ἐπιπολαίου ἐγκαύσεως τῶν βαφῶν.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 225 π. Χ.

77

Στήλη τοῦ ***Σπινθῆρος*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα. —Ὕψος 0.705, πλάτος 0.302, πάχος 0.10.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἐλάχιστα ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ μόλις ἡ θέσις καί τινα ἰχνάρια τῶν γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθησαν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΣΠΙΝΘΗΡ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Σπινθὴρ*** υἱὸς τοῦ ***Ἀπολλωνίου***». Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει ὡς ἐν ἀριθμ. 26 (πρβλ. καὶ ἀριθμ. 75).

Εἶναι δὲ τὸ πρῶτον ὄνομα ἀπελευθερωτικὸν πρὸς δήλωσιν θεράποντος λίαν ἐργατικοῦ· καὶ σήμερον ἐν Ἀρκαδίᾳ λέγομεν περὶ τῶν παίδων καὶ ὑπηρετῶν, οἵτινες ἐκτελοῦσι τάχιστα καὶ δεόντως τὰς ἀνατιθεμένας αὐτοῖς ἐργασίας, ὅτι «*εἶναι σπίθα*».

Ὑπ' αὐτὴν διακρίνεται φθορὰ βαφῶν, δεῖγμα τῆς ποτὲ *γραπτῆς παραστάσεως*, ἥτις ἐξηφανίσθη τελείως.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 217 π. Χ. ἕνεκα τῆς πλήρους ὁμοιότητος τοῦ Γ πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10).

78

Στήλη τῆς ***Εὐκλείας*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρῶν ἀποκοπῶν ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ὀλίγον κάτω δεξιὰ ἀπεκόπη, ὅπερ συνεπληρώσαμεν διὰ γύψου.— Ὕψος 0.67, πλάτος 0.293, πάχος 0.085.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ διατηρεῖται φθορὰ μὲν βαφῶν ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων, καλῶς δὲ τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα τοῦ κυματίου τοῦ γείσου. Ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει πορφυροῦς καρπὸς ῥοιᾶς, τὸ κάτω ἥμισυ σωθεὶς καὶ ἐκφυόμενος ἐξ ὀκτὼ φύλλων μὴ διατηρησάντων τὴν βαφὴν αὐτῶν.

Διετηρήθη δὲ καὶ ἐπὶ τῆς *κορωνίδος* φθορὰ βαφῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν:

ΕΥΚΛΕΙΑ
ΔΙΩΝΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Εὔκλεια*** θυγάτηρ τοῦ ***Δίωνος***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26 (πρβλ. καὶ ἀριθ. 75).

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει πορφυρᾶ ***ταινία*** πολὺ καλῶς διατηρουμένη, πλὴν ἐφ' ὅσον ἀπεσχίσθη ἡ στήλη, δι' ἧς τὴν σημασίαν βλ. ἀριθμ. 6.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 300-275 π. Χ.

79

Στήλη τῆς ***Ἀνθίδος*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἀκεραία. — Ὕψος 0.788, πλάτος 0.308, πάχος 0.088.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἀναγλυφὲν ἐπὶ τῆς πλακός· ὡς ἐν ἀριθμ. 68. 81 κλ. καὶ οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον, οὗτινος τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν πολὺ καλῶς, ἐν οἷς ἐξαίρετος πορφυροῦς καρπὸς ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, ἐκφυόμενος ἐξ ὀκτὼ κυανοπρασίνων βραχέων καὶ ἐπαλλήλων φύλλων. Τῆς κορωνίδος μόλις φθορὰ βαφῶν ἀβέβαιος διετηρήθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ λίαν ἐπιμελῶς ἐπὶ τεσσάρων ὁριζοντίων γραμμῶν, ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος, τῶν γραμμάτων τοῦ μὲν πρώτου καὶ τρίτου στίχου διατηρούντων τὴν μέλαιναν αὐτῶν βαφήν, τῶν δὲ τοῦ δευτέρου τὴν πορφυρᾶν :

Α Ν Ο Ι Σ
Υ Γ Ι Α Μ Ε Ν Ο Υ Σ
Κ Ρ Η Σ Σ Α

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *Ἀνθὶς* θυγάτηρ τοῦ *Ὑγιαμένους*, τὴν πατρίδα *Κρῆσσα*». Τὴν ἔσω κεραίαν τοῦ ⊙ ἢ παρέλιπεν ἢ ἀπέδωκεν ὁ χαράκτης διὰ βαφῆς μόνον.

Ὅτι δὲ ἦτο ἐκ τῆς πόλεως *Τυλίσου* τῆς Κρήτης ἡ Ἀνθίς, ἀποδεικνύει ἡ κοινὴ στήλη τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ δευτέρου θείου αὐτῆς, οἵτινες ἐπιγράφονται *Κρῆτες Τυλίσιοι*, ἔτι δὲ τῆς πρώτης θείας αὐτῆς *Ἀρχιδίκης* (ἀριθμ. 20 σελ. 157), ἥτις ἦτο ἐπίσης ἐκ Τυλίσου.

Ὑπ' αὐτὴν διετηρήθη μέχρι τοῦ ἑρμοῦ διάστημα 0.185, ὅπερ πλυθὲν ἐνιαχοῦ οὐδὲν ἴχνος οὐδὲ φθορὰν βαφῶν ἀπέδωκε πλὴν μελαινῶν κηλίδων ξένων βεβαίως. Εἶναι δὲ ἀνεπαρκὲς τὸ διάστημα τοῦτο πρὸς ὑποδοχὴν *γραπτῆς παραστάσεως* μορφῶν· ἴσως ὑπῆρχε γεγραμμένον σύμβολόν τι, οἷον ἄνθος κττ. σχετικὸν πρὸς τὸ ὄνομα, τὴν ζωὴν ἢ τὸν θάνατον αὐτῆς, ὡς ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Ἡρακλείδου (ἀριθμ. 14· πρβλ. καὶ ἀριθμ. 4 σελ. 220), τελείως ἐξαφανισθέν.

Ὁ δὲ *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου παρεστάθη ἐπὶ τῆς συνήθους θέσεως διὰ μέλανος περιγράμματος κατενώπιον, ἱδρυμένος ἐπὶ ἁπλοῦ ὑψηλοῦ βάθρου, ἴσως ἐστυκὼς καὶ τὰ πολλὰ ἐξί-

τηλος γενόμενος· φορεῖ δ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πόλον (πρβλ. ἀριθμ. 51).

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 250-225 π. Χ.

80

Στήλη τοῦ *Σίλλιος* ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἀκεραία ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα. — Ὕψος 0.76, πλάτος 0.307, πάχος 0.072.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἐλάχιστα ἀποκοπέν, οὗτινος τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν πολὺ καλῶς· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένη ἀσπὶς κοίλη τὰ ἔνδον ὡς φιάλη σπονδική, ἧς τὰ μὲν ἔνδον διατηροῦσιν ἴχνη ῥοδίνης, ὁ δὲ ὀμφαλὸς πορφυρᾶς βαφῆς. Φαίνεται δ' ὅτι ἐκφύεται ἐκ τεσσάρων φύλλων, ὧν ἡ βαφὴ ἐγένετο ἐξίτηλος, διότι τὰ ἐπ' αὐτῶν σῳζόμενα πορφυρᾶ ἴχνη εἶναι ξένα ἐξ ἐμποτισμοῦ καὶ ἐπαφῶν προελθόντα.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ καλῶς μετά τινος καμπυλώσεως τῶν λοξῶν ἰδίως κεραιῶν τῶν γραμμάτων, ὡς ἐν ἀριθ. 70, ὧν τινὰ διατηροῦσιν ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΣΙΛΛΙΣ
ΞΩΙΛΟΥ
ΑΣΚΑΛΩΝΙΤΗΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Σίλλις* υἱὸς τοῦ *Ζωΐλου*, τὴν πατρίδα *Ἀσκαλωνίτης*».

Τὸ πρῶτον ὄνομα φαίνεται ξενικὸν ἐξηλληνισμένον, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 67. Ἡ δὲ *Ἀσκάλων* ἦτο μία τῶν σπουδαίων πόλεων τῆς Ἰουδαίας παράλιος. Εὑρέθησαν δ' ἐν Παγασαῖς καὶ ἄλλων Ἀσκαλωνιτῶν στῆλαι (ἀριθμ. 151 κλ.).

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει ἀρκούντως κομψὴ πορφυρᾶ *ταινία* πολὺ καλῆς διατηρήσεως· διὰ τὴν σημασίαν αὐτῆς βλ. ἀριθμ. 6.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 250-225 π. Χ.

81

Στήλη τῆς *Γλαφύρας* ἐκ λιθομαρμάρου ἀκεραία. — Ὕψος 0.705, πλάτος 0.294, πάχος 0.065.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον, ἀλλ' ἀναγλυφὲν ἐπὶ τῆς πλακός, ὡς ἐν ἀριθμ. 68. 79 κλ., οὗτινος ὀλίγα ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθησαν, ἰδίως μελαίνης βαφῆς ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει κάλυξ ἀνάγλυφος πέντε πετάλων, βεβαμμένη ποτέ. Τμημάτιον τῆς δεξιᾶς ταινίας τοῦ πλαισίου ἀπεσχίσθη νεωστὶ κατὰ τὴν μεταφοράν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη σχεδὸν βαθέως καὶ καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΓΛΑΦΥΡΑ
ΗΛΙΟΔΩΡΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *Γλαφύρα* θυγάτηρ τοῦ *Ἡλιοδώρου*». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26 καὶ 65.

Ὑπῆρχε δὲ πόλις τῆς Θεσσαλίας παρὰ τὴν Βοιβηΐδα λίμνην καλουμένη *Γλαφύραι* ἢ *Γλαφυραί*.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσιν ἐλάχιστα, ἀλλὰ σαφῆ ἴχνη πορφυρᾶς *ταινίας*, δι' ἧς τὴν σημασίαν βλ. ἀριθμ. 6.

Ἐπὶ δὲ τῆς θέσεως, ἔνθα ἀναμένομεν ἑρμῆν, ὑπάρχει *κύκλος* ἐγχάρακτος διαμέτρου 0.145, ἐφ' οὗ θὰ ἦτο γραπτόν τι κόσμημα ἢ αὐτὸς ὁ ἑρμῆς.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

82

Στήλη τοῦ *Ἀντιγόνου* ἐκ λιθομαρμάρου μελαντέρου ἀκεραία. — Ὕψος 0.588, πλάτος 0.23, πάχος 0.055.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν· ἐπὶ τοῦ γείσου ὀλίγα ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθησαν,

ἔτι δὲ ἀμφίβολα τοῦ πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μηδὲν ἴχνος βαφῆς διατηρούντων:

ΑΝΤΙΓΟΝΟΣ
ΑΜΥΝΤΟΥ
ΒΕΡΟΙΑΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀντίγονος*** υἱὸς τοῦ ***Ἀμύντου***, τὴν πατρίδα ***Βεροιαῖος***».

Ἦτο δ᾽ ἡ *Βέροια* πόλις τῆς Μακεδονίας σημαντικὴ ἐν τῇ Ἠμαθίᾳ χώρᾳ, ἐξ ἧς φαίνεται ὅτι ἀπῳκίσθη ἡ ὁμώνυμος πόλις ἐν τῇ Κυρρηστικῇ, τὸ σημερινὸν Χαλέπιον. Κατοικεῖται δ᾽ ἡ πόλις αὕτη τῆς Μακεδονίας καὶ νῦν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, διατηρήσασα τὸ ἀρχαῖον ὄνομα *Βέροια*, ἐξ ἧς ἐθνικὸν *Βέροιος* (Βέργοιος)· ἡ γραφὴ Βέρροια εἶναι ἐσφαλμένη.

Ὅτι πλείστων Μακεδόνων ἐσώθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 57.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν θὰ ὑπῆρχε μᾶλλον *ταινία*, ἧττον δὲ γραπτὴ παράστασις, τελείως ἐξαφανισθεῖσα. Τοῦ *ἑρμοῦ* Ἑρμοῦ Χθονίου διετηρήθησαν ἐλάχιστα ἀλλὰ σαφῆ ἴχνη· φαίνεται παρασταθεὶς κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον καὶ ἱδρυμένος ἐπὶ ἁπλοῦ βάθρου.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

83

Στήλη τοῦ ***Διοκλέους*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ἐλλείπει ἀποκοπὲν τὸ κάτω πέμπτον περίπου, ὅπερ ἐν μέρει συνεπληρώσαμεν διὰ γύψου. — Ὕψος 0.65, πλάτος 0.282, πάχος 0.08.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποσχισθέν, οὗτινος τὰ γραπτὰ συνήθη κοσμήματα δὲν διετηρήθησαν· μόνον ἐπὶ τοῦ

μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχουσιν ἐλάχιστα ἴχνη τοῦ πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς, δι' οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἀριθμ. 28.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων κατὰ τὴν εὕρεσιν ἐλάχιστα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

Λ ¦ Ͻ Κ Λ Η Σ
Μ Ε Ν Ε Κ Λ Ε Ο Υ Σ
Π Ρ Ι Α Ν Σ Ι Κ Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Διοκλῆς*** υἱὸς τοῦ ***Μενεκλέους,*** τὴν πατρίδα ***Πριανσικός***». Τοῦ τελευταίου Ε ἡ ἔσω κεραία παρελείφθη ὑπὸ τοῦ χαράκτου ἢ ἀπεδόθη διὰ βαφῆς μόνον.

Ἦτο δ' ἡ *Πρίανσος* πόλις τῆς Κρήτης μεσόγειος παρὰ τὸ ὄρος τῆς Δίκτης καὶ καλεῖται παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, ἰδίως τῷ Στράβωνι, *Πραισός,* οἱ δὲ πολῖται *Πριάνσιοι* καὶ *Πραίσιοι* ἢ *Πραισίοι·* ἐπὶ τῶν νομισμάτων καλοῦνται ἐπισήμως *Πριανσιεῖς*. Ἴσως ὑπῆρχον δύο πόλεις ***Πρίανσος*** καὶ ***Πραισός***.

Οὕτως ἡ ἐκφορὰ *Πριανσικὸς* εἶναι ἰδιάζουσα καὶ θὰ ἐλέγετο κοινοτέρως διὰ τὸ ἐκφραστικώτερον. Ὅτι δὲ πολλῶν Κρητῶν εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς βλ. ἀριθ. 61 καὶ 79.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσιν ὀλίγα ἴχνη πορφυρᾶς ἐξησθενημένης βαφῆς συγκεκολλημένα πάλαι μετὰ πηλοῦ στερρῶς, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὅλη ἐπιφάνεια τῆς στήλης ἐγένετο πωρώδης. Προέρχονται δὲ ταῦτα ἐκ *γραπτῆς παραστάσεως* μᾶλλον, ἧττον δ' ἐκ ταινίας.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.

84

Στήλη τοῦ ***Ἀρτεμιδώρου*** ἐκ λιθομαρμάρου μελαντέρου ἀκεραία, λίαν κομψοῦ σχήματος καὶ κατασκευῆς (πρβλ. ἀριθ. 74). — Ὕψος 0.795, πλάτος 0.305, πάχος 0.08.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὕτινος τὰ γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν ἐν μέρει πολὺ καλῶς· τὰ ἀκρωτήρια φέρουσι

περίτεχνον ἀνθεμοειδὲς κόσμημα διὰ ζωηρᾶς ἐρυθρᾶς βαφῆς (πρβλ. ἀριθμ. 60)· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀσπὶς ἀναγεγλυμμένη, κοίλη τὰ ἔνδον ἐν εἴδει φιάλης σπονδικῆς, διατηροῦσα τὴν ὡραίαν ῥοδίνην μὲν βαφὴν ἐπὶ τοῦ κοίλου μετά τινος ὠχροῦ ἐπιχρίσματος παχέος, πορφυρᾶν δ' ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἐλάχιστα ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣ
ΙΙΡΑΚΛΕΙΔΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Ἀρτεμίδωρος* υἱὸς τοῦ *Ἡρακλείδου*». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26 καὶ 65. Τὴν ἔσω κεραίαν τοῦ Η ἐλησμόνησε νὰ γράψῃ ὁ χαράκτης ἢ ἀπέδωκε διὰ βαφῆς μόνον.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει πορφυρᾶ *ταινία* καλλίστης διατηρήσεως καὶ λίαν κομψῆς διατάξεως, δι' ἧς τὴν σημασίαν βλ. ἀριθ. 6.

Ἐπὶ δὲ τῆς συνήθους θέσεως ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει μέγας *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου διὰ μέλανος περιγράμματος, τρία τέταρτα κατενώπιον, ὑψηλὸς ἱδρυμένος ἐπὶ ἁπλοῦ βάθρου καὶ ἀναδεδεμένος τὴν κόμην διὰ μακρᾶς πορφυρᾶς ταινίας, ἧς ἴχνη διατηροῦνται ἐπὶ τοῦ στήθους· παρεστάθη δ' ἐστυκὼς καὶ ἐγράφη μετ' ἐπιμελείας ἐν ταῖς λεπτομερείαις.

Συνήθως ὑπὸ τὰς ταινίας δὲν γράφεται ἑρμῆς, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 6· ἀλλ' εὑρέθησαν ὀλίγα παραδείγματα ὑπάρξεως αὐτοῦ (ἀριθμ. 101. 130. 149 κτλ.).

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

85

Στήλη τοῦ *Λυκίσκου* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἀκεραία πλὴν μικρᾶς κάτω ἀποκοπῆς συμπληρωθείσης διὰ γύψου. — Ὕψος 0.678, πλάτος 0.258, πάχος 0.075.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗτινος τὰ ἀκρωτήρια εἶναι ἐλα-

φρῶς κοῖλα ἔσω (πρβλ. ἀριθ. 43. 45 κλ.), διατηροῦντα παιπαλώδη κυανῆν βαφήν· καὶ αἱ λοιπαὶ λεπτομέρειαι τοῦ γείσου διατηροῦσι σχεδὸν καλῶς τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα· ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀσπὶς ἀνάγλυφος κοίλη τὰ ἔσω ἐν εἴδει φιάλης σπονδικῆς, ἧς ὁ ὀμφαλὸς μόνον διατηρεῖ ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἐλάχιστα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

Λ Υ Κ Ι Σ Κ Ο Σ
Α Π Ο Λ Λ Ω Ν Ι Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Λυκίσκος*** υἱὸς τοῦ ***Ἀπολλωνίου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26 καὶ 65.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* ὅμοιοι τῇ ἐπὶ τοῦ τυμπάνου φιάλῃ, ἐφ' ὧν μόνον ἡ φθορὰ τῶν βαφῶν διετηρήθη.

Ἐπὶ τοῦ ὑπ' αὐτοὺς μέχρι τοῦ ἑρμοῦ διαστήματος 0.152 οὐδὲν ἴχνος βαφῆς διετηρήθη, ἦτο δ' ἀνεπαρκὴς ὁ χῶρος πρὸς ὑποδοχὴν γραπτῆς παραστάσεως μορφῶν· ἴσως λοιπὸν ἐγράφη σύμβολόν τι ἐξαφανισθέν, ὡς ἐν ἀριθμ. 79.

Ὁ δὲ ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου μόλις διακρινόμενος παρεστάθη κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον, ἀναδεδεμένος τὴν κόμην διὰ πορφυρᾶς ταινίας, ἧς ὀλίγα ἴχνη διετηροῦντο κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῆς στήλης.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 250-225 π. Χ. τὸ μὲν διὰ τὴν ὁμοιότητα, καίπερ οὐχὶ πλήρη, τοῦ Π πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10· πρβλ. ἀριθμ. 73), τὸ δὲ διὰ τὴν μορφὴν τοῦ Σ.

86

Στήλη τῆς ***Δαζίδος*** ἐκ μελανολίθου, ἀκεραία ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα· εἶναι ἀβέβαιον, ἂν ἐλλείπει τι αὐτῆς κατωτάτω. —Ὕψος 0.541, πλάτος 0.219, πάχος 0.07.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ἐφ' οὗ οὐδὲν ἴχνος τῶν γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη· τὸ γεῖσον αὐτοῦ ἀπεδόθη κατὰ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν διὰ πέντε ὁριζοντίως παραλλήλων σειρῶν ἀναγλύφων κοσμημάτων ἑλικοειδῶν, πλοχμοειδῶν, διεδρικῶν καὶ ἀστραγαλωτῶν κατὰ μίμησιν τῶν γεισωμάτων ναοῦ.

Ὑπὲρ τὴν ἐπιγραφὴν κατὰ μοναδικὴν ἐπίσης ἐξαίρεσιν ὑπάρχουσι δύο λίαν ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* ὀκτὼ γλυπτῶν πετάλων, ἰδιάζοντος καὶ οὗτοι ῥυθμοῦ.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἐπὶ ἐλαφρῶν ὁριζοντίων χαραγῶν ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος, τῶν γραμμάτων διατηρούντων τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν:

Δ Α Ξ Ι Σ
Ι Λ Λ Υ Ρ Ι Α

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Δαζίς***, τὴν πατρίδα ***Ἰλλυρία***». Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτῆς παρελείφθη εἴτε διότι ἠγνοεῖτο, εἴτε ἄλλως (πρβλ. ἀριθμ. 61).

Εὑρέθησαν δ' ἐν Παγασαῖς πολλῶν Ἰλλυριῶν στῆλαι (ἀριθμ. 121. 170 κλ.), αἱ πλεῖσται οὖσαι μικραὶ πτωχῶν ἀνθρώπων, ὡς ἡ ἐν λόγῳ. Ἰλλυρικὰ δὲ ὀνόματα ὅμοια εὑρέθησαν *Δάζος Δαζέττα* κττ.

Καὶ σήμερον κατέρχονται εἰς Βόλον τὸν χειμῶνα ἰδίως πάμπολοι Ἰλλυριοὶ *(Γκέγκηδες)* ὡς ἐργάται καὶ ἀχθοφόροι οἱ πλεῖστοι. Τῶν δὲ ὀρθοδόξων Ἰλλυριῶν *('Αρβανῖτες)* ὑπάρχουσι πολλοὶ ἐν Βόλῳ εὐποροῦντες καὶ λίαν φιλοπάτριδες καὶ φιλόπονοι ὄντες.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν οὐδὲν ἴχνος βαφῆς ἢ φθορᾶς διετηρήθη· εἶναι ὅμως πιθανὸν ὅτι ὑπῆρχέ ποτε γραπτὴ παράστασις μᾶλλον ἢ ταινία τελείως ἐξαφανισθεῖσα, διότι ὑπάρχει ἑκατέρωθεν αὐτῆς λεῖον πλαίσιον ἰδιαιτέρως καὶ ἐπιμελῶς εἰργασμένον.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

87

Στήλη τῆς ***Παλλήνης*** καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ***Θάλλου*** ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.506, πλάτος 0.411, πάχος 0.089.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποσχισθέν, ἐφ᾽ οὗ διετηρήθησαν ἱκανὰ ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀνάγλυφος ἀσπὶς κοίλη τὰ ἔσω ὡς φιάλη σπονδική, ἐκφυομένη ἐξ ὀκτὼ ἢ ἓξ βραχέων φύλλων, ὧν διετηρήθη φθορὰ βαφῶν, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων τοῦ μὲν πρώτου καὶ τρίτου στίχου διατηρούντων ἐρυθρὰν βαφήν, τῶν δὲ λοιπῶν ἴχνη μελαίνης· οἱ δύο πρῶτοι στίχοι ἐγράφησαν στοιχηδόν, ὡς ἐν ἀριθμ. 6. Διαφορὰ χειρὸς ἐν τῇ χαράξει δὲν παρατηρεῖται· ἡ στήλη ἄρα θὰ ἐποιήθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θάλλου, ταφέντος παρὰ τὴν μητέρα αὐτοῦ, προαποθανοῦσαν, ἧς τότε ἐπεγράφη τὸ ὄνομα :

Π Α Λ Λ Η Ν Η
Α Γ Ρ Ω Ν Ο Σ
Θ Α Λ Λ Ο Σ
Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Παλλήνη*** θυγάτηρ τοῦ ***Ἄγρωνος*** καὶ ὁ ***Θάλλος*** υἱὸς τοῦ ***Διονύσου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26 καὶ 65, διότι τὰ ὀνόματα ταῦτα φαίνονται μᾶλλον ἀπελευθερωτικά.

Ἡ σχέσις αὐτῶν θὰ ἦτο μητρὸς καὶ υἱοῦ, διότι, ἂν προέκειτο περὶ συζύγου, δὲν ἤθελε παραλειφθῇ τὸ «*Θάλλου γυνή*». Εἶχεν ἄρα ἡ Παλλήνη σύζυγον τὸν Διονύσιον (πρβλ. ἀριθ. 51).

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο λίαν ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, διῃρημένοι διὰ μελαινῶν γραμμῶν εἰς τέσσαρα μὲν ἔσω, ὀκτὼ δ᾽ ἔξω πέταλα, βεβαμμένα ποτὲ διὰ

ποικίλων βαφῶν. Τὸ κάτω τέταρτον περίπου τῶν ῥοδάκων ἀπεκόπη μετὰ τοῦ λοιποῦ τῆς στήλης.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 250-217 π. Χ., τὸ μὲν ἕνεκα τοῦ Σ, τὸ δ᾽ ἕνεκα ὁμοιότητός τινος τοῦ Π πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10· πρβλ. καὶ ἀριθμ. 56. 71. 73. 85 κλ.).

88

Στήλη τοῦ *Σωτέου* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς μόλις τὸ ἄνω τέταρτον περίπου τοῦ ὅλου διετηρήθη. —Ὕψος 0.36, πλάτος 0.395, πάχος 0.08.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον λίαν ὀξὺ ἐν εἴδει ἀετώματος ποιηθὲν κατὰ τὸν ῥυθμὸν περίπου τῆς ὑπ᾽ ἀριθμ. 33 στήλης, κατ᾽ ἀσυνήθη τρόπον, ἰδίως ὡς πρὸς τὰς ἐπὶ τοῦ μέσου ἕλικας τῶν δεσμῶν· ἡ ἐργασία εἶναι κοινή, ἀλλ᾽ ἀξιόλογος. Ἐνισχύεται δὲ καὶ διὰ βαφῶν, ὧν διετηρήθησαν ἴχνη κυανῆς μὲν παχείας ἐπὶ τῶν ἀγλύφων μερῶν, ἐρυθρᾶς δ᾽ ἐπὶ τῶν ἀνθέων. Ἐπὶ τοῦ γείσου διετηρήθησαν τὰ συνήθη γραπτὰ φύλλα τοῦ κυματίου.

Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

Σ Ω Τ Ε Α Σ
‾ . . Ι Λ Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Σωτέας* υἱὸς τοῦ *Σωφ]ίλου*».

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

89

Στήλη τοῦ *Ἀπολλωνίου* ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου καὶ χονδροκόκκου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.552, πλάτος 0.458, πάχος 0.14.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ διετηρήθησαν ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων, ἔτι δὲ φθορά τις τῶν βαφῶν τῆς μεγάλης *κορωνίδος*· καθ' ὅλην τὴν στήλην διατηρεῖται μέλαινα ξένη βαφὴ ἐκ προσεγγίσεως αὐτῆς πάλαι ἐπὶ αἰθάλης (πρβλ. ἀριθμ. 30).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ
ΣΩΤΗΡΙΧΟΥ
ΚΑΡΟΜΕΜΦΙΤΗΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀπολλώνιος*** υἱὸς τοῦ ***Σωτηρίχου***, τὴν πατρίδα ***Καρομεμφίτης***».

Ἦσαν δ' οἱ *Καρομεμφῖται* συνοικία Καρῶν ἐν Μέμφιδι τῆς Αἰγύπτου, πόλει ἐγγὺς τοῦ νῦν Χελουὰν οὐ μακρὰν τοῦ Καΐρου, ἥτις ἐπὶ πολὺ ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου, ἦτο δὲ διῃρημένη εἰς τμήματα, ὧν ἓν κατῳκεῖτο ὑπὸ Ἑλλήνων, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀρισταγόρας παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ: «Ἑλληνικὸν καὶ Καρικόν· τόποι ἐν Μέμφιδι, ἀφ' ὧν *Ἑλληνομεμφῖται* καὶ ***Καρομεμφῖται***, ὡς Ἀρισταγόρας».

Εὑρέθη δ' ἐν Παγασαῖς καὶ ἑτέρου Καρομεμφίτου (ἢ Ἑλληνομεμφίτου;) στήλη (ἀριθμ. 95), ὡς καὶ αὐτὸ τοῦτο Αἰγυπτίου, τοῦ Οὐάφρου (ἀριθμ. 52). Σήμερον ἐν Βόλῳ οὐδείς, καθ' ὅσον γινώσκομεν, κατοικεῖ ἐκεῖθεν ἐλθὼν γηγενής, καλοῦνται δ' *Αἰγύπτιοι* οἱ Πηλιορεῖται αὐτοί, μάλιστα οἱ πλούσιοι, οἵτινες μένουσιν ἐν Αἰγύπτῳ διαρκῶς ἢ ἐπανέρχονται πρὸς σύντομον διαμονὴν εἰς τὴν ἐνταῦθα πατρίδα, κατὰ τὸ θέρος μάλιστα.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ. Τὸ Π ἔχει ὁμοιότητά τινα πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10· πρβλ. ἀριθμ. 87).

ΒΠ 90

Στήλη ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα καὶ πλέον ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα.—Ὕψος 0.60, πλάτος 0.48, πάχος 0.16.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον ἱκανῶς βαθέως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν περίπου τῆς ὑπ' ἀριθμ. 34 στήλης· ἡ ἐργασία εἶναι κοινὴ καὶ μᾶλλον ἄτεχνος. Οὐδαμοῦ αὐτοῦ διετηρήθη ἴχνος βαφῆς, ἐπίσης οὐδ' ἐπὶ τοῦ γείσου.

Τῆς δὲ ἀντηρίδος ἐσώθη μόλις ἡ ἀρχὴ ἄνευ ἰχνῶν ἐπιγραφῆς, ἥτις θὰ ὑπῆρχε κατωτέρω ἐπὶ τοῦ ἀποκοπέντος τῆς στήλης. Ἐντομαί τινες ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς εἶναι βεβαίως τυχαῖαι.

*91

Στήλη τῆς *Δαμοτίμας,* τῆς θυγατρὸς αὐτῆς *Δαμολύτας* καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς τελευταίας *Πανταράτου* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα καὶ πλέον ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα.—Ὕψος 0.672, πλάτος 0.47, πάχος 0.16.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον ἀρκούντως κομψόν, βαθέως καὶ ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6 στήλης, οὗτινος ὀλίγον ἀριστερὰ ἀπεσχίσθη· ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς μόνον ἐπὶ τοῦ κυματίου τοῦ γείσου εὕρομεν ἐνιαχοῦ ἀποξέσαντες τὴν ἐπικεκολλημένην ἄσβεστον.

Ἡ ἐπιγραφὴ τῶν δύο πρώτων στίχων ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς, ἡ δὲ τῶν λοιπῶν ὑπ' ἄλλης ἐμφανῶς χειρός, ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς· τινὰ γράμματα τοῦ τελευ-

---

ΒΠ Τὰ γράμματα ταῦτα δηλοῦσιν ὅτι τὸ ἀναφερόμενον ἔργον εὑρέθη ἐν τῷ δευτέρῳ *πύργῳ* τῶν Παγασῶν, τῷ πλήρει στηλῶν, ὃν ἀνεσκάψαμεν ἐν μέρει τῷ 1908· περὶ αὐτοῦ βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 90 κέ. καὶ εἰκ. 30 ἐν σελ. 64.

* Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἀστερίσκου βλ. ἀριθμ. *35.

ταίου στίχου μόνον διατηροῦσιν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, πάντα δὲ φέρουσιν ἐλαφροὺς ἀκρέμονας:

ΔΑΜΟΤΙΜΑΠΑΜΜΕΝΟΥ
ΔΑΜΟΛΥΤΑΣΩΙΔΟΥ

ΠΑΝΤΑΡΑΤΟΣ
ΠΑΝΤΑΡΑΤΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Δαμοτίμα*** θυγάτηρ τοῦ ***Παμμένου(ς),*** ἡ ***Δαμόλυτα*** θυγάτηρ τοῦ ***Σωΐδου*** καὶ ὁ ***Πantάρατος*** υἱὸς τοῦ ***Πανταράτου.***

Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ στήλη ἐποιήθη διὰ τὰς δύο πρώτας γυναῖκας, κατόπιν δ' ἀποθανόντος τοῦ Πανταράτου καὶ ταφέντος ἐκεῖ, ἐπεγράφη καὶ αὐτοῦ τὸ ὄνομα ἐπὶ τῆς ἑτοίμης ἤδη στήλης.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τὸ σχῆμα τοῦ Π προσόμοιον πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10· πρβλ. καὶ ἀριθμ. 89), δηλοῦν ὅτι ἡ στήλη ἐποιήθη οὐχὶ πολλὰ ἔτη μετὰ τὸ 217 π. Χ.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐξεδόθη ἐν Inscriptiones Graecae IX 2 ἀριθμ. 1145· τὸ σχῆμα τοῦ Μ καὶ αἱ ἐλλείψεις τοῦ τελευταίου στίχου δὲν ἀπεδόθησαν ἐκεῖ καλῶς. Συγκαταριθμεῖ δ' αὐτὴν ὁ κ. O. Kern ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς *Δημητριάδος*· ὅτι ὅμως προέρχεται πιθανώτατα ἐκ *Παγασῶν*, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. *38 σελ. 211.

Εὑρέθη δὲ ἡ στήλη ἐντετειχισμένη ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας ἐν Ἄνω Βόλῳ καὶ ἐκομίσαμεν αὐτὴν ἐκεῖθεν τῷ 1909.

92

Στήλη τοῦ ***Πολυμάρχου*** καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ ***Ζωΐλης*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὰ κάτω τρία τέταρτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα.—Ὕψος 0.436, πλάτος 0.395, πάχος 0.104.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗτινος ἴχνη τῶν γραπτῶν κοσμημάτων, καὶ δὴ ἐπὶ τῶν κοίλων τὰ ἔνδον (πρβλ. ἀριθμ. 85)

ἀκρωτηρίων, διετηρήθησαν· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀσπὶς ἀνάγλυφος κοίλη τὰ ἔσω ἐν εἴδει φιάλης σπονδικῆς, ἐφ᾽ ἧς διετηρήθη φθορὰ βαφῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, πρώτη μὲν τῶν δύο πρώτων στίχων, ὁπότε ἔζη ἡ Ζωΐλα, κατόπιν δὲ τῶν λοιπῶν, ἀποθανούσης καὶ αὐτῆς καὶ ταφείσης ἐκεῖ· τινὰ τῶν γραμμάτων διετήρουν κατὰ τὴν εὕρεσιν ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς:

Π Ο Λ Υ Μ Α Ρ Χ Ο Σ
Π Υ Ρ Ρ Ι Ο Υ
Ξ Ω Ι Λ Α
Φ Ι Λ Ω Ν Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Πολύμαρχος*** υἱὸς τοῦ ***Πυρρίου*** καὶ ἡ ***Ζωΐλα*** θυγάτηρ τοῦ ***Φίλωνος***». Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὥς ἐν ἀριθμ. 26 (βλ. καὶ ἀριθμ. 65). Δὲν ἐγράφη δὲ «Πολυμάρχου γυνή», διότι φαίνεται ὅτι δὲν ἐπήρκει ὁ χῶρος, ἀκολουθούσης ποτὲ γραπτῆς παραστάσεως. Ἡ ἔσω κεραία τοῦ Ξ παρελείφθη ὑπὸ τοῦ χαράκτου ἢ ἀπεδόθη διὰ βαφῆς μόνον.

Ὅτι οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 217 π. Χ., ἀποδεικνύει ἡ πλήρης ὁμοιότης τοῦ Π πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10)· ἡ μορφὴ τοῦ Σ δηλοῖ ὅτι ἡ στήλη εἶναι κατά τινα ἔτη ἀρχαιοτέρα τοῦ 217 π. Χ.

*93

Στήλη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὰ κάτω τρία τέταρτα καὶ πλέον ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. —Ὕψος 0.527, πλάτος 0.473, πάχος 0.18.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον ὀλίγον ἀποσχισθέν, βαθέως καὶ λίαν ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς ὑπ᾽ ἀριθμ.

---

* Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἀστερίσκου βλ. ἀριθμ. *35.

12 στήλης, ἐφ' οὗ ἐλάχιστα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς διετηρήθησαν ὑπὲρ τὰς ἀκάνθας (πρβλ. ἀριθμ. 6 καὶ *91).

Τὸ κυμάτιον τοῦ γείσου ἐκοσμήθη γλυπτῶς διὰ φύλλων ᾠοειδῶν, ὥς καὶ ἐν ὀλίγαις ἔτι στήλαις (ἀριθμ. 34. 106. 155 κλ.), κατὰ δὲ τὰς γωνίας διὰ λεπτῶν ἑλικοειδῶν κοσμημάτων.

Τῆς ἀντηρίδος οὐδὲν ἴχνος διετηρήθη.

Εὑρέθη ὅπου ἡ στήλη ὑπ' ἀριθμ. *91.

94

Στήλη τοῦ ***Μήνιος*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα καὶ πλέον ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. —Ὕψος 0.433, πλάτος 0.325, πάχος 0.095.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗτινος τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν ἐν μέρει, ἔτι δὲ φθορὰ γραπτῶν ἑλικοειδῶν κοσμημάτων ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων (πρβλ. ἀριθμ. 84)· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχουσι κατὰ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν *δύο* ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* τεσσάρων πετάλων λίαν ἐπιμελοῦς ἐργασίας, ἐφ' ὧν ἐλάχιστα καὶ ἀβέβαια ἴχνη βαφῆς διετηρήθησαν. Φαίνεται δ' ὅτι ἐγένοντο κατὰ μίμησιν στηλῶν τινων, ἐφ' ὧν ὑπάρχουσι δύο καρποὶ ῥοιᾶς γραπτοί, ἢ εἷς μὲν καρπὸς γραπτὸς μία δ' ἀσπὶς ἀνάγλυφος (βλ. ἀρ. 105. 124).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἀμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΜΗΝΙΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΩΤΗΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Μῆνις,*** τὴν πατρίδα ***Ἡρακλειώτης***». Τὸ πατρικὸν ὄνομα αὐτοῦ ἐλλείπει διά τινα τῶν λόγων, περὶ ὧν εἴπομεν ἐν ταῖς ὑπ' ἀριθμ. 26. 65 καὶ 75 στήλαις· ἀλλ' ἐπειδὴ δεξιὰ ὑπάρχει χῶρος πρὸς ὑποδοχὴν ὀλιγογραμμάτου ὀνόματος, δὲν ἀποκλείεται τὸ ὅτι ἀπεδόθη τοῦτο διὰ βαφῆς μόνον καὶ ἐξηφανίσθη.

Ὑπὸ δὲ τὸ ὄνομα *Ἡράκλεια* ὑπῆρχον πλεῖσται πόλεις τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, ὧν εἴκοσι καὶ τρεῖς ἀναφέρει Στέφανος ὁ Βυζάντιος· μία τούτων ἦτο τῆς Θεσσαλίας τῶν Αἰνιάνων ἐν τῇ Νοτίῳ Φθιώτιδι, καὶ δὴ τῇ Τραχῖνι.

Ἀλλὰ πασῶν διασημοτάτη θεωρεῖται ἡ Ἡράκλεια τοῦ Πόντου, ἐξ ἧς φαίνεται ὅτι κατάγονται οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπὶ στηλῶν τῶν Παγασῶν ἀναφερομένων Ἡρακλεωτῶν, ὧν εὑρέθησαν πολλαὶ στῆλαι (ἀριθμ. 123 κλ.).

Ὑπ' αὐτὴν διετηρήθη ἀβέβαιος φθορὰ βαφῶν τῆς ποτὲ γραπτῆς παραστάσεως.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 225 π. Χ.

ΒΓ * 95

Στήλη τοῦ ***Φιλίππου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὰ κάτω τρία τέταρτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. —Ὕψος 0.623, πλάτος 0.42, πάχος 0.14.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον οὐχὶ βαθέως καὶ σχεδὸν ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6 στήλης· ἴχνη βαφῶν οὐδαμοῦ αὐτοῦ διετηρήθησαν· μόνον ἐπὶ τοῦ κυματίου τοῦ γείσου ὑπάρχει φθορὰ βαφῶν τῶν ποτὲ γραπτῶν φύλλων.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς ἐπὶ τεσσάρων ἐλαφρῶν χαραγῶν ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος, τινῶν τῶν γραμμάτων μόλις διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

˄ Ι Λ Ι Π Π Ο Σ
. ˈ Μ Ι Ο Υ
. . . . . Ε Μ Φ Ι Τ Η Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Φίλιππος*** υἱὸς τοῦ ***Σι]μίου,*** τὴν πατρίδα (Ἑλληνο-;)- ***Καρομ]εμφίτης***». Πᾶσαι αἱ συμπληρώ-

---

ΒΓ* Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ μὲν ΒΓ βλ. ἀριθμ. ΒΓ 90, διὰ δὲ τὴν οὗ ἀστερίσκου βλ. ἀριθμ. *35.

σεις εἶναι ἀσφαλεῖς συμφώνως πρὸς τὰ ὑπολειφθέντα ἴχνη· μόνον τὸ ἐθνικὸν εἶναι ἀβέβαιον, ἀλλὰ τὸ δεύτερον φαίνεται πιθανώτερον:

Διότι εὕρομεν ἤδη ἑτέρου Καρομεμφίτου στήλην (ἀριθμ. 89)· ἐκεῖ βλ. τὰ τῆς σημασίας τῶν δύο τούτων ἐθνικῶν.

Ὑπ' αὐτὴν ἐσώθη κάτω δεξιὰ ἐλάχιστον τῆς ἀντηρίδος μετ' ἀμφιβόλων ἰχνῶν φθορᾶς βαφῶν τῆς ποτὲ γραπτῆς παραστάσεως.

Τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ ἀνθεμίου ὑπῆρχεν ἤδη πρὸ τῆς ἀφίξεως ἡμῶν εἰς Θεσσαλίαν, ἤτοι πρὸ τοῦ 1906 ἐν τῇ παλαιᾷ Ἀρχαιολογικῇ Συλλογῇ τοῦ Γυμνασίου Βόλου, φέρον βαναύσως ἐπιτεθειμένον δι' ἐλαιοχρώματος, ὡς φέρουσι πάντα τὰ ἀρχαῖα, ἅτινα εὕρομεν ἐν τῇ Συλλογῇ τῷ 1906, δυσδιάκριτον ἀριθμὸν (βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 7)· ἐκομίσθη δ' ἐκ Παγασῶν ἢ ἔκ τινος τῶν ὑπερκειμένων τοῦ Βόλου χωρίων. Τὸ δὲ κάτω τμῆμα εὑρέθη ἐν τῷ *δευτέρῳ πύργῳ* Παγασῶν, τῷ πλήρει στηλῶν· ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ἡ εἰκασία ἡμῶν, ὅτι πολλὰς στήλας ἐξ αὐτοῦ μετεκόμισαν οἱ κάτοικοι εἰς τὸν ἐν Βόλῳ ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ εἰς τὰ ὑπερκείμενα χωρία, λίαν πιθανὴ (βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 91).

96

Στήλη τῆς ***Παρθ[ενίου*** καὶ τοῦ συζύγου (;) αὐτῆς ***Ἀγαθο[κλέους*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὰ δύο τρίτα περίπου κάτω ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. — Ὕψος 0.65, πλάτος 0.448, πάχος 0.14.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον, οὗτινος μέρος ἄνω ἀριστερὰ ἀπεκόπη· ἔχει δ' ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς ἀναγλυφῇ κατὰ τὸν ῥυθμὸν τοῦ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 91 στήλης καὶ διατηρεῖ ἐπὶ μὲν τῶν ἀγλύφων μερῶν ἐλάχιστα ἴχνη πορφυρᾶς ἐξησθενημένης βαφῆς (πρβλ. ἀριθμ. 6 καὶ 91), ἐπὶ δὲ τῶν γλυπτῶν, ἰδίως τοῦ γωνιαίου ἀριστεροῦ ἄνθους, ὀκτὼ τραπεζοειδῆ πέταλα διὰ μελαινῶν γραμμῶν διῃρημένα καὶ διὰ πορφυρᾶς τινος ζωηρᾶς βαφῆς βεβαμμένα.

Καὶ τοῦ γείσου τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν πολὺ καλῶς.

Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελέστατα, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς:

ΠΑΡΘ . . . . .
ΜΟΣΧΙ . . . . .
ΑΓΑΘΟ . . . .
.; ΙΛ . . . .

Ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ τελευταίου στίχου ἐλλείπει τι ἀποσχισθέν, ἀλλ᾽ εἶναι ἀβέβαιον ἂν ἐλλείπει γράμμα τι· οὕτω λαμβάνοντες ὑπ᾽ ὄψιν τὸ ὁλικὸν πλάτος τῆς στήλης καὶ ὑπολογίζοντες τὰ ἐλλείποντα γράμματα ἐκ τῆς τηρηθείσης ὑπὸ τοῦ ἐπιμελοῦς χαράκτου ἀραιότητος ἐν τῇ γραφῇ αὐτῶν, θεωροῦμεν τὰς κάτωθι συμπληρώσεις λίαν πιθανάς: ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Παρθ[ένιον*** θυγάτηρ τοῦ ***Μοσχί[ωνος*** καὶ ὁ ***Ἀγαθο[κλῆς*** υἱὸς τοῦ ***Φ]ιλ[ίππου*** (ἢ τὴν πατρίδα ***Ἰλ[ιεύς***)».

Φαίνεται δ᾽ ὅτι ἡ στήλη ἐποιήθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαθοκλέους, ὁπότε ἐγράφη καὶ τὸ ὄνομα τῆς προαποθανούσης συζύγου αὐτοῦ Παρθενίου. Εὕρομεν δὲ καὶ ἄλλας στήλας, ἐφ᾽ ὧν ἐκφέρεται ὑποκοριστικῶς τὸ ὄνομα τῶν γυναικῶν (ἀριθ. 154. 171. 200 κλ.)· ἐπίσης εὑρέθη καὶ ἑτέρα στήλη Ἰλιέως. Ἦτο δὲ τὸ *Ἴλιον* νέα πόλις τῆς Τρῳάδος, ἣν συνῴκισε καὶ ἐνίσχυσεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διὰ τὴν παλαιὰν δόξαν.

Ἂν θεωρήσωμεν τὸν τελευταῖον στίχον ὡς ἐθνικόν, τότε τὸ πατρικὸν ὄνομα τοῦ Ἀγαθοκλέους ἐλλείπει διά τινα τῶν ἐν ἀριθμ. 61 λεχθέντων λόγων.

97

Στήλη τῆς ***Φιληδοῦς*** ἐκ λιθομαρμάρου μελαντέρου, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα καὶ πλέον ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. —Ὕψος 0.411, πλάτος 0.403, πάχος 0.093.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον μὴ ἀναγλυφέν· τὰ κοσμήματα ἄρα αὐτοῦ θὰ ἀπεδίδοντο διὰ βαφῶν μόνον, ὡς τὰ τῶν στηλῶν

61. 123. 139 κλ. καὶ ἐξηφανίσθησαν. Ἐπὶ τοῦ γείσου μόνον διετηρήθησαν ἀμφίβολα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς τῶν φύλλων τοῦ κυματίου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΦΙΛΗΔΩΕΙΚΦΑΡΣΑΛΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Φιληδώ***, τὴν πατρίδα ***ἐκ Φαρσάλου***». Τὸ πατρικὸν ὄνομα αὐτῆς ἐλλείπει διά τινα τῶν ἐν ἀριθμ. 61 λεχθέντων λόγων. Τὸ δὲ Ι ἦτο ἡ κεραία τοῦ Κ, ὅπερ, ὡς μὴ ἔχον σύμμετρον ἀραιότητα ἐκεῖ, ἐχαράχθη πλῆρες περαιτέρω.

Φαίνεται δ' ὅτι ἡ Φιληδὼ ἦτο ἀπελευθέρα, διότι παρ' αὐτοῖς ἐκφέρονται συνήθως περιφραστικῶς τὰ ἐθνικά. Εὕρομεν δὲ καὶ ἄλλην στήλην, ἐφ' ἧς οὕτω διὰ περιφράσεως ἐκφέρεται τὸ ἐθνικόν. Ἑτέρων Φαρσαλίων οὐδεμίαν στήλην εὕρομεν ἐν Παγασαῖς, λίαν δὲ σπάνιαι εἶναι καὶ ἄλλων Θεσσαλῶν στῆλαι (βλ. ἀριθμ. 38), ὡς καὶ σήμερον οἱ ἐν Βόλῳ ἐγκαταβιοῦντες πεδινοὶ Θεσσαλοὶ εἶναι ἐλάχιστοι (βλ. ἀνωτέρω σελ. 211).

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται μεταξὺ 350 - 300 π. Χ.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ:

Εἰς ἀριθμ. 50.

Τὴν ὡραίαν ταύτην εἰκόνα ἀντέγραψεν ἐσχάτως ὁ δόκιμος ζῳγράφος κ. Zilliéron ἐντολῇ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, διὰ τὴν ἑτοιμαζομένην μεγάλην ἔκδοσιν τῶν στηλῶν Παγασῶν μετ᾽ ἐγχρώμων πινάκων.

Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἡ ἔκδοσις αὕτη θὰ βραδύνῃ φυσικῷ τῷ λόγῳ διὰ τὸ λίαν δυσχερὲς καὶ πολυδάπανον τῆς ἐκτυπώσεως, ὑπάρχει πιθανότης νὰ ἐκδώσωμεν ἡμεῖς τῇ ἐπικουρίᾳ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας εἰς μικρὸν σχῆμα πίνακάς τινας ἐγχρώμους καὶ ἐν φωτοτυπίᾳ, ἵνα ἐνωρίτερον καταστῶσι γνωστὰ ἀνὰ τὸν ἐπιστημονικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν κόσμον τὰ σπουδαιότατα ταῦτα μνημεῖα, ὧν καταζητοῦνται δικαίως εἰκόνες.

Εἰς ἀριθμ. 55.

Ἀριστερώτερον τοῦ ***ἑρμοῦ*** Ἑρμοῦ Χθονίου ὑπάρχουσιν ἴχνη περιγραμμάτων ἑτέρου (;) ***ἑρμοῦ,*** ἴσως προγυμνάσματός τινος, γενομένου ὑπό τινος τῶν βοηθῶν τοῦ ζῳγράφου· πιθανῶς ἐνταῦθα ἐσκόπει οὗτος νὰ γράψῃ τὸν ἑρμῆν, ἀλλὰ μεταγνοὺς μετέθηκεν αὐτὸν πρὸς ἀποφυγὴν ἀσυμμετρίας εἰς τὸ μέσον τῆς στήλης.

Καὶ τὴν ἐξαίρετον ταύτην εἰκόνα ἀντέγραψεν ἤδη ὁ κ. Zilliéron, ὡς τὴν ὑπ᾽ ἀριθμ. 50, ἔτι δ᾽ ἐν ὅλῳ μέχρι τοῦδε τὰς ὑπ᾽ ἀριθμ. 1 μετὰ τοῦ ΚΑΙα. 2. 7α. 9. 20. 26. 27. 28. 30. 50. 55.

γ) Τρίτη Αἴθουσα Παγασῶν.

98

Στήλη ***νεκρικοῦ συμποσίου*** (;) ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ ἄνω τρίτον καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 1.04, πλάτος 0.463, πάχος 0.115.

Διετηρήθησαν ἀνωτάτω δεξιᾷ τῷ θεατῇ ἴχνη ἐξησθενημένης πορφυρᾶς βαφῆς, προερχόμενα πιθανῶς ἐκ γραπτῆς ***ταινίας***, καίτοι ὑπ' αὐτὴν μετὰ κενὸν διάστημα 0.13 ὑπάρχουσιν ἐμφανῆ ἴχνη *γραπτῆς παραστάσεως.*

Τοιοῦτον παράδειγμα συνυπάρξεως ἀμφοτέρων τούτων εἶναι μοναδικόν. Ὡς φαίνεται ὁ ζῳγράφος, ἰδὼν ὅτι ὑπελείπετο ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς μέχρι τῆς παραστάσεως μέγα κενὸν διάστημα, δυσάρεστον τὴν ὄψιν (πρβλ. καὶ ἀριθμ. 121), ἀνεπλήρωσεν αὐτὸ διὰ ταινίας.

Ἑκατέρωθεν τῆς παραστάσεως ἀφίνεται κάθετον λεῖον πλαίσιον, ἰδιαιτέρως εἰργασμένον· ἡ ἀρχὴ δ' αὐτῆς εἶναι ἀβεβαία καὶ ἡ κατάστασις τῶν βαφῶν μετριωτάτη:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ ὑπάρχουσιν ἴχνη ἄνω μὲν κροκίνης, ἐρυθρᾶς καὶ κιτρίνης βαφῆς, ἴσως ἐκ ***μορφῆς*** κατακεκλιμένης, ὑπ' αὐτὰς δὲ βυσσινόχρου ὡς ἔκ τινος λεπτῆς, λίαν ὑψηλῆς *τραπέζης*· οὕτω τὸ ὅλον θὰ παρίστα ***νεκρικὸν συμπόσιον***, οὗτινος ἀρτιώτερον σωθείσας εἰκόνας βλ. μεταξὺ τῶν ὑπ' ἀριθμ. 5. 19. 21. 27. 42. 44. 47. 56. 62. 100. 107. 109. 110. 111. 112. 114. 117. 119. 151. 153 στηλῶν.

Ἀριστερᾷ δὲ τῷ θεατῇ παρίσταται ***ἀνὴρ νέος***, κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον ὀρθὸς ἱστάμενος, φέρων τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν προβάλλεται κεκαμμένον.

Φορεῖ χιτῶνα μόνον, βαθέως ἰόχρουν, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν, μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν περίπου διήκοντα.

Ἡ κόμη αὐτοῦ εἶναι βαθέως πορφυρᾶ, τὸ δὲ πρόσωπον

ἐγένετο ἐξίτηλον· τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπεδόθησαν ἐρυθροπόρφυρα.

Ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας καταβιβάζει φέρων ὁριζοντίως τοὺς πήχεις καὶ ἴσως κρατῶν διὰ τῆς μιᾶς κρόκινόν τι σφαιρικὸν ἀντικείμενον.

Οὗτος φαίνεται ὢν ὁ **παῖς τραπεζοκόμος,** καίπερ ἀσυνήθως μεγαλόσωμος παρασταθείς.

Κατωτάτω διετηρήθησαν συγκεχυμένα ἴχνη σκοτεινῶν βαφῶν τοῦ *δαπέδου,* οὐδὲν ὅμως τοῦ *βάθους* τῆς εἰκόνος, οὐδὲ *ἑρμοῦ* ὑπ' αὐτὴν ἐπὶ τῆς συνήθους θέσεως.

Τὸ ἔργον ἐποιήθη λίαν ἐπιπολαίως καὶ ἴσως ἄνευ οὐδεμιᾶς ἢ μετ' ἀτελεστάτης ἐγκαύσεως τῶν βαφῶν. Λίαν ὅμοιον τὴν τέχνην εἶναι τὸ ὑπ' ἀριθμ. 143, ἐν μέρει δὲ καὶ τὸ 142, ἀλλ' ἐκεῖ εἶναι ἐμφανὴς ἔγκαυσίς τις.

Ἐνιαχοῦ ἐπὶ τῆς προσθίου ἐπιφανείας τῆς στήλης ὑπάρχουσι διαξέσματα, νεωστὶ γενόμενα κατὰ τὴν μεταφορὰν αὐτῆς.

99

Στήλη τῆς **Φιλαινίδος** ἐκ λευκοῦ συμπαγοῦς μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. — Ὕψος 1.107, πλάτος 0.545, πάχος 0.18.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον ὀλίγον ἀποκοπέν, βαθέως καὶ ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6 στήλης· ἐπ' αὐτοῦ ἀφήκαμεν ἱκανὰ τῶν χωμάτων, ὡς ἦσαν ἀρχῆθεν συγκεκολλημένα, χάριν σπουδῆς, ὡς καὶ ἐν ἀριθμ. 71. Ἐκ τμηματίου ἀνωτάτω συγκολληθέντος, ὡς καὶ ἐξ ἰχνῶν πολλαχοῦ διασωθέντων, ἐμφαίνεται ὅτι τὰ ἄγλυφα μέρη ἦσαν βεβαμμένα κυανᾶ, ὡς ἐν ἀριθμ. 12 131. 135 κλ.· ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἐνιαχοῦ ἐπὶ τῶν ἀκανθῶν καὶ ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς.

Ἐπὶ τοῦ γείσου διετηρήθησαν καλῶς τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα, ἰδίως τὰ πορφυρᾶ πρὸς κυανᾶ ἐναλλασσόμενα φύλλα τοῦ κυματίου, ὧν τὰ μεταξὺ φαίνεται ὅτι ἦσάν ποτε

κίτρινα βεβαμμένα. Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπάρχει ἀβέβαιος φθορὰ βαφῶν τῆς γραπτῆς *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων δειξάντων μετὰ πλύσιν ἐλάχιστα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

Φ Ι Λ Α Ι Ν Ι Σ
Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ο Υ
Γ Υ Ν Η

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Φιλαινίς, γυνὴ*** τοῦ ***Διονυσίου***»· τὸ πατρικὸν αὐτῆς δὲν ἐγράφη, ὡς ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 61 καὶ 64 στήλῃ· διὰ δὲ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς καὶ ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* κατὰ τὸν ῥυθμὸν ὅμοιοι πρὸς τοὺς μοναδικοὺς τῆς ὑπ' ἀριθμ. 41 στήλης, κοῖλοι τὰ ἔνδον ὡς φιάλαι σπονδικαί, διῃρημένοι γλυπτῶς εἰς ὀκτὼ τραπεζοειδῆ πέταλα, ἅτινα θὰ ἦσάν ποτε βεβαμμένα διὰ ποικίλων ἐναλλασσομένων βαφῶν (πρβλ. ἀριθμ. 25)· τούτων φθορὰ διετηρήθη, ἔτι δὲ ἴχνη κιτρίνης καὶ πορφυρᾶς βαφῆς ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ.

Ὀλίγον ὑπ' αὐτοὺς ἄρχεται δι' ὁριζοντίου ἰόχρου, οὐχὶ σαφῶς διακρινομένης γραμμῆς, καὶ ὑπ' αὐτὴν διαστήματος ἰδιαιτέρως βεβαμμένου ποτὲ (πρβλ. ἀριθμ. 28. 176 κλ.) *γραπτὴ παράστασις*, ἧς διετηρήθη τὸ ἄνω τέταρτον σχεδόν:

Ἀλλ' αἱ βαφαὶ συγκολληθεῖσαι πάλαι μετὰ κόνεως καὶ πηλοῦ ἐξηφανίσθησαν, διακρίνεται δὲ ἡ βαθέως ἰόχρους βαφὴ τοῦ *βάθους* τῆς εἰκόνος, ἐν ᾧ ἐκ τῶν λοιπῶν χρωμάτων τῶν μορφῶν οὐδὲν ἴχνος διετηρήθη.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300-250 π. Χ.

100

Στήλη ***νεκρικοῦ συμποσίου*** ἐκ λιθομαρμάρου ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ ἄνω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν· εἶναι ἡ μεγίστη τῶν εὑρεθεισῶν στηλῶν. — Ὕψος 1.03, πλάτος 0.555, πάχος 0.17.

Ἀνωτάτω διετηρήθη τὸ κάτω ἥμισυ σχεδὸν *γραπτῆς παραστάσεως* ἐν μετριωτάτῃ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται *ἀνήρ*, οὗτινος διετηρήθη ἐν μέρει τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος ἐντὸς μακροῦ ἱματίου, διακρίνεται δὲ μάλιστα ἡ προεκτεινομένη γυμνὴ ἀριστερὰ χείρ, ὡς κρατοῦσα ἠπίως τὸ ἱμάτιον, διὰ βαθείας κεραμόχρου βαφῆς ἀποδοθεῖσα, καὶ ἐνιαχοῦ μέλανα περιγράμματα τῶν ἐνδυμάτων καὶ σινδόνων μετὰ λευκαζούσης φθορᾶς τῶν βαφῶν.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι παρίστατο κατακεκλιμένος ἐπὶ συμποσιακῆς κλίνης, ἧς διετηρήθη τὸ ἄνω τῶν κλινοσκεπασμάτων δι᾽ ὁριζοντίων ζωνῶν ποικίλως βεβαμμένων, ὡς περίπου ἐν τῇ ὑπ᾽ ἀριθμ. 21 στήλῃ, καὶ ὑπ᾽ αὐτὰ ἐξησθενημένη πορφυρᾶ βαφὴ τῆς *τραπέζης* ἴσως.

Ἀριστερᾷ δὲ τῷ θεατῇ φαίνεται ὅτι ὑπάρχει ***δευτέρα μορφὴ*** κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον ὀρθὴ ἱσταμένη, ἧς ἐλάχιστα ἴχνη διετηρήθησαν, ἰδίως τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν γυμνῶν σκελῶν διὰ πορφυρᾶς βαφῆς ἀποδοθέντων.

Τὸ βάρος τοῦ σώματος φέρει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ δεξιὸν ἀποσύρει ὀπίσω κεκαμμένον ἐν ἀναπαύσει.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι παρίσταται ὁ συνήθης εἰς νεκρικὰ συμπόσια ***παῖς τραπεζοκόμος***.

Τὸ *δάπεδον* τῆς παραστάσεως, μόλις ἐνιαχοῦ διακρινόμενον, παρίσταται δι᾽ ὁριζοντίων μελαινῶν γραμμῶν ἀσυμμέτρων, τὸ δὲ *βάθος* οὐδαμοῦ διετηρήθη σαφῶς.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν οὐχὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς στήλης, ἀλλ᾽ ἀριστερώτερον (πρβλ. ἀριθμ. 66), ὑπάρχει μέγας ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον ἐπὶ διπλοῦ βάθρου ἱδρυμένος καὶ ἴσως ἀναδεδεμένος τὴν κόμην διὰ πορφυρᾶς ταινίας, ἧς ἐλάχιστα ἴχνη διετηρήθησαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ μετώπου. Φαίνεται δ᾽ ὅτι φορεῖ κάλυμμά τι, ἴσως πόλον, ἰδιάζοντος σχήματος (πρβλ. ἀριθμ. 30. 51 κλ.).

Ἀνωτάτω ἐπὶ τοῦ βάθρου δεξιὰ ὑπάρχουσιν ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς, ἅτινα θὰ εἶναι ὑπόλοιπα ἀγγείου κατατεθειμένου, ὡς εἰκάζομεν ἐκ πληρέστερον σωθέντων ἑρμῶν (ἀριθμ. 28. 54.

55 κλ.), καὶ ἀριστερὰ ἐπ᾽ αὐτοῦ ὑπάρχει φθορὰ βαφῆς ἑτέρου πιθανῶς ἀγγείου.

Παρ᾽ ὅλην τὴν μετριωτάτην διατήρησιν τῶν βαφῶν, ἡ στήλη φαίνεται τῶν καλῶς πεποιημένων. Ὅτι πολυάριθμοι παραστάσεις νεκρικῶν συμποσίων εὑρέθησαν ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν βλ. ἀριθμ. 98.

Ἡ στήλη αὕτη κατέκειτο ἀνατετραμμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ πύργου καὶ ἠγνοεῖτο ἐπὶ μακρόν· ἐξήχθη δὲ κατὰ τὸ πέρας τῶν ἀνασκαφῶν τὸν χειμῶνα τοῦ 1907, ὡς αἱ ὑπ᾽ ἀριθμ. 12 καὶ 34· ἀλλ᾽ ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ εἶχε βραχῇ καὶ ἐκ τούτου προέρχεται ἡ νῦν ὄψις αὐτῆς.

101

Στήλη τοῦ ***Διονυσοδώρου*** ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἀκεραία ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα. — Ὕψος 1.022, πλάτος 0.255, πάχος 0.10.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὀλίγον δεξιὰ ἀποσχισθέν, κατὰ μίμησιν μακρᾶς πλευρᾶς ναοῦ, ὡς καὶ ἱκαναὶ ἄλλαι στῆλαι (ἀριθμ. 18. 22. 26. 30. 42. 48. 49. 51. 69. 73. 75. 106. 108. 129. 132. 154. 158. 161. 162. 176. 180. 186. 193. 197)· ἐφ᾽ οὗ διετηρήθησαν καλῶς τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα, ἔτι δ᾽ ὑπ᾽ αὐτὸ ἴχνη *κορωνίδος* διὰ παχείας κυανῆς βαφῆς, ὡς συνήθως, ἐφ᾽ ἧς διὰ λευκῆς ἐγράφησαν κλαδίσκοι, ὡς ἐν ἀριθμ. 3. 6. 11 καὶ δὴ 70. 72, ἐλάχιστα διασωθέντες· περιορίζεται δὲ κάτω διὰ πορφυρᾶς γραμμῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων μέλαιναν βαφήν:

ΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΣ
ΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Διονυσόδωρος*** υἱὸς τοῦ ***Δημοστράτου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχει ὡραία πορφυρᾶ ***ταινία,*** λεπτὴ καὶ

κομψή, πρὸς τὸ ἐρυθρὸν ἀποκλίνουσα, μετρίας διατηρήσεως τῶν βαφῶν, ἐφ᾽ ἧς φαίνεται ὅτι ἀπεδίδοντο δι᾽ ἄλλης βαφῆς ζῶναι, κατὰ μίμησιν τοῦ πραγματικοῦ πολυτελοῦς ὑφάσματος, δι᾽ οὗ περιέστεφον τὰς στήλας, ὡς ἐν ἀριθμ. 57. 136 κλ.

Μεταξὺ τῶν κατερχομένων ἄκρων καὶ μακρῶν κλωστῶν τῆς ταινίας ἐπὶ τοῦ μέσου ὑπάρχει *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου, νεανικοῦ καὶ ἐστυκότος, κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον διὰ μέλανος περιγράμματος ὡς συνήθως δηλωθέντος, ἐπὶ ἁπλοῦ βάθρου ἱδρυμένος· ὑψοῖ δὲ τὴν κεφαλὴν ὡς βλέπων πρὸς τὰ ἄνω.

Ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ βάθρου εἶναι κατατεθειμένον ἐρυθρὸν ἀγγεῖον, βομβυλιὸς ἢ ἀρύβαλλος, ἐν ᾧ ἔθετον μύρον (πρβλ. ἀριθμ. 42)· καὶ ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ ἔχει κατατεθῆ ὅμοιον ἀγγεῖον· περὶ τούτων βλ. ἀριθμ. 100.

Πολλαχοῦ παρὰ τὰς ἀκμὰς τοῦ ἑρμοῦ ὑπάρχει ἐρυθρὰ βαφή, ἀποστάξασα ἐκ τοῦ χρωστῆρος, ὅτε ἐγράφετο ἡ ταινία, ἢ ἄλλως ξένη.

Περὶ τῆς σημασίας τῆς ταινίας βλ. ἀριθμ. 6, διὰ δὲ τὸν ὑπ᾽ αὐτὰς οὐχὶ συνήθως ἐμφανιζόμενον ἑρμῆν βλ. ἀριθμ. 84.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300-275 π. Χ.

102

Στήλη τοῦ *Τιμώνακτος* ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα, σχεδὸν ἀκεραία πλὴν ἱκανῶν ἐλλείψεων κατὰ τὸ μέσον δεξιά, ἀριστερὰ καὶ κάτω.— Ὕψος 0.972, πλάτος 0.443, πάχος 0.13.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα οὐχὶ πολὺ ἀποκοπέν, ἐφ᾽ οὗ διατηροῦνται σχεδὸν καλῶς τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα, ἤτοι κυανῆ βαφὴ μεθ᾽ ἑλικοειδῶν κοσμημάτων ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων (πρβλ. ἀριθμ. 84)· καὶ ὅλον τὸ τύμπανον εἶχε βαφῆ κυανοῦν, ὡς ἐν ἀριθμ. 148, ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου αὐτοῦ, ὑπῆρχε κίτρινος πιθανῶς, μέγας καρπὸς ῥοιᾶς, τὰ ἔξω δι᾽ ἄλλης βαφῆς βεβαμμένος (πρβλ. ἀριθμ. 5.28 κλ.).

Και τοῦ γείσου τὰ δαψιλῆ γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν καλῶς: ἡ μὲν ἄνω αὖλαξ ἐβάφη κυανῆ, τὰ δὲ φύλλα τοῦ κυματίου κυανᾶ πρὸς πορφυρᾶ ἐναλλασσόμενα, τοῦ μεταξὺ βαφέντος δι' ἄλλης ἐξιτήλου γινομένης βαφῆς, καὶ ἡ ὑπ' αὐτὸ ταινία πορφυρᾶ.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ὀλίγα ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς:

Τ Ι Μ Ω Ν Α Ξ
Μ Η Θ Υ Μ Ν Α Ι Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Τιμῶναξ*** τὴν πατρίδα ***Μηθυμναῖος***». Τὸ πατρικὸν ὄνομα αὐτοῦ ἐλλείπει ὡς ἐν ἀριθμ. 61.

Ἦτο δὲ ἡ *Μήθυμνα* σπουδαία πόλις τῆς νήσου Λέσβου.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, δι' ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν ἀρκούντως πλατὺ κάθετον ἄγραφον πλαίσιον (πρβλ. ἀριθμ. 2)· κατέχει δ' αὕτη ἀσυνήθως μέγα ὕψος 0.49. Ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν εἶναι μετριωτάτη· ἀνεμίχθησαν δὲ πάλαι μετὰ κόνεως καὶ πηλοῦ καί, ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἐγκαῆ ἐπιτηδείως, ἀπεσχίσθησαν εἰς ἐσχάρας καὶ κατέπεσον, ὑπολειφθείσης τῆς φθορᾶς αὐτῶν:

Ἀνωτάτω φαίνεται ὅτι ἤρχιζεν ἡ παράστασις δι' ὁριζοντίου γραμμῆς, ὑφ' ἣν ὑπῆρχεν ἀβαφὲς μικρὸν διάστημα, ὡς ἐν ἀριθμ. 9.99 κλ.

Διετηρήθησαν δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ ἱκανὰ ἴχνη τοῦ *βάθους* τῆς εἰκόνος διὰ βαθείας ἰόχρου βαφῆς ἀποδοθέντος, ἐν μέσῳ δὲ ἴχνη πορφυρᾶς, ἐρυθρᾶς καὶ κροκίνης βαφῆς, ὧν τινα εἶναι ξένα ἐκ προστριβῆς κεράμου.

Αἱ βαφαὶ αὗται, ἐφ' ὧν διαφόρως ἐπέδρασεν ἡ ἔγκαυσις (βλ. ἀριθμ. 3), ἐξηφανίσθησαν, προήρχοντο δ' ἐξ ἐνδυμάτων ***μορφῆς***.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν οὐδὲν ἴχνος ἑρμοῦ ἐπὶ τῆς συνήθους θέσεως ὑπάρχει, ἦτο δὲ καὶ ὁ χῶρος οὐχὶ ἐπαρκὴς πρὸς τοῦτο.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

103

Στήλη τῆς ***Σωκρατίδος*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω πέμπτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου, ἀπεσχίσθη δέ τι καθέτως τῆς ἀντηρίδος ἀριστερά. —Ὕψος 0.827, πλάτος 0.374, πάχος 0.12.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗτινος τὸ μέσον ἀκρωτήριον ἀπεσχίσθη κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῆς στήλης καὶ συνεκολλήθη· τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν πολὺ καλῶς, κάλλιστα δὲ πορφυροῦς καρπὸς ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, δι' οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἀριθμ. 28. Τῆς ὑπὸ τὸ γεῖσον συνήθους γραπτῆς *κορωνίδος* διετηρήθησαν ἐλάχιστα ἴχνη καὶ φθορὰ τῶν βαφῶν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν βαθέως καὶ καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων δειξάντων μετὰ πλύσιν ἐλάχιστα ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

Σ Ω Κ Ρ Α Τ Ι Σ
Σ Ω Τ Ι Ω Ν Ο Σ
Β Ο Υ Χ Ε Τ Ι Α

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Σωκρατὶς*** θυγάτηρ τοῦ ***Σωτίωνος,*** τὴν πατρίδα ***Βουχετία».***

Τὸ *Βουχέτιον* ἦτο κώμη τῶν ἐν Ἠπείρῳ Κασσωπαίων· εἶναι δὲ περίεργον διατὶ ἡ Σωκρατὶς δὲν ὠνομάσθη Κασσωπαία ἢ Κασσωπίς, ὡς ὁ Ξέναρχος, ὁ Γάλλιθος καὶ ἄλλοι πολλοὶ (ἀριθμ. 72. 74 κλ.).

Αἰτία δὲ τοῦ ὅτι δὲν ὠνομάσθη διὰ τοῦ γενικοῦ ὀνόματος Ἠπειρῶτις, ὡς ἡ Ἀφροδεισία καὶ ὁ Παρμενίσκος (ἀριθμ. 28. 46), δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ὕπαρξις αὐτῆς πρὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἠπειρωτικῆς Δημοκρατίας· οὕτως ἡ στήλη θὰ ἐχρονολογεῖτο ὡς ποιηθεῖσα πρὸ τοῦ 238 π. Χ., ἴσως δὲ καὶ πρὸ τοῦ 276 π. Χ. Ὅτι ὅμως δὲν εἶναι τοῦτο πολὺ ἀσφαλές, βλ. τὰ λεχθέντα ἀνωτέρω ἐν σελ. 190.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἄρχεται διὰ βαθέως πορφυρᾶς ὁριζοντίου γραμμῆς *γραπτὴ παράστασις*, ἧς ἐλάχιστον κάτω καὶ ἀριστερὰ ἐλλείπει· ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν εἶναι μετρία:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται γυνή, ἡ ***Σωκρατίς,*** τρία τέταρτα περίπου κατενώπιον καθημένη ἐπὶ ἕδρας ἀδήλων λεπτομερειῶν, ὑπεστρωμένης διὰ προσκεφαλαίου ἐξιτήλου βαφῆς.

Φορεῖ χιτῶνα ἀβεβαίου βαφῆς καὶ διατάξεως, καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἱμάτιον, ἠρμένον ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς πλουσίως καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐν εἴδει πέπλου.

Κλίνει τὴν κεφαλὴν ὀλίγον πρὸς τὰ κάτω καὶ κρατεῖ μεταξὺ τῶν γονάτων δι᾽ ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἀρκούντως μέγα ἀντικείμενον, ἴσως ***παιδίον*** (πρβλ. ἀριθμ. 125).

Ἀπέναντι αὐτῆς ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ εἶναι ἄδηλον, καὶ δὴ ἀπίθανον, τὸ ὅτι παρίστατο ἑτέρα μορφή· φαίνονται ὅμως ἴχνη καὶ φθοραὶ βαφῶν ἐγγὺς τοῦ μέσου τῆς εἰκόνος ἀντικειμένου τινός, ἴσως ***ἱστοῦ ὑφαντηρίου*** (ἀργαλειός· πρβλ. ἀριθμ. 17).

Κατὰ ταῦτα ἡ Σωκρατὶς παρίστατο ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς ἕλκουσα φιλοστόργως (πρβλ. ἀριθμ. 50) τὸ τέκνον εἰς τὴν ἀγκάλην, ὀρφανὸν ἐναπομεῖναν, εἰς τὸ δωμάτιον, ἔνθα εἰργάζετο.

Τὸ *βάθος* τῆς παραστάσεως ἀπεδόθη διὰ ῥοδίνης βαθυτέρας βαφῆς, ὡς ἐν τῇ στήλῃ τοῦ Στρατονίκου (ἀριθμ. 9).

Τὸ ἔργον παρ᾽ ὅλην τὴν οὐχὶ καλὴν διατήρησιν τῶν βαφῶν ἐποιήθη μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ κομψότητος, αἱ δὲ βαφαὶ ἐνεκάησαν δεξιῶς καὶ ἰσχυρῶς, χωρὶς νὰ ἀφεθῶσιν ἐμφανῆ σημεῖα τοῦ κέστρου.

Ἐκ τούτων καὶ τῆς χρήσεως ἀφθόνου ῥοδίνης βαφῆς, λίαν εὐαρέστου τὴν ὄψιν, φαίνεται ὅτι ἡ εἰκὼν εἶναι ἔργον τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς,* ἧς τὰ ὅμοια χαρακτηριστικὰ περιεγράψαμεν ἐν ἀριθμ. 26.

Διὰ τὴν ἐν γένει διατήρησιν τῶν βαφῶν καὶ τὴν στάσιν τῆς Σωκρατίδος πρβλ. ἀριθμ. 3.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται, κατὰ τὴν μορφὴν τῶν γραμμάτων καὶ κατὰ τὰ προλεχθέντα, περὶ τὸ 250 π. Χ.

104

Στήλη *τριῶν μορφῶν* ἐκ λευκοφαίου σχιστοειδοῦς εὐτελοῦς μαρμάρου, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ ἄνω τρίτον καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. — Ὕψος 0.672, πλάτος 0.38, πάχος 0.055.

Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι ἀρκούντως ἀνώμαλος καὶ φέρει ἁδρὰ τὰ ἴχνη τοῦ λιθογλυφικοῦ κτενὸς (πρβλ. ἀριθμ. 150. 152)· καὶ ὅμως ὑπάρχει ἐπ᾽ αὐτῆς *γραπτὴ παράστασις,* ὁλόκληρος διατηρηθεῖσα ἐν μετρίᾳ καταστάσει τῶν βαφῶν, διότι ἐπ᾽ αὐτῆς ἐπέκειτο ἑτέρα στήλη μετὰ χωμάτων, ἐφ᾽ ὧν ἀπετυπώθησαν αἱ βαφαί· διετηρήσαμεν δὲ καὶ ἐκείνην:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται *γυνή,* ἡ ἀποθανοῦσα, τρία τέταρτα περίπου κατενώπιον καθημένη ἐπὶ ἕδρας, ἧς διετηρήθησαν ἴχνη κρόκινα ἑνὸς τῶν ποδῶν, ὑπεστρωμένης διὰ ῥοδίνου προσκεφαλαίου.

Φορεῖ χιτῶνα κρόκινον, ποδήρη, ὡραίας διατάξεως καὶ διατηρήσεως, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν, ἐξ οὗ καὶ πτυχοῦται κομψῶς· φορεῖ δὲ καὶ ἱμάτιον ῥόδινον μετὰ παρυφῶν πιθανῶς, ὅπερ περιβάλλον τὰ νῶτα ὄπισθεν, κατέρχεται ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατὰ τὸν ἀνδρικὸν τρόπον, διῆκον μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν.

Ἡ κόμη αὐτῆς ἐδηλώθη μέλαινα, διῃρημένη ἴσως εἰς πλοκάμους, ἰδιαιτέρους ὑπὲρ τοὺς κροτάφους· αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου ἐξηφανίσθησαν· μόνον ἴχνη βαθείας κροκίνης βαφῆς διακρίνονται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἀσυνήθως οὕτως ἀποδοθέντας.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἔχουσα ἐντὸς τοῦ ἱματίου καταβιβάζει παρὰ τὸ ὁμώνυμον ἰσχίον, ἔνθα φαίνεται ὅτι ἐκράτει αὐτό, ἤ τι κωνικὸν μικρὸν ἀντικείμενον κρόκινον.

Τὴν δὲ δεξιὰν προεκτείνει εἰς ***δευτέραν γυναῖκα,*** ἐνώπιον

αὐτῆς ὀρθὴν ἱσταμένην, ὡς ἵνα λάβῃ ἀντικείμενόν τι, ὅπερ κρατεῖ ἐκείνη δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν.

Ἡ γυνὴ αὕτη παρεστάθη ἀρκούντως μικροτέρα τῆς πρώτης κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον, φέρουσα τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ὑποχωρεῖ ὀπίσω συμπαρασῦρον κομψότατα τὸν χιτῶνα. Φορεῖ δὲ χιτῶνα ῥόδινον ἀχειρίδωτον, ποδήρη, μελαινῶν καθέτων πτυχῶν, διακρινόμενον μάλιστα κατωτάτω καὶ ἐζωσμένον πιθανῶς· ἱμάτιον εἶναι ἀβέβαιον, καὶ δὴ ἀπίθανον ὅτι ἐφόρει.

Καὶ αὐτῆς ἡ βαθέως καστανὴ κόμη εἶναι λίαν ἐπιμελῶς ἐκτενισμένη εἰς δώδεκα πλοκαμίσκους, ὡς ἡ τῆς Βιοῦς (ἀριθμ. 22), ὧν φυσικῶς φαίνονται οἱ ἕξ. Ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῆς διακρίνεται ἡ δεξιὰ γυμνὴ διὰ λευκῆς βαφῆς καὶ κροκίνου περιγράμματος δηλωθεῖσα.

Τὸ δὲ ἀντικείμενον, ὅπερ προσφέρει τῇ πρώτῃ, φαίνεται ὀρθογώνιον, ῥόδινον βεβαμμένον, ὡς ἀποδίδονται συνήθως τὰ ὑφάσματα ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν.

Ἐκ τούτου εἰκάζομεν ὅτι θὰ εἶναι ἢ ***ἔνδυμά*** τι δεδιπλωμένον πολυτελέστερον, ὅπερ προσφέρει τῇ πρώτῃ, οὖσα θυγάτηρ ἢ στενὴ συγγενὴς αὐτῆς, ἢ ἴσως ***βρέφος*** ἐσπαργανωμένον (πρβλ. ἀριθμ. 1. 103. 125).

Ὄπισθεν τῆς δευτέρας γυναικὸς προσέρχεται ***θεράπαινα***, μικροτέρα τῆς προηγουμένης δηλωθεῖσα κατὰ τὸν δεξιὸν ἐπίσης κρόταφον.

Φορεῖ χιτῶνα ποδήρη ῥόδινον, ὡς ἡ δευτέρα γυνή, καὶ ὑπηρετικὸν ἔνδυμα (ποδιὰν) κυανοπράσινον κατωτάτω διακρινόμενον (πρβλ. ἀριθμ. 55) κατὰ τὸ ἔμπροσθεν κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος· ἀμφότερα τὰ ἐνδύματα θὰ ἦσαν ἐζωσμένα περὶ τὴν ὀσφύν.

Ἡ κόμη αὐτῆς ἀπεδόθη μέλαινα, τὸ δὲ πρόσωπον ἐγένετο ἐξίτηλον. Ὅτε εὑρέθη ἡ στήλη, ἐνομίσαμεν ὅτι ἦτο μέλαν καὶ ὅτι ἄρα παρίστατο γυνὴ αἰθίοψ, ὡς ἐν ἀριθμ. 22.

Κρατεῖ δὲ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν πρὸ τοῦ στήθους μέγα τι ἐρυθρὸν καὶ ἐλαφρὸν ἀντικείμενον, *κίστην* χρυσίων, ἢ μᾶλλον ***κάλαθον*** λεπτόν, ἐξ οὗ ἡ δευτέρα γυνὴ θὰ ἐξή-

γαγε πρὸ ὀλίγου καινουργὲς ἢ πεπλυμμένον ἔνδυμα, ἵνα προσενέγκῃ τῇ πρώτῃ ἢ ἐνδύσῃ τὸ βρέφος.

Τοῦ *δαπέδου* τῆς εἰκόνος δὲν διετηρήθησαν ἴχνη, τοῦ δὲ *βάθους* μόλις ἐνιαχοῦ διακρίνεται φθορὰ τῶν βαφῶν, ἀνωτάτω δ' ἐν μέσῳ τῆς στήλης ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς.

Τὸ ἔργον φαίνεται χαρίεν καὶ μετ' ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας ποιηθέν· ἔχει δὲ πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὴν στήλην τῆς Βιοῦς, καὶ ἴσως ἐποιήθη ἐν τῷ αὐτῷ ἐργαστηρίῳ ὑπὸ *Ἰωνός* τινος ζῳγράφου, ὡς ἐκεῖ εἴπομεν (σελ. 169).

105

Στήλη τῆς ***Σύρας*** ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἀκεραία πλὴν ἐν μέσῳ δεξιὰ μεγάλης καὶ ἀριστερὰ μικρᾶς ἀποσχίσεως.—Ὕψος 0.948, πλάτος 0.442, πάχος 0.08.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗτινος ἱκανὸν ἀπεκόπη· ἐπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸ τμήματος ἐξεχύθησαν σταγονίδια κυανῆς ἐλαιοβαφῆς, ὡς ἐν ἀριθμ. 65· τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν καλῶς, ἰδίως ἐπὶ τοῦ μέσου ἀκρωτηρίου ἑλικοειδῆ ἐρυθρὰ κοσμήματα, ὡς ἐν ἀριθμ. 84 (πρβλ. καὶ 102), ἔτι δὲ κάλυξ γραπτὴ ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, ἔχουσα ἄνω καὶ δεξιὰ πορφυρᾶ φύλλα (πρβλ. ἀριθμ. 47)· ἀριστερὰ αὐτῆς ὑπάρχει κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν πορφυροῦν ἀντικείμενον, οὐχὶ καρπὸς ῥοιᾶς, ἀλλ' ἴσως ἀγγεῖον· καὶ δεξιὰ ὑπῆρχεν ἕτερον ἐξαφανισθὲν (πρβλ. ἀριθμ. 94).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἐλάχιστα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

ΣΥΡΑ
ΙΣΙΔΩΡΟΙ
ΓΥΝΗ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Σύρα, γυνὴ*** τοῦ ***Ἰσιδώρου***». Τὸ πατρικὸν ὄνομα αὐτῆς παρελείφθη ἐλλείψει χώρου μᾶλλον, ἧττον

δὲ διότι ἠγνοεῖτο (πρβλ. ἀριθμ. 99), ὁμοίως καὶ τὸ ἐθνικὸν (βλ. ἀριθμ. 65).

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς καὶ τὰ πολλὰ προστύπως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες,* λίαν κοῖλοι τὰ ἔνδον, ὡς αὐτόχρημα φιάλαι σπονδικαί, οἵτινες ἦσαν διῃρημένοι διὰ μελαινῶν γραμμῶν εἰς πέταλα ποικίλως βεβαμμένα· ἴχνη ῥοδίνης βαφῆς διετηρήθησαν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, οὗτινος τὸ πολύ, ὡς καὶ ἱκανὸν τοῦ ἀριστεροῦ, ἀπεσχίσθη.

Ὑπ᾽ αὐτοὺς ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις* ἀδήλου ἀρχῆς, ἧς ὀλίγα μόνον ἴχνη διετηρήθησαν· φέρει δ᾽ ἡ ἐπιφάνεια πολλαχοῦ ἴχνη μέλανα ἐκ προσεγγίσεως τῆς στήλης πάλαι ἐπὶ αἰθάλης (πρβλ. ἀριθμ. 30).

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται γυνή, ἡ *Σύρα,* καθημένη ἐπὶ ἕδρας πιθανῶς, ἧς ὀλίγα κρόκινα ἴχνη τῶν ποδῶν διετηρήθησαν.

Φορεῖ χιτῶνα ἀχειρίδωτον, ποδήρη, κρόκινον ὡραῖον δηλωθέντα, ὡς ὁ τῆς προηγουμένης στήλης, σφιγκτῶς ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν, ἵνα διαγράφωνται οἱ μαστοὶ αὐτῆς, καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἴσως ἱμάτιον μὴ διακρινόμενον.

Ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ κάτω σῶμα αὐτῆς ἐξηφανίσθησαν, ἀλλ᾽ ἐσώθησαν κατωτάτω ἴχνη ἱκανὰ κροκίνης βαφῆς τοῦ ὑποποδίου πιθανῶς, ἐφ᾽ οὗ ἐπάτει.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα, διὰ λευκῆς βαφῆς δηλωθεῖσαν καὶ κροκίνου περιγράμματος, προεκτείνει ἄδηλον πρὸς τί: διότι ἀπέναντι αὐτῆς ἐλάχιστα ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς διετηρήθησαν, σχηματίζοντα εἶδός τι μεγάλου κύκλου, ἐξ οὗ καθίσταται ἀβέβαιον, ἂν παρίστατο *ἑτέρα μορφὴ* ἢ μέγα τι ἀντικείμενον· ὑπὲρ τῆς πρώτης ἐκδοχῆς εἶναι ἴχνη βαθείας ἰόχρου βαφῆς ὑπὸ τὰ πρῶτα.

Κάτω τὸ *δάπεδον* διετήρησεν ὀλίγα ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς, ἐν ᾧ τοῦ *βάθους* οὐδὲν ἀσφαλὲς ἴχνος διεσώθη.

Οὐδὲ ἑρμοῦ ἐσώθησαν ἴχνη ἐπὶ τῆς συνήθους θέσεως.

Τὸ ἔργον φαίνεται ἐκ τῶν καλῶν. Οἱ δὲ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη, κεῖνται μεταξὺ 250-200 π. Χ.

106

Στήλη τοῦ **Καλλιφάνους** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ τρίτον περίπου κάτω ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.942, πλάτος 0.50, πάχος 0.175.

Ἄνω λήγει πιθανῶς ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθμ. 101· λέγομεν δὲ *πιθανῶς*, διότι ἔχει διαξεσθῆ διὰ τῆς σφύρας βαναυσότερον· τούτου τὸ κυμάτιον κοσμεῖται διὰ γλυπτῶν γλωσσοειδῶν φύλλων, ὡς τὸ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 34 στήλης· οὐδὲν ὅμως ἴχνος βαφῆς ἐπ' αὐτῶν διετηρήθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ σχεδὸν καλῶς, τῶν λίαν μικρῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΚΑΛΛΙΦΑΝΗϚ
ΘΡΑΣΥΛΑϽΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ **Καλλιφάνης** υἱὸς τοῦ **Θρασυλάου**»· διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 26. Τὸ Ο τοῦ δευτέρου στίχου ἐγράφη ἀντὶ τοῦ Α, ὅπερ πρῶτον μὲν παρελείφθη, ἔπειτα δ' ἐχαράχθη ἐπ' ἐκείνου.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι ἔκτυποι *ῥόδακες* εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, κοῖλοι τὰ ἔνδον ὡς φιάλαι σπονδικαὶ μετὰ πλατέος ὀμφαλοῦ· θὰ ἦσαν δέ ποτε βεβαμμέναι αἱ λεπτομέρειαι κατὰ τὸ σύνηθες καὶ ἐξηφανίσθησαν.

Τὸ ὑπ' αὐτοὺς διάστημα εἶναι ὁμοίως λεῖον, ὡς τὸ μέχρις ἐνταῦθα, καὶ οὐδὲν ἴχνος βαφῆς ἢ φθορᾶς διατηρεῖ· φαίνεται ὅμως ὅτι ὑπῆρχέ ποτε *γραπτὴ παράστασις*, ἣν καὶ σκωρία τις βαφῶν ἐπὶ ὕψος 0.54 καὶ καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς στήλης παρατηρουμένη ὑποδηλοῖ· ἐξηφανίσθη ὅμως ἐντελῶς, ὡς ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 31 καὶ πολλαῖς ἄλλαις στήλαις.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

107

Στήλη τοῦ *Ἀβδῆ* καὶ τῆς συζύγου (;) αὐτοῦ *Δορκάδος* ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου ἀκεραία.—Ὕψος 1.04, πλάτος 0.375, πάχος 0.07.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, οὗτινος αἱ λεπτομέρειαι ἦσάν ποτε βεβαμμέναι· ἀλλὰ μόνον τὰ φύλλα τοῦ κυματίου τοῦ γείσου διετηρήθησαν καὶ ἴχνη μεγάλου πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου, ἐκφυομένου ἐκ τεσσάρων λίαν ζωηρῶν σωθέντων πρασίνων μακρῶν καὶ ὀξέων φύλλων.

Ἡ ἐπιγραφή, κατέχουσα ἀσυνήθως μέγα διάστημα, ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μηδὲ μετὰ πλύσιν δειξάντων ἴχνη βαφῆς:

ΑΒΔΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΔΟΥ
ΤΥΡΙΟΣ
ΔΟΡΚΑΣ
ΑΡΓΕΙΑ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Ἀβδῆς* υἱὸς τοῦ *Βασιλείδου*, τὴν πατρίδα *Τύριος*, καὶ ἡ *Δορκάς*, τὴν πατρίδα *Ἀργεία*».

Πιθανῶς ἡ στήλη ἐποιήθη τὸ πρῶτον διὰ τὸν Ἀβδῆν, ζώσης ἔτι τῆς Δορκάδος, ἀποθανούσης δὲ καὶ αὐτῆς καὶ ταφείσης ἐκεῖ, ἐπεγράφη ὑπὸ τῶν συγγενῶν καὶ τὸ ὄνομα ἐκείνης. Διὰ τὴν παράλειψιν τοῦ πατρικοῦ ὀνόματος αὐτῆς βλ. ἀριθμ. 105· παρελείφθη ὅμως καὶ τὸ «*Ἀβδῆ γυνὴ*» μᾶλλον δι' ἔλλειψιν χώρου ἢ ἄλλως· διότι ἡ σχέσις αὐτῶν φαίνεται συζύγων, καίπερ ἑτεροφύλων, ἴσως δι' ἀνεπισήμου γάμου συνδεδεμένων.

Τὸ ὄνομα *Ἀβδῆς* εἶναι φοινικικὸν (πρβλ. σημερινὰ Ἀβδοὺλ) ἐξῃλληνισμένον· *Τυρίων* δὲ καὶ ἄλλων (ἀριθμ. 34 κλ.) καὶ πλείστων *Φοινίκων* ἐν γένει εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς

(ἀριθμ. 21. 31. 34. 59. 64. 66. 67. 76. 129. *162. ΒΠ185. 187. 195 κλ.), *Ἀργείου* δὲ μία μόνον φαίνεται μέχρι τοῦδε εὑρεθεῖσα· καὶ σήμερον ἐλάχιστοι ἐξ Ἄργους διαμένουσι μονίμως ἐν Βόλῳ· τῆς Δορκάδος τὸ ὄνομα φαίνεται ἀπελευθερωτικόν.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς τὸ ἄνω ἥμισυ σχεδὸν ἐξηφανίσθη:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνονται ἀβέβαια ἴχνη ***μορφῆς***, ἧς ἡ δεξιὰ χεὶρ γυμνή, ἀβεβαία καὶ αὐτή, διὰ πορφυρᾶς βαφῆς δηλωθεῖσα, προεκτείνεται.

Ὑπ᾽ αὐτὴν κατὰ τὸ κάτω τρίτον τῆς στήλης ὑπάρχουσι πολλὰ ἴχνη ζωηρᾶς πορφυρᾶς βαφῆς καί που ὀλίγα κροκίνης, ἄδηλον πόθεν προερχόμενα· ἂν παρίστατο μορφή, θὰ ἦσαν τὰ ἐνδύματα αὐτῆς, πρᾶγμα μοναδικόν· διότι καὶ χῶρον πολὺν κατέχουσι καὶ μόνον πορφυρᾶ δηλοῦνται.

Ἀπέναντι αὐτῆς ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ ὑπάρχουσι περιγράμματα μέλανα, ἄδηλον ἂν ἐκ μορφῶν προερχόμενα. Καὶ ἐνταῦθα διετηρήθησαν ἱκανὰ ὑπόλοιπα πορφυρᾶς βαφῆς.

Ἐν γένει αἱ διατηρηθεῖσαι βαφαὶ καὶ σκιαγραφίαι θὰ ἥρμοζον εἰς παράστασιν *νεκρικοῦ συμποσίου* (βλ. ἀριθμ. 98).

Τοῦ *δαπέδου* κάτω διετηρήθησαν ἴχνη μελάγχρου μετὰ βαθείας ἰόχρου βαφῆς ἐφ᾽ ἱκανὸν ὕψος, ἐν ᾧ τοῦ *βάθους* οὐδὲν σαφὲς ἴχνος διακρίνεται.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν δὲν ὑπάρχουσιν ἴχνη ἑρμοῦ ἐπὶ τῆς συνήθους θέσεως.

Τὸ ἔργον ἦτο τῶν καλῶς πεποιημένων· ἐπέκειντο δὲ μετρίως παχεῖαι, ἀλλὰ καλῶς ἐγκεκαυμέναι καὶ ἐπεστρωμέναι αἱ βαφαί.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

108

Στήλη τῆς ***Εὐφράντας*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ πέντε τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἀκεραία πλὴν ἱκανῆς κάτω ἀριστερὰ ἐλλείψεως.—Ὕψος 0.705, πλάτος 0.374, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ 101, ἐφ᾽ οὗ διετηρήθησαν σχεδὸν καλῶς τὰ γραπτὰ κοσμήματα, ἰδίως ῥοδίνη βαφὴ ἐπὶ τῆς ἄνω ταινίας ἀσυνήθως.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων πορφυρᾶν βαφήν:

ΕΥΦΡΑΝΤΑ
ΠΡΩΤΙΩΝΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Εὐφράντα*** θυγάτηρ τοῦ ***Πρωτίωνος***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65 καὶ 75, διότι τὸ ὄνομα φαίνεται ἀπελευθερωτικόν.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς ἡ ἀρχὴ μόλις εἰκάζεται, τὸ δὲ τέρμα εἶναι ἐμφανές· ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν εἶναι μετρία:

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ἀνήρ, πιθανῶς ὁ ***Πρωτίων***, κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον καθήμενος ἐπὶ κλισμοῦ, οὗτινος τὰ ἄνω ἡμίση τῶν δύο ποδῶν καὶ τοῦ ὁριζοντίου συνοχέως αὐτῶν διετηρήθησαν, διὰ κροκίνης βαθείας βαφῆς δηλωθέντα· ἦτο δ᾽ ὑπεστρωμένος διὰ τοῦ συνήθους ῥοδίνου τὰ ἔμπροσθεν προσκεφαλαίου.

Φορεῖ χιτῶνα ἀδήλου βαφῆς, ὡραίων μελαινῶν πτυχῶν, καὶ ἱμάτιον ῥόδινον περιβάλλον τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος καὶ μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν διῆκον· ἐδηλώθη δὲ πλούσιον καὶ μετ᾽ ἐξαιρέτων πτυχῶν καὶ ἀληθοῦς διατάξεως.

Τὸν δεξιὸν πόδα ἐστραμμένον κατενώπιον, ὡς τοῦ ὁμωνύμου σκέλους ἐπικειμένου ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ, ἔχει ἴσως μετέωρον, ἐν ᾧ τὸν ἀριστερὸν ἀποσυρόμενον φυσικῶς πρὸς τὰ ὀπίσω, πατεῖ διὰ τοῦ προσθίου μόνον τοῦ πέλματος ἐπὶ ὑψηλοῦ ὑποποδίου, οὗτινος ὀλίγα ἴχνη κροκίνης βαθείας βαφῆς διετηρήθησαν.

Φαίνεται δ᾽ ὅτι φορεῖ ὑψηλὰ πορφυρᾶ ὑποδήματα, ὡς ἑτέρων στηλῶν ἄνδρες (ἀριθμ. 29 κλ.), ὧν ὀλίγα ἴχνη διετηρήθησαν.

Ἡ κόμη αὐτοῦ διατηρεῖ ὀλίγα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, τὸ δὲ πρόσωπον ἐγένετο τὰ πολλὰ ἐξίτηλον, καὶ μόλις ἀσαφῶς

διακρίνεται ὅτι παρίστατο ἡλικιωμένος ἀνήρ. Καταβιβάζει δ᾽ ἐλαφρῶς τὴν κεφαλὴν περιλύπως.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἧς ἐλάχιστα πορφυρᾶ ἴχνη διετηρήθησαν, φαίνεται ὅτι προεξέτειναν ἠπίως εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου χειρὸς γυναικός, τῆς ***Εὐφράντας*** βεβαίως, ἐνώπιον αὐτοῦ ὀρθῆς ἱσταμένης.

Αὕτη παρίσταται μεγαλοσωμοτέρα τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον, φοροῦσα ποδήρη χιτῶνα ῥόδινον καθέτων μελαινῶν πτυχῶν, καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ πλούσιον ἱμάτιον σκοτεινοῦ χρώματος, περιβάλλον τὰ νῶτα καὶ ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατερχόμενον μέχρι τῶν ὑπὸ τὰ γόνατα μερῶν. Οἱ ἄκροι πόδες αὐτῆς δὲν διακρίνονται, ἢ δὲν ἀπεδίδοντο.

Τῆς κόμης, ἴσως ἀναδεδεμένης διὰ ταινίας (πρβλ. ἀριθμ. 125), διετηρήθησαν ἱκανὰ πορφυρᾶ ἴχνη, ἐπὶ δὲ τοῦ προσώπου λευκορρόδινα καὶ πορφυρᾶ καὶ ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ κρόκινα· τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, καίτοι δὲν ἐσώθησαν αἱ λεπτομέρειαι, φαίνονται ἁδρὰ καὶ ἀνδρικώτερα.

Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτῆς δὲν διακρίνεταί που· πιθανῶς κατεβιβάζετο κρατοῦσα τὸ ἱμάτιον· τὴν δὲ δεξιὰν προεκτείνει εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς τοῦ ἀνδρός· καὶ ταύτης ἐλάχιστα ἴχνη διετηρήθησαν.

Μεταξὺ τῶν δύο μορφῶν ἄνω ὑπάρχουσιν ἴχνη τινὰ βαφῶν, ἴσως ξένα ἐκ προστριβῆς κεράμου προελθόντα.

Ὄπισθεν τοῦ ἀνδρὸς ὑπάρχουσιν ἴχνη τινὰ μέλανα, ὅμοια πρὸς ἀντηρίδα μικροῦ *ἑρμοῦ* Ἑρμοῦ Χθονίου, ὅστις οὐχὶ σπανίως ἀποδίδεται ἐντὸς τῆς παραστάσεως (ἀριθ. 29. 47 κλ.).

Τοῦ *δαπέδου* ἐσώθησαν ὀλίγα ἴχνη πορφυρᾶς καὶ κροκίνης βαφῆς, τοῦ δὲ *βάθους* φθορὰ τῶν βαφῶν.

Τὸ ἔργον εἶναι ἐξαιρέτου τέχνης: παρ᾽ ὅλην τὴν κακὴν διατήρησιν διακρίνεται ἡ ὡραιότης τῆς συνθέσεως καὶ ἡ ἀληθής, ἀκριβὴς καὶ κομψὴ ἀπόδοσις τῶν λεπτομερειῶν. Ὁ τεχνίτης γινώσκει νὰ σύρῃ ἐλευθέρως καὶ μετ᾽ εὐκολίας τὰς γραμμάς, ἀποδίδων καλῶς τὰ περιγράμματα τῶν μορφῶν καὶ τὰς πτυχὰς τῶν ἐνδυμάτων.

Ὡς πρὸς τὴν ἔγκαυσιν τῶν βαφῶν εἰκάζομεν ὅτι ἐγένετο ἐντέχνως, δὲν ἐπέκειντο δ' αὗται παχεῖαι, ὅπερ εἶναι τὸ σύστημα τῶν *Σικυωνίων ζῳγράφων* (βλ. ἀριθμ. 26).

Ἐκ τῆς στάσεως τῆς Εὐφράντας συμπεραίνομεν ὅτι δὲν ὑπεδέχετο ὁ ἀποθανὼν τινὰ τῶν ἐπιζώντων συγγενῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀμφότεροι παρίσταντο ἐν τῇ ζωῇ ἀσπαζόμενοι ἀλλήλους, ὡς ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ· ἐξ αὐτοῦ ἐμφανῶς δηλοῦται ὅτι ἡ καθημένη μορφὴ δὲν παριστᾷ ἀπαραιτήτως τὸν ἀποθανόντα, οὐδ' ὅτι ὑπόκειται ἐν τῷ Ἅδῃ ἡ σκηνὴ (πρβλ. ἀριθμ. 46 κλ.).

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

109

Στήλη τοῦ ***Περσαίου*** ἐκ λιθομαρμάρου μελαντέρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἀκεραία πλὴν μικρῶν ἀποσχίσεων. —Ὕψος 0.959, πλάτος 0.353, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἐλάχιστα ἀποσχισθέν· ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθησαν ἐπὶ τοῦ γείσου μόνον, καὶ φθορὰ βαφῶν ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων· ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀνάγλυφος κάλυξ τεσσάρων γλυπτῶν τραπεζοειδῶν πετάλων μετ' ὀμφαλοῦ, διατηροῦντος ἴχνη ἀμφίβολα πορφυρᾶς βαφῆς. Ἐξεφύετο δ' ἐκ γραπτῶν φύλλων, ὧν διετηρήθη φθορὰ τῶν βαφῶν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ σχεδὸν καλῶς, τῶν γραμμάτων μηδὲ μετὰ πλύσιν δειξάντων ἴχνη βαφῆς:

Π Ε Ρ Σ Α Ι Ο Σ
Γ Α Ξ Α Ι Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Περσαῖος*** υἱὸς τοῦ ***Γαζαίου***». Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει ὡς ἐν ἀριθμ. 65: *ὁ Γαζαῖος* δῆλα δὴ ἦτο ὄντως ἐκ Γάζης (βλ. ἀριθμ. 164 καὶ 215) καὶ τὸ ἐθνικὸν αὐτοῦ ἐγένετο κύριον, ἐν ᾧ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὡς γεννηθεὶς ἴσως καὶ παραμείνας ἐν Παγασαῖς, ἐθεωρεῖτο ἐντόπιος (βλ. ἀριθμ. 65).

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο βαθέως ἔκτυποι ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* ἓξ γλυπτῶν τραπεζοειδῶν πετάλων μετὰ μεγάλου ὀμφαλοῦ, κοίλων τὰ ἔνδον καὶ βεβαμμένων ποτὲ ποικίλως, ὡς ἐκ τῆς ἀφεθείσης φθορᾶς τῶν βαφῶν εἰκάζομεν (βλ. ἀριθμ. 25).

Ὑπ᾽ αὐτοὺς ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις,* ἧς ἡ ἀρχὴ μόλις εἶναι ἐμφανής, τὸ δὲ τέρμα ἀβέβαιον· αἱ βαφαὶ ἐγένοντο τὰ πολλὰ ἐξίτηλοι:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ἀνήρ, ὁ ***Περσαῖος,*** σχεδὸν κατενώπιον κατακεκλιμένος ἐπὶ συμποσιακῆς κλίνης, ἧς μόλις διακρίνονται ἴχνη τῶν στρωμάτων καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τέρματος μετὰ τῶν πρασίνων προσκεφαλαίων· φαίνεται δ᾽ ὅτι ἀνέπαυε τοὺς πόδας ἐπί τινος αὐτῶν (πρβλ. ἀριθμ. 47. 56 κλ.). Τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ καὶ τοῦ σώματος δὲν διετηρήθησαν σαφῆ ἴχνη· διακρίνεται μόνον ἡ κεφαλὴ ἐν μέρει μετ᾽ ἰχνῶν πορφυρᾶς βαφῆς τῆς κόμης, καί τι τῶν χειρῶν, ἅτινα ἀπεδόθησαν ἐπίσης διὰ πορφυρᾶς βαφῆς.

Πρὸ τῆς κλίνης διακρίνεται ὁ κύκλος τῆς συνήθους *τραπέζης* ζωηρῶς πορφυροῦς. Ἴχνη δὲ τοῦ *παιδὸς τραπεζοκόμου* δὲν διετηρήθησαν, πλὴν παρὰ τὴν τράπεζαν πορφυρῶν, αὐτοῦ ἴσως.

Τὰ ἐλλείποντα εὐχερῶς ὑπονοοῦνται κατὰ τὰς ἀρτιώτερον σωθείσας πολλὰς παραστάσεις *νεκρικῶν συμποσίων,* ἃς βλ. ὑπ᾽ ἀριθ. 98.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐπὶ τῆς θέσεως, ἔνθα ἀναμένομεν *ἑρμῆν,* οὐδὲν ἴχνος διετηρήθη.

Τὸ ἔργον φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιμελῶς ποιηθέντων, οἱ δὲ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

110

Στήλη ***νεκρικοῦ συμποσίου*** (;) ἐκ λιθομαρμάρου λίαν μελαντέρου, κάτω καὶ ἀριστερὰ μόνον ἀκεραία, κατὰ τὸ τρί-

τον περίπου τοῦ ὅλου ὕψους καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ πλάτους σωθεῖσα. — Ὕψος 0.495, πλάτος 0.245, πάχος 0.08.

Διετηρήθη τὸ κάτω τρίτον *γραπτῆς παραστάσεως*, ἧς τὸ τέρμα ἐν εἴδει δαπέδου, καὶ δὴ τῆς ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων ῥιφθείσης σκιᾶς, ἐδηλώθη διὰ τριῶν μελαινῶν ὁριζοντίων γραμμῶν κατά τι ἀκανονίστων καὶ κυκλοτερῶν ἐνιαχοῦ:

Περὶ τὸ μέσον τοῦ σωθέντος διακρίνεται μέγα ***ἀγγεῖον*** βαθέως κυανοῦν ἄνευ λαβῶν, ἔχον κυκλοτερῆ μεγάλην βάσιν, συνδεομένην μετὰ τῆς κοιλίας διὰ λεπτοῦ συνδέσμου, σχήματος κρατῆρος· εἶναι ὁμοιότατον πρὸς τὸ τῆς ὑπ᾿ ἀριθμ. 112 στήλης.

Δεξιᾷ δὲ τῷ θεατῇ καὶ κατωτάτω ὑπάρχουσιν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, πιθανῶς τοῦ ***παιδὸς τραπεζοκόμου,*** ὅστις ἐσώθη κατὰ τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος· ἵσταται ὀρθὸς πατῶν διὰ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους καὶ ἀποσύρων τὸ δεξιὸν πρὸς τὰ ὀπίσω· φαίνεται δ᾿ ὅτι φορεῖ χιτῶνα λίαν βραχὺν καὶ φέρει τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ ἰσχίου, ἔχων τὸ σῶμα σχεδὸν κατενώπιον.

Ὄπισθεν αὐτοῦ ὑπάρχει τι πορφυροῦν ἀντικείμενον ἐν εἴδει ταπεινοῦ κλισμοῦ ἢ τραπεζιδίου.

Ἀριστερᾷ δὲ τῷ θεατῇ διατηροῦνται ἐπὶ πολὺ ἰσχυρὰ πορφυρᾶ καί που κροκίνη βαφὴ ἀδήλου ὀρθογωνίου ἀντικειμένου, ἐν εἴδει ὑφάσματος ἀναπεπταμένου, ὡς ἵνα σχηματίσῃ μικρὰν σκηνήν.

Ὑπὲρ τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἐσώθη ἔτι ἱκανὸν τῆς ἀντηρίδος ἐν μέσῳ ἄνευ ἴχνους ἢ φθορᾶς βαφῶν.

Φαίνεται πιθανὸν ὅτι παρίστατο *νεκρικὸν συμπόσιον* (πρβλ. ἀριθμ. 98), οὗτινος αἱ διάφοροι βαφαὶ ἐγκαεῖσαι ἐπέδρασαν διαφόρως ἐπὶ τοῦ μαρμάρου· καὶ ἄλλαι μὲν οὐδεμίαν φθορὰν ἀφῆκαν, ἄλλαι δὲ καὶ σκωρίαν καὶ ἴχνη ζωηρὰ (βλ. ἀριθμ. 3).

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ὑπάρχει ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου κατενώπιον καὶ ἐστυκὼς παρασταθεὶς διὰ μέλανος ὡς συνήθως περιγράμματος, ἐπὶ τριπλοῦ ταπεινοῦ βάθρου ἱδρυμένος καὶ ἀναδεδεμένος τὴν κόμην διὰ πορφυρᾶς ταινίας, ἧς ἴχνη διετηρήθησαν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς δῆθεν χειρός.

Ἐπὶ τοῦ ἀνωτάτω ἀναβαθμοῦ τοῦ βάθρου ἀριστερά, ἴχνη

τινὰ ἐρυθρᾶς βαφῆς περισωθέντα, μηνύουσι τὴν ὕπαρξιν ἀγγείων κατατεθειμένων, ὡς ἐκ πληρεστέρων παραδειγμάτων εἰκάζομεν (βλ. ἀριθμ. 100).

Τὸ ἔργον ἐποιήθη μεθ' ἱκανῆς ἐπιμελείας καὶ τέχνης, ἐνθυμιζούσης τὴν στήλην τοῦ Κλέωνος (ἀριθμ. 27).

111

Στήλη *νεκρικοῦ συμποσίου* ἐκ λιθομαρμάρου λίαν μελαντέρου, ἧς τὰ ἄνω δύο τρίτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. —Ὕψος 0.408, πλάτος 0.433, πάχος 0.07.

Διετηρήθη τὸ τέρμα *γραπτῆς παραστάσεως* ἐν καλῇ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται τρίπους *τράπεζα* κυρτουμένων βαθέως κροκίνων ποδῶν, συνδεομένων δι' ὁμοίων συνοχέων, στρογγύλη τὰ ἄνω· ἴσως ἔληγον εἰς λεοντόποδας, ὡς ἐν ἀριθμ. 27.

Ἀριστερᾷ δὲ τῷ θεατῇ ὑπάρχουσι δύο πόδες, ἴσως ὑψηλῆς *ἕδρας*, ἐφ' ἧς θὰ ἐκάθητο ἡ σύζυγος τοῦ ἀποθανόντος, ὡς ἡ Ἀρτεμισία καὶ ἄλλαι (ἀριθμ. 27. 56 κλ.).

Μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τούτων διετηρήθησαν ἴχνη ῥοδίνης καὶ ἄλλων βαφῶν, ὑπόλοιπα πιθανῶς τῶν ἐνδυμάτων τῆς γυναικός, ἐφ' ὧν μάλιστα στηρίζεται ἡ εἰκασία τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς· διότι οἱ πόδες τῆς ἕδρας δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς σκέλη τοῦ *παιδὸς τραπεζοκόμου*, ἀλλ' ἀπιθανώτερον.

Τὸ *δάπεδον* τῆς παραστάσεως ἐδηλώθη προοπτικῶς διὰ κροκίνης βαφῆς, κατὰ μίμησιν τοῦ σανιδώματος τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑποτίθεται ἡ παράστασις, ἀπεδόθη δ' ἐπὶ μέγα σχετικῶς ὕψος.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς στήλης διακρίνεται ἐν μέρει μικρὸς *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου κατενώπιον διὰ μέλανος περιγράμματος ὡς συνήθως παρασταθεὶς καὶ τὰ πολλὰ ἐξίτηλος γενόμενος, ἱδρυμένος ἐπὶ διπλοῦ πιθανῶς βάθρου.

Τὸ ἔργον εἶναι τῶν μετρίων καὶ κοινῶν κατά τε τὴν ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν βαφῶν. Ἔχει δὲ πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 151 στήλην τοῦ Διοκλέους, ἀλλὰ δὲν ἁρμόζει που αὐτῆς, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἐλλείπει καὶ ἄλλο τμῆμα. Διὰ τοῦτο ἐθεωρήσαμεν ὀρθὸν νὰ χωρίσωμεν τὰ τμήματα ταῦτα, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἤδη ἅπαξ γενομένης ἀνακριβοῦς συνενώσεως μὴ ἀνηκόντων ἀσφαλῶς τμημάτων ἐν τῇ στήλῃ τῆς Βερενίκης (ἀριθμ. 7. 7α).

112

Στήλη *νεκρικοῦ συμποσίου* ἐκ λιθομαρμάρου λίαν μελαντέρου ἢ μελανολίθου, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὰ ἄνω δύο τρίτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα, ἐλλείπει δὲ ὀλίγον καὶ κάτω, ὅπερ συνεπληρώσαμεν διὰ γύψου. — Ὕψος 0.403, πλάτος 0.425, πάχος 0.08.

Διετηρήθη τὸ κάτω ἥμισυ περίπου *γραπτῆς παραστάσεως* ἐν καλῇ, μάλιστα κατὰ τὰ δύο κάτω τμήματα, καταστάσει τῶν βαφῶν:

Ἄνω δεξιᾷ τῷ θεατῇ ὑπάρχουσιν ἴχνη *μορφῆς* κατακεκλιμένης πιθανῶς, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ λίαν σπάνιον βαθὺ καὶ ὡραιότατον ἰόχρουν πρὸς τὸ ῥόδινον ἀποκλίνον χρῶμα, ἴσως ὑπόλοιπον κλινοσκεπάσματος ἢ σινδόνης.

Τοῦ δὲ ἀνδρὸς φαίνεται σωθὲν μέρος τοῦ πήχεως τῆς προεκτεινομένης καὶ καταβιβαζομένης δεξιᾶς χειρός.

Περὶ τὸ μέσον διετηρήθη μικρὰ λίαν κομψὴ στρογγύλη τρίπους *τράπεζα*, διὰ πορφυρᾶς βαφῆς ἀποδοθεῖσα, ἐφ' ἧς οὐδὲν τῶν συνήθως ἀποτεθειμένων ἐδεσμάτων ἢ καρπῶν ὑπάρχει.

Πρὸς ταύτην βαδίζει *παῖς τραπεζοκόμος* κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον παρασταθείς, φέρων τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν κεκαμμένον ἀποσύρεται πρὸς τὰ ὀπίσω πατοῦν, διὰ τοῦ προσθίου τοῦ πέλματος.

Φορεῖ χιτῶνα βραχὺν μέχρι τοῦ ἄνω τῶν μηρῶν διήκοντα,

μόλις ἡμιχειρίδωτον καὶ βαθέως κυανοῦν ποτε βεβαμμένον, νῦν δὲ μελάγχρουν φαινόμενον.

Ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας καταβιβάζει, κρατῶν ἴσως διὰ τῆς δεξιᾶς ἀντικείμενόν τι ἐν εἴδει πελικοειδοῦς ἀγγείου ἄνευ λαβῶν· τὴν δὲ ἀριστερὰν φέρει πλησίον τῆς πρώτης, κρατοῦσαν ἐπίσης δυσδιάκριτόν τι ἀντικείμενον.

Ὑψοῖ δὲ τὴν κεφαλὴν ἀτενίζων πρὸς τὸν δεσπότην καὶ παρεστάθη ἔχων βαθέως πορφυρᾶ τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος.

Ὑπὲρ τὸν παῖδα ὑπάρχουσιν ἀσαφῆ ἴχνη βαφῶν. Ὄπισθεν δ᾽ αὐτοῦ παρεστάθη ὀρθογώνιόν τι ἀντικείμενον διὰ μέλανος περιγράμματος μετὰ παραστάδων ῥοδίνης βαφῆς· ὁμοιάζει πρὸς φάτνωμα, καὶ ἴσως εἶναι ἡ *ἑστία* τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑποτίθεται ἡ παράστασις, ἥτις τὸ πρῶτον ἐνταῦθα ἐμφανίζεται.

Περαιτέρω ὄπισθεν αὐτῆς παρὰ τὴν ἀριστερὰν ἀκμὴν τῆς στήλης ὑπάρχει ἀποτεθειμένον μέγα *ἀγγεῖον* κυανοῦν (πρβλ. ἀριθμ. 110), κωδωνοειδὴς κρατήρ, ἐν ᾧ συνεκεράννυον τὸν οἶνον μεθ᾽ ὕδατος, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 19.

Τὸ *δάπεδον* τῆς εἰκόνος ἀπεδόθη ἐν μέσῳ μὲν διὰ μελάγχρου, ἑκατέρωθεν δέ, καὶ δὴ δεξιά, διὰ πορφυρᾶς βαφῆς, ἐκτὸς ἂν ἐκεῖ δηλοῦται ἕτερόν τι κατακείμενον, ἔπιπλον ἢ ἀγγεῖον. Τὸ δὲ *βάθος* διατηρεῖ, ἄνω ἀριστερὰ ἰδίως, ἐξαίρετον ῥοδίνην βαθεῖαν βαφὴν (πρβλ. ἀριθμ. 9. 103 κλ.).

Τὸ ἔργον παρ᾽ ὅλην τὴν ἀτελῆ διατήρησιν εἶναι ἓν τῶν ἀρίστων τῆς Συλλογῆς: ἡ ἀπόδοσις τῶν ἀντικειμένων εἶναι ἀκριβὴς καὶ ὡραία, ὁ δὲ παῖς ἀπεδόθη φυσικώτατα καὶ κομψότατα, ὡς ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ στήλῃ.

Ἄξιον παρατηρήσεως διὰ τὴν τεχνικὴν μέθοδον εἶναι τὸ ὅτι ἐπὶ τοιούτου λίθου, μάλιστα ἐπιμελέστατα λειανθέντος, κατώρθωσεν ὁ δεξιώτατος ἐγκαύστης νὰ προσαρμόσῃ λεπτῶς καὶ ἄνευ ἐξογκώσεων τὰς βαφάς. Ὁμοιοτάτη τὴν τέχνην ἐπὶ λειανθείσης ἐπιφανείας εἶναι ἡ ὑπ᾽ ἀριθμ. 117 καὶ 176 στήλη, ἥτις φαίνεται ἐν τῷ ἰδίῳ ἐργαστηρίῳ ποιηθεῖσα.

Ἡ τοιαύτη ἐντελὴς ἔγκαυσις εἶναι ἰδιότης τῶν *Σικυωνίων ζωγράφων*, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26.

113

Στήλη *τριῶν μορφῶν* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ ἄνω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν· καὶ τοῦ σωθέντος ἀπεσχίσθη ἱκανὸν τῆς κάτω ἀριστερᾶς γωνίας. —Ὕψος 0.36, πλάτος 0.328, πάχος 0.085.

Διετηρήθη *γραπτὴ παράστασις* ἐν σχεδὸν καλῇ καταστάσει τῶν βαφῶν, ἧς ἐλλείπει ἄνω ἡ ἀρχὴ καί τι πλέον:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται *ἀνήρ*, πιθανῶς ὁ ἀποθανών, ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ τὰ κάτω σωθείς, κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον ὀρθὸς ἱστάμενος, προβάλλων ἰσχυρῶς τὸ δεξιὸν σκέλος, γυμνὸν ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν μηρῶν, τὸ δὲ ἀριστερόν, ἐλάχιστα τὰ κάτω σωθέν, ἔχων ὀπίσω κεκαμμένον ἐν ἀναπαύσει.

Φορεῖ χιτῶνα βραχὺν κίτρινον, ἡμιχειρίδωτον, καὶ ἱμάτιον ἢ χλαμύδα περιβάλλον τὰ νῶτα καὶ ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατερχόμενον, οὗτινος ἡ βαφὴ ἐγένετο ἐξίτηλος. Φαίνεται δ' ὅτι συνεκράτει αὐτὴν κατερχομένην ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πήχεως.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα προεκτείνων ἱκανῶς ἐντεταμένην, συνάπτει εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου *ἑτέρου ἀνδρός*, κάλλιον διατηρηθέντος ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἐπίσης.

Παρίσταται δ' οὗτος κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον, ἔχων ὀξεῖαν πορφυρᾶν γενειάδα, φέρων τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ λίαν προτεταμένου ἐπίσης σκέλους, ἐν ᾧ τὸ δεξιὸν ἀποσύρει κεκαμμένον πρὸς τὰ ὀπίσω, πατοῦν διὰ τοῦ προσθίου τοῦ ἄκρου ποδός.

Φορεῖ ὁμοίως βραχὺν χιτῶνα κρόκινον, σχεδὸν ἀχειρίδωτον, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἱμάτιον ἢ χλαμύδα ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου πρὸς τὸ ὁμώνυμον πλευρὸν κατερχομένην, ὅπου φαίνεται ὅτι ἐκράτει αὐτὴν διὰ τῆς καταβιβαζομένης ἀριστερᾶς χειρός· ἐκ τούτου δὲν διακρίνεται καλῶς οὔτε ἡ χλαμὺς οὐδὲ ἡ χείρ.

Τὴν δεξιὰν προεκτείνει τεταμένην εἰς χειραψίαν.

Ἀμφοτέρων τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος ἀπεδόθησαν διὰ πορφυρᾶς ζωηρᾶς βαφῆς ἄνευ σκιασμῶν ἁπλουστέρως.

Ὄπισθεν τοῦ δευτέρου ἀνδρὸς ὑπάρχουσιν ἴχνη ***τρίτης μορφῆς*** ἢ ***ἑρμοῦ*** Ἑρμοῦ Χθονίου, ὅστις μὴ ὑπάρχων ἐν μέσῳ ὑπὸ τὴν παράστασιν θὰ εἶχε γραφῆ ἐντὸς τῆς εἰκόνος, ὡς ἐν ἀριθμ. 29. 47 κλ. Ἀλλ' ἴχνη τινὰ ῥοδίνης βαφῆς προτρέπουσι νὰ θεωρήσωμεν πιθανώτερον τὸ ὅτι ἐνταῦθα παρίσταται *γυνὴ* ἢ *κόρη*, ἧς μάλιστα ἐνομίσαμεν ὅτι ἐκ τῆς φθορᾶς τῶν βαφῶν διεκρίναμεν τὴν στάσιν:

Παρίσταται ὀρθὴ ἱσταμένη, σχεδὸν κατενώπιον, καταβιβάζουσα τὴν κεφαλὴν περιλύπως καὶ σταυρώνουσα ἐπὶ τοῦ στήθους τὰς χεῖρας. Εἶναι δὲ βραχύσωμος. φθάνουσα μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ ἀγκῶνος τῶν ἀνδρῶν.

Τὸ δάπεδον τῆς εἰκόνος ἀπεδόθη διὰ πορφυρᾶς μετὰ μελαίνης βαφῆς δηλωθείσης πλατείας γραμμῆς προοπτικῶς, πρὸς μίμησιν ἴσως τοῦ ὑπεστρωμένου διὰ τάπητος δωματίου, ἔνθα ὑποτίθεται ἡ παράστασις. Καὶ ἀριστερὰ μὲν εἶναι πλατυτέρα, δεξιὰ δὲ στενωτέρα ἡ γραμμὴ καὶ οὐχὶ ἀκριβῶς ὁριζόντιος.

Τοῦ δὲ *βάθους* τῆς εἰκόνος δὲν διετηρήθησαν σαφῆ ἴχνη.

Ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως τὸ ἔργον εἶναι κοινόν, καίτοι μετ' ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας ἐγράφη, ἀλλ' ἁπλουστέρως. Ἡ δ' ἔγκαυσις τῶν βαφῶν φαίνεται ὅτι ἐγένετο καλῶς, διότι οὐδαμοῦ ὑπάρχουσι παχεῖαι βαφαὶ ἢ ἐξογκώσεις.

Τὸ ἀσυνήθως ζωηρὸν καὶ χαρωπὸν τῶν χρωμάτων δεικνύει ὅτι ἡ εἰκὼν ἐγράφη ὑπό τινος τῶν ἐν Παγασαῖς κοινῶν *Ἰώνων ζῳγράφων* (πρβλ. ἀριθμ. 26).

114

Στήλη ***νεκρικοῦ συμποσίου*** ἐκ λιθομαρμάρου, μόνον δεξιὰ ἀκεραία· τὴν κάτω ἔλλειψιν αὐτῆς συνεπληρώσαμεν ἐν μέρει διὰ γύψου. —Ὕψος 0.357, πλάτος 0.30 (τὸ ὁλικὸν θὰ ἦτο περίπου 0.44), πάχος 0.105.

Διετηρήθη *γραπτὴ παράστασις* καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἀρχῆθεν ὕψος αὐτῆς 0.31 περίπου, καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ καί τι πλέον τοῦ

ὅλου πλάτους (ἤτοι κατὰ 0.213 - 0.298 σωθεῖσα) ἐν καλῇ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται *ἀνήρ*, ὁ ἀποθανών, ἀμύσταξ καὶ ἀγένειος, σχεδὸν κατενώπιον καθήμενος ἐν στάσει κατακεκλιμένου ἐπὶ πολυτελοῦς κλίνης, ἥτις ἔχει ἄνω δεξιὰ ἐμβολοειδές τι ἔπαρμα ἢ καμπύλωσιν, ὅπου ἐτίθεντο τὰ προσκεφάλαια (πρβλ. ἀριθμ. 27), ἔπροσθεν δὲ πλατείας μελαίνας ὁριζοντίους γραμμάς, δι᾽ ὧν δηλοῦνται τὰ μετὰ παρυφῶν κλινοσκεπάσματα καὶ αἱ κατερχόμεναι ῥόδιναι σινδόναι, λήγουσαι εἰς μέλαιναν ἐπίσης πλατεῖαν καὶ ὑπ᾽ αὐτὴν στενὴν πορφυρᾶν παρυφήν.

Στρέφει δὲ ὀλίγον δεξιὰ ἑαυτοῦ καὶ κατακλίνει ἐλαφρῶς τὴν κεφαλὴν ἀσκεπῆ, βαθέως πορφυρᾶς βραχείας κόμης.

Φορεῖ χιτῶνα, ἴσως λευκόν, εὐρὺν καὶ ἡμιχειρίδωτον, ὅστις ἀφίνει γυμνὸν τὸν λαιμὸν καί τι τοῦ στήθους, ἔτι δὲ ἱμάτιον μετ᾽ ἰχνῶν ῥοδίνης βαφῆς, ὅπερ περιβάλλον τὰ νῶτα φέρεται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, καὶ κατερχόμενον καλύπτει τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος, καλῶς διατεθειμένον.

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα μόλις εἰκαζομένην, καταβιβάζων ἔχει ἐντὸς τοῦ ἱματίου, φέρων ὁριζοντίως τὸν πῆχυν πρὸ τῆς κοιλίας, ἐκφαινομένης ἐξ αὐτοῦ τῆς ἄκρας χειρός, δι᾽ ἧς κρατεῖ ὑψηλὸν ὑπόμελαν ποτήριον ἄνευ λαβῶν, ἐν εἴδει πελίκης μεταλλικῆς ἢ μεγαρικοῦ ἀγγείου.

Τὴν δὲ δεξιὰν καταβιβάζων ἐπίσης, προεκτείνει μετὰ τῆς παλάμης ἡμικλείστου πρὸς τὰ ἄνω δηλωθείσης, ἐν ᾗ ἴσως κρατεῖ μικρὸν ᾠοειδὲς ἀντικείμενον ἐρυθρόν, βεβαίως μῆλον, ὅπερ θὰ ἤθελε νὰ προσενέγκῃ πρὸς τὴν *σύζυγον* αὐτοῦ μὴ διατηρηθεῖσαν (πρβλ. ἀριθμ. 27. 56).

Κατὰ τὸν δεξιὸν πῆχυν ὑπάρχουσι διορθώσεις τοῦ μέλανος περιγράμματος, οἵας καὶ ἐπὶ ἄλλων εἰκόνων παρετηρήσαμεν (βλ. ἀριθμ. 9. 20. 30. 47 κλ.).

Ἀπεδόθησαν δὲ τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ διὰ κεραμόχρου καὶ κιτρίνης βαφῆς, ἰσχυροτέρας εἰς τὸ πρόσωπον, ἔνθα ἐξ ἐπιθέσεως χειρὸς ἀγροίκου ἐπισκέπτου (πρβλ. ἀριθμ. 29) συνεχύθησαν ὀλίγον αἱ λεπτομέρειαι. Καὶ οὕτως ὅμως διακρίνονται οἱ ζωηροὶ αὐτοῦ ὀφθαλμοί.

Πρὸ τῆς κλίνης ὑπάρχει μικρά, στρογγύλη τρίπους **τράπεζα,** τετορευμένων συγκλινόντων ποδῶν λεπτοτέρων τὰ κάτω, διὰ βαθείας κροκίνης μετὰ πορφυρᾶς βαφῆς ὡς συνήθως ἀπεδοθεῖσα· ἐπ᾿ αὐτῆς οὐδὲν ἔδεσμα, καρπὸς ἢ ἄλλο τι διακρίνεται.

Τὸ *δάπεδον* ἀπεδόθη διὰ πορφυροκιτρίνης βαφῆς πρὸς δήλωσιν πιθανῶς τοῦ ὅτι ἦτο ὑπεστρωμένον διὰ τάπητος. Τὸ δὲ *βάθος* μόλις ἐνιαχοῦ σῳζόμενον, διατηρεῖ ἴχνη ἀνοικτῆς ῥοδίνης βαφῆς, καίτοι εἶναι ἀβέβαιον ἂν ἅπαν ἐδηλώθη δι᾿ αὐτῆς μόνον.

Ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως τὸ ἔργον εἶναι τῶν καλῶν καὶ ὑπερέχει πλείστων ἐκ τῶν εἰκόνων νεκρικῶν συμποσίων, περὶ ὧν βλ. ἀριθμ. 98.

Κατὰ δὲ τὴν ἔγκαυσιν ὑστερεῖ, διότι ἔχει γίνει χρῆσις ἐν αὐτῷ ἀφθόνων βαφῶν, αἵτινες θὰ ἐπέκειντο παχύταται καὶ παιπαλώδεις καὶ διὰ τοῦτο ἐξέπεσον· οὐδαμοῦ ὅμως διακρίνονται ἴχνη τοῦ κέστρου οὐδὲ ἐσχαρώδεις ῥωγμαί.

Οὕτως ἡ στήλη αὕτη δεικνύει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς,* περὶ ὧν βλ. ἀριθμ. 26.

ΒΓ 115

Στήλη τῆς **Ῥοδοκλείας** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς ἀποκοπῆς κάτω δεξιά. — Ὕψος 0.573, πλάτος 0.21, πάχος 0.052.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποσχισθέν· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου διετηρήθη πορφυροῦς καρπὸς ῥοιᾶς, οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἐν ἀριθμ. 28. Καὶ τοῦ γείσου τὰ γραπτὰ φύλλα τοῦ κυματίου, ἐρυθρὰ πρὸς μέλανα ἐναλλασσόμενα, διετηρήθησαν καλῶς.

Ὑπ᾿ αὐτὸ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή,

ΒΓ Διὰ τὴν σημασίαν τῶν γραμμάτων τούτων βλ. ἀριθμ. 90.

τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ὀλίγα ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΡΟΔΟΚΛΕΙΑ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *Ῥοδόκλεια*». Ὅμοια παραδείγματα τῆς ἁπλῆς οὕτως ἀναγραφῆς τοῦ ὀνόματος εἶναι σπανιώτατα (ἀριθμ. 37 κλ)..

Ἐπειδὴ ὅμως ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσιν ἴχνη τινὰ μελαίνης βαφῆς καὶ χῶρος πρὸς ὑποδοχὴν ἑνὸς ἔτι τοὐλάχιστον στίχου, ὑποθέτομεν ὅτι τὸ πατρικὸν αὐτῆς θὰ ἀπεδόθη γραπτῶς μόνον (πρβλ. ἀριθμ. 94 κλ.).

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει λεπτὴ ὁριζόντιος γραμμὴ μέλαινα, μόλις διακρινομένη, καὶ κενὸν ἢ βεβαμμένον ποτὲ ἐλαφρῶς διάστημα, μεθ' ὅ, ὡς καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις στήλαις (πρβλ. ἀριθμ. 28), ἄρχεται δι' ἑτέρας βαθέως βυσσινόχρου βαφῆς *γραπτὴ παράστασις*, δι' ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον πλαίσιον ἄγραφον, πλὴν ἀνωτάτω ἀριστερὰ δηλώσεως εἴδους παραστάδος καὶ κατωτάτω εἰς ἀμφοτέρας τὰς γωνίας δείξεως τοῦ δαπέδου. Ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν εἶναι σχεδὸν καλή:

Παρίσταται δ' ἐν μέσῳ νεαρὰ γυνή, ἢ κόρη, ἡ *Ῥοδόκλεια,* ὀρθὴ ἱσταμένη σχεδὸν κατενώπιον μετὰ μικρᾶς κλίσεως τοῦ σώματος πρὸς δεξιὰ ἑαυτῆς.

Τὸ βάρος τοῦ σώματος φέρει ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ἀποσύρεται πρὸς τὰ ὀπίσω ὡς ἐν βαδίσματι.

Φορεῖ χιτῶνα κρόκινον μετὰ παρυφῆς πορφυρᾶς περὶ τὸν λαιμόν, ἀχειρίδωτον, ποδήρη, ἐξ οὗ ἐκφαίνεται τὸ πρόσθιον τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου ποδὸς ἐντὸς βαθέως κιτρίνου σανδαλίου. Φαίνεται δ' ὅτι ἔχει ζώσει αὐτὸν σφιγκτῶς περὶ τὴν ὀσφύν.

Ἐπ' αὐτοῦ φορεῖ ἔμπροσθεν κατερχόμενον μέχρι τῶν ποδῶν καὶ ἐζωσμένον ἐπίσης πολυτελὲς ὕφασμα ὀρθογώνιον (ποδιάν), οἷον νῦν φοροῦσιν οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς (πετραχήλι), λευκὸν ἴσως, ὅπερ ἔχει πλατεῖαν ὁριζόντιον ζώνην καὶ ὑπ' αὐτὴν ἑτέραν στενωτέραν ὁμοίαν, ἐξ ἧς ἐξαρτῶνται τρεῖς κρεμάμενοι κροσσοὶ (τὰ «κλόσσια» ἐν Ἀρκαδίᾳ νῦν καλούμενα καὶ

«ποδιὲς κεντισμένες») ὁμοίως λευκοί. Τοιαῦτα ὑφάσματα πολυτελέστερα φοροῦσι καὶ αἱ νῦν χωρικαὶ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν πόλεων, εὐτελέστερα δ' αἱ ὑπηρέτριαι, ὡς εἴδομεν (ἀριθμ. 55 κλ.).

Φορεῖ δ' ἐπ' αὐτῶν καὶ ἱμάτιον ὑποκύανον μὲν τὰ ἄλλα, κρόκινον δ' ἐν μέσῳ· τὸ ἓν ἄκρον αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἔχει ῥίψει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πήχεως· περιβάλλει δὲ διὰ τοῦ ἱματίου, διήκοντος μέχρι που τῶν ὑπὸ τὰ γόνατα μερῶν, τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος.

Καὶ ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐνδύσεως καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτὰ τὸ πρῶτον ἀπαντῶσιν ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν· ὅτι ὅμως θὰ ἦσαν ταῦτα τοῦ περιπάτου ἰδιαίτερα καὶ τῆς εἰς τὰς ἔξω τῆς οἰκίας ἐξόδους, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ σκιαδίου:

Διότι διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἣν καταβιβάζει παρὰ τὸ πλευρόν, κρατεῖ ἐκ τῶν κάτω δεξιὰ πρὸς τὰ ἄνω ἀριστερὰ διευθυνόμενον ***ἀλεξήλιον*** ἐρυθρὸν μετὰ πορφυρῶν σκιασμῶν, μικρὸν ἐλλειψοειδὲς φαινόμενον, οὗτινος ἡ λαβὴ δὲν διακρίνεται, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ κέντρον ἐξέχουσα κωνικὴ ἄκρα αὐτοῦ. Τοιαῦτα ἀλεξήλια φέρουσιν αἱ γυναῖκες ἐπὶ ἀγγείων τῆς Δ' καὶ Γ'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

Ἡ κόμη αὐτῆς παρίστατο καστανή, αἱ δὲ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου, πλὴν ἴχνους τῶν ὀφθαλμῶν, ἐγένοντο ἐξίτηλοι. Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος θὰ ἀπεδίδοντο κίτρινα καί που ἐρυθρά.

Τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα καταβιβάζει ἔξω τοῦ σώματος, ὡς ἵνα δώσῃ τι εἰς ***μικρὰν μορφὴν*** καθημένην ἐπὶ σκίμποδος ἐνώπιον αὐτῆς.

Ἡ μορφὴ αὕτη ἀπεδόθη ἐντὸς ἰδιαιτέρου ὀρθογωνίου ἔχοντος βάθος ἰόχρουν βαθὺ καὶ καταλαμβάνοντος τὰ κάτω δύο τρίτα τοῦ ὕψους τῆς εἰκόνος. Ὑπετέθη λοιπὸν εἰς ὑπόσκιόν τι μέρος καθημένη.

Δὲν εἶναι ὅμως ἐντελῶς βέβαιον ὅτι παρίσταται μορφή, διότι αἱ βαφαὶ ἐξηφανίσθησαν καὶ μόλις φθορά τις αὐτῶν ὑποδηλοῖ τὸν κορμὸν καὶ τὰς χεῖρας.

Πιθανὴ εἰκασία εἶναι ὅτι, ἀφ' οὗ ἡ Ῥοδόκλεια παρίσταται

ἔξω τῆς οἰκίας, ἡ δευτέρα αὕτη μορφὴ θὰ εἶναί τις παρὰ τὴν ὁδόν, ἐπαῖτις παραδείγματος χάριν ἢ ἄλλως.

Ὑπὲρ αὐτὴν δηλοῦται βάθος ὑποπράσινον μετ' ἰχνῶν ῥοδίνης βαφῆς καὶ ἐπ' αὐτοῦ διὰ κροκίνης καὶ ἰόχρου ἀντικείμενόν τι ἐν εἴδει κεφαλῆς *τρίτης μορφῆς*, ὡς ὁρώσης ἐκ παραθύρου οἰκίας. Ὅτι αὕτη ἦτο κεχωρισμένη τῆς ὑπ' αὐτὴν καὶ ἐδήλου ἄλλο τι, ἀποδεικνύει καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ βάθους καὶ τὸ μεταξὺ ὁριζόντιον χώρισμα, οὗτινος ἐν μέσῳ ὑπάρχει ζώνη ὁριζόντιος πλατεῖα μετ' ἰχνῶν ἐρυθρᾶς βαφῆς, δηλοῦσα πιθανῶς τὸν τοῖχον τῆς οἰκίας.

Ὄπισθεν τῆς Ῥοδοκλείας ὅλον τὸ ὑπολειπόμενον διάστημα κατέχεται ὑπὸ ἰόχρου ἀσθενοῦς βαφῆς· ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι παρίσταται μορφὴ *ἀνδρὸς* λίαν μεγαλοσώμου κατὰ τὸν δεξιὸν καί τι πλέον κρόταφον, ἔχοντος ἄρα ἐστραμμένα τὰ νῶτα πρὸς τὴν Ῥοδόκλειαν· ἂν ὄντως ὑπῆρχε μορφή τις ἐνταῦθα, εἶναι φυσικὸν νά εἰκάσωμεν ὅτι θὰ ἀνῆκεν εἴς τινα οἰκεῖον συνοδεύοντα τὴν Ῥοδόκλειαν.

Τὸ *δάπεδον* ἀπεδόθη διὰ καστανῆς βαφῆς σκοτεινοτέρας.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν περὶ τὸ μέσον ὑπάρχει λίαν μικρὸς νεανικὸς *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον ἐπὶ ἁπλοῦ βάθρου ἱδρυμένος καὶ διὰ μέλανος περιγράμματος ἐπιπολαίως γραφείς.

Τὸ ἔργον εἶναι κομψότατον καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας πεποιημένον, παρ' ὅλην τὴν μικρότητα τῆς στήλης:

Ἡ μορφὴ τῆς Ῥοδοκλείας ὑψηλῆς καὶ λεπτῆς κόρης εἶναι χαριεστάτη, ἡ ἐλαφρὰ κλίσις τῆς κεφαλῆς, δι' ἧς προσδίδεται πολὺ τὸ κομψὸν εἰς τὴν μορφήν, δεικνύει τὴν αἰδῶ καὶ μετριοφροσύνην τῆς παρισταμένης.

Καὶ ἡ ἔγκαυσις τῶν βαφῶν ἐγένετο μετὰ τέχνης· ἡ μικρὰ παχύτης αὐτῶν καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν βαφῶν δεικνύει πιθανῶς σημαντικὸν *Ἴωνα ζῳγράφον*, ποιήσαντα τὸ ὡραῖον τοῦτο ἔργον (πρβλ. ἀριθμ. 26).

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

116

Στήλη ***δύο μορφῶν*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἄνω κατὰ τὸ τρίτον καὶ κάτω ὑπὲρ αὐτὸ ἀποκοπεῖσα· τὸ τελευταῖον συνεπληρώσαμεν διὰ γύψου. —Ὕψος 0.268, πλάτος 0.425, πάχος 0.10.

Ἀνωτάτω διετηρήθη ἡ θέσις τῶν δύο *ῥοδάκων*, οἵτινες ἀπεξέσθησαν, ὡς ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 43 στήλῃ, ἵνα καταληφθῇ τὸ μέρος ὑπὸ *γραπτῆς παραστάσεως*, ἐν μετρίᾳ καταστάσει τῶν βαφῶν διατηρηθείσης:

Ὑπὲρ τοὺς ῥόδακας καὶ ὀλίγον ὑπ' αὐτοὺς διακρίνονται πέντε κάθετοι ***κίονες*** διὰ μελαίνης βαφῆς δηλωθέντες· φαίνεται ὅτι οἱ αὔλακες, τὰ κιονόκρανα καὶ τὸ μετακιόνιον εἶχον δηλωθῆ δι' ἄλλων βαφῶν ἐξαφανισθεισῶν· ἴχνος κιονοκράνου διακρίνεται ἀνωτάτω ἀριστερά.

Δι' αὐτῶν ἠθέλησεν ἴσως νὰ δείξῃ ὁ ζωγράφος τὴν παράστασιν ***μνημείου ἐπιταφίου*** πολυτελοῦς, οἷα παρετηρήσαμεν καὶ ἐπὶ ἄλλων στηλῶν (ἀριθμ. 55. πρβλ. σελ. 222)· τοιούτων μνημείων, εὑρέθησαν *ὄροφοι*, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 98 (βλ. καὶ ἀριθμ. 125), ἀλλὰ κίονας οὐδαμοῦ εὕρομεν. Ὡς φαίνεται τὸ μνημεῖον τοῦτο θὰ εἶχε ποιηθῆ ἢ ὑπετέθη ποιηθὲν κατά τινα ἐξαιρετικὸν ῥυθμόν, ὄντα ἐν χρήσει καὶ ἐν Σικυῶνι. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἐδηλώθη διὰ τῶν κιόνων *ἐξώστης* τῆς οἰκίας, ὡς ἐν ἀριθμ. 50· ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο θεωροῦμεν ἀπίθανον.

Ὑπ' αὐτοὺς ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις*, ἧς τὰ ἄνω μόνον διετηρήθησαν καὶ ταῦτα ἱκανῶς ἐξίτηλα:

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται *γυνή*, ἡ ἀποθανοῦσα, κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον καθημένη πιθανῶς καὶ μέχρι που τῶν ἰσχίων σωθεῖσα· προκλίνει δ' ἐλαφρῶς τὸν κορμὸν μετὰ πολλῆς χάριτος, ὡς ἡ γυνὴ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 50 στήλης.

Φορεῖ χιτῶνα ἀχειρίδωτον, ἴσως ἐρυθρόν, ὡς ἐξ ὀλίγων ὑπολειφθέντων ἰχνῶν εἰκάζομεν, καὶ ἔχει τὴν κόμην συνηγμένην ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς εἰς ὄγκον.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτῆς ἀπεδόθησαν δι' ὑπερύθρου

μετὰ κιτρίνης βαφῆς πρὸς δήλωσιν τοῦ ἅβρου καὶ λεπτοῦ αὐτῆς, ἐγένοντο δ' ἐξίτηλοι αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου.

Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτῆς δὲν διακρίνεταί που. τὴν δὲ δεξιὰν καταβιβάζουσα προεκτείνει ὁριζοντίως εἰς λίαν κομψὴν (πρβλ. ἀριθμ. 23) χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου χειρὸς *ἑτέρας μορφῆς*.

Αὕτη παρίσταται κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον καὶ εἶναι ἐπίσης ἢ περισσότερον μεγαλόσωμος τῆς προηγουμένης, σωθεῖσα ὁμοίως μέχρι που τῶν ἰσχίων.

Φαίνεται δὲ μᾶλλον γυνή, ὡς ἐκ τοῦ προβεβλημένου κυκλοτεροῦς στήθους εἰκάζομεν καὶ ἐκ τῶν ὁμοίως ἀποδοθέντων γυμνῶν αὐτῆς μερῶν· ἀλλὰ τὸ μέγεθος ἁρμόζει εἰς ἄνδρα (πρβλ. ἀριθμ. 137 καὶ 146).

Φορεῖ χιτῶνα κρόκινον καὶ ἔχει ὑπομέλαιναν κόμην συνηγμένην πιθανῶς ἐντὸς καλύμματος ἢ κεφαλοδέσμου ἁπλουστέρου (βλ. ἀριθμ. 23).

Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα κατά τι ἀκόμψως ἀποδοθεῖσαν καταβιβάζει, τὴν δὲ δεξιὰν γυμνὴν ἐπίσης, προεκτείνει εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς προηγουμένης.

Τὸ *βάθος* τῆς παραστάσεως, πανταχοῦ τὸ αὐτό, ἀπεδόθη δι' ὑπομελαίνης βαφῆς καὶ σῴζεται εὐδιακρίτως. Τὰ μέλανα ἐπίσης περιγράμματα τῶν μορφῶν ἐδηλώθησαν ἰσχυρά, ὡς ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 20 καὶ ταῖς ὁμοίαις στήλαις.

Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι τῶν πολὺ καλῶν τῆς Συλλογῆς· αἱ βαφαὶ δὲν ἔχουσι τὸ παχὺ οὐδὲ τὸ ἐσχαρῶδες πολλῶν ἄλλων στηλῶν· οὕτως ἁρμόζει τὸ ἔργον εἰς *Ἴωνα τεχνίτην* (πρβλ. ἀριθμ. 26).

117

Κάτω τμῆμα στήλης ***νεκρικοῦ συμποσίου (;)*** ἐκ καλοῦ συμπαγοῦς λιθομαρμάρου ἢ μελανολίθου, λείου ἔμπροσθεν ἐξειργασμένου, ὡς τὸ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 112 στήλης· τὰ ἄνω δύο τρίτα καὶ πλέον αὐτῆς ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. — Ὕψος 0.495, πλάτος 0.557, πάχος 0.145.

Ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα ἡ στήλη αὕτη πρὸς τὴν ὑπερκειμένην τοῦ ***Κλευγένους*** ὑπ' ἀριθμ. 176· ἀλλ' αἱ πλάγιαι ἕδραι δὲν εἶναι λεῖαι ὡς ἐκεῖ.

Πρὸς τούτοις εὕρομεν τμημάτιά τινα, πανταχόθεν ἀποκεκομμένα, ἅτινα πιθανῶς ἀνήκουσι ταῖς στήλαις ταύταις (117 καὶ 176), καίτοι οὐδαμοῦ αὐτῶν οὐδὲ πρὸς ἄλληλα ἁρμόζουσιν.

Ἀνωτάτω διετηρήθη τὸ τέρμα *γραπτῆς παραστάσεως*, σχετικῶς καλῆς διατηρήσεως τῶν βαφῶν:

Περὶ τὸ μέσον διακρίνεται ἀντικείμενόν τι ἐν εἴδει ξυλίνου ***ὑποβάθρου,*** κεκοσμημένου δι' ὡραίας κιτρίνης καὶ ἐρυθρᾶς βαφῆς εἰς τρεῖς ὁριζοντίους ζώνας. Θὰ ἦτο δὲ τοῦτο ἢ βραχύ τι τραπέζιον, ἢ ὑποπόδιον, ἢ μᾶλλον ***ὑποστάτης*** μεγάλου ἀγγείου (πρβλ. ἀριθμ. 19), οὗτινος τὴν ὕπαρξιν μηνύουσιν ὑπερκείμενα ἴχνη βαθυπρασίνης βαφῆς. Ἐκ τούτου καθίσταται πιθανὸν ὅτι ἡ ὅλη παράστασις θὰ ἦτο *νεκρικοῦ συμποσίου*.

Αἱ ἑκατέρωθεν τοῦ ἀντικειμένου τούτου βαφαὶ εἶναι ἐξίτηλοι καὶ συγκεχυμέναι, ἐπικρατούσης τῆς βαθείας ἰόχρου, ἣν εἴδομεν ἐν πολλῇ ἐπίσης χρήσει ἐπὶ τῆς καθ' ὅλα πρὸς ταύτην ὁμοιαζούσης στήλης 112, μεθ' ἧς φαίνεται ὅτι ἐποιήθη ἐν τῷ αὐτῷ ἐργαστηρίῳ. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἴχνη κροκίνης καὶ κιτρίνης βαφῆς πολλαχοῦ.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐπὶ τοῦ μέσου περίπου τῆς στήλης ὑπάρχει ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου, λίαν μικρὸς σχετικῶς καὶ διὰ πορφυροῦ περιγράμματος ἀσυνήθως ἀποδοθεὶς κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον, ἐπὶ ἁπλοῦ βάθρου ἱδρυμένος καὶ ἐπιπολαίως γραφείς· ἡ βαφὴ αὐτοῦ ἐξεχύθη εἰς τὰ πέριξ. Φαίνεται ὅτι φορεῖ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πόλον (πρβλ. ἀριθμ. 100).

118

Στήλη ***δύο μορφῶν*** (;) ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ ἄνω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. — Ὕψος 0.547, πλάτος 0.384, πάχος 0.10.

Ἄνω διετηρήθη τέρμα *γραπτῆς παραστάσεως* ἐν μετρίᾳ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρὰ τὸ ἄκρον τῆς στήλης διακρίνονται τρία κάθετα ἀντικείμενα δι᾽ ὡραίας ἰόχρου βαφῆς ἀποδοθέντα, ἅτινα εἶναι ἴσως *πόδες ἕδρας* ἢ *κλίνης,* καίτοι οὗτοι συνήθως ἀποδίδονται δι᾽ ἄλλων βαφῶν.

Περὶ τὸ μέσον ὑπάρχει βαθέως κυανῆ βαφὴ ἐξ ἀντικειμένου συνεχοῦς τῷ ἀνωτέρω.

Ἀριστερᾷ δὲ τῷ θεατῇ διακρίνεται τὸ κάτω ἥμισυ *μορφῆς (;)* ὀρθῆς ἱσταμένης, φορούσης ἱμάτιον μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν διῆκον. Τὰ σκέλη ἐκεῖθεν, ἅτινα ἄλλως δύνανται νὰ ἐκληφθῶσι καὶ ὡς ἕτερόν τι, ἀπεδόθησαν κρόκινα ἀσυνήθως.

Τὸ *δάπεδον* τῆς εἰκόνος ἐξηφανίσθη τὰ πολλὰ καὶ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως εἶναι ἀβέβαιον· ἐπίσης οὐδὲ τοῦ *βάθους* ὑπάρχουσιν ἴχνη σαφῆ.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐπὶ τοῦ μέσου ὑπάρχει ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου διὰ μέλανος, ὡς συνήθως, περιγράμματος ἐπιπολαίως κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον παρασταθείς, ἐστυκὼς καὶ ἀναδεδεμένος τὴν κεφαλὴν δι᾽ ἐρυθρᾶς ταινίας, κατερχομένης ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου πρὸς τὸ στῆθος.

Εἶναι δὲ ἱδρυμένος ἐπὶ ἁπλοῦ ὑψηλοῦ βάθρου, ἐφ᾽ οὗ ἐσώθησαν ἄνω ἔμπροσθεν ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς, τοῦ κατατεθειμένου πιθανῶς ἀγγείου (πρβλ. ἀριθμ. 100).

119

Στήλη ***νεκρικοῦ συμποσίου*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἐκ τῶν πλευρῶν καὶ ἐν μέρει κάτω ἀκεραία, συμπληρωθεῖσα διὰ γύψου, ἄνω δ᾽ ὑπὲρ τὸ ἥμισυ ἐλλείπουσα. — Ὕψος 0.363, πλάτος 0.34, πάχος 0.097.

Ἄνω διετηρήθη τὸ πλεῖστον *γραπτῆς παραστάσεως,* ἧς ἀριστερὰ μένει περισσότερον κενὸν διάστημα, ἢ ὥστε νὰ θεωρηθῇ ὡς πλαίσιον· φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἦτο καὶ τοῦτο βεβαμ-

μένον καὶ ἐξηφανίσθη τελείως ἕνεκα τῆς διαφόρου ἐπιδράσεως τῆς ἐγκαύσεως ἐπὶ τῶν διαφόρων βαφῶν (πρβλ. ἀριθμ. 3).

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται *ἀνήρ*, ὁ ἀποθανὼν κατακεκλιμένος ἐπὶ μικρᾶς κλίνης, κεκαλυμμένης ὑπὸ πορφυροῦ κλινοσκεπάσματος ἢ σινδόνης.

Διετηρήθη τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἰδίως τὰ ὁριζοντίως ἐξηπλωμένα σκέλη ἐντὸς λευκοῦ ἱματίου ἢ σινδόνης, ἐξ οὗ παρέχεται σχῆμα νεκροῦ ἐν φερέτρῳ προτεθειμένου.

Ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὑπάρχει μικρὰ καὶ κομψή, στρογγύλη τρίπους *τράπεζα* μετὰ πλαισίου, ἧς ἡ βαφὴ ἐγένετο ἐξίτηλος· ἴχνη κροκίνης διετηρήθησαν ἐπ᾽ αὐτῆς ἐνιαχοῦ καὶ πορφυρᾶς ἄνω ἐπὶ τοῦ γύρου.

Παραπλεύρως αὐτῆς ἔχει ἱδρυθῇ μέγα ***ἀγγεῖον*** ἐν εἴδει κρατῆρος, ἄνευ λαβῶν καὶ λαιμοῦ, τὴν κοιλίαν κρόκινον βεβαμμένον, τὰ δὲ ἄνω ἐρυθρὸν δηλωθέν· ὑπετέθη λοιπὸν πλῆρες οἴνου.

Ἐγγὺς αὐτοῦ ὑπάρχει ἕτερον πορφυροῦν ***ἀγγεῖον*** ἐν εἴδει πίθου ἄνευ λαβῶν· περαιτέρω δὲ μικρότερον ἀντικείμενον κρόκινον, ἴσως *ὑπόβαθρόν* τι, ἐφ᾽ οὗ ἔχει κατατεθῇ πορφυρᾶ ***οἰνοχόη***. Δι᾽ αὐτῆς ἐμοίραζον τὸν οἶνον εἰς τοὺς συμπότας.

Κατὰ ταῦτα πρόκειται περὶ νεκρικοῦ συμποσίου, οὗτινος ὁ ἐλλείπων *παῖς τραπεζοκόμος* θὰ παρίστατο ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ κατὰ τὸ ἐξαφανισθὲν τῆς εἰκόνος.

Τὸ ἔργον ἐποιήθη ἀρκούντως ἐντέχνως, ἰδίως αἱ βαφαὶ εἶναι ἐγκεκαυμέναι ἐπιτηδείως.

120

Στήλη τῆς ***Φίλας*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ἑκατέρωθεν ἐν μέσῳ καὶ κάτω ἀριστερὰ ἐλλείπει ἱκανόν. — Ὕψος 1.185, πλάτος 0.475, πάχος 0.135.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, οὗτινος τὰ γρα-

πτὰ συνήθη κοσμήματα διατηροῦνται σχεδὸν καλῶς ἐπὶ τοῦ γείσου μόνον· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει μικρὸς κρόκινος καρπὸς ῥοιᾶς μετὰ σκιασμῶν, ἐκφυόμενος ἐκ φύλλων πρασίνων, ὡς ἐκ τῆς περισωθείσης φθορᾶς εἰκάζομεν, ὡς ἐν ἀριθμ. 5. 28 κλ.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν ἀβαθῶς καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων δειξάντων μετὰ πλύσιν ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

Φ Ι Λ Α
Σ Τ Ρ Α Τ Ω Ν Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ **Φίλα** θυγάτηρ τοῦ **Στράτωνος**». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾿ αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς ἡ μὲν ἀρχὴ εἶναι ἄδηλος, τὸ δὲ τέρμα μόλις εἰκάζεται ἀσφαλῶς· φαίνεται δ᾿ ὅτι ἀφίνεται ἑκατέρωθεν αὐτῆς ἄγραφον κάθετον πλαίσιον· ἡ διατήρησις τῶν ἄλλως συγκεχυμένων βαφῶν εἶναι μετριωτάτη:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται ἡ σκιαγραφία, ὡς ἐν ἀριθμ. 3. 103. 105 κλ., γυναικός, τῆς **Φίλας**, καθημένης σχεδὸν κατενώπιον ἐπὶ ἕδρας, ἧς ὀλίγα ἴχνη τῶν πορφυρῶν καὶ κροκίνων ποδῶν διακρίνονται· φαίνεται δ᾿ ὑπεστρωμένη διὰ προσκεφαλαίου, οὗτινος ἐξαιρετικῶς διετηρήθησαν ἐρυθρὰ καὶ κίτρινα ἴχνη.

Φορεῖ χιτῶνα ῥόδινον, ὡς ἐκ πολλῶν ἰχνῶν ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ ὀλίγων παρὰ τοὺς ἄκρους πόδας εἰκάζομεν, ποδήρη, ἀδήλων λεπτομερειῶν· φαίνεται δ᾿ ὅτι ἐφόρει καὶ ἱμάτιον βαθέως ἰόχρουν, ὡς συμπεραίνομεν ἐξ ἰχνῶν εἰς τὰ αὐτὰ ὡς ἄνω σημεῖα περισωθέντων, ὅπερ θὰ ἦτο λίαν μακρόν.

Τοὺς ἄκρους πόδας πατεῖ ἐπὶ ὑποποδίου βαθέως πορφυροῦ μετὰ βαθυκιτρίνης ἄνω ἐπιφανείας, ἥτις ἄλλως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς παρυφὴ τοῦ χιτῶνος, ἢ ὡς ὑφασμάτιον ἐρριμμένον ἐπὶ τοῦ ὑποποδίου, ὡς ἐν ἀριθμ. 54 κλ.

Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς πλὴν ἰχνῶν τῆς καστανῆς κόμης ἐγένετο ἐντελῶς ἐξίτηλος, τῶν δὲ χειρῶν οὐδαμοῦ διακρίνονται ἀσφαλῆ ἴχνη· φαίνεται ὅμως ὅτι τὴν ἀριστερὰν κατεβίβαζε παρὰ τὸν ὁμώνυμον μηρὸν ἐγγὺς τῆς ἕδρας.

Τὴν δὲ δεξιάν, ἧς ἀμφίβολα πορφυρᾶ ἴχνη τοῦ βραχίονος εἰκάζονται, καταβιβάζουσα ἐπίσης, προεξέτεινε πρὸς ἑτέραν μορφήν, ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ εὑρισκομένην.

Αὕτη φαίνεται γυνή, καὶ δὴ ***θεράπαινα***, ὀρθὴ ἱσταμένη κατὰ τὸν δεξιὸν καί τι πλέον κρόταφον, ἀπὸ τῶν ὤμων τὰ κάτω σωθεῖσα.

Τὸ βάρος τοῦ σώματος φέρει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ δεξιὸν ὑπολείπεται ὀπίσω συμπαρασῦρον τὸν χιτῶνα.

Φορεῖ δὲ ποδήρη χιτῶνα πορφυροῦν καὶ ἐπ' αὐτοῦ βραχὺ ἱμάτιον ἢ ἐσθῆτα (πρβλ. ἀριθμ. 20). Ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας φαίνεται ὅτι ἐξέτεινε πρὸς τὴν δέσποιναν, ὡς ἵνα προσενέγκῃ αὐτῇ ἀντικείμενόν τι συγκεχυμένων βαφῶν, καὶ δὴ πορφυρᾶς καὶ κιτρίνης (βλ. ἀριθμ. 11).

Τὸ *δάπεδον* τῆς παραστάσεως διετηρήθη ἐνιαχοῦ καλῶς, ἀποδοθὲν δι' ἀσθενοῦς πορφυρᾶς καὶ βαθείας ἰόχρου βαφῆς, τοῦ δὲ *βάθους* οὐδὲν ἴχνος σαφὲς διακρίνεται.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ὑπάρχει ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου κατενώπιον, νεανικὸς καὶ ἐστυκώς, ἱδρυμένος ἐπὶ διπλοῦ βάθρου· τούτου τὸ περίγραμμα ἐξηφανίσθη καὶ μόλις ἡ λευκάζουσα φθορὰ αὐτοῦ διακρίνεται, ὡς ἐν ἀριθμ. 15. Ἀνωτάτω ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ βάθρου διατηρηθὲν ἴχνος ἐρυθρᾶς βαφῆς δηλοῖ πιθανῶς ἀγγεῖον κατατεθειμένον, ὡς ἐν ἀριθμ. 100 κλ.

Τὸ ἔργον ἦτο τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ ἐγκεκαυμένων· αἱ σπάνιαι καὶ χαρωπαὶ βαφαὶ αὐτοῦ (πρβλ. ἀριθμ. 113) χαρακτηρίζουσι τοὺς *Ἴωνας* ζωγράφους, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθ. 26.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

ΒΓ 121

Στήλη τῆς ***Στρατονίκης*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἧς τὸ κάτω τέταρτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη ἐν μέρει διὰ γύψου. — Ὕψος 0.828, πλάτος 0.452, πάχος 0.12.

ΒΓ Διὰ τὴν σημασίαν τῶν γραμμάτων τούτων βλ. ἀριθμ. 90.

Ἄνω ἔληγεν εἰς ἀέτωμα ἢ ἀνθέμιον, ὅπερ εἶχε ποιηθῇ ἰδιαιτέρως, καὶ εἶχεν ἁρμοσθῇ διὰ γόμφου ἐπὶ τοῦ σῳζομένου ἐν μέσῳ τῆς ἐξειργασμένης ἄνω ἕδρας ὀρθογωνίου βαθέος τόρμου. Ὅμοιον παράδειγμα εὕρομεν ἓν ἔτι τῆς 131 στήλης.

Ὑπὸ τὴν κάτω μόνην σῳζομένην καὶ ἄνευ ἰχνῶν βαφῆς ταινίαν τοῦ γείσου ὑπάρχει ὀλίγη φθορὰ βαφῶν τῆς ποτὲ γραπτῆς *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν πλείστων γραμμάτων διατηρούντων τὴν μέλαιναν αὐτῶν βαφήν:

ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΗ ΟΙΝΑΝΤΙΟΥ
ΜΗΤΡΟΔΩΡΟΥ ΓΥΝΗ
ΙΛΛΥΡΙΑ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Στρατονίκη*** θυγάτηρ τοῦ ***Οἰναντίου, γυνὴ*** δὲ τοῦ ***Μητροδώρου,*** τὴν πατρίδα ***Ἰλλυρία***».

Ὁ τύπος οὗτος τῆς προσφωνήσεως εἶναι ὁ πλήρης καὶ τέλειος ἐπὶ τῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν. Τὸ ὄνομα *Οἰνάντιος* φαίνεται τῆς Ἰλλυρικῆς διαλέκτου ἐξηλληνισμένον. Ἰλλυριῶν δὲ πολλῶν εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς (ἀριθ. 86. 170 κλ.).

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι ἔκτυποι *ῥόδακες* εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, βεβαμμένους δι' ὡραίας ῥοδίνης βαφῆς μετὰ πορφυροῦ ἐν μέσῳ ὀμφαλοῦ, τῶν βαφῶν κάλλιον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ῥόδακος διατηρηθεισῶν.

Ὑπ' αὐτοὺς ὑπάρχει μέγα ἀβαφὲς διάστημα 0.192 μέχρι τῆς παραστάσεως· φαίνεται ὅτι τοσοῦτον εἶχεν ὑπολειφθῇ καὶ ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 98 στήλης, ὅπερ ἐκεῖ ὁ ζῳγράφος, ὡς δυσάρεστον τὴν ὄψιν, κατέλαβε διὰ γραπτῆς ταινίας.

Μετὰ τοῦτο ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις,* δι' ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν ἄγραφον κάθετον πλαίσιον οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον· διετηρήθη δὲ κατὰ τὰ τρία τέταρτα περίπου ἐν σχεδὸν καλῇ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται γυνή, ἡ ***Στρατονίκη,*** καθη-

μένη τρία τέταρτα περίπου κατενώπιον ἐπὶ προχείρου εὐτελεστέρας μακρᾶς ἕδρας (νῦν σκαμνί, καναπὲς) κλινοειδοῦς, ἥτις εἶναι ὑπεστρωμένη δι᾽ ἑνὸς μὲν κατερχομένου ἐν εἴδει σινδόνης ῥοδίνου ὑφάσματος, δι᾽ ἑτέρου δὲ βαθέως πρασίνου, καλύπτοντος τὴν ἄνω μόνον ἐπιφάνειαν, ἐκτὸς ἂν αὐτὴ ὑπετέθη οὕτω βεβαμμένη.

Φαίνεται δ᾽ ὅτι καὶ προσκεφάλαιον ὑπάρχει ἐπ᾽ αὐτοῦ ῥόδινον ἐπίσης, ἀλλὰ τὰ κατ᾽ αὐτὸ συνεχύθησαν ἐξ ἀπειρίας τοῦ ζῳγράφου μετὰ τῶν γλουτῶν τῆς γυναικός.

Ἔχει δὲ καὶ ἔρεισμα ἡ ἕδρα, ξύλον τι πλατὺ μολυβδόχρουν, ὥς τινα τῶν σημερινῶν κοινῶν μεγάλων καθισμάτων.

Φορεῖ χιτῶνα σχεδὸν ἀχειρίδωτον, ἀδήλου βαφῆς, ἴσως ῥοδινοϊόχρουν καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἱμάτιον ῥόδινον ἴσως πρὸς τὸ μελάγχρουν ἀποκλίνον, ὅπερ ἐκ τῶν ὄπισθεν ἠγμένον καλύπτει τὰ νῶτα καὶ φέρεται ἔμπροσθεν περιβάλλον τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος.

Τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἐγένετο ἐξίτηλον, ἡ δὲ κόμη καλῶς ἐκτενισμένη φαίνεται καστανή, περιεχομένη τὰ ὄπισθεν ἐντὸς ἁπλοῦ ῥοδίνου κεφαλοδέσμου (γεμενὶ κλ. βλ. ἀριθμ. 23), ἢ καλύμματος (φέσι βλ. ἀριθμ. 1 σελ. 100).

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτῆς ἀπεδόθησαν διά τινος πορφυρᾶς μετὰ ῥοδίνης βαφῆς.

Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, λίαν συγκεχυμένης παρασταθείσης, ἧς ὁ πῆχυς ἴσως ὑψοῦται κατακορύφως, φαίνεται ὅτι κρατεῖ τὸ ἱμάτιον ὡς πέπλον ἐν εἴδει Ἥρας ἢ ὁμοίας θεότητος, ὡς περίπου ἡ γυνὴ τῆς ὑπ᾽ ἀριθμ. 23 στήλης, πρὸς ἣν ἱκανῶς ὁμοιάζει ἡ ἐν λόγῳ κατά τε τὰ ἰσχυρὰ μέλανα περιγράμματα καὶ κατὰ τὴν ἁπλότητα καὶ ἐπιπολαιότητα ἐν ταῖς λεπτομερείαις.

Τὴν δὲ δεξιὰν καταβιβάζουσα, προεκτείνει ἠπίως εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου ἀνδρός, τοῦ ***Μητροδώρου*** πιθανῶς, ἐνώπιον αὐτῆς ὀρθοῦ ἱσταμένου, πρὸς ὃν στρέφει τὴν κεφαλήν, παρασταθεῖσαν διὰ τοῦτο κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον.

Παρίσταται δ᾽ οὗτος σχεδὸν κατενώπιον, φορῶν χιτῶνα ἡμιχειρίδωτον, ὑπομέλανα καὶ ἱμάτιον ἢ χλαμύδα βαθέως

κροκίνην, ἐρριμμένην ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ περιπεπλεγμένην τὸ ἓν ἄκρον περὶ τὸν ὁμώνυμον πῆχυν.

Τὴν ἀριστεράν, ἧς μόλις ἡ ἄκρα χεὶρ μετὰ τοῦ καρποῦ ἐκφαίνεται ἐκ τῆς χλαμύδος, καταβιβάζει παρὰ τὸ σῶμα, κρατῶν πιθανῶς σκυφοειδές τι πορφυροῦν ἀγγεῖον ἄνευ λαβῶν ἐκ τῶν κάτω.

Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐγένετο ἐξίτηλον, τὰ δὲ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος ἀπεδόθησαν διὰ βαθείας πορφυρᾶς βαφῆς, διατηρηθείσης καλῶς.

Τὴν δεξιὰν καταβιβάζων προεκτείνει εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου τῆς Στρατονίκης.

Τὸ *βάθος* τῆς εἰκόνος δεξιὰ μόνον σωθέν, ἀπεδίδετο διὰ σκοτεινῆς βαφῆς ἐξαφανισθείσης καὶ ἀφείσης μολυβδόχρουν τινὰ φθοράν.

Καλλιτεχνικῶς τὸ ἔργον εἶναι κοινῆς ἐργασίας, καὶ δὴ λίαν ἐπιπολαίου, ὑπό τινος ἀδεξίου, ἀλλὰ θυμοσόφου ζῳγράφου ποιηθὲν (πρβλ. σελ. 173).

Τεχνικῶς ὅμως αἱ βαφαὶ ἔχουσι καλῶς ἐγκαῆ καὶ δὲν παρουσιάζουσι παχύτητα οὐδὲ ἴχνη τοῦ καυτηρίου.

Κατὰ ταῦτα τὸ ἔργον ἁρμόζει εἰς ζῳγράφον κατὰ τοὺς *Ἴωνας* ὁμοτέχνους ἐργαζόμενον (πρβλ. ἀριθμ. 26).

Οἱ δὲ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

122

Στήλη τῆς ***Δορκάδος*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἐκ πέντε τμημάτων συναρμοσθεῖσα ἀκεραία πλὴν ἐλλείψεως κάτω δεξιά, συμπληρωθείσης διὰ γύψου. — Ὕψος 1.323, πλάτος 0.472, πάχος 0.115.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ὅπερ δὲν ἐξειργάσθη ἰδιαιτέρως, ἀλλ' ἀνεγλύφη ἐπὶ τῆς στήλης, ὡς ἐν ἀριθμ. 68 κλ.· τὰ ἀκρωτήρια κοιλαίνονται ἐλαφρῶς τὰ ἔσω, ὡς ἐν ἀριθμ. 43. 45 κλ. Μόνον ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου διετηρήθησαν συγκεχυ-

μένα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, τοῦ καρποῦ ῥοιᾶς βεβαίως, καὶ ἐλάχιστα τῶν φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετά τινος ἀταξίας μετρίως βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς:

Δ Ο Ρ Κ Α Σ
Δ Ι Σ Κ Ο Υ
Γ Υ Ν Η

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Δορκάς, γυνὴ*** τοῦ ***Δίσκου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πατρικοῦ βλ. ἀριθμ. 99, διὰ δὲ τὴν τοῦ ἐθνικοῦ ἀριθμ. 65 καὶ 75, διότι τὰ ὀνόματα φαίνονται ἀπελευθερωτικά.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις* ἐπὶ ἐπιφανείας ἐχούσης ἐπίτηδες λίαν ἁδρὰ τὰ ἴχνη τοῦ λιθογλυφικοῦ κτενός· ἐπέκειντο δ' αἱ βαφαὶ λίαν παχεῖαι, ὡς ἐν τῇ στήλῃ τοῦ Λυσίππου (ἀριθμ. 5), πρὸς ἣν τὰ μάλιστα ὁμοιάζει, ὡς νὰ ἐποιήθησαν ἀμφότεραι ἐν τῷ αὐτῷ ἐργαστηρίῳ. Ἀφίνεται δ' ἑκατέρωθεν αὐτῆς ἄγραφον κάθετον πλαίσιον, ἐνιαχοῦ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον.

Αἱ βαφαὶ ὅμως, γενόμεναι παιπαλώδεις ἐκ τῆς ἀτελοῦς ἐγκαύσεως βεβαίως, ἐξέπεσον τὸ πλεῖστον καὶ ἐλάχιστα διετηρήθησαν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ ὑπάρχουσιν ἴχνη γυναικός, τῆς ***Δορκάδος***, καθημένης ἐπὶ πολυτελοῦς ὑψηλῆς ἕδρας, ἧς δύο τῶν βαθέως κροκίνων ποδῶν διακρίνονται σαφῶς, καλῶς τετορευμένοι μετὰ σφονδύλων ἐν μέσῳ, ὡς ἐν ἀριθμ. 20.

Ἄνω δεξιὰ ὑπάρχουσιν ἱκανὰ πορφυρᾶ ἴχνη, προερχόμενα τὸ μὲν ἐκ τοῦ ἐρείσματος τῆς ἕδρας, τὸ δ' ἐκ τῆς μορφῆς τῆς Δορκάδος, ἧς τὰ λοιπὰ ἐξηφανίσθησαν.

Ἐπάτει δ' ἐπὶ πορφυροῦ ὑποποδίου, οὗτινος διετηρήθησαν κατωτάτω ἱκανὰ ἴχνη, ὑπεστρωμένου διὰ κιτρίνου ὑφάσματος, ὡς ἐν ἀριθμ. 54, ἐκτὸς ἂν ταῦτα θεωρηθῶσιν ὡς παρυφὴ τοῦ χιτῶνος, ὅπερ ἀπίθανον.

᾿Απέναντι αὐτῆς διακρίνεται ἑτέρα γυνή, ἴσως ***θεράπαινα***, ὀρθὴ ἱσταμένη κατὰ τὸν δεξιὸν καί τι πλέον κρόταφον, πατοῦσα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους καὶ ἀποσύρουσα πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ δεξιόν.

Φορεῖ χιτῶνα ποδήρη μέλανος ἰσχυροῦ περιγράμματος καὶ ἐξιτήλου βαφῆς, καὶ ἐπ' αὐτοῦ βραχὺ ἱμάτιον ὡς ἐσθῆτα (πρβλ. ἀριθμ. 20).

᾿Αμφοτέρας τὰς χεῖρας γυμνὰς προεκτείνει καὶ φαίνεται ὅτι κρατεῖ κρόκινόν τι ἀντικείμενον, ἴσως *κίστην* χρυσίων, κατὰ τὸ κοινὸν καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις στήλαις σχῆμα (ἀρ. 11).

Τὸ *δάπεδον* ἀπεδόθη πορφυροῦν καί που μεταξὺ τῶν μορφῶν κίτρινον, ὡς ὑποτεθὲν ἐστρωμένον τὰ πολλὰ διὰ βραχέος τάπητος.

Τοῦ δὲ *βάθους* ἐσώθησαν ἐνιαχοῦ, καὶ δὴ ἀριστερά, ἴχνη πορφυρᾶς ἐξησθενημένης βαφῆς.

῾Υπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ὑπάρχει μέγας *ἑρμῆς* ῾Ερμοῦ Χθονίου διὰ μέλανος περιγράμματος κατενώπιον δηλωθείς, ἀναδεδεμένος τὴν κόμην διὰ πορφυρᾶς ταινίας, εὐρέως κατερχομένης ἐπὶ τοῦ στήθους. Τὸ βάθρον αὐτοῦ ἦτο ἴσως πυραμιδοειδὲς καὶ τὰ πολλὰ ἐξηφανίσθη, ἢ δὲν ἐσώθη.

῾Εξ ἀπόψεως καλλιτεχνικῆς τὸ ἔργον φαίνεται τῶν κοινῶν καὶ εὐθηνῶν, ἅτινα ἐν ἀφθονίᾳ ἐποίουν οἱ ἐν Παγασαῖς *᾿Αττικοὶ* μάλιστα *ζῳγράφοι*. Καὶ ἡ παχύτης τῶν βαφῶν εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς *᾿Αττικῆς Σχολῆς*, ὡς εἴπομεν ἐν ἀρ. 26.

Τὸ ἄνω τμῆμα τῆς στήλης ταύτης, ὡς κατέκειτο καὶ εὐθὺς ἀφ' οὗ ἐξήχθη, ἀποδίδει ἡ εἰκὼν 2 τῆς πραγματείας ἡμῶν ἐν τῇ *᾿Αρχαιολ. ᾿Εφημ.* τοῦ 1908 πρώτη ἄνω δεξιά, καὶ ἡ εἰκ. 36 τῶν «*Θεσσαλικῶν Μνημείων*»·

123

Στήλη τοῦ ***Βοΐσκου*** ἐκ λευκοφαίου συμπαγοῦς μαρμάρου, ἀκεραία ἐξ ὀκτὼ τμημάτων συναρμοσθεῖσα· κάτω λήγει ἐξαιρετικῶς εἰς γεισοειδῆ ἁπλῆν ἐξόγκωσιν, ὡς ὀλίγαι ἔτι στη-

λαι, ἥτις ἦτο βεβαμμένη εἰς διαζώματα, ἓν πορφυροῦν καὶ ἕτερον μέλαν, ὡς ἐξ ἰχνῶν ὑπολειφθεισῶν βαφῶν καὶ φθορᾶς αὐτῶν συμπεραίνομεν. —Ὕψος 1.165, πλάτ. 0.273, πάχ. 0.10.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον λεῖον, οὗτινος τὰ κοσμήματα εἶχον δηλωθῆ γραπτῶς μόνον διὰ ποικίλων βαφῶν, ὡς τὰ τῆς ὑπ᾽ ἀριθμ. 61 καὶ 139 στήλης· διετηρήθησαν δὲ ἱκανὰ ἴχνη μελαίνης, ἐρυθρᾶς, πορφυρᾶς καὶ κιτρίνης βαφῆς τῶν ἀκανθῶν καὶ φύλλων.

Καὶ τὸ γεῖσον μετὰ τῆς ἄνω ταινίας ἦτο βεβαμμένον, ὡς ἐκ τῆς ἀποτυπωθείσης θέσεως τῶν κοσμημάτων, ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς ἐγκαύσεως, συμπεραίνομεν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἐλάχιστα ἴχνη μελαίνης βαφῆς.

Β Ο Ι Σ Κ Ͻ Σ
Π Υ Ρ Ρ Ι Ο Υ
Η Ρ Α Κ Λ Ξ Ι -Ω- Τ Η Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Βοΐσκος*** υἱὸς τοῦ ***Πυρρίου,*** τὴν πατρίδα ***Ἡρακλειώτης***».

Τὸ ὄνομα ***Βοΐσκος*** ἔχει ἀνάλογον τὸ ***Βοΐων*** τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. 41 στήλης. Ἡρακλειωτῶν δ᾽ εὑρέθησαν πολλαὶ στῆλαι ἐν Παγασαῖς, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 94, ἔνθα βλέπε τὰ λεχθέντα περὶ τῶν πολυαρίθμων ἀρχαίων πόλεων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἡράκλεια.*

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις,* κατέχουσα ἀσυνήθως μέγα ὕψος 0.565· ἂν λάβῃ δέ τις πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ἀσυνήθη στενότητα τῆς στήλης, θέλει συμπεράνει ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παρίστανται μορφαὶ ἐφ᾽ ὅλου τοῦ ὕψους τούτου, ἀλλ᾽ ἢ δύο ἐπάλληλοι εἰκόνες (πρβλ. ἀριθμ. 98. 116. 143), ἢ ἀντικείμενά τινα, οἷον τὸ μουσικὸν ὄργανον τῆς στήλης τῆς Ὑμνίδος (ἀριθμ. 4· πρβλ. σελ. 220. 221).

Πάντως αἱ βαφαὶ ἐγένοντο λίαν ἐξίτηλοι καὶ οὐδὲν σαφὲς δύναταί τις νὰ συναγάγῃ:

Ἀνωτάτω δεξιὰ διετηρήθη ὑπόλοιπον ζωηρᾶς πορφυρᾶς βαφῆς, ἥτις, ὡς μεμονωμένη ἐνταῦθα, δύναται νὰ θεωρηθῇ

ξένη. Διότι ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει διάστημα 0.12, πιθανώτατα ἀβαφὲς (πρβλ. ἀριθμ. 121).

Ὑπ' αὐτὸ ἄρχονται τὰ ἴχνη καὶ ἡ φθορὰ τῶν βαφῶν, οὕτω δὲ τὸ ὕψος τῆς παραστάσεως δύναται νὰ μετριασθῇ εἰς 0.44 περίπου, ὅπερ ἐπίσης εἶναι ἀσυνήθως μέγα.

Κάτω ἀριστερὰ διακρίνονται δύο μεγάλοι *τροχοὶ* ξυνωρίδος, κείμενοι προοπτικῶς ὁ εἷς ὄπισθεν τοῦ ἑτέρου, μέλανος περιγράμματος· ὁ ἄξων τοῦ προτέρου καὶ ἴχνη τινὰ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ διακρίνονται μόλις, πάντα διὰ μελαίνης βαφῆς δηλωθέντα ἐν τοῖς περιγράμμασι, τῶν λοιπῶν κυρίων βαφῶν ἐξαφανισθεισῶν.

Ὑπὲρ τοὺς τροχοὺς τούτους ὑπάρχουσιν ἕτερα μέλανα περιγράμματα ὑψηλοῦ τινος κυλινδρικοῦ σχεδὸν ἀντικειμένου ἐν εἴδει *ῥυμοῦ*.

Δεξιᾷ δὲ τῷ θεατῇ παρὰ τὴν ἀκμὴν τῆς στήλης διακρίνονται ἱκανὰ μέλανα περιγράμματα, ἴσως ἐνδυμάτων *μορφῆς* τινος ὀρθῆς ἱσταμένης κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον.

Θὰ ἦτο κατὰ ταῦτα εὔλογον νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὁ Βοΐσκος παρίστατο ὁδηγῶν *δίφρον*, δι' ὃν ἀπῃτεῖτο ἀκριβῶς ἱκανὸν ὕψος· ἀλλὰ τὰ ὀλίγα περισωθέντα ἴχνη δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ θεωρήσωμεν ἀσφαλῆ τὴν εἰκασίαν ταύτην.

Τὸ *δάπεδον* τῆς εἰκόνος, κάτω δεξιὰ διατηρηθέν, εἶναι βαθὺ καστανὸν καί που ἐρυθρόν. Τοῦ δὲ *βάθους* οὐδὲν σαφὲς ἴχνος διετηρήθη.

Ἐπίσης οὐδὲ *ἑρμοῦ* ἴχνη ὑπάρχουσιν ὑπὸ τὴν παράστασιν.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

124

Στήλη τοῦ ***Διοκλέους*** ἐκ λιθομαρμάρου σχιστοειδοῦς λίαν μελαντέρου, ἐξ ἑπτὰ τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ἐλλείπει ἀποκοπὲν κάτω μὲν τὸ τρίτον περίπου τοῦ ὅλου, συμπληρωθὲν ἐν μέρει διὰ γύψου, ἑκατέρωθεν δ' ἐνιαχοῦ ἱκανόν, ἀποσχισθὲν ἢ ἀποκοπέν. — Ὕψος 0.78 πλάτος 0.515, πάχος 0.175.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, τὸ πλεῖστον ἀποκοπὲν καὶ ἀποσχισθέν· ἱκανὰ τῶν πορφυρῶν συνήθων φύλλων διετηρήθησαν ἐπὶ τοῦ κυματίου τοῦ γείσου· ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου διετηρήθη μέρος τοῦ πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς, παρ' αὐτὸν δὲ μείζων κύκλος βαθέως κίτρινος μετ' ἰχνῶν καὶ πορφυρᾶς βαφῆς ἄνω, τὰ δὲ ἔνδον βεβαμμένος ἄλλως· θὰ ἦτο δὲ καὶ οὗτος καρπὸς ῥοιᾶς· ἐκ τούτου δέον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐν ὅλῳ ἀπεδίδοντο τρεῖς τοιοῦτοι καρποί, ὡς ἐπὶ ἄλλων στηλῶν εὑρέθησαν δύο (πρβλ. ἀριθμ. 105 κλ.).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων τοῦ μὲν δευτέρου στίχου διατηρούντων τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν, τοῦ δὲ πρώτου ἄλλως, ἴσως μελάνων, βεβαμμένων:

Δ Ι Ο Κ Λ Η Σ
.; Σ Τ Ι Ο Δ Ω Ρ Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Διοκλῆς***, υἱὸς τοῦ ***Ἱστιοδώρου***». Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 65.

Πιθανῶς ἡ ὑπ' ἀριθμ. 12 ὡραία καὶ ἐπίσης μεγάλη στήλη μετ' ἐπιγραφῆς:

Εἰρήνη
Ἱστιοδώρου

ἀνήκει εἰς ἀδελφὴν τοῦ ἐν λόγῳ.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, δι' ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν ἄγραφον πλαίσιον οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον· διετηρήθη δ' αὕτη κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν καὶ ἐνιαχοῦ καθ' ὅλον τὸ ὕψος 0.34 ἐν μετριωτάτῃ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε *μορφή* τις, ἧς ἐλάχιστα ἴχνη τῆς φθορᾶς τῶν βαφῶν διετηρήθησαν.

Ἐν μέσῳ δὲ διακρίνεταί τι ὡς μορφὴ ***νεανίου*** (;) μέχρι τῆς κοιλίας σωθέντος, σχεδὸν κατενώπιον ὀρθοῦ ἱσταμένου· ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ διατηρεῖ ἴχνη πορφυρᾶ, ἔτι δ' ὑπάρχουσι βαθείας κροκίνης βαφῆς ἱκανὰ ἴχνη ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐνδύματος παρὰ τὸν ἀριστερὸν ὦμον καὶ τὸ ὁμώνυμον πλευρόν.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἧς ὀλίγα πορφυρᾶ ἴχνη τοῦ πήχεως διε-

τηρήθησαν, καταβιβάζων προεκτείνει, ἴσως εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς προηγουμένης μορφῆς.

Ὄπισθεν τοῦ νεανίσκου, κατὰ τὸ δεξιὸν ἀποσχισθὲν τὰ πολλὰ ἥμισυ τῆς στήλης, θὰ ἠκολούθουν καὶ ἄλλαι μορφαί.

Τοῦ *βάθους* διετηρήθη ἀνωτάτω ἴχνος κροκίνης βαφῆς καὶ φθορὰ πορφυρᾶς ἢ ἄλλης.

Ἐπὶ τῶν δύο μεγάλων τμημάτων ὑπάρχει διὰ μολυβδίδος ἀναγνωριστικὸν σημεῖον, ὑπὸ τοῦ ἀρχιεργάτου ἐνταῦθα βαναυσότερον τεθὲν (πρβλ. ἀριθμ. 60).

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

125

Στήλη ***γυναικὸς*** μετὰ ***βρέφους*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ περίπου καὶ ἱκανὸν ἀριστερὰ ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. — Ὕψος 0.532, πλάτος 0.65, πάχος 0.12.

Ἐποιήθη ἐν εἴδει ναΐσκου, ὡς καὶ ὀλίγαι ἔτι στῆλαι τῶν Παγασῶν (ἀριθμ. 1. 9. 17. 142. 143 κλ.), οὗτινος αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ λεπτομέρειαι διατηροῦσιν ἱκανὰ ἴχνη τῶν βαφῶν καὶ γραπτῶν κοσμημάτων: ἤτοι ἡ ἐπικλινὴς στέγη ἴχνη καὶ φθορὰν κυανοπρασίνης, αἱ τέσσαρες τῶν ἀρχῆθεν πέντε ὀρθοκεράμων ἐλάχιστα ἴχνη κιτρίνης, ἡ ὑπ᾽ αὐτὰς ταινία πορφυρᾶν βαφήν, τὸ δὲ κυμάτιον ὑπ᾽ αὐτήν, ὡς καὶ τὸ τῶν κιονοκράνων, ἱκανὰ ἴχνη τῶν πορφυρῶν συνήθων φύλλων.

Αἱ ὡραῖαι αὗται ἀρχιτεκτονικαὶ λεπτομέρειαι ἔχουσι πολλαχοῦ ἀποσχισθῆ.

Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου τῶν στηλῶν τούτων γράφεται συνήθως ἡ ἐπιγραφή· ἀλλ᾽ ἐνταῦθα οὔτε κεχαραγμένη, οὐδὲ ἁπλῶς διὰ τοῦ χρωστῆρος ἀποδεδομένη ἐπιγραφὴ ὑπῆρχε.

Τούτων ἕνεκα εἰκάζομεν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἔκειτο ἢ κατωτάτω ὑπὲρ τὸν γόμφον, ὡς ἡ τῆς Ἡδίστης (ἀριθμ. 1 βλ. σελ. 216), ἢ ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου τοῦ ὀρόφου, ὅστις ἐκάλυπτε πολυτελέστερον μνημεῖον ἐν εἴδει μικροῦ Μαυσσωλλείου κλειστοῦ

ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν· ἐντὸς δὲ τοῦ μνημείου θὰ ἐφυλάσσετο ἡ στήλη αὕτη.

Ἡμεῖς θεωροῦμεν πιθανώτατον τὸ δεύτερον, ὅτι δῆλα δὴ ὁ μόνος εὑρεθεὶς ἐνεπίγραφος ὄροφος τῶν Σειρήνων ἀνῆκεν εἰς τὸ μνημεῖον, οὗ ἐντὸς ὑπῆρχεν ἡ στήλη αὕτη, ἡ μόνη μὴ φέρουσα ἐπιγραφήν. Τὴν πιθανότητα στηρίζομεν εἰς τὴν καλὴν διατήρησιν τῶν βαφῶν, περὶ ὧν βλέπε κατωτέρω.

Οὕτως ἡ στήλη αὕτη θὰ ἀνῆκεν εἰς τὴν *Θεανώ*, θυγατέρα τοῦ ***Φιλτυρίωνος***, σύζυγον δὲ τοῦ ***Καλλίνου***.

Τὰ ἔνδον ἡ στήλη ἔχει βαθυνθῇ ἰσχυρῶς (0.045), ἵνα παρασκευασθῇ *ἀνάγλυφος παράστασις*, ἡ μόνη σχεδὸν (πρβλ. ἀριθμ· 61) τῆς ἐργασίας ταύτης ἐκ πασῶν τῶν πολυπληθῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον ***γυνή***, τὸ ἄνω ἥμισυ σωθεῖσα, καθημένη ἐπὶ ἕδρας, ἧς τὸ νῶτον διετηρήθη.

Φορεῖ χιτῶνα ἀχειρίδωτον καὶ ἐπ' αὐτοῦ πλούσιον ἱμάτιον καλύπτον τὰ νῶτα καὶ ἠρμένον ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐν εἴδει πέπλου, οὗτινος ἓν ἄκρον φέρει ἐκ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ συστρεφόμενον ὑπὸ τὸ στῆθος, καὶ ὄπισθεν κατὰ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν καταπίπτον.

Ἡ κόμη αὐτῆς εἶναι ἐπιμελῶς ἐκτενισμένη καὶ ἔχει ἀναδεθῇ διὰ στενῆς ταινίας.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα καταβιβάζει, στηρίζουσα τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τοῦ μηροῦ καὶ ὑψοῦσα κατακορύφως τὸν πῆχυν, ἵνα διὰ τῆς παλάμης στηρίξῃ ὑπὸ τὴν κάτω σιαγόνα τὴν βεβαρημένην ὑπὸ τῆς θλίψεως κεφαλὴν αὐτῆς.

Τὴν δὲ ἀριστεράν, καταβιβάζουσα ἐπίσης ἐπὶ τοῦ ὁμωνύνύμου πλευροῦ, φέρει κατὰ τὸν πῆχυν ὁριζοντίως, ὡς ἵνα κρατήσῃ ἐλαφρῶς διὰ τῆς μὴ φαινομένης ἄκρας χειρὸς ***βρέφος*** σχεδὸν ἡμιετές.

Παρεστάθη δὲ καὶ τοῦτο κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον καὶ ἐκτείνει τὰς χεῖρας μετὰ πόθου, ὡς ἵνα πέσῃ εἰς τὴν ἀγκάλην ἑτέρας μορφῆς μὴ διατηρηθείσης, ἥτις θὰ παρίστατο ἀπέναντι τῆς πρώτης.

Τὸ βρέφος φαίνεται κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ σώματος γυμνόν, τοῦ δὲ κάτω διετηρήθη μόλις ὁ ἀριστερὸς μηρός, ἴσως ἐντὸς σπαργάνου.

Αἱ λεπτομέρειαι ἀμφοτέρων τῶν μορφῶν θὰ ἦσάν ποτε ζωηρῶς βεβαμμέναι, ἀλλ᾽ οὐδὲν ἴχνος τῶν βαφῶν διετηρήθη ἐπὶ τοῦ τμήματος τούτου, ὅπερ εὑρέθη ἔξω τῆς Νοτίου πλευρᾶς τοῦ πύργου ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἐπιφανείας τοῦ λόφου ἐν τῷ διακένῳ δύο φυσικῶν βράχων ἐρριμμένον.

Κατὰ τὸ ὑπολειφθὲν ἄνω τμῆμα τῆς στήλης, ἐντὸς τοῦ πύργου εὑρεθέν, διετηρήθη ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ *δένδρον*, οὗτινος δύο κλάδοι ὀζώδεις πορφυροῖ τὰ ἔξω καὶ μέλανες τὰ ἔσω ὑπελείφθησαν, ἔχοντες δύο συστάδας φύλλων μετ᾽ ἰχνῶν πρασίνης βαφῆς. Ἐσώθη δὲ καὶ ἑτέρα ὁμοία συστὰς τρίτου κλάδου. Τὸ δένδρον τοῦτο ὁμοιάζει πρὸς πεύκην.

Διετηρήθη δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν γυναῖκα ἕτερον δένδρον ἢ κλάδος, ὅπερ ὡς μακρὰν εἰς τὸ βάθος ὑποτεθέν, ἀπεδόθη δι᾽ ἐντομῶν, σωθέντος ἑνὸς τῶν κλάδων μετὰ συστάδος φύλλων. Ὑπὲρ αὐτὸ ὑπάρχουσιν ἴχνη πολλὰ κυανῆς παιπαλώδους καὶ πορφυρᾶς βαφῆς πρὸς δήλωσιν τοῦ *οὐρανοῦ* καὶ ἐν γένει τοῦ ὑπαίθρου, ἔνθα ὑπόκειται ἡ παράστασις. Ὅμοια ἴχνη διετηρήθησαν καὶ μεταξὺ τῶν κλάδων τοῦ πρώτου δένδρου.

Τὸ ἔργον εἶναι χαριέστατον μετ᾽ ἐκτάκτου ἐπιμελείας καὶ καλλιτεχνικῆς δεινότητος ποιηθέν· δεικνύει δ᾽ ὅτι καὶ γλύπται δόκιμοι εἰργάζοντο ἐν Παγασαῖς.

Ἰδίως τὸ ῥεμβῶδες τῆς γυναικός, ἥτις μετ᾽ εὐγενῶς ἐκδηλουμένης θλίψεως προσβλέπει πρὸς τὸ ἄπειρον, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἀλήθεια ἐν τῇ ἀποδόσει τῶν λεπτομερειῶν, δεικνύει ἀξιολογώτατον τεχνίτην.

Ὅτι οὗτος θὰ ἦτο *Ἀθηναῖος*, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς γυναικὸς πρὸς παραστάσεις Ἀττικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων καὶ ἐκ τῆς παχύτητος τῶν βαφῶν, αἵτινες εἶναι διακεχυμέναι λίαν παιπαλώδεις ἀνὰ τὰ γλυπτὰ καὶ διάκενα τῶν δένδρων (πρβλ. ἀριθμ. 26).

Ἡ διατήρησις δὲ τῶν βαφῶν τούτων ὑποδηλοῖ ὅτι ἡ στήλη

εἶχε φυλαχθῇ ἐπὶ μακρὸν ἐντὸς ἰδιαιτέρου μνημείου· τοῦτο καὶ ἄλλως ὑπεστηρίξαμεν ἀνωτέρω. Περὶ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, βλ. τὰ λεχθέντα διὰ τὸν ὄροφον τῶν Σειρήνων ἐν σελ. 103 - 104.

126

Στήλη τοῦ *Θευδώρου* ἐκ λευκοῦ πολὺ καλοῦ ἀλλ' εὐθρύπτου μαρμάρου, ἀκεραία ἐξ ὀκτὼ τμημάτων συναρμοσθεῖσα πλὴν μικρᾶς ἐλλείψεως ἐν μέσῳ δεξιά. — Ὕψος 0.786, πλάτος 0.33, πάχος 0.075.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποσχισθέν, οὗτινος τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν καλῶς, ἰδίως κυανῆ βαφὴ τῶν ἀκρωτηρίων, τὰ ἐρυθρὰ πρὸς κυανᾶ ἐναλλασσόμενα φύλλα τοῦ κυματίου καὶ ἡ ὑπ' αὐτὸ ἐρυθρὰ ταινία τοῦ γείσου· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει προστύπως ἀναγεγλυμμένη κάλυξ τεσσάρων πετάλων, γλυπτῶς κεκοσμημένων καὶ βεβαμμένων ποτέ, τοῦ ὀμφαλοῦ μόνον διατηροῦντος ἴχνη κιτρίνης χρυσιζούσης βαφῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ σχεδὸν καλῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

Θ Ε Υ Δ Ω Ρ Ο Σ
Α Ρ Ι Σ Σ Τ Ο Κ Λ Ε Ο Υ Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Θεύδωρος* υἱὸς τοῦ *Ἀρισστοκλέους*». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Τὸ *ευ* ἀντὶ *εο* καὶ ὁ διπλασιασμὸς τοῦ *σσ* εἶναι τῆς Θεσσαλικῆς διαλέκτου, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 2. 28 κλ.

Ἡ ὑπ' ἀριθμ. 2 ὡραία στήλη μετ' ἐπιγραφῆς:

Ἀρισστοκλῆς
Θευφάνους

ἀνήκει ἴσως εἰς τὸν πατέρα τοῦ ἐν λόγῳ.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, κοῖλοι τὰ ἔσω ὡς αὐτόχρημα φιάλαι σπονδικαί, βεβαμμένοι ῥόδινοι, ἐλάχιστα διατηρουμένης τῆς βαφῆς· ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ διεσώθησαν ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς.

Εὐθὺς ὑπ᾽ αὐτοὺς ἄρχεται *γραπτὴ παράστασις*, δι᾽ ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν ἀσυνήθως μέγα, ἄγραφον κάθετον πλαίσιον, οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον, ἔτι δὲ ἀσύμμετρον, ὡς ἐν ἀριθμ. 2· ἡ κατάστασις τῶν βαφῶν εἶναι μετρία:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρὰ τὸ μέσον τῆς στήλης παρίσταται ἀνὴρ νέος, ὁ **Θεύδωρος**, καθήμενος τρία τέταρτα κατενώπιον μετ᾽ ἐλαφρᾶς κλίσεως πρὸς δεξιὰ ἑαυτοῦ, ἐπὶ ἕδρας μᾶλλον ἢ κλισμοῦ, ἧς οὐδεμία λεπτομέρεια φαίνεται, διότι ἐκαλύφθη ὑπὸ τῶν ἐνδυμάτων ἅπασα.

Φορεῖ χιτῶνα ἡμιχειρίδωτον σκοτεινοῦ χρώματος, ἀφίνοντα γυμνὸν τὸν λαιμὸν εὐρέως καί τι τοῦ στήθους, καὶ πλούσιον ἱμάτιον ἐξιτήλου βαφῆς, ὅπερ περιβάλλει τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος μέχρι τοῦ μέσου που τῶν κνημῶν, οὗτινος τὰ ἄκρα ῥίπτονται καὶ κατέρχονται ἀριστερὰ μέχρι σχεδὸν τοῦ ἐδάφους.

Τοὺς πόδας, ἴσως ἐντὸς πορφυρῶν ὑποδημάτων (πρβλ. ἀριθμ. 29), ὧν ὁ δεξιὸς πατεῖ πλήρως καὶ δηλοῦται κατ᾽ ἀριστερὰν τομήν, ἐν ᾧ ὁ ἀριστερὸς δηλοῦται σχεδὸν κατενώπιον, πατεῖ ἐπὶ πολυτελεστέρου ὑποποδίου, οὗτινος οἱ πλατεῖς ταπεινοὶ πόδες διατηροῦσιν ἐξαιρέτου ζωηρότητος καστανὴν βαφήν, ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ λεπτομέρειαι μόλις εἰκάζονται.

Ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας καταβιβάζων ἐγγὺς τοῦ σώματος, προτείνει ἐλαφρῶς τοὺς πήχεις, κρατῶν διὰ τῶν ἄκρων χειρῶν ὀρθογώνιόν τι ἀντικείμενον, πιθανῶς ἀνοικτὸν *κύλινδρον* βιβλίου λευκοῦ χρώματος, ὅπερ ἀναγινώσκει· τῶν χειρῶν φυσικῶς διακρίνεται ἡ ἀριστερὰ καὶ ἴχνος τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς.

Ἡ κόμη αὐτοῦ ἐδηλώθη πυρρόχρους μᾶλλον, τὰ δὲ γυμνὰ τοῦ σώματος ἀπεδόθησαν δι᾽ ἐρυθρᾶς μετὰ κιτρίνης βαφῆς πρὸς δήλωσιν λογίου ἀνθρώπου (πρβλ. ἀριθμ. 9)· αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου ἐξηφανίσθησαν.

Κατωτάτω δεξιὰ αὐτοῦ ὑπάρχει κατατεθειμένον μέγα τι κρόκινον ἀντικείμενον, ἀνοικτοῦ εὐρέος στόματος, πιθανῶς ***κάλαθος*** ἢ ***κίστη*** βιβλίων.

Τὸ *δάπεδον* ἐξαφανισθὲν τὰ πολλά, ἐδηλοῦτο μέλαν, τὸ δὲ *βάθος*, πολὺ καλῶς διατηρηθὲν ἄνω ἀριστερά, ἀπεδόθη διά τινος ἰόχρου βαφῆς· ἔκ τινων κηλίδων ἐκεῖ φαινομένων, καθίσταται πιθανὸν ὅτι ἐδηλοῦντο λεπτομέρειαι τῆς αἰθούσης, ἔνθα ὑπόκειται ἡ παράστασις.

Τὸ ἔργον ἐποίήθη ἐπιμελῶς, αἱ δὲ βαφαὶ καίπερ παιπαλώδεις ἔχουσιν ἐγκαῆ ἐπιμελῶς καὶ στεροῦνται τῶν ἰχνῶν τοῦ κέστρου.

Ὅτι ταῦτα εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς ***Σικυωνίας*** ἢ τῆς ***Ἰωνικῆς*** Σχολῆς, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26· ἕνεκα τῶν σπανιωτέρων καὶ μᾶλλον χαρωπῶν χρωμάτων νομίζομεν ὅτι *Ἴων ζῳγράφος* ἐποίησε τὴν εἰκόνα.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ἐπίσης ὅτι ὁ *Ἀρισστοκλῆς* τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2 στήλης παρίστατο ὁμοίως ὡς λόγιος ἀνήρ. Ἐκ τούτου καθίσταται πιθανὸν ὅτι ὁ ἐνταῦθα *Θεύδωρος* ἦτο υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, καὶ δὴ ὁμότεχνος τῷ πατρί.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

127

Στήλη τοῦ ***Πολέμωνος*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ πέντε τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ἐλλείπει ἀποκοπὲν τὸ κάτω τέταρτον περίπου, ἐν μέρει συμπληρωθὲν διὰ γύψου, καὶ τὸ κάτω ἀριστερὸν ἥμισυ περίπου. —Ὕψος 0.798, πλάτος 0.43, πάχος 0.10.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗτινος ἱκανὸν ἀπεκόπη· ἴχνη τῶν ἐρυθρῶν πρὸς μέλανα ἐναλλασσομένων φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου διετηρήθησαν ἱκανά, παρετηρήθη δὲ μετὰ πλύσιν φθορὰ βαφῶν ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς, τῶν γραμμάτων μηδὲ μετὰ πλύσιν δειξάντων ἴχνη βαφῆς:

ΠΟΛΕΜΩΝ
-.ΛΕΜΟΚΡΑΙ...
ΕΥΡΩΠΑΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Πολέμων*** υἱὸς τοῦ ***Πολεμοκράτους***, τὴν πατρίδα ***Εὐρωπαῖος***» Τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ ἐθνικοῦ εἶναι ἀβέβαιον ἂν προέρχεται ἐξ Ω ἢ Ε.

Ἀλλὰ τὸ ἐθνικὸν πάντως δὲν ἦτο Ὠρωπαῖος, διότι εἶναι ἀπίθανος τοιαύτη ἀνάγνωσις, ἐσφαλμένη δὲ τοιαύτη γραφή.

Ἡμεῖς παρατηροῦντες τὴν τάσιν τοῦ χαράκτου τοῦ νὰ κυρτώνῃ τὰς κεραίας τῶν γραμμάτων, θεωροῦμεν, καὶ ἕνεκα τῶν ἰχνῶν τοῦ δευτέρου γράμματος, βεβαίαν τὴν ἀνάγνωσιν ***Εὐρωπαῖος***.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Εὔρωπος* ὑπῆρχον δύο πόλεις τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ Ἠμαθίᾳ χώρᾳ καὶ ποταμὸς τῆς Θεσσαλίας· ὅτι πλείστων Μακεδόνων εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, βλ. ἀριθμ. 6. 11. 16. 18. 57. 71. 82. 139. 167. 172 κλ.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς μόλις διακρίνεται ἡ ἀρχή, δι᾽ ὑπερύθρου ἴσως, ὁριζοντίου γραμμῆς δηλωθεῖσα· ἡ κατάστασις τῶν βαφῶν εἶναι μετριωτάτη:

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ οὐ μακρὰν τοῦ μέσου τῆς στήλης διακρίνεταί τις ἀμφίβολος σκιαγραφία *μορφῆς*, ὡς καθημένης σχεδὸν κατενώπιον, εἰς ἧς τὰ ἐνδύματα θὰ ἀνῆκον μέλανά τινα κάτω ἐν μέσῳ περιγράμματα καὶ ἴχνος ἐρυθρᾶς βαφῆς τῶν ποδῶν κατωτάτω ἐν μέσῳ.

Ἄνω ἐπὶ τοῦ μέσου ὑπάρχει *ἐλλειψοειδές τι ἀντικείμενον*, διὰ μελαίνης καὶ κυανῆς βαφῆς ἀποδοθέν, ὅπερ ὁμοιάζει πρὸς ἀσπίδα.

Κατὰ ταῦτα εἰκάζομεν ὅτι ἴσως παρίστατο ὁ ***Πολέμων*** ὡπλισμένος, κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἄνω τὴν ἀσπίδα· τὸ τοιοῦτον σχῆμα αὐτοῦ θὰ ἥρμοζε πρός τε τὸ ὄνομα καὶ ἴσως πρὸς τὸ πολεμικὸν ἐπάγγελμα αὐτοῦ (βλ. ἀριθ. 61 καὶ σ. 221).

Τὸ *δάπεδον* διατηρεῖ ἐλάχιστα ἴχνη πορφυρᾶς ἐξησθενημένης βαφῆς, τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος δεξιὰ μόνον διατηρηθέν, ἀπεδόθη διά τινος κροκίνης πρὸς τὸ κεραμόχρουν ἀποκλινούσης βαφῆς, ἄνευ δηλώσεως λεπτομερειῶν τοῦ μέρους, ἔνθα ὑποτίθεται ἡ παράστασις.

Ὑπ' αὐτὴν διετηρήθησαν ἴχνη κεχαραγμένου ἀβαθῶς μεγάλου γράμματος:

. . . . . . Ν . . .

ὅπερ ἴσως προέρχεται ἐξ ἐπιγραφῆς:

«**Ἑρμάου Χθο]ν[ίου**».

Τοιαύτη ὅμως ἐπιγραφή, λίαν συνήθης ἐπὶ στηλῶν ἐπιτυμβίων τῆς Λαρίσης καὶ ἄλλων Θεσσαλικῶν πόλεων, θὰ ἦτο μοναδικὴ διὰ τὰς στήλας τῶν Παγασῶν.

Ἐπί τινων τμημάτων καὶ τῆς στήλης ταύτης ὑπάρχουσι κοκκίδια ἐλαιοβαφῆς, ὡς ἐν ἀριθμ. 65.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

128

Στήλη τοῦ ***Σωκράτους*** ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα ἀκεραία πλὴν μικρᾶς κάτω δεξιὰ ἀποκοπῆς, συμπληρωθείσης διὰ γύψου. —Ὕψος 1.09, πλάτος 0.34, πάχος 0.13.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ἐλάχιστα ἀποσχισθέν, οὗτινος τὰ ἀκρωτήρια κοιλαίνονται τὰ ἔνδον, ὡς τὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 43 κλ. στηλῶν· ἐκ τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθησαν ἱκανὰ ἴχνη τῶν ἐρυθρῶν φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου, καί τις ἀμφίβολος φθορὰ βαφῶν ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

Σ Ω Κ Ρ Α Τ Η Σ
Κ Ω Ι Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ **Σωκράτης,** τὴν πατρίδα **Κῷος**». Ἡ νῆσος *Κῶς* παρῆγε μάλιστα ἰατροὺς διὰ τὸ ἐκεῖ Ἀσκληπιεῖον. Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πατρικοῦ βλ. ἀριθμ. 61· ἐπειδὴ ὑπάρχει ἱκανὸς κενὸς χῶρος μεταξὺ τῶν δύο στίχων, δὲν ἀποκλείεται τὸ ὅτι τὸ πατρικὸν ἀπεδίδετο γραπτῶς (βλ. ἀριθμ. 94).

Ὑπ᾽ αὐτὴν ἄρχεται δι᾽ ὁριζοντίου, ἐλαφρῶς κεχαραγμένης γραμμῆς, *παράστασις γραπτή,* μετριωτάτης διατηρήσεως τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται μορφὴ ἀνδρός, τοῦ **Σωκράτους,** κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον καθημένου ἐπὶ σκίμποδος ἢ βράχου.

Παρίσταται ἡρωϊκῶς γυμνός, πλὴν ἴσως βραχέος ἐνδύματος περιβάλλοντος τὸ μέσον τοῦ σώματος, καὶ ἀπεδόθη πανταχοῦ διὰ πορφυρᾶς μετὰ κροκίνης βαφῆς.

Τὸ ἀριστερὸν σκέλος προεκτείνει ἰσχυρῶς, τὸ δὲ δεξιὸν φέρει πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡς νὰ ἐξετέλει ἔργον τι καὶ ἤθελε, καίπερ καθήμενος, νὰ στηριχθῇ καλῶς.

Φαίνεται δ᾽ ὅτι καὶ τὰς χεῖρας προεκτείνει ἰσχυρῶς, προκύπτων ὀλίγον κατὰ τὸν κορμόν, πρός τι ἀντικείμενον ἐνώπιον αὐτοῦ παρὰ τὴν ἀκμὴν σχεδὸν τῆς στήλης παρασταθέν.

Τοῦτο φαίνεται ὡς **παιδίον** ὀρθὸν ἱστάμενον κατὰ τὸν δεξιὸν καί τι πλέον κρόταφον, φοροῦν βραχὺν κρόκινον χιτῶνα καὶ ἔχον τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος οἷα ὁ Σωκράτης.

Τὸ *δάπεδον* κάτω παρεστάθη κατὰ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν κυκλοτερὲς μετ᾽ ἰχνῶν κυανῆς βαφῆς, ὡς νὰ ὑπετέθη *θάλασσα,* ὁπότε ὁ Σωκράτης δέον νὰ ὑπονοηθῇ ἐντὸς λέμβου ἢ πλοίου.

Ἐκ δὲ τοῦ *βάθους* τῆς εἰκόνος οὐδὲν ἴχνος περιεσώθη, οὐδὲ *ἑρμοῦ* ἐπὶ τῆς συνήθους θέσεως.

Οἱ δὲ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

Πολλαχοῦ καὶ ἐπὶ τῆς στήλης ταύτης ὑπάρχουσι σταγονίδια κυανῆς ἐλαιοβαφῆς, ὡς ἐν ἀριθμ. 65.

129

Στήλη τῆς ***Καλλιστοῦς*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἀκεραία ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα πλὴν μικρᾶς ἐλλείψεως ἀριστερὰ κατὰ τὴν ἐπιγραφήν. — Ὕψος 0.908, πλάτος 0.32, πάχος 0.092.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ 101, οὗτινος μόνον ἴχνη τῶν πορφυρῶν καὶ μελάνων φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου καὶ φθορὰ βαφῶν τῆς ὑπ' αὐτὸ *κορωνίδος* διετηρήθησαν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν:

Κ Α Λ Λ Ι Σ Τ Ω
Ι Ρ ΙΙ Ν Α Ι Ο Υ
Σ ∟ Ι ∠ Ω Ν Ι Α

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Καλλιστὼ*** θυγάτηρ τοῦ ***Εἰρηναίου***, τὴν πατρίδα ***Σειδωνία***». Ὅτι πλείστων Φοινίκων, καὶ δὴ Σιδωνίων, εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς βλ. ἀριθμ. 107.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι ἔκτυποι *ῥόδακες*, διῃρημένοι γλυπτῶς εἰς τέσσαρα τραπεζοειδῆ πέταλα, διατηροῦντα ἴχνη ἐναλλασσομένων βαφῶν, ῥοδίνης, ὑποπρασίνης ἢ κυανῆς ,καὶ ἐρυθρᾶς ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ τῶν διακένων τῶν πετάλων.

Ὑπ' αὐτοὺς ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ὁλόκληρος διατηρηθεῖσα, ἀλλ' ἐν μετριωτάτῃ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται μόλις μορφὴ καθημένη ἴσως, ἡ ***Καλλιστώ***, κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον ἐπὶ ἕδρας ἢ κλισμοῦ, οὗτινος ἐλάχιστα ἴχνη σκοτεινῆς βαφῆς ἑνὸς τῶν ποδῶν διετηρήθησαν.

Ὅτι δ᾽ ἐφόρει ἡ Καλλιστὼ χιτῶνα ποδήρη ῥόδινον, δηλοῦσι κατωτάτω ἐν μέσῳ ὀλίγα ἴχνη τοιαύτης βαφῆς.

Ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς εἰκόνος ὑπελείφθησαν ἴχνη κιτρίνης μετὰ πορφυρᾶς βαφῆς, ἅτινα θὰ ἀνῆκον τῇ μορφῇ· τίνι ὅμως σημείῳ αὐτῆς εἶναι ἄδηλον· φαίνονται δὲ παρὰ τὴν ῥάχιν αὐτῆς ὑπάρχοντα.

Πανταχοῦ ἀλλαχοῦ τῆς παραστάσεως, ὡς καὶ ὑπ᾽ αὐτὴν ἐν μέσῳ, μόνον λευκάζουσα φθορὰ τῶν βαφῶν διετηρήθη, ἐξ ἧς οὐδὲν ἀσφαλὲς δύναται νὰ συναχθῇ.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

130

Στήλη τοῦ ***Ἀνδρονίκου*** ἐκ λιθομαρμάρου μελαντέρου, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς νεωστὶ γενομένης ἀποσχίσεως, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα. — Ὕψος 1.225, πλάτος 0.388, πάχος 0.085.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπὲν καὶ ἀποσχισθέν, οὗτινος τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων καὶ ἐπὶ τοῦ κυματίου τοῦ γείσου διετηρήθησαν ἐν μέρει· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει μέγας πορφυροῦς καρπὸς ῥοιᾶς μετρίας διατηρήσεως, ἐκφυόμενος ἐξ ἑκατέρωθεν ἓξ βραχέων, ποτὲ κυανοπρασίνων, φύλλων· διὰ τὴν σημασίαν αὐτοῦ βλ. ἀριθμ. 28.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀρκούντως βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἐλάχιστα ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ
ΧΑΙΡΗΜΟΝΟΣ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΤΗΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀνδρόνικος*** υἱὸς τοῦ ***Χαιρήμονος***, τὴν πατρίδα ***Ἀπολλωνιάτης***».

Τὸ ἐθνικὸν *Ἀπολλωνιᾶτις* εἶναι γνωστὸν ἐκ στήλης τῶν Παγασῶν ἤδη ἐκδεδομένης, καὶ *Ἀπολλωνιεὺς* ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Μελιταίας, ἔνθα πρόκειται περὶ τῆς Αἰτωλικῆς Ἀπολλωνίας κατὰ τὸν κ. Hiller von Gärtringen.

Διότι ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀπολλωνία* ὑπῆρχον πλεῖσται ἀρχαῖαι πόλεις, ὧν εἴκοσι καὶ πέντε ἀπαριθμεῖ Στέφανος ὁ Βυζάντιος, ὀνομάζων μίαν τῆς Ἀκαρνανίας καὶ οὐχὶ τῆς Αἰτωλίας. Ἴσως οἱ ἐν Παγασαῖς Ἀπολλωνιᾶται κατήγοντο οἱ πλεῖστοι ἐκ τῆς ἐν Ἰλλυρίᾳ Ἀπολλωνίας· διότι πολλῶν Ἰλλυριῶν εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. ΒΓ121.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει καλλίστης διατηρήσεως πλατεῖα πορφυρᾶ *ταινία* μετὰ σκιασμῶν διὰ μελανοπορφύρου βαφῆς καὶ μακρῶν ἄκρων, ὧν τὸ ἀριστερὸν μιμεῖται τὴν διὰ ψαλίδος γλωσσοειδῆ κοπὴν τοῦ φυσικοῦ ὑφάσματος τῆς ταινίας· ἐξαρτῶνται δ᾽ ἐκ τῶν ἄκρων κατὰ τὸ σύνηθες δύο ἐξ ἑκάστου κλωσταί, ἠνεμισμέναι κυματοειδῶς πρὸς τὸ κάτω. Διὰ τὴν σημασίαν τῆς ταινίας βλ. ἀριθμ. 6.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ μέσου ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, ἄδηλον ἂν ἐξ ἐμποτισμοῦ τῆς ταινίας προελθόντα, ἢ μᾶλλον ἐξ *ἑρμοῦ* Ἑρμοῦ Χθονίου, κατενώπιον διὰ πορφυροῦ περιγράμματος δηλωθέντος, ὡς ἐν τῇ ὑπ᾽ ἀριθμ. 117 στήλῃ· τούτου ὀλίγον τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν δῆθεν χειρῶν εἰκάζεται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰχνῶν τούτων τινὰ δύνανται νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς πορφυρᾶν ταινίαν, δι᾽ ἧς ἦτο ἀναδεδεμένος τὴν κόμην ὁ ἑρμῆς.

Συνήθως ὑπὸ τὰς ταινίας δὲν γράφεται ἑρμῆς· ὑπάρχουσιν ὅμως παραδείγματα γραφῆς αὐτοῦ, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 101.

Οἱ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἐποιήθη ἡ στήλη αὕτη, κεῖνται περὶ τὸ 217 π. Χ. ἕνεκα τῆς πλήρους ὁμοιότητος τοῦ Γ πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10)· εἶναι δὲ καὶ ἀρχαιότεροι τοῦ ἔτους τούτου κατά τι ἕνεκα τοῦ Σ.

Ἡ ἐκ Παγασῶν γνωστὴ ἐπιγραφή, περὶ ἧς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐξεδόθη ἐν Inscriptiones Graecae IX 2,1174 καὶ καταριθμεῖται ὑπὸ τοῦ κ. O. Kern ἀπιθάνως ταῖς τῆς Δημητριάδος, ὡς εἴπομεν ἐν σελ. 211. Ἡ δὲ τῆς Μελιταίας ἐξεδόθη αὐτόθι ὑπ᾽ ἀριθμ. 205.

131

Στήλη τοῦ *Ἑρμο[φίλου;* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ποιηθεῖσα ἀρχῆθεν ἐκ δύο τμημάτων, ἡρμοσμένων διὰ μολύβδου ἐντὸς δύο ὀρθογωνίων τόρμων (πρβλ. ἀριθμ. 121), ἧς διεσώθη ἀνὰ ἓν τμῆμα ἐξ ἑκατέρου· ἐλλείπει δ' αὐτῆς ἄνω καὶ κάτω ἀνὰ ἓν τρίτον περίπου τοῦ ὅλου, δεξιὰ δ' ἔχει σφυρηλατηθῆ, ἵνα ἁρμόσῃ ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ πύργου, ὡς ἡ 136. — Ὕψος 0.938, πλάτος 0.41 (τὸ ὁλικὸν θὰ ἦτο 0.44), πάχος 0.165.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον, ἐντέχνως καὶ βαθέως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6 στήλης, οὗτινος διετηρήθη ὀλίγον κάτω ἀριστερά· ἐπὶ τῶν ἀγλύφων μερῶν διακρίνονται ἱκανὰ ἴχνη παχείας καὶ παιπαλώδους κυανῆς βαφῆς, ὡς καί τινα ἴχνη τῶν πορφυρῶν φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

Ε Ρ Μ Ο . . . . .
Β Α . . . .

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Ἑρμό[φιλος;* υἱὸς τοῦ *Βα[...».*

Ὑπ' αὐτὴν διετηρήθη ὁ ἀριστερὸς *ῥόδαξ*, ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένος, φέρων ὀκτὼ πέταλα κοῖλα τὰ ἔνδον, ὧν αἱ λεπτομέρειαι ἀποδίδονται γλυπτῶς· ἦσαν δέ ποτε καὶ βεβαμμένα (πρβλ. ἀριθμ. 25), ὡς ἐκ τῆς ὑπολειφθείσης φθορᾶς τῶν βαφῶν εἰκάζομεν.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει ὡραία πορφυρᾶ *ταινία* μετὰ σκιασμῶν καὶ ζωνῶν δι' ἄλλων χρωμάτων κατὰ μίμησιν τοῦ φυσικοῦ ὑφάσματος, ἐξ οὗ κατεσκευάζοντο αἱ πραγματικαὶ ταινίαι (βλ. ἀριθμ. 6. 57 κλ.), τὰ πολλὰ ἐξαφανισθέντων, πλὴν ἰχνῶν ἐρυθρᾶς καὶ ῥοδίνης. Τὸ ἀριστερὸν ἄκρον αὐτῆς εἶναι κυκλοτερὲς καὶ φέρει νῆμα ἠνεμισμένον, τὸ δὲ δεξιὸν εὐθὺ ὡς κεκομμένον διὰ τῆς ψαλίδος, ὡς περίπου ἐν ἀριθμ. 130, καὶ ἄνευ νήματος.

Διὰ τὴν σημασίαν τῶν ταινιῶν βλ. ἀριθμ. 6· οἱ δὲ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.

132

Στήλη τῆς ***Ἀ ;]στρης*** καὶ τοῦ ***Διφίλου*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐξ ἑπτὰ τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω τέταρτον περίπου καί τι ἄνω ἀριστερὰ καὶ ἐν μέσῳ ἐλλείπει· τὸ ἐλλεῖπον κάτω συνεπληρώσαμεν διὰ γύψου, ἔτι δὲ μέρος ἐν μέσῳ, ἵνα στερεωθῶσι τὰ τμήματα. —Ὕψος 0.696, πλάτος 0.39, πάχος 0.07.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεισοειδῆ ταινίαν, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθμ. 101, ἐφ' ἧς διατηροῦνται ἴχνη μελαίνης βαφῆς ἴσως ξένης.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπάρχει ἀντὶ τῆς συνήθους γραπτῆς, ἀβαθῶς ἀνάγλυφος ὡραία *κορωνὶς* κατὰ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν (πρβλ. ἀριθμ. 69), συγκειμένη ἐκ δύο κλαδίσκων μετὰ φύλλων ἐκ τῶν ἄκρων συνερχομένων ὁριζοντίως εἰς τὸ μέσον, ἔνθα συστρέφονται ὡς εἰς ἁπλοῦν δεσμόν, ἀποκοπέντων τῶν κατ' αὐτὸν φύλλων· ὁμοιάζουσι δὲ ταῦτα πρὸς φύλλα δρυὸς καὶ θὰ ἦσάν ποτε βεβαμμένα.

Ὑπ' αὐτὴν ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

. Σ Τ Ρ Η Λ . Δ Ι ι Ω Σ
. ι Φ Ι Λ Ο < Τ Ι Β Ε Ι Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Ἄ]στρη*** θυγάτηρ τοῦ ***Λυδιέως (;)*** καὶ ὁ ***Δίφιλος*** υἱὸς τοῦ ***Τιβείου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Τὸ δεύτερον καὶ τέταρτον ὄνομα φαίνονται ξενικὰ ἐξηλληνισμένα· ἡ δὲ σχέσις τῶν προσώπων θὰ εἶναι πιθανῶς μητρὸς καὶ υἱοῦ (πρβλ. ἀριθμ. 29 κλ.), τῆς στήλης ποιηθείσης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Διφίλου, ὁπότε καὶ τὸ ὄνομα τῆς προαποθανούσης μητρὸς αὐτοῦ ἐγράφη ἐπ' αὐτῆς.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, δι' ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν ἄγραφον κάθετον πλαίσιον, οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον· ἐσώθη δ' ἐν μέρει ὁλόκληρος, ἀλλ' ἐν μετρίᾳ καταστάσει τῶν βαφῶν καὶ διακεκομμένη ἐν μέσῳ:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ οὐ μακρὰν τοῦ μέσου τῆς στήλης παρίσταται γυνή, ἡ ***Ἄστρη***, κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον καθημένη ἐπὶ ἕδρας, ἧς ὁ φαινόμενος εἷς ποὺς ἀπεδόθη διὰ βαθέως κεραμόχρου τινὸς βαφῆς καὶ περιέργως τετορευμένος ὡς σχιστὸς ἢ μετὰ χωνευτῶν τορευμάτων. Εἶναι δ' ὑπεστρωμένη ἡ ἕδρα διὰ προσκεφαλαίου ὡραίας ῥοδίνης βαθείας βαφῆς.

Φορεῖ δὲ ἡ Ἄστρη χιτῶνα, ἴσως ῥόδινον, ποδήρη, ὡς ἐκ περισωθέντων κατωτάτω ἰχνῶν εἰκάζομεν, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἱμάτιον σκοτεινοῦ μὲν χρώματος κάτω πρὸ τῆς ἕδρας, κιτρίνου δὲ ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ πλευροῦ· ἴσως λοιπὸν ἦτο πολύχρωμον τὸ ἱμάτιον (πρβλ. ἀριθμ. 55 καὶ ΒΠ115), οὗτινος ἡ διάταξις δὲν εἶναι ἐμφανής.

Ὅτι ὅμως ἔφερεν αὐτὸ ἐκ τῶν νώτων ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατερχόμενον καὶ περιβάλλον τὸ κάτω σῶμα μέχρι που τοῦ μέσου τῶν κνημῶν, δεικνύει ἡ καταβιβαζομένη ἀριστερά, κειμένη πλὴν τῆς ἄκρας χειρὸς ἐντὸς τοῦ ἱματίου, ὅπερ καὶ ἐντείνει ἐκ τοῦ βάρους (πρβλ. ἀριθμ. 20).

Ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς κεφαλῆς αὐτῆς διακρίνονται συγκεχυμένα ἴχνη πορφυρᾶς ἐξησθενημένης βαφῆς, δι' ἧς καὶ τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτῆς ἀπεδόθησαν.

Ἂν ἐπάτει τοὺς πόδας ἐπὶ ὑποποδίου, κατὰ τὸ σύνηθες, δὲν δηλοῦται· διότι ἐκεῖ ἐσώθησαν ἴχνη βαθείας κροκίνης, πορφυρᾶς καί τινος μελανοκυάνου βαφῆς, δι' ὧν καθίσταται ἄδηλον, τί ἤθελε νὰ ἀποδώσῃ ὁ ζωγράφος.

Τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα, γυμνὴν τὰ πολλά, καταβιβάζουσα ἐπίσης, προεκτείνει, ὡς κρατοῦσα σφαιρικόν τι μικρὸν ἀντικείμενον, ἴσως σφαῖραν παιδικὴν (τόπι), ἵνα δώσῃ αὐτὸ πρὸς παιδίον, τὸν ***Δίφιλον*** βεβαίως, ἀπέναντι αὐτῆς παρὰ τὴν ἀκμὴν τῆς στήλης ὀρθὸν ἱστάμενον.

Οὗτος παρίσταται κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον, φέρων τὸ

βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ δεξιὸν ὑπολείπεται ὀπίσω κεκαμμένον ὡς ἐν βαδίσματι· ἀμφότερα ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν κνημῶν.

Φορεῖ δὲ ὁ Δίφιλος βραχὺν κίτρινον τὰ ἔμπροσθεν, μέλανα τὰ ὄπισθεν χιτῶνα μέχρι που τῶν γονάτων διήκοντα, καὶ προβάλλει ἰσχυρῶς τὴν δεξιὰν κατά τι πρὸς τὰ ἄνω, ἵνα βεβαίως φθάσῃ τὴν προσφερομένην σφαῖραν, κλίνων διὰ τοῦτο τὸν κορμὸν κατά τι πρὸς τὰ ὀπίσω.

Τὴν δὲ ἀριστερὰν κατεβίβαζεν ἐπίσης, φέρων τὸν πῆχυν ὁριζοντίως οὕτως, ὥστε μόνον ἡ ἄκρα χεὶρ διακρίνεται, ἴσως κρατοῦσά τι μέλαν ἀντικείμενον.

Ἡ κόμη αὐτοῦ ἀπεδόθη πορφυρᾶ, τὰ δὲ γυμνὰ τοῦ σώματος δι' ὁμοίας ἀσθενεστέρας βαφῆς μετὰ χρήσεως καὶ βαθείας ῥοδίνης εἰς τὰς χεῖρας, περιέργως δὲ κροκίνης εἰς τὰ σκέλη.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων μορφῶν οὐδὲν πιθανώτατα ὑπῆρχε.

Τὸ ὑψηλὸν καὶ εὐρὺ *δάπεδον*, καλῶς διατηρηθέν, ἀπεδόθη δι' ἧς βαφῆς ἡ ἕδρα· ὑπετέθη ἄρα ξύλινον οὐχὶ ἐστρωμένον.

Τοῦ δὲ *βάθους* τῆς εἰκόνος ὀλίγα ἴχνη καὶ φθορὰ σκοτεινῆς βαφῆς διετηρήθησαν ἄνω δεξιὰ καὶ ἀριστερά.

Ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως τὸ ἔργον εἶναι κομψότατον καὶ χαριέστατον, ὡς ὀλίγαι στῆλαι τῆς Συλλογῆς. Αἱ δὲ βαφαὶ εἶναι ἐκτάκτως πλούσιαι καὶ αἰθέριαι, ἐνεκάησαν δ' ἐπιμελῶς.

Ὅτι ταῦτα εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς*, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26. Ἦτο δ' ἡ στήλη αὕτη ἓν τῶν ἀρίστων ἔργων, ἅτινα ἡ Σχολὴ αὕτη, εἴτε ἐν γένει παρήγαγεν ἡ Ζῳγραφικὴ ἐν Παγασαῖς.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

133

Στήλη τῆς ***Φιλίππας*** ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. —Ὕψος 0.995, πλάτος 0.438, πάχος 0.18.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον, μετρίως βαθέως καὶ ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς ὑπ᾿ ἀριθμ. 12 στήλης ἀκριβῶς· ἦτο δὲ πλουσίως καὶ κομψῶς βεβαμμένον κατὰ μὲν τὰς ἀκάνθας διὰ μελαίνης κάτω καὶ ὡραίας σπανιωτάτης πρασίνης ἄνω βαφῆς, ἐν μέσῳ διὰ πρασίνης ὁμοίας, κατὰ δὲ τὰ ἄνθη τῆς κορυφῆς καὶ τῶν πλαγίων ἄκρων διὰ μελαίνης καὶ πρασίνης, ἴσως καὶ ἄλλων βαφῶν· τὰ ἄγλυφα μέρη διετήρησαν περισσότερα ἴχνη πρασίνης καί που ἐρυθρᾶς βαφῆς, ἐν ᾧ αἱ ἐκτάκτως βαθεῖαι ἐντομαὶ ἐβάφησαν μέλαιναι.

Καὶ ἐπὶ τοῦ γείσου διετηρήθησαν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς τῆς ἄνω ταινίας, πολλὰ δὲ πρασίνης τοῦ ὑπ᾿ αὐτὴν αὔλακος καὶ τὰ πορφυρᾶ πρὸς κυανᾶ ἐναλλασσόμενα φύλλα τοῦ κυματίου μετὰ μέλανος ἐξαιρετικῶς περιγράμματος.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπάρχει γραπτὴ *κορωνίς*, ἀρχομένη ἄνω διὰ κυανῆς ὁριζοντίου ζώνης, περατουμένη δὲ διὰ πρασίνης καὶ ὑπ᾿ αὐτὴν πορφυρᾶς· τὰ μεταξὺ δὲν διετηρήθησαν πλὴν ὀλίγων μελαινῶν καὶ πολλῆς φθορᾶς βαφῶν, ἐξ ὧν φαίνεται ὅτι ἡ κορωνὶς αὕτη δὲν ἦτο τοῦ συνήθους τύπου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς, δι᾿ ἧς φαίνεται ὅτι ἐσημειώθησαν ἀρχῆθεν καὶ κατόπιν ἐγλύφησαν:

Φ Ι Λ Ι Π Π Α
Δ Ι C Ν Υ Σ Ο Κ Λ Ε Ο Υ Σ
Θ Ϝ Υ Δ Ω Ρ Ο Υ Γ Υ Ν Η

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Φιλίππα*** θυγάτηρ τοῦ ***Διονυσοκλέους, γυνὴ*** δὲ τοῦ ***Θευδώρου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65. Διὰ τὴν διαλεκτικὴν προφορὰν τοῦ ***ευ*** ἀντὶ ***εο*** βλ. ἀριθμ. 126.

Ὑπ᾿ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο λίαν ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, κοῖλοι τὰ ἔνδον· οἱ ἔξω κύκλοι εἶναι διῃρημένοι διὰ μελαινῶν γραμμῶν εἰς δέκα καὶ ἓξ πέταλα ποικίλως βεβαμμένα, ὡς ἐκ τῆς ὑπολειφθείσης φθορᾶς εἰκάζομεν (πρβλ. ἀριθμ. 25), οἱ δ᾿ ἔσω διατηροῦσιν

ἴχνη ῥοδίνης μὲν κατὰ τὴν περιφέρειαν, κιτρίνης δὲ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον βαφῆς, καὶ ὁ ὀμφαλὸς μελαίνης ἐξαιρετικῶς.

Ὑπ᾿ αὐτοὺς ἄρχεται δι᾿ ὁριζοντίου ἐλαφρᾶς χαραγῆς *γραπτὴ παράστασις*, ἧς μόλις διετηρήθη τὸ ἄνω τέταρτον περίπου ἐν μετρίᾳ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται ἡ κεφαλὴ μετὰ τοῦ λαιμοῦ γυναικός, τῆς ***Φιλίππας***, σχεδὸν κατενώπιον, φορούσης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον ἠρμένον ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς εἰς πλούσιον πέπλον· ἐγένετο δ᾿ ἐξίτηλος ἡ βαφὴ τῶν ἐνδυμάτων, ἀφήσασα λευκάζουσαν φθορὰν (πρβλ. ἀριθμ. 3).

Ἡ κόμη αὐτῆς ἐπιμελῶς ἐκτενισμένη ὑπὲρ τὸ πρόσωπον, ἀπεδόθη διὰ σκοτεινῆς βαφῆς, ἴσως καστανή, ἡ δὲ ῥὶς καὶ τὰ χείλη δι᾿ ἐρυθρᾶς διακρινομένης.

Θὰ παρίστατο δὲ καθημένη· ἀπέναντι αὐτῆς οὐδὲν ἴχνος τῆς δευτέρας μορφῆς διετηρήθη, διότι ἀπεκόπη λοξῶς ἡ στήλη ἐκεῖ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς σχεδὸν τῆς παραστάσεως.

Τὸ *βάθος* τῆς εἰκόνος ἀπεδόθη διὰ λίαν σκοτεινῆς βαφῆς, ὡς ἐπὶ εἰκόνων τῆς *Σικυωνίας Σχολῆς* (βλ. ἀριθμ. 1. 2 κλ.).

Τὸ ἔργον ἐποιήθη μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ ἐγκαυστικῆς δεξιότητος· διότι αἱ βαφαὶ ἐπίκεινται λεπτότατα καὶ ἰσχυρῶς, χωρὶς νὰ τριβῶσιν εἰς ἐσχάρας. Ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα εἶναι τῆς ***Σικυωνίας Σχολῆς***, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Βεβαιοῦται δ᾿ ὁ σχετισμὸς αὐτῆς πρὸς τοὺς *Σικυωνίους* καὶ ἐκ τοῦ ἰδιάζοντος σχήματος τοῦ Γ, ὄντος ὁμοίου πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10).

Ἐκ τούτου χρονολογεῖται ἡ στήλη ὡς ποιηθεῖσα πρὸ τοῦ 217 π. Χ., καὶ δὴ περὶ τὸ 250 π. Χ. ἕνεκα τοῦ Σ.

134

Στήλη τῆς ***Ὀλβίας*** ἐκ λιθομαρμάρου μελαντέρου, ἀκεραία ἐκ πέντε τμημάτων συναρμοσθεῖσα. — Ὕψος 1.348, πλάτος 0.468, πάχος 0.11.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα λίαν ὀξὺ μετὰ μεγάλων ὁμοίων ἀκρωτηρίων, ἅτινα διατηροῦσι τὴν φθορὰν τῶν γραπτῶν ἀνθεμοειδῶν κοσμημάτων, οἷα ἡ ὑπ' ἀριθμ. 84 στήλη· καὶ τοῦ κυματίου τοῦ γείσου διετηρήθησαν τὰ συνήθη γραπτὰ φύλλα· ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἐξαιρέτου διατηρήσεως πορφυροῦς καρπὸς ῥοιᾶς, δι' οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἀριθμ. 28.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μηδὲ μετὰ πλύσιν δειξάντων ἴχνη βαφῆς:

Ο / Β Ι Α ΔΗΜΟΣΤΡΛΤΟΥ
ΓΥΝΗ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *Ὀλβία, γυνὴ* τοῦ *Δημοστράτου*». Τὸ πατρικὸν ὄνομα αὐτῆς ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 99· διὰ δὲ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65. Τοῦ τελευταίου Α ὁ χαράκτης ἐλησμόνησε νὰ γράψῃ τὴν ἔσω κεραίαν, ἢ ἀπέδωκεν αὐτὴν διὰ βαφῆς μόνον.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει πορφυρᾶ *ταινία* ἐξησθενημένης ὀλίγον βαφῆς, ἀναδεδεμένη ἐντέχνως εἰς δεσμὸν ἐπὶ τοῦ μέσου τοιοῦτον, ὥστε αἱ θηλεῖαι νὰ ὑπερέχωσιν ὀλίγον ἑκατέρωθεν (πρβλ. ἀριθμ. 170)· τὰ ἄκρα αὐτῆς εἶναι στρογγύλα καὶ βραχέα, ἐξαρτῶνται δ' ἀπ' αὐτῶν αἱ συνήθεις κλωσταί. Διὰ τὴν σημασίαν τῶν ταινιῶν βλ. ἀριθμ. 6.

Μεταξὺ τῶν ἄκρων ὑπ' αὐτὴν ἐφαίνοντο κατὰ τὴν εὕρεσιν ἀμφίβολά τινα ἴχνη μέλανος περιγράμματος *ἑρμοῦ* Ἑρμοῦ Χθονίου, ἢ ξένα. Ὅτι ὑπὸ τὰς ταινίας δὲν γράφεται συνήθως ἑρμῆς βλ. ἀριθμ. 6 καὶ 101.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

135

Στήλη τοῦ τέκνου τοῦ *Φιλο;]ξένου* ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὰ τρία τέταρτα

καὶ πλέον κάτω ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. — Ὕψος 0.785, πλάτος 0.505 (τὸ ὁλικὸν θὰ ἦτο 0.523), πάχος 0.168.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον λίαν βαθέως καὶ λίαν ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6 στήλης· εἶναι δὲ τὸ *ἄριστον* πάντων τῶν εὑρεθέντων· τὰ γεγλυμμένα μέρη αὐτοῦ ἦσάν ποτε βεβαμμένα διὰ κυανῆς καὶ ἄλλων βαφῶν, τὰ δὲ ἄγλυφα διατηροῦσι πολὺ καλῶς λίαν παχεῖαν κυανῆν βαφήν, ἐνιαχοῦ πρὸς τὸ πράσινον ἀποκλίνουσαν ἕνεκα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ φωτός.

Καὶ τοῦ γείσου διετηρήθησαν καλῶς τὰ κοσμήματα, ἤτοι πορφυρᾶ βαφὴ τῆς ἄνω ταινίας, κυανῆ τοῦ ὑπ' αὐτὴν αὔλακος ἔμπροσθεν καὶ μέλαινα ἐξαιρετικῶς εἰς τὰς πλαγίας ἕδρας, ἐλάχιστα ἴχνη τῶν φύλλων τοῦ κυματίου καὶ ἐρυθρὰ βαφὴ πρὸς τὸ ῥόδινον ἀποκλίνουσα τῆς ὑπ' αὐτὸ ταινίας.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπῆρχε στενὴ γραπτὴ *κορωνίς*, ὡς ἐξ ὑπολειφθείσης φθορᾶς βαφῶν εἰκάζομεν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

. . . ¯ Γ Ν Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ - ἡ δεῖνα τοῦ Προ - ἢ Φιλο - κτλ.] *ξένου*».

Τὰ ὑπ' αὐτὴν ἀπεκόπησαν.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

136

Στήλη μετὰ *ταινίας* ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἧς τὸ ἄνω τρίτον καὶ κάτω τὸ αὐτὸ περίπου ἐλλείπει ἀποκοπέν· καὶ αἱ πλευραὶ αὐτῆς ἑκατέρωθεν πολλαχοῦ ἐσφυρηλατήθησαν κατὰ τὰς ἀκμάς, ὡς ἐν ἀριθμ. 131. — Ὕψος 0.515, πλάτος 0.46, πάχος 0.115.

Ἄνω διετηρήθησαν δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, διῃρημένους διὰ μελαινῶν γραμμῶν εἰς ἓξ μὲν ἢ ὀκτὼ ἔξω, τέσσαρα δ' ἔσω πέταλα, ποι-

κίλως βεβαμμένα (πρβλ. ἀριθ. 25), ἐφ' ὧν διετηρήθησαν ἴχνη ῥοδίνης καὶ ὑπερύθρου βαφῆς· ὁ ἀριστερὸς ῥόδαξ ἀπεσχίσθη τὰ ἄνω.

Ὑπ' αὐτοὺς ὑπάρχει ὡραία ἐρυθροπόρφυρος *ταινία* ἀρίστης διατηρήσεως· φέρει δύο ῥοδίνας ζώνας ὁριζοντίως ἐν μέσῳ κατὰ μίμησιν τοῦ πολυτελοῦς ὑφάσματος, ἐξ οὗ ἐποιοῦντο αἱ πραγματικαὶ ταινίαι (πρβλ. ἀριθμ. 57 καὶ 131)· ὁ δεσμὸς αὐτῆς εἶναι ἁπλοῦς, τὰ δὲ ἄκρα ἀπεκόπησαν μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τῆς στήλης.

Ἡ ταινία αὕτη εἶναι μία τῶν ἀρίστων καὶ χαριεστάτων τῆς Συλλογῆς, διετηρήσαμεν δὲ καὶ τὸ ἀποτύπωμα αὐτῆς ἐπὶ χωμάτων, ὅπου πάλαι εἶχε ῥιφθῆ· διὰ τὴν σημασίαν τῶν ταινιῶν βλ. ἀριθμ. 6.

137

Στήλη τῆς *Χαλκίδος (;)* ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου σχιστοειδοῦς, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ἐλλείπουσι τὰ δύο τρίτα περίπου κάτω ἀποκοπέντα. — Ὕψος 0.482, πλάτος 0.428, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἀναγεγλυμμένον ἐπὶ τῆς στήλης καὶ οὐχὶ αὐτοτελὲς (βλ. ἀριθμ. 122), οὗτινος ἱκανὸν ἐν μέσῳ ἀπεκόπη· τὸ τύμπανον εἶναι βεβαμμένον πορφυροῦν (βλ. ἀριθμ. 29. 148), κάλλιστα διατηρουμένης τῆς βαφῆς, ἐπὶ τοῦ μέσου δ' αὐτοῦ ἐσώθη τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένης ἀσπίδος κοίλης τὰ ἔνδον ἐν εἴδει φιάλης σπονδικῆς, ἐφ' ἧς ἐσώθησαν ὀλίγα ἴχνη ῥοδίνης βαφῆς. Τὸ ὄπισθεν τοῦ ἀετώματος γεισοπόδισμα διατηρεῖ μέλαιναν βαφήν.

Καὶ ἐπὶ τοῦ γείσου διετηρήθησαν ὀλίγα ἴχνη τῶν γραπτῶν συνήθων φύλλων τοῦ κυματίου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἀμελέστατα μετὰ πολλῆς σπουδῆς, τῶν γραμμάτων δειξάντων μετὰ πλύσιν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

Χ Α Λ . Ι <
Κ Τ Η > . . .

ἤτοι κατὰ λίαν πιθανὴν συμπλήρωσιν «ἐνθάδε κεῖται ἡ **Χαλκὶς** θυγάτηρ τοῦ **Κτήσ[ωνος**». Ὅτι ἐξ ὀνομάτων πόλεων καὶ χωρῶν ἐσχηματίζοντο κύρια, ἰδίως θηλυκά, βλ. ἀριθμ. 48. 172. *207 κλ. Διὰ δὲ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Τοῦ Η τὴν ἔσω κεραίαν παρέλιπεν ὁ χαράκτης, ἣ εἶχεν ἀποδώσει διὰ βαφῆς μόνον.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, δι' ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν ἄγραφον κάθετον πλαίσιον, οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον· διετηρήθη δὲ κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ περίπου ἐν μετρίᾳ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ οὐ μακρὰν τοῦ μέσου τῆς στήλης ὑπάρχει τὸ ἄνω ἥμισυ **μορφῆς** τρία τέταρτα κατενώπιον, ἥτις εἶναι ἀβέβαιον ἂν ἀνήκει εἰς ἄνδρα ἢ γυναῖκα.

Διότι φαίνεται μέν τις ἐξόγκωσις εἰς τὸ στῆθος, ἀλλ' αἱ χεῖρες καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐνδύσεως εἶναι ἀνδρικώτερα.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ἀχειρίδωτον σκοτεινοῦ χρώματος, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἱμάτιον ἐκ τῶν νώτων, οὗτινος τὸ ἓν ἄκρον φέρεται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατερχόμενον κατὰ τὸν ἀνδρικὸν τρόπον (πρβλ. ἀριθμ. 104 κλ.)· φέρει δὲ τοῦτο ἴχνη ῥοδίνης βαφῆς.

Ἡ κόμη αὐτῆς ἀπεδόθη βαθέως πορφυρᾶ πρὸς τὸ μέλαν ἀποκλίνουσα, καὶ φαίνεται χωριζομένη ἐν μέσῳ καὶ βαίνουσα ἑκατέρωθεν ἐπιμελῶς ἐκτενισμένη· αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου αὐτῆς ἐξηφανίσθησαν.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος ἀπεδόθησαν δι' ἐξησθενημένης πορφυρᾶς μετὰ χρήσεως καὶ βαθείας κιτρίνης βαφῆς.

Καταβιβάζει δ' ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας γυμνάς, τὴν μὲν ἀριστερὰν καθέτως παρὰ τὸ πλευρόν, τὴν δὲ δεξιὰν ἠπίως προεκτείνουσα πρὸς τὰ κάτω ὀλίγον, ὅπου καὶ τὸ βλέμμα διηύθυνε, κλίνουσα ἐλαφρῶς τὴν κεφαλήν.

Θὰ ἦτο δ' ἐκεῖ **ἑτέρα μορφὴ** ἀπολεσθεῖσα μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τῆς στήλης.

Τὸ *βάθος* τῆς εἰκόνος διατηρεῖ ἴχνη καὶ φθορὰν σκοτεινῆς βαφῆς· εἶναι δὲ ἀβέβαιον ἂν ἀπεδίδοντο λεπτομέρειαι τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑπετέθη ἡ παράστασις.

Τὸ ἔργον εἶναι τῶν λίαν ἐπιμελῶς γραφέντων καὶ ἐγκαέντων. Οἱ δὲ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.

138

Στήλη μετὰ *ταινίας* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ἄνω ἐλλείπει ὑπὲρ τὸ τρίτον τοῦ ὅλου καὶ κάτω ὀλίγον ἔτι, συμπληρωθὲν διὰ γύψου. —Ὕψος 0.628, πλάτος 0.48, πάχος 0.167.

Διετηρήθησαν ἡ ἀριστερὰ ὁριζόντιος ἔντασις μεγάλης πορφυρᾶς *ταινίας* μετὰ τῶν ἄκρων αὐτῆς, ἅτινα περιέργως στεροῦνται τῶν συνήθων ἠνεμισμένων κλωστῶν.

Ὁ δεσμὸς αὐτῆς φαίνεται ἔχων τέσσαρας θηλείας (πρβλ. ἀριθμ. 134 καὶ 170)· ἐδηλώθησαν δὲ καὶ σκιασμοὶ τῆς ταινίας ἢ ζῶναι δι' ἄλλων βαφῶν, ὡς ἐν ἀριθμ. 136, ἀλλὰ πλατύτεραι.

Περὶ τῆς σημασίας τῶν ταινιῶν βλ. ἀριθμ. 6.

139

Στήλη τοῦ ***Σωκράτους*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἧς τὸ κάτω τέταρτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη ἐν μέρει διὰ γύψου. —Ὕψος 0.811, πλάτος 0.352, πάχος 0.103.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον λεῖον, οὗτινος αἱ λεπτομέρειαι ἀπεδόθησαν γραπτῶς μόνον, ὡς τῶν ὑπ' ἀριθμ. 61. 123 κλ. στηλῶν, ἐν ᾧ γλυπτῶς ἐδηλώθη μόνον τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἄνθος μετὰ λίαν πλατέος ὀμφαλοῦ· διετηρήθησαν δ' ἐνιαχοῦ ἴχνη κυανῆς βαφῆς τοῦ ἀνθεμίου καὶ ἴσως ῥοδίνης ἐπὶ τοῦ ἄνθους.

Ἐπὶ τοῦ γείσου οὐδὲν ἴχνος τῶν γραπτῶν φύλλων τοῦ κυματίου διετηρήθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΣΩΚΡΑΤΗΣ—ΕΥΚΡΑΤΟΥ
ΜΑΚΕΔΩΝ—ΔΕΓΜΑΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Σωκράτης*** υἱὸς τοῦ ***Εὐκράτου(ς)***, τὴν πατρίδα ***Μακεδὼν*** ἐκ τῆς πόλεως (ἢ χώρας;) ***Δέγμης***». Ἡ διακριτικὴ τῶν λέξεων παῦλα ἀπαντᾷ ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ὑπ' ἀριθμ. 31 καὶ 158, πιθανῶς συγχρόνων αὐτῇ, στηλῶν.

Τοῦ δευτέρου ὀνόματος οὐδὲν ἐλλείπει ἐν τέλει· ὑπάρχουσι δὲ πλεῖστα παραδείγματα τῆς πρωτοκλίτου ἐκφορᾶς τοιούτων τριτοκλίτων (ἀριθμ. 3. 7α. 18. 49. 57. 164. 171 κλ.).

Εὑρέθη δὲ καὶ ἡ στήλη τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ *Ἀριστοβούλης* (ἀριθμ. 57), ἔνθα βλέπε τὰ περὶ τῆς ἀγνώστου πόλεως ἢ χώρας ἐν Μακεδονίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ Δέγμης.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς ἡ ἀρχὴ δηλοῦται δι' ὁριζοντίου ἐλαφρᾶς ἀσυμμέτρου χαραγῆς, ὡς ἐν ἀριθμ. 19. 133 κλ.· ἐσώθη δ' ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ παράστασις, ἀλλ' ἐν μετριωτάτῃ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται λίαν ὑψηλὸς καὶ μέγας ἀνήρ, ὁ ***Σωκράτης*** πιθανῶς, ὀρθὸς ἱστάμενος κατενώπιον μετ' ἐλαφρᾶς κλίσεως πρὸς δεξιὰ ἑαυτοῦ, στηρίζων τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ἀποσύρεται ὀλίγον κεκαμμένον παραπλεύρως ἐν ἀναπαύσει· εἶναι δὲ γυμνὰ τὰ σκέλη αὐτοῦ ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν κνημῶν· θὰ ἐφόρει δὲ ὑποδήματα ἐκεῖθεν ἀλλοίας βαφῆς (πρβλ. ἀριθμ. 29. 108 κλ.).

Φορεῖ χιτῶνα κρόκινον, βραχὺν μέχρι σχεδὸν τῶν γονάτων διήκοντα, καὶ ἐπ' αὐτοῦ χλαμύδα ἐξιτήλου βαφῆς καὶ ἀδήλου διατάξεως.

Αἱ λεπτομέρειαι τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ δὲν ἐσώθησαν, διατηρηθείσης μόνον συγκεχυμένης πορφυρᾶς βαφῆς· τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, τὰ πολλὰ ἐντὸς τῆς χλαμύδος, καταβιβάζει παρὰ τὸ ἰσχίον, ὡς στηρίζων που τὴν παλάμην, ἴσως ἐπὶ *ξίφους*.

Τὴν δὲ δεξιὰν προεκτείνει εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου χειρὸς ἑτέρας μορφῆς, ***ἀνδρὸς*** πιθανῶς, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Εὐκράτους ἢ στενοῦ συγγενοῦς.

Οὗτος διετηρήθη ὁλόκληρος καὶ παρίσταται πιθανῶς καθήμενος ἐπὶ ἕδρας ἢ κλισμοῦ, οὗτινος εἷς τῶν λεπτῶν ποδῶν βαθέως κρόκινος διετηρήθη.

Αἱ λεπτομέρειαι αὐτοῦ ἐξηφανίσθησαν, διατηρηθείσης βαθέως πορφυρᾶς βαφῆς ἐπὶ τῶν γυμνῶν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐξ ἧς συμπεραίνομεν ὅτι παρίστατο ἀνήρ.

Μόνον ἡ δεξιὰ αὐτοῦ γυμνὴ σῴζεται κάλλιον, συνημμένη εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς τοῦ προηγουμένου, ἔτι δὲ ὅμοια ἐκείνῳ ἴχνη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.

Τὸ *δάπεδον* ἐνιαχοῦ σωθὲν ἐδηλώθη πορφυροῦν, τὸ δὲ *βάθος* ἦτο ἴσως κυανοῦν κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν, ὡς δεικνύουσιν ἴχνη τῆς βαφῆς ταύτης περὶ τὸ κάτω σῶμα τοῦ Σωκράτους καὶ ἄνω μεταξὺ τῶν μορφῶν· ἀλλὰ τὰ ἴχνη ταῦτα δύνανται νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὸ φυσικὸν χρῶμα τοῦ λίθου.

Τὸ ἔργον, ἐφ᾽ ὅσον ἡ διατήρησις αὐτοῦ ἐπιτρέπει νὰ κρίνωμεν, φαίνεται ὅτι ἦτο τῶν ἐπιμελῶς γεγραμμένων καὶ καλῶς ἐγκεκαυμένων.

Οἱ δὲ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

140

Στήλη *δύο μορφῶν* ἐκ μαρμάρου χονδροκόκκου λευκοφαίου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ ἄνω ἥμισυ περίπου ἐλλείπει ἀποκοπέν. — Ὕψος 0.885, πλάτος 0.421, πάχος 0.115.

Διετηρήθη τὸ κάτω ἥμισυ σχεδὸν *γραπτῆς παραστάσεως*, γραφείσης ἐπὶ ἁδρᾶς ἐπιφανείας διὰ παχυτάτων βαφῶν, αἵτινες γενόμεναι παιπαλώδεις ἐξηφανίσθησαν τὰ πολλά· ὁμοιάζει δὲ πολὺ κατὰ τὴν τέχνην πρὸς τὴν στήλην τῆς Δορκάδος (ἀριθμ. 122) καὶ τοῦ Λυσίππου (ἀριθμ. 5), ὡς νὰ ἐποιήθησαν πᾶσαι ἐν τῷ αὐτῷ ἐργαστηρίῳ.

Ἀφίνεται δ᾽ ἑκατέρωθεν αὐτῆς ἐνιαχοῦ ἄγραφον κάθετον πλαίσιον, ἰδιαιτέρως εἰργασμένον:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται πιθανῶς *γυνή*, ἀπὸ τῆς κοιλίας τὰ κάτω σωθεῖσα, κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον καθημένη ἐπὶ ὑψηλῆς ἕδρας, ἧς μόλις εἰκάζονται οἱ πόδες

διὰ κροκίνης βαφῆς ἀποδοθέντες. Εἶναι δὲ ὑπεστρωμένη ἡ ἕδρα διὰ ῥοδίνου καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ δι᾽ ἑτέρου πρασίνου προσκεφαλαίου.

Φορεῖ δὲ χιτῶνα ποδήρη ῥόδινον, καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ σκοτεινὸν ἱμάτιον ἀδήλου διατάξεως· τοὺς πόδας φαίνεται ὅτι πατεῖ ἐπὶ ὑποποδίου, δηλωθέντος διὰ ζωνῶν ὁριζοντίων, κιτρίνης, βαθείας καστανῆς καὶ ἀνοικτῆς ἐρυθρᾶς βαφῆς· ὑπετέθη ἄρα ὡς ἔχον ὕφασμά τι ἐπάνω (πρβλ. ἀριθμ. 54).

Ἀπέναντι αὐτῆς διετηρήθησαν ἴχνη βαφῶν *ἑτέρας μορφῆς*, πιθανῶς γυναικείας, ὡς ἐξ ἰχνῶν ῥοδίνης βαφῆς καὶ τοῦ ποδήρους ἐνδύματος εἰκάζομεν· ἵσταται δὲ ὀρθὴ κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον.

Τὸ *δάπεδον* κάτω ἀπεδόθη διὰ ζωνῶν, βαθείας ἰόχρου βαφῆς, τοῦ δὲ *βάθους* οὐδὲν σαφὲς ἴχνος διετηρήθη.

Τὸ ἔργον εἶναι ἀξιολογώτατον δεῖγμα τῆς μεθόδου τῶν *Ἀθηναίων ζωγράφων*, οἵτινες προετίμων τὰς παχείας ἐξεχούσας βαφάς, καὶ ἄφινον τὰ ἴχνη τοῦ κέστρου, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26, ἀποφεύγοντες τοὺς κόπους τῆς δυσχεροῦς ἐγκαύσεως καὶ παρέχοντες ζωηρὰν ἐντύπωσιν τῶν βαφῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ θεατοῦ.

ΒΓ 141

Στήλη μετὰ *γραπτῆς παραστάσεως* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ ἄνω ἥμισυ περίπου καὶ κάτω ἐλάχιστον, συμπληρωθὲν ἐν μέρει διὰ γύψου, ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.63, πλάτος 0.373, πάχος 0.13.

Διετηρήθη τὸ κάτω ἥμισυ σχεδὸν *γραπτῆς παραστάσεως*, δι᾽ ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν κάθετον ἄγραφον πλαίσιον.

Αἱ βαφαὶ ἦσαν παχεῖαι ἐξ ἀτελοῦς ἐγκαύσεως (βλ. ἀριθμ. 140) καὶ κατέπεσον εὐχερῶς· διατηροῦνται δὲ ἴχνη ἄνω μὲν

ΒΓ Διὰ τὴν σημασίαν τῶν γραμμάτων τούτων βλ. ἀριθμ. 90.

δεξιὰ πορφυρᾶς, κάτω κυανῆς, ἐν μέσῳ μελαίνης, ἀριστερὰ κιτρίνης χρυσιζούσης καὶ βαθείας ἰόχρου.

Ἀλλ' εἶναι πᾶσαι τοσοῦτον συγκεχυμέναι, ὥστε οὐδὲν ἀσφαλὲς περὶ τῶν παρισταμένων δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ὑπάρχει ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένος *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου, νεανικοῦ, κατενώπιον δηλωθέντος· εἶναι ἱδρυμένος ἐπὶ διπλοῦ βάθρου, ἐν ᾧ αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπεδόθησαν γλυπτῶς· θὰ ἦτο δέ ποτε καὶ βεβαμμένος (πρβλ. ἀριθμ. 149. 182 κλ.).

142

Στήλη τοῦ ***Ἡράκωντος***, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ***Ἡροξένου*** καὶ τῆς μητρὸς τοῦ τελευταίου ***Κλεοῦς*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐξ ἓξ τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ἐλλείπει τὸ κάτω δεξιὸν τέταρτον περίπου ἀποκοπέν, ὅπερ συνεπληρώσαμεν διὰ γύψου. — Ὕψος 0.467, πλάτος 0.294, πάχος 0.055.

Ἐποιήθη ἐν εἴδει ναΐσκου, ὡς καὶ ἱκαναὶ ἔτι στῆλαι τῶν Παγασῶν (βλ. ἀριθμ. 125), οὗτινος αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ λεπτομέρειαι κοσμοῦνται ὡς συνήθως διὰ βαφῶν: ἡ ἄνω ταινία τοῦ γείσου διατηρεῖ πορφυρᾶν βαφήν, ἀλλ' ἀπεσχίσθη τὸ πλεῖστον μετὰ τῶν τριῶν ἐπ' αὐτῆς ὀρθοκεράμων· ἡ στέγη εἶναι ἐπικλινὴς καὶ ἦτό ποτε βεβαμμένη, τὰ δὲ λοιπὰ κοσμήματα διετηρήθησαν λίαν ζωηρὰ καὶ ὅμοια πρὸς τὰ τῆς στήλης τοῦ Στρατονίκου (ἀριθμ. 9)· μόνον ὑπὸ τὸ γεῖσον τῶν κιονοκράνων ὑπάρχει ἰδιάζουσα *κορωνὶς* κυανῆ, δεξιὰ κάλλιον σωθεῖσα.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς παραστάδος, ὡς ἐν ἀριθμ. 1 (σελ. 219), κατωτάτω, ὑπάρχει *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου μέλανος περιγράμματος, ἑστυκότος καὶ ἐπὶ βραχέος στενοῦ βάθρου ἱδρυμένου, κατὰ τὸν ἀριστερὸν πιθανῶς κρόταφον, οὗτινος ἡ κόμη εἶναι ἀναδεδεμένη διὰ πορφυρᾶς ταινίας, ἧς τὰ ἄκρα διακρίνονται κατερχόμενα πρὸ τῶν ὤμων.

Κατὰ τὸ σύνηθες ἐγράφη ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ πρώτου ἀποθανόντος Ἡράκωντος, δι' ὃν ἐποιήθη ἡ στήλη, βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΗΡΑΚΩΝ ΗΡΟΞΕΝΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ **Ἡράκων** υἱὸς τοῦ **Ἡροξένου**». Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 65.

Τὸ ἐντὸς βάθυσμα κατέχεται ὑπὸ *γραπτῆς παραστάσεως*, δι' ἣν ἀνωτάτω εἶχεν ἀφεθῆ κενὸς χῶρος, ὡς ἐν τῇ στήλῃ τοῦ Στρατονίκου (ἀριθμ. 9)· ἐπ' αὐτοῦ ἐχαράχθη μετὰ τὸν θάνατον τῶν λοιπῶν ἀτόμων τῆς οἰκογενείας, ὑπὸ τῆς αὐτῆς πιθανῶς χειρὸς δι' ὁμοίων γραμμάτων, διατηρούντων πολλὰ ἴχνη μελαίνης ἐπίσης βαφῆς, ἡ ἐπιγραφή:

ΗΡΟΞΕΝΟΣΗΡΑΚΩΝΤΟΣ
ΚΛΕΩΔΗΜΟΚΛΕΟΥΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ **Ἡρόξενος** υἱὸς τοῦ **Ἡράκωντος** καὶ ἡ **Κλεὼ** θυγάτηρ τοῦ *Δημοκλέους*». Καὶ τούτων ἐλλείπει τὸ ἐθνικόν, εἴτε ἐλλείψει χώρου (πρβλ. τὰ ἐν σελ. 123-124 καὶ 131 λεχθέντα περὶ τῆς «*στενοχωρίας τοῦ ὑποκειμένου πίνακος*»), εἴτε ἄλλως. Ἡ σχέσις τοῦ δευτέρου εἶναι προφανῶς υἱοῦ τοῦ πρώτου, τῆς δὲ Κλεοῦς πιθανώτατα συζύγου τοῦ Ἡράκωντος.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις* μετρίας διατηρήσεως τῶν βαφῶν, αἵτινες συγκολληθεῖσαι πάλαι μετὰ κόνεως καὶ παχεῖαι οὖσαι, πίπτουσιν εὐχερῶς:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διετηρήθη κεφαλὴ κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον μορφῆς γυναικείας πιθανῶς, τῆς **Κλεοῦς** ἄρα, ὡς συμπεραίνομεν ἐξ ἰχνῶν ποδήρους χιτῶνος καὶ ἱματίου, ἔτι δ' ἐκ τῶν ἄκρων ποδῶν, πατούντων ἐπὶ κιτρίνου ὑποποδίου· παρίστατο ἄρα καθημένη.

Ἀπέναντι αὐτῆς παρίσταται ἀνήρ, ὁ **Ἡράκων**, τρία τέταρτα

σχεδὸν κατενώπιον, ὀρθὸς ἱστάμενος καὶ φέρων τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ἀποσύρεται παραπλεύρως ὀλίγον κεκαμμένον, ὡς ἐν ἀναπαύσει.

Φορεῖ χιτῶνα δυσδιακρίτου βαφῆς, καὶ πλούσιον ἱμάτιον ἢ χλαμύδα σκοτεινῆς βαφῆς, πιθανῶς δὲ κυνῆν (σκούφια) ἐπὶ τῆς κεφαλῆς (πρβλ. ἀριθμ. 28. 61 κλ.), καὶ ἔχει τοὺς πόδας ἐντὸς μελάνων ὑψηλῶν ὑποδημάτων, ἅτινα φθάνουσι μέχρι που τοῦ μέσου τῶν κνημῶν.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐδηλώθησαν διὰ βαθείας πορφυρᾶς βαφῆς, ἀθλητικὰ καὶ ὀγκώδη.

Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτοῦ δὲν διακρίνεταί που· ἴσως κατεβιβάζετο κατὰ μῆκος τοῦ σώματος.

Τὴν δὲ δεξιὰν φαίνεται ὅτι προεκτείνει εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου τῆς Κλεοῦς.

Περιέργως ἡ μορφὴ τοῦ υἱοῦ αὐτῶν Ἡροξένου δὲν διακρίνεταί που· ἢ λοιπὸν θὰ ἀπέθανε παιδίον μικρόν, ἢ ἐγράφη μεταξὺ τῶν δύο τούτων μορφῶν καὶ ἐξηφανίσθη.

Τὸ *δάπεδον* τῆς παραστάσεως κάτω δὲν διετηρήθη, τὸ δὲ *βάθος* ἐδηλώθη ἰόχρουν βαθὺ καὶ σῴζεται ἐνιαχοῦ καλῶς.

Τὸ ἔργον ἐποιήθη ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας· ἰδίως αἱ βαφαὶ δὲν παρεσκευάσθησαν προσηκόντως ἀναμεμιγμέναι μετὰ κηροῦ, οὐδ᾽ ἐνεκάησαν ἐντέχνως, οὕτω δ᾽ ἐπίκεινται παχεῖαι, καὶ ῥαγεῖσαι εἰς ἐσχάρας, πίπτουσιν εὐχερῶς. Διακρίνονται δὲ καὶ τὰ ἴχνη τοῦ κέστρου ἢ καυτηρίου, δι᾽ οὗ ἐπεστρώθησαν μετὰ τὴν ἔγκαυσιν.

Πάντα ταῦτα χαρακτηρίζουσι τὴν μέθοδον τῶν *Ἀθηναίων ζῳγράφων*, οἵτινες ἐποίουν τοιαύτας εὐθηνὰς στήλας, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Οἱ δὲ χρόνοι τῆς στήλης φαίνονται ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ ω λίαν μεταγενέστεροι· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὰ λοιπὰ γράμματα δὲν εἶναι νεώτερα τοῦ 150 π. Χ., ἡ δὲ γραφὴ τοῦ ω οὕτως ἦτο δυνατὸν νὰ ἐποιήθη κατὰ μίμησιν τοῦ χειρογράφου, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 66, οἱ χρόνοι αὐτῆς κεῖνται μεταξὺ 200 - 150 π. Χ.

143

Στήλη ***δύο μορφῶν*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς ἱκανὸν ἄνω καὶ ὀλίγον κάτω ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.537, πλάτος 0.523, πάχος 0.07.

Ἐποιήθη ἐν εἴδει ναΐσκου, ὡς ἡ 142, ἀλλ' ἀπεσχίσθη οἰκτρῶς τὰς παραστάδας ἑκατέρωθεν διὰ σφυρηλασίας.

Ἐν τῷ βαθύσματι διετηρήθη κατὰ τὸ δεξιὸν μάλιστα ἥμισυ *γραπτὴ παράστασις*, ἧς αἱ βαφαὶ εἶναι παχεῖαι καὶ παιπαλώδεις, ὡς ἐν ἀριθμ. 140 κλ., διὰ τοὺς ἐκεῖ σημειωθέντας λόγους· διετηρήθησαν δὲ μετρίως:

Κατὰ τὸ μέσον τῆς στήλης φαίνεται ὅτι παρίσταται ***γυνή,*** καθημένη κατενώπιον ἐπὶ ἕδρας, ἧς ἐνιαχοῦ διακρίνονται κρόκινα ἴχνη, ὑπεστρωμένης διὰ ῥοδίνου προσκεφαλαίου.

Φορεῖ χιτῶνα ποδήρη ῥόδινον, καὶ ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἐφόρει ἱμάτιον ἐξίτηλον γενόμενον.

Πατεῖ δὲ τοὺς πόδας ἐπὶ ὑποποδίου, μελάγχρου δηλωθέντος, τὰ δὲ ἄνω διὰ ζώνης καστανῆς καὶ ὑπ' αὐτὴν δι' ἑτέρας ἐξαφανισθείσης, ὡς ἐν ἀριθμ. 140.

Ἡ κόμη αὐτῆς ἐδηλώθη ὑποπόρφυρος, αἱ δὲ λοιπαὶ λεπτομέρειαι τῆς κεφαλῆς ἐξηφανίσθησαν· φαίνεται ὅτι στρέφει αὐτὴν ἀριστερὰ ἑαυτῆς πρός τινα ***νεανίαν,*** ἐνώπιον αὐτῆς παρὰ τὸ δεξιὸν τέρμα τῆς στήλης ὀρθὸν ἱστάμενον.

Παρίσταται δ' οὗτος κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον, καὶ φορεῖ χιτῶνα πορφυροῦν, βραχύν, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν· καὶ τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ ἡ κόμη ἐδηλώθησαν ὁμοίως πορφυρᾶ· ἔχει δὲ πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν νεανίαν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 98 στήλης, πρὸς ἣν ἡ ἐν λόγῳ καὶ κατὰ τὴν τέχνην στενῶς ὁμοιάζει.

Προεκτείνει δὲ ἠπίως τὰς χεῖρας ὁ νεανίας, ὡς κρατῶν τι ἴσως μεταξὺ αὐτῶν (βιβλίον;) πρὸς ὃ καὶ τὸ βλέμμα διευθύνει δι' ἐλαφρᾶς κλίσεως τῆς κεφαλῆς (πρβλ. ἀριθμ. 126).

Τοῦ *δαπέδου* ὀλίγα ἴχνη πορφυρᾶ καὶ μέλανα διετηρήθησαν, τὸ δὲ *βάθος* ἄνω δεξιὰ ἐδηλώθη βαθὺ πορφυροῦν, καὶ ἑκατέ-

ρωθεν ῥόδινον· ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ἀπεδίδοντο λεπτομέρειαι τοῦ δωματίου, ἔνθα ὑπετέθη ἡ σκηνή.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν διετηρήθη κενὸν ἄγραφον διάστημα ἐξαιρετικῶς πολὺ (πλέον τῶν 0.09).

144

Στήλη τῆς *Μνησοῦς* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρῶν ἀποσχίσεων, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα. — Ὕψος 1.205, πλάτος 0.365, πάχος 0.11.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποσχισθέν, ἐν μέρει κατὰ τὴν ἐξεργασίαν αὐτὴν τῆς στήλης (πρβλ. ἀριθμ. 47. 170 κλ.), διότι ἴχνη τῆς μαρμαρώδους λιθοκόλλης διακρίνονται ἐπὶ τοῦ μέσου ἀκρωτηρίου. Αἱ συνήθεις γραπταὶ λεπτομέρειαι διετηρήθησαν καλῶς: ἰδιάζουσα εἶναι ἡ ἀπόδοσις τῶν φύλλων τοῦ ἔσω γεισοποδίσματος τῶν λοξῶν πλευρῶν τοῦ πλαισίου διὰ πορφυρᾶς καὶ κροκίνης βαφῆς, δι᾽ ὧν καὶ τοῦ κυματίου τοῦ γείσου τὰ φύλλα ἀπεδόθησαν, τῆς δὲ κάτω ταινίας τὰ αὐτὰ διὰ κυανοπρασίνης.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων τὴν μέλαιναν αὐτῶν βαφήν:

Μ Ν Η Σ Ω
Ι Ε Ρ Ω Ν Υ Μ Ο `
Κ Υ Ρ Η Ν Α Ι Λ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *Μνησὼ* θυγάτηρ τοῦ *Ἱερωνύμου*, τὴν πατρίδα *Κυρηναία*». Ἡ *Κυρήνη* ἦτο σπουδαιοτάτη ἑλληνικὴ πόλις τῆς Λιβύης ἢ Κυρηναϊκῆς, ἀποικία τῶν Θηραίων.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἰσχυρῶς ἔκτυποι ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους μετ᾽ ὀμφαλοῦ, φέροντος πέριξ πορφυρᾶν βαφήν· ὁ ἔσω κύκλος ἦτο διῃρημένος διὰ μελαινῶν γραμμῶν εἰς πέταλα, ποικίλως βεβαμμένα (πρβλ.

ἀριθμ. 25), ἐν ᾧ ὁ ἔξω ἦτο ὅλος βεβαμμένος διὰ κροκίνης πιθανῶς βαφῆς.

Ὑπ' αὐτοὺς ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, τὰ πολλὰ ἐξαφανισθεῖσα:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται γυνή, ἡ ***Μνησώ***, κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον μεγαλοπρεπῶς καθημένη ἐπὶ ἕδρας, ἥτις ἔχει κατὰ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν τοξοειδεῖς μακροὺς πόδας, κροκίνους δηλωθέντας, ὡς αἱ Ἀττικαὶ ἕδραι τῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων· ὁμοιάζει δ' οὕτως ἡ ἐν γένει στάσις τῆς Μνησοῦς πρὸς τὸ ὡραῖον ἄγαλμα τῆς λεγομένης *Ὀλυμπιάδος*.

Αἱ λεπτομέρειαι τῶν ἐνδυμάτων αὐτῆς ἐξηφανίσθησαν, ἐν γένει δ' ὑπελείφθη λευκάζουσα σκιαγραφία τῆς μορφῆς, ἣν ἀφῆκαν αἱ ἐκπεσοῦσαι βαφαὶ ἐν εἴδει ἀποτυπώματος, ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς ἐγκαύσεως (πρβλ. ἀριθμ. 120).

Μόνον τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς διετήρησαν ἐξησθενημένην πορφυρᾶν βαφήν, ἥτις ἴσως ἀνῆκεν εἰς τὸ ἱμάτιον αὐτῆς, ἠρμένον ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐν εἴδει πέπλου, καίτοι πορφυροῦν ἱμάτιον διὰ γυναῖκα θὰ ἦτο σπανιωτάτη ἐξαίρεσις.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα φαίνεται ὅτι ἔφερεν ἐγγὺς τῆς σιαγόνος, ὡς ἡ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 125 στήλης· τὴν δὲ ἀριστερὰν κατεβίβαζε καὶ προεξέτεινεν ἠπίως.

Ἀπέναντι καὶ λίαν ἐγγὺς αὐτῆς ὑπάρχουσιν ἴχνη ἀσθενοῦς πορφυρᾶς καὶ φθορὰ κιτρίνης βαφῆς, αἵτινες θὰ ἀνῆκον εἰς ***δευτέραν μορφήν***, ἧς μόνον τὸ ἄνω ἥμισυ ἐφαίνετο, διότι τὸ λοιπὸν ἐκαλύπτετο ὑπὸ τοῦ προτεθειμένου σώματος τῆς Μνησοῦς.

Οὕτω δέον νὰ ὑποθέσωμεν τὴν ὕπαρξιν καὶ *τρίτης μορφῆς* ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ, ἔνθα πολὺς κενὸς χῶρος ὑπολείπεται.

Τὸ *δάπεδον*, ὑψηλὸν καὶ πλατὺ ἐπιμελῶς δηλωθέν, διατηρεῖ ἴχνη βαθείας ῥοδίνης πρὸς τὸ ἐρυθρὸν ἀποκλινούσης βαφῆς, τοῦ δὲ *βάθους* ἀνωτάτω δεξιὰ διακρίνεται φθορὰ ἀδήλου βαφῆς.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ οὐδὲν ἴχνος ὑπάρχει τοῦ ἐκεῖ ἀναμενομένου *ἑρμοῦ*.

Ἡ στήλη αὕτη φαίνεται μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ ἀκριβείας, ἔτι δ' ἐγκαυστικῆς δεινότητος ποιηθεῖσα.

Οἱ δὲ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη, κεῖνται πρὸ τοῦ 300 π. Χ.

145

Στήλη *δύο παιδίων* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ ἄνω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν, ἀπεσχίσθη δέ τι καὶ κατωτάτω. —Ὕψος 0.488, πλάτος 0.324, πάχος 0.09.

Διετηρήθη τὸ κάτω ἥμισυ σχεδὸν *γραπτῆς παραστάσεως*, καλῆς διατηρήσεως τῶν βαφῶν· ἀφίνεται δ' ἑκατέρωθεν αὐτῆς κάθετον ἄγραφον πλαίσιον, ὅπερ κατὰ τὰς ἀκμὰς εἶναι λεῖον ἐπίτηδες εἰργασμένον:

Περὶ τὸ μέσον διετηρήθη τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος ***νεανίσκου***, ὀρθοῦ ἱσταμένου τρία τέταρτα περίπου κατενώπιον· τὸ βάρος τοῦ σώματος φέρει ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους πατοῦντος δι' ὅλου τοῦ πέλματος, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ἀποσύρεται πρὸς τὰ ὀπίσω κατενώπιον δηλωθέν, ὡς ἀναπαυόμενον καὶ πατοῦν διὰ τοῦ προσθίου τοῦ πέλματος.

Ἐφόρει πιθανῶς βραχὺν χιτῶνα, μὴ διακρινόμενόν που, καὶ μακρὰν χλαμύδα βαθέως ῥοδίνου πρὸς τὸ τεφρὸν ἀποκλίνοντος χρώματος, ἧς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον καταπίπτει εὐρέως μέχρι τῶν ἀστραγάλων· ἡ βαφὴ αὐτῆς συνεχύθη νεωστὶ ἐξ ἐπιθέσεως χειρὸς ἐργάτου ἢ ἐπισκέπτου, ὡς ἐν ἀριθ. 29. 114.

Φορεῖ δὲ καὶ πέδιλα πορφυρᾶ μεθ' ὑποκιτρίνων καττυμάτων, καὶ καλτίους λευκοτέφρους· στερεοῦνται δὲ ταῦτα ἐπὶ τοῦ ποδὸς καὶ τῆς κνήμης δι' ἱμάντων πορφυρῶν, διασταυρουμένων πυκνῶς καὶ λίαν χαριέντως, καὶ περιειλιγμένων περὶ τὸν πόδα καὶ τὴν κνήμην μέχρι τοῦ μέσου αὐτῆς.

Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτοῦ δὲν διακρίνεταί που· φαίνεται ὅτι κατεβίβαζεν αὐτὴν ἐντὸς τῆς χλαμύδος.

Τὴν δὲ δεξιὰν προεκτείνει, ἄδηλον ἂν πρὸς χειραψίαν μεθ' ***ἑτέρας μορφῆς***, ἢ ἵνα στεφανώσῃ, ὡς ὁ Μηνόφιλος (ἀριθμ. 26), ***ἑρμῆν*** Ἑρμοῦ, ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρασταθέντα.

Ἐνταῦθα διακρίνεταί τι ὡς κυβικὸν βάθρον ὑπόμελαν μετὰ σκιασμῶν, καὶ εἰκάζεται μέρος τῆς ἀντηρίδος διὰ λευκῆς καὶ ῥοδίνης παχείας βαφῆς ἀποδοθείσης, ὅπερ εἶναι σχεδὸν μοναδικὸν ἐν ταῖς παραστάσεσιν ἑρμῶν (πρβλ. ἀριθμ. 47). Διὰ τοῦτο εἶναι ἀμφίβολος ὀλίγον ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ.

Ὄπισθεν τοῦ νεανίσκου προσέρχεται *παιδίον*, νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον παρασταθέν· στηρίζει τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, καίπερ κεκαμμένου ὀλίγον, καὶ φέρει τὸ ἀριστερὸν ὄπισθεν ὡς ἐν βαδίσματι.

Φορεῖ χιτῶνα ἡμιχειρίδωτον, λευκὸν ἴσως καὶ βραχύν, μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν διήκοντα, καὶ ὁμοίαν τῷ προηγουμένῳ χλαμύδα, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου πεπορπωμένην καὶ ἐκ τῶν ὄπισθεν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἐρριμμένην· κατέρχεται δ' αὕτη λοξῶς πρὸς τὰ ὀπίσω ἠγμένη, διότι ὤθησεν αὐτὴν ὁ ἀγκὼν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ παιδίου, ἣν καταβιβάζει στηρίζον ἐπὶ τοῦ ἰσχίου.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐκτείνει, ἔχον τὸν βραχίονα προσκεκολλημένον παρὰ τὸ πλευρόν, ὡς πράττουσι τὰ παιδία, ὅταν ὁμιλῶσι· φαίνεται δ' ὅτι ἐκράτει κυκλικόν τι ἀντικείμενον, ἴσως στέφανον πρὸς στέψιν τοῦ ἑρμοῦ.

Αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐξηφανίσθησαν, ἡ δὲ κεφαλὴ καὶ τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος ἀπεδόθησαν διὰ βαθείας πορφυρᾶς βαφῆς.

Τὸ *δάπεδον* ἐδηλώθη διὰ παχείας τεφρᾶς βαφῆς μετὰ μελάνων καὶ βαθυκυάνων σκιασμῶν, καὶ φαίνεται ὅτι παρίστατο τὸ ὕπαιθρον (πρβλ. ἀριθμ. 26. 55. 125 κλ.).

Τοῦ δὲ *βάθους* διετηρήθησαν ἐνιαχοῦ ἐλάχιστα ἴχνη ῥοδίνης καὶ τεφρᾶς βαφῆς, πρὸς δήλωσιν ὑπαίθρου ἐπίσης.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐπὶ τῆς συνήθους θέσεως οὐδὲν ἴχνος ἑρμοῦ διετηρήθη· ἐκ τούτου καθίσταται πιθανὸν τὸ ὅτι ὁ ἑρμῆς ἐγράφη ἐντὸς τῆς παραστάσεως.

Τὸ ἔργον ἐποιήθη μετ' ἐπιμελείας καὶ κομψότητος, μετ' ἀρκούσης δὲ δεξιότητος περὶ τὴν ἔγκαυσιν τῶν βαφῶν, αἰτι-

νες καίπερ παχεῖαι καὶ διερρηγμέναι εἰς ἐσχάρας, παρέχουσιν εὐάρεστον ὄψιν· ταῦτα εἶναι χαρακτηριστικὰ τῶν ***Ἀθηναίων ζωγράφων*** (βλ. ἀριθμ. 26).

Ὁμοιάζει δὲ πολὺ ἡ στήλη αὕτη πρὸς τὴν τοῦ Ἀδύμου (ἀριθμ. 60), ὡς νὰ ἐποιήθησαν ἀμφότεραι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου.

146

Στήλη ***τριῶν μορφῶν*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς κάτω μὲν ἐλλείπει ὀλίγον, ἐν μέρει συμπληρωθὲν διὰ γύψου, ἄνω δὲ τὰ δύο τρίτα σχεδὸν τοῦ ὅλου. — Ὕψος 0.42, πλάτος 0.364, πάχος 0.095.

Διετηρήθησαν τὰ κάτω δύο τρίτα περίπου *γραπτῆς παραστάσεως*, ἀρκούντως καλῆς διατηρήσεως τῶν βαφῶν:

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ***γυνή***, ἡ ἀποθανοῦσα, κατὰ τὸν δεξιὸν καί τι πλέον κρόταφον καθημένη ἐπὶ πολυτελοῦς ἕδρας, ἧς οἱ δύο φαινόμενοι πόδες ἀπεδόθησαν διὰ κροκίνης καὶ κεραμόχρου βαφῆς, κομψῶς τετορευμένοι καὶ ἐσκιασμένοι, ὡς περίπου οἱ τῆς Ἀρχιδίκης (ἀριθμ. 20), ἄνω μὲν χονδροὶ κυλινδρικοί, ἐν μέσῳ μετὰ τριῶν σφονδυλωτῶν τορευμάτων, κάτω λεπτυνόμενοι καὶ κατωτάτω ἐξωγκωμένοι· τὸ κάθισμα αὐτῆς ὑποκάτω ἐδηλώθη ὡς διακρινόμενον ἐν μέρει, λίαν φυσικῶς καὶ ἀκριβῶς. Εἶναι δὲ ὑπεστρωμένη ἡ ἕδρα διὰ προσκεφαλαίου καὶ ἔχει εὐθὺ νῶτον, ὡς ἡ τῆς Ἀρτεμισίας (ἀριθ. 27), ἔτι δὲ ὑποπόδιον συνεχές, ἡρμοσμένον κατωτάτω.

Ἡ γυνὴ ἐσώθη ἀπὸ τοῦ στήθους τὸ κάτω σῶμα· φορεῖ χιτῶνα ποδήρη δι᾽ ὡραίας ῥοδίνης βαφῆς ἀποδοθέντα, καὶ ἱμάτιον κυανῆς ἐξιτήλου βαφῆς, μέλανος περιγράμματος καὶ πτυχῶν, ὅπερ καλύπτει τὸ κάτω σῶμα μέχρι που τοῦ μέσου τῶν κνημῶν, κομψῶς περιστρεφόμενον καὶ περιβάλλον τὸ σῶμα.

Τοὺς πόδας πατεῖ ἐπὶ ἰδιάζοντος πλατέος ὑποποδίου, ὑποκιτρίνου μὲν κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ὄψιν, πορφυροῦ δ᾽ ἔσω.

Ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῆς διακρίνεται μόλις ἡ ἄκρα δεξιά, ἣν ἐξέτεινεν ἠπίως εἰς θωπείαν τοῦ πήχεως τῆς ὁμωνύμου

χειρὸς ***ἀνδρὸς*** μεγάλων διαστάσεων ἐνώπιον αὐτῆς ὀρθοῦ ἱσταμένου, τρία τέταρτα περίπου κατενώπιον παρασταθέντος.

Στηρίζει δὲ οὗτος τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν ἀποσύρεται παραπλεύρως, πατοῦν ἐν ὄψει κατενώπιον διὰ τοῦ προσθίου τοῦ πέλματος.

Φορεῖ χιτῶνα πλούσιον, βραχύν, ἡμιχειρίδωτον, ἐξιτήλου ἀνοικτῆς βαφῆς μετὰ χειρίδων καὶ παρυφῆς βαθέως κροκίνων, μέχρι που τοῦ μέσου τῶν μηρῶν διήκοντα, καὶ πλουσίαν ἐπίσης χλαμύδα, ἐρριμμένην ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ κατερχομένην πρὸς τὸ ὁμώνυμον πλευρόν, χρώματος καστανοῦ.

Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτοῦ καταβιβαζομένη καὶ κεκαμμένη, κεῖται ὑπὸ τὴν χλαμύδα, ἐκφαινομένης τῆς ἄκρας χειρός, ἥτις φαίνεται ὅτι κρατεῖ τι, πιθανῶς αὐτὴν τὴν χλαμύδα.

Τὴν δὲ δεξιὰν γυμνὴν καὶ κατὰ τὸν πῆχυν μόνον σωθεῖσαν, προεκτείνει ὁριζοντίως πρὸς τὴν γυναῖκα, πιθανῶς οὐχὶ εἰς χειραψίαν, ἀλλ᾽ εἰς θωπείαν τοῦ προσώπου αὐτῆς· διότι κεῖται ἐγγύτατα αὐτοῦ· ὑπάρχουσι δὲ ὄντως ὡραῖα ἐπιτύμβια ἀνάγλυφα ἐν Ἀθήναις μάλιστα, ἐν οἷς μία μορφὴ θωπεύει τὴν κάτω σιαγόνα τῆς ἑτέρας πρὸς ἔνδειξιν τρυφερωτάτης οἰκειότητος· καὶ σήμερον διατηρεῖται ἐν Ἑλλάδι τὸ ἔθιμον τοῦτο.

Τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπεδόθησαν διὰ πορφυρᾶς βαφῆς, πρὸς τὸ ἐρυθρὸν ἀποκλινούσης, μετὰ χρήσεως καὶ κιτρίνης.

Ὄπισθεν τοῦ ἀνδρὸς προσέρχεται ***μικρὸς παῖς,*** δοῦλος, κατενώπιον δηλωθεὶς πλὴν τῆς κεφαλῆς, ἣν στρέφει πρὸς τὸν δεσπότην αὐτοῦ, παρασταθείσης κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον.

Τὰ σκέλη φέρει ὡς ὁ ἀνήρ· φορεῖ δὲ χιτωνίσκον κροκωτόν, ἡμιχειρίδωτον, καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ χιτῶνα ἀχειρίδωτον, ἢ μικρὰν χλαμύδα ὑπομέλαιναν ἐν εἴδει ἐσθῆτος (κοινῶς γελέκι), στενῶς ἐπικειμένην καὶ μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν μηρῶν διήκουσαν.

Ἡ κόμη αὐτοῦ ἀπεδόθη μέλαινα, αἱ δὲ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου ἐξηφανίσθησαν· τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος ἐδηλώθησαν οἷα τοῦ ἀνδρός.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα καταβιβάζει καθέτως παρὰ τὸ πλευρὸν καί τι ἔξω αὐτοῦ, φαίνεται δ᾽ ὅτι οὐδὲν ἐκράτει, ἀλλ᾽ ἠκο-

λούθει ἁπλῶς τῷ κυρίῳ αὐτοῦ· τὴν δὲ ἀριστερὰν εἶχε παρὰ τὸ ἰσχίον· ἀλλ' ἐκεῖ καὶ μέχρι τοῦ στήθους συνεχύθη ἡ βαφὴ ἐξ ἐπιθέσεως χειρὸς ἐργάτου, ὡς ἐν ἀριθμ. 145 κλ.

Τὸ *δάπεδον*, κατὰ τὸ ἀριστερὸν μόνον ἥμισυ σωθέν, ἀπεδόθη διά τινος καστανῆς βαφῆς, ἐξιτήλου γενομένης· φέρει δὲ ὁριζοντίους ἀτάκτους γραμμὰς ὑπὸ τὴν ἕδραν, πρὸς δήλωσιν προοπτικὴν αὐτῆς καὶ τῆς σκιᾶς, ἣν ὑποτίθεται ῥίπτουσα.

Τὸ δὲ *βάθος* τῆς εἰκόνος, ἐνιαχοῦ σωθέν, τὰ πολλὰ ἐξίτηλον, φαίνεται ὅτι ἀπεδίδετο διὰ ῥοδιζούσης τινὸς βαφῆς.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ὑπάρχει *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου, διὰ μέλανος περιγράμματος κατενώπιον ἐπιπολαίως δηλωθείς· ἐσώθη δὲ τὸ ἄνω ἥμισυ αὐτοῦ, καὶ τοῦτο τὰ πολλὰ ἐξαφανισθὲν ἐκ σφυρηλασίας, πάλαι γενομένης ὑπὸ τῶν θραυσάντων τὴν στήλην.

Τὸ ἔργον ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως εἶναι ἐμφανῶς ἓν τῶν ἀρίστων τῆς Συλλογῆς, καίτοι ἐσώθη ἐν οὐχὶ καλῇ καταστάσει καὶ ἀτελές: ἡ διάταξις τῆς καθημένης γυναικὸς εἶναι ἐξαίρετος, ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἀνδρικὴ καὶ μεγαλοπρεπής, ἀλλὰ φυσικὴ καὶ ἀπροσποίητος στάσις τοῦ ἀνδρός.

Αἱ πλούσιαι λεπτομέρειαι τῶν ἐνδυμάτων ἀπεδόθησαν ἄνευ σφάλματος μετὰ πολλῆς φυσικότητος καὶ ἀκριβείας.

Καὶ ἐξ ἀπόψεως τεχνικῆς τῆς ἐκλογῆς τῶν βαφῶν καὶ τῆς λίαν ἐπιμελοῦς ἐγκαύσεως αὐτῶν ἡ στήλη ὑπερέχει πλείστων τῆς Συλλογῆς, ἐρχομένη εἰς τὴν πρώτην γραμμήν· διότι αἱ βαφαὶ ἐπίκεινται λεπταὶ καὶ εἶναι ἰσχυρῶς συγκεκολλημέναι ἐπὶ τοῦ μαρμάρου ἄνευ ἐξογκώσεων καὶ ἄνευ δείξεως τῆς διόδου τοῦ καυτηρίου ὀργάνου, δι' οὗ ἐπεστρώθησαν.

Ὅτι ταῦτα εἶναι δείγματα τῆς ***Σικυωνίας Σχολῆς***, εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26· πρὸς τὴν Σχολὴν ταύτην ἁρμόζει καὶ τὸ ἀνδροπρεπὲς καὶ μέγα τοῦ ἀνδρός· διότι οἱ Ἀργειοσικυώνιοι, εἰθισμένοι εἰς τὴν κατασκευὴν ἀνδριάντων νικητῶν, ἀπέδιδον οὕτω καὶ ἐν τῇ Πλαστικῇ καὶ ἐν τῇ Ζωγραφικῇ μεγαλοπρεπεῖς καὶ ὡραίας στάσεις ἀνδρικῶν ἰσχυρῶν σωμάτων, φυσικὰς καὶ ἀπροσποιήτους.

Οἱ δὲ χρόνοι, καθ' οὓς ἐποιήθη τὸ ὡραῖον τοῦτο ἔργον, φαίνονται οὐχὶ νεώτεροι τοῦ 250 π. Χ.

147

Στήλη μετὰ *ταινίας* ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ τῶν πλευρῶν ἀκεραία, ἄνω κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου ἀποκοπεῖσα, κάτω δὲ κατὰ τὸ τέταρτον, ὅπερ συνεπληρώσαμεν διὰ γύψου. —Ὕψος 0.288, πλάτος 0.373, πάχος 0.068.

Διετηρήθη σχεδὸν ὁλόκληρος, ἀλλ' ὀλίγον ἐξησθενημένη, πορφυρᾶ *ταινία*, ἧς τὸ περίγραμμα καὶ ὁ δεσμὸς ἐγράφη ἐξαιρετικῶς διὰ μέλανος ἰσχυροῦ περιγράμματος, τὸ δ' ἔσω δι' ἐρυθροπορφύρου βαφῆς μετὰ σκιασμῶν.

Ἐξ ἑκατέρου τῶν κατερχομένων κυκλοτερῶν ἄκρων ἐξαρτᾶται μία κλωστή. Διὰ τὴν σημασίαν τῶν ταινιῶν βλ. ἀριθμ. 6.

148

Στήλη τοῦ *Δημητρίου* ἐκ λευκοῦ πολὺ καλοῦ μαρμάρου, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα· ἀπεσχίσθη δὲ καί τι τοῦ μέσου ἀκρωτηρίου νεωστί, ὅπερ συνεκολλήσαμεν. — Ὕψος 0.443, πλάτος 0.315, πάχος 0.075.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, οὗτινος τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν καλῶς, ἰδίως κυανῆ βαφὴ ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων καὶ ἐξαιρετικῶς ἐφ' ὅλου τοῦ τυμπάνου (πρβλ. ἀριθμ. 29. 137 κλ.), λίαν παιπαλώδης καὶ δι' ἁπλῆς ἐμφυσήσεως ἐκφεύγουσα, ἴχνη κιτρίνης ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ πλαισίου, ῥοδίνης ἐπὶ τοῦ αὔλακος τοῦ γείσου καὶ ἐλάχιστα πορφυρᾶς καὶ κυανῆς τῶν ἐναλλασσομένων φύλλων τοῦ κυματίου. Ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει λίαν ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένη ἀσπὶς κοίλη τὰ ἔνδον, αὐτόχρημα ἐν εἴδει φιάλης σπονδικῆς, διατηροῦσα τὴν ῥοδίνην αὐτῆς βαφήν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν

γραμμάτων διατηρούντων ζωηρὰν τὴν βαφὴν τοῦ μὲν πρώτου στίχου μέλαιναν, τοῦ δὲ δευτέρου ἐρυθράν:

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΦΙΛΩΝΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Δημήτριος*** υἱὸς τοῦ ***Φίλωνος***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς ἐλάχιστον διετηρήθη ἄνω δεξιά· ἐπ' αὐτοῦ διακρίνεται λευκάζουσα φθορὰ τῆς βαφῆς καὶ ὀλίγα ἴχνη ῥοδίνης, δι' ἧς θὰ ἐδηλοῦτο τὸ *βάθος* τῆς εἰκόνος, ὡς ἐν τῇ στήλῃ τοῦ Στρατονίκου (ἀριθ. 9).

Τὸ ἔργον εἶναι τῶν κομψῶς καὶ καλῶς πεποιημένων. Οἱ δὲ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

149

Στήλη μετὰ *ταινίας* ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς κάτω μὲν ὀλίγον, ἄνω δὲ τὸ ἥμισυ περίπου ἐλλείπει ἀποκοπέν. — Ὕψος 0.435, πλάτος 0.393, πάχος 0.076.

Ἀνωτάτω διετηρήθη τὸ πλεῖστον δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένων *ῥοδάκων*, βαθέως κοίλων τὰ ἔνδον, διατηρούντων ὡραίαν ῥοδίνην βαφήν, μετ' ἐξέχοντος ὀμφαλοῦ, ποτὲ βεβαμμένου.

Ὑπ' αὐτοὺς ὑπάρχει πορφυρᾶ *ταινία* μετ' ἀναλόγων σκιασμῶν διὰ χρήσεως ἑτέρας βαφῆς, ὡς ἐν ἀριθμ. 136 κλ.· διετηρήθη δὲ ὁλόκληρος καὶ ἄριστα· ἐκ τῶν ἄκρων αὐτῆς, ὧν τὸ ἀριστερὸν συστρέφεται ὀλίγον, ἐξαρτῶνται αἱ συνήθεις ἠνεμισμέναι κλωσταί, μία ἑκατέρωθεν. Διὰ τὴν σημασίαν τῶν ταινιῶν βλ. ἀριθμ. 6.

Ὑπ' αὐτὴν ἐπὶ τοῦ μέσου ὑπάρχει, ὡς ἐν ἀριθμ. 141 κλ., ἀβαθῶς ἀνάγλυφος *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου κατενώπιον, οὗτινος διετηρήθη τὸ ἄνω ἥμισυ τῆς κεφαλῆς μετ' ἰχνῶν μελαίνης βαφῆς ἐπὶ τῶν γλυπτῶν λεπτομερειῶν.

Συνήθως ὑπὸ τὰς ταινίας δὲν παρίσταται Ἑρμῆς, δι᾽ ὃν λόγον εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 6· ὑπάρχουσιν ὅμως ἱκανὰ παραδείγματα τοῦ ἐναντίου (βλ. ἀριθμ. 101).

150

Στήλη *δύο γυναικῶν* ἐκ λιθομαρμάρου σχιστοειδοῦς λευκοτέρου, ἧς τὰ ἄνω δύο τρίτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα, τοῦ δὲ σωθέντος ἀπεσχίσθη τι κάτω ἐν μέσῳ. —Ὕψος 0.437, πλάτος 0.384, πάχος 0.05.

Ἄνω διετηρήθη τὸ τέρμα *γραπτῆς παραστάσεως*, γραφείσης ἐπὶ ἐπιπέδου ἁδροτέρου, ὡς ἐν ἀριθμ. 104. 159 κλ.· αἱ βαφαὶ διετηρήθησαν ἐν σχεδὸν καλῇ καταστάσει:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρίστατο *γυνή*, ἡ ἀποθανοῦσα, καθημένη ἐπὶ ἕδρας, ὑπεστρωμένης δι᾽ ἑνὸς ἢ δύο προσκεφαλαίων ῥοδίνης καὶ βαθείας μελαίνης βαφῆς, καίτοι ἡ δευτέρα φαίνεται μᾶλλον ξένη ἐκ προσεγγίσεως τῆς στήλης ἐπὶ αἰθάλης (πρβλ. ἀριθμ. 30).

Τῆς γυναικὸς διετηρήθη τὸ κάτω ἥμισυ περίπου τοῦ σώματος· αἱ λεπτομέρειαι αὐτῆς εἶναι ἀβέβαιοι· ἴσως φορεῖ χιτῶνα ποδήρη ἀδήλου βαφῆς, ἐξ οὗ ἐκφαίνονται τὰ πρόσθια τῶν ἄκρων ποδῶν ἐντὸς ἐρυθρῶν σανδαλίων (πρβλ. ἀριθμ. 54), πατούντων ἐπὶ βαθέως πορφυροῦ ὑποποδίου, καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἱμάτιον κυανοπράσινον πιθανῶς.

Ἀπέναντι αὐτῆς ὑπάρχει *ἑτέρα γυνὴ* συγγενὴς αὐτῆς, τὰ κάτω ἀπὸ τοῦ μέσου που τῶν κνημῶν σωθεῖσα, ὀρθὴ ἱσταμένη, φοροῦσα ποδήρη χιτῶνα ῥόδινον.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐπὶ τῆς συνήθους θέσεως ὑπάρχει *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου, μέλανος ἰσχυροῦ περιγράμματος, κάλλιστα σωθέντος, κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον ἰχνογραφηθεὶς καὶ ἱδρυμένος ἐπὶ ἁπλοῦ βάθρου.

Τὸ ἔργον εἶναι τῶν κοινῶν· αἱ βαφαὶ εἶναι ζωηραὶ καὶ οὐχὶ καλῶς ἐγκεκαυμέναι· ἡ δὲ ἀνώμαλος ἐπιφάνεια τῆς στήλης συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐχερῆ ἀποτριβὴν αὐτῶν.

Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων ἐπηρεάσθη ἡ στήλη ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ἱκαναὶ λεπτομέρειαι τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς, ἣν ἐξετελέσαμεν, ὡς καὶ πασῶν ἐν γένει τῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν ἅμα τῇ εὑρέσει, τῷ 1907, δὲν φαίνονται νῦν.

151

Στήλη τοῦ *Διοκλέους* ἐκ λιθομαρμάρου λίαν μελαντέρου, ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ ἄνω ἥμισυ καὶ τὸ κάτω τέταρτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπέν· ἀπεσχίσθη δὲ καὶ δεξιά, ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ διακρίνηται τὸ ὅλον πλάτος τῆς στήλης. —Ὕψος 0.295, πλάτος 0.353, πάχος 0.075.

Ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 111, ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν ἐλλείπει ἕτερον τμῆμα, ἐξ οὗ δὲν εἶναι βεβαία ἡ ἁρμογή που αὐτῶν· διὰ τοῦτο ἐθεωρήσαμεν ὀρθὸν νὰ ἱδρύσωμεν ἰδιαιτέρως τὰ τμήματα ταῦτα.

Ἀνωτάτω διετηρήθη ἡ ἐπιγραφή, σχεδὸν βαθέως καὶ καλῶς κεχαραγμένη, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΔΙΟΚΛΗΣΦΙ/ . . . .
ΑΣΚΑΛΩΝΙ ι ι . .

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Διοκλῆς* υἱὸς τοῦ *Φίλ[ωνος;* τὴν πατρίδα *Ἀσκαλωνίτης*».

Περὶ τῆς *Ἀσκάλωνος* πόλεως τῆς Ἰουδαίας ἢ τῆς Συρίας πρὸς τῇ Ἰουδαίᾳ βλ. ἀριθμ. 80.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις,* ἧς διετηρήθησαν τὰ δύο τρίτα περίπου ἄνω, ἐν σχεδὸν καλῇ καταστάσει τῶν βαφῶν:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται ἀνήρ, ὁ *Διοκλῆς,* τρία τέταρτα κατενώπιον, ἴσως κατακεκλιμένος ἐπὶ κλίνης, ἧς οὐδὲν ἴχνος διετηρήθη· καὶ οὗτος δὲ διεσώθη μέχρι που τῆς ἀρχῆς τοῦ στήθους.

Φορεῖ χιτῶνα κρόκινον, ἡμιχειρίδωτον, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐφόρει ἴσως στέφανον ἢ κάλυμμά τι ἰδιάζον, ἀδήλων λεπτομερειῶν· καὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ αἱ λεπτομέρειαι δὲν διετηρήθησαν καλῶς· φαίνεται ὅμως ὅτι εἶχε χείλη ἐξωγκωμένα καὶ ῥῖνα σιμήν.

Τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπεδόθησαν διὰ βαθείας κεραμόχρου βαφῆς.

Τὴν δεξιὰν χεῖρα καταβιβάζων, προεκτείνει ἠπίως, τῆς ἄκρας χειρὸς μὴ σωθείσης, καὶ συγχυθείσης ὑπὸ τοῦ ἱδρύσαντος τὴν στήλην τεχνίτου μετὰ γύψου· φαίνεται ὅτι ἐκράτει τι, ἴσως ποτήριον.

Τὸ *βάθος* τῆς εἰκόνος ἦτο σκοτεινόν· ἐσώθη δὲ λευκάζουσα φθορὰ αὐτοῦ καί που ἴχνη κροκίνης, ἴσως ξένης βαφῆς, ἐκτὸς ἂν ἀπεδίδοντο δι' αὐτῆς λεπτομέρειαι τῆς αἰθούσης, ἔνθα ὑπετέθη ἡ παράστασις.

Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι αἱ βαφαί, καίπερ ἐπὶ μελανολίθου σχεδὸν τεθεῖσαι, ἐπικάθηνται ἰσχυρῶς, ὅπερ θὰ εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπιμελοῦς ἐγκαύσεως αὐτῶν, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 112· καὶ ἄλλως δὲ αἱ βαφαὶ οὔτε παχεῖαι εἶναι οὐδὲ ἴχνη τοῦ καυτηρίου ὀργάνου, δι' οὗ ἐπεστρώθησαν, δεικνύουσι.

Κατὰ τὰ ἄλλα ἡ στήλη εἶναι κοινοῦ τύπου τῶν νεκρικῶν συμποσίων, οἷα μάλιστα ἐποίουν οἱ *Ἴωνες ζῳγράφοι* τῶν Παγασῶν (πρβλ. ἀριθμ. 98. 47 καὶ 56), εἰς οὓς ἁρμόζουσι καὶ τὰ προεκτεθέντα χαρακτηριστικά, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

152

Στήλη *τριῶν μορφῶν* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ ἄνω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. — Ὕψος 0.38, πλάτος 0.345, πάχος 0.078.

Διετηρήθη ἀνωτάτω τέρμα *γραπτῆς παραστάσεως*, ἐν σχεδὸν καλῇ καταστάσει τῶν βαφῶν, τεθειμένων ἐπὶ τῆς ἀφεθείσης ἁδροτέρας ἐπιφανείας, ὡς ἐν ἀριθμ. 104. 150 κλ.:

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ***γυνή,*** ἡ ἀποθανοῦσα, κατὰ τὸν δεξιὸν καί τι πλέον κρόταφον, πιθανῶς καθημένη ἐπὶ ἕδρας, δηλωθείσης ὑπομελαίνης ἐξαιρετικῶς, ἧς ἐλάχιστα καὶ ἀμφίβολα ἴχνη περιεσώθησαν.

Ὁ χιτὼν καὶ τὸ πλούσιον αὐτῆς ἱμάτιον, διῆκον μέχρι τῶν ἀστραγάλων σχεδόν, μόλις εἰκάζονται ἐκ τῆς ἀφεθείσης λευκῆς σκιαγραφίας τῶν βαφῶν· πατεῖ δ᾽ ἐπὶ ὑποποδίου κιτρίνου ἀλλ᾽ ἀσαφοῦς.

Ἀπέναντι αὐτῆς, δεξιᾷ τῷ θεατῇ, διακρίνονται πόδες, διὰ πορφυρᾶς καὶ κεραμόχρου βαφῆς ἀποδοθέντες, καὶ ἴχνη ἐνδυμάτων ***ἑτέρας μορφῆς,*** ὀρθῆς ἱσταμένης καὶ ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν κνημῶν τὰ κάτω σωθείσης, ἀνδρικῆς πιθανῶς.

Ὄπισθεν τῆς γυναικὸς παρίσταται κατὰ τὸν δεξιὸν ἐπίσης κρόταφον ***θεράπαινα,*** ὀρθὴ ἱσταμένη· φορεῖ χιτῶνα ῥόδινον φαινόμενον, καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ βραχεῖαν ἐσθῆτα (πόλκα) κροκίνην, ζωηρότατα σωθεῖσαν· ἡ στάσις καὶ ἔνδυσις αὐτῆς εἶναι ἡ συνήθης τῶν θεραπαινῶν (πρβλ. ἀριθμ. 20. 23 κλ.).

Τὸ *δάπεδον* παρεστάθη διὰ πορφυρᾶς, ἀρκούντως πλατείας ζώνης, ἐνιαχοῦ διατηρηθείσης.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ὑπάρχει μέγας ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου, φαλλοφόρος, κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον παρασταθείς, ἐπὶ ταπεινοῦ βάθρου ἱδρυμένος καὶ διὰ ζωηροῦ μέλανος περιγράμματος γραφείς.

Τὸ ἔργον φαίνεται ἐκ τῶν κοινῶν καὶ μετρίων, οἷα ἐποίουν πολυάριθμα οἱ ***Ἀττικοὶ*** μάλιστα καὶ οἱ ***Ἴωνες*** ζῳγράφοι τῶν Παγασῶν· ἡ εἰκὼν αὕτη διὰ τὸ χαρωπὸν τῶν βαφῶν ἐνθυμίζει τὴν τέχνην τῶν δευτέρων (πρβλ. ἀριθμ. 26).

153

Στήλη ***νεκρικοῦ συμποσίου*** (;) ἐκ λιθομαρμάρου λίαν μελαντέρου, λειανθέντος ἐπιμελῶς ἔμπροσθεν καὶ ἐκ τῶν πλαγίων, ὡς ἐν ἀριθμ. 112. 117. 176 κλ. — Ὕψος 0.32, πλάτος 0.35, πάχος 0.065.

Ἀνωτάτω διετηρήθη τέρμα *γραπτῆς παραστάσεως*, δι᾿ ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν κάθετον ἄγραφον πλαίσιον, λίαν πλατὺ καὶ οὐχὶ ἰδιαιτέρως εἰργασμένον· ἡ διατήρησις τῶν βαφῶν εἶναι σχεδὸν καλή:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ παρὰ τὸ μέσον τῆς στήλης διακρίνεται ὁριζόντιος βαθέως ἰόχρους γραμμή, καὶ ὑπ᾿ αὐτὴν ἑτέρα ῥοδίνη, δηλοῦσαι ἴσως τὴν *κλίνην* καὶ τὰς κατερχομένας σινδόνας, ἐφ᾿ ἧς θὰ ἦτο κατακεκλιμένος *ἀνήρ*· τούτου ὀλίγον τῶν ἐνδυμάτων καὶ ἴχνη ζωηρᾶς ἐρυθρᾶς βαφῆς τῶν προσκεφαλαίων πιθανῶς ἐσώθησαν, ἐν ᾧ τῆς συνήθους τραπέζης οὐδὲν ἐμφανὲς ἴχνος ὑπάρχει.

Ἀπέναντι αὐτοῦ, ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ, διακρίνεταί τι ὡς τὸ κάτω τρίτον *μορφῆς καθημένης*, ἥτις θὰ ἦτο ἡ σύζυγος τοῦ ἀνδρός, ὡς ἐν ἀριθμ. 27. 56 κλ.

Ὄπισθεν αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ὑπάρχει *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου, κατενώπιον δηλωθείς, φορῶν πόλον (πρβλ. ἀριθμ. 51. 79 κλ.), διὰ μέλανος περιγράμματος καὶ ἄνευ (;) βάθρου ἐξαιρετικῶς παρασταθείς· ἀσύνηθες ἐπίσης εἶναι τὸ ὅτι τὰ ἔνδον αὐτοῦ ἐβάφησαν πανταχοῦ βαθέως ἰόχροα, ἐκχυθείσης μάλιστα εἰς τὰ πέριξ τῆς βαφῆς καὶ μὴ ἀφαιρεθείσης (βλ. ἀριθμ. 47).

Τὸ *δάπεδον* παρεστάθη ἁπλουστέρως διὰ δύο ὁριζοντίων μελαινῶν ζωνῶν καὶ τρίτης μεταξὺ αὐτῶν κιτρίνης· περιέργως αἱ ζῶναι αὗται δηλοῦνται καὶ καθέτως, σχηματίζουσαι εἶδός τι *γραπτοῦ πλαισίου* μετὰ προεξοχῆς εἰς τὰς γωνίας κωτωτάτω, πρὸς δήλωσιν βεβαίως παραστάδων.

Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ὁ ἁπλοῦς Παγασαῖος ζῳγράφος ἀντέγραψεν ἢ ἐμιμήθη πίνακά τινα, συμπεριλαβὼν καὶ τὸ ξύλινον πλαίσιον αὐτοῦ, ὡς ἀνῆκον δῆθεν καὶ τοῦτο εἰς τὴν παράστασιν.

Τοῦ δὲ *βάθους* τῆς εἰκόνος οὐδὲν σαφὲς ἴχνος διετηρήθη, πλὴν ἰχνῶν βαθείας πρασίνης βαφῆς ὑπὸ τὴν ὑποτεθεῖσαν κλίνην, ἅτινα δύνανται νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὰ κλινοσκεπάσματα καὶ εἰς τὰς παρυφὰς αὐτῶν.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐπὶ τῆς συνήθους θέσεως οὐδὲν ἴχνος

ἑρμοῦ ὑπάρχει· ἐκ τούτου καθίσταται πιθανὸν τὸ ὅτι εἶχεν ἀποδοθῆ ἐντὸς τῆς εἰκόνος, ὡς ἐν ἀριθμ. 47 μάλιστα.

Ἡ ζωηρότης τῶν βαφῶν καὶ ἡ ὁπωσδήποτε καλὴ ἔγκαυσις αὐτῶν, ἔτι δὲ καὶ τὸ θέμα αὐτό, εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς *Ἰωνικῆς Σχολῆς*, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 26 καὶ 151.

Σημαντικὸν συμπέρασμα ἐξάγεται ἐκ τῆς εἰκόνος ταύτης, ἐν παραβολῇ πρὸς τὰς λοιπὰς τῆς Συλλογῆς, ὅτι οἱ ἐν Παγασαῖς ζωγράφοι εἶχον ποικίλα ἀντίγραφα ἔργων, ἅτινα ἐπέθετον ἐπὶ τῆς στήλης, σημειοῦντες τὰ γενικὰ σημεῖα τῶν παρισταμένων· καὶ ἂν μὲν τὸ ἐπιτιθέμενον ἥρμοζεν ἐντελῶς, ἢ ἐπερίσσευεν ὀλίγον, ἡ ἐπὶ τῆς στήλης εἰκὼν δὲν εἶχε πλαίσιον φυσικῷ τῷ λόγῳ· ἂν ὅμως δὲν κατελάμβανεν ὅλον τὸ πλάτος τῆς στήλης, ἀφίνετο ἑκατέρωθεν ἄγραφον διάστημα ὡς πλαίσιον.

Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης οἱ ζωγράφοι οὗτοι ἀπηλλάσσοντο σπουδαίων κόπων, εἰς οὓς θὰ ὑπεβάλλοντο, ἂν ἀντέγραφον διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸ πρότυπον αὐτῶν, ὁπότε θὰ ἀπῃτεῖτο καὶ δεξιότης μεγάλη καὶ χρόνος πολύς.

Φαίνεται δ' ὅτι τὰ μέσα τῆς ἀντιγραφῆς ἔργων διὰ διαφανοῦς ἢ ἀναλόγων τρόπων, ἅτινα μεταχειρίζονται οἱ σημερινοὶ ζωγράφοι, εἶχον καὶ οἱ ἀρχαῖοι. Ἀναφέρεται μάλιστα ὑπὸ τοῦ Πλινίου ὁ ζωγράφος ***Φιλόξενος*** ὁ Ἐρετριεὺς ὡς ἐφευρὼν τινας *συντομογραφίας* (conpendiarias), δι' ὧν ηὐκολύνετο πολὺ ἡ Ζωγραφική, ἐννοεῖται ἡ ἀντιγραφική. Διότι ἄλλως δὲν κατανοοῦνται τί ἦσαν αἱ conpendiariae ἐκεῖναι.

154

Στήλη τῆς ***Ἀριστίου*** καὶ τοῦ υἱοῦ (;) αὐτῆς ***Ἀπατουρίου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα. —Ὕψος 0.933, πλάτος 0.381, πάχος 0.105.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ 101, ἐφ' οὗ οὐδὲν ἴχνος τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη,

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς· τῶν γραμμάτων μηδὲ μετὰ πλύσιν δειξάντων ἴχνη βαφῆς:

ΑΡΙΣΤΙΟΝ
ΙΩΠΥΡΟΥ
ΑΠΑΤΟΥΡΙΟΣ
ΚΑΛΛΙΔΩΡΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Ἀρίστιον*** θυγάτηρ τοῦ ***Ζωπύρου*** καὶ ὁ ***Ἀπατούριος*** υἱὸς τοῦ ***Καλλιδώρου***».

Τὰ ὀνόματα εἶναι συνήθη παρὰ τοῖς ἀπελευθέροις· διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐλλείπει τὸ ἐθνικόν, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθμ. 75· καθ' ὑποκορισμὸν δ' ἐκφερόμενα θηλυκὰ βλ. ὑπ' ἀριθμ. 96. 171. 200 κλ.

Ἡ σχέσις τῶν ἀναγραφομένων θὰ εἶναι ἢ συζύγων ἢ μητρὸς καὶ υἱοῦ· ἐποιήθη δὲ ἡ στήλη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀπατουρίου, ὁπότε καὶ τὸ ὄνομα τῆς προαποθανούσης καὶ ἐγγὺς τεθαμμένης Ἀριστίου ἐπεγράφη.

Τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν διάστημα εἶναι παρεσκευασμένον πρὸς ὑποδοχὴν *γραπτῆς παραστάσεως*, τελείως ἐξαφανισθείσης διά τινα τῶν ἐν ἀριθμ. 31 λεχθέντων λόγων.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης φαίνονται κείμενοι ὀλίγον μετὰ τὸ 300 π. Χ., καίτοι ἡ μορφὴ τοῦ Π εἶναί πως ὁμοία πρὸς τὴν τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10· πρβλ. σελ. 218).

155

Στήλη τοῦ ***Ἀρτέμωνος*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον, ὡς καὶ τὸ ἄνω τέταρτον περίπου, ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.757, πλάτος 0.422, πάχος 0.125.

Ἄνω λήγει εἰς ὡραῖον ἀνθέμιον, μετρίως βαθέως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 12 στήλης, οὗτινος διεσώθη ὀλίγον τῶν ἐκφυομένων κατωτάτω ἀκανθῶν καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἄνθους· διατηροῦνται δ' ἐπὶ μὲν τῶν ἀγλύφων

μερῶν ὑπόλοιπα κυανῆς παιπαλώδους βαφῆς, ἐπὶ δὲ τῶν γλυπτῶν ἴχνη ῥοδίνης.

Τοῦ γείσου ἡ αὖλαξ διατηρεῖ ἴχνη ὑποκυάνου βαφῆς, τὰ δὲ φύλλα τοῦ κυματίου ἀπεδόθησαν γλυπτῶς καὶ λίαν ἐντέχνως μεθ᾽ ἑλικοειδῶν λεπτοτάτων κοσμημάτων κατὰ τὰς γωνίας, ὡς καὶ ἐπ᾽ ὀλίγων ἔτι στηλῶν τῶν Παγασῶν (ἀριθμ. 34 κλ.)· τὰ μεταξὺ τῶν φύλλων διατηροῦσιν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, ὡς καὶ ἡ ὑπ᾽ αὐτὸ ταινία.

Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντηρίδος ὑπάρχει φθορὰ βαφῶν τῆς γραπτῆς ποτε *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

ΑΡΤΕΜΩΝ
ΠΙΝΔΑΡΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀρτέμων*** υἱὸς τοῦ ***Πινδάρου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι ὡραῖοι *ῥόδακες* εἰς δύο συγκεντρωτικοὺς κύκλους, ὧν ὁ μὲν ἔξω διαιρεῖται γλυπτῶς εἰς ὀκτώ, ὁ δ᾽ ἔσω εἰς ἓξ τραπεζοειδῆ πέταλα μετὰ διπλασίων ἡμιφύλλων, ἅτινα θὰ ἦσάν ποτε ποικίλως βεβαμμένα, ὡς ἐν ἀριθμ. 25· ἐσώθησαν δὲ ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς ἐπ᾽ αὐτῶν.

Ὑπὸ τοὺς ῥόδακας ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς ἐσώθη ἡ λευκάζουσα φθορὰ τῶν ἐξαφανισθεισῶν βαφῶν ἐν εἴδει σκιᾶς:

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται κεφαλὴ ***μορφῆς*** κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον· διετηρήθη τι τῆς ὡραίας ξανθῆς κόμης αὐτῆς, ἀναδεδεμένης διὰ πλατείας ταινίας.

Φαίνεται δ᾽ ὅτι αὕτη ἐκάθητο ἐπὶ ἕδρας, ὑπεστρωμένης διὰ προσκεφαλαίου, ἐξαιρετικῶς μελανοκυάνου παρασταθέντος.

Ἡ στήλη αὕτη εἶναι μία τῶν κομψοτάτων τῆς Συλλογῆς, ἂν μὴ ἡ κομψοτάτη πασῶν, κοσμηθεῖσα μετ᾽ ἐκτάκτου καλ-

λαισθησίας καὶ ἀκριβείας· θὰ εἶχε δὲ γραφῆ καὶ ἡ παράστασις ἐπιμελέστατα ἐπίσης.

Οἱ δὲ χρόνοι αὐτῆς κεῖνται μεταξὺ 325 - 300 π. Χ.

156

Στήλη τῆς *Φιλωτέρας* ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα πλὴν μικρῶν ἐνιαχοῦ ἐλλείψεων καὶ ἀποσχίσεων. —Ὕψος 1.00, πλάτος 0.405, πάχος 0.10.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, οὗτινος διετηρήθησαν ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων, ἰδίως ἀνθεμοειδῆ ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων (πρβλ. ἀριθμ. 84) διὰ μελαίνης ἀμφιβόλου βαφῆς· καὶ ἐπὶ τῶν ταινιῶν τοῦ πλαισίου ὑπάρχουσιν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς. Ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου παρεστάθη ὡραία κάλυξ ἀνάγλυφος πέντε γλωσσοειδῶν πετάλων μετὰ φθορᾶς βαφῶν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελέστατα, τῶν ὡραίων γραμμάτων διατηρούντων κάλλιστα τὴν ἐρυθροπόρφυρον αὐτῶν βαφήν:

ΦΙΛΩΤΕΡΑ
ΕΡΜΙΟΥ
ΧΑΙΡΕ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *Φιλωτέρα* θυγάτηρ τοῦ *Ἑρμίου·* ὦ Φιλωτέρα, *χαῖρε!*» Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀρ. 65.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι περίτεχνοι *ῥόδακες* ὀκτὼ ἐσωτερικῶν καὶ ἰσαρίθμων ἐξωτερικῶν πετάλων γλυπτῶς δεδηλωμένων, οἵτινες θὰ ἦσάν ποτε καὶ βεβαμμένοι (πρβλ. ἀριθμ. 25). Τοῦ ἀριστεροῦ τὰ κάτω ἀπεκόπησαν.

Ὑπ᾽ αὐτοὺς οὐδὲν ἴχνος βαφῆς διετηρήθη, πλὴν μελαίνης ἀμφιβόλου, καὶ δὴ ξένης (βλ. ἀριθμ. 30)· θὰ ὑπῆρχε δὲ γρα-

πτὴ *ταινία* μᾶλλον ἢ παράστασις ἕνεκα τοῦ ὀλίγου μέχρι τοῦ Ἑρμοῦ χώρου.

Διότι ὑπὸ ταῦτα ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς στήλης ὑπάρχει λίαν ἀβαθῶς ἀνάγλυφος, διὰ κεχαραγμένου περιγράμματος δηλωθείς, ***ἑρμῆς*** Ἑρμοῦ Χθονίου φαλλοφόρου, οὗτινος αἱ λεπτομέρειαι ἀπεδόθησαν γλυπτῶς, ὡς ἐν ἀριθμ. 141. 149 κλ.

Καὶ ἡ στήλη αὕτη εἶναι μία τῶν κομψοτάτων τῆς Συλλογῆς, ὡς ἡ προηγουμένη.

Οἱ δὲ χρόνοι αὐτῆς κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

157

Στήλη τοῦ ***Ἀρίστωνος*** ἐξ εὐτελοῦς λιθομαρμάρου σχιστοειδοῦς, ἧς τὸ κάτω τρίτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη ἐν μέρει διὰ γύψου. —Ὕψος 0.74, πλάτος 0.43, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον, ἀβαθῶς καὶ ἀτέχνως ἀναγεγλυμμένον κατ᾽ ἰδιάζοντα ῥυθμόν, περίπου τῆς ὑπ᾽ ἀριθμ. 37 (πρβλ. καὶ ἀριθμ. 41) στήλης, οὗτινος τὸ ἄνω ἥμισυ ἀπεκόπη καὶ ἐλλείπει· ἐπὶ τῶν ἀγλύφων μερῶν ἐλάχιστα ἴχνη κυανῆς βαφῆς ἐν εἴδει κόνεως διετηρήθησαν.

Ἐπὶ τοῦ γείσου διεσώθησαν σχεδὸν καλῶς τὰ πορφυρᾶ πρὸς κυανοπράσινα ἐναλλασσόμενα φύλλα τοῦ κυματίου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἐπὶ διαστήματος ἐπίτηδες λειανθέντος, βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς :

ΑΡΙΣΤΩΝΑΡΙΣΤΟΝΙΚΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀρίστων*** υἱὸς τοῦ ***Ἀριστονίκου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, διῃρημένους εἰς ὀκτὼ πέταλα γραπτῶς, βεβαμμένα δι᾽ ἐναλλασσομένων βαφῶν, ὧν ἴχνη

πορφυρᾶς καὶ κυανῆς διετηρήθησαν· ἴσως μόναι αἱ βαφαὶ αὗται ἐνηλλάσσοντο· οἱ ἔσω θὰ διῃροῦντο εἰς τέσσαρα πέταλα, ἐφ' ὧν μόνον φθορὰ βαφῆς διετηρήθη.

Ὑπ' αὐτοὺς ὑπάρχει ὁριζόντιος χαραγή, δι' ἧς ὁ ζῳγράφος καθώρισε τὴν θέσιν καὶ ἔκτασιν τῆς πορφυρᾶς *ταινίας*, βραχέων καὶ στενῶν ἄκρων ἰσχυρῶς ἠνεμισμένων καὶ ἄνευ κλωστῶν, ἧς ὀλίγα ἴχνη διετηρήθησαν.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.

158

Στήλη τοῦ ***Γόργου*** ἐκ καλοῦ μελανολίθου, ἀκεραία ἐκ δέκα καὶ ἑπτὰ τμημάτων καὶ πολλῶν σχιζῶν συναρμοσθεῖσα, ὡς συνετρίβη ἐπιτεθεῖσα ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου μεταξὺ ὀγκολίθων. —Ὕψος 0.882, πλάτος 0.30, πάχος 0.075.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ 101, ὅπερ ἀπεσχίσθη τελείως, σφυρηλατηθὲν πρὸς ἐξίσωσιν καὶ ἁρμογὴν τῆς στήλης ἐπὶ τοῦ τοίχου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν:

ΓΟΡΓΟΣ — ΔΙΟΓΝΗΤΟΥ
ΚΕΦΑΛ ΩΙΔΙΤΗΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Γόργος*** υἱὸς τοῦ ***Διογνήτου***, τὴν πατρίδα ***Κεφαλῳδίτης***». Διὰ τὴν παῦλαν βλ. ἀρ. 31 καὶ 139.

Ἦτο δὲ τὸ *Κεφαλοίδιον* κώμη τῆς Σικελίας καὶ φέρεται οὕτω παρά τε τοῖς συγγραφεῦσι καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ἅτινα ἐκόπησαν ἀπὸ τοῦ 254 π. Χ.· ἡ γραφὴ ἄρα *Κεφαλῴδιον* φαίνεται ὀλίγον μεταγενεστέρα τοῦ ἔτους τούτου.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς λειοτάτης ἐπιφανείας τῆς στήλης πού καί που φθορὰ καὶ ἴχνη καστανῆς

βαφῆς ἐκ *γραπτῆς παραστάσεως* ἐξαφανισθείσης, ἧς οὔτε ἡ ἀρχὴ οὐδὲ τὸ τέρμα ἀσφαλῶς εἰκάζεται.

Ἡ στενὴ πλευρὰ τῆς στήλης ταύτης μετὰ τῶν ὑπ᾽ ἀριθ. 193. 197 κλ. στηλῶν διακρίνεται ἐπὶ τῆς εἰκόνος 8 πίν. Γ΄ τῶν «*Πρακτικῶν* τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας» τοῦ 1907 καὶ τῆς εἰκ. 43 τῶν «*Θεσσαλικῶν Μνημείων*» σελ. 82 κατὰ τὰ στοιχεῖα ΕΣ.

159

Στήλη τοῦ ***Εὐάνδρου*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς ἀποκοπῆς κατωτάτω. —Ὕψος 1.015, πλάτος 0.404, πάχος 0.155.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, ἐφ᾽ οὗ οὐδὲν ἴχνος τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη. Μόνον ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπάρχει φθορὰ βαφῆς τῆς γραπτῆς ποτε *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἐπὶ λειανθέντος ἐπίτηδες διαστήματος, βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

Ε Υ Α Ν Δ Ρ Ο Σ
Ε Υ Α Ι Ν Ε Τ Ο Υ
Σ Α Μ Ι Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Εὔανδρος*** υἱὸς τοῦ ***Εὐαινέτου,*** τὴν πατρίδα ***Σάμιος***». Ἑτέρου Σαμίου δὲν εὑρέθη στήλη ἐν Παγασαῖς· καὶ σήμερον ἐλάχιστοι Σάμιοι διατρίβουσι μονίμως ἐν Βόλῳ.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ἐπὶ τῆς ἁδροτέρας ἀφεθείσης ἐπιφανείας ὑπῆρχε *γραπτὴ παράστασις,* δι᾽ ἣν ἀφίνετο ἑκατέρωθεν ἄγραφον λεῖον πλαίσιον ἰδιαιτέρως εἰργασμένον· ἀλλ᾽ ἐξηφανίσθη τελείως, διατηρηθείσης μόνον κατωτάτω ἐν μέρει ὁριζοντίου πορφυρᾶς γραμμῆς, δι᾽ ἧς ὡρίζετο τὸ τέρμα αὐτῆς.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300-250 π. Χ.

160

Στήλη τοῦ *Ἄνδρωνος* ἐκ λιθομαρμάρου, ἧς φαίνεται ὅτι ἐλλείπει κατωτάτω τὸ πέμπτον περίπου, ἀποκοπὲν περιέργως λίαν κανονικῶς, ὡς ἐν ἀριθμ. 86.—Ὕψος 0.885, πλάτος 0.425, πάχος 0.14.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν· τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη φθορὰ τῶν βαφῶν καὶ ἴχνη πορφυρᾶς τῶν φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

Α Ν Δ Ρ Ω Ν
Κ Α Λ Λ Ι Ο Υ
Α Κ Α Ρ Ν Α Ν

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Ἄνδρων* υἱὸς τοῦ *Καλλίου*, τὴν πατρίδα *Ἀκαρνάν*». Εὑρέθησαν δ' ὀλίγαι ἔτι στῆλαι Ἀκαρνάνων ἐν Παγασαῖς (ἀριθμ. 216 κλ.). Καὶ σήμερον ἐλαχίστους ἐκεῖθεν γινώσκομεν διαμένοντας μονίμως ἐν Βόλῳ.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο λίαν ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, κοῖλοι τὰ ἔνδον ὡς φιάλαι σπονδικαί, μετὰ τοῦ συνήθους ὀμφαλοῦ, βεβαμμένοι ποτέ.

Ὑπ' αὐτοὺς διετηρήθησαν ἐνιαχοῦ ἴχνη πορφυρᾶς ἐξησθενημένης βαφῆς ἐκ *ταινίας* μᾶλλον, ἧττον δ' ἐκ *γραπτῆς παραστάσεως*.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

* 161

Στήλη τῆς *Εἰσάρχης* καὶ τοῦ υἱοῦ (;) αὐτῆς *Μυντίλου* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία· πολλαχοῦ φέρει ὑπόλοιπα ἀσβέ-

* Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἀστερίσκου βλ. ἀριθμ. *35.

στου, ὁπόθεν ἐμφαίνεται ὅτι ἦτό που νεωστὶ ἐντετειχισμένη. —Ὕψος 0.556, πλάτος 0.232, πάχος 0.065.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ 101, ἐφ' οὗ διακρίνεται ἡ θέσις τῶν φύλλων τοῦ κυματίου ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς ἐγκαύσεως.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διητηρούντων ἴχνη βαφῆς :

ΕΙΣΑΡΧΗ
ΒΑΚΧΙΟΥ
ΜΥΝΤΙΛΟΣ
ΜΝΑΣΑΡΧΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Εἰσάρχη*** θυγάτηρ τοῦ ***Βακχίου*** καὶ ὁ ***Μύντιλος*** υἱὸς τοῦ ***Μνασάρχου***». Ἡ σχέσις αὐτῶν θὰ ἦτο μᾶλλον μητρὸς καὶ υἱοῦ, ἧττον δὲ συζύγων· ἐποιήθη δ' ἡ στήλη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μυντίλου, ὁπότε καὶ τὸ ὄνομα τῆς προαποθανούσης Εἰσάρχης ἐπεγράφη.

Διὰ τὴν λίαν συχνὴν ἐκφορὰν τοῦ *ῑ* δι' *ει* βλ. ἀριθμ. 8. 28. 52. 66 κλ., διὰ δὲ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις* τελείως ἐξαφανισθεῖσα, ἧς ὅμως ἀπέμεινεν ἡ λευκάζουσα φθορὰ καί τις σκωρία τῶν βαφῶν ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς ἐγκαύσεως. Τοῦ *βάθους* τῆς εἰκόνος εἴτε ἐξ ἀτελεστέρας ἐγκαύσεως, εἴτε ἐκ τῆς διαφόρου ἐπιδράσεως τῆς ἐγκαύσεως ἐπὶ τῶν διαφόρων βαφῶν, δὲν διετηρήθη ἡ φθορά:

Δεξιᾷ τῷ θεατῇ διακρίνεται ἡ σκιαγραφία γυναικός, τῆς ***Εἰσάρχης***, καθημένης ἐπὶ ἕδρας κατὰ τὸν ἀριστερὸν καί τι πλέον κρόταφον. Τὴν δεξιὰν ἐκτείνει εἰς χειραψίαν μετὰ τῆς ὁμωνύμου ἀνδρός, τοῦ ***Μυντίλου***, ἐνώπιον αὐτῆς ὀρθοῦ ἱσταμένου, ἐφ' οὗ ὑπελείφθη μέλαινα σκωρία τῶν βαφῶν.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

Ἡ στήλη αὕτη ὑπῆρχεν ἐν τῇ παλαιᾷ Συλλογῇ Βόλου φέρουσα ἀριθμ. 40, κατὰ τὸ παλαιὸν Εὑρετήριον, περὶ οὗ βλ. «Θεσσαλικὰ Μνημεῖα» σελ. 6-7. Εὑρέθη δ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγ. Νικολάου Βόλου καὶ ἐξεδόθη ἐν IG IX 2 ἀριθμ. 377, τοῦ σχήματος τοῦ πρώτου Σ μὴ ἀποδοθέντος ἀκριβῶς.

* 162

Στήλη τοῦ *Δημητρίου* καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ *Ἀριστονίκης* ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, φέρουσα, ὡς ἡ προηγουμένη, ὑπόλοιπα ἀσβέστου· τὸ κάτω τρίτον αὐτῆς περίπου ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.648, πλάτος 0.35, πάχος 0.123.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ 101, ὀλίγον ἀποσχισθέν, ἐφ' οὗ διακρίνεται κάλλιστα οὐ μόνον ἡ θέσις τῶν φύλλων τοῦ κυματίου, ἀλλὰ καὶ ἡ φθορὰ τῶν βαφῶν τῆς ὑπὲρ αὐτὸν αὔλακος καὶ τῆς ἄνω ταινίας.

Ἡ ἐπιγραφὴ τῶν τριῶν πρώτων στίχων ἐγράφη ἐπὶ λειανθέντος ἐπίτηδες διαστήματος πρώτη· κατόπιν δ' ἀποθανούσης τῆς Ἀριστονίκης και ἐκεῖ ταφείσης, ἐπεγράφη καὶ αὐτῆς τὸ ὄνομα ἐπὶ προχείρως λειανθέντος τότε διαστήματος:

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ
ΦΟΙΝΙΞ
ΑΡΙΣΤΟΝΙΚΗ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΓΥΝΗ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Δημήτριος* υἱὸς τοῦ *Ἀντιπάτρου*, τὴν πατρίδα *Φοῖνιξ*, καὶ ἡ *Ἀριστονίκη, γυνὴ* τοῦ *Δημητρίου*».

Ἡ διὰ τοῦ γενικοῦ ἐθνικοῦ προσφώνησις ἔχει ἀνάλογον τὸ *Ἀρκάς*, *Ἠπειρώτης* κττ. τῶν ὑπ' ἀριθμ. 28. 46. 176 κλ. στηλῶν. Ὅτι δὲ πλείστων Φοινίκων εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς βλ. ἀριθμ. 107.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ διαστήματος φέροντος ἁδρότερα τὰ ἴχνη τοῦ λιθογλυφικοῦ κτενός, ὑπῆρχε *γραπτὴ παράστασις*, ἧς διετηρήθη λευκάζουσα φθορὰ τῶν βαφῶν, καὶ δὴ ἀσθε-

---

* Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἀστερίσκου βλ. ἀριθμ. * 35.

νεστέρα ἢ ἐν ἀριθμ. * 161· τοῦτο δεικνύει ὅτι ἐνταῦθα αἱ βαφαὶ ἐνεκάησαν ἀμελέστερον.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.

Ἡ στήλη αὕτη ὑπῆρχεν ἐν τῇ παλαιᾷ Συλλογῇ Βόλου φέρουσα ἀριθμ. 70 κατὰ τὸ παλαιὸν Εὑρετήριον, περὶ οὗ βλ. ἀριθμ. * 161 ἐξεδόθη δ' ἐν IG IX 2 ἀριθμ. 373, τοῦ σχήματος γραμμάτων τινῶν μὴ ἀποδοθέντος ἀκριβῶς.

163

Στήλη τοῦ ***Ἀπολλωνίδου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς κάτω ἀποκοπῆς, συμπληρωθείσης διὰ γύψου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα. —Ὕψος 0.765, πλάτος 0.36, πάχος 0.11.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποσχισθέν, ἐφ' οὗ οὐδὲν ἴχνος τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ
ΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀπολλωνίδης*** υἱὸς τοῦ ***Διονυσοδώρου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* ἁπλοῖ, κοῖλοι τὰ ἔνδον ὡς φιάλαι σπονδικαί, ἐφ' ὧν οὐδὲν ἴχνος βαφῆς διετηρήθη.

Τὸ ὑπ' αὐτοὺς διάστημα οὐδὲν ἴχνος οὐδὲ φθορὰν βαφῶν διετήρησε· θὰ ὑπῆρχεν ὅμως ἐνταῦθα γραπτὴ ***ταινία*** μᾶλλον ἢ ***παράστασις***.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 250 - 217 π. Χ. τὸ μὲν διὰ τὴν πλήρη ὁμοιότητα τοῦ Γ πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10), τὸ δὲ διὰ τὴν ἀρχαιοτέραν μορφὴν τοῦ Σ.

164

Στήλη τῆς **Κρατιστοῦς** ἐκ λιθομαρμάρου μελαντέρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα ἀκεραία πλὴν μικρᾶς κάτω ἐλλείψεως, συμπληρωθείσης διὰ γύψου, καὶ ἐν μέσῳ δεξιὰ μικρᾶς ἀποκοπῆς. — Ὕψος 0.84, πλάτος 0.292, πάχος 0.06.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ διετηρήθησαν ἱκανὰ ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων, ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ἀνάγλυφος κάλυξ τεσσάρων πετάλων μετὰ γλυπτῶν λεπτομερειῶν καὶ φθορᾶς τῆς ποτὲ βαφῆς αὐτῶν.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπάρχει ἱκανῶς μέγα κενὸν διάστημα, ὅπερ θὰ κατείχετο ἐν μέρει ὑπὸ γραπτῆς *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων μόλις διατηρούντων ἀμφίβολα ἴχνη βαφῆς:

Κ Ρ Α Τ Ι Σ Τ Ω
Α Ν Τ Ι Φ Α Ν Ο Υ
Μ Α Ν Τ Ι Ν Ε Ω Σ Γ Υ Ν Η

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ **Κρατιστὼ** θυγάτηρ τοῦ **Ἀντιφάνου(ς)**, **γυνὴ** δὲ τοῦ **Μαντινέως**».

Τὸ ἐθνικὸν φαίνεται ἐλλεῖπον, ὡς ἐν ἀριθμ. 65· διότι ἡ ἑρμηνεία «*Κρατιστώ, σύζυγος τοῦ Ἀντιφάνους ὄντος ἐκ Μαντινείας*» εἶναι ἀπίθανος, ὡς ἀντιβαίνουσα εἰς τὴν συνήθειαν τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν τῶν Παγασῶν.

Ἐκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι τὸ **Μαντινεὺς** ἐνταῦθα εἶναι κύριον, γενόμενον ἐξ ἐθνικοῦ, ὡς τὸ *Ἀρκάς*, *Γαζαῖος* (ἀριθμ. 109 κλ.). Ὑπάρχει δὲ καὶ σήμερον ἐπώνυμον «*Μαντινειός*».

Διὰ τὴν πρωτόκλιτον ἐκφορὰν τοῦ τριτοκλίτου, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν κανόνα ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς Παγασῶν, βλ. ἀριθμ. 139.

Ἡ δὲ *Μαντίνεια* ἦτο μία τῶν σπουδαιοτάτων πόλεων τῆς Ἀρκαδίας, μετονομασθεῖσα ἐπισήμως ἀπὸ τοῦ 222 π. Χ. ἐφ' ἱκανὸν χρόνον *Ἀντιγόνεια*.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει πορφυρᾶ *ταινία* ἐξησθενημένης βαφῆς, τοῦ κοινοῦ τύπου μετ᾽ ἠνεμισμένων κλωστῶν, δι᾽ ἧς τὴν σημασίαν βλ. ἀριθμ. 6.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

165

Στήλη τῆς ***Σωτηρίδος*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἀκεραία. — Ὕψος 0.97, πλάτος 0.387, πάχος 0.095.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἐλάχιστα ἀποσχισθέν, οὗτινος τὰ ἀκρωτήρια ἐκοσμοῦντο δι᾽ ἀνθεμοειδῶν βαθέως πορφυρῶν κοσμημάτων (πρβλ. ἀριθμ. 84)· ἐπίσης διετηρήθησαν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς τῶν πλευρῶν τοῦ πλαισίου, ὡς καὶ τῶν πορφυρῶν πρὸς μέλανα ἴσως ἐναλλασσομένων φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου.

Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ὑπὸ τὸ γεῖσον μεγάλου κενοῦ βλ. ἀριθμ. 98.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΣΩΤΗΡΙΣ
ΝΟΜΟΚΛΕΟΥΣ

ἤτοι «ἐνθάθε κεῖται ἡ ***Σωτηρὶς*** θυγάτηρ τοῦ ***Νομοκλέους***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχει πορφυρᾶ *ταινία* καλῶς διατηρουμένη, μετὰ βραχέων ἄκρων, ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται μία κλωστή. Διὰ τὴν σημασίαν τῶν ταινιῶν βλ. ἀριθμ. 6.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς στήλης ὑπάρχει ἀμφίβολος φθορὰ περιγράμματος μέρους τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς ἀντηρίδος *ἑρμοῦ* Ἑρμοῦ Χθονίου, δι᾽ ὃν βλ. ἀριθμ. 101.

Ἡ στήλη αὕτη εἶναι ἀρκούντως κομψοῦ σχήματος, ὡς ἡ 74. 84 κλ.· οἱ δὲ χρόνοι αὐτῆς κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

166

Στήλη τοῦ *῾Ράδιος* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς κάτω ἐλλείψεως, ἣν συνεπληρώσαμεν διὰ γύψου. — ῞Υψος 0.808, πλάτος 0.365, πάχος 0.12.

῎Ανω λήγει εἰς ἀέτωμα ἐλάχιστα ἀποκοπέν, οὗτινος τὰ ἀκρωτήρια διατηροῦσιν ἴχνη πορφυρῶν ἀνθεμοειδῶν κοσμημάτων (πρβλ. ἀριθμ. 84)· ἕτερα γραπτὰ κοσμήματα δὲν διεσώθησαν.

Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ μεγάλου ὑπὸ τὸ γεῖσον κενοῦ βλ. ἀριθμ. 164.

῾Η ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν βαθέως καὶ ἀμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΡΑΔΙΣ
ΠΡΟΞΕΝΟΥΚΡΗΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *῾Ράδις* υἱὸς τοῦ ***Προξένου***, τὴν πατρίδα ***Κρής***». ῞Οτι πλείστων Κρητῶν εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, βλ. ἀριθμ. 83.

᾿Ανάλογον τῷ ῾Ράδις εἶναι τὸ Γνάθις, ὄνομα Κρητὸς ἐπίσης ἐπὶ στήλης τῶν Παγασῶν (βλ. ἀριθμ. 20).

῾Υπὸ τὴν ἐπιγραφὴν διακρίνεται ἡ θέσις καὶ ὀλίγα ἴχνη πορφυρᾶς *ταινίας* τοῦ συνήθους τύπου· περὶ τῆς σημασίας τῶν ταινιῶν βλ. ἀριθμ. 6.

῎Ιχνη *ἑρμοῦ* βέβαια δὲν διετηρήθησαν.

῾Η ἐπιφάνεια τῆς στήλης ταύτης ἔμπροσθεν καὶ ἐκ τῶν πλαγίων εἶναι λειοτάτη ἐξαιρετικῶς (βλ. ἀριθμ. 117), κομψὸν δὲ καθόλου τὸ σχῆμα αὐτῆς (βλ. ἀριθμ. 165).

Καθ᾿ ὅλα ὁμοία ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ εὑρέθη ἐν Δήλῳ ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀρχαιολόγων, ὡς ἐπληροφόρησεν ἡμᾶς ὁ συνάδελφος κ. Roussel. Θὰ ἦσαν δὲ οὗτοι σχετικοὶ βεβαίως, ἴσως πάππος καὶ ἔγγονος.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 250 - 200 π. Χ.

167

Στήλη τοῦ ***Ἀριστοδήμου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς ὀλίγον κάτω ἐλλείπει ἀποκοπέν, ὅπερ συνεπληρώθη ἐν μέρει διὰ γύψου· ὅλη δὲ ἡ στήλη ἔχει τὰ ὄπισθεν ἀποσχισθῆ κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ πάχους. — Ὕψος 0.75, πλάτος 0.43, πάχος 0.05.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον τελείως ἀποκοπέν, πλὴν ὀλίγου τῶν κάτω ἐκφυομένων ἀκανθῶν, καὶ δὴ τῆς μεσαίας. Τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων τοῦ γείσου οὐδὲν ἴχνος διετηρήθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

Α Ρ Ι Σ Τ Ο Δ Η Μ Ο _
Α Ρ Τ Ε Μ Ω Ν Ο Σ
Κ Α Σ Σ Α Ν Δ Ρ Ε Υ Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀριστόδημος*** υἱὸς τοῦ ***Ἀρτέμωνος,*** τὴν πατρίδα ***Κασσανδρεύς***». Ἴσως ἡ *Σωσικράτεια* (ἀριθμ. 11) ἦτο ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ.

Εὑρέθησαν δὲ καὶ ἄλλων Κασσανδρέων καὶ πλείστων Μακεδόνων στῆλαι ἐν Παγασαῖς (ἀριθμ. 127).

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, οἵτινες ἦσαν διῃρημένοι γραπτῶς εἰς πέταλα ποικίλως βεβαμμένα, ὡς συμπεραίνομεν ἐκ τῆς ἀφεθείσης φθορᾶς τῶν βαφῶν.

Ὑπ᾿ αὐτοὺς ἡ ἐπιφάνεια ἔχει πωρωθῆ ἐκ συγκολλήσεως μετὰ κόνεως καὶ πηλοῦ καὶ οὐδὲν ἴχνος βαφῆς τῆς ποτὲ γραπτῆς παραστάσεως ἢ ταινίας διετήρησεν.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

168

Στήλη τοῦ ***Φίλωνος*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς κάτω ἐλλείψεως.— Ὕψος 0.748, πλάτ. 0.365, πάχ. 0.097.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα οὐχὶ πολὺ ἀποκοπέν, οὗτινος τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα δὲν διετηρήθησαν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη σχεδὸν βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

Φ Ι Λ Ω Ν
ϿΕΥΔΟΤΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Φίλων*** υἱὸς τοῦ ***Θευδότου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65· διὰ δὲ τὴν διαλεκτικὴν ἐκφορὰν τοῦ ***ευ*** ἀντὶ ***εο*** βλ. ἀριθμ. 2. 28 κλ.

Τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν διάστημα θὰ ἔφερέ ποτε *γραπτὴν παράστασιν* τελείως ἐξαφανισθεῖσαν, διότι ἡ ὅλη ἐπιφάνεια τῆς στήλης ἐτρίβη ἐπὶ ὀγκολίθων τοῦ τοίχου τοῦ πύργου, ἔνθα εἶχεν ἐντειχισθῆ.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

169

Στήλη τοῦ ***Μεγαινέτου*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ ἐν μέρει συνεπληρώθη διὰ γύψου. —Ὕψος 0.567, πλάτος 0.377, πάχος 0.095.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα μετ' ἀκρωτηρίων κοιλαινομένων τὰ ἔνδον (πρβλ. ἀριθμ. 43) καὶ διατηρούντων κυανῆν βαφήν· καὶ τὰ λοιπὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν καλῶς· ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀνάγλυφος ἀσπὶς κοίλη τὰ ἔνδον, διατηροῦσα κατὰ τὴν περιφέρειαν ῥοδίνην βαφήν· καὶ ἔνδον θὰ ἐχωρίζετο εἰς τέσσαρα γραπτὰ πέταλα μετ' ὀμφαλοῦ βαθέως ἐρυθροῦ διατηρηθέντος.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἐρυθρὰν βαφήν:

ΜΕΓΑΙΝΕΤΟΣ
ΣΙΜΙΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Μεγαίνετος*** υἱὸς τοῦ ***Σιμίου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, βεβαμμένοι ὡς ἡ ἐπὶ τοῦ τυμπάνου ἀσπίς.

Ὑπ' αὐτοὺς διετηρήθη ἄριστα πορφυρᾶ ***ταινία*** μετὰ μελαινῶν ζωνῶν κατὰ μίμησιν τοῦ φυσικοῦ ὑφάσματος, ἐξ οὗ ἐποιοῦντο αἱ πραγματικαὶ ταινίαι (πρβλ. ἀριθμ. 57). Διὰ τὴν σημασίαν αὐτῆς βλ. ἀριθμ. 6. Τὰ ἄκρα καὶ τὸ δεξιὸν σῶμα αὐτῆς δὲν ἐσώθησαν.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.

170

Στήλη τοῦ ***Ῥόδωνος*** ἐκ λιθομαρμάρου λίαν μελαντέρου, ἧς τὸ κάτω τρίτον καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. —Ὕψος 0.545, πλάτος 0.287, πάχος 0.078.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπὲν καὶ ἀποσχισθέν· ἡ δεξιὰ γωνία εἶχεν ἀποσχισθῆ κατὰ τὴν κατεργασίαν αὐτὴν τῆς στήλης καὶ συνεκολλήθη διὰ μαρμαρώδους λιθοκόλλης, ἧς διετηρήθησαν ἴχνη, ἀλλὰ κατόπιν ἀπεσπάσθη καὶ δὲν ἀνευρέθη (πρβλ. ἀριθμ. 47 κλ.)· διατηροῦσι δὲ τὰ ἀκρωτήρια ἴχνη ἀνθεμοειδῶν κοσμημάτων (βλ. ἀριθμ. 84) ἀδήλου βαφῆς· καὶ τὰ ἄλλα συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν καλῶς, κάλλιστα δ' ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου μέγας πορφυροῦς καρπὸς ῥοιᾶς, δι' οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἀριθμ. 28.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων τὴν μέλαιναν αὐτῶν βαφήν :

Ρ Ο Δ Ω Ν Α Ρ Χ Ο Υ
Ι Λ Λ Υ Ρ Ι Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ῥόδων*** υἱὸς τοῦ ***Ἄρχου*** τὴν πατρίδα ***Ἰλλυριός***». Τὰ ὀνόματα φαίνονται ἀπελευθερωτικά. Ὅτι δὲ πολλῶν Ἰλλυριῶν εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς βλ. ἀρ. 121.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει πορφυρᾶ ***ταινία*** καλλίστης διατηρήσεως, ἧς ἐξαιρετικῶς τὰ ἄκρα ἔχουσιν ἀρθῆ ἑκατέρωθεν τοῦ δεσμοῦ, σχηματίζοντα χιαστὸν κόσμημα τοῦ σημερινοῦ τρόπου τῶν λαιμοδετῶν καὶ ζωνῶν («φιόγγος»), καὶ ἐπὶ βραχὺ κατόπιν κατερχόμενα (πρβλ. ἀριθμ. 134).

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ. Ἡ μορφὴ τοῦ Ω εἶναι μοναδική, εὕρομεν δὲ παρεμφερῶς περίεργον τὸ γράμμα τοῦτο καὶ ἐπὶ ἄλλων στηλῶν.

171

Στήλη τῆς ***Παρθενίου*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἀκεραία ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα. —Ὕψος 1.173, πλάτος 0.409, πάχος 0.095.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα τελείως ἀποσχισθέν.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπῆρχε γραπτὴ *κορωνίς*, ἧς διετηρήθη φθορὰ τῶν βαφῶν,

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

Π Α Ρ Θ Ε Ν Ι Ο Ν
Ε Π ; Κ Ρ Α Τ Ο Υ
. Α Ι Ρ Ε

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Παρθένιον*** θυγάτηρ τοῦ ***Επικράτου*** (ς)· ὦ Παρθένιον, ***χαῖρε !***».

Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 65· διὰ τὴν πρωτόκλιτον ἐκφορὰν τοῦ τριτοκλίτου βλ. ἀριθμ. 164· διὰ δὲ τὴν καθ' ὑποκορισμὸν ἔκφρασιν βλ. ἀριθμ. 96. 154. 200 κλ.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει πορφυρᾶ ***ταινία*** οὐχὶ καλῆς διατηρήσεως· διακρίνονται ὅμως ἴχνη καὶ μελαίνης καὶ ἄλλων ἀδήλων βαφῶν, ἐξ ὧν συμπεραίνομεν ὅτι εἶχε γραφῆ πολυχρώμως, ὡς ἡ 57. 131. 136. 169 κλ.

Ἴχνη ἑρμοῦ δὲν διετηρήθησαν ὑπ' αὐτήν.

Τὸ Ε ἔχει ἔμφασιν ἀρχαϊκωτέραν, ἐκτὸς ἂν ἡ μορφὴ αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς ἐπιπολαιότητα τοῦ χαράκτου. Ἀλλὰ πάντως οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται ὑπὲρ τὸ 300, πιθανῶς δὲ περὶ τὸ 350 π. Χ.

172

Στήλη τῆς ***Νικαίας*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω τρίτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη διὰ γύψου. —Ὕψος 0.588, πλάτος 0.345, πάχος 0.12.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα οὐχὶ πολὺ ἀποκοπέν, ἐφ᾽ οὗ ἐλάχιστα ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθησαν· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀνάγλυφος μικρὰ κάλυξ τεσσάρων πετάλων γλυπτῶν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, στοιχηδὸν γεγραμμένων τῶν γραμμάτων διὰ τὴν ἰσαριθμίαν μᾶλλον ἢ ἐπίτηδες, καὶ διατηρούντων τῶν τοῦ δευτέρου στίχου ἴχνη βαθέως ἐρυθρᾶς βαφῆς, ἐν ᾧ τὰ τῶν λοιπῶν ἦσαν ἄλλως ποτὲ βεβαμμένα, ἴσως μέλανα:

Ν Ι Κ Α Ι Α
Ε Π Ι Ν Ο Υ
Μ Α Κ Ε Δ Η

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Νίκαια*** θυγάτηρ τοῦ ***Ἐπίνου*** τὴν πατρίδα ***Μακέτη***». Ὁ χαράκτης ἔγραψε τὸ προτελευταῖον γράμμα ὡς Δ καὶ κατόπιν διώρθωσεν αὐτό.

Τὸ πρῶτον ὄνομα ἐγένετο ἢ ἐκ τῆς πόλεως κύριον, ὡς πλεῖστα γυναικεῖα ὀνόματα ἐποιήθησαν ἐξ ὀνομάτων πόλεων καὶ χωρῶν, ἢ ἐκ τοῦ *Νίκη*, ὁπότε νονιστέον *Νικαία*, ὡς τονίζει ὁ κ. Hiller von Gärtringen ἐν JG IX 2.

Εὑρέθη δὲ τὸ Μακέτη - Μακέτα ἐπὶ πολλῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν (ἀριθμ. 11. 57 κλ.)· ὅτι δὲ πλείστων Μακεδόνων εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς βλ. ἀριθμ. 127.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει πορφυρᾶ *ταινία* τοῦ συνήθους τύπου καλῆς διατηρήσεως καὶ μακρῶν ἄκρων, ἧς ἱκανὸν δεξιὰ καί τι κατωτάτω ἀπώλετο.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

173

Στήλη τοῦ ***Φιλοκλείδου*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ πέντε τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω τρίτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη ἐν μέρει διὰ γύψου. — Ὕψος 0.77, πλάτος 0.428, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, ἐφ᾿ οὗ διετηρήθησαν ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου καί τι ὑψηλότερον ὑπάρχει κάλυξ ἀναγεγλυμμένη τεσσάρων πετάλων, ἐφ᾿ ὧν μόνον φθορὰ βαφῶν διετηρήθη.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον μετὰ πλύσιν ἐφάνη φθορὰ βαφῶν καὶ ἴχνη ὡραίας *κορωνίδος*, ὁριζομένης ἄνω καὶ κάτω διὰ ζωνῶν ὁριζοντίων κατὰ τὸ σύνηθες.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ ἐπιμελέστατα, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

ΦΙΛΟΚΛΕΙΔΗΣ
ΦΙΛΟΚΛΕΟΥΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Φιλοκλείδης*** υἱὸς τοῦ ***Φιλοκλέους***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾿ αὐτὴν διετηρήθη πολὺ καλῶς πορφυρᾶ ***ταινία*** μετὰ χρήσεως καὶ μελαίνης βαφῆς, ὡς ἐν ἀριθμ. 169 περίπου· ἐκ τῶν ἄκρων ἐξαρτᾶται κλωστή· τοῦ ἀριστεροῦ αὐτῶν ἀπώλετο τὸ κάτω ἥμισυ.

Κατωτάτω δεξιὰ ὑπάρχουσι μέλανά τινα περιγράμματα παλαιά, παιγνιώδη πιθανῶς, ἀποδίδοντα σκιαγραφίαν ἀτελῆ μορφῆς καὶ ὑπ᾿ αὐτὴν γράμματα:

Υ Α Ι
Η

γραφέντα ὑπὸ τοῦ ζῳγράφου αὐτοῦ, ἢ ὑπὸ παιδίου ἐπισκεφθέντος τοὺς τάφους τούτους.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται πρὸ τοῦ 300 π. Χ.

174

Στήλη τοῦ ***Νικίου*** ἐκ μελανολίθου, ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα ἀκεραία πλὴν ἐν μέσῳ δεξιὰ μικρᾶς ἐλλείψεως. —Ὕψος 0.84, πλάτος 0.315, πάχος 0.10.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, οὗτινος τὰ ἀκρωτήρια διατηροῦσιν ἴχνη ἀνθεμοειδῶν γραπτῶν κοσμημάτων (πρβλ. ἀριθμ. 84), αἱ δὲ πλευραὶ τοῦ πλαισίου κυανῆν παιπαλώδη βαφήν· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχουσιν ἐλάχιστα ἴχνη τοῦ πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς, ἐκφυομένου ἐκ βλαστοῦ καὶ βραχέων φύλλων ἰδιαζόντων, διὰ ῥοδίνης καὶ κυανῆς βαφῆς ἀποδοθέντων.

Τῶν γραπτῶν κοσμημάτων τοῦ γείσου δὲν διετηρήθησαν ἴχνη, ἐν ᾧ τῆς ὑπ᾽ αὐτὸ *κορωνίδος* ὑπάρχουσιν ἀμφίβολά τινα κυανῆς βαφῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς μετά τινος συμπυκνώσεως τῶν γραμμάτων τοῦ δευτέρου στίχου πρὸς τὸ τέλος· διατηροῦσι δὲ ταῦτα πορφυρᾶν βαφήν:

Ν Ι Κ Ι Α Σ
Δ Ι Ο Ν Υ Σ ΟΔΩΡΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Νικίας*** υἱὸς τοῦ ***Διονυσοδώρου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς ἐλάχιστα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ διετηρήθησαν, ἐκ ***δύο μορφῶν*** πιθανῶς, ἀπέναντι ἀλλήλων.

Κατωτάτω τῆς παραστάσεως ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς στήλης ἐδηλώθη πλατὺ κρόκινον ***ἡμικύκλιον***, ἴσως ξένον, ἐν εἴδει τροχοῦ (πρβλ. ἀριθμ. 81 καὶ 127), οὗτινος εἶναι ἄδηλος ὁ σκοπός.

Ἴχνη ἑρμοῦ ἐπὶ τῆς οἰκείας θέσεως δὲν διετηρήθησαν.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

175

Στήλη τοῦ *Δικαιογένους* ἐκ λιθομαρμάρου σχιστοειδοῦς καὶ εὐτελοῦς, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς ἀποκοπῆς τῆς κάτω δεξιᾶς γωνίας. —Ὕψος 0.919, πλάτος 0.356, πάχος 0.085.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἐλάχιστα ἀποσχισθέν, ἐφ᾽ οὗ οὐδὲν ἴχνος τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μηδὲ μετὰ πλύσιν δειξάντων ἴχνη βαφῆς :

ΔΙΚΑΙΟΓΕΝΗΣ
ΔΙΚΑΙΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Δικαιογένης* υἱὸς τοῦ *Δικαίου*». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ἐπὶ ἀνωμάλου ἐπιφανείας, ὡς ἐν ἀριθμ. 152 κλ., ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς τὸ τέρμα φέρει ἴχνη βαθείας κιτρίνης βαφῆς, ἴσως ἐξ ἕδρας *μορφῆς* καθημένης, καί που πορφυρᾶς καὶ καστανῆς τοῦ δαπέδου, φθορὰν δὲ βαφῶν ἐπὶ τῆς λοιπῆς ἐπιφανείας.

Ἡ στήλη κατείχετο ὑπὸ λεπτοῦ στρώματος πηλοῦ, ὅπερ πλυθὲν ἐλαφρῶς, ἀπέδωκε τὰ ἄνω ἴχνη βαφῶν, ἐφ᾽ ὧν ὑπάρχει καὶ ὁ αὔξων ἀριθμὸς τῆς εὑρέσεως, τεθεὶς ὑφ᾽ ἡμῶν ἐπ᾽ αὐτῆς, ὡς καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν στηλῶν ἅμα τῇ εὑρέσει ἑκάστης (πρβλ. ἀριθμ. 150), ἐπὶ τῆς θέσεως ὅμως ταύτης διότι δὲν διεκρίνοντο τότε αἱ βαφαί.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

176

Στήλη τοῦ *Κλευγένους* ἐκ καλοῦ μελανολίθου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν· διὰ τὴν ὁμοιότητα αὐτῆς

πρὸς τὴν ὑπ᾽ ἀριθμ. 117 καί τινα τμημάτια ἀνήκοντα πιθανῶς αὐτῇ βλ. τὰ ἐκεῖ λεχθέντα. — Ὕψος 0.703, πλάτος 0.49, πάχος 0.115.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ 101, ὅπερ ἀπεσχίσθη ἐντελῶς· εὕρομεν ὅμως ὀκτὼ τμημάτια, ὧν τὰ πέντε ἀνήκουσιν ἀσφαλῶς αὐτῷ, ἐφ᾽ ὧν διατηροῦνται κάλλιστα τὰ πορφυρᾶ πρὸς μέλανα ἐναλλασσόμενα φύλλα τοῦ κυματίου, ἐν ᾧ ἡ ὑπὲρ αὐτὸ ταινία διετήρησε φθορὰν βαφῶν, ἡ δὲ ὑπ᾽ αὐτὸ κάλλιστα τὴν ἐρυθροπόρφυρον αὐτῆς βαφήν.

Εὐθὺς ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπάρχει ὡραία κυανῆ πλατεῖα *κορωνίς*, περατουμένη κάτω δι᾽ ὁριζοντίου ζώνης ἐρυθροπορφύρου (πρβλ. ἀριθμ. 11)· εἶναι ἀμφίβολον ἂν ὑπῆρχον ἐπ᾽ αὐτῆς καὶ τὰ διὰ παχείας λευκῆς βαφῆς κοσμήματα, ὡς ἐν ἀριθμ. 70. 72 κλ., ὧν ἄλλως τε οὐδὲν ἴχνος ἐσώθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἀμφίβολα ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΚΛΕ//Υ///Γ//ΕΝΗΣ ΠΕΡΙΑΝΔΡΟ.
Α Ρ Κ Α Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Κλευγένης*** υἱὸς τοῦ ***Περιάνδρο[υ***, τὴν πατρίδα ***Ἀρκάς***».

Τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον γράμμα τοῦ πρώτου στίχου φέρουσιν ἀποξέσεις, γενομένας μᾶλλον κατὰ τὴν ἐξεργασίαν τῆς στήλης ἢ ἄλλως· τὸ δὲ τελευταῖον γράμμα φαίνεται ὅτι ἀπεσχίσθη.

Διὰ τὴν διαλεκτικὴν ἐκφορὰν τοῦ *ευ* ἀντὶ *εο* βλ. ἀριθμ. 2.28 κλ.

Ἡ προσφώνησις αὐτοῦ διὰ τοῦ γενικωτέρου ἐθνικοῦ δύναται νὰ ἔχῃ λόγον τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν Ἀρκάδων, ἥτις ἀπὸ τοῦ 362 π. Χ. ἀρξαμένη καὶ μετασχηματιζομένη, διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν, τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ 300 π. Χ.· ἔκτοτε οἱ Ἀρκάδες ὠνομάζοντο κατὰ πόλεις, εὕρομεν δ᾽ ἐν Παγασαῖς στήλην *Τεγεάτου*.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι ἐξαιρέτου ἐργασίας *ῥόδακες*, διῃρημένοι γλυπτῶς εἰς ὀκτὼ τραπεζοειδῆ πέταλα, ἐλαφρῶς κοῖλα τὰ ἔνδον καὶ γλυπτῶς ἐπίσης κοσμούμενα, ἐκκινοῦντα ἐκ πλατέος ἡμισφαιρικοῦ ὀμφαλοῦ λίαν ἐκτύπου, διῃρημένου εἰς τέσσαρας τομεῖς, οὗτινος διετηρήθη καλῶς ἡ ζωηρὰ ἐρυθρὰ βαφή, ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν πετάλων μόλις φθορὰ τῶν ποικίλων βαφῶν ἐσώθη.

Ὑπ' αὐτοὺς ἄρχεται διὰ δύο παραλλήλων ὁριζοντίων γραμμῶν ἐρυθροπορφύρων, ὀλίγον ἀπεχουσῶν ἀπ' ἀλλήλων (πρβλ. ἀριθμ. 133 κλ.) *γραπτὴ παράστασις*, ἧς μόλις ὀλίγον τῆς ἀρχῆς διετηρήθη. Αἱ βαφαὶ εἶναι συγκεχυμέναι καὶ οὐδὲν σαφὲς δύναται νὰ συναχθῇ περὶ τῶν μορφῶν, αἵτινες ἄλλως τε δὲν θὰ ἔφθανον μέχρι τοῦ ἐνταῦθα σωθέντος τμήματος τῆς εἰκόνος, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὸ *βάθος* αὐτῆς, ὃν ζωηρὸν ῥόδινον πρὸς τὸ ἰόχρουν ἀποκλίνον.

Ἡ στήλη αὕτη εἶναι μία τῶν ἀρίστων τῆς Συλλογῆς ἐξ ἀπόψεως κομψότητος καὶ πλούτου κοσμήσεως· πρὸς τούτοις ἔχει λειανθῇ ἔμπροσθεν καὶ ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιμελέστατα (πρβλ. ἀριθ. 112. 166 κλ.).

Οἱ δὲ χρόνοι αὐτῆς κεῖνται μεταξὺ 350 - 300 π. Χ.

*177

Στήλη τοῦ **Ἀριστοφάνους** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία· ἔχει σχῆμα λίαν ἐπίμηκες, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθμ. 68 κλ., καὶ φέρει πολλαχοῦ ὑπόλοιπα ἀσβέστου, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθμ. *161 κλ. — Ὕψος 0.798, πλάτος 0.237, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχουσιν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς τοῦ συνήθους καρποῦ ῥοιᾶς.

---

* Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἀστερίσκου βλ. ἀριθμὸν *35.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν ἀβαθῶς καὶ ἀμελῶς, ἐπὶ διαστήματος ἐπίτηδες λειανθέντος, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἱκανὰ ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ
ΚΑΛΥΜΝΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀριστοφάνης,*** τὴν πατρίδα ***Καλύμνιος***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πατρικοῦ βλ. ἀριθμ. 61.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει διάστημα φέρον ἁδρότερα τὰ ἴχνη τοῦ λιθογλυφικοῦ κτενὸς καὶ λευκάζουσαν, μόλις εἰκαζομένην, φθορὰν βαφῶν ἐκ *γραπτῆς παραστάσεως*. Διατὶ ἡ φθορὰ αὕτη δὲν εἶναι ἐμφανεστέρα βλ. ἀριθμ. * 161.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

Τὸ ἔργον ὑπῆρχεν ἐν τῇ παλαιᾷ Συλλογῇ Βόλου φέρον ἀριθμ. 74· ἐξεδόθη δ' ἐν IG IX 2 ἀριθμ. 364, ἔνθα λέγει ὁ κ. Kern ὅτι διέκρινεν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς, ἅτινα νῦν δὲν διακρίνονται· ἴσως θὰ ἦσαν ξένα.

178

Στήλη τῆς ***Σωτηρίδος*** ἐκ μελανολίθου, ἀκεραία ἐκ πέντε τμημάτων συναρμοσθεῖσα. — Ὕψος 0.89, πλάτος 0.33, πάχος 0.085.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, ἐφ' οὗ διετηρήθησαν καλῶς τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα, ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου κάλλιστα πορφυροῦς μέγας καρπὸς ῥοιᾶς, δι' οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἀριθμ. 28.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων δειξάντων μετὰ πλύσιν ἴχνης πορφυρᾶς βαφῆς:

ΣΩΤΗΡΙΣ
ΔΙΝ . Ι Ο Ο Υ
ΑΙΓΥΠΤΟΥ
ΓΥΝΗ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Σωτηρὶς*** θυγάτηρ τοῦ ***Διμοίρου*** (;) ***γυνὴ*** δὲ τοῦ ***Αἰγύπτου***». Τὸ ἐθνικὸν ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 65. Διὰ τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου βλ. ἀριθμ. 56.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἧς ἡ μὲν ἀρχὴ μόλις εἰκάζεται, τὸ δὲ τέρμα εἶναι φανερόν· αἱ βαφαὶ ἐγένοντο τὰ πολλὰ ἐξίτηλοι:

Κάτω ἐν μέσῳ διεσώθησαν ἴχνη πορφυρᾶς καὶ κροκίνης βαφῆς τοῦ *δαπέδου*, καὶ ἴσως ἐπίπλου ἢ ὑποποδίου τινός.

Ὑπὲρ αὐτὰ ἀριστερώτερον ὑπάρχουσιν ἱκανὰ ἴχνη βαθείας ἰόχρου μετὰ ῥοδίνης καὶ μελαίνης βαφῆς, ἀνήκοντα μᾶλλον εἴς τι μέγα *ἀντικείμενον* ἐν εἴδει πίθου δυσδιάγνωστον, ἧττον δὲ εἰς μορφήν, καίτοι ὑπάρχει τις παρ' αὐτὰ ἀριστερὰ ἀμφίβολος σκιαγραφία κεφαλῆς μετὰ πορφυρᾶς κόμης.

Κάτω δεξιὰ διεσώθησὰν ἐπίσης ἱκανὰ ἴχνη βαθείας πορφυρᾶς βαφῆς, ὧν τινα ἀνήκουσι τῷ δαπέδῳ.

Ἐν γένει φαίνεται ὅτι οὐχὶ μορφαί, ἀλλ' ἰδιάζον τι ἀντικείμενον (πρβλ. ἀριθμ. 4. 14 καὶ σελ. 219 κἑ.) παρίστατο ἐνταῦθα.

Ἴχνη *ἑρμοῦ* ἐπὶ τῆς οἰκείας θέσεως δὲν ὑπάρχουσιν, ἦτο δὲ καὶ ὁ χῶρος ἀνεπαρκὴς πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

179

Στήλη τῆς ***Φιλίστας*** (;) καὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς ***Ἑρμαίωνος*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα ἀκεραία πλὴν μικρῶν ἀποσχίσεων. — Ὕψος 1.15, πλάτος 0.393, πάχος 0.12.

Ἄνω λήγει εἰς ἀνθέμιον, ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένον κατὰ τὸν ῥυθμὸν περίπου τῆς 157 στήλης, οὗτινος ἱκανὸν ἀπεσχίσθη· ἐπὶ τῶν ἀγλύφων μερῶν διετηρήθησαν ἄνω ἐν μέσῳ καὶ κάτω ἐπὶ τῶν ἀκανθῶν ἱκανὰ ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς (πρβλ. ἀριθμ. *6α), ἐν ᾧ τὰ λοιπὰ ἄγλυφα μέρη ἦσαν

βεβαμμένα κυανᾶ, ὡς ἐξ ὑπολειφθέντων ἰχνῶν καὶ φθορᾶς τοιαύτης βαφῆς εἰκάζομεν. Τοῦ δὲ γείσου τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διεσώθησαν πολὺ καλῶς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ὑπὸ δύο χειρῶν, πρώτη μὲν ἡ τῶν τεσσάρων στίχων οὐχὶ βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἑρμαίωνος ἡ τοῦ πέμπτου ἀβαθῶς καὶ ἀμελέστατα· τὸ δεξιὸν ἥμισυ περίπου αὐτῆς ἀπεσχίσθη, τὰ δὲ γράμματα μετὰ πλύσιν ἔδειξαν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

ΦΙΛΙ . . . .
ΔΙΚΑΙ . . . . . .
ΕΡΜΑΙΣ . . . . .
ΓΥΝΗ
ΕΡΜΑΙΩΙ . . . .

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Φιλί[στα ;]*** θυγάτηρ τοῦ ***Δικαίο[υ ;]***, ***γυνὴ*** δὲ τοῦ ***Ἑρμαίωνος***, καὶ ὁ ***Ἑρμαίων***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65· τοῦ ἀνδρὸς τὸ πατρικὸν δὲν ἐγράφη ἐλλείψει χώρου ἐμφανῶς (βλ. ἀριθμ. 105).

Ὑπ᾿ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους καὶ κατὰ μοναδικὴν σχεδὸν ἐξαίρεσιν μετὰ γραπτοῦ μόνον ὀμφαλοῦ· εἶναι δὲ διῃρημένοι οἱ ἔξω διὰ μελαινῶν γραμμῶν εἰς πέταλα πορφυρᾶ καὶ δι᾿ ἄλλων βαφῶν βεβαμμένα (πρβλ. ἀριθμ. 25), αἵτινες δὲν διετηρήθησαν, ἐν ᾧ οἱ ἔσω ἦσαν πανταχοῦ διὰ μιᾶς βαφῆς βεβαμμένοι, ἧς ὑπελείφθη φθορά τις.

Ὑπ᾿ αὐτοὺς ὑπάρχει πορφυρᾶ ***ταινία***, λίαν ἐξησθενημένης βαφῆς, μετὰ μακρῶν ἄκρων καὶ μιᾶς μακροτάτης κλωστῆς· διὰ τὴν σημασίαν αὐτῆς βλ. ἀριθμ. 6.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

Τὸ κάτω τμῆμα τῆς στήλης ταύτης εἶχεν ἀφεθῆ ἐπί τινα χρόνον ἔξω τοῦ Γυμνασίου εἰς τὴν αὐλὴν ἐλλείψει χώρου, ὡς ἦτο πλῆρες χωμάτων· ἐβράχη δ᾿ ἐξ ὑετίων ὑδάτων καὶ τότε ἐφάνη ἡ ταινία.

180

Στήλη τῆς ***Φιλωτέρας*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα. — Ὕψος 0.65, πλάτος 0.298, πάχος 0.085.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ 101, ἐφ' οὗ οὐδὲν ἴχνος τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μετὰ πλύσιν δειξάντων ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

ΦΙΛΩΤΕΡΑ
ΕΡΜΟΦΛ ΙΤΟΥ
ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΙΣ
Χ Α Ι Ρ . . .

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Φιλωτέρα*** θυγάτηρ τοῦ ***Ἑρμοφάντου***, τὴν πατρίδα ***Ἁλικαρνασίς***· ὦ Φιλωτέρα, ***χαῖρε !***». Ἡ Ἁλικαρνασσὸς ἦτο πρωτεύουσα τῆς Καρίας.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν διετηρήθησαν σκωρίαι καὶ φθορὰ βαφῶν, κατωτάτω δὲ ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς τῆς *γραπτῆς παραστάσεως*, ἥτις ἦτο μικροῦ ὕψους, ὡς ἐν ἀριθμ. 55 κλ.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

181

Στήλη τῆς ***Μυρτοῦς*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ ἐν μέρει συνεπληρώθη διὰ γύψου. — Ὕψος 0.65, πλάτος 0.40, πάχος 0.095.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα, τὸ πλεῖστον ἀποκοπέν· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου διετηρήθη τὸ κάτω ἥμισυ ἀναγλύφου ἀσπίδος ἐν εἴδει ῥόδακος εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, ὧν ὁ μὲν ἔξω διατηρεῖ ἴχνη ῥοδίνης ἴσως βαφῆς, ὁ δ' ἔσω διὰ

χαραγῶν διηρέθη εἰς πέταλα. Τοῦ γείσου ἡ αὖλαξ διατηρεῖ φθορὰν καὶ ὀλίγα ἴχνη ῥοδίνης βαφῆς, τὸ δὲ κυμάτιον μόλις τὴν θέσιν τῶν γραπτῶν φύλλων, ὡς ἀπετυπώθησαν ἐπὶ τοῦ μαρμάρου δι' ἰσχυρᾶς ἐγκαύσεως (βλ. τὰ ἐν ἀριθμ. *161. *162 λεχθέντα). Ὑπ' αὐτὸ ὑπάρχει γραπτὴ *κορωνίς*, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τῆς ἀφεθείσης φθορᾶς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη οὐχὶ βαθέως ἀλλ' ἐπιμελῶς, τοὺς μὲν τρεῖς πρώτους στίχους διὰ μεγάλων γραμμάτων διατηρούντων κάλλιστα τὴν μέλαιναν αὐτῶν βαφήν, τοὺς δὲ λοιποὺς διὰ μικροτέρων, ὧν τὰ πλεῖστα διατηροῦσιν ἐπίσης ὁμοίαν βαφήν:

Μ Υ Ρ Τ Ω
Π Η Λ Ο Υ Σ Ι Ω Τ Ι
Χ Α Ι Ρ Ε
ΝΕΙΛΟΓΕΝΗΣΜΥΡΤΩΣΦΑΙΡΟΥ
ΜΗΤΗΡΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΧΑΙΡΕΚΑΙΙΛΕΟΣΕΣΣΟ'
. ΞΩΙΤΕΚΝΩΙΟΜΠ ⁀ ¯ ΞΘΡΑΨΩ

«***Μυρτὼ***
Πηλουσιῶτι
χαῖρε·
Νειλογενὴς Μυρτώ, Σφαίρου | μήτηρ θεοδώρου,
χαῖρε καὶ ἵλεος ἔσσο | τεῷ τέκνῳ, ὅμ ποτ' ἐθράψω».

ἤτοι «*ὦ Μυρτὼ ἐκ Πηλουσίου, χαῖρε! Ὦ σὺ Μυρτώ, παρὰ τὸν Νεῖλον γεννηθεῖσα, μήτηρ τοῦ ἐκ θεοῦ δοθέντος εἰς σὲ Σφαίρου, χαῖρε καὶ ἔσο εὔσπλαγχνος διὰ τὸ τέκνον σου, τὸν Σφαῖρον, τὸν ὁποῖον ἀνέθρεψας ποτέ*».

Τὸ *Πηλούσιον* ἦτο τὰ πολλὰ Ἑλληνικὴ πόλις τῆς Αἰγύπτου παρὰ τὸ Πηλουσιωτικὸν στόμα τοῦ Νείλου κατὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ἀραβίαν εἰσβολήν· τὴν θέσιν αὐτοῦ κατέχει περίπου νῦν τὸ *Πὸρτ - Σαΐτ* πόλις ἐπίσης ἑλληνικωτάτη.

Ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ «*λιμὴν Πηλούσιον*» καλούμε-

νος, ὥς ἀναφέρει Στέφανος ὁ Βυζάντιος, ἄγνωστος ἄλλοθεν· ἴσως ἦτο τμῆμα τοῦ λιμένος τῶν Παγασῶν, ἔνθα ἐστάθμευον τὰ ἐκ Πηλουσίου πλοῖα, καὶ παρ' ὃν κατῴκουν οἱ Πηλουσιῶται, ἤτοι συνοικία τῆς πόλεως ταύτης, ὀνομασθεῖσα ἐκ τῶν κατοίκων, ὥς καὶ σήμερον εἰς τὰς μεγάλας μάλιστα ἑλληνικὰς πόλεις καλοῦνται συνοικίαι «Ἀναφιώτικα, Ὑδραίϊκα, Κρητικά, Ἑβραίϊκα, Δημητσανίτικα κτλ.», ἐκ τῆς πατρίδος τῶν οἰκούντων ὠνομασμένα.

Τὸ πατρικὸν ὄνομα τῆς Μυρτοῦς δὲν ἐγράφη διά τινα λόγον, περὶ οὗ βλ. ἀριθμ. 105.

Ἐποιήθη δὲ ἡ στήλη ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς υἱοῦ Σφαίρου, ὅστις καὶ τὴν προστασίαν τῆς ἀφηρωϊσθείσης (πρβλ. ἀριθμ. 17) μητρὸς αὐτοῦ ζητεῖ. Τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπελευθερωτικόν, καὶ ἀπαντᾷ ἐν ἀπελευθερωτικῇ ἐπιγραφῇ τῆς Ἅλου (JG IX 2, 250).

Τὸ ποίημα εἶναι δίστιχον ἡρωϊκὸν ἑξάμετρον, γραφὲν εἰς τέσσαρα ἡμιστίχια· ἐξ ἀπόψεως ποιητικῆς εἶναι κοινοῦ τύπου καὶ μόνον τὸ ἐπίθετον *νειλογενὴς* ἔχει πολὺ τὸ ὡραῖον. Ὁ Σφαῖρος ὀνομάζεται «*θεόδωρος*» ὥς δωρηθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν μητέρα· καὶ σήμερον λέγομεν διὰ τὰ τέκνα ὅτι «*τὰ ἔδωκε, τὰ ἐχάρισε ὁ Θεός*». *Τὸ ἐθράψω* ἀντὶ *ἐθρέψω* φαίνεται ἐπίτηδες γραφὲν διὰ λόγους προφορᾶς ἢ ἄλλως διαλεκτικούς· διότι εὕρομεν *θράψεν* ἀντὶ *θρέψεν* ἐπὶ ἑτέρου ποιήματος στήλης τῶν Παγασῶν.

Ἐξ ἀπόψεως μετρικῆς δὲν παρουσιάζει οὐδὲν σφάλμα τὸ ποίημα· μόνον ἐν τέλει τοῦ προτελευταίου στίχου ὁ χαράκτης ἠθέλησε νὰ γράψῃ τὸ Τ, ἀλλ' ἐννοήσας τὸ σφάλμα ἀφῆκεν αὐτὸ ἡμιτελές, χαράξας ἐν ἀρχῇ τοῦ τελευταίου.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει ἀμφίβολος φθορὰ βαφῶν καὶ ἴχνη κροκίνης ἐκ *γραπτῆς παραστάσεως*.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 217 π. Χ. ἕνεκα τῆς πλήρους ὁμοιότητος τοῦ Γ καὶ τῶν ἄλλων χαρακτηριστικῶν γραμμάτων πρὸς τὰ τῆς στήλης τοῦ Ἀντιγένους (ἀριθμ. 10)· ἕνεκα τοῦ ἐνιαχοῦ Σ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὀλίγον ἀρχαιοτέρα τοῦ ἔτους τούτου.

182

Στήλη μετ' *ἀναγλύφου ἑρμοῦ* ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ ἄνω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν, κάτω δὲ ὀλίγον, συμπληρωθὲν διὰ γύψου. — Ὕψος 0.435, πλάτος 0.413, πάχος 0.075.

Ἀνωτάτω θὰ ὑπῆρχε *γραπτὴ παράστασις*, ἧς διετηρήθη ἀμφίβολος φθορὰ τῶν βαφῶν.

Ὑπ' αὐτὴν ἐπὶ τοῦ μέσου ὑπάρχει ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένος, ὡς ἐν ἀριθμ. 141. 149 κλ., *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου κατενώπιον, ἱδρυμένος ἐπὶ διπλοῦ βάθρου· αἱ λεπτομέρειαι τῆς κεφαλῆς ἀπεδόθησαν δι' ἐντομῶν, εἶναι δὲ καὶ διὰ μελαίνης βαφῆς βεβαμμέναι, ὡς καὶ τὰ περιγράμματα αὐτοῦ καὶ ἡ κόμη.

Τὸν τράχηλον αὐτοῦ περιβάλλει πλουσία πορφυρᾶ ταινία, ἔμπροσθεν καταπίπτουσα παρὰ τοὺς μαστούς, ἧς τὰ ἄκρα φέρουσι κλωστάς, οἵας αἱ ταινίαι τῶν στηλῶν. Ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ φαλλοῦ ὑπάρχουσιν ἴχνη βαφῶν, μάλιστα κιτρίνης (πρβλ. ἀριθ. 54).

Παρὰ τὸ μέσον τῆς ἀντηρίδος δεξιὰ ὑπάρχει πορφυρᾶ βαφὴ ἐκχυθεῖσα, ἢ ἄλλως ξένη.

183

Στήλη τῆς *Θεοτίμας* ἐκ μελανολίθου, ἐκ πέντε τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω τέταρτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη ἐν μέρει διὰ γύψου. — Ὕψος 0.64, πλάτος 0.36, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ διετηρήθησαν ἐλάχιστα ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων, ἐμφανῆ δὲ πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου. Διὰ τὸ ὑπὸ τὸ γεῖσον μέγα κενὸν καί τινα φθορὰν βαφῆς τῆς *κορωνίδος* βλ. ἀριθμ. 98. 121 κλ.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθύτατα καὶ ἐπιμελέστατα, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

Θ Ε Ο Τ Ι Μ Α
Ε Υ Θ Υ Μ Ι Δ Ο Ι

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *Θεοτίμα* θυγάτηρ τοῦ *Εὐθυμίδου*». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχει *γραπτὴ παράστασις*, ἐξίτηλος γενομένη· μόνον ποὺ καί που διετηρήθησαν ἴχνη ἐξησθενημένων βαφῶν, ἰδίως πορφυρᾶς καὶ κροκίνης ἔκ τινος *μορφῆς*, καθημένης ἴσως, ἔτι δ' ἀμφίβολα κυανῆς, ἧς πολλὴ συνήθως χρῆσις γίνεται ἐπὶ τῶν ἐκ μελανολίθου στηλῶν (πρβλ. ἀριθμ. 112 κλ.).

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται ὑπὲρ τὸ 300 π. Χ.

184

Στήλη τοῦ *Νικάρχου*, τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ *Εὐβούλας* καὶ τοῦ συζύγου (;) αὐτῆς *Ἀνάξιδος* ἐκ λιθομαρμάρου, ἀκεραία. —Ὕψος 0.615, πλάτος 0.465, πάχος 0.07.

Ἐποιήθη κατά τινα ἁπλουστάτην μίμησιν στήλης ἐν εἴδει ναΐσκου, ἤτοι ὀρθογωνίως, ἀφεθέντος ἐκ πασῶν τῶν πλευρῶν ἁπλοῦ ἀγλύφου καὶ πιθανῶς ἀγράφου γείσου, τὰ δὲ ἔνδον οὖσα ἱκανῶς βαθέως κοίλη.

Ἐπὶ τοῦ ἔνδον τούτου βαθύσματος ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ ἀμελῶς ἡ ἐπιγραφή· ὁ χαράκτης βαρυνθεὶς νὰ βάψῃ ἓν ἕκαστον τῶν γραμμάτων, ἐπέχυσεν ἐφάπαξ καθ' ὅλην τὴν ἐπιγραφὴν πορφυρᾶν βαφήν, ἥτις ἐξεχύθη καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ βάθυσμα· ἐνιαχοῦ αὐτοῦ ὑπάρχουσι γράμματα διὰ μολυβδίδος γραφέντα, ἢ ὑπό τινος τῶν φυλασσόντων ἐν τῇ ἀνασκαφῇ χωροφυλάκων κατὰ τὴν ἀπουσίαν ἡμῶν, ἢ ὡς ἐν ἀριθμ. 173:

Ν Ι Κ Α Ρ Χ Ο Σ
Ν Ι Κ Α Ν Δ Ρ Ο Υ
Ε Υ Β Ο Υ Λ Α
Ν Ι Κ Α Ρ Χ Ο Υ
Α Ν Α Ξ Ι Σ
Α Φ Θ Ο Ν Η Τ Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Νίκαρχος*** υἱὸς τοῦ ***Νικάνδρου***, ἡ ***Εὐβούλα*** θυγάτηρ τοῦ ***Νικάρχου*** καὶ ὁ ***Ἄναξις*** υἱὸς τοῦ ***Ἀφθονήτου***».

Φαίνεται δ' ὅτι ἡ στήλη ἐποιήθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνάξιδος, ὁπότε ἐπεγράφησαν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν προαποθανόντων οἰκειοτάτων αὐτῷ.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τὸ σχῆμα τοῦ Ϲ, ὅπερ καὶ ἐπ' ὀλίγων ἔτι στηλῶν ἀπαντῶμεν, αἵτινες πάντως δὲν εἶναι μεταγενέστεραι τοῦ 150 π. Χ. Διότι τό τε μηνοειδὲς C καὶ τὸ εὐθὺ Ϲ, ὅπερ ἄλλως τε δὲν εἶναι ὅμοιον τούτοις, ἀνήκει εἰς πολὺ μεταγενεστέρους χρόνους.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ χαράκτης ἐμιμήθη ἐν τούτῳ τὴν χειρόγραφον μορφὴν τοῦ Ϲ (πρβλ. ἀριθμ. 66. 142 κλ.).

Οὕτως οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 200 - 150 π. Χ.

ΒΠ 185

Στήλη τοῦ *Στράτωνος* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ πέντε τμημάτων συναρμοσθεῖσα ἀκεραία πλὴν μικρῶν ἀποσχίσεων καὶ κατωτάτω ἀποκοπῆς, συμπληρωθείσης διὰ γύψου. — Ὕψος 1.00, πλάτος 0.363, πάχος 0.075.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἐλάχιστα ἀποκοπέν· ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων ὑπάρχουσιν ἴχνη ἀνθεμοειδῶν ἐρυθρῶν κοσμημάτων, ὡς ἐν ἀριθμ. 84, καὶ ἐπὶ τοῦ κυματίου τοῦ γείσου πλήρης σκιαγραφία τῶν γραπτῶν φύλλων, μείνασα ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς ἐγκαύσεως (πρβλ. ἀριθμ. 134 κλ.).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς, τινῶν τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἀμφίβολα ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

ΣΤΡΑΤΩΝΜΝΑΣΕΟΥ
ΣΕΙΔΩΝΙΟΣ

ΒΠ Διὰ τὴν σημασίαν τῶν γραμμάτων τούτων βλ. ἀριθμ. 90.

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Στράτων*** υἱὸς τοῦ ***Μνασέου,*** τὴν πατρίδα ***Σειδώνιος***». Διὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ *ῑ* δι' *ει* βλ. ἀριθμ. *161. Ὅτι δὲ πλείστων Σιδωνίων καὶ Φοινίκων ἐν γένει εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, βλ. ἀριθμ. 107.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι πολλαχοῦ, ἰδίως κατωτάτω, ἴχνη βαφῶν, ἐρυθρᾶς τοῦ *δαπέδου* καὶ κροκίνης ***ἐπίπλων*** ἴσως, ἀνήκοντα εἰς *γραπτὴν παράστασιν* ἐξαφανισθεῖσαν.

Ἴχνη *ἑρμοῦ* ἐπὶ τῆς οἰκείας θέσεως δὲν ὑπάρχουσιν.

Οἱ δὲ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

*186

Στήλη τῆς ***Φιλίστας*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία.—Ὕψος 1.39, πλάτος 0.40, πάχος 0.13.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ 101, ἐφ' οὗ μόλις διακρίνεται ἡ θέσις τῶν γραπτῶν ποτε φύλλων τοῦ κυματίου, καὶ φθορὰ τῶν βαφῶν τῆς ὑπ' αὐτὸ *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ καλῶς ἐπὶ διαστήματος ἐπίτηδες λειανθέντος· τὰ γράμματα κεῖνται στοιχηδόν, ὡς ἐν ἀριθμ. 6. 196 κλ.:

Φ Ι Λ Ι Σ Τ Α
Φ Ι Λ Ω Ν Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Φιλίστα*** θυγάτηρ τοῦ ***Φίλωνος***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, κοίλους τὰ ἔνδον, οἵτινες θὰ ἦσάν ποτε βεβαμμένοι, ὡς ἐκ τῆς λευκαζούσης φθορᾶς εἰκάζομεν.

Ὑπ' αὐτοὺς ἡ στήλη φέρει ἁδρὰ τὰ ἴχνη τοῦ λιθογλυφικοῦ κτενὸς καὶ λεῖον κάθετον πλαίσιον ἑκατέρωθεν, πρὸς ὑποδοχὴν *γραπτῆς παραστάσεως* ἐξαφανισθείσης. Διότι σκωρίαι τινὲς

---

* Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἀστερίσκου βλ. ἀριθμ. *35.

καὶ φθοραὶ καὶ ἴσως ξένα ἴχνη βαφῶν (πρβλ. ἀριθμ. *177) διήκουσι καθ' ὅλην τὴν στήλην καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τὸ ὑπὸ τῆς παραστάσεως κατειλημμένον ποτὲ διάστημα.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται ὑπὲρ τὸ 300 π. Χ.

Ἡ στήλη αὕτη ὑπῆρχεν ἐν τῇ παλαιᾷ Συλλογῇ Βόλου, κομισθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Παππαγεωργίου ἔκ τινος Καλυβίου τῶν Ἁλυκῶν (βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» σελ. 74 εἰκ. 31 καὶ ἀνωτέρω σελ. 215)· προέρχεται λοιπὸν πιθανώτατα ἐκ τοῦ ὑπερκειμένου τῶν Καλυβίων μεγάλου πύργου, ὃν ἀνεσκάψαμεν· ἐξεδόθη δ' ἐν JG IX 2 ἀριθμ. 388.

187

Στήλη τοῦ *Πασίωνος* ἐκ λιθομαρμάρου λίαν μελαντέρου, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα ἀκεραία πλὴν ἐν μέσῳ ἀριστερὰ μικρᾶς ἐλλείψεως. — Ὕψος 0.938, πλάτος 0.36, πάχος 0.085.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπὲν καὶ ἀποσχισθέν, οὗτινος μόνον τὸ γεῖσον ἔδειξε μετὰ πλύσιν ἴχνη τῶν πορφυρῶν φύλλων τοῦ κυματίου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων δειξάντων μετὰ πλύσιν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

Π Α Σ Ι Ω Ν
Α Ρ Α Δ Ι Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Πασίων*, τὴν πατρίδα *Ἀράδιος*». Τὸ πατρικὸν ὄνομα αὐτοῦ ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 61.

Ἡ *Ἄραδος* ἦτο μία τῶν σπουδαιοτάτων πόλεων τῆς Φοινίκης· εὕρομεν δὲ καὶ ἄλλων Ἀραδίων στήλας (ἀριθμ. 31. 195 κλ.) καὶ πλείστων ἔτι Φοινίκων ἐν Παγασαῖς (βλ. ἀριθμ. 107).

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει ὁμοίως λεῖον πανταχοῦ διάστημα ἄνευ ἰχνῶν καὶ ἄνευ ἐμφανοῦς φθορᾶς βαφῶν τῆς ὑποτιθεμένης ὡς οὔσης ποτὲ *γραπτῆς παραστάσεως*.

188

Στήλη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, εἰς ἣν ἀνήκουσι δύο μικρὰ τμήματα μήπω συγκολληθέντα· τὸ κάτω τέταρτον αὐτῆς περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη ἐν μέρει διὰ γύψου. —Ὕψος 0.503, πλάτος 0.518, πάχος 0.135.

Ἐποιήθη ἐν εἴδει ναΐσκου, ὡς αἱ ἐν ἀριθμ. 142 ἀναφερόμεναι, ἀλλ' ἀπεσχίσθη οἰκτρῶς τὴν ὅλην σχεδὸν ἔμπροσθεν ἐπιφάνειαν· τὸ ἐπιστύλιον ἦτο βεβαμμένον πορφυροῦν, παρὰ τὸ σύνηθες, καὶ αἱ ὀρθοκέραμοι τῆς στέγης κυαναῖ, ὡς ἐξ ὀλίγων περισωθέντων ἰχνῶν βεβαιούμεθα. Ἡ στέγη ἐδηλώθη ἐν εἴδει κορωνίδος ὄπισθεν τῶν ὀρθοκεράμων οὕτως, ὥστε καὶ αὐταὶ καὶ τὸ γεῖσον ἐμφανίζονται ὡς ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένα ἐπὶ τῆς πλακός.

Ἐκ τούτων καὶ ἐν γένει παρατηροῦμεν ὅτι ἡ στήλη αὕτη ἐποιήθη λίαν περιτέχνως, ὡς οὐδεμία τῶν ὁμοίων· θὰ περιεῖχε δὲ καὶ *γραπτὴν παράστασιν* ἀρίστην.

Δυστυχῶς ἐπὶ τοῦ ἔνδον βαθύσματος, ὅπερ εἰσέχει λίαν βαθέως, οὐδὲν ἴχνος αὐτῆς διετηρήθη, μόνον δ' ἀμφίβολος σκωρία καὶ φθορά τις παρατηρεῖται ἐνιαχοῦ αὐτῆς.

189

Στήλη τοῦ ***Σεύθου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ ἐν μέρει συνεπληρώθη διὰ γύψου. —Ὕψος 0.471, πλάτος 0.337, πάχος 0.095.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ μόνον φθορὰ βαφῶν τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένη μεγάλη ἀσπὶς ἢ ῥόδαξ μετ' ἐκτύπου ἄντυγος δακτυλιοειδοῦς καὶ πλατέος ὁμοίου ὀμφαλοῦ· ἡ τοιαύτη, ἐν μέρει οὐχὶ τυπικὴ μίμησις, ὑποδηλοῖ ἴσως τὴν στρατιωτικὴν ἰδιό-

τητα τοῦ Σεύθου· διατηροῦνται δ' ἐπ' αὐτῆς ἴχνη βαφῶν καὶ ὑποκάτω ὑπόλοιπα βραχέων γραπτῶν φύλλων, ἐξ ὧν ὑπετίθετο περιέργως ἐκφυομένη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς, τῶν δὲ τοῦ δευτέρου στίχου μὴ ἐχόντων τὴν ἄλλως τηρουμένην κανονικὴν ἀραιότητα :

Σ Ε Υ Θ Η Σ
Θ Ρ Α Ι Ξ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Σεύθης***, τὴν πατρίδα ***Θρᾷξ***». Τὸ πατρικὸν αὐτοῦ ἐλλείπει, ὡς ἐν ἀριθμ. 61.

Εἶναι δὲ τὸ ὄνομα Σεύθης κοινότατον παρὰ τοῖς Θρᾳξίν, ὧν ἱκαναὶ στῆλαι εὑρέθησαν (ἀριθμ. 40. 47. 48 κλ.).

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει ἀβεβαία σκωρία καὶ φθορὰ βαφῶν τῆς ἐξαφανισθείσης *γραπτῆς παραστάσεως*.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

190

Στήλη τοῦ *Δημητρίου* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω τέταρτον περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ ἐν μέρει συνεπληρώθη διὰ γύψου. — Ὕψος 0.598, πλάτος 0.323, πάχος 0.098.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ μόλις φθορὰ τῶν βαφῶν τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου τῆς γραπτῆς κάλυκος βεβαίως (πρβλ. ἀριθ. 174) καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν φύλλων.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπελείφθη φθορὰ τῆς γραπτῆς *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς :

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣΠΑΥΣΑΝΙΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Δημήτριος*** υἱὸς τοῦ ***Παυσανίου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾽ αὐτήν, ἰδίως ἀνωτάτω, διετηρήθη φθορὰ τῶν βαφῶν τῆς ἐξαφανισθείσης *γραπτῆς παραστάσεως*.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ. ἕνεκα τοῦ ΓΜΣ, ἐξ ὧν συμπεραίνομεν ὅτι ἡ μορφὴ τοῦ Α εἶναι ἱκανῶς παλαιά, τοὐλάχιστον ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς.

191

Στήλη τοῦ ***Φιληταίου*** ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη ἐν μέρει διὰ γύψου. —Ὕψος 0.569, πλάτος 0.42, πάχος 0.095.

Ἄνω εἶναι ἄγνωστον ἂν ἔληγεν ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ἢ εἰς ἀέτωμα ἢ ἀνθέμιον, διότι μόνον τοῦ κυματίου διετηρήθη μέρος.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπελείφθη φθορὰ βαφῶν τῆς *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη σχεδὸν βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς:

Φ Ι Λ Η Τ Α Ι Ο Σ
Ι Σ Α Γ Ο Ρ Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Φιληταῖος*** υἱὸς τοῦ ***Ἰσαγόρου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἐλαφρῶς ἔκτυποι ὡραῖοι *ῥόδακες* εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, ὧν ὁ ἔξω χωρίζεται γλυπτῶς εἰς ὀκτὼ πέταλα καὶ ἡμίφυλλα, ὁ δ᾽ ἔσω κοιλαίνεται ὡς φιάλη σπονδική· ἴχνη φθορᾶς βαφῶν ἐπ᾽ αὐτῶν δηλοῦσιν ὅτι ἦσάν ποτε ποικίλως βεβαμμένοι (βλ. ἀριθμ. 25).

Ὑπ᾽ αὐτοὺς ὑπάρχει φθορὰ βαφῶν τῆς *γραπτῆς παραστάσεως*, ἥτις ἐξηφανίσθη ἐντελῶς· ἴχνη σωθέντα μελαίνης βαφῆς εἶναι πιθανῶς ξένα, ὡς ἐν ἀριθμ. 30 κλ.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

192

Στήλη τῆς ***Φιλ;]αρχίδος*** ἐκ λιθομαρμάρου σχιστοειδοῦς μετὰ κυανῶν φλεβῶν (πρβλ. ἀριθμ. 24), ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ περίπου ἐλλείπει ἀποκοπὲν καὶ συνεπληρώθη ἐν μέρει διὰ γύψου. —Ὕψος 0.502, πλάτος 0.273, πάχος 0.125.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα τὰ πολλὰ ἀποσχισθέν, οὗτινος ἐν μέρει διετηρήθησαν τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα τοῦ κυματίου καὶ κυανῆ βαφὴ τοῦ ἀκρωτηρίου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων δειξάντων μετὰ πλύσιν ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς:

. . . Α Ρ Χ Ι Ζ
. . Ο Ι Ν Ο Υ

Κατὰ τὴν ἀραιότητα τῶν γραμμάτων, γνωστοῦ ὄντος τοῦ ὁλικοῦ πλάτους τῆς στήλης, πιθανὴ συμπλήρωσις εἶναι: «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Φιλ]αρχὶς*** θυγάτηρ τοῦ ***Εὐ]οίνου*** (πρβλ. ἀριθμ. 201). Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾿ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες* εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, ὧν οἱ μὲν ἔσω εἶναι διῃρημένοι διὰ μελαινῶν γραμμῶν εἰς τέσσαρα, οἱ δ᾿ ἔξω εἰς ὀκτὼ πιθανῶς πέταλα, βεβαμμένα ποτὲ ποικίλως, μετὰ λίαν μικροῦ ὀμφαλοῦ.

Τὸ ὑπ᾿ αὐτοὺς διάστημα οὐδὲν ἴχνος βαφῆς διατηρεῖ τῆς *γραπτῆς ποτε παραστάσεως*, πλὴν ἀμφιβόλου λευκαζούσης φθορᾶς.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 250 - 200 π. Χ.

193

Στήλη τῆς ***Ἡδύλας*** ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἀκεραία πλὴν ἀποσχίσεως κάτω δεξιά. —Ὕψος 0.696, πλάτος 0.328, πάχος 0.08.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ 101, ὅπερ ἐσφυρηλατήθη τὰ ἔμπροσθεν πρὸς ἁρμογὴν τῆς στήλης ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου· εἰς τὰ πλάγια διατηροῦνται ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων, ὑπὸ δὲ τὸ γεῖσον φθορὰ βαφῆς τῆς *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων τοῦ μὲν πρώτου στίχου διατηρούντων ἐλάχιστα ἴχνη μελαίνης ἴσως βαφῆς, τοῦ δὲ δευτέρου ζωηρὰν τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν:

Η Δ Υ Λ Α
Ξ Η Ν Ι Ω Ν Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *Ἡδύλα* θυγάτηρ τοῦ *Ζηνίωνος*». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65 καὶ 75.

Ὑπ᾽ αὐτὴν διετηρήθησαν κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ ἐλάχιστα ἴχνη ἐξησθενημένων δυσδιαγνώστων βαφῶν, πιθανῶς τῆς *γραπτῆς παραστάσεως*.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐν μέσῳ ὑπάρχει ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένος, ὡς ἐν ἀριθ. 182 κλ., *ἑρμῆς* Ἑρμοῦ Χθονίου, ἱδρυμένος ἐπὶ ταπεινοῦ ἁπλοῦ βάθρου· ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ διετηρήθησαν ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς τῆς ταινίας, δι᾽ ἧς ἦτο ἀναδεδεμένος τὴν κεφαλὴν καὶ ἣν ἐφόρει περὶ τὸν τράχηλον.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 250 - 200 π. Χ.

Ἡ θέσις, ἔνθα ἦτο ἐντετειχισμένη ἡ στήλη αὕτη μετὰ τῶν ὑπ᾽ ἀριθ. 158. 197 κλ., διακρίνεται ἐν εἰκ. 43 τῶν «*Θεσσαλικῶν Μνημείων*» σελ. 82 κατὰ τὰ στοιχεῖα ΕΣ.

ΕΠ 194

Στήλη τοῦ *Ἀγαθοκλέους* ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἀκεραία. — Ὕψος 0.97, πλάτος 0.362, πάχος 0.07.

ΕΠ Τὰ γράμματα ταῦτα δηλοῦσιν ὅτι τὸ ἔργον εὑρέθη ἀνὰ τὰ ἐρείπια τῶν Παγασῶν τυχαίως ἄνευ ἀνασκαφῶν, ὑφ᾽ ἡμῶν ἢ ὑπὸ χωρικῶν.

Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς φέρει πανταχοῦ ὑπομέλαιναν βαφὴν ἐκ προσεγγίσεως εἰς αἰθάλην κατὰ νεωτέρους χρόνους, ὡς ἐκαίοντο ἀνὰ τὰ ἐρείπια τῶν Παγασῶν μετὰ τὸν θερισμὸν τὰ ἄχυρα ὑπὸ τῶν γεωργῶν.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν, ἐφ᾽ οὗ μόλις φθορά τις τῶν γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη, καίτοι ἡ στήλη ἦτο ἐκτεθειμένη ἐν ὑπαίθρῳ (πρβλ. ἀριθμ. *161).

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐχαράχθη διὰ λίαν μικρῶν γραμμάτων ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς τετράστιχον ἐλεγεῖον:

ΑΙΝΗΦΕΡΣΕΦΟΝΕΙΑΟΣΙΟΝΔΕΧΟΥΑΝΔΡΑΑΓΑΘΟΚΛΗ
ΠΡΟΣΣΕΚΑΤΕΡΧΟΜΕΝΟΝΧΡΗΣΤΟΣΥΝΗΣΠΡΥΤΑΝΙΝ
ΕΥΣΕΒΕΩΝΛΕΙΜΩΝΑΚΑΤΟΙΚΙΣΟΝΗΓΑΡΑΛΗΘΗΣ
ΨΥΧΗΚΑΙΚΑΘΑΡΑΞΩΝΤΙΔΙΚΑΙΟΣΕΝΗΝ

ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ
ΑΓΑΘΩΝΥΜΟΥ
ΚΟΡΙΝΘΙΟΣ

«*Αἰνὴ Φερσεφόνει(α) ὅσιον δέχου ἄνδρ(α) Ἀγαθοκλῆ,*
πρὸς σὲ κατερχόμενον, χρηστοσύνης πρύτανιν·
εὐσεβέων λειμῶνα κατοίκισον! Ἦ γὰρ ἀληθὴς
ψυχὴ καὶ καθαρὰ ζῶντι δίκαιος ἐνῆν»

ἤτοι «ὦ εὐλογημένη Περσεφόνη, δέξου εἰς τὸν Ἅδην τὸν Ἀγαθοκλῆ, ἀγαθὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος κατέρχεται πρὸς σέ, ὢν ὑπόδειγμα χρηστότητος· καὶ κατάταξον αὐτὸν εἰς τὸν λειμῶνα τῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων! Διότι πραγματικῶς ὑπῆρχεν ἐντός του, ὅταν ἔζη, ψυχὴ ἀγαπῶσα τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπηλλαγμένη πονηρίας, πλήρης δὲ δικαιοσύνης».

«Ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀγαθοκλῆς*** υἱὸς τοῦ ***Ἀγαθωνύμου***, τὴν πατρίδα ***Κορίνθιος***».

Τὸ ποίημα οὐδεμίαν ἐνέχει ποιητικὴν ἔξαρσιν, εἶναι δὲ κοινοῦ τύπου καὶ πλῆρες ὑπερβολῶν, ἐπαναλαμβανομένων τῶν αὐτῶν ἐννοιῶν ὑπὸ ποικίλας μορφάς· μάλιστα ἡ τελευταία περίοδος ἔχει τι τὸ ἀσύνδετον, τοῦ ἐπιθέτου «δίκαιος» τεθέντος ἐμφανῶς πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ στίχου ἁπλῶς,

ταράσσοντος δὲ σημαντικῶς καὶ τὴν ἔννοιαν· διότι καὶ ἂν μεταγράψωμεν «*ἧ γὰρ ἀληθὴς*» κτλ., πάλιν τὸ «δίκαιος», ἀντὶ τοῦ «δικαία» πάντοτε τεθέν, μένει δυσαρέστως ἀσύνδετον.

Ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ μέτρα εἶναι ἀκριβὲς τὸ ἐλεγεῖον· μόνον παρελείφθησαν αἱ ἐκθλίψεις «*Φερσεφόνει*' ὅσιον» καὶ «*ἄνδρ*' Ἀγαθοκλῆ», αἵτινες ἦσαν ἀπαραίτητοι διὰ τὸ μέτρον.

Περιέργως ἀπηντήσαμεν ἤδη καὶ εἰς δύο ἄλλα ἐλεγεῖα (ἀριθμ. 1 σελ. 216 καὶ ἀριθμ. 20 σελ. 157) τὴν αὐτὴν παράλειψιν· ἀλλ' ἐκεῖνα μόνον κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὸ ἐν λόγῳ τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο γνώρισμα, διότι ποιητικῶς ὑπερέχουσιν αὐτοῦ ἀσυγκρίτως τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν καὶ τοῦτο εἰς τὸν αὐτὸν ποιητήν.

Κατ' ἐξαίρεσιν δὲ μοναδικὴν ἐτέθη τὸ ὄνομα, τὸ ἐπώνυμον καὶ τὸ ἐθνικὸν τοῦ ἀποθανόντος ὑπὸ τὸ ἐλεγεῖον, ἐν ᾧ ταῦτα γράφονται ὑπὲρ αὐτὸ (ἀριθμ. 9. 10. 181), ἢ καὶ ὅλως παραλείπονται (ἀριθμ. 1. 20 κλ.).

Φαίνεται ὅτι ὁ τεχνίτης εἶχε χῶρον πρὸς τοῦτο, ὑπαρχούσης ποτὲ ὑπὸ τὸ ποίημα *ταινίας*, οὐχὶ γραπτῆς παραστάσεως· ἐννοεῖται ὅτι οὐδὲν ἴχνος οὐδὲ φθορὰ βαφῶν διετηρήθη.

Ἑτέρου Κορινθίου δὲν εὕρομεν στήλην ἐν Παγασαῖς. Καὶ σήμερον ἐλάχιστοι Κορίνθιοι παραμένουσι μονίμως ἐν Βόλῳ.

Οἱ δὲ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 350 - 300 π. Χ.

Τὴν στήλην ταύτην εὗρεν εἷς τῶν ἐργατῶν τοῦ ἐν Παγασαῖς Ὀρνιθοτροφείου Παππαχρίστου - Μαρινέλλου (βλ. «*Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*» εἰκ. 30) καὶ ἀπέκρυψεν αὐτὴν πρὸς πώλησιν· ἀλλ' ἀνεκαλύφθη ὑφ' ἡμῶν καὶ ὑπέδειξεν ὅτι εὗρεν αὐτὴν ἐντὸς μεσαιωνικῶν ἢ τουρκικῶν ἐρειπίων παρὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν ὑδραγωγεῖον (βλ. ἔ. ἀ.) εἴς τι «καπνοτόπι» παρὰ τὸ ἐκεῖ σύνοπτον μέγα δένδρον, ἤτοι ἐντὸς τῆς ἀρχαίας πόλεως· θὰ εἶχεν ἄρα μετακομισθῆ ἡ στήλη πρότερον ἔκ τινος τῶν ἔξω τῶν τειχῶν νεκροταφείων.

195

Στήλη τοῦ ***Ἀγαθοκλέους*** ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἀκεραία ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα.—Ὕψος 0.91, πλάτος 0.408, πάχος 0.077.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, ἐφ᾽ οὗ οὐδὲ μετὰ πλύσιν ἐφάνη ἴχνος τι τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων, πλὴν ἀμφιβόλου φθορᾶς τῶν βαφῶν καὶ ἰχνῶν τῶν φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη σχεδὸν βαθέως καὶ καλῶς ἐπὶ διαστήματος ἐπίτηδες λειανθέντος διὰ τῆς σμίλης, ἵνα περιλάβῃ τοὺς δύο μόνον πρώτους στίχους· ὡς φαίνεται ὁ τρίτος προσετέθη ἐκ δευτέρας φροντίδος, ὡς ἐν τῇ ὑπ᾽ ἀριθμ. 74 στήλῃ· τὰ γράμματα δὲν διατηροῦσιν ἴχνη βαφῆς:

ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ
ΣΩΠΑΤΡΟΥ
ΑΡΑΔΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀγαθοκλῆς*** υἱός του ***Σωπάτρου***, τὴν πατρίδα ***Ἀράδιος***».

Ὅτι πολλῶν Ἀραδίων καὶ πλείστων Φοινίκων ἐν γένει εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς, βλ. ἀριθμ. 187 καὶ 107.

Τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν διάστημα, φέρον ἁδρότερα τὰ ἴχνη τοῦ λιθογλυφικοῦ κτενός, οὐδὲν ἴχνος οὐδὲ φθορὰν βαφῶν διατηρεῖ· ἑκατέρωθεν ἔχει λεῖον κάθετον πλαίσιον καὶ θὰ ἔφερέ ποτε *γραπτὴν παράστασιν*.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

196

Στήλη τοῦ ***Νικοστράτου*** ἐκ λιθομαρμάρου μελαντέρου, ἀκεραία. —Ὕψος 0.985, πλάτος 0.35, πάχος 0.10.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποσχισθέν, ἐφ᾽ οὗ διετηρήθη ἡ φθορὰ τῶν βαφῶν τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων καὶ ἴχνη τοῦ ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου καρποῦ ῥοιᾶς καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτὸν φύλλων· καὶ ὑπὸ τὸ γεῖσον διετηρήθη φθορὰ τῶν βαφῶν τῆς *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν στοιχη-

δὸν γραφέντων γραμμάτων (πρβλ. ἀριθμ. 172) διατηρούντων ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

ΝΙΚΟΣΤΡΑΤΟΣ
ΝΙΚΩΝΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Νικόστρατος*** υἱὸς τοῦ ***Νίκωνος***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Τὸ Ν ἔχει ἀρχαϊκωτέραν μορφὴν (πρβλ. ἀριθμ. 171)· ἴσως ἡ στήλη ὑπ᾽ ἀριθμ. 200 ἀνήκει εἰς ἀδελφὴν τοῦ ἐν λόγῳ.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει ἀμφίβολος φθορὰ καὶ σκωρία βαφῶν τῆς *γραπτῆς* ποτε *παραστάσεως*.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 350 - 300 π. Χ.

197

Στήλη τοῦ ***Κλείτου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀκεραία ἐκ τεσσάρων μεγάλων καὶ πλείστων μικρῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ὡς συνετρίβη ἐπιτεθέντος ἐπ᾽ αὐτῆς ὀγκολίθου πρὸς σχηματισμὸν τοῦ τοίχου τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ πύργου. —Ὕψος 1.183, πλάτος 0.34, πάχος 0.075.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ 101, ὅπερ ἀπεσχίσθη πρὸς ἐξίσωσιν καὶ ἁρμογὴν τῆς στήλης ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ πύργου.

Διὰ τὸ ὑπὸ τὸ γεῖσον μέγα σχετικῶς κενὸν διάστημα βλ. ἀριθμ. 98.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΚΛΕΙΤΟΣ
ΦΙΛΙΣΚΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Κλεῖτος*** υἱὸς τοῦ ***Φιλίσκου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ' αὐτὴν οὐδὲν ἴχνος οὐδὲ φθορὰ βαφῶν τῆς ποτὲ ὑπαρχούσης πιθανῶς *γραπτῆς παραστάσεως* διετηρήθη.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται ὑπὲρ τὸ 300 π. Χ.

Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐντετειχισμένης ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ πύργου μετ' ἄλλων (βλ. ἀριθμ. 193) δεικνύει ἡ εἰκ. 43 τῶν «*Θεσσαλικῶν Μνημείων*».

198

Στήλη τοῦ ***Νικάνορος*** ἐκ λιθομαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς ἀποκοπῆς κατωτάτω.—Ὕψος 1.06, πλάτος 0.357, πάχος 0.075.

Ἄνω λήγει εἰς ὀξὺ ἀέτωμα ἐλάχιστα ἀποσχισθέν, οὗτινος τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα δὲν διετηρήθησαν πλὴν μελαίνης βαφῆς, πιθανῶς ξένης, ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἀκρωτηρίου· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένος μέγας ἀστὴρ ἓξ ἀκτίνων, σπάνιον κόσμημα ἐπὶ τῶν στηλῶν τούτων (βλ. ἀριθμ. 212).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΝΙΚΑΝΩΡΔΗΜΟΚΛΕΟΥΣ
ΧΥΡΤΙΕΥΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Νικάνωρ*** υἱὸς τοῦ ***Δημοκλέους***, τὴν πατρίδα ***Χυρτιεύς***».

Οἱ *Χύτροι, Χύτρον* ἢ *Χύτριον*, ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ***Κύθροι*** προφερόμενον, ἦτο πόλις τῆς Κύπρου· ὑπῆρχε δὲ καὶ κώμη ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν ἀρχαίων Κλαζομενῶν κατὰ Στράβωνα· ἐκ τῆς ἐνταῦθα ἐπιγραφῆς φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἐκαλεῖτο ***Χύρτον***, ὁ δὲ ἀναγραμματισμὸς παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν ὀφείλεται ἴσως εἰς παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *χύτρα*.

Ἑτέρων Κυπρίων εὑρέθησαν στῆλαι ἐν Παγασαῖς (ἀριθμ. 76. 214 κλ.)· σήμερον ἐν Βόλῳ ὀλίγοι ἐκ Κύπρου ἐλθόντες παραμένουσι διαρκῶς.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει ἀμελῶς κεχαραγμένη ὁριζόντιος γραμμή, δεῖγμα πιθανῶς τῆς ἀρχῆς *γραπτῆς παραστάσεως*, ἧς ἀμφίβολος φθορὰ καὶ ἴχνη ἀβέβαια βαφῶν διετηρήθησαν ἐν μέσῳ.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.

199

Στήλη τῆς ***Δημαρίστης*** καὶ τῆς ἀδελφῆς (;) αὐτῆς ***Λαμπιδοῦς*** ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἀκεραία ἐκ τεσσάρων τμημάτων συναρμοσθεῖσα.—Ὕψος 0.89, πλάτ. 0.34, πάχ. 0.10.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἀναγλυφὲν ἐπὶ τῆς πλακός, ὡς ἐν ἀριθμ. 137 κλ., ὀλίγον ἀποσχισθὲν νεωστὶ κατὰ τὴν μεταφοράν· ἱκανὰ ἴχνη τῶν γραπτῶν συνήθων κοσμημάτων διετηρήθησαν, ὡς καὶ τοῦ καρποῦ ῥοιᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου· τοῦ δὲ κυματίου τοῦ γείσου διετηρήθη ἡ ἀποτύπωσις τῶν φύλλων ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς ἐγκαύσεως (βλ. ἀριθμ. *161).

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπάρχει φθορὰ βαφῶν τῆς γραπτῆς *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἐπὶ διαστήματος λειανθέντος ἐπίτηδες, ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΔΗΜΑΡΙΣΤΗ
ΛΑΜΠΙΔΩ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Δημαρίστη*** καὶ ἡ ***Λαμπιδώ***».

Περιέργως ἐλλείπει τὸ πατρικόν, ὡς ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 37 καὶ 115 στήλῃ, τῶν ὀνομάτων ἁπλῶς ὅλως ἐκφερομένων· ὅτι τὸ δεύτερον ὄνομα εἶναι γυναικός, ἀποδεικνύει ἡ *Λαμπιτώ*, λίαν γνωστὸν πρόσωπον κωμῳδίας τοῦ Ἀριστοφάνους. Θὰ ἦσαν δὲ αἱ ἀναφερόμεναι ἀδελφαί, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πρώτης προαποθανούσης θὰ ἐγράφη μετὰ τὸν θάνατον τῆς δευτέρας.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει διάστημα φέρον ἁδρὰ τὰ ἴχνη τοῦ λιθογραφικοῦ κτενὸς καὶ πλατὺ λεῖον πλαίσιον κάθετον·

ἐπ᾽ αὐτοῦ διετηρήθη ἀμφίβολος φθορὰ τῶν βαφῶν τῆς ποτὲ *γραπτῆς παραστάσεως*.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 250 - 217 π. Χ. Τὸ Π ἔχει τινὰ ὁμοιότητα πρὸς τὸ τῆς στήλης τοῦ ᾿Αντιγένους (ἀριθμ. 10· πρβλ. σελ. 218), ἐν ᾧ τὸ Μ εἶναι προγενεστέρας τοῦ 217 π. Χ. μορφῆς.

200

Στήλη τῆς ***᾿Ονασίου*** ἐκ λιθομαρμάρου λίαν μελαντέρου, ἀκεραία πλὴν μικρᾶς τῆς κάτω δεξιᾶς γωνίας ἀποκοπῆς. — Ὕψος 0.51, πλάτος 0.317, πάχος 0.075.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου διατηροῦνται ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς τοῦ καρποῦ ῥοιᾶς, περὶ οὗ βλ. ἀριθμ. 28, ἐπὶ δὲ τοῦ κυματίου τοῦ γείσου τὰ ἀποτυπώματα τῶν γραπτῶν φύλλων ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς ἐγκαύσεως (βλ. ἀριθμ. *161).

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπάρχει ἀμφίβολος φθορὰ βαφῶν τῆς γραπτῆς *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

Ο Ν Α Σ Ι Ο Ν
Ν Ι Κ Ω Ν Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***᾿Ονάσιον*** θυγάτηρ τοῦ ***Νίκωνος***».

Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65. Διὰ δὲ τὴν ὑποκοριστικὴν ἐκφορὰν τοῦ ὀνόματος βλ. ἀριθ. 96. Ὁ Νικόστρατος τῆς στήλης 196 ἠδύνατο νὰ εἶναι ἀδελφὸς αὐτῆς.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν διακρίνεται σκωρία τις καὶ φθορὰ βαφῶν, καθιστῶσα πιθανὴν τὴν παραδοχὴν τῆς ποτὲ ὑπάρξεως *γραπτῆς παραστάσεως*.

Ἡ στήλη αὕτη εἶναι μία τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Συλλογῆς· ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων φαίνεται ὅτι ἐποιήθη περὶ τὸ 350 π. Χ. τοὐλάχιστον.

201

Στήλη τῆς ***Φιλαρχίδος*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.526, πλάτος 0.353, πάχος 0.095.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα οὐχὶ πολὺ ἀποκοπέν, ἐφ᾿ οὗ μόνον ἀμφίβολος φθορὰ βαφῶν τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μηδὲ μετὰ πλύσιν δειξάντων ἴχνη βαφῆς· τὸ ἐθνικὸν ἐγράφη ὑπ᾿ ἄλλης χειρός, ἢ προσετέθη ἐν σπουδῇ εἰς δευτέρας φροντίδας, καὶ εἶναι διὰ τοῦτο πυκνῶς γεγραμμένον:

ΦΙΛΑΡΧΙΣ
ΔΙΟΝΥΔΟΥ ΕΦΕΣΙΑ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Φιλαρχὶς*** θυγάτηρ τοῦ ***Διονύδου,*** τὴν πατρίδα ***Ἐφεσία»***. Εὑρέθησαν δὲ καὶ ὀλίγων ἔτι Ἐφεσίων, ἰδίως γυναικῶν, στῆλαι ἐν Παγασαῖς.

Ὑπ᾿ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες,* εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, μετ᾿ ἰχνῶν φθορᾶς δυσδιαγνώστου βαφῆς τῶν λεπτομερειῶν.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.

202

Στήλη τοῦ ***Σιμμίου*** ἐκ λιθομαρμάρου λίαν μελαντέρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.542, πλάτος 0.348, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν, ἐφ᾿ οὗ οὐδὲν ἴχνος τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη, πλὴν ἀμφιβόλου φθορᾶς βαφῶν, ἰδίως ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἐπὶ διαστήματος ἐπίτηδες λειαν-

θέντος, βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΣΙΜΜΙΑΣΤΟΛΜΑΙΟΥ
ΠΕΥΜΑΤΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Σιμμίας*** υἱὸς τοῦ ***Τολμαίου,*** τὴν πατρίδα ***Πευμάτιος***».

Τὸ *Πεῦμα* ἢ *Πεύματα* ἦτο πολίχνη τῆς Φθιώτιδος ἐν Θεσσαλίᾳ, τῆς ὁμοσπονδίας τῶν Φθιωτῶν Ἀχαιῶν· παρὰ Λιβίῳ φέρεται ἐσφαλμένως Teuma, Teumata, ἐπὶ δὲ τῶν νομισμάτων ὡς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχει διάστημα φέρον ἁδρὰ τὰ ἴχνη τοῦ λιθογλυφικοῦ κτενός· θὰ κατείχετο δὲ ὑπὸ *γραπτῆς παραστάσεως* ἢ *ταινίας*.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300-250 π. Χ.

ΒΓ 203

Στήλη τοῦ ***Ἀριστομάχου*** ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου σχιστοειδοῦς, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.535, πλάτος 0.42, πάχος 0.14.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα οὐχὶ πολὺ ἀποκοπέν, ἐφ᾽ οὗ διετηρήθη ἀμφίβολος φθορὰ καί που ἴχνη βαφῶν, ξένα πιθανῶς, τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων.

Διὰ τὸ ὑπὸ τὸ γεῖσον ἀρκούντως μέγα κενὸν διάστημα βλ. ἀριθμ. 121.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, ἐπὶ τεσσάρων ὁριζοντίων χαραγῶν ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος. τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΑΡΙΣΤΟΜΑΧΟΣ
ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΒΓ Διὰ τὴν σημασίαν τῶν γραμμάτων τούτων βλ. ἀριθμ. 90.

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀριστόμαχος*** υἱὸς τοῦ ***Ἀριστοκράτους»***. Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾽ αὐτὴν οὐδὲν ἴχνος οὐδὲ φθορὰ βαφῶν διετηρήθη πλὴν ἰχνῶν πορφυρᾶς βαφῆς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς στενῆς ἕδρας, ἅτινα εἶναι ἀβέβαιον ἂν προέρχωνται ἐκ γραπτῆς *ταινίας*, ἧς ἡ θέσις θὰ ἦτο ἐνταῦθα, ἢ ἂν εἶναι ξένα.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται ὀλίγον ὑπὲρ τὸ 300 π. Χ.

204

Στήλη τοῦ ***Τίμωνος*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα καὶ πλέον ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. —Ὕψος 0.404, πλάτ. 0.422, πάχ. 0.124.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν, ἐφ᾽ οὗ οὐδὲν ἴχνος τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη, διότι μάλιστα ἡ ἐπιφάνεια εἶχε τριβῆ πάλαι, ὡς ἐνετειχίσθη ἡ στήλη ἐπὶ ὀγκολίθων τοῦ πύργου.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων τοῦ ἀριστεροῦ ἡμίσεος μόλις διακρινομένων ἐκ τῆς τριβῆς· ταῦτα οὐδὲν ἴχνος βαφῆς διατηροῦσι:

Τ Ι Μ Ω Ν
Δ Α Μ Ω Ν Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Τίμων*** υἱὸς τοῦ ***Δάμωνος»***. Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, ὧν ὁ ἔξω εἶναι γλυπτῶς διῃρημένος εἰς ὀκτὼ τραπεζοειδῆ πέταλα, βεβαμμένα ποτὲ (πρβλ. ἀριθμ. 25)· ὁ ἀριστερὸς ἀπεκόπη τὰ κάτω πλέον τοῦ ἡμίσεος.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

205

Στήλη τοῦ ***Ἀπολλωνίδου*** καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ***Εἰρήνης*** ἐκ μελανολίθου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.42, πλάτος 0.35, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν· ἐπὶ τοῦ μέσου ἀκρωτηρίου διετηρήθησαν ἴχνη κυανῆς βαφῆς, ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου τὸ πολὺ τοῦ πορφυροῦ καρποῦ ῥοιᾶς, δι' οὗ τὴν σημασίαν βλ. ἀριθμ. 28.

Καὶ ἐπὶ τοῦ γείσου διετηρήθησαν τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα, ἐπὶ μὲν τῆς αὔλακος ἴχνη δυσδιαγνώστου βαφῆς, ἐπὶ δὲ τοῦ κυματίου τὰ πορφυρᾶ πρὸς κυανᾶ πιθανῶς ἐναλλασσόμενα φύλλα.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων ἐχόντων καμπύλωσίν τινα τῶν λοξῶν ἰδίως κεραιῶν (πρβλ. ἀριθμ. 70 κλ.), μὴ διατηρούντων δὲ ἴχνη βαφῆς:

ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ
ΑΚΕΣΤΙΜΟΥ
ΕΙΡΗΝΗ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΟΥ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀπολλωνίδης*** υἱὸς τοῦ ***Ἀκεστίμου*** καὶ ἡ ***Εἰρήνη*** θυγάτηρ τοῦ ***Ἀπολλωνίδου***». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Διαφορὰ χειρὸς ἐν τῇ γραφῇ εἶναι ἀρκούντως ἐμφανής· οὕτω φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἡ στήλη ἐποιήθη τὸ πρῶτον διὰ τὸν Ἀπολλωνίδην, ἀποθανούσης δὲ τῆς Εἰρήνης μετ' οὐ πολὺ καὶ ταφείσης ἐκεῖ, ἐπεγράφη καὶ αὐτῆς τὸ ὄνομα.

Ὑπ' αὐτὴν διετηρήθη λευκάζουσα φθορὰ καὶ ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, δεξιᾷ τῷ θεατῇ μάλιστα, ἐξ ἀρχῆς *γραπτῆς παραστάσεως*, δι' ἣν ἀφίνεται ἑκατέρωθεν κάθετον πλαίσιον.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 250 - 200 π. Χ.

ΒΓ 206

Στήλη τοῦ ***Ζωπύρου*** ἐκ μελανολίθου, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. — Ὕψος 0.368, πλάτος 0.355, πάχος 0.11.

ΒΓ Διὰ τὴν σημασίαν τῶν γραμμάτων τούτων βλ. ἀριθμ. 90.

Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον, ὡς ἡ 101, ἐφ' οὗ ἔχουσιν ἀποδοθῇ πέντε ὀρθοκέραμοι (πρβλ. ἀριθμ. 49), διατηροῦσαι κάλλιστα τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφὴν πλὴν τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς ἀποκοπείσης· τὰ μεταξὺ αὐτῶν, δηλοῦντα τὴν κορωνίδα τῆς στέγης, εἶναι βεβαμμένα μέλανα.

Ἡ ἄνω ταινία διατηρεῖ φθορὰν βαφῆς, τὸ δὲ ὑπ' αὐτὴν κυμάτιον φέρει πορφυρᾶ πρὸς μέλανα ἐναλλασσόμενα φύλλα ἀρίστης διατηρήσεως. Ὑπ' αὐτὸ ὑπῆρχε γραπτὴ *κορωνὶς* ἐπὶ διαστήματος ὀλίγον προέχοντος καὶ δι' ὁριζοντίου ἀναγλύφου γραμμῆς, ἀντὶ τῆς ἐν ἄλλαις στήλαις γραπτῆς, δηλωθέντος.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων κάλλιστα τὴν μέλαιναν αὐτῶν βαφήν:

Ι Ω Π Υ Ρ Ο Σ
Σ Τ Α Γ Ο Ν Ι Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ζώπυρος*** υἱὸς τοῦ ***Σταγονίου***». Ἀμφότερα τὰ ὀνόματα φαίνονται ἀπελευθερωτικά· διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐλλείπει τὸ ἐθνικόν, ὡς ἐν ἀριθμ. 75.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, διῃρημένοι εἰς ἓξ τραπεζοειδῆ πέταλα, ὧν αἱ λεπτομέρειαι ἀπεδόθησαν γλυπτῶς, ἦσαν δὲ καὶ βεβαμμέναι, ὡς ἐξ ὑπολειφθείσης φθορᾶς εἰκάζομεν. Ὁ πλατὺς ὀμφαλὸς διατηρεῖ τὴν πορφυρᾶν αὐτοῦ βαφήν. Τὰ δύο κάτω τρίτα τοῦ δεξιοῦ καί τι τοῦ ἀριστεροῦ τῶν ῥοδάκων ἀπεκόπησαν.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

* 207

Στήλη τοῦ ***Εὐκρατίδου***, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ***Σωσιγένους*** καὶ τῆς συζύγου τοῦ πρώτου (;) ***Νικοπόλιδος*** ἐκ μελανολίθου, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. —Ὕψος 0.519, πλάτος 0.39, πάχος 0.11.

---

* Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἀστερίσκου βλ. ἀριθμ. *35.

Πανταχοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας φέρει ὑπόλοιπα ἀσβέστου, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθμ. *161 κλ. Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἐλάχιστα ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ διατηροῦνται ἱκανὰ ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς τῆς ἄνω ταινίας, τῶν φύλλων τοῦ κυματίου καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου καρποῦ ῥοιᾶς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν βαθέως καὶ πολὺ ἐπιμελῶς ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρός· ἡ στήλη κατὰ ταῦτα ἐποιήθη μετὰ τὸν θάνατον τῆς Νικοπόλιδος, ὁπότε καὶ τοῦ συζύγου καὶ υἱοῦ αὐτῆς προαποθανόντων ἐπεγράφησαν τὰ ὀνόματα· τινὰ τῶν γραμμάτων διατηροῦσιν ἀμφίβολα ἴχνη μελαίνης βαφῆς:

Ε Υ Κ Ρ Α Τ Ι Δ Η Σ
Α Γ Α Σ Ι Ο Υ
Σ Ω Σ Ι Γ Ε Ν Η Σ
Ε Υ Κ Ρ Α Τ Ι Δ Ο Υ
Ν Ι Κ Ο Π Ο Λ Ι Σ
Α Ρ Ι Σ Σ Τ Α Ρ Χ Ο Υ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Εὐκρατίδης*** υἱὸς τοῦ ***Ἀγασίου***, ὁ ***Σωσιγένης*** υἱὸς τοῦ ***Εὐκρατίδου*** καὶ ἡ ***Νικόπολις*** θυγάτηρ τοῦ ***Ἀρισστάρχου***».

Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65· διὰ τὸν διαλεκτικὸν διπλασιασμὸν τοῦ *σσ* ἐν τοιαύτῃ θέσει βλ. ἀριθμ. 2. 126 κλ., διὰ δὲ τὸ ἐκ πόλεως ὄνομα γυναικὸς βλ. ἀρ. 172.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν διετηρήθη ὀλίγον διάστημα πλῆρες ἀσβέστου, ἐφ' οὗ φυσικῷ τῷ λόγῳ οὐδὲν διακρίνεται.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

Τὴν στήλην ταύτην μετεκομίσαμεν μετὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. *6α. *35. *38. *39. *91. *93. *209. *210 ἐκ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς ἐκκλησίας Παναγίας τοῦ ἄνω Βόλου. Ἐξεδόθη δ' ἐν JG IX 2 ἀριθ. 1147 καὶ καταριθμεῖται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς *Δημητριάδος*· ὅτι ὅμως πιθανώτερον προέρχεται ἐκ *Παγασῶν*, βλ. σελ. 211.

208

Στήλη τῆς *Ξενύλλης* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα καὶ πλέον ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. —Ὕψος 0.307, πλάτος 0.30, πάχος 0.105.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ἱκανῶς ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ μόνον φθορὰ βαφῶν τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μηδὲ κατὰ πλύσιν δειξάντων ἴχνη βαφῆς:

ΞΕΝΥΛΛΑ
ΔΟΡΚΩΝΟ.

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *Ξενύλλα* θυγάτηρ τοῦ *Δόρκωνος*». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65 καὶ 75, διότι τὰ ὀνόματα φαίνονται ἀπελευθερωτικά. Ὅμοια ὑποκοριστικά, ἀνάλογα πρὸς τὰ νέα ἑλληνικὰ εἰς — ούλλα, — ίτσα κττ., ὑπάρχουσιν ἐπὶ Θεσσαλικῶν ἐπιγραφῶν οὐχὶ πολλά, π. χ. *Πραΰλλα*, *Μεναδρύλλος* κττ.

Ὑπ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, βεβαμμένους ποτέ.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

* 209

Στήλη τῆς ***Νικαρέτας*** ἐκ λιθομαρμάρου λίαν μελαντέρου, ἧς τὸ κάτω δύο τρίτα καὶ πλέον ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. Ἡ ἐπιφάνεια εἶναι πλήρης ἀσβέστου, ὡς καὶ τῆς *207 κλ. — Ὕψος 0.435, πλάτος 0.382, πάχος 0.11.

Ἄνω λήγει εἰς κομψὸν ἀέτωμα ὀλίγον ἀποσχισθέν, ἐφ' οὗ

---

* Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἀστερίσκου βλ. ἀριθμ. *35.

διετηρήθησαν ἀμφίβολα ἴχνη τῶν πορφυρῶν φύλλων τοῦ κυματίου καὶ ἡ θέσις αὐτῶν ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς ἐγκαύσεως.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη σχεδὸν βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς, διότι τὰ ἐν αὐτοῖς μέλανα ἐτέθησαν ὑπό τινος μαθητοῦ τοῦ γυμνασίου νεωστὶ διὰ μολυβδίδος:

Ν Ι Κ Α Ρ Ε Τ Α
Μ Ε Ν Α Ν Δ Ρ Ο Υ
Ν Ι Κ Ο Π Ο Λ Ι Τ Ι Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Νικαρέτα*** θυγάτηρ τοῦ ***Μενάνδρου,*** τὴν πατρίδα ***Νικοπολῖτις***».

Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Νικόπολις* ὑπῆρχον ἱκαναὶ ἀρχαῖαι πόλεις, ἱδρυθεῖσαι μάλιστα ὑπὸ Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, ὧν γνωριμωτάτη εἶναι ἡ τῆς Ἠπείρου κατὰ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, ἣν ἵδρυσεν ἢ ἐπηύξησεν ὁ Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος τῷ 31 π. Χ.

Ἀλλ' ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἐμφανῶς ἀρχαιοτέρα τοῦ ἔτους τούτου. Οὕτως ἡ Νικαρέτα θὰ ἦτο ἔκ τινος ἄλλης Νικοπόλεως, ἐκτὸς ἂν ὑπῆρχεν ἤδη Νικόπολις ἀντικρὺ τοῦ Ἀκτίου πολὺ πρὸ τοῦ 31 π. Χ.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

Ἡ στήλη αὕτη ἐκομίσθη, ὁπόθεν αἱ ἐν *207 μνημονευόμεναι· ἐξεδόθη δ' ἐν JG IX 2 ἀριθ. 1189, ὡς ἀνήκουσα ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς *Δημητριάδος*, ἐν ᾧ εἶναι μᾶλλον τῶν *Παγασῶν*, ὡς ἐκεῖ εἴπομεν.

*210

Στήλη τοῦ ***Ἀρτεμιδώρου*** ἐκ λιθομαρμάρου λευκοτέρου, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα καὶ πλέον ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. Ἡ

---

* Διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἀστερίσκου βλ. ἀριθμ. *35.

ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι πλήρης ἀσβέστου, ὡς ἡ τῆς προηγουμένης. —Ὕψος 0.585, πλάτος 0.395, πάχος 0.13.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν· ἐπὶ τοῦ μέσου ἀκρωτηρίου ὑπάρχει σκωρία ἢ ἴχνη ἰόχρου βαφῆς, ἴσως ξένης, ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ἀνάγλυφος ἀσπίς, κοίλη τὰ ἔνδον ὡς φιάλη σπονδική.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

Α Ρ Τ Ε Μ Ι Δ Ω Ρ Ο Σ
Ν Ι Κ Ι Ο Υ
Χ Α Ι Ρ Ε

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Ἀρτεμίδωρος* υἱὸς τοῦ ***Νικίου***· ὦ Ἀρτεμίδωρε ***χαῖρε !*** » Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουσι δύο ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένοι *ῥόδακες*, λίαν κοῖλοι τὰ ἔνδον ὡς φιάλαι σπονδικαί.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

Εὑρέθη ὅπου ἡ προηγουμένη, καὶ ἐξεδόθη ἔ. ἀ. ἀριθ. 376, καταριθμουμένη μόνη αὕτη ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ κ. Kern ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν *Παγασῶν*, καίτοι ὁ αὐτὸς πάσας τὰς ἄλλας μετ᾽ αὐτῆς ἐντετειχισμένας, περὶ ὧν βλ. ἀριθ. *207, ἀπέδωκεν εἰς τὴν *Δημητριάδα*. Θὰ ἀπέδιδε δὲ καὶ ταύτην τῇ Δημητριάδι, ἂν δὲν ἐχρονολόγει ὡς ἀνήκουσαν τῇ Δ´ π. Χ. ἑκατονταετηρίδι, καθ᾽ ἣν δὲν εἶχεν ἔτι κτισθῇ ἡ Δημητριάς.

211

Στήλη τῆς ***Τυχασοῦς*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω ἥμισυ σχεδὸν ἐλλείπει ἀποκοπέν. —Ὕψος 0.41, πλάτος 0.30, πάχος 0.085.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα οὐχὶ πολὺ ἀποκοπέν, ἐφ᾽ οὗ μόνον ἀβεβαία φθορὰ τῶν ποτὲ γραπτῶν συνήθων κοσμημάτων διετηρήθη.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μηδὲν ἴχνος βαφῆς διατηρούντων:

Τ Υ Χ Α Σ Ω
Ω Φ Ε Λ Ι Ω Ν Ο Σ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ *Τυχασὼ* θυγάτηρ τοῦ *Ὠφελίωνος*». Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ βλ. ἀριθμ. 65 καὶ 75, διότι ἐμφανῶς ἀμφότερα τὰ ὀνόματα εἶναι ἀπελευθερωτικά.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 250 π. Χ.

212

Στήλη τοῦ *Ἀριστίωνος* ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὰ κάτω τρία τέταρτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα.—Ὕψος 0.415, πλάτος 0.408, πάχος 0.102.

Ἄνω λήγει εἰς ὀξὺ ἀέτωμα, οὗ τὸ μέσον ἀκρωτήριον φέρει ἀβαθῶς γεγλυμμένον ἀνθεμοειδὲς κόσμημα, ὡς τὸ τῆς στήλης τῆς Ἀρχιδίκης (ἀριθμ. 20)· τῶν γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη ἀβεβαία φθορὰ τῶν βαφῶν· ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν (βλ. ἀριθμ. 198) ἀστὴρ ἀναγεγλυμμένος ἓξ ἀκτίνων μετ᾽ ὀμφαλοῦ, κοσμουμένων γλυπτῶς ἐν εἴδει φύλλων.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

Α Ρ Ι Σ Τ Ι Ω ''
Λ Ρ Ι Σ . . . . . .

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Ἀριστίων* υἱὸς τοῦ *Ἀρισ[τίωνος;]*».

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 200 π. Χ.

213

Στήλη τῆς *Δημοῦς* ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου σχιστοειδοῦς, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἧς τὰ κάτω δύο

τρίτα καὶ πλέον ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. —Ὕψος 0.30, πλάτος 0.417, πάχος 0.093.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, ἐφ᾽ οὗ διετηρήθησαν τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα, ἤτοι ἴχνη κυανῆς βαφῆς τῶν ἀκρωτηρίων, ἐρυθρᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ πλαισίου, ἰδίως ἐπὶ τῆς ὁριζοντίου, ἴχνη τῶν πορφυρῶν φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου καὶ ἐρυθρᾶς βαφῆς τῆς ὑπ᾽ αὐτὸ ταινίας.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπῆρχε γραπτὴ *κορωνίς*, ὡς ἐξ ἀφεθείσης φθορᾶς τῶν βαφῶν εἰκάζομεν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη ἐρυθρᾶς βαφῆς:

Δ Η Μ Ω
Α Ρ Χ Ε . . Ͻ Υ
Υ Α Λ . . . . . .

ἤτοι κατ᾽ ἀσφαλῆ συμπλήρωσιν «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Δημὼ*** θυγάτηρ τοῦ ***Ἀρχελάου***, τὴν πατρίδα *Χαλ[κιδική*».

Εὑρέθησαν δὲ καί τινων ἔτι Χαλκιδέων στῆλαι ἐν Παγασαῖς· καὶ σήμερον ὑπάρχουσιν ἐν Βόλῳ ἱκανοὶ ἐκ Χαλκίδος μονίμως διαμένοντες, ἰδίως γυναῖκες, αἵτινες λέγεται ὅτι ἀσκοῦσι καὶ τὴν μαντικήν.

Ὅπως ἐκ τοῦ Χαλκιδεὺς ἐσχηματίσθη τὸ θηλυκὸν *Χαλκιδική*, οὕτως ἐκ τοῦ Λαμιεὺς τὸ *Λαμιακή*· καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο εὕρομεν ἐπὶ στήλης τῶν Παγασῶν.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

214

Στήλη τοῦ ***Διονυσοδώρου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὰ κάτω δύο τρίτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα. —Ὕψος 0.356, πλάτος 0.323, πάχος 0.10.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, οὗτινος τὰ συνήθη γραπτὰ κοσμήματα διετηρήθησαν καλῶς, ἤτοι κυανῆ βαφὴ

ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων, πορφυρᾶ ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ πλαισίου καὶ τὰ πορφυρᾶ πρὸς βαθυκύανα ἢ μέλανα ἐναλλασσόμενα φύλλα τοῦ κυματίου τοῦ γείσου· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει πορφυροῦς καρπὸς ῥοιᾶς, οὗτινος τὰ ἔνδον ἦσαν ἐξαιρετικῶς βεβαμμένα κυανᾶ· διὰ τὴν σημασίαν αὐτοῦ βλ. ἀριθμ. 28.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ λίαν ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΣ
ΣΥΜΜΑΧΟΥ
ℸ ΑΦΙΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ *Διονυσόδωρος* υἱὸς τοῦ ***Συμμάχου***, τὴν πατρίδα ***Πάφιος***».

Ἦτο δ' ἡ *Πάφος* πόλις τῆς Κύπρου σπουδαία, ἰδίως διὰ τὴν λατρείαν τῆς ὁμωνύμου Ἀφροδίτης· ἑτέρων Κυπρίων εὑρέθησαν στῆλαί τινες ἐν Παγασαῖς (ἀριθμ. 76. 198 κλ.).

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἄρχεται δι' ὁριζοντίου ἐλαφρῶς κεχαραγμένης γραμμῆς *γραπτὴ παράστασις*, ἧς ὀλίγον διετηρήθη μετὰ φθορᾶς τῶν βαφῶν.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται μεταξὺ 300 - 250 π. Χ.

215

Στήλη τοῦ ***Ἀντιπάτρου*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὸ κάτω τρίτον καὶ πλέον ἐλλείπει ἀποκοπέν. — Ὕψος 0.452, πλάτος 0.314, πάχος 0.058.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα οὐχὶ πολὺ ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ διετηρήθησαν ἴχνη τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων, ἤτοι φθορὰ κυανῆς βαφῆς ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων καὶ ἴχνη τῶν πορφυρῶν πρὸς κυανᾶ πιθανῶς ἐναλλασσομένων φύλλων τοῦ κυματίου τοῦ γείσου· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν (πρβλ. ἀριθμ. 174) ἄνθος πορφυροῦν, ἐκφυόμε-

νον ἐκ τεσσάρων φύλλων, ὧν διετηρήθη φθορὰ τῶν βαφῶν· τὸ λοιπὸν τοῦ τυμπάνου φαίνεται ὅτι ἦτο βεβαμμένον κίτρινον (πρβλ. ἀριθμ. 29. 137 κλ.).

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπάρχει σκωρία τις καὶ φθορὰ βαφῶν τῆς γραπτῆς βεβαίως *κορωνίδος*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων διατηρούντων ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς:

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ
ΑΠΟΛΛΟΦΑΝΕΟΣ
. \ ΙΑ ΟΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ὁ ***Ἀντίπατρος*** υἱὸς τοῦ ***Ἀπολλοφάνεος***, τὴν πατρίδα ***Γαζαῖος***».

Περίεργος εἶναι ἡ ἀρχαΐζουσα ἐκφορὰ τοῦ πατρικοῦ ἀσυναιρέτως· ἡ δὲ *Γάζα* ἦτο σπουδαία πόλις τῆς Ἰουδαίας οὐ μακρὰν τῆς *Ἀσκάλωνος* (βλ. ἀριθμ. 151), ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἑτέρων Γαζαίων εὑρέθησαν ὀλίγαι στῆλαι ἐν Παγασαῖς, ἔτι δὲ τὸ ἐθνικὸν εἰς θέσιν κυρίου ὀνόματος ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 109 στήλῃ.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν διετηρήθησαν ὀλίγα μέλανα ἴχνη, ἴσως ξένα· φαίνεται ὅμως ὅτι ὑπῆρχέ ποτε *γραπτὴ παράστασις* τελείως ἐξαφανισθεῖσα.

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται ὀλίγον ὑπὲρ τὸ 300 π. Χ.

216

Στήλη τῆς ***Νικίππης*** ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἧς τὰ κάτω τρία τέταρτα περίπου ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα.—Ὕψος 0.351, πλάτος 0.394, πάχος 0.09.

Ἄνω λήγει εἰς ἀέτωμα ὀλίγον ἀποκοπέν, ἐφ' οὗ οὐδὲν ἴχνος τῶν συνήθων γραπτῶν κοσμημάτων διετηρήθη· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀβαθῶς ἀνάγλυφος ἀσπίς, ἐν εἴδει ἁπλοῦ κύκλου, ἧς αἱ λεπτομέρειαι θὰ ἀπεδίδοντο διὰ βαφῶν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς, τῶν γραμμάτων μὴ διατηρούντων ἴχνη βαφῆς:

ΝΙΚΙΠΠΗΝΙΚΩΝΟΣ
ΑΚΑΡΝΑΝΙΣ

ἤτοι «ἐνθάδε κεῖται ἡ ***Νικίππη*** θυγάτηρ τοῦ ***Νίκωνος***, τὴν πατρίδα ***Ἀκαρνανίς***». Ἑτέρων Ἀκαρνάνων εὑρέθησαν ὀλίγαι ἔτι στῆλαι (ἀριθμ. 160 κλ.).

Οἱ χρόνοι τῆς στήλης κεῖνται περὶ τὸ 300 π. Χ.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ:

Εἰς ἀριθμ. 83.

Ἐν σελ. 297 ἐκφράζομεν τὴν εἰκασίαν περὶ ὑπάρξεως ***δύο*** πόλεων ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Πραισὸς* καὶ *Πρίανσος*.

Ἡ εἰκασία αὕτη δὲν φαίνεται πιθανή: διότι ἡ αὐτὴ πόλις φέρεται ὑπὸ πολλὰ ὀνόματα, *Πραισός, Παραισός, Πρίαισος,* ἔτι δὲ ***Πριάνσιον,*** ὅπερ καὶ ἐν Κρητικῇ ἐπιγραφῇ εὑρέθη, καὶ ἐξ οὗ κάλλιστα ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ τὸ ἐν τῇ στήλῃ ταύτῃ ἐθνικὸν ***Πριανσικός***.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ:

Ἐν σελ.	114	στίχ.	3	ἐκ τῶν	κάτω	γρ. ***λέγομεν*** ἀντὶ *εἴπομεν*.
»	150	»	15	» »	ἄνω	» ***ἐνθάδε*** καὶ ***Χαιριγένου(ς*** ἀντὶ *ἐνθάθε* καὶ *Χαιριγένους*.
»	156	»	19	» »	ἄνω	γρ. ***Τύλισος*** ἀντὶ *Τυλισός*· ὁμοίως ἐν σ. 157 στ. 5 ἐκ τῶν κάτω.
»	183	»	3	» »	κάτω	γρ. σελ. *44-47* ἀντὶ σελ. *4*.
»	216	»	11	» »	ἄνω	» ΝΗΜΑΑΠ ἀντὶ ΝΗΜΑΠ.
»	»	»	21	» »	»	» ***ἓν γὰρ*** ἀντὶ *ἐν γάρ*.
»	231	»	4	» »	»	» ἐξαλειπτέον τὸ «ἀνατετραμμέναι».
»	280	»	10	» »	κάτω	» τὸ «οὐχί».
»	311	»	9	» »	»	γρ. «ἐνομίσαμεν ὅτι εἴδομεν» ἀντὶ «ὑπάρχουσιν».
»	365	»	16	» »	ἄνω	προσθετέον «καὶ τῇ Βοττιαίᾳ».
»	421	»	5	» »	κάτω	γρ. ***τονιστέον*** ἀντὶ *νονιστέον*.

89-B27219

GETTY CENTER LIBRARY
3 3125 00735 8373